



## Über dieses Buch

Dies ist ein digitales Exemplar eines Buches, das seit Generationen in den Regalen der Bibliotheken aufbewahrt wurde, bevor es von Google im Rahmen eines Projekts, mit dem die Bücher dieser Welt online verfügbar gemacht werden sollen, sorgfältig gescannt wurde.

Das Buch hat das Urheberrecht überdauert und kann nun öffentlich zugänglich gemacht werden. Ein öffentlich zugängliches Buch ist ein Buch, das niemals Urheberrechten unterlag oder bei dem die Schutzfrist des Urheberrechts abgelaufen ist. Ob ein Buch öffentlich zugänglich ist, kann von Land zu Land unterschiedlich sein. Öffentlich zugängliche Bücher sind unser Tor zur Vergangenheit und stellen ein geschichtliches, kulturelles und wissenschaftliches Vermögen dar, das häufig nur schwierig zu entdecken ist.

Gebrauchsspuren, Anmerkungen und andere Randbemerkungen, die im Originalband enthalten sind, finden sich auch in dieser Datei – eine Erinnerung an die lange Reise, die das Buch vom Verleger zu einer Bibliothek und weiter zu Ihnen hinter sich gebracht hat.

## Nutzungsrichtlinien

Google ist stolz, mit Bibliotheken in partnerschaftlicher Zusammenarbeit öffentlich zugängliches Material zu digitalisieren und einer breiten Masse zugänglich zu machen. Öffentlich zugängliche Bücher gehören der Öffentlichkeit, und wir sind nur ihre Hüter. Nichtsdestotrotz ist diese Arbeit kostspielig. Um diese Ressource weiterhin zur Verfügung stellen zu können, haben wir Schritte unternommen, um den Missbrauch durch kommerzielle Parteien zu verhindern. Dazu gehören technische Einschränkungen für automatisierte Abfragen.

Wir bitten Sie um Einhaltung folgender Richtlinien:

- + *Nutzung der Dateien zu nichtkommerziellen Zwecken* Wir haben Google Buchsuche für Endanwender konzipiert und möchten, dass Sie diese Dateien nur für persönliche, nichtkommerzielle Zwecke verwenden.
- + *Keine automatisierten Abfragen* Senden Sie keine automatisierten Abfragen irgendwelcher Art an das Google-System. Wenn Sie Recherchen über maschinelle Übersetzung, optische Zeichenerkennung oder andere Bereiche durchführen, in denen der Zugang zu Text in großen Mengen nützlich ist, wenden Sie sich bitte an uns. Wir fördern die Nutzung des öffentlich zugänglichen Materials für diese Zwecke und können Ihnen unter Umständen helfen.
- + *Beibehaltung von Google-Markenelementen* Das "Wasserzeichen" von Google, das Sie in jeder Datei finden, ist wichtig zur Information über dieses Projekt und hilft den Anwendern weiteres Material über Google Buchsuche zu finden. Bitte entfernen Sie das Wasserzeichen nicht.
- + *Bewegen Sie sich innerhalb der Legalität* Unabhängig von Ihrem Verwendungszweck müssen Sie sich Ihrer Verantwortung bewusst sein, sicherzustellen, dass Ihre Nutzung legal ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass ein Buch, das nach unserem Dafürhalten für Nutzer in den USA öffentlich zugänglich ist, auch für Nutzer in anderen Ländern öffentlich zugänglich ist. Ob ein Buch noch dem Urheberrecht unterliegt, ist von Land zu Land verschieden. Wir können keine Beratung leisten, ob eine bestimmte Nutzung eines bestimmten Buches gesetzlich zulässig ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass das Erscheinen eines Buchs in Google Buchsuche bedeutet, dass es in jeder Form und überall auf der Welt verwendet werden kann. Eine Urheberrechtsverletzung kann schwerwiegende Folgen haben.

## Über Google Buchsuche

Das Ziel von Google besteht darin, die weltweiten Informationen zu organisieren und allgemein nutzbar und zugänglich zu machen. Google Buchsuche hilft Lesern dabei, die Bücher dieser Welt zu entdecken, und unterstützt Autoren und Verleger dabei, neue Zielgruppen zu erreichen. Den gesamten Buchtext können Sie im Internet unter <http://books.google.com> durchsuchen.



## Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

## Richtlijnen voor gebruik

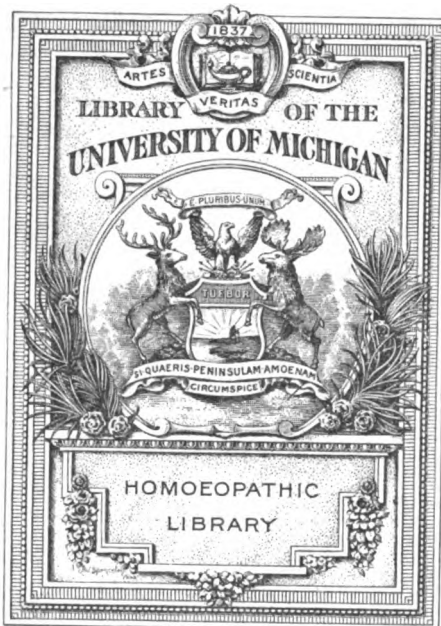
Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

## Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>



H610.5  
H7717  
M111







# HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD

Orgaan der „Vereeniging tot Bevordering der Homoeopathie in Nederland”

Onder Hoofdredactie van

Dr. N. A. J. VOORHOEVE, Den Haag.



JAARGANGEN XVIII—XIX

1907—1908.



LA RIVIÈRE & VOORHOEVE  
ZWOLLE.





# ALPHABETISCH REGISTER.



	BLADZ.
Aanbrengpremies (Lijst der . . . . .)	95
Aanhouder (De) wint . . . . .	1
Advies (Een geneeskundig . . . . .)	37
Algemeene Vergadering 1907, 1908 . . . . .	37, 134
Allopathische Kamp (Uit het . . . . .)	98
<b>Beschaving op de gezondheid (Gevolgen der . . . . .)</b>	<b>130</b>
Bibliotheek (Homoeopathische . . . . .)	119
Bleekzucht . . . . .	61
Blinde darm-ontsteking . . . . .	101, 124
Boekaankondiging . . . . .	31
Boekbeoordeeling . . . . .	13, 38, 87
<b>Camphora bij slapeloosheid . . . . .</b>	<b>63</b>
Chirurgie (Homoeopathie en . . . . .)	161
Chlorosis (Bleekzucht) . . . . .	61
Cholera-gevaar (Eenige opm. naar aanl. v/h. dreigende)	169
Coffeïne-vrije koffie . . . . .	182
Congres (Het 7 <sup>e</sup> vijfjarig internationaal homoeop. 22, 67, 107)	107
Coöperatief Ziekenfonds te Gouda . . . . .	117
<b>Dauwworm . . . . .</b>	<b>69</b>
Doel en taak van het Pharmacologisch onderwijs . . . . .	172
Doelmatige voeding . . . . .	57, 75, 89
Doeltreffende philantropie . . . . .	105
Doofstommen nooit zeeziek . . . . .	85
<b>Erratum . . . . .</b>	<b>31, 103</b>
Ervaringen opgedaan in de praktijk . . . . .	100
<b>Fragmenten . . . . .</b>	<b>6</b>
<b>Geschiedenis (Een aardige . . . . .)</b>	<b>174</b>
Gevaren van den zomer . . . . .	60
Gewichtige gebeurtenis (Een . . . . .)	62
Gezondheid (De gevolgen der beschaving op de . . . . .)	130
Grenzen van de genezing met artsenijen . . . . .	180
Gulden boek voor tuberculeuze kinderen . . . . .	126
<b>Hahnemann (Herinneringen aan . . . . .)</b>	<b>4, 18, 29</b>
„ als mensch en als medicus . . . . .	45
„ 's studententijd . . . . .	134, 157, 183, 189
Hardlijvigheid . . . . .	65, 73
Harmonische samenwerking . . . . .	44
Homoeopathie? (Wat is . . . . .)	153
„ (De) door Dr. Ph. v. d. Haer . . . . .	17

	BLADZ.
Homoeopathie voorheen en thans, door Dr. E. S. M. Droog	17
„ (Voordracht over de) door P. L. v. d. Harst	28
„ , vaccinatie en vaccinatiedwang . . . . .	41
„ (De) in Engeland . . . . .	51, 79
„ (Iets over de) in den vreemde . . . . .	62
„ (De overwinning der . . . . .)	92
„ (Wat heeft de) in het algemeen en speciaal ten onzent noodig? . . . . .	121
„ in de Veeartsenijkunde . . . . .	141
„ en Chirurgie . . . . .	161
„ en hare vooruitzichten . . . . .	185
Homoeopathische afd. in het Diaconessenhuis te Utrecht . . . . .	47
Homoeopathische Congres (Het 7 <sup>e</sup> vijfjaarlijksch internationaal), . . . . .	22, 67, 107
Homoeopathische geneesmiddelen (Misbruik van . . . . .)	116
„ Polikliniek te Utrecht . . . . .	23, 143
Homoeopathisch Ziekenhuis 49, 81, 87, 94, 113, 147, 167	167
Hygiënische strijdvrage . . . . .	74
Hysterie . . . . .	84
<b>Ingezonden stukken . . . . .</b>	<b>70</b>
Isotherapie . . . . .	177
<b>Jaar (Het eerste . . . . .)</b>	<b>129</b>
Jaarverslag afd. Rotterdam over 1906 . . . . .	30
„ „ „ „ 1907 . . . . .	126
Jubileum (Een . . . . .)	9
<b>Kalopaedie . . . . .</b>	<b>164</b>
Kanker door X-stralen . . . . .	85
„ (Röntgen-stralen en . . . . .)	154
Kas voor de Ziekenhuizen . . . . .	7, 15, 23, 39
Keelpijn ten gevolge van natte voeten . . . . .	86
Kleinigheden . . . . .	187
Koberts (Prof. R.) oordeel over de Hom. vóór 12 jaar en thans . . . . .	155
Koffie als genotmiddel . . . . .	118, 123, 132, 139
<b>Lachesis . . . . .</b>	<b>151</b>
Laurierboom (De . . . . .)	86
Longbloeding . . . . .	158
<b>Macht (De) van het kleine . . . . .</b>	<b>126</b>
Macht's nach . . . . .	31
Meidag (Een blijde . . . . .)	33

	BLADZ.		BLADZ.
Mei (Nogmaals de eerste . . . . .)	50	Tuberculine-inspuiting . . . . .	102, 110
Melilotus officinalis . . . . .	86	Tuberculose (Moderne bestrijding der . . . . .)	50
Microchemie en Homoeopathie . . . . .	150	<b>Varia</b> (kusgeld, de eerste Homoeopaath in Japan, het eerste recept van Hahnemann) . . . . .	159, 190
Milddadigheid (Engelsche . . . . .)	86	Variola, gestuit door eene verdunning van Variolinum	177
Minder zitten en meer liggen . . . . .	116	Vegetarianisme . . . . .	102
Minerale wateren (Oneindig kleine hoeveelheden in	85	Vergiften en de kleine giften der Homoeopathie . .	170
Misbruik van homoeop. middelen . . . . .	116	Verplegingsfondsen . . . . .	131
Modderbron in Nederland (De eerste geneeskrachtige	63	Verschijnselen . . . . .	145
Moderne methode van bestrijding der tuberculose .	50	Vleesch eten (De invloed van het) op het volhâr- dingsvermogen . . . . .	77
<b>Nu</b> . . . . .	25	Voeding (Doelmatige . . . . .)	57, 75, 89
<b>Openingswoord, uitgespr. door Dr. N. A. J. V. (1 Mei 1907)</b>	35	Voordracht van J. I. A. B. van Roijen . . . . .	125
<b>Pharmacologisch onderwijs (Doel en taak van het .</b>	172	Vooruitgang (Ongewenschte uitkomst v/d.) in de ge- neeskunde . . . . .	82
Polikliniek (Homoeop.) te Utrecht . . . . .	23	„ der Homoeop. in Nederland . . . . .	97
Praktijk (Uit de . . . . . 2, 9, 26, 68, 106, 114, 166	166	Vroeg opstaan . . . . .	188
<b>Register en Prachtband, Jaarg. XVI en XVII</b> . . . . .	15	<b>Weldadige planten</b> . . . . .	86
Rijst . . . . .	47, 54	Wervelkolom (Zijdelingsche verkromming van de .	11
<b>Slangenbeet (Vreemde geschiedenis van een . . . . .</b>	85	<b>Zeeziek (Doofstommen nooit . . . . .</b>	85
Slapeloosheid (Camphora bij . . . . .)	63	Ziekenfonds te Gouda (Coöperatief . . . . .)	117
Slechte manieren . . . . .	108	Ziekenhuis (Homoeop.) . . . . .	49, 81, 87, 94, 113, 147, 167
Snelle genezingen . . . . .	12	Ziekenhuizen (Kas voor de . . . . .)	7, 15, 23, 39
Strijdvragen (Hygiënische . . . . .)	74	Ziekenverplegingsfonds te Rotterdam . . . . .	31
<b>Thee</b> . . . . .	85	Zomer (De gevaren van den . . . . .)	60
Theorie (De) deugt niet . . . . .	162	Zonnebloem (De . . . . .)	86
Therapeutische veranderlijkheid . . . . .	137, 149	Zonnesteek . . . . .	142
Tuberculeuze kinderen (Gulden boek voor . . . . .)	126		





zich terugtrokken, daar zijn er, die achterblijven, die niet mee willen doen.

Laat ik u met aandrang — in het belang onzer zaak — mogen opwekken, uwe ledige plaats in onze gelederen te vervullen. Willen we ons doel bereiken, dan kan dit slechts met vereende krachten geschieden.

Daar zijn er ook, die slechts belang stellen in de Homoeopathie ter plaatse hunner inwoning, die niet door drongen zijn van het bewustzijn, dat de Homoeopathie is een zaak van internationaal, in elk geval van nationaal belang, en die daarom ook hun steun weigeren aan een ziekenhuis, dat niet in hunne woonplaats wordt opgericht, die meenen alles gedaan te hebben, wanneer zij voor hunne stad een homoeopathisch geneesheer verkregen hebben, of ook die verflauwen in ijver en belangstelling, wanneer de vestiging van een homoeopathisch geneesheer wat lang — zeer zeker langer dan gewenscht is — op zich laat wachten.

Daar zijn er ook, die, hoewel overtuigd van de waarde der Homoeopathie, er toch niet voor durven uitkomen uit vrees voor anderen, m. a. w. die den moed hunner overtuiging missen.

Daar zijn er . . . . maar laat het genoeg zijn, ik wilde slechts voor u zijn de „vriend, die mij mijn feilen toont,” en niet een boetpredikatie houden ter wille van een gunstige gelegenheid, gelijk de wisseling van een jaar die biedt.

Wat ik u vraag — vriendelijk vraag — is: Neemt mijne woorden welwillend in overweging en vergunt mij dan aan het einde van 1907 u mede te deelen, welk gunstig resultaat èn onze Vereeniging tot bevordering der homoeopathie èn ons ziekenhuis in Utrecht èn de zaak, ons allen zoo lief geworden: de Homoeopathie, daarvan ondervonden.

J. M.

## UIT DE PRAKTIJK

VAN

**Dr. F. W. O. KALLENBACH.**

Het is hier mijn voornemen, om bij meer alledaagsche, vaak ter waarneming komende, niet juist bijzonder gevaarlijke ziekte-toestanden, die echter den lijder door pijnen en andere ongemakken, of door hem van de vervulling zijner plichten of van zijne werkzaamheden terug te houden, wel eens meer teisteren dan ernstiger ziekten zouden doen, om, zeg ik, in zoodanige gevallen de voortreffelijke werkingen van de kleine giften der homoeopathische middelen in een helder daglicht te plaatsen. Aangezien de zieke den arts voorzeker meer ontbiedt om door hem geholpen te worden, dan om den naam en de fijnere speciale diagnose van zijn lijden te weten te komen, en, omdat bij ingewikkelde, het leven bedreigende ziekten, die eindelijk na langen strijd ter genezing komen, zeer vaak niet uit te maken is, welk aandeel de arts-nijbehandeling er aan gehad heeft, zoo zal de lezer uit de hier vermelde eenvoudige gevallen zich een beter oordeel over de goede werking van onze middelen kunnen vormen. Wel is waar, de vraag, of de hier medegedeelde genezingen zonder twijfel door de toegediende arts-nijen verkregen werden, dus kunstgenezingen waren, dan wel door de natuur (spontaan) of andere bijkomende invloeden volbracht werden, is ook hier evenmin als in de allermeele gevallen met volstrekte zekerheid bevestigend te beantwoorden. Voor

den patiënt zijn echter de overtuigende kenmerken van de kunstgenezing: a. het intreden van beterschap, waarnaar hij reeds lang reikhalzend, maar te vergeefs uitgezien had, reeds spoedig na de nieuwe behandeling, en b. de alsdan volgende en blijvende verdwijning van zijn geheele ziekte, of althans, waar zulks niet mogelijk is, van de belangrijkste, meest hinderlijke verschijnselen er van. De natuurwetenschappelijk denkende homoeopathische arts echter, om de goede uitkomst van zijne behandeling ook als de vrucht der toegediende arts-nijen te mogen beschouwen, moet daarenboven nog met andere voorwaarden rekening houden; hij moet: a. zijne arts-nijen zoo veel mogelijk naar de aanwijzing van de gelijksoortigheidswet hebben kunnen kiezen, hij moet die b. in gepaste, voor contrôle nog vatbare, niet hersenschimmige dosis toegediend hebben, en c. de zekerheid bij groote benadering verkregen hebben, dat gedurende zijne behandeling niet nog andere invloedrijke omstandigheden op den patiënt hadden kunnen inwerken, en dat eindelijk de genezing ook nog na langen tijd afdoende gebleken is. Aan alle deze eischen is in de volgende gevallen zoo veel mogelijk voldaan.

1. Meijuffr. T., een meisje van 25 jaar, onderwijzeres, een weinig bloedarm en zwak van zenuwgestel, maar goed gevoed, komt mij 24 Aug. 1899 wegens een reeds zeer langdurige aandoening van den neus (chronische neuscatarrh) raadplegen; de neus is afwisselend, nu eens veel erger, dan eens wat beter, maar nooit in orde, en ziet er iets gezwollen uit; hij is nu al eenigen tijd letterlijk geheel verstopt, zoodat er niet door geademd kan worden; uit de neusgaten komt een weinig niet scherp, waterachtig vocht, dat de bovenlip niet rood maakt; naar den achtermond ontlast zich af en toe uit de neusholte dik groen etterslijm. Door de volslagen ondoorgankelijkheid van den neus is patiënte geheel van streek en in de waarneming van haar betrekking belemmerd. Van ouds is zij ook onderhevig aan aanvallen van achterhoofdpijn, die zij gewoon is met antipyrine te bestrijden, en aan stoelverstopping, waartegen zij Sagrada gebruikt. In den neus slechts zwelling van het slijmvlies kunnende ontdekken en de andere organen gezond vindende, schreef ik Calcarea carbonica D<sup>6</sup> voor, een paar weken 3 maal en dan 2 maal daags te nemen, en verbood het gebruik van de vooraf genoemde middelen. Eerst na bijna 3 jaren kwam de juffrouw weder bij mij, om wegens iets anders mijn raad in te roepen, en vertelde bij die gelegenheid, dat haar verouderde neuscatarrh bij de gebruikte middelen spoedig verbeterd en dat zij reeds meer dan 2 jaar lang zonder wederinstorting geheel er van bevrijd was.

2. Mevrouw J. 42 jaar, moeder van een 11-jarig meisje, goed van gestel en altijd gezond geweest zijnde, leed reeds vele maanden, na zich op het perron van een spoorwegstation aan een hevigen tocht blootgesteld te hebben, aan pijn in de rechterzijde van den onderbuik. De pijn doet zich kennen als een gevoel van wondzijn en zweren, kan bij tusschenpoozen wel eens over zijn, op welke tijden patiënte echter dan stijfheid van den nek en pijn aldaar heeft. Sterkere beweging verzacht de pijn, maar geeft aanleiding tot dunne ontlastingen of tot veel zweeten; warmte doet steeds goed, terwijl rust zonder duidelijken invloed blijft; de urine is troebel en vuil rood van kleur, maar wordt bij verwarming weder helder. Bij sterkere beweging ontstaat aandrang tot wateren met gevoel van

scherpte bij de loozing. Objectief waren geen abnormale toestanden van de buikorganen te vinden. De voor dit blijkbaar reumatisch lijden duidelijk aangewezen Rhus toxicodendron, die ik in de zesde verdunning voorschreef, had ten gevolge, dat 4 weken later, den 29 October 1899, patiënte zich zoo goed als hersteld verklaarde. Omdat echter de urine nog troebel en rood was, ook een volheidsgevoel in de maagstreek zelfs na weinig eten bestond, gaf ik toen nog Lycopodium D<sup>6</sup>, twee maal daags te nemen en had dan 8 weken later het genoeg, van de patiënte te vernemen, dat haar gezondheid niets meer te wenschen overliet.

3. Mejuffrouw E., 36 jaar, moeder van 4 kinderen, na reeds in haar meisjestijd zeer veel last van maagpijn gehad te hebben, die voornamelijk in het voor- en najaar kwam opdagen, was nu geruimen tijd voortdurend daaraan onderhevig. Zij kon slechts eieren en melk verdragen, al het andere verergert de pijn, die nog uren lang na het eten blijft aanhouden, maar door liggen op den rug steeds verbetert. De streek van den rechter maagmond was doffer van klank bij het kloppen er op en ook harder bij aanraking en gevoeliger dan het wezen moet. Patiënte ontving van mij de hier naar gelijksoortigheid scherp aangewezen Bryonia in de 3<sup>de</sup> verdunning, om 3 maal daags 5 druppels te nemen. De uitkomst er van was, dat, toen patiënte 6 weken later op 30 December 1899 mij weder bezocht, zij mij mededeelen kon, weder geheel genezen te zijn. Bij plaatselijk onderzoek bleken dan ook de vroeger waargenomen objectieve verschijnselen verdwenen te zijn. Na 2 jaren kwam patiënte mij mededeelen, dat zij ruim 1½ jaar niets meer van de maag geweten had, er nu echter een paar maanden weder last van had. Wegens de gewijzigde verschijnselen kreeg zij nu van mij Sulfur D<sup>6</sup>, en toen dit niet hielp, Bismuth D<sup>6</sup>, waarna ik haar niet weder terugzag.

4. Haar 7-jarig klierachtig zoontje, die aan een slepende neusverstopping, hardhoorigheid op het rechter oor met gele afscheiding er uit lijdende was, herstelde vrij spoedig onder het gebruik van Calcarea carbonica D<sup>6</sup>, hem den 30 December 1899 voorgeschreven, waarvan de moeder mij eveneens later kennis gaf.

5. L. J. B., tuinder, 33 jaar oud, raadpleegde mij 28 Mei 1901 wegens de volgende aandoeningen. Sedert meer dan een jaar na den schielijken dood van zijn vader en een aanval van influenza was hij lijdende aan sterke hartkloppingen, die zich over de geheele borstkas tot in de vingertoppen verspreidden, en van benauwdheid in de maagstreek en pijn in den rug vergezeld waren. Hij had weinig eetlust en gebruikte slechts melkspijzen. Behalve versterkte klopping van het hart was niets van beteekenis aan dit orgaan te vinden, en dus moest ik de aandoening als een zenuwlijden beschouwen. Hij ontving Gelsemium D<sup>6</sup>, tweemaal daags te nemen, en kwam 24 September daaraanvolgende mij berichten, dat hij reeds sedert een paar maanden geheel van zijn lijden bevrijd was. En deze genezing bleek standvastig geweest te zijn, toen hij mij 7 maanden later voor iets anders kwam raadplegen.

6. Mejuffr. S., een meisje van 23-jarigen leeftijd en goede gezondheid, had sedert 8—10 maanden, nader kan zij het begin er van niet bepalen, zonder een haar bekende oorzaak, kloppingen in de linker borstzijde en hartstreek,

gepaard gaande met insgelijks kloppende hoofdpijn, vooral in de kruin van het hoofd, die bij aanvallen opkomt, verscheidene uren duurt, en haar het gevoel van bloedaandrang naar het hoofd en heet zijn er van geeft. Braking heeft er niet bij plaats, liggen brengt geen verbetering, helder licht hindert haar tot het onverdragelijke toe; 's morgens is zij altoos erger dan 's avonds. Geen organische ziekte hoegenaamd ook, kon ik bij haar constateeren. Na op 5 Juli 1899 Belladonna D<sup>6</sup>, twee maal daags te nemen, van mij ontvangen te hebben, zag ik haar eerst 8 maanden later, den 28 Maart 1900, bij mij terug, toen zij tegen reumatische spierpijnen mijn hulp verlangde, en mij bij die gelegenheid mededeelde, dat zij reeds lang van de kloppingen en hoofdpijn glad genezen was.

7. Mejuffrouw D., getrouwde vrouw van 33 jaar, die ik in 1892 en 93 wegens hartvergroting met goed gevolg behandeld had, kwam 15 September 1899 bij mij, klagende over sterke hartkloppingen, groote vermoeidheid, zelfs na geringe beweging en lichte bezigheden. Aan het hart kon ik geen gebrek meer ontdekken en de patiënte was overigens gezond. Bij Phosphor D<sup>6</sup>, haar voorgeschreven, vond zij slechts weinig baat; op Cactus grandiflorus, 2 maal daags te nemen, den 17 November e. v. gegeven, ging zij echter zoo vooruit, dat zij mij den 3<sup>en</sup> Maart van het volgende jaar haar volledig herstel kwam berichten en ook nog zes maanden later zich geheel gezond gevoelde.

8. Het 7 weken oude kind van juffrouw F., dat met koemelk en water groot gebracht werd, braakte steeds onmiddellijk na het gebruik de melk weder in onveranderden toestand uit. Mijn voorschrift er tegen was Aethusa Cynapium D<sup>3</sup>, om de 4 uren 5 druppels. Na 14 dagen meldde mij de vader, dat dadelijk na het gebruik van de druppels de braken opgehouden hadden, zonder dat eenige wijziging in de voeding gemaakt was. En deze gunstige uitkomst bleef bestaan, zooals ik nog verscheidene weken later vernam.

9. I. V., 28 jaar, eigenaar van een tabaksfabriek, kwam 1 October 1901 mij vertellen, dat hij sedert vele jaren aan groote kortademigheid, volheid op de borst en verslijming lijdende was en verzocht om middelen er tegen. Bij onderzoek van de borst vond ik nog al duidelijk eenige uitzetting van de longen en ver verspreide, krakende en zagende slijmgeluiden op de luchtpijpsvertakkingen. Ondanks de schijnbare volheid van slijm werd doorgaans zeer weinig schuimachtig vocht opgegeven. Deze aandoening (bronchiaalasthma) was met tusschenpoozen erger en beter, maar de kortademigheid verdween nooit geheel. Hij had reeds verscheidene middelen, o. a. ook langen tijd Joodkali en Arsen. ingenomen, zonder er baat bij te vinden. Ook het door mij voorgeschreven Stannum C<sup>6</sup> bracht tot 4 November geen verbetering, hetgeen mij mij per brief schreef, tevens om een andere artsijl verzoekende. Nadat ik hem toen Ipecacuanha D<sup>3</sup>, tweemaal daags te nemen, had laten toezenden, hoorde ik 3½ jaar lang niets meer van hem, totdat op 17 Juli 1905 zijn schoonvader mij bezocht, uitsluitend met het doel, om mij mede te deelen, dat zijn schoonzoon bij het gebruik der laatste druppels spoedig veel baat gevonden had, gedurig vooruitgegaan was, en thans hoegenaamd niets meer van zijn borstlijden afgewist.

(Wordt vervolgd.)

## Herinneringen aan Hahnemann

DOOR

Dr. J. VOORHOEVE, Dillenburg.

### MEISSEN.

Drie uren sporens brachten mij van Saksens metropolis, naar de schilderachtig op den linkeroever der Elbe gelegen stad Meissen, de geboorteplaats van den *grondlegger der Homoeopathie*. In de ruïnen van de Albrechtsburcht, die later op verzoek van den koning van Saksen gerestaureerd werd, zoodat zij tegenwoordig weer bewoonbaar is, werd in het jaar 1710 de eerste porceleinfabriek van Meissen ingericht. De vervaardiging van porcelein speelde in dien tijd, in het midden van de 18<sup>de</sup> eeuw, een groote rol, en tot in onze dagen oefenen de porceleinfabrieken dezer stad een groote aantrekkingskracht uit op de vreemdelingen. Reeds in de tijden, waarin wij ons bij de gedachte aan Hahnemann's geboorte verplaatsen, stond de kunst van porcelein-schilderen in hoog aanzien. Van de 4000 inwoners, die Meissen toen telde, waren 500 aangesteld in de porceleinfabriek. Zij werden „fabrikanten” genoemd, daar zij zelfstandig moesten werken en talent en vaardigheid moesten hebben om aangesteld te kunnen worden; bovendien moesten zij zich bij eede verplichten het geheim van de porcelein-schilderkunst aan niemand te verraden. Daarvoor werden zij dan ook voor dien tijd tamelijk goed betaald, zoodat *Christian Gottfried Hahnemann*, de zoon van een armen schilder uit Lauchstädt, die naar Meissen gekomen was om werk te zoeken, van geluk kon spreken, dat hij na het afleggen van een proef zijner kunst, in de fabriek werd aangenomen. Hij schijnt een gewaardeerd kunstschilder geworden te zijn, daar hij zijn leven lang aan die inrichting verbonden bleef en ook een geschrift heeft uitgegeven over het schilderen met waterverf. In het jaar 1748 trad hij in het huwelijk met *Johanna Christiana Spiess*, de dochter van een regiments-kwartiermeester, en had na eenige jaren door vlijtigen arbeid zooveel gespaard, dat hij in 1753 een in de voorstad gelegen huisje voor den prijs van 437 daalders kon koopen, waar hij tot 1782 woonde, om het daarna aan een smid te verkoopen, die er een werkplaats inrichtte. In de benedenste hoekkamer van het „hoekhuis”, zooals het in dien tijd wegens zijn ligging aan twee straten door de bewoners genoemd werd, aanschouwde volgens de traditie *Christian Friedrich Samuël Hahnemann* het levenslicht, de man, die geroepen was als *reformator der toenmalige geneeskunde* en *ontdekker eener nieuwe geneeswijze* ver buiten de grenzen zijner geboortestad niet alleen bekend, maar zoowel gehaat en vervolgd, als ook geëerd en gewaardeerd te worden.

Het geboortehuis van Hahnemann zelf nog eens in oogenschouw te nemen was mij niet vergund, daar het in 1899 wegens een noodzakelijke verbreding der straat moest afgebroken worden. Vroeger in een voorstad gelegen, was het door de uitbreiding der stad langzamerhand in het centrum der stad gekomen en moest plaats maken voor meer moderne inrichtingen. De gemeenteraad van de stad Meissen, tot wier eereburger Hahnemann op 86-jarigen leeftijd benoemd werd, eerde den ontdekker der Homoeopathie ook na zijn dood, door het plein waarop

zijn geboortehuis stond, naar hem te noemen. Op deze plaats, op den hoek van Hahnemann-Platz en Neumarkt, verheft zich nu een prachtig, naar de eischen van den tegenwoordigen tijd ingericht restaurant. Hierheen richtte ik mijne schreden, of liever gezegd, reed ik met den electrischen tram, die bij de groote uitbreiding der stad niet ontbeerd kan worden. De geheele omgeving, zooals die op vroegere afbeeldingen en gedeeltelijk op onze platen te zien is, is veranderd, niets herinnert aan de tijden van weleer dan alleen een borstbeeld van Hahnemann, uit zandsteen gebeiteld, boven den ingang van het restaurant geplaatst, dat door Dr. W. Schwabe ten geschenke is gegeven en waaronder als opschrift te lezen is:

HIER WARD GEBOREN

CHRISTIAN FRIEDRICH SAMUËL HAHNEMANN,

der

BEGRÜNDETER DER HOMÖOPATHIE,

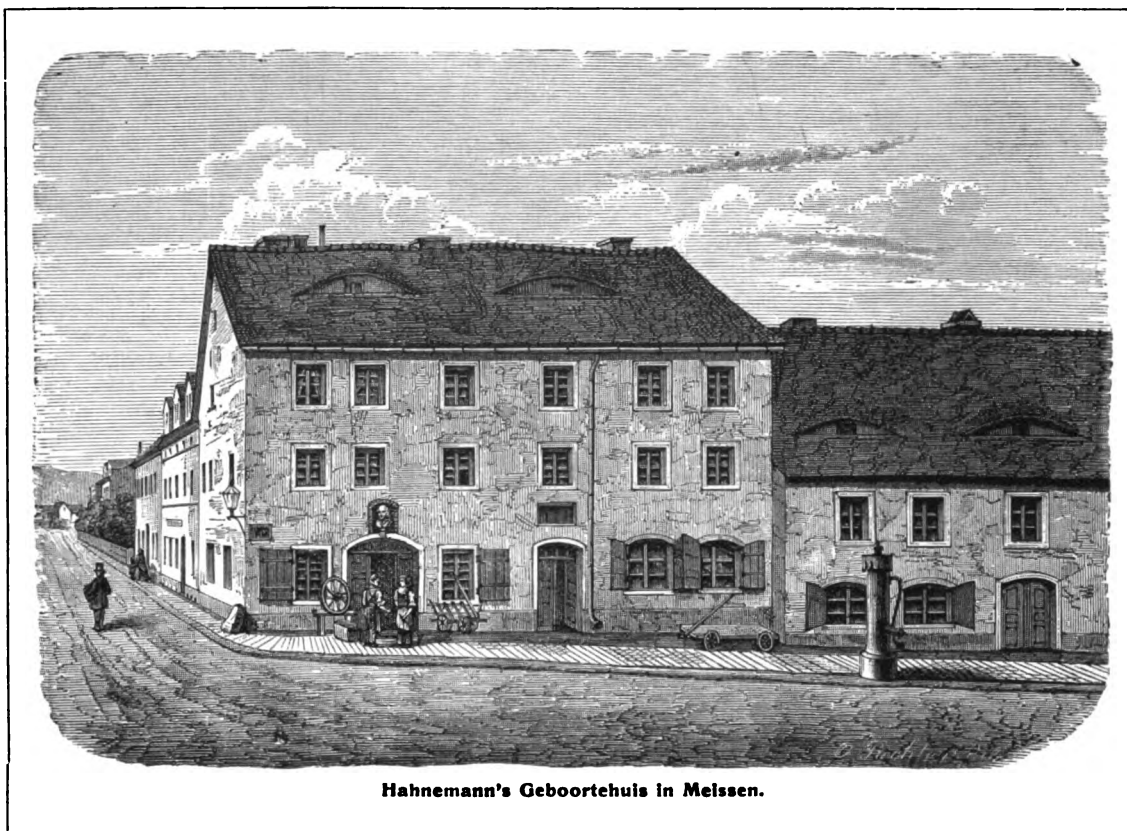
am 10 April 1755.

In het inwendige van het gebouw wilde ik toch ook nog even een blik slaan, niet denkend dat mij hier een verrassing zou te beurt vallen. Rechts van den ingang der restauratiekamer viel mij namelijk dadelijk een tweede buste van Hahnemann in 't oog (dezelfde die, zooals mij verteld werd, aan het vroegere huis geprikt had) omgeven met een in kleuren geschilderde spreuk:

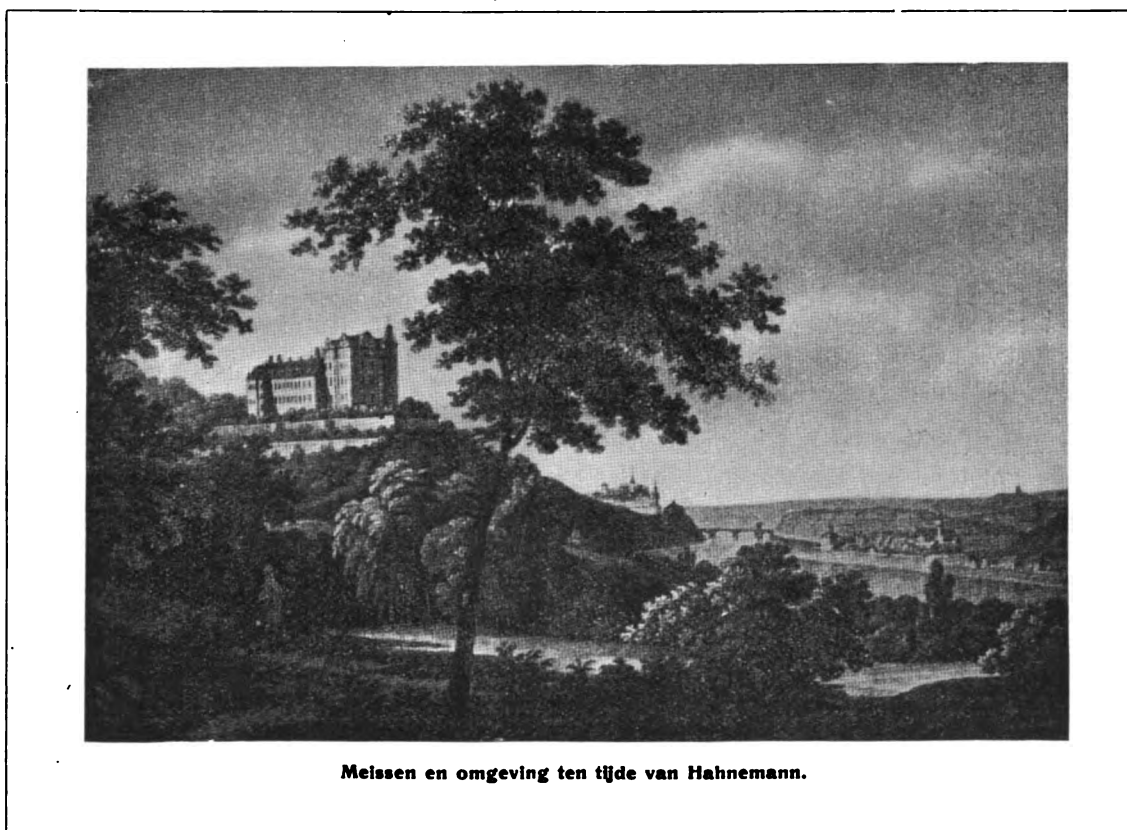
„Vergiss im Hause Hahnemann  
Potenz und Moleküle,  
Mit guter Ruh hier unverdünnt  
Den Trunk hinunterspüle.”

De vindingrijke restaurateur heeft van den naam Hahnemann op humoristische wijze gebruik gemaakt om zijne gasten in vroolijke stemming te brengen! Een clubje stamgasten, om een groote tafel geschaard, was dan ook ijverig bezig aan deze uitnoodiging op geestdriftige wijze te voldoen. Van de werkelijke beteekenis van dezen grooten man hadden noch de pachter van het lokaal, noch zijne gasten het geringste denkbeeld, gelijk trouwens de meeste inwoners van Meissen, wat bewezen is door het feit, dat in de geboortestad van Hahnemann een homoeopathisch arts zoo min als een homoeopathische vereeniging of afdeeling te vinden is, waardoor wij opnieuw de waarheid van de spreuk, „dat geen profeet in zijn eigen vaderstad geëerd is,” bevestigd vinden. Des te meer wordt de gedachtenis van dezen genialen man door anderen in eere gehouden, zooals o. a. ook bleek uit het vroegere vreemdelingenboek, dat in het bezit is van den eigenaar van het gebouw, waarin tal van namen van bekende artsen en geleerden te vinden zijn, die van heinde en ver gekomen zijn om Meissen te bezoeken. Verscheidene hebben bijschriften geleverd, veelal in de Engelsche taal. Hier schrijft de een: „Mijne beste vrienden zijn kamferpillen,” in herinnering aan de goede diensten, die kamfer hem in een cholera-epidemie op aanraden van Hahnemann bewezen heeft; een ander heeft het geboortehuis van Hahnemann bezocht „uit piëteit wegens goede resultaten in de familie,” terwijl een derde de even ware als treffende uitspraak doet: „De wereld kent hare grootste mannen niet en vervolgt hare weldoeners.”

Over den eigenlijken geboortedag van Hahnemann is



Hahnemann's Geboortehuis in Meissen.



Meissen en omgeving ten tijde van Hahnemann.



reeds dikwijls gestreden. Hahnemann zelf hield den 10<sup>den</sup> April voor den dag zijner geboorte. Zooals hij zelf in een korte auto-biographie aangeeft: „Ich ward am 10<sup>ten</sup> April 1755 in einer der schönsten Gegenden Deutschlands zu Meissen in Kursachsen geboren” en heeft ook steeds zijn verjaardag op dien datum gevierd. In de doopregisters van de stadskerk te Meissen staat evenwel de 11<sup>de</sup> April als geboortedag aangegeven. Daar staat duidelijk geschreven:

*Christian Friedrich Samuël Hahnemann*, geb. † den 11 April früh 1755, getauft den 13 April desselben Jahres von M. Junghanns.

Vater: Christian Gottfried Hahnemann, Maler.

Mutter: Johanna Christiana, geb. Spiess.

Het teeken † beteekent den dag der Venus, d. i. Vrijdag, wat overeenkomt met den kalender, daar de 11<sup>de</sup> April van het jaar 1755 op een Vrijdag viel. Welke datum de juiste is, kan niet met absolute zekerheid uitgemaakt worden, de meeste overleveringen maken het echter zeer waarschijnlijk, dat Hahnemann den 10<sup>den</sup> April 's nachts tegen 12 uur geboren is en dat de verkeerde inschrijving in het kerkregister aan een vergissing van den koster te wijten is. Bij den grooten deutschen dichter Schiller heerscht een dergelijke onzekerheid omtrent het werkelijke tijdstip zijner geboorte, want wij lezen in de nieuwste uitgave van Brockhaus' Conversationslexicon: „Schiller, geb. am 10<sup>ten</sup> (nicht 11<sup>ten</sup>) November 1759 zu Marbach am Neckar.”

Omtrent de kinder- en schooljaren van Hahnemann zouden wij niets weten, als hij daaromtrent niet zelf eenige mededeelingen gedaan had in de reeds genoemde auto-biographie, die tot het jaar 1791 loopt. Daarin schildert Hahnemann het edele en open karakter van zijn vader, die zijn vrijen tijd geheel aan de opvoeding zijner kinderen wijdde. Reeds vroeg had de jonge Hahnemann lust tot leeren, werd echter door een zwak gestel en herhaalde ziekten dikwijls daarin verhinderd. Zijn vader, die wel zag, dat zijn zoon voor porceleinschilder niet in de wieg gelegd was, wilde een koopman van hem maken, maar Hahnemann kon het bij zijn leermeester niet uithouden en bestormde zijn ouders om hem toch te veroorloven door te gaan met studeeren. Daar ook zijn vroegere onderwijzer hierop aandrong en enkele vrienden finantiëlen steun aanboden, gaf de vader eindelijk toe, zoodat Hahnemann de Fürstenschule (gymnasium) van Meissen vier jaren lang kon bezoeken. Hier op deze school, die Hahnemann op 20 jarigen leeftijd met een eervol getuigenschrift verliet, werd door bekwame onderwijzers de grondslag gelegd voor de wetenschappelijke grondigheid, waardoor zijn latere onderzoekingen en proefnemingen op medisch gebied gekenmerkt zijn. Op deze in dien tijd beroemde school werd ook de groote dichter Lessing opgeleid; ter herinnering aan den 100<sup>sten</sup> verjaardag van Hahnemann werd aan het borstbeeld van den ontdekker der Homoeopathie een eervolle plaats naast de busten van Lessing en Luther in de aula (feestzaal) der school toegewezen.

Na van de hooggelegen Alrechtsburcht nog een blik op het vruchtbare Elbe-dal met zijn korenvelden en wijnbergen geslagen te hebben, verliet ik het romantisch gelegen Meissen om een bezoek te brengen aan Cöthen, de residentie van den vroegeren hertog van Anhalt, waar Hahnemann een groot aantal jaren zijns levens heeft doorgebracht en zich ongestoord aan de talrijke zieken, die van alle zijden tot hem kwamen, en aan het schrijven zijner werken heeft kunnen wijden.

(Wordt vervolgd.)

## FRAGMENTEN.

Het gebeurde jaren geleden in het buitenland. Wij waren de zomerwarmte ontvlucht en woonden tijdelijk te B. — Een onzer werd ernstig ongesteld, en er was geen homoeopathisch geneesheer in die badplaats. Wat te doen? Naar Nederland schrijven of telegrafeeren was onzeker, en zou niet gauw genoeg helpen, het was een geval, waarbij dadelijk flink gehandeld moest worden, en wij waren nog niet zoo goed met de Homoeopathie bekend, om ingeval van nood iets te durven probeeren.

Geheel onverwacht komt dien dag onze goede, trouwe vriend en vroegere allopathische arts, Dr. R. uit V. ons opzoeken, daar hij, als vriend, beloofd had, al was hij zéér tegen de Homoeopathie, een oogje op mij te houden; — het was voor mijn gezondheid, dat wij te V. en later te B. woonden. Natuurlijk spraken wij dadelijk over onze zieke en vroegen aan Dr. R. of hij ons niet helpen kon? Zijn antwoord luidde, duidelijk en zeker: „Als ik homoeopaath was, zou ik Belladonna voorschrijven.” Belladonna werd gegeven, de ziekte nam een goede wending en had een gunstigen afloop.

Later, toen wij in V. terug waren, werd mijne moeder opnieuw ziek; ook te V. was toen geen homoeopathisch arts; Dr. R. kwam vriendelijk bij ons, en weder klonk zijn advies: „Als ik homoeopaath was, zou ik China geven” — en met Gods hulp mocht dit middel helpen.

Zulke dingen geven stof tot denken; al is men maar eenvoudig leek, onwillekeurig vraagt men zich af, wat zou Dr. R. voorgeschreven hebben, als hij onze zieke allopathisch behandeld had? Zeker geen Belladonna of China, en toch was de man een knap, beroemd dokter; men kwam van heinde en ver om hem te consulteren; een man, die zijn dagelijksche taak ernstig verrichtte, die zeer zeker niet lichtvaardig of spottend te werk ging, waar hij eerst Belladonna en later China aanraade — en toch wilde hij niets van de Homoeopathie weten.

Het is vooral menschenvrees, angst voor bespottung, die velen, ook doctoren, terughoudt om zich voor de Homoeopathie uit te spreken. Men wil zich wel stilletjes laten helpen, voor 't een of ander, waarvoor men met allopathische middelen geen baat vond, maar eerlijk en openlijk in het vijandelijk kamp overstappen — neen! dat doet men niet. Dit doet zoo veel kwaad, in 't geheim zich laten helpen, maar niet de eer geven, aan wien zij toekomt. „O”, zegt men, „de Homoeopathie is goed voor kinderen, voor hoofdpijn of verkoudheid, maar bij ernstiger dingen, wel foei, dan moet ik er niets van hebben.”

Maar als men dan eens, o.a. zooals eenige jaren geleden, toen de kindercholera zoo erg heerschte, en talloze kleinen er aan bezweken, een geval bijwoont van een kindje van 16 maanden, een zwak, ziek stum-pertje, dat zes, zegge zes weken lang bloeddiarree had; drie doctoren waren er bij, zelfs een beroemd kinderarts, en niets hielp; eindelijk werd tot de Homoeopathie overgegaan, en met Ipec. en Chamomilla veranderde de geheele toestand, en mochten de beangste ouders hun kindje behouden — dan vraagt men zich af, was dit niet een hoogst ernstig geval, en hoe komt het, dat twee zulke *schijnbaar* eenvoudige middelen wél hielpen, dáár, waar drie allopathische doctoren, met de geheele apotheek er bij, machteloos stonden? Ook dit geeft te denken, als men ten minste eerlijk wil zijn. Ik zeide straks, schijnbaar eenvoudige middelen — want, niet waar, zoo'n beetje Chamomilla, dat is zoo'n gewoon onnoozel iets — niet-tegenstaande dit, hielp het goed en zeker — maar het werd op homoeopathische wijze gegeven en toegepast.

Een ander geval komt mij in de gedachte van een jongen man. Na hevige longontsteking en pleuritis behield hij een akeligen hoest, met veel pijn op de borst en

in de linkerzijde; vele doctoren kwamen er bij te pas, niemand kon hem van zijn hoest en pijn afhelpen, en ten slotte werd hij naar huis gezonden, met de vertroostende verklaring: „dat er *niets* aan te doen was, het zou wel slijten.” Bryonia D3 hielp hem van hoest en pijn af. Evenzoo zijn vader, die jaren lang hevige maagkrampen had, en wiens maag geheel bedorven was door de tallooze doozen „zuiveringszout”, die zijn dokter hem voorschreef, werd en blijft veel beter, door Nux vomica in te nemen.

Eene juffrouw, die ik goed ken, kwam bij mij, vragende of zij de Homoeopathie zou probeeren; zij had, zeide haar huisdokter (allopaath) kanker in de linkerborst; hij raadde sterk aan, opereeren, of anders, „openmaken, en eens kijken”! Daar zij veel goeds van de Homoeopathie wist, en geen lust had in den voorgestelden raad, nam zij het besluit, zich homoeopathisch te laten behandelen. De homoeopathische dokter meende eveneens, dat het kanker was en wel van ernstigen aard. Zij kreeg één middel, Conium, in hogere en lagere verdunningen; de behandeling duurde eenige maanden, en zij mocht als genezen ontslagen worden. Na eenige jaren sprak ik haar weer, alles was en bleef goed, zij was vervuld met dankbaarheid over de goede hulp die zij, onder Gods zegen, van de Homoeopathie mocht ondervinden.

Zoo zoude ik kunnen voortgaan met het opsommen van vele gevallen van volslagen genezing, en waar deze onmogelijk was, van véél verbetering en vermindering van lijden.

Mogen deze weinige regelen er toe bijdragen, de Homoeopathie eens eerlijk en ernstig te onderzoeken. Men zal dan inzien, dat de verachte Homoeopathie waarlijk een weldaad voor het mensdome is, (al is zij niet volmaakt of onfeilbaar) en dat zij allermint verdient minachtend en schouderophalend behandeld en als kwakzalverij, of alleen goed voor kinderquaaltjes beschouwd te worden.

Tandem.

**BEANTWOORDING VAN VRAGEN.**

**N. N.** Wanneer een mijner kinderen **mazelen** heeft, is het dan geoorloofd de andere nog niet aangetaste kinderen naar school te zenden?

Ofschoon dit volgens de wet thans geoorloofd is, raad ik toch steeds aan, ter voorkoming van de verdere verspreiding dezer ziekte op de scholen, die kinderen, welke nog geen mazelen gehad hebben, thuis te houden, totdat veertien dagen verlopen zijn na het uitbreken der ziekte bij het eerst aangetaste kind. Gewoonlijk krijgen de niet aangetaste kinderen vóór het einde dier veertien dagen eveneens mazelen, en aangezien zij enkele dagen vóór het uitbreken der mazelen zéér besmettelijk voor anderen zijn, zullen deze kinderen — indien men ze naar school zendt — oorzaak worden, dat verscheidene anderen in de school weder aangetast worden.

Dr. N. A. J. V.

**REGISTER en PRACHTBAND.**

In bewerking is een **Register** op het „Homoeopathisch Maandblad” jaargang XVI en XVII (1905 & 1906.) Allen, die dit register wenschen te ontvangen, gelieven zulks even aan te vragen, waarna het bij *verschijning* onmiddellijk *gratis en franco* wordt toegezonden.

De **prachtband**, die speciaal vervaardigd wordt ten einde deze beide jaargangen in te binden, wordt verkrijgbaar gesteld ad *45 cents*, fr. p. p.

Voor onze lezers evenwel, die voor den nieuwen Jaargang 1907 ons een **nieuwen abonné** kunnen opgeven, wenschen wij dezen

**PRACHTBAND GRATIS**

beschikbaar te stellen.

Hoe weinig moeite zal het menigen lezer of lezeres kosten, een ander op te wekken ook ons „Maandblad” geregeld te lezen, vooral waar het abonnementsgeld niet hoog is (f 1.25 per jaar.) Tal van belangstellenden in de Homoeopathie zijn nog geen abonné op ons blad. Wij zélf kunnen dezulken vaak moeilijk bereiken, daarom is ons vriendelijk verzoek tot **alle lezers**, zoo mogelijk in eigen kring de belangstellenden tot lezing aan te sporen.

De namen der nieuwe intekenaren geve men duidelijk op aan het adres: **La Rivière & Voorhoeve — Zwolle**, waarna den aanbrenner bij *verschijning* de prachtband *gratis en franco* wordt toegezonden.

**KAS VOOR DE ZIEKENHUIZEN.**

Gedurende 1906 werd door ons het „Homoeopathisch Maandblad” geregeld gratis toegezonden aan

**De Leestafel van 28 Ziekenhuizen.**

Zooals onze lezers weten, werd voor dit doel door verschillende voorstanders bijgedragen; wanneer nu ook deze jaargang aan de 28 ziekenhuizen zal kunnen gezonden worden, moet hiervoor wederom een bedrag bijeenkomen van f 28.— Reeds ontvingen wij in dank van **Mevr. W. te V. f 1.—**, en van **Mevr. V. v. d. H. te Z. f 1.—** Van harte hopen wij, dat *meerdere*n bereid gevonden worden hun steun voor dit doel te verleen. *Alle* bijdragen, hoe gering ook, zullen welkom zijn. Postwissel zende men in aan het adres: **La Rivière & Voorhoeve — Zwolle**; *op den strook* gelieve men te schrijven:

**Voor de Ziekenhuizen.**

**ADVERTENTIËN.**

**Homoeop. Geneesmiddelen**  
van **Dr. Willmar Schwabe**  
in origineele verpakking verkrijgbaar bij (9)  
**de firma D. DE ROOIJ,**  
**Apotheek UTRECHT,**  
Oudegracht (Smeebr.) 115.

**Homoeopathische Apotheek**  
**ZWOLLE.**  
Orig. verpakkingen van  
**Dr. Willmar Schwabe te Leipzig.**  
**G. B. J. DE BARBANSON**  
**APOTHEKER.**  
**Bethlehemsohe Kerkplein.**  
Telefoonnummer 140. (10)

**Homoeopathische Apotheek**  
**Firma J. VIEL en VAN DIJK**  
**UTRECHT, Korte Jansstraat.**  
Ook verkrijgbaar de geneesmiddelen in origineele verpakking van  
**Dr. WILLMAR SCHWABE.** (20)

**Homoeop. Apotheek.**  
**Wed. Bulterman & Cohen**  
**Hoogstraat 237,**  
hoek der Stadhuissteeg,  
**ROTTERDAM.**  
Interc. Telefoon No. 2305. (10)

**SLECHTS INDIEN** een goed gebouwd, lichtlopend rijwiel wordt gebruikt, is **het wielrijden een gezonde sport.** Men zie hierover No. III van het artikel over „De Beteekenis van Gymnastiek, Sport, Massage enz.” in aflevering 10 (15 Oct. 1906) van dit blad, en wat daarin over het **FONGERS HYGIENISCH RIJWIELZADEL** is gezegd. (60)

Ondergeteekende bericht, dat hij met 1 Februari 1907 een filiaal zal openen in de

# Leeuwen-apotheek

Bakkerstraat 15, **ARNHEM**, waarin evenals in de Herten-apotheek te Zaandam de homoeopathische geneesmiddelen van

**Dr. Willmar Schwabe**  
LEIPZIG

verkrijgbaar zullen zijn, uitsluitend in origineele verpakking.

**F. VAN DIJK Jzn.**

Pharm. Doct<sup>r</sup>. Apotheker.  
Hoofdvertegenwoordiger voor Holland van Dr. Willmar Schwabe te Leipzig.

P. S. De expeditie blijft gevestigd te Zaandam. (70)

**FLESCHJES voor Homoeop. Middelen** in iedere grootte en vorm, wit of geel glas, fijn uitgevoerd en op wensch zuiver gereinigd, worden geleverd door de fabriek van **E. P. HAHMANN, BARMEN (Rhenand).** (12)

# INFLUENZA

door **Dr. J. VOORHOEVE**, is verschenen. Een belangrijk werkje, dat dringend ter lezing wordt aanbevolen, vooral in dezen tijd, nu de Influenza telkens optreedt. Prijs slechts 45 cents. In elken boekh. verkrijgb. of nà toez. v. postw. bij de Uitgevers

**LA RIVIÈRE & VOORHOEVE — ZWOLLE.**

Homoeop. Apotheek  
**Firma Wed. J. RAVE**

Melkmarkt 4 (10)  
**Z W O L L E.**

Telefoon No. 23.

Origineele verpakking van  
**DR. WILLMAR SCHWABE.**

## HOMOEOPATHISCHE GENEESMIDDELEN

van Dr. Willmar Schwabe te Leipzig verkrijgbaar bij (20)

**HERDINGH en BLANKEN, Apothekers.**

TEL. No. 502.

**Hoogewoerd 143 — LEIDEN.**

## AAN DE AANHANGERS DER HOMOEOPATHIE IN NEDERLAND

heb ik de eer mede te deelen: dat ik sedert 1882 de middelen van Dr. WILLMAR SCHWABE, voorzien van het Fabrieksmerk, voor eigen rekening betrek, doch ze niet in depôt heb.

*Hoogachtend,*

**Firma Wed. T. D. Vrijdag Zijnen.**

's-GRAVENHAGE, 22 Ged. Burgwal.

(30)

Homoeopathische Apotheek

**BEKER & Co.**

Zomerhofstraat 4, ROTTERDAM.

Telefoon 2478. (10)

Geneesmiddelen van

**Dr. WILLMAR SCHWABE.**

Homoeop. Apotheek

**Firma HERTSTEIN**

Goudsche straat 38,  
hoek Meermansstraat,

(10) **ROTTERDAM.**

Telefoon interc. 3933.

Geneesmiddelen van  
**Dr. Willmar Schwabe.**

Homoeop. Apotheek

**J. H. ZINDLER Jr.,**

's-Gravendijkwal 283

**ROTTERDAM.**

Telef. interc. 4114.

Geneesmiddelen van Dr. Willmar Schwabe, desgewenscht ook in origineele verpakking. (10)

## Homoeopathische Apotheken

te Arnhem.

**MIEDEMA en VAN AALST,**

Roggestraat 3,

**A. SPRUIT, firma B. Miedema,**

Steenstraat 49. (20)

# Centrale Homoeopathische Apotheek van Dr. Willmar Schwabe, Leipzig.



(De grootste en meest beroemde homoeopathische Apotheek der wereld.)

Levering van alle Homoeopathische geneesmiddelen, Moedertincturen, vloeibare verdunningen, korrels en gecompriëerde tabletten, IN ORIGINEELE VERPAKKINGEN, voorzien van nevenstaande fabrieksmerken, huisapotheken, boeken, enz. enz. Gevestigd voor Holland in de **HERTEN-APOTHEEK te ZAANDAM,**

Eigenaar **F. VAN DIJK Jzn., Pharm. Doct<sup>r</sup> Apoth.**



en in de **LEEUWEN-APOTHEEK, Bakkerstr. 15 te ARNHEM, Eigenaar A. C. PLIESTER, Apoth.**

Verder verkrijgbaar in de volgende apotheken te:

Amsterdam . . . . .	apotheek van	J. Warmolts, Vijzelstraat 180.	Haarlem . . . . .	apotheek van	Firma v. Tubergen, Gr. Houtstr. 141.
" . . . . .	"	G. Schipper, Weesperzide.	Harlingen . . . . .	"	Mevr. Wed. Snijder.
Alkmaar . . . . .	"	J. Sol, Rozegracht, Volksapoth.	" . . . . .	"	" de Vries.
Apeldoorn . . . . .	"	Firma Schouten & Co.	Heerenveen . . . . .	"	M. Bouma Lzn.
" . . . . .	hofapotheek	J. A. Roelse.	Hilversum . . . . .	"	Van Heemskerck Düker.
Assen . . . . .	apotheek	G. J. Romijn & Zn.	" . . . . .	"	de Vries.
Baarne . . . . .	hofapotheek	R. Karsten.	Leeuwarden . . . . .	Centraal apotheek van	J. Feteris.
Breda . . . . .	apotheek	Dr. J. P. Land.	" . . . . .	apotheek van	C. Sonnega, Tweebakmarkt 28/30.
Delft . . . . .	"	A. J. B. Heldema, Wilhelminastr. 2.	" . . . . .	"	S. Tromp Visser.
Doetinchem . . . . .	"	H. Blom.	" . . . . .	"	C. J. de Vogel, firma T. W. v. d.
" . . . . .	"	B. ten Bruggen Cate.	Leiden . . . . .	"	Meulen, Nieuwstad K 69.
Dordrecht . . . . .	"	Dr. Joh. v. d. Moer.	" . . . . .	"	J. G. A. Blanken, Hoogewoerd.
Enschede . . . . .	de	Rozinkorf, J. Romijn Bzn.	" . . . . .	"	Boekweit, Vismarkt.
" . . . . .	van	F. Bergema.	" . . . . .	"	D. J. van Driessum, Mars.
Franker . . . . .	"	C. J. Snuff.	Maassluis . . . . .	"	J. H. van Grafhorst, Nieuwe Rijn.
Goes . . . . .	"	L. F. de Klerk.	" . . . . .	"	H. Bogtstra.
Gorinchem . . . . .	"	L. La Porte.	Makkum . . . . .	"	J. Denske.
Gouda . . . . .	"	Poels & Boot	Meppel . . . . .	"	A. Rauwerda.
" . . . . .	"	E. Grendel.	Middelburg . . . . .	"	L. Knoppers.
" . . . . .	"	A. Latenstein.	Nijmegen . . . . .	"	J. W. v. d. Garde.
Groningen . . . . .	"	P. Weijer.	Rotterdam . . . . .	"	Firma Moeys & Co.
Den Haag . . . . .	"	S. Smeding Szn., A Kerkhof 17.	" . . . . .	Hertstein Apoth.	Beker & Co., Zomerhofstraat 4.
" . . . . .	Centraal-apotheek	Firma v. d. Mheen, De Riemerstr.	" . . . . .	apotheek van	C. de Groot, Goudsche straat 38.
Haarlem . . . . .	apotheek van	" De Archipel" K. R. Nauta, Javastr. 49.	Velp bij Arnhem . . . . .	"	J. H. Zindler Jr., 's Gravend. w. 283.
" . . . . .	"	Begeman & Sneljtens, Jansstr. 27.	Vilvingsen . . . . .	"	C. G. Baert, Ritthemsche Markt F 189.
" . . . . .	"	R. Duym, Keizerstraat 6.	Weesp . . . . .	"	T. S. v. d. Ley.
" . . . . .	"	Firma van Hees, } Kleine	Zelst . . . . .	"	N. A. Ballintijn.
" . . . . .	"	A. P. C. Numan van Son, } Houtstr. 57.	Zutphen . . . . .	"	Berents & Co., Slotlaan 24.
" . . . . .	van	D. L. Keur, Zijlstraat 87	Zwolle . . . . .	"	H. W. A. Bekrens, Houtmarkt 78.
" . . . . .	"	C. G. Loomeyer & Zoon.	" . . . . .	"	G. B. J. de Barbanson.
" . . . . .	"	Mons & Grijseels, Lange Veerstr 16	" . . . . .	"	Wed. J. Rave. (175)
" . . . . .	"	H. Remmers & Zn., Kruisstr. 20.	" . . . . .	"	
" . . . . .	"	L. Schoorl, Frans Halstraat 2.	" . . . . .	"	



zenuwpijn zoo goed als verdwenen, de nachtslaap weder bevredegend, de temperatuurverschillen der beenen nauwlijks meer te bemerken; zij voelde zich sterker en opgeruimder en had nogmaals een paar pond aan gewicht verloren, schoon ik haar geraden had, het ontvettingsregime minder streng na te leven. De hart- en polsslag bleken mij ook veel beter te zijn. In den tusschentijd had zij niets anders dan mijne druppels ingenomen, noch iets beleefd of gedaan, dat van invloed op haar aandoening had kunnen zijn. De treffende werking van Lycopodium, dat in de gewone geneeskunst voor geheel werkeloos aangezien wordt, en dan nog in een zoo kleine dosis, een millioenste van de substantie, schijnt mij toe, in dit geval boven twijfel verheven te zijn.

11. C. M., man van 28 jaar, heeft zich steeds bijzonder veel aan de wisselvalligheden van het weder moeten blootstellen, en is nu reeds 2 jaren lijdende aan pijn in de rechter borstzijde, afwisselend, nu eens veel heviger en dan weder dragelijker, ja zelfs korten tijd ook wel nauwlijks voelbaar. Zoowel warme als koude spijzen veroorzaken bij den doorgang naar de maag altoos verergering van genoemde pijn. Objectief kon ik geen aandoening van de borstorganen vinden. Na op 18 November 1902 Sulfur D 6, tweemaal daags te nemen, van mij ontvangen te hebben, vernam ik 19 October 1903 van zijn vader, die mij er voor kwam bezoeken, dat onder het gebruik van het middel de pijn verdwenen en nooit meer terug gekomen was. Schoon in dit geval blijkbaar slechts een vastzittende rheumatische aandoening van een inwendige spier en volstrekt geen ernstige ziekte bestond, was toch de patiënt, die gedurende 2 jaren vele pijnlijke uren gehad en zich vaak erg ongerust gemaakt had, niet weinig in zijn schik over de betrekkelijk spoedige en afdoende genezing, zooals de vader mij vertelde. Zoodanige lichtere ziektegevallen pleiten niet zelden met meer overtuigingskracht voor de Homoeopathie dan veel ernstigere.

12. J. B., een jongen van 13-jarigen leeftijd, klierachtig van gestel, maar toch meestal gezond geweest, was reeds een jaar lang onderhevig aan erge kiespijn. De om den anderen dag invallende pijn zat aan de linkerzijde en wel in alle tanden en kiezen, die echter bij drukking en bij het eten niet gevoelig waren, schoon verscheidene er van hol bleken te zijn. Uittrekken van een paar slechte kiezen had niets gebaat, evenmin als het gebruik van eenige hem voorgeschreven geneesmiddelen. De pijn houdt 's nachts op, begint 's morgens, klimt en daalt met de zon, is dikwijls schier onverdragelijk en gaat dan vergezeld van roodheid en hitte van de linkerwang en vooral van het linkeroog. Zoolang de pijn duurt, voelt hij zich inwendig koud, terwijl hij uitwendig toch warm is. Op de vrije dagen is hij geheel wel en kan goed eten en drinken. Sedert het bestaan van dit lijden is zijn stoelgang traag en soms 3 dagen verstopping aanwezig. Tegen deze hevige en reeds zoo langdurige neuralgie (zenuwpijn) gaf ik hem 17 Februari 1903 Spigelia D 6, 4 maal daags slechts op de pijnvrije dagen te nemen, waarna ik tot 24 Juni van het volgende jaar niets meer van hem zag noch hoorde. Toen echter kwam hij met zijn moeder mij mededeelen, dat reeds drie weken na het gebruik der middelen de pijn geheel weggebleven was en zich sedert niet meer had doen gevoelen.

13. Mejuffrouw G., 40 jaar, moeder van 4 kinderen,

had sedert 3 maanden linkszijdige hoofdpijn in de streek van het slaapbeen. De pijn komt en gaat geheel plotseling, maar is nooit geheel weg, het zijn hevige kloppingen, verergerd door warmte, drukte en de minste agitatie, verbeterd door koude, maar nauwlijks door rust en liggen; gedurende de pijn zijn de handen koud en blauwachtig van kleur. Tegen deze congestieve hoofdpijn schreef ik 8 Maart 1902 Belladonna D 6 voor. Den 19 Mei e. v. de patiënte weder bij mij terugziende, vertelde zij, dat zij de hoofdpijn reeds lang geheel kwijt was, maar thans last van vloeiingen had, die uit een ontijdige bevalling 4 weken geleden overgebleven waren. Onder het gebruik van Secale cornutum kwam dit verschijnsel weder geheel in orde, want nog 2 jaren later bedankte de juffrouw schriftelijk voor haar goede herstelling, er bijvoegende, dat zij geen hoofdpijn meer gehad had. Wil men hier tegen inbrengen, dat niet de Belladonna, maar de ontijdige bevalling met de daaropvolgende bloedverliezen de hoofdpijn had doen ophouden, dan spreken tegen deze opvatting 1<sup>e</sup>, dat de hoofdpijn reeds vóór het intreden van de fausse-couche verdwenen was; 2<sup>e</sup>, dat zij noch bij een andere ontijdige bevalling in het jaar te voren, noch in haar vroegere zwangerschappen ooit aan de pijn geleden had; en 3<sup>e</sup>, de Belladonna in dit geval het duidelijk aangewezen middel was.

14. E. Bl., die 28 Mei 1903 met haar moeder bij mij kwam, was een 11jarig meisje van in het algemeen goede gezondheid. Uit het roodvonk, 2 jaar geleden doorstaan, is zij aan het rechteroor hardhoorende gebleven en klaagt over kloppende en stekende voor- en achterhoofdpijn. De uitwendige gehoorgang was door chronische ontsteking vernauwd, rood en vrij gevoelig op aanraking en bij het schoonmaken droog en niets afscheidende; het tikken van het horloge wordt slechts op den halven normalen afstand door het kind gehoord. Voorgescreven werd Graphites D 12, één maal daags te nemen. Acht weken later, 28 Mei, bij haar tweede bezoek, kon ik grooten vooruitgang constateeren; de ontsteking was verdwenen, de gehoorgang weder bijna geheel open, nauwlijks nog een verschil in de gehoorscherptheit vergeleken met het linker oor. Van hoofdpijn sprak de patiënte niet eens meer, maar zeide op mijn vraag daarnaar, slechts nog weinig er van gewaar te worden. Ik liet Graphites nog in tusschenruimten van 14 dagen éénmaal gebruiken, en in het volgende jaar werd mij het bericht gebracht, dat de ongesteldheid geheel genezen en niet teruggekeerd was.

15. Mevrouw D., 31 jaar, kwam 9 Mei 1903 mij raadplegen. Zij leed altijd veel aan halfzijdige hoofdpijn, maar nooit was zulks zoolang achtereen noch zoo hevig geweest als de laatste 6 maanden na haar bevalling van een kind, dat zij wegens gebrek aan melk niet zelf had kunnen voeden. De pijn begint 's morgens in den nek, verspreidt zich dan langzamerhand over de linkerzijde van het hoofd, fixeert zich dan tegen den middag bij en in het linkeroog; 's morgens en 's avonds is de pijn veel dragelijker. Eetlust en spijsvertering zijn goed, aan de lichaamsorganen was niets ziekelijks te vinden. De regels had zij nog al sterk. Mijn voorschrift, haar den 19en Mei gegeven, was Spigelia D 3, waarvan 3 maal daags 5 druppels te nemen. Den 1sten Juli, dus slechts 6 weken later, ontving ik van patiënte den volgende brief: „Deze is dienende U mijnen besten dank te betuigen voor Uwe uitstekende hulp mij

betoond. Het is ruim een maand geleden, sinds ik mij bij U vervoegde, en ik kan zeggen, dat mijne hoofdpijnen, die dikwijls onuitstaanbaar waren, geheel verdwenen zijn."

16. N. v. d. M., een jongen van 16 jaar, was 3 maanden geleden, met de rechterhand op een warme kachel steunende, in slaap gevallen, en had sedert dien tijd een verlamming van de pezen der buitenhand; de vingers waren naar binnen gekromd en konden niet uitgestrekt worden. Uitwendige middelen waren reeds zonder baat toegepast. *Rhus toxicodendron* D 3, 3 maal daags 5 druppels te gebruiken, den 13den Maart 1895 voorgeschreven, had reeds na 14 dagen volkomen en blijvend herstel gebracht, waarvan ik nog na twee jaren de bevestiging vernam.

17. F., scheepskapitein, had reeds 7 weken lang waterachtige ontlastingen, 6—7 maal in de 24 uren, maar zonder pijn noch rommelingen in de darmen. Na *Argentum nitricum* D 3, driemaal daags te nemen, dat hij 30 December ontving, was de diarrhee den 13 Januari e. v. reeds sedert 3 dagen geheel genezen.

18. Op 13 Juli 1892 komt Mejuffrouw M., getrouwde vrouw van middelbaren leeftijd, mijn hulp inroepen voor aangezichtspijn, waaraan zij een jaar geleden na een Influenza ook al geleden had en waarvan zij pas na langdurige behandeling weder bevrijd werd. Sedert 6 weken begint iederen avond een half uur na het te bed gaan de pijn in de linkerzijde van het gezicht op te komen, en wordt zóó hevig, dat patiënt het bed weder verlaten moet en den nacht er mede door blijft worstelen. Daarenboven heeft zij van tijd tot tijd benauwdheden, die haar ademhaling belemmeren. Lichamelijke veranderingen kon ik bij haar niet ontdekken. Ik schreef *Pulsatilla* D<sup>3</sup> en *Spigelia* D<sup>3</sup> beurtelings te nemen voor. Toen zij mij 14 dagen later bij haar tweede bezoek vertelde, dat zij de nachtpijn slechts nog eenmaal, daarentegen lichte vermaningen er van wel eens overdag had, en dat zij de benauwdheden kwijt was, liet ik haar uitsluitend nog *Spigelia* verder gebruiken, waarna reeds spoedig de pijn geheel wegbleef. Zulks vernam ik van haar twee jaar later, toen zij mij 25 April 1894 wegens een maag- en ingewandsaandoening weder kwam consulteren.

19. Mejuffrouw M., 21 jaar, getrouwde moeder van 2 kinders, waarvan het jongste 10 maanden oud was en de eerste 3 maanden van haar de borst gehad had. Sedert is de jonge moeder lijdende aan maag en ingewanden; zij heeft weinig eetlust, vuil beslagen tong, afwisselend verstopping en diarrhee, veel lende pijn en witte vloed. Objectief was niets van beteekenis waar te nemen; zij kreeg *Natrum muriaticum* D<sup>6</sup>, om daarvan 3 maal daags 3 korrels te gebruiken. Na 6 weken weder bij mij terugkomende kon zij berichten, dat zij slechts nog eenmaal sterke diarrhee, maar daarna steeds normale ontlasting gehad had, terwijl ook de maag weder in orde en haar geheel bevinden op een gevoel van zwakte na, weder zeer bevredigend was. Tegen dit laatste verschijnsel gaf ik nog China en mag aannemen met het gewenschte gevolg.

(Wordt vervolgd.)

## Zijdelingsche verkromming van de wervelkolom.

Een bij jonge menschen veel voorkomende afwijking van den normalen lichaamsbouw is de zijdelingsche verkromming van de wervelkolom. (*Scoliosis*.) In 90 % van de gevallen is de lendenwervelstreek naar links gedraaid met den bollen kant, de holle kant is dan rechts, dientengevolge is de ruggewervelkolom met de holle zijde naar links en de bolle zijde naar rechts gekeerd. Daarbij is de geheele wervelkolom iet of wat om haar lengteas gedraaid. We moeten deze afwijking van de wervelkolom vooral niet verwarren met de *hoekvormige* verkromming of *puntbochel* (*Kyphosis*), die meestal op een constitutioneel lijden berust.

De hier thans verder te beschrijven *scoliosis* treedt meestal op tusschen het 10<sup>e</sup> en 14<sup>e</sup> levensjaar, soms ook nog op ietwat lateren leeftijd. De wervelkolom heeft dan ongeveer de volle lengte bereikt. Hoe jonger het kind is, des te sneller schrijdt de afwijking voort; juist in dezen tijd zwicht de wervelkolom gemakkelijk voor onregelmatig op haar inwerkende krachten. Het is de tijd, dat ze haar sponsachtigen bouw verliest en vast wordt.

Ongeveer op 18-jarigen leeftijd heeft de wervelkolom hare grootste vastheid bereikt, en de opgetreden verkromming den hoogsten graad verkregen. De afwijking wordt dan niet alleen niet meer erger, maar luistert ook niet meer naar eenige behandeling. De *scoliosis* komt het meest voor bij meisjes, en de patiënten behooren daarbij grootendeels tot de welgestelde klasse, om voor de hand liggende redenen.

Om het spierstelsel van de wervelkolom sterk en krachtig en goed functioneerend te houden, zijn goede, regelmatige en afwisselende bewegingen noodig. Bij de welgestelde klasse wordt bij de vrouwelijke leden, bij het naderen van de overgangsjaren (puberteit), deze voorwaarde het meest verwaarloosd. Vóór dien tijd nemen zij veelal aan de jongensspelen deel, maar tegen den overgangstijd nemen zij meest een gereserveerde houding aan en krijgen de vrouwelijke karaktertrekken. Bij hunne opvoeding wordt de aandacht geschonken aan alles, behalve aan de lichamelijke opvoeding. Dit begint gelukkig beter te worden; goed is het evenwel nog niet. Behalve het onderwijs op school, worden ze geplaagd met allerlei extra-lessen buiten de schooluren; de openluchtbewegingen schieten er steeds bij in.

Dit alles geeft aanleiding tot vermoeienis, zoodat de kinderen op den eenen of anderen kant leunen; daarbij ontlasten zij de spieren van de taak, waarvoor zij bestemd en geschikt zijn. Wordt dit steunen vaak herhaald, dan worden de elastische banden, (die de wervels bijeen en op elkaar vasthouden,) in een overspannen toestand gebracht, en door de herhaalde en vaak snelle opeenvolging dier overspanning gaat de elasticiteit verloren en blijven zij in uitgerekten toestand. Ditzelfde geschiedt ook met de rugspieren en de andere verbindingsmiddelen van de wervelkolom. Het gevolg van die overrekking is, dat de verbindingsmiddelen ongeschikt worden voor hun werk: **de wervelkolom in een rechten stand te houden.**

Boven hebben we reeds vermeld, dat deze afwijking

meer bij meisjes dan bij jongens voorkomt. Ook het corset is een kwaad, deze afwijking bevorderend.

Het is zeer waarschijnlijk, dat de verkromming het eerst in de lendenstreek optreedt, aangezien deze het meest buigbare en bewegelijke deel van de wervelkolom is, en daarbij een zeer onstandvastig steunpunt heeft — het bekken.

De meeste menschen hebben neiging om bij vermoeienis op één been te gaan staan, ze steunen dan het meest op het gestrekte rechterbeen, met in de knie gebogen linkerbeen. Deze houding, die veelvuldig aangenomen wordt door personen, die veel staan, veroorzaakt een eigenaardige verkromming van de wervelkolom in de geheele lendenstreek. Wordt deze stand vaak aangenomen door een jong kind, dan krijgt men spoedig een blijvende afwijking.

Andere oorzaken zijn bezigheden, spelen, die de eene zijde van het lichaam meer belasten dan de andere, of die tot opheffen van één schouderblad en arm, kruising van de beenen, zitten op ééne zijde, leunen op één heup aanleiding geven. Slechte houding tijdens het naaien, schrijven, teekenen, lezen, pianospelen, dragen van een kind op steeds denzelfden arm, enz. — dit alles zijn aanleidende oorzaken. Zelfs slechte houding bij liggen, zitten of staan kan een zijdelingsche verkromming tot stand brengen. Wanneer bij dit alles nog een onvoldoende, slecht of niet geregelde beweging in de open lucht komt, of dat de kinderen in het geheel niet in de buitenlucht komen, dan werken deze oorzaken nog dieper en schadelijker in. Andere oorzaken zijn nog heupziekten, engelsche ziekte, verlamming van het onderbeen of een gedeelte er van, reumatiek, enz.

De **verschijnselen** van de zijdelingsche verkromming zijn vrij opvallend in hevige gevallen. Vooral de aanwezige dubbele zijdelingsche bocht (S) van de wervelkolom laat geen twijfel over. De onderste bocht is meest de eerst ontstane, de bovenste is het gevolg en dient om het verstoorde evenwicht te herstellen, dat door de eerste buiging ontstaan is.

Het middel van de patiënte is kort en breed, daarbij is patiënte kleiner dan een normaal gebouwd individu; de romp is in het algemeen breder, met onevenredig lange ledematen. Wanneer de patiënte zich in een luie houding plaatst, wordt de logheid van het middel nog verergerd; wanneer men haar evenwel verzoekt een ernstige en ingespannen poging te doen om het lichaam rechtop te plaatsen, dan wordt de lengte van het middel merkbaar vergroot.

In lichte gevallen kan de misvorming van de taille en de heupen het best ontdekt en aangetoond worden, door de patiënte voorover te laten buigen; bij het maken van de bocht komt de misvorming plotseling te voorschijn.

Een van de schouderbladen of een van de boezems steekt meer uit, dan de andere; meestal zijn de rechter-schouder en de rechter-bovenhelft van de borst onnatuurlijk hoog en rond, terwijl de andere zeer laag en plat is.

Op dezelfde wijze steekt de eene heup meer uit, terwijl de andere meer binnenwaarts gebogen is.

De **behandeling** van deze afwijking moet geregeld worden al naar den aard, de uitgebreidheid en de oorzaak van de misvorming. Wordt geen behandeling of geen doelmatige behandeling ingesteld, dan zal de verkromming,

hoe gering ook in het begin, zeker verergeren, want de groote bewegelijkheid en buigbaarheid van de wervelkolom bij de jeugd geeft niet alleen een goede kans voor de genezing, maar vergroot ook de kans op de verergering der misvorming.

Hoe ouder het kind wordt, des te vaster wordt de wervelkolom, en daarbij verminderen dan tevens de vooruitzichten op vermindering of geheele genezing van het lijden. Zijn de personen volwassen, dan zal een bestaande verkromming niet meer verholpen kunnen worden.

Gymnastiek in de open lucht of in goed geventileerde ruimten moet met zorg plaats vinden, en overeenkomen met de kracht van de patiënten; het meest zal noodig zijn ze te leeren werken met linkerarm en been; de oefeningen moeten aangenaam en prettig zijn; tegen vermoeienis moet gewaakt worden. Daarbij moeten de oefeningen geruimen tijd voortgezet worden, want de gewenschte verbetering kan slechts langzamerhand verkregen worden.

Voor voldoende afwisseling in houding, hetzij zittende, hetzij staande, moet gezorgd worden.

De patiënten moeten tevens voortdurend gecontrôleerd worden, opdat ze de verschillende foutieve en schadelijke houdingen niet aannemen.

We zullen hier niet ingaan op de verschillende mechanische hulpmiddelen, ook niet de verschillende gymnastiekmethoden aan eenige beschouwing onderwerpen, een deskundige leiding geeft meer dan ellenlange betoogen, die toch nooit duidelijk genoeg zijn.

Dat deskundige leiding noodig is, spreekt vanzelf, omdat steeds voor een juiste maat en duur van de oefeningen gezorgd moet worden.

De behandeling met inwendige geneesmiddelen is onmisbaar, vooral daar waar constitutioneele ziekten in het spel zijn.

Enkele der middelen zijn **Calcarea-carbonica**, **Calcarea-phosphorica**, **Silicea**, **Arnica**. Arnica kan ook in den vorm van een smeersel gegeven worden, daarmede moeten de te sterk gerekte en verslapte spieren en banden gewreven worden.

De patiënten moet men verder onder zoo goed mogelijke hygiënische omstandigheden brengen.

*Zee- of berglucht*, indien de finantiën het toelaten, moet al naar den aard van de constitutie voorgeschreven worden.

*Levertraan* is een goed diëtetisch middel.

*Baden* voor het geheele lichaam, afsponzingen van den rug met koud zoutwater, gevolgd door een flinke afwrijving van de wervelkolom, om spieren en banden te versterken, moeten we ten eerste aanbevelen. Een stroo- of paardenhaartramatras (geen veerenbed) om op te slapen; vroeg opstaan; wandelen; warme, gemakkelijk zittende, lichte kleeding; geen kousebanden, niet steunen en leunen. Dit zijn allerlei factoren, waarop gelet dient te worden.

Dr. M. L. v. d. S.

## Snelle genezingen.

Herhaaldelijk hoor ik zeggen: o ja, dokter, ik weet wel, dat homoeopathische middelen niet zoo vlug werken, en dat daarom geduld noodig is.

Jammer, dat deze opvatting zoo algemeen gedeeld wordt,

want velen komen daarom alleen met chronische, slepende kwalen tot ons, terwijl de veel gemakkelijker te behandelen pas ontstane ongesteldheden door een allopaath mogen behandeld worden, of wel door den patiënt verwaarloosd worden, om dan later eerst hulp bij ons te zoeken.

Voor de genezing van deze slepend geworden aandoening is nu wat tijd en geduld noodig. Vele slepende kwalen gaan nu eenmaal niet spoedig in genezing over, omdat er weefselveranderingen zijn ontstaan. Deze veranderde weefsels moeten weer normaal worden, moeten om zoo te zeggén omgroeien, en dat kost tijd.

Het zijn dus *niet* de homoeopathische middelen, die langzaam werken. Dan moet men ook nog wel bedenken, dat vele van deze slepende kwalen onder allopathische behandeling heelemaal niets verbeteren, terwijl onder homoeopathische, ofschoon langzaam, toch nog schoone resultaten verkregen worden. Toch ontmoeten we herhaaldelijk gevallen met een slepend karakter, waarvan onder homoeopathische behandeling heel spoedige genezing is gezien. Van zulke gevallen wil ik er eenige uit eigen ervaring mededeelen.

1. Omtrent zeven jaren geleden — een nauwkeuriger datum weet ik niet meer, maar dit doet er ook niets toe — bezoek ik eene patiënte, een juffrouw van omtrent 40 jaren oud. Het was op een Dinsdag. Den Zondag daaraan voorafgaand had zij weer zó'n hoofdpijn gehad, dat zij nu toch den dokter riep uit angst voor herhaling.

Het belangrijkste wat er te noteeren viel uit ons gesprek was wel, dat zij vijf jaren geleden aan echte pokken had geleden, en daarna had zij geregeld elken Zondag zware hoofdpijn.

Er bestaat overeenkomst tusschen de symptomen, ontstaan als gevolg van de vaccinatie, en die, ontstaan door het gebruik van Thuja. Na vaccinatie maakt het kind een lichte pokziekte door; daarom dacht ik in dit geval aan Thuja, schreef Thuja 6 voor, 's avonds 5 korrels. Het was op een Dinsdag. Na een maand zou ik terugkomen, en wat vernam ik toen? „Dokter, de hoofdpijn is na uw bezoek niet meer teruggekomen.” Zelfs den eersten Zondag na dien Dinsdag dus al weggebleven!

2. Hoelang hij er al last van had? Precies wist hij het niet, maar voor zijn trouwen had hij het al, en hij was al ruim 25 jaren gehuwd. Hij had namelijk een opgeblazen gevoel in de maagstreek, maar na het middagmaal werd dit heel erg, zoodat hij zijn kleeren moest losmaken.

Ik schreef Carbo Vegetab. D<sup>12</sup> voor, 3 × maal daags 5 korrels. Na eenige weken terugkomend, kon de patiënt mij vertellen, dat het na eenige dagen al beterde en allengs beter en beter werd, zoodat hij er al eenige dagen geheel vrij van was. Hij moest met hetzelfde middel nog eenige weken voortgaan.

Ongeveer een jaar later hem ontmoetend, mocht ik vernemen, dat hij geen last meer had gehad van zijn oude kwaal.

3. Op mijn kosteloos spreekuur voor kinderen kwam een moeder met haar dochttertje van 10 jaren oud. Het kind had het gezicht vol uitslag. Maanden lang was zij reeds onder behandeling van een zoogenaamde specialiteit voor huidziekten, zonder het minste resultaat. Mercur. sol. Hahn. D<sup>6</sup>, 3 × daags zooveel als een koffieboon-grootte in te nemen, was mijn voorschrift.

Veertien dagen later kwam zij terug . . . . zonder uitslag. De huid van het gezicht was zoo goed als normaal.

En wat zei de fonds-apotheker, bij wien zij abusievelijk

het recept had gebracht? Hij hield zich niet op met die grappenmakerij; „dáár moet je wezen,” zei hij nijdig, „bij dien man,” terwijl hij in de richting wees van de homoeopathische apotheek in dezelfde straat een eind verder.

Leuke grappenmakerij; de nijdige apotheker levert liever maanden lang elke week een ferme pot zalf, dat is voor hem leuker.

4. Mejuffrouw F., oud 42 jaren, komt 11 December bij mij, en klaagt over hoesten, dat zij al vier maanden doet, nacht en dag, maar vooral des nachts. Het is een losse hoest, zij geeft gemakkelijk op, maar het hindert haar toch heel erg en houdt haar uit den slaap. Zij ziet er dan ook heel slecht uit, is vermagerd in het gelaat en ziet er uit als een schim, zooals men pleegt te zeggen, zij gevoelt zich ellendig en afgemat. Vier maanden is zij reeds aan het dokteren zonder de minste verandering ten goede in haar lijden.

11 December krijgt zij van mij Drosera D<sup>3</sup>, om de drie uren 5 druppels in een lepel water.

18 December komt patiënte terug; de hoest is veel beter, zoo goed als over, zij heeft al vier nachten goed kunnen slapen, voelt zich veel beter en is opgewekter. „Had ik dit maar eerder geweten, was ik toch maar dadelijk bij u gekomen,” was de ontboezeming van de dankbare patiënte. Toen nog een week lang van Bryonia ingenomen om nog enkele andere verschijnselen te verdrijven.

5. Gepasseerden zomer komt tot mij een 68-jarige vrouw. Zij klaagt over de ingewanden, heeft diarrhee 5—6 maal daags met heftige snijdende pijn. Zij rekent den duur van haar lijden bij maanden, 22 maanden nl. De dokter in haar dorp, een echte homoeopathen-hater, heeft al alles geprobeerd en niets hielp.

Mijn voorschrift was Colocynthis D<sup>12</sup>, 3 × daags 5 druppels in een lepel water.

Veertien dagen later terugkomend, kon zij mij mededeelen, dat de laatste dagen de stoelgang slechts één maal daags komt, gebonden en zonder pijn.

Als bewijs-materiaal, dat zelfs in chronische gevallen de homoeopathische middelen toch spoedige hulp kunnen brengen, mogen bovenstaande vijf gevallen voorloopig wel voldoende zijn.

W. R.

## BOEKBEORDEELING.

**Lehrbuch der homöopathischen Therapie**, 7de druk, in twee deelen, ingebonden M. 18.50. Uitgave van DR. WILLMAR SCHWABE, Leipzig.

Voor artsen en studenten der geneeskunde, die zich op de hoogte willen stellen van de homoeopathische geneeswijze en de Duitsche taal machtig zijn, is dit werk zéér aan te bevelen. Doch ook ontwikkelde leeken, die reeds eenige kennis van de Homoeopathie hebben, en in omstandigheden verkeerden, die het hun zoo goed als onmogelijk maken, een homoeopathischen arts te consulteren, kunnen met dit boek hun voordeel doen. Wij denken hier vooral aan zendelingen, scheepskapiteins en allen, die van geneeskundige hulp ten eenenmale verstoken zijn. Juist in zulke kringen hebben dan ook de vorige drukken van dit met veel zaakkennis en duidelijkheid geschreven werk zulk een belangrijken afzet gevonden, dat nu reeds de 7de druk noodig is geworden. Als men bedenkt, dat een boek van f 11.— over een bepaalde geneeswijze slechts door een beperkt



aantal menschen gekocht wordt, dan is de groote omzet van 18000 exemplaren in een twintigtal jaren wel een bewijs, niet alleen voor de deugdelijkheid van het werk, maar ook van den grooten aanhang, dien de Homoeopathie onder het beschaafde publiek in de Duitsch sprekende landen allengs verkregen heeft.

Wetenschappelijke ontdekkingen te doen is niet de zaak van het volk, maar de vruchten van den arbeid der geleerden mag en moet ook het publiek plukken. Dit is zoo op elk gebied der wetenschap en derhalve ook op dat der geneeskunde. De deelneming van het groote publiek bewaart de wetenschap dikwijls voor dwaalwegen, want alleen datgene, wat werkelijk nuttig is, *houdt stand*. Juist aan het *practische* nut, dat zij sticht, heeft de *homoeopathische geneeswijze* haar bestaan te danken, waar tal van andere methoden, vóór en ná haar verschenen, reeds lang weder van het tooneel verdwenen zijn.

De bruikbaarheid van het voor ons liggende werk tot het verkrijgen van goede resultaten met homoeopathische middelen, bij de ziektebehandeling in de dagelijksche praktijk, is voor ons niet twijfelachtig. Niet alleen zijn de onderscheidende kenmerken van vele op elkander gelijkende ziekten duidelijk aangegeven (differentiaal-diagnose), maar, wat voor den homoeopaath het belangrijkste is: het kenmerkende onderscheid tusschen de verschillende middelen, die in een bepaalde ziekte al naar gelang van haar optreden en hare uitingen bij verschillende personen in aanmerking komen, wat voor de juiste keuze van het middel van zooveel gewicht is (geneesmiddel-diagnose), is overal duidelijk en uitvoerig aangegeven, zoodat men ook bij een meer ingewikkeld geval niet zoo licht in verlegenheid zal komen. Uit den aard der zaak is er juist in dit opzicht voor den arts het meeste uit te leeren.

Bij het doorzien van de twee banden, die te zamen bijna 1500 bladzijden beslaan, trof ons overal de bevattelijkheid, waarmede alles beschreven is, de gemakkelijkerheid, waarmede ook het schijnbaar meest ingewikkelde op licht verstaanbare wijze medegedeeld wordt, en de tact, die zich vooral bij de aanbeveling der geneesmiddelen openbaart, zoodat elke ballast vermeden en toch het noodige niet weggelaten is. Als leemten in het werk zouden wij het ontbreken van een hoofdstuk over de diëtetisch-physische methode (zoogen. natuurgeneeswijze), verder van een scherp omlinjende karakteristiek van de voornaamste homoeopathische geneesmiddelen willen noemen. Aan beide onderwerpen had in zulk een omvangrijk werk eenige ruimte moeten besteed worden. Ook over „adenoïde vegetaties,” waarover men tegenwoordig veel hoort spreken, had het een en ander moeten gezegd worden. Maar afgezien van deze aanmerkingen hebben wij niets dan lof voor de degelijke bewerking en de doelmatige en praktische indeeling van het werk, dat zeer zeker geen koper zal teleurstellen. De eenige jaren geleden overleden schrijver, Dr. Puhlmann, die in Duitschland op homoeopathisch gebied gunstig bekend is, heeft in dit boek niet alleen zijn eigen talrijke ervaringen neergelegd, maar ook in ruime mate van de homoeopathische litteratuur van het binnen- en buitenland gebruik gemaakt. Als wij hieraan nog toevoegen, dat het boek verfraaid en verduidelijkt is met 266 grootere en kleinere illustraties, op mooi papier en duidelijk gedrukt en in twee prachtige banden ingebonden is, dan meenen wij genoeg gezegd te hebben om de lezers, die zich in het bezit willen stellen van een *meer uitgebreid* werk over de *praktische* toepassing der *homoeopathische geneeswijze*, op deze inderdaad aanbevelenswaardige „Therapie” opmerkzaam te maken.

Terwijl zich het besproken werk hoofdzakelijk op het gebied der *praktijk* beweegt, is het niet van belang ontbloeit ook even kennis te maken met een tweetal brochures, die kort geleden in ons land verschenen zijn en hoofdzakelijk over de *theorie* der Homoeopathie handelen, en wel van het standpunt van den tegenstander beschouwd. Dit zijn:

**De Homoeopathie, een historisch-kritische beschouwing**, door Dr. Ph. M. van der Haer. Uitgave van S. C. VAN DOESBURGH, Leiden, groot 105 blz., prijs f 1.—

**De Homoeopathie voorheen en thans, voor artsen en ontwikkelde leeken toegelicht**, door Dr. E. S. M. Droog, arts te Heemstede. Uitgave van de Erven F. BOHN, Haarlem, groot 76 blz., prijs f 0.90.

Boven verscheidene andere publicaties van vertegenwoordigers der officiële geneeskunde, die in den laatsten tijd over de Homoeopathie verschenen zijn en waarin deze methode of belachelijk gemaakt of als kwakzalverij gebrandmerkt, en hare vertegenwoordigers of als verblind, of als oneerlijk werden voorgesteld (wij herinneren aan tijdschrift-artikelen en brochures van de heeren v. Staveren, Pijnappel, Pinkhof en anderen) munten bovengenoemde brochures uit door een betrekkelijke onpartijdigheid, althans in geen van beide wordt de goede trouw der homoeopathen in twijfel getrokken, terwijl zelfs de schrijver van de tweede brochure het billijk acht, dat den homoeopathen van staatswege niet alleen een ziekenhuis en een laboratorium, maar zelfs een leerstoel aan een universiteit ter beschikking worden gesteld om de juistheid hunner hypothesen openlijk te bewijzen, en aan het eind van zijn geschrift zijn collega's aanspoort wat meer belangstelling in de leer hunner confraters te toonen, daar: „het hokje in hun brein, waarmede de Homoeopathie zich vergenoegen moet, gewoonlijk al zeer bekrompen en alleen groot genoeg is om wat vage voorstellingen over microscopische korreltjes, oneindig kleine doseringen en „kou door kou genezen” te herbergen.”

Beide schrijvers gaan breedvoerig op hun onderwerp in; de eerste geheel objectief en zakelijk, de tweede soms spottend en satiriek. Beiden geven blijk van groote belesenheid op homoeopathisch gebied. De tweede geeft een overzicht van een 30-tal, de eerste zelfs van een 70-tal boeken, geschriften en tijdschrift-artikelen, die zij bij het vormen van hun oordeel over de Homoeopathie geraadpleegd hebben. De plaatsruimte voor een korte recensie als deze laat een ingaan op de tegenwerpingen tegen de waarheid en de waarde van de grondbeginselen der Homoeopathie natuurlijk niet toe, hoe interessant het ook zou zijn daartegenover aan te toonen, dat de Homoeopathie wel degelijk recht van bestaan heeft. Daarbij zou het tevens niet moeilijk zijn aan te toonen, dat de schrijvers zich zelf meer dan eens tegenspreken. Bijzonder in 't oogvallend is dit bij Dr. Droog, die op bladz. 68 tegen de homoeopathen ijvert, omdat zij het leekenpubliek, dat hij het: „*profanum vulgus*” noemt, met de zegeningen der homoeopathische geneeswijze bekend maken, en zelf een brochure voor *ontwikkelde leeken* gaat schrijven, om hun aan te toonen, dat er aan de Homoeopathie eigenlijk geen goed haar is. Als de *homoeopathen* zich tot de leeken wenden om ondersteuning te verkrijgen in den strijd tegen de vooroordeelen der officiële geneeskunde, dan heet het publiek onoordeelkundig, maar als een *alopaath* met redeneeringen het gebouw der Homoeopathie tracht om te stooten, dan is het publiek op eens „ontwikkeld” genoeg om hem te kunnen volgen in zijn *theoretische* bewijsvoeringen!

Hiermede zijn wij tevens aangeland bij een hoofdpunt der beide brochures, nml. het eenzijdig op den voorgrond stellen van theoretische tegenwerpingen tegen de homoeopathische leer, terwijl geen der beide schrijvers het geringste blijk geeft, ook maar in één ziektegeval het homoeopathisch principe op zijn deugdelijkheid *praktisch* beproefd te hebben. Als wij met de toepassing der Homoeopathie in de praktijk zouden moeten wachten, totdat aan een *staatsuniversiteit* door „langdurige proefnemingen” vastgesteld is, of „de proeven met geneesmiddelen op den gezonden mensch bruikbare resultaten opleveren,” en of „de bereiding van tincturen uit versche plantensappen praktisch voldoet,” enz., enz., dan zou inderdaad de Homoeopathie *reeds lang van 't tooneel verdwenen* en daarmede een

*vurige wensch van vele harer tegenstanders vervuld zijn. Gelukkig behoeven wij echter op een officiële erkenning onzer grondbeginselen — hoezeer deze ook te waardeeren en in 't belang zoowel van het geheele arts- als van het leekenpubliek zou zijn — niet te wachten, om de aan onze zorg toevertrouwde zieken met goed gevolg te kunnen behandelen. De gedurende reeds meer dan een eeuw opgedane ervaring van duizenden artsen over de geheele wereld, de ondervinding van talloze zieken, die aan de Homoeopathie hun genezing te danken hebben, staan er borg voor, dat de homoeopathische geneeswijze, ook al zou zij officiële erkenning nooit verkrijgen, toch nooit zal ondergaan, gelijk het lot van zoovele methoden en systemen is geweest, die vóór en nà haar als even zoovele dwaalsterren aan den wetenschappelijken hemel verschenen en verdwenen zijn!*

Dr. J. V.

### KAS VOOR DE ZIEKENHUIZEN.

Na de laatste opgave ontvingen wij nog in dank van Mevr. v. Z. te L. f 5.— en van Joh. S. te A. f 1.—. Tezamen met de vorige opgaaf f 8.—, zoodat nu weer geregeld aan acht ziekenhuizen het „Maandblad” gratis wordt toegezonden. Evenwel nog verschillende andere — in 1906 werd aan 28 ziekenhuizen het Maandblad gratis toegezonden — blijven nu verstoken van dit voorrecht, tenzij ondersteuning de toezending mogelijk make. Dat dit in vele gevallen zéér gewaardeerd wordt, blijkt wel uit onderstaand schrijven, dat wij hier copieëren:

GRONINGEN, Diaconessenhuis Jan. '07.

WelEdele Heer,

*Het Maandblad is door velen met belangstelling gelezen; er zal dus zeker prijs op gesteld worden, dat nog van U te mogen ontvangen. 't Is zeer vriendelijk van de Redactie om ons dat zoo belangeloos te zenden, en daarvoor dan ook onzen dank.*

Hoogachtend,

Uwe dw.

(w. g.) S. C. ALBRACHT.

Zoo ontvingen wij meerdere bewijzen van waardeering, welke wij niet alle kunnen weergeven. Wij hopen echter, dat deze mededeeling daartoe moge strekken, dat nog vele lezers en lezeressen hiervoor hunnen steun verleen, welke stellig op prijs wordt gesteld. Bijdragen nemen gaarne in ontvangst de uitgevers LA RIVIÈRE & VOORHOEVE te Zwolle.

### BERICHT.

Uit Leiden wordt ons meegedeeld, dat den 25en Februari a. s. en volgende dagen aldaar zal gehouden worden een boekverkoop. In den catalogus, dien men ons toezond, is onder de Nos. 1266—1336 aangekondigd een verzameling *homoeopathische* boekwerken en tijdschriften. Hieronder zijn zeer kostbare en belangrijke uitgaven vermeld, zooals: *Archiv für die Homöopathische Heilkunst* 1822—1846 in 23 deelen; *Revue Homoeopathique française* 1890—1904, in 16 deelen; *Allgemeine Homöopathische Zeitung* 1833—1905 (oorspr. waarde ± f 1.000.—); *Klinische Erfahrungen in der Homöopathie* in 7 deelen; enz. enz.

Wij wekken allen belangstellenden op den catalogus aan te vragen. Nadere bijzonderheden worden gegeven in onderstaande annonce.

### REGISTER EN PRACHTBAND.

Vele bestellingen zijn ingekomen. Het register wordt thans afgedrukt; de prachtband in gereedheid gebracht. Binnenkort wordt een en ander den aanvragers *franco* toegezonden. Zij, die nog *register* of *prachtband* wenschen te ontvangen, gelieven zulks *omgaand* op te geven, daar later mogelijk niet meer aan de aanvragen kan worden voldaan. De prachtband (met gratis-register) is verkrijgbaar à 45 cts. bij LA RIVIÈRE & VOORHOEVE te Zwolle.

### ADVERTENTIËN.

## BOEKVERKOOPING

op 25 FEBRUARI en volgende dagen bij

BURGERSDIJK & NIERMANS, „Templum Salomonis”, LEIDEN.

Uitsluitend op het gebied der **Geneeskunde, Scheikunde, en Natuurwetenschappen**, waarbij een unieke collectie werken over

### HOMOEOPATHISCHE GENEESKUNST,

afkomstig van verschillende Boekerijen en Verzamelingen, waarbij die van Dr. J. K. H. BRUMUND, arts te 's-GRAVENHAGE, Dr. Ch. DE MOOR, homoeopaath te AALST (België), Dr. SCHOUTEN, Chemicus te ALKMAAR, enz. enz. benevens

de kostbare botanische boekerij van Dr. C. A. J. A. OUDEMANS

*Oud-Hoogleraar aan de Amsterdamsche Universiteit.*

De CATALOGUS (± 3000 nrs.) is verkrijgbaar. Toezending tegen 20 cents.

De VERZAMELING, waarbij ook **Instrumenten, Microscopen, compleet Skelet, Boekenkasten, enz.**, is te zien: **Vrijdag en Zaterdag 22 en 23 Februari.**

(150)

ONLANGS VERSCHIEEN:

Beknopt Handboekje voor den  
**GELDBELEGGER,**

door **J. F. LA RIVIÈRE,**  
*Comm. in Effecten te Leiden.*

Bevattende:

**WAT IEDER WETEN MOET**

van den handel in fondsen, effecten-bezit, enz. met aparte afdeeling voor het noteeren van fondsen-bezit en rente-ontvangst.

85 Cts. geb. — 128 blz. dik.

In elken Boekhandel verkrijgbaar of na toez. v. postw. bij de Uitgevers

**La Rivière & Voorhoeve — Zwolle.**

**Oordeel der Pers:**

„Dit is een zéér nuttig boekje, waarvan de schrijver zich ten doel stelt de minder goed ingewijden op het gebied van geldbelegging nuttige wenken en inlichtingen te geven. Hij is daarin uitstekend geslaagd; hij zegt al hetgeen noodig kan worden geacht, en verstaat de kunst het overtollige weg te laten. Daar het boekje ook bladen voor vermogensstaten en coupons bevat, die alleen den luttelen prijs waard schijnen, en het Amsterdamsche beursreglement, mag aankoop er van met warmte worden aanbevolen.”

**Nieuwe Financier en Kapitalist.**

**FLESCHJES voor Homoeop. Middelen**

in iedere grootte en vorm, wit of geel glas, fijn uitgevoerd en

op wensch zuiver gereinigt, worden geleverd door de fabriek van  
**E. P. HAHMANN, BARMEN (Rheinland).** (12)

**Homoeopathische Apotheek**

**Firma J. VIEL en VAN DIJK**

**UTRECHT, Korte Jansstraat.**

Ook verkrijgbaar de geneesmiddelen in origineele verpakking van

**Dr. WILLMAR SCHWABE.** (20)

**Homoeop. Geneesmiddelen**

van **Dr. Willmar Schwabe**

in origineele verpakking verkrijgbaar bij (10)

**de firma D. DE ROOIJ,**

**Apotheek UTRECHT,**

Oudegracht (Smeabr.) 115.

**Homoeop. Apotheek**

**Firma Wed. J. RAVE**

Melkmarkt 4 (10)

**Z W O L L E.**

Telefoon No. 23.

Origineele verpakking van

**DR. WILLMAR SCHWABE.**

**Homoeop. Apotheek.**

**Wed. Bulterman & Cohen**

Hoogstraat 237,

hoek der Stadhuissteeg

**ROTTERDAM.**

Interc. Telefoon No. 2305. (10)

**Homoeopathische Apotheek**

**ZWOLLE.**

Orig. verpakkingen van

**Dr. Willmar Schwabe te Leipzig.**

**G. B. J. DE BARBANSON**

**APOTHEKER.**

**Bethlehemse Kerkplein.**

Telefoonnummer 140. (10)

**AAN DE AANHANGERS DER HOMOEOPATHIE IN NEDERLAND**

heb ik de eer mede te deelen: dat ik sedert 1882 de middelen van **Dr. WILLMAR SCHWABE**, voorzien van het Fabrieksmerk, voor eigen rekening betrek, doch ze niet in depôt heb.

*Hoogachtend,*

**Firma Wed. T. D. Vrijdag Zijnen.**

's-GRAVENHAGE, 22 Ged. Burgwal.

(30)

**Homoeopathische Apotheek**

**BEKER & Co.**

Zomerhofstraat 4, ROTTERDAM.

Telefoon 2478. (10)

Geneesmiddelen van

**Dr. WILLMAR SCHWABE.**

**Homoeop. Apotheek**

**Firma HERTSTEIN**

Goudsche straat 38,  
hoek Meermansstraat,

(10) **ROTTERDAM.**

Telefoon interc. 3933.

Geneesmiddelen van

**Dr. Willmar Schwabe.**

**Homoeop. Apotheek**

**J. H. ZINDLER Jr.,**

's-Gravendijkwal 283

**ROTTERDAM.**

Telef. Interc. 4114.

Geneesmiddelen van **Dr. Willmar Schwabe**, desgewenscht ook in origineele verpakking. (10)

**Homoeopathische Apotheken te Arnhem.**

**MIEDEMA en VAN AALST,**  
Roggestraat 3,

**A. SPRUIT, firma B. Miedema,**  
Steenstraat 49. (20)

**Centrale Homoeopathische Apotheek van Dr. Willmar Schwabe, Leipzig.**

(De grootste en meest beroemde homoeopathische Apotheek der wereld.)

Levering van alle Homoeopathische geneesmiddelen, Moedertincturen, vloeibare verdunningen, korrels en gecompriëerde tabletten, IN ORIGINEELE VERPAKKINGEN, voorzien van nevenstaande fabrieksmerken, huispotheken, boeken, enz. enz.

Gevestigd voor Holland in de **HERTEN-APOTHEEK te ZAANDAM,**

**Eigenaar F. VAN DIJK Jzn., Pharm. Doct.<sup>s</sup> Apoth.**

en in de **LEEUWEN-APOTHEEK, Bakkerstr. 15 te ARNHEM, Eigenaar A. C. PLIESTER, Apoth.**



Verder verkrijgbaar in de volgende apotheken te:

Amsterdam . . . . .	apotheek van	<b>J. Warmolts, Vijzelstraat 180.</b>	<b>Haarlem . . . . .</b>	apotheek van	<b>Firma v. Tubergen, Gr. Houtstr. 141.</b>
" . . . . .	"	<b>G. Schipper, Weesperzijde.</b>	<b>Harlingen . . . . .</b>	"	<b>Mevr. Wed. Snijder.</b>
<b>Alkmaar . . . . .</b>	"	<b>J. Sol, Rozegracht, Volksapoth.</b>	"	"	<b>de Vries.</b>
<b>Apeldoorn . . . . .</b>	"	<b>Firma Schouten &amp; Co.</b>	<b>Heerenveen . . . . .</b>	"	<b>M. Bouma Lzn.</b>
" . . . . .	hofapotheek	<b>J. A. Roelse.</b>	<b>Hilversum . . . . .</b>	"	<b>Van Heemskerck Düker.</b>
<b>Assen . . . . .</b>	apotheek	<b>G. J. Romijn &amp; Zn.</b>	"	"	<b>de Vries.</b>
<b>Baarn . . . . .</b>	hofapotheek	<b>R. Karsten.</b>	<b>Leeuwarden . . . . .</b>	Centraal apotheek van	<b>J. P. Feteris.</b>
<b>Breda . . . . .</b>	apotheek	<b>Dr. J. P. Land.</b>	"	apotheek van	<b>C. Sonnega, Tweebaksmarkt 28 80.</b>
<b>Delft . . . . .</b>	"	<b>A. J. B. Heidema, Wilhelminastr. 2.</b>	"	"	<b>S. Tromp Visser.</b>
<b>Doetinchem . . . . .</b>	"	<b>H. Blom.</b>	"	"	<b>C. J. de Vogel, firma T. W. v. d.</b>
" . . . . .	"	<b>B. ten Bruggen Cate.</b>	<b>Leiden . . . . .</b>	"	<b>Moulen, Nieuwstad K 69.</b>
<b>Dordrecht . . . . .</b>	"	<b>Dr. Joh. v. d. Moer.</b>	"	"	<b>J. G. A. Blanken, Hoogewoerd.</b>
<b>Donschede . . . . .</b>	"	<b>de Rozijnkorf, J. Romijn Bzn.</b>	"	"	<b>Boekwelt, Vischmarkt.</b>
" . . . . .	"	<b>F. Bergema.</b>	"	"	<b>D. J. van Driessum, Mare.</b>
<b>Franeker . . . . .</b>	"	<b>C. J. Snuff.</b>	"	"	<b>J. H. van Grafhorst, Nieuwe Rijn.</b>
<b>Goes . . . . .</b>	"	<b>L. F. de Klerk.</b>	<b>Maassluis . . . . .</b>	"	<b>H. Bogtstra.</b>
<b>Gorinchem . . . . .</b>	"	<b>L. La Porte.</b>	"	"	<b>J. Dlenke.</b>
<b>Gouda . . . . .</b>	"	<b>Poels &amp; Boot</b>	<b>Makkum . . . . .</b>	"	<b>A. Rauwerda.</b>
" . . . . .	"	<b>E. Grendel.</b>	<b>Meppel . . . . .</b>	"	<b>L. Knoppers.</b>
" . . . . .	"	<b>A. Latenstein.</b>	<b>Middelburg . . . . .</b>	"	<b>J. W. v. d. Garde.</b>
" . . . . .	"	<b>P. Weljer.</b>	<b>Nijmegen . . . . .</b>	"	<b>Firma Moeys &amp; Co.</b>
<b>Groningen . . . . .</b>	"	<b>S. Smeding Szn., A Kerkhof 17</b>	<b>Rotterdam . . . . .</b>	"	<b>Beker &amp; Co., Zomerhofstraat 4.</b>
<b>Den Haag . . . . .</b>	"	<b>Firma v. d. Mheen, De Riemerstr.</b>	"	Hertstein Apoth.	<b>C. de Groot, Goudsche straat 38.</b>
" . . . . .	Centraal-apotheek	<b>„De Archipel” K. R. Nauta, Javastr. 49.</b>	"	apotheek van	<b>J. H. Zindler Jr., 's Gravend. w. 283.</b>
<b>Haarlem . . . . .</b>	apotheek van	<b>Begeman &amp; Sneljtens, Jansstr. 27.</b>	<b>Velp bij Arnhem . . . . .</b>	"	<b>C. Koek.</b>
" . . . . .	"	<b>R. Duym, Keizerstraat 6.</b>	<b>Villegingen . . . . .</b>	"	<b>C. G. Baert, Ritthemsche Markt F 189.</b>
" . . . . .	"	<b>Firma van Hees, } Kleine</b>	<b>Weesp . . . . .</b>	"	<b>T. S. v. d. Ley.</b>
" . . . . .	"	<b>A. P. C. Numan van Son, } Houtstr. 57.</b>	"	"	<b>N. A. Ballintijn.</b>
" . . . . .	"	<b>van D. L. Keur, Zijlstraat 37</b>	<b>Zelst . . . . .</b>	"	<b>Berents &amp; Co., Slotlaan 24.</b>
" . . . . .	"	<b>C. G. Loomeyer &amp; Zoon.</b>	<b>Zutphen . . . . .</b>	"	<b>H. W. A. Bekrens, Houtmarkt 78.</b>
" . . . . .	"	<b>Mons &amp; Grijseels, Lange Veerstr 16</b>	<b>Zwolle . . . . .</b>	"	<b>G. B. J. de Barbanson.</b>
" . . . . .	"	<b>H. Remmers &amp; Zn., Kruisstr. 20.</b>	"	"	<b>Wed. J. Rave.</b> (176)
" . . . . .	"	<b>L. Schoorl, Frans Halsstraat 2.</b>	"	"	

# HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD

Orgaan der „Vereeniging tot Bevordering der Homoeopathie in Nederland”

Onder Hoofdredactie van: D<sup>r</sup> N. A. J. VOORHOEVE, Den Haag.

Met medewerking van de Heeren: A. DE GROOT, arts, Utrecht; P. L. VAN DER HARST, arts, Leiden; D<sup>r</sup> F. W. O. KALLENBACH, Apeldoorn; J. MIEG, arts, Haarlem; D<sup>r</sup> D. K. MUNTING JR., Amsterdam; W. ROLVINK, arts, Arnhem; D<sup>r</sup> S. J. VAN ROIJEN, Utrecht; D<sup>r</sup> M. L. VAN DER STEMPEL, Amsterdam; D<sup>r</sup> J. VOORHOEVE, Dillenburg; J. T. WOUTERS, arts, Arnhem, en anderen.

Uitgevers: LA RIVIÈRE & VOORHOEVE — ZWOLLE.

ABONNEMENTSPRIJS:	ADVERTENTIEPRIJS:
Per jaargang, franco per post . . . . . f 1.25	Van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents :: :: ::
Voor het Buitenland, alleen bij vooruitbetaling . . . . . - 1.40	Bij abonnement tegen verlaagd tarief, dat op aanvraag
Afzonderlijke nummers . . . . . - .12 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>	verkrijgbaar is. :: :: :: :: :: :: :: :: :: :: ::
Adres voor de Redactie: :: :: :: :: ::	Adres voor de Administratie: :: :: :: ::
CELEBESSTRAAT 93 — DEN HAAG.	LA RIVIÈRE & VOORHOEVE — ZWOLLE.

HET AUTEURSRECHT OP DEN INHOUD VAN DIT BLAD WORDT VERZEKERD VOLGENS DE WET VAN 28 JUNI 1881 (STBL. N<sup>o</sup> 124).

INHOUD: Algemeene Vergadering. — Twee brochures over de Homoeopathie. — Herinneringen aan Hahnemann (Cöthen). — Het zevende vijfjarig internationaal homoeopathisch congres. — Homoeopathische polikliniek te Utrecht. — Bericht. — Kas voor de Ziekenhuizen. — Register en Prachtband. — Mededeeling. — Advertentiën.

## DE ALGEMEENE VERGADERING.

Het Hoofdbestuur der Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland neemt de vrijheid de aandacht der donateurs, leden en begunstigers te vestigen op de jaarlijksche algemeene Vergadering, die dit jaar zal plaats vinden WOENSDAG, den 24<sup>sten</sup> April, des namiddags ten 1<sup>1</sup>/<sub>2</sub> uur in een der zalen van het Haagsche Koffiehuis, Vreeburg, te Utrecht.

## DE HOMOEOPATHIE, EENE HISTORISCH-KRITISCHE BESCHOUWING,

DOOR Dr. PH. V. D. HAER.

EN

## DE HOMOEOPATHIE VOORHEEN EN THANS,

DOOR Dr. E. S. M. DROOG.

Bovengenoemde twee brochures, waarop reeds in het laatste nummer de aandacht van onze lezers gevestigd werd, wil ook ik niet onopgemerkt laten voorbijgaan. Er kan geen sprake van zijn, om hier in het Maandblad, dat zich een andere taak gesteld heeft, een uitgebreid antwoord op de twee pennevruchten te geven, maar toch

verdienen zij onze belangstelling, als een gunstig teeken des tijds, door den objectieven, zakelijken vorm en de wijze, waarop zij geschreven zijn, met vermindering van alle kwetsende, persoonlijke toespelingen. Onze Homoeopathie komt er wel niet goed af en wordt in al hare forten aangerand, maar toch waait een zachtere wind over het slagveld en is een zweem van verzoeningsgezindheid en van zoeken naar toenadering bij de kampioenen te bespeuren. Slechts tegen het einde van zijn betoog geeft Dr. Droog, wellicht het onderwerp reeds wat droog vindende, zich in een paar spotachtige opmerkingen lucht, die als decoratief bijwerk best er mede door kunnen. Ofschoon van zelf sprekende ook voor iederen rechter of criticus, is het toch prijzenswaardig, dat beide schrijvers, geheel verschillend van zoovele andere tegenstanders, die ons zonder nadere kennis van zaken veroordeelen, door studie en veel lectuur zich theoretisch goed op de hoogte van hun onderwerp gesteld hebben en daarvan in hun betoogen blijk geven. Des te meer is het te betreuren, dat zij zich aan dezelfde fout als de meeste onzer bestrijders schuldig gemaakt hebben, namelijk om het oordeel te vellen over een biologische ervaringswetenschap als de homoeopathische artsenij-geneeskunst, zonder door eigen praktisch onderzoek hare àl of niet juistheid beproefd te hebben. Immers het gaat niet aan, inductief (door gevolgtrekking, uit waarneming) verkregen leerstellingen, om zoo te zeggen, van af het academisch spreekgestoelte als onjuist te bestempelen op grond van theoretische redeneeringen, en zonder proefondervindelijke bewijzen zoo maar eenvoudig te willen afmaken.

Met wetenschappelijke argumenteering alleen kan men, zoals de heeren zelf bekennen, allerminst genezen, noch vooruit zeggen, hoe en in welke kleine dosis artsenijstoffen nog kunnen werken. En zelfs nadat men dit meer of minder zeker te weten gekomen is, heeft de officiële wetenschap nog geen veiligen gids tot het geneesmiddel kunnen vinden. Welnu, de Homoeopathie meent met

goed recht dien ontdekt te hebben. Als de homoeopathische beweringen niet in het theoretisch kader der heeren passen, mogen zij dan, indachtig aan het dichterwoord „Es giebt mehr Ding' im Himmel und auf Erden, als uns're Schulweisheit sich träumt" het eenige deugdelijke bewijsmiddel, het practisch onderzoek, te baat nemen. Als wetenschappelijke mannen kunnen en zullen zij er niet tegen opzien, want echte wetenschap, die weet, hoe veel nog te weten overschiet, zal en mag, vooral in empirische vraagstukken, niet zonder voorafgaande contrôle ontkennen. En, zijn onze beweringen dan uit de lucht gegrepen? zijn zij niet juist door een honderdjarigen reuzenarbeid, niet door een kolossaal ervaringsmateriaal verkregen en bevestigd? Wanneer de geachte schrijvers proefnemingen met artsenijen aan zichzelf en andere gezonde personen volgens voorschrift gedaan hadden, dan zouden zij weten, dat een groot deel van de subjectieve symptomen, die zij voor onbruikbaar houden, alles behalve suggesties zijn en als karakteristieke uitingen van het zieke leven een groote aanwijzende waarde kunnen hebben. Als de heeren slechts eenigen tijd lang sommige, zij het dan ook alledaagsche zieken, naar het similebeginsel met de kleine homoeopathische doses behandeld hadden, dan zouden zij gevonden hebben, dat genoemd beginsel een heel wat grooter draagkracht heeft dan zij meenen, en dat hun gemis aan vertrouwen in de treffende werkzaamheid dier doses ongegrond was. Jammer dus, dat zij Hahnemann's waarschuwing: „macht's nach, aber macht's genau nach!" niet betracht hebben; vele ondankbare overpeinzingen waren hun dan bespaard geworden, en zij hadden van zijn geneeswijze een beteren dunk gekregen dan dien, waarvan zij blijk geven. Met dit nagelaten te hebben plaatsten zij zich zelf op het bekrompen standpunt van hem, die slechts nog de gewone draadtelegrafie kennende, op de juist geldende gegevens af de onmogelijkheid van die zonder draad wilde bewijzen, en de beoefenaren er van met schouderophalen en afkeuring behandelde.

Indien, met betrekking tot het omvangrijke ervaringsmateriaal van homoeopathische genezingen, ook toegegeven moet worden, dat een niet onbelangrijk deel er van op te losse gronden rust en twijfelachtig is, dan schiet er toch nog een zwaar genoeg wegend saldo over, hetwelk bewijskrachtig is voor de juistheid van de homoeopathische grondslagen. Er is dientengevolge voor de schrijvers slechts één alternatief: of zij deinzen niet terug voor het besluit, om al die tallooze, met zooveel arbeid, zorgen en studie verkregen goede uitkomsten van de homoeopathische behandeling als even vele dwalingen te verwerpen, of zij hebben den prijzenswaardigen moed, ze als feitelijke kunstgenezingen te erkennen. In het eerste geval ontzeggen zij aan duizenden en nog eens duizenden van nog levende en reeds gestorven gestudeerde confraters de capaciteiten van waarnemingsvermogen en oordeel, tevens daarmede hun eigen gezag en dat van het geheele geneeskundige gilde verminkende, in het andere geval sanctioneeren zij daardoor de hun zoo problematisch toeschijnende homoeopathische grondslagen. Ik voor mij vrees, zij zullen den Rubicon nog niet overschrijden.

De verwaarloozing van het „macht's nach!" is de bron, waaruit de meeste theoretische beschouwingen der schrijvers voortvloeien, en het gebrek, waaraan hunne kritiek mank gaat.

Aangezien het hier niet mijn taak is noch zijn kan, om

de brochure in alle bijzonderheden te bespreken, zal ik er mede volstaan, slechts nog een paar voorname punten nader te beschouwen. Ten opzichte van onze artsenijmiddelleer schijnen de schrijvers overzien te hebben, dat slechts *die* subjectieve symptomen, die trouwens ook door de druktypen gemerkt zijn, als aanwijzingen voor ons waarde hebben, welke door de meeste proefnemers gelijkvormig of eensluidend waargenomen werden en zich ook klinisch bevestigd hebben. Zij zijn het, die, wanneer verscheidene middelen ter keuze in aanmerking komen, wel eens den doorslag kunnen geven, en zij zijn dan ook in onze therapeutische handleidingen en geschriften geboekt. Voorts hebben de schrijvers bij hunne kritiek van onze artsenijmiddelleer er niet genoeg op gelet, dat, naast de subjectieve en de objectieve uitkomsten van de proefnemingen op den mensch, ook die op dieren er niet geheel in ontbreken, en dat eindelijk ook de waarnemingen, ontleend aan toevallige of opzettelijke vergiftigingen deel er van uitmaken. Daarenboven streven de moderne homoeopathen er ijverig naar, om ook de ziektekundige veranderingen, die door de artsenijen in organen, weefsels en celgroepen kunnen voortgebracht worden, zooveel mogelijk na te gaan en vast te stellen, ten einde aan de eischen van het similebeginsel in alle opzichten te voldoen. Waar deze aanwijzingen der artsenijen voor orgaanziekten nog ontbreken, heeft de ervaring bewezen, dat de eerste toch te pas kunnen komen, als zij slechts op het orgaan in kwestie werken en het totaal der ziektesymptomen het spiegelbeeld van die der artsenijwerking is.

De schrijvers wijzen er afkeurend op, dat wij het wetenschappelijk bewijs voor de juistheid en vèrgaande strekking van de similestelling nog schuldig gebleven zijn. Nederig bekennen wij, ondanks alle gedane moeite, en tal van toelichtende hypothesen, dezen blaam toch te verdienen. Intusschen, hoe gaarne wij ook die schuld wenschten af te lossen, onze gewetenswroeging, zulks nog niet gedaan te hebben, wordt verzacht door de overweging, dat ook de wetenschap nog niet heeft kunnen bewijzen, waarom de speekselklieren noodzakelijk speeksel en de nieren urine moeten afscheiden. Het ligt er nu eenmaal toe, dat wij in biologische waarom's ten gerieve van de praktijk ons met de profane feiten moeten tevreden stellen, hoezeer wij ook naar de verklaring er van hunkeren. Dr. Droog ziet (blz. 55) bij de homoeopathen daarin een inconsequentie, dat zij, ondanks hun hoog geroemd geneesbeginsel, toch van de palliatieve methode gebruik maken. Hiertegen zou men kunnen inbrengen, dat de zieken niet consequentie, maar verzachting van lijden van ons verlangen. Maar, daargelaten dien alleszins billijken eisch, het is waar, wij bezitten niet die consequentie in de inconsequentie, om als de toonaangevende school, naar gelang van de juist heerschende wetenschappelijke inzichten, in 100 jaren tal van therapeutische methoden aan te nemen en weder te verloochenen, maar wel die, om aan onze grondstelling al dien tijd trouw gebleven te zijn. Indien de heer Droog ons dit in zijn verwijt van inconsequent te zijn betwist, dan moest hij toch niet vergeten, dat een voorschrift, een leerstelling, een beginsel, ja zelfs een wet slechts voor toepassing vatbaar is, wanneer de voorwaarden er voor niet ontbreken, en die liggen in ziektekundige vraagstukken lang niet altoos voor de hand. Redenen waarom de homoeopaath niet steeds pharmacotherapeut naar het simile-beginsel zijn *mag*, maar ook

arts in de verste strekking van het woord zijn *moet*.

Wanneer dezelfde schrijver op pag 46 zegt, dat, als men in homoeopathische geschriften van wetten leest, men met reden huiverig wordt, dan zou bij een zoodanige gelegenheid hem de belangwekkende overpeinzing weder kunnen verwarmen, dat biologische wetten geen fysisch-mechanische zijn, als b.v. de gravitatie, en uit heel wat meer ingewikkelde, nog slechts onvolledig erkende onderdeelen samengesteld en afgeleid zijn. Zoo homoeopathische ijveraars de similestelling tot de waarde van een natuurwet hebben willen opvoeren, dan is dit voor hunne rekening. Hoe verklaarbaar door hunne ingenomenheid met dit beginsel de overschatting van zijn beteekenis ook zij, er is niettemin eenige verwarring uit voortgekomen bij de homoeopathen in de benaming er van. Tegenwoordig zien wij er een indicatorische wet in, une loi d'indication, of den 't meest te vertrouwen wegwijzer bij de keus van het geneesmiddel.

Met de kleine doses der Homoeopathie kunnen zich de schrijvers ook al heel slecht vereenigen, en de uitersten er van, de zoogenaamde Hochpotensen, behooren voor hen in het rijk der fantasie en hersenschimmen tehuis. Of dit al of niet zoo is, kan allerminst hier uitgemaakt worden, maar is ook geheel en al bijzaak, en de negatieve bewering komt voor rekening van sommige homoeopathen, niet van de Homoeopathie, voor wie de similewet in verband met de meest omvattende kennis der artsennijmiddelwerkingen schering en inslag is. Als wij dus de schrijvers zoover te gemoet komen, dat wij hier slechts de nog stoffelijke 12 eerste decimale artsennijbereidingen, (potensen verkeerdelijk genoemd) op het oog hebben, dan kunnen zij ons niet van bovennatuurlijke tendenties beschuldigen.

Het in de Homoeopathie geldende verschil tusschen pathogene en therapeutische dosis bestaat bij onze critici niet. De eerste, de algemeen gebruikelijke, overwint gemakkelijk den weerstand van het normale, gezonde organisme, en verwekt ziekte door met dictatorisch geweld haar werking aan de organen, weefsels en celtgroepen op te dringen; zij is het, die in de oude geneeskunst tegen ziekten toegepast wordt. De homoeopathisch-therapeutische dosis kent van dit alles niets; zij begint daar waar de eerste ophoudt werkzaam te zijn, doordat zij slechts op het door ziekteprikkel gevoeliger geworden celleven nog invloed heeft; en aangezien zij zulks doet door middel van een artsennij, die overeenkomstig aan den ziekteprikkel en in diens richting werkt, zal zij, mits zij klein genoeg is, om niet te verergeren, de reeds gegeven reactieve bewegingen tot herstel steunen en verlevendigen en zoodoende genezen. Naar gelang van den aard en de intensiteit der ziekte, van het karakter der artsennij en van de gevoeligheid van het individu, moet de dosis grooter of kleiner, dat is in lagere of hogere verdunning, gebezigd worden. Bij de pathogene dosis geeft de kwantiteit, bij de therapeutische de kwaliteit of specificiteit den doorslag. Ook hier laat het antwoord op het „waarom genezing door zoo kleine doses,” nog op zich wachten, een antwoord trouwens, dat samenvloeit met dat op de juistheid van het geneesbeginsel der gelijksoortigen. Beide zijn als zuiver biologische vraagstukken voor aprioristische verklaring wel niet vatbaar. Vertrouwen stellende in het orakelwoord: „das warum wird offenbar, wenn die Toten aufersteh'n,” zullen wij onze zaken maar niet zoo lang laten wachten en hun met goed geweten onze simile-artsennijen in kleine doses blijven toedienen.

De geneeskrachtige werking in de kleine doses der

6e—12e decimale van stoffen, als Kalk, Zout, Lood, Lycopodium en andere, die in betrekkelijk groote weegbare hoeveelheden zonder werking op den mensch blijven, kunnen de heeren volstrekt niet aannemen. Wie, zij of wij, aan het kortste lijntje trekken, is duidelijk: zij beweren theoretisch, wij weten uit ervaring.

Dr. van der Haer zegt pag. 97 van zijn brochure:

„Zoolang de homoeopathen beweren in het bezit „te zijn van een stelsel, een systeem, eene methode, „eene werkhypothese of hoe zij het noemen willen, „waardoor zij in staat zijn specifieke geneesmiddelen „op te sporen en waarmede zij er reeds opgespoord „hebben, rust op hen de bewijslast en zijn zij, „willen zij hun tegenstanders overtuigen, verplicht „de specifieke werking dezer middelen ad oculos „te demonstreeren. \*)

Hoe is het toch mogelijk zoo te spreken tegenover het feit, dat sedert 100 jaren vele tienduizenden van homoeopathische artsen, door millioenen van zieken genezen te hebben, deze demonstratie ad oculos ruimschoots gebracht hebben en steeds bezig zijn te brengen? Dat is wel wat sterk en bevat tevens een votum van wantrouwen tegen zoo vele medeartsen, waarmede hij zichzelf, als boven gezegd, een slag in het aangezicht geeft. Trouwens, in rijk door den staat gedoteerde laboratorien en proefstations, die ons niet ter beschikking staan, kan die geëischte bewijsvoering aan zieken niet gebracht worden, en waar zulks in onze eigen hospitalen geschiedt, ignoreeren, betwijfelen of beknibbelen de tegenstanders onze uitkomsten. Thans rust op hen uitsluitend de bewijslast, dat wij ongelijk hebben. Willen zij die practisch en klinisch niet aanvaarden, dan is zulks hun zaak, maar in het belang van een betere verstandhouding tusschen de partijen zou het wel te betreuren zijn.

Bij een vroegere gelegenheid heb ik eens ter kenschetsing der gedragslijn van onze bestrijders het gezegde van Goethe aangehaald, hetwelk daarop nederkomt: „men herkent de geleerde heeren daaraan, dat zij niet voor waar kunnen aannemen, wat zij niet zelf gevonden hebben”, een woord, dat Dr. Droog pag. 62 van zijn geschrift bij die gelegenheid geheel onverdiend acht. Welnu, hij gelieve het mij ten goede te houden: tegenover het steeds ontkennde scepticisme, hetwelk de kritieken der beide schrijvers over de empirisch gestaafde en geijkte grondslagen der Homoeopathie van 't begin tot 't eind kenmerkt, is mijns inziens genoemd citaat \*\*) ook op hen beiden als kampioenen tegen ons vrij toepasselijk.

Dr. F. W. O. K.

\*) Zichtbaar te bewijzen.

\*\*) Het citaat in zijn geheel luidt:  
Daran erkenn' ich die gelehrten Herren!  
Was Ihr nicht tastet steht Euch meilenfern,  
Was Ihr nicht fasst, das fehlt Euch ganz und gar,  
Was Ihr nicht rechnet, glaubt Ihr, sei nicht wahr,  
Was Ihr nicht wägt, hat für Euch kein Gewicht,  
Was Ihr nicht münzt, das, meint Ihr, gelte nicht!

## Herinneringen aan Hahnemann

DOOR

Dr. J. VOORHOEVE, Dillenburg.

### C Ö T H E N.

Wat schoonheid van ligging en omstreken betreft kan Cöthen, de vroegere hoofd- en residentiestad van het hertogdom Anhalt, in de verste verte niet met het schilderachtig gelegen Meissen vergeleken worden. Daarentegen speelt het in de herinneringen aan den grondlegger der Homoeopathie een groote rol. Na het bezoek aan de geboorteplaats van Hahnemann, waarover ik in een vorig artikel het een en ander verhaald heb, verliet ik Meissen den 19den September 's morgens vroeg en kwam na 5 uren sporens door een effen landschap, dat weinig afwisseling en natuurschoonheid biedt, in de stad aan, waar de man, wien deze regelen zijn gewijd, 14 jaren gewoond en gewerkt heeft, waar hij al dien tijd door tallooze zieken van heinde en verre, en ook door vele collega's bezocht werd, die zich door hem in de beginselen der nieuw ontdekte geneeswijze wilden laten onderrichten, zoodat Cöthen in die dagen niet ten onrechte het „Mekka" der Homoeopathie genoemd werd.

Gelijk onzen lezers wel bekend zal zijn, werd Hahnemann vooral in den laatsten tijd van zijn verblijf te Leipzig het mikpunt van de aanvallen zijner vijanden, de artsen en apothekers, welke laatsten vooral hem het leven zuur maakten, daar zij zich in hun bedrijf benadeeld achtten. In het jaar 1821 gelukte het hun door vereende pogingen te bewerken, dat de overheid aan Hahnemann het zelfbereiden en afleveren zijner geneesmiddelen verbood. Nu kon en wilde hij niet langer te Leipzig blijven en dacht er reeds over zijn vaderland geheel te verlaten, toen hem door den hertog van Anhalt-Cöthen, die reeds veel van den genialen man gehoord had, en zich gaarne door hem wilde laten behandelen, de betrekking als lijf- en hofarts aangeboden werd met verlof zijne geneesmiddelen zelf te mogen bereiden en binnen het bereik van het hertogdom ook aan zijne patiënten te mogen afgeven. Dit aanbod, waardoor alle chicanes op eens ophielden, werd door Hahnemann dankbaar aangenomen, en zoo verhuisde dan de meester in het jaar 1821 naar Cöthen, waar hij tot zijn vertrek naar Parijs in het jaar 1835 practiseerde en zijn vrijen tijd aan het onderzoek van de geneesmiddelen en het schrijven zijner werken wijdde.

Onder de staats-documenten, die in het archief van het hertogdom Anhalt bewaard worden, bevindt zich nog de **officiële oorkunde omtrent Hahnemann's vestiging in Cöthen**, die aldus luidt:

„Wir machen Unserer Landes-Administration-Commission hiermit bekannt, dass wir dem Dr. Hahnemann zu Leipzig auf sein unterthänigstes Ansuchen die Erlaubniss gnädigst ertheilt haben, sich hieselbst als ausübender Arzt nieder zu lassen, sowie dass derselbe die zu seinen Kuren nöthigen Heilmittel sich eigens zubereiten kann, und daher die §§ 15, 17 und 18 der Medicinalordnung vom Jahre 1811 auf denselben keine Anwendung finden können. Uebrigens hat sich der Dr. Hahnemann allen Landes und Polizei-

„gesetzen und Massregeln, auch allen Anordnungen Unserer Medicinal-direction zu unterwerfen, und wird Unsere Landes-Administrations-Commission das deshalb Nöthige besonders an die Medicinal-direction verfügen.

Cöthen, den 2 April 1821.

(gez.) Ferdinand."

Den 13den Mei 1822 werd Hahnemann buitendien tot „Hofrath" benoemd.

Hoe gezien hij aan het hof van den hertog was, blijkt duidelijk uit een aantal brieven en schriftelijke gelukwenschen bij bijzondere gelegenheden, zoowel van den hertog als van zijne gade aan hunnen „lieben Hofrath."

Ten tijde van Hahnemann was Cöthen slechts een klein stadje van 6000 inwoners, tegenwoordig telt het 23000 inwoners en is vooral bekend door zijn suikerfabrieken en zijn prachtig ingericht Polytechnicum, dat door 600 studenten bezocht wordt. De stad maakt met zijn breede straten en plantsoenen een aangename indruk, zoodat een wandeling door de voornaamste gedeelten wel de moeite waard is. Het vroegere kasteel van den hertog is thans gedeeltelijk als gymnasium, gedeeltelijk als archief en gerechtshof ingericht. In den mooi aangelegden tuin, die bij het kasteel behoorde en nu als wandelplaats voor het publiek openstaat, bevindt zich een gedenkteeken met buste voor Prof. Dr. Naumann en aan het uiteinde tegenover de Springstrasse het **monument ter eere van Hahnemann en Lutze**, waarheen ik nu mijne schreden richtte.

Dit monument, dat door den groot-industriël L. Wittig, den fabrikant van Dr. Lutze's homoeopathische gezondheidskoffie, geheel voor eigen rekening gezet en den 15den Dec. 1897 onthuld en aan de stad Cöthen ten geschenke gegeven werd, maakt een imposanten indruk, die nog door den prachtigen achtergrond, uit de heesters en hooge boomen van het park bestaande, verhoogd wordt. De kosten van dit gedenkteeken bedroegen 15000 Mark. Het is evenals het Hahnemann-monument te Washington half cirkelvormig gebouwd, 7 bij 12 meter breed en 4.70 meter hoog en bestaat uit Silezisch graniet en zandsteen. In het midden bevindt zich de uit brons gegoten figuur der **Hygiëa**, de godin der gezondheid. Ter weerszijden zijn de fraaie busten van **Hahnemann** en **Lutze** in 1½ levensgrootte aangebracht, die door den beeldhouwer Pohlmann in Berlijn uit het hardste carrarische marmer zijn vervaardigd. De gelaatsuitdrukking der beide mannen is bijzonder goed weergegeven, zooals uit de vergelijking met de beste fotografieën blijkt.

Men heeft aan dit monument dikwerf gelaakt, dat Arthur Lutze op dezelfde lijn met Hahnemann geplaatst is, wat hij niet tegenstaande zijne verdiensten jegens de Homoeopathie toch niet verdiend heeft. Zeker is het, dat Lutze met den grondlegger der Homoeopathie niet op ééne lijn kan en mag gesteld worden, maar als wij bedenken, hoeveel goeds de oude Lutze aan Cöthen en vooral aan de armen dier stad bewezen heeft, zoodat hij nu nog, 40 jaren na zijn dood, bij de oudere inwoners in dankbare herinnering staat, dan kunnen wij het begrijpen, dat de stichter van het monument er toe gekomen is, beide namen naast elkaar in dit gedenkteeken te vereeuwigen. Op het kerkhof, dat ik later nog bezocht, had ik een interessant gesprek met den ouden wachter, die mij veel wist te vertellen van

Lutze's bereidwilligheid om te helpen, waar hij maar kon, en van den algemeenen rouw gewaagde, die bij den dood van dezen bekenden homoeopaath door de bevolking werd gedragen. „Lutze” zeide hij, „was voor de armen van Cöthen meer waard dan twee hertogen.” Voor Cöthen was dus Lutze van minstens evenveel beteekenis als Hahnemann zelf. Zoo is dan dit monument voor de Cöthenaars een blijvende herinnering aan hun vroegeren medeburger, den genialen Hahnemann, die door zijn optreden tegen ingewortelde vooroordeelen en het op den voorgrond plaatsen van het „*Similia similibus*” de geneeskunde van zijn tijd als 't ware hervormd heeft en niet-tegenstaande de zwakheden, die hem als elk sterveling aankleefden, een der grootste mannen in de geschiedenis der geneeskunde kan genoemd worden, een man, die met zijne ideeën zijn tijd ver vooruit was. De woorden uit de feestrede, bij gelegenheid van de onthulling van dit monument door Dr. Würszler gesproken, geven aan deze gedachte op welsprekende wijze uitdrukking:

„Men verwijt Hahnemann dwalingen. Alsof dwalingen ooit geheel te vermijden zijn! Alsof de toestand der geneeskunde, waarin deze zich ten tijde van Hahnemann bevond, niet dwalingen van allerlei aard met zich bracht! Dwalingen zijn ook nu nog niet geheel te vermijden! Hier en op dit oogenblik te onderzoeken, waarin Hahnemann gedwaald heeft, zou inderdaad zeer verre gefaald zijn! Wij willen en zullen hem dankbaar zijn en blijven voor datgene, wat hij *tot stand heeft gebracht!* Dankbaarheid was ook de eenige beweegreden voor het oprichten van dit monument ter eere van Hahnemann en zijn volgeling Lutze. Deze stichting eert den stichter!”

Vlak tegenover dit monument ligt de vroegere **Lutze'sche geneesinrichting**, die ten tijde van den ouden Lutze druk bezocht was en waarin meestal 30 tot 40 zieken verpleegd werden. De zoon, Dr. Paul Lutze, heeft echter dezen tak van de praktijk zijns vaders niet voortgezet, zoodat de inrichting leeg staat en gedeeltelijk verhuurd is. Daarentegen oefent hij een uitgebreide algemeene praktijk uit als homoeopathisch arts. Deze collega was zoo vriendelijk mij de vroegere inrichting en den daarbij behoorenden tuin te laten bezichtigen, waarbij hij mij nog op tal van herinneringen aan zijn vader en aan Hahnemann opmerkzaam maakte o.a. op twee groote medaillons van ivoor, Hahnemann en zijn eerste vrouw voorstellend, die buitengewoon goed getroffen zijn. In den mooi aangelegden tuin bevindt zich nog een standbeeld van Hahnemann, dat in het jaar 1855 bij de viering van den 100<sup>sten</sup> geboortedag van den stichter der Homoeopathie in tegenwoordigheid zijner dochters onthuld werd, maar mijns inziens op fraaiheid weinig aanspraak maken kan.

Van meer goeden smaak getuigt daarentegen een eenvoudig gedenkteekeken, aan den ouden Dr. Lutze, door diens echtgenoot gewijd. Op een zuil bevindt zich zijne buste, met een inschrift, terwijl daaronder de schoone woorden van den dichterheld gegraveerd zijn:

„Die Stätte, die ein guter Mensch betrat,  
„Ist eingeweiht; nach hundert Jahren klingt  
„Sein wort und seine That dem Enkel wieder.”

Dr. Paul Lutze vertelde mij, dat er in Cöthen nog een oude vrouw leefde, die hij van tijd tot tijd behandelde, en die nog één der weinige overgebleven, naaste bloedverwanten van Hahnemann was. Daar ik den ge-

heelen middag tijd had, dacht ik dezen niet beter te kunnen besteden, dan door deze vrouw eens op te zoeken. Zoo gedacht, zoo gedaan. Volgens de beschrijving, die de collega mij gaf, was het huis, dat op de marktplaats ligt, niet moeilijk te vinden. Ik vermoedde echter niet, de weduwe van den kleinzoon van den grooten man in zulke betrekkelijk armoedige omstandigheden te zullen aantreffen. Twee kleine kamertjes op een bovenverdieping van het achterhuis van een klein logement vormden de geheele woning dezer 85-jarige vrouw, die niettegenstaande hare hulpeloosheid (zij is bijna blind) den levensmoed nog niet verloren heeft. Hoewel zij eerst vreemd opkeek over het onverwachte bezoek, begon zij toch weldra heel vriendschappelijk uit den schat harer herinneringen aan den beroemden grootvader te vertellen. Haar man, die nu reeds meer dan 30 jaren dood is, heette **Siegmund Richter** en was de *zoon van Hahnemanns dochter Wilhelmine*. Zij sprak met veel respect van den „geleerden” Hahnemann, die haast altijd „achter zijn boeken zat”, en toch elken zieke, die hem opzocht, met het grootste geduld aanhoorde, uitvoeg en raad gaf. In zijne familie was hij een voorbeeldig huisvader, die zijn kinderen streng, doch liefderijk opvoedde. Zijne eerste vrouw stond hem met raad en daad ter zijde en was hem in de jaren der armoede en ontbering, die aan zijn verblijf te Cöthen voorafgingen, een trouwe steun. Daarom liet hij haar dan ook in het huishouden handelen, zooals het haar goedacht en onderwierp zich aan hare soms al te nauwgezette verordeningen. Zoo was het b.v. een regel in Hahnemann's huis, dat met klokslag van twaalf en vier uur geen patiënt meer werd toegelaten, want de maaltijden moesten precies op tijd beginnen, zoo wilde het de huisvrouw. Hahnemann zelf vertelde eens lachend aan zijn vriend Dr. Hartmann, dat als hij soms in den ijver des gespreks niet dadelijk gekomen en ook den tweeden roep niet gevolgd was, hij zich geweldig haasten moest om een derden roep te voorkomen, want anders „krijg ik een boos gezicht te zien.”

Hahnemann's eerste vrouw stierf in het jaar 1830, en 5 jaren later trad hij voor de tweede maal in het huwelijk en wel met mejuffrouw Melanie d'Hervilly, met wie hij kort daarop naar Parijs verhuisde. Over deze fransche dame was ons oudje minder goed te spreken, zij bracht geheel Cöthen in opschudding door hare buitensporige manieren, daar zij „paard reed, vischte en schilderde.” De familie verzette zich dan ook eerst hevig tegen dit huwelijk, doch moest zich ten slotte bij den onverzettelijken wil van Hahnemann nederleggen. Op geheel onbaatzuchtige wijze verdeelde hij het grootste gedeelte van zijn in Cöthen verworven vermogen onder zijne kinderen, eer hij opnieuw in het huwelijk trad, en toen hij dan ook in het voorjaar van 1835 met zijn vrouw per postwagen vertrok, waren allen min of meer verzoend en deden het echtpaar tot Leipzig uitgeleide. Van de rente van dit erfdeel, dat ongeveer 6000 thaler of 18000 mark bedroeg, en dat, daar Hahnemann's dochter reeds gestorven was, op haar zoon Siegmund overging, moet diens weduwe nu zien rond te komen. Het door Hahnemann eigenhandig geschreven document, dat op deze schenking betrekking heeft, werd mij door den heer Wittig, dien ik later nog bezocht, ten geschenke gegeven ter herinnering aan het bezoek bij deze laatste overlevende van Hahnemann's familie in Cöthen. Het stuk is correct, duidelijk en met energieke trekken geschreven, waaruit blijkt, dat



Hahnemann op 83-jarigen leeftijd van ouderdomsbezwaren nog niets wist. Het luidt als volgt:

„Ich erkläre hierdurch die Schenkung von 6050 „Thaler, welche ich am 17 Februar 1835 meinem „Enkel Hermann Friedrich Siegmund Richter gemacht habe, für unwiderruflich, da er sich wohl „nicht gegen den 5, 6, 7 Artikel meines Ehecontracts „mit meiner Gattin Marie Melanie, geb. d'Hervilly „(Cöthen, den 14 Jan. 1835.) versündigen wird, als „in welchem Falle jeder meiner Schenknehmer auf „das Pflichttheil gesetzt werden müsste, und so auch er.

„Im Falle er verschwenderisch werden sollte, „behalte ich mir vor zu bestimmen, wie die „Interessen zu seinem und seiner künftigen Familie „Besten anzuwenden sind.

„Unter obiger Bedingung kann und soll er das „Capital seiner Frau, auf den Fall, dass er ohne „Leibeserben verstürbe, vermachen.

„Paris, den 11 Sept. 1838.

SAMUËL HAHNEMANN.”

Een groot contrast was het, van het bescheiden bovenkamertje van Hahnemann's nazaat over te gaan tot de prachtige villa van den heer Wittig, den „Geheimrath” (duitsche eertitel voor verdienstelijke mannen op het gebied van handel en industrie), voorheen reeds genoemd. Doch beide bewoners en den bezoeker verbond een gemeenschappelijke band; *de belangstelling in het leven en de werken van den grooten Hahnemann*, en zoo was ik ook met den millionair al even spoedig in druk en interessant gesprek als met de arme weduwe. De heer Wittig is een groot vereerder van Hahnemann, hij toonde mij verscheidene belangrijke documenten, die op Hahnemann's leven betrekking hebben, brieven van Hahnemann, die hij verzameld en ten deele duur betaald heeft, een autogram van Hahnemann in zijn album, hetwelk luidde:

„Nur höhere Genüsse befriedigen ein edles Herz.

„Cöthen, den 25 Mai 1831. S. HAHNEMANN.”

en ook nog een bronzen statuette van Hahnemann, die alle bekende Hahnemann-busten en beelden in levensware voorstelling overtreft. De Geheimrath was zoo vriendelijk, mij een gipsmodel van deze statuette ten geschenke aan te bieden, hetgeen door iedereen, die het bij mij gezien heeft, als bijzonder schoon en goed gelukt genoemd wordt. Met een aanbeveling aan den tegenwoordigen bewoner van Hahnemann's vroegere woonhuis in Cöthen verliet ik den jovialen ouden heer, doch niet dan nadat ik hem ook uit naam van *Holland's homoeopathen gedankt had voor hetgeen hij, zoowel door het oprichten van het beschreven schoone monument, als door het zorgen voor de instandhouding van Hahnemann's woonhuis en van het graf der familie Hahnemann in Cöthen, voor de nagedachtenis van den ook in Holland vereerden grooten man gedaan heeft en nog doet.* (Wordt vervolgd.)

## HET ZEVENDE VIJFJARIG INTERNATIONAAL HOMOEOPATHISCH CONGRES. te Atlantic City.

(Vervolg)

Met den morgentrein van 9.55 verlieten we New-York en kwamen te 1.05 in Atlantic City aan. De vergaderzaal

was op Young's wandelpier, en nog bezet door de leden van 't „American Institute of Homoeopathy.” Toen de zitting daarvan geëindigd was, begon die van het Internationaal congres. De president van 't eerste was ditmaal eere-vice-president van het laatste.

Atlantic City,

de plaats van samenkomst van het congres, is eenig in Amerika, dat wil dus zeggen eenig in de geheele wereld. 't Is een eiland met een kustlijn naar den Oceaan van 14 K. M.; een uur sporens van Philadelphia gelegen. 't Is de uitverkoren plaats voor congressen en vergaderingen; daarbij een stad van eeuwigdurende genoegens, het land van belofte voor de pretmakers en leegloopers van New-York en alle andere steden aan de Oostkust. Kunst en natuur hebben samengewerkt, om hier de grootste aantrekkelijkheden te vereenigen. De geweldige baren van den Atlantischen Oceaan beuken op het strand; het water is warm en de atmosfeer mild en zacht. Er zijn dagen, dat er veertigduizend baden worden genomen. Men valt niet uit den goeden toon, door in badkostuum op het strand te gaan wandelen, of langs de straat te slenteren; 't is er een verrukkelijk sans-gêne, juist voor zoo'n klimaat. De stad bestaat grotendeels uit hotels en pensions, als paleizen ingericht. In oneindige lijn liggen ze gestrekt langs de kust. Er vóór langs loopt de strand-boulevard, 12 K.M. lang, zeventig voet breed, geheel van hout opgebouwd. Hier komt alles samen wat leven en beweging brengt in Atlantic City; hier is de betoovering en de verblindende schijn van de kermis der ijdelheid. Vijf wandelpieren gaan zeewaarts in. Op een er van, Youngs pier, in een grootsch gebouw, wel voorzien van groote zalen en kleinere vertrekken, werd het congres gehouden.

Oog en pen zijn ontoereikend om zelfs de voornaamste persoonlijkheden in zich op te nemen en te schetsen uit deze vijf-, zeshonderd leden, die tegenwoordig zijn. Men voelt het, de macht van hun intens geestelijk leven roept bij ons, die er getuigen van zijn, ongekende denkkraft wakker. Daar is de president, Dr. J. H. McClelland van Pittsburg, de man, die, heftige tegenwerking ten spijt, door de volksvertegenwoordiging de wet deed aannemen tot oprichting van het monument van Hahnemann te Washington, op een der schoonste pleinen van de stad. Wat een doorzettingskracht en beleid, wat een nimmer verflauwende ijver was er noodig, om voor dezen maatregel een meerderheid te verkrijgen. Maar als één daartoe geroepen was, dan was het de geniale en bekorende persoonlijkheid van den president. Dan Dr. Biggar, de Grand Old Man van de Amerikaansche Homoeopathie. Dr. Sutherland, deken van de „Boston University School of Medicine.” Dr. H. C. Allen van Chicago, een man met een ernstig en eerwaardig voorkomen, met een machtigen kop waarvoor een zweem van melancholie; een man in uiterlijk — en inderdaad — een apostel der waarheid. Dr. Ward van San Francisco, die bij de groote aardbeving de leiding op zich nam voor de watervoorziening en andere gezondheidsmaatregelen en aldus de zwaar geteisterde stad nog grooter ellende bespaarde. Zeven dagen lang na de aardbeving woonde en sliep hij in zijn automobiel, en gaf hij vandaar uit zijn bevelen. En nu heeft hij zijn sterke schouders gezet onder 't plan tot herbouw van 't juist voltooide en toen geheel vernielde homoeopathisch hospitaal, de 150.000 dollar zullen wel spoedig bijeen zijn. Dr. Bellows, een geleerde en een man van fijne beschaving, die het nieuwe onderzoek over Belladonna zoo bewonderenswaardig heeft geleid. Prof. Horace Packard van Boston, de geniale chirurg aan die beroemde homoeopathische school.

Europa was slecht vertegenwoordigd, alleen door vier Engelsche afgevaardigden; de Hollandsche, wiens komst was gemeld, was niet overgekomen, en andere landen hadden geen vertegenwoordigers gekozen. Australië zonden Dr. Bouton van Melbourne, Brazilië Dr. Garcia Leao.

Zooals gezegd, vóór het internationaal congres woonden we een zitting bij van het „American Institute of Homoeopathy” en hoorden toen de rede van den president. „Geen samensmelting” was de strekking van zijn betoog en dit

is belangrijk genoeg om 't hier kort weer te geven: „De kwestie van samensmelting met de heerschende school is in den laatsten tijd sterk op den voorgrond getreden. De oude school heeft, na lange jaren van vergeefsch pogen om ons door onrechtvaardige kritiek, bespottig en belastering te vernietigen, de nuttelooheid daarvan ingezien. Nu de publieke meening toch op onze hand is, gooit men het over een anderen boeg; nu worden we gracieuselijk uitgenoodigd om ons bij haar aan te sluiten; de eenige voorwaarde is: niet streng vast te houden aan de beginselen der homoeopathie. Kunnen we dit doen? Voor mij betekent zoo'n samensmelting de wegsmerging van ons systeem. En wat is het officiële „systeem“? Een wanhopig mengmoes van losse waarnemingen, een massa's theorieën, waarvan o zoo weinige vruchtdragend; de knapste volgelingen gelooven er niet aan en de studenten treden in de maatschappij als Nihilisten in de kunst van genezing. Ons eigen systeem moet zekerlijk nog aangevuld en verbeterd; maar ons beginsel is en moet blijven een der hoeksteenen, waarop het gebouw der geneeskunst wordt opgetrokken. Waarom dan een ontijdige samensmelting, zoolang de officiële school door blind vooroordeel dien opbouw tegenhoudt?“

Deze rede was als de grondtoon van alle bijeenkomsten: geen enkel vorig congres was als dit beziend door het klaar besef van de komende overwinning. Zulk een samen-zijn van velen zoo hooggestemd en eensgezind brandt haar merk diep in den groeienden boom der homoeopathie!

Om 5 uur nam de zitting van het Internationaal Congres een aanvang. 't Eerste werk was de verkiezing van bestuursleden. Bij acclamatie werd Dr. McClelland tot president verkozen. Tot eere-president Dr. Clarke van Londen. Tot vice-presidenten: de doctoren Porter van New-York, Bellows van Boston, Majumbar van Calcutta, Wouters van Holland, Bouton van Melbourne, Green van Arkansas, Burford van Londen. Dr. Ritchy Horner van Cleveland werd secretaris. Het meerendeel der vice-presidenten werd benoemd voor 5 jaar, dus tot aan het volgende congres, dat te Londen zal bijeenkomen. De eerste redevoering werd gehouden door Dr. Fleming, den voorzitter van 't plaatselijk comité voor de ontvangst. President McClelland sprak den dank uit voor de warme ontvangst, en Dr. Clarke antwoordde voor de buitenlandsche afgevaardigden: „Wij zijn uit verre landen getrokken ter vreugdevolle bedevaart naar de groote Republiek van het Westen, het Mekka der Homoeopathie. In Duitschland werd ze geboren; ze is getogen naar Frankrijk, waar ze een Europeesche vermaardheid verwierf; een Franschman, de fiere en onvermoeide Mure voerde ze naar Zuid-Amerika; maar hier in deze glorieijke Republiek hebben onze wetenschap en kunst hun vaderland gevonden. Er is eens gezegd, dat Amerika is bevolkt door de zonden van Europa. De geschiedenis der homoeopathie maakt dit waar; ten minste voor een deel. De staatkundige zonden van Europa drongen de Wesselhoefts naar Amerika; de vervolgingen en misdrijven van Europa's hoogeschoolen dreven zoo menig voortreffelijk homoeopaath over het groote water; toen werd Amerika het tehuis en het Engelsch de moedertaal der homoeopathie. Hering, Lippe, van Gernsdorff, Hempel, Neidhard — ze zijn eenigen van de velen, die den tempel bouwden in dit land der vrijheid. Onze oogen richten zich op u en op uw land. Uw bezieling moet de onze worden, uwe methoden, uwe resultaten zullen ons een spoorslag zijn. Uit onze harten wellen de woorden van dank voor de warmte, waarmee ge ons ontvangen hebt; en 't is onze oprechte wensch met al wat in ons is u bij te staan om deze bijeenkomst te doen zijn een gebeurtenis in de ontwikkeling van onze wetenschap en onze kunst.“

Dezen woorden viel een warme ontvangst ten deel.

Toen volgde de feestrede van Dr. Walton. Onder de vele behartigenswaardige woorden verdienen bijzondere vermelding die, waarin hij den nadruk legde op: „geen ontijdige verflauwing der grenzen,“ en deze: „onder de velerlei plichten van ons ambt is de vorming en leiding der openbare meening niet de minst gewichtige.“

De muziek van een orkest en het jongenskoor van de

Hemelvaartskerk wisselden de verschillende redevoeringen af.

Nu volgde een receptie, waarbij als gastheeren optraden het plaatselijk comité, het bestuur van het congres en dat van het „American Institute of Homoeopathy.“ Veel belangwekkende persoonlijkeden, dames en heeren, waren tegenwoordig. We maakten kennis met Dr. E. B. Hooker van Hartford, een afstammeling van de beroemde Beecher-familie. Mrs. Harriet Beecher Stowe \*) was, zoo hoorden we van hem, door homoeopathische behandeling van den dood gered, toen zij hopeloos ziek lag aan een aanval van cholera. Menige kennismaking van voorheen werd hernieuwd, en weder trof 't mij hoe jeugdig van hart de Amerikaan blijft ook bij 't klimmen der jaren; de macht van die blijmoedigheid en geestkracht op een vergadering als deze is niets minder dan een openbaring voor ons, bewoners der Oude Wereld. En weldadig deed ook aan het enthousiasme der dames, zoowel die der belangstellenden als die der vrouwelijke doctoren.

Toen klonk orkestmuziek; een verleidelijke wals ruischte door de zaal, en tot diep in den nacht zweefden de paren over den spiegelgladden vloer; welk een schitterend schouwspel van kleur en beweging!

Morgen begint het wetenschappelijk werk, twaalf uur aan één stuk, alleen onderbroken door de maaltijden.

Naar Dr. JOHN. CLARKE en Dr. GEORG BURFORD.  
door J. T. W.

\*) De schrijfster van „de Negerhut.“

### HOMOEOPATHISCHE POLIKLINIEK te Utrecht.

In het jaar 1906 werd de polikliniek bezocht door 557 patiënten, aan wie 1909 consulten werden gegeven.

Hoewel zuster Blom, die reeds in 1905 door een ernstige ziekte verhinderd was, weder is hersteld, gevoelde zij zich niet meer in staat, hare hulp bij de polikliniek te verleenen. Afwisselend werd door andere zusters hierin voorzien, die voor haar hulpvaardigheid met recht den dank van de artsen, maar evenzeer dien van de patiënten hebben verdiend.

Dr. S. J. v. R.

### BERICHT.

Naar wij vernemen, zal Woensdag, den 1<sup>sten</sup> Mei, de opening plaats vinden van de „Homoeopathische Afdeeling“ in het Diaconessenhuis te Utrecht, die zooals onze lezers weten, onder leiding zal staan van den homoeopathischen arts J. I. A. B. Van Roijen.

### KAS VOOR DE ZIEKENHUIZEN.

Sinds de vorige opgaaf nog in dank ontvangen, voor de gratis verspreiding van het „Maandblad“ aan de Ziekenhuizen, van W. M. te R. f 1.—; Mevr. K. te A. f 5.—. Totaal thans ontvangen f 14.—.

Wie helpt verder tot dit doel mede?  
Men leze nog eens blad. 15 van No. 2.

### REGISTER EN PRACHTBAND.

De bestellingen zijn thans uitgevoerd. Ieder, die nog een band of register wenscht, gelieve spoedigst aan te vragen. Zoolang de voorraad strekt, zal worden afgeleverd.

DE UITGEVERS.

### MEDEDEELING AAN DE ABONNÉ'S.

Dezer dagen wordt U de kwitantie, ten bedrage van f 1.25, voor het abonnement op het „Homoeopathisch Maandblad“ jaargang 1907 gepresenteerd. Beleefd verzoeken wij U deze te willen honoreeren.

De Administratie.

**Jaarlijksche Algemeene Vergadering**  
van de Vereniging tot bevordering der  
Homoeopathie in Nederland,  
op **Woensdag 24 April**,  
des namiddags te 1½ ure, in het **Haagsche Koffiehuis**,  
**VREEBURG te UTRECHT.**  
*De Secretaris,*  
**A. J. VAN WIJK.**

**Losse Nummers**  
„Homoeopathisch Maandblad” verkrijgbaar ad  
12½ cent. **COMPLETE** vroegere jaar-  
gangen verkrijgbaar ad f 1.—. Alles *franco*  
*per post.*  
De Uitgevers,  
**Zwolle. LA RIVIÈRE & VOORHOEVE.**

**HOMOEOPATHISCHE GENEESMIDDELEN**  
van Dr. Willmar Schwabe te Leipzig  
verkrijgbaar bij (20)  
**HERDINGH en BLANKEN, Apothekers.**  
TEL. No. 502.  
**Hoogewoerd 143 — LEIDEN.**

**Homoeopathische Apotheek**  
**BEKER & Co.**  
Zomerhofstraat 4, ROTTERDAM.  
Telefoon 2478. (10)  
Geneesmiddelen van  
**Dr. WILLMAR SCHWABE.**

**Homoeop. Apotheek**  
**Firma HERTSTEIN**  
Goudsche straat 38,  
hoek Meermansstraat,  
(10) **ROTTERDAM.**  
Telefoon interc. 3933.  
Geneesmiddelen van  
**Dr. Willmar Schwabe.**

**Homoeop. Apotheek**  
**J. H. ZINDLER Jr.,**  
's-Gravendijkwal 283  
**ROTTERDAM.**  
Telef. interc. 4114.  
Geneesmiddelen van Dr.  
**Willmar Schwabe**, des-  
gewenscht ook in origi-  
neele verpakking. (10)

**Homoeopathische Apotheken**  
te Arnhem.  
**MIEDEMA en VAN AALST,**  
Roggestraat 3,  
**A. SPRUIT, firma B. Miedema,**  
Steenstraat 49. (20)

**Centrale Homoeopathische Apotheek van Dr. Willmar Schwabe, Leipzig.**



(De grootste en meest beroemde homoeopathische Apotheek der wereld.)  
Levering van alle Homoeopathische geneesmiddelen, Moedertincturen, vloeibare  
verdunningen, korrels en gecompriëerde tabletten, IN ORIGINEELE VERPAK-  
KINGEN, voorzien van nevenstaande fabrieksmerken, huispothek en, boeken, enz. enz.  
Gevestigd voor Holland in de **HERTEN-APOTHEEK te ZAANDAM,**



Eigenaar **F. VAN DIJK Jzn., Pharm. Doct. Apoth.**

en in de **LEEUWEN-APOTHEEK, Bakkerstr. 15 te ARNHEM, Eigenaar A. C. PLIESTER, Apoth.**

Verder verkrijgbaar in de volgende apotheken te:

<b>Amsterdam</b> . . . . . apotheek van <b>J. Warmolts, Vijzelstraat 130.</b>	<b>Haarlem</b> . . . . . apotheek van <b>L. Schoorl, Frans Halsstraat 2.</b>
„ „ „ „ „ „ <b>G. Schipper, Weesperzijde.</b>	„ „ „ „ „ „ <b>Firma v. Tubergen, Gr. Houtstr. 141.</b>
<b>Alkmaar</b> . . . . . „ „ „ <b>J. Sol, Rozegracht, Volksapoth.</b>	<b>Harlingen</b> . . . . . „ „ „ <b>Mevr. Wed. Snijder.</b>
<b>Apeldoorn</b> . . . . . „ „ „ <b>Firma Schouten &amp; Co.</b>	„ „ „ „ „ „ <b>„ „ Vrles.</b>
„ „ „ „ „ „ <b>J. A. Roelse.</b>	<b>Heerenveen</b> . . . . . „ „ „ <b>M. Bouma Lzn.</b>
<b>Assen</b> . . . . . hofapothek „ „ „ <b>G. J. Romijn &amp; Zn.</b>	<b>Hilversum</b> . . . . . „ „ „ <b>Van Heemskerck Düker.</b>
<b>Baarn</b> . . . . . apotheek „ „ „ <b>R. Karsten.</b>	„ „ „ „ „ „ <b>de Vrles.</b>
„ „ „ „ „ „ <b>D. Bierhaalder, Nieuwstraat.</b>	<b>Leeuwarden</b> . . . . . „ „ „ <b>J. Feteris.</b>
<b>Breda</b> . . . . . hofapothek „ „ „ <b>Dr. J. P. Land.</b>	„ „ „ „ „ „ <b>C. Sonnega, Tweebakmarkt 28, 30.</b>
<b>Delft</b> . . . . . apotheek „ „ „ <b>A. J. B. Heldema, Wilhelminastr. 2.</b>	<b>S. Tromp Visser.</b>
<b>Doetinchem</b> . . . . . „ „ „ <b>H. Blom.</b>	<b>C. J. de Vogel, firma T. W. v. d.</b>
„ „ „ „ „ „ <b>B. ten Bruggen Cate.</b>	„ „ „ „ „ „ <b>Moulen, Nieuwstad K 69.</b>
<b>Dordrecht</b> . . . . . „ „ „ <b>Dr. Joh. v. d. Moer.</b>	<b>Leiden</b> . . . . . „ „ „ <b>J. G. A. Blanken, Hoogewoerd.</b>
<b>Enschede</b> . . . . . „ „ „ <b>„de Rozijnkorf”, J. Romijn Bzn.</b>	„ „ „ „ „ „ <b>Boekwilt, Vischmarkt.</b>
„ „ „ „ „ „ <b>F. Bergema.</b>	„ „ „ „ „ „ <b>D. J. van Drillessum, Mare.</b>
<b>Franeker</b> . . . . . „ „ „ <b>C. J. Snuff.</b>	„ „ „ „ „ „ <b>J. H. van Grafhorst, Nieuwe Rijn.</b>
<b>Goes</b> . . . . . „ „ „ <b>L. F. de Klerk.</b>	<b>Maassluis</b> . . . . . „ „ „ <b>H. Bogtstra.</b>
<b>Gorinchem</b> . . . . . „ „ „ <b>L. La Porte.</b>	„ „ „ „ „ „ <b>J. Dienske.</b>
<b>Gouda</b> . . . . . „ „ „ <b>Poels &amp; Boot</b>	<b>Makkum</b> . . . . . „ „ „ <b>A. Rauwerda.</b>
„ „ „ „ „ „ <b>E. Grendel.</b>	<b>Meppel</b> . . . . . „ „ „ <b>L. Knoppers.</b>
„ „ „ „ „ „ <b>A. Latenstein.</b>	<b>Middelburg</b> . . . . . „ „ „ <b>J. W. v. d. Garde.</b>
„ „ „ „ „ „ <b>P. Weljer.</b>	<b>Nijmegen</b> . . . . . „ „ „ <b>Firma Moeys &amp; Co.</b>
<b>Groningen</b> . . . . . „ „ „ <b>S. Smeding Szn., A Kerkhof 17</b>	<b>Rotterdam</b> . . . . . „ „ „ <b>Beker &amp; Co., Zomerhofstraat 4.</b>
<b>Den Haag</b> . . . . . „ „ „ <b>Firma v. d. Mheen, De Riemstr.</b>	„ „ „ „ „ „ <b>C. de Groot, Goudsche straat 38.</b>
„ „ „ „ „ „ <b>„de Archipel” K. R. Nauta, Javastr. 49.</b>	„ „ „ „ „ „ <b>J. H. Zindler Jr., 's Gravend. w. 283.</b>
<b>Haarlem</b> . . . . . apotheek van <b>Begeman &amp; Sneljens, Janstr. 27.</b>	„ „ „ „ „ „ <b>C. Koek.</b>
„ „ „ „ „ „ <b>R. Duym, Keizerstraat 6.</b>	<b>Veip bij Arnhem</b> . . . . . „ „ „ <b>C. G. Baert, Rittbemsche Markt F 189.</b>
„ „ „ „ „ „ <b>Firma van Hees, } Kleine</b>	<b>Vlissingen</b> . . . . . „ „ „ <b>T. S. v. d. Ley.</b>
„ „ „ „ „ „ <b>A. P. C. Numan van Son, } Houtstr. 57.</b>	<b>Weesp</b> . . . . . „ „ „ <b>N. A. Ballintijn.</b>
„ „ „ „ „ „ <b>van D. L. Keur, Zijlstraat 87.</b>	„ „ „ „ „ „ <b>Berents &amp; Co., Slotlaan 24.</b>
„ „ „ „ „ „ <b>C. G. Loomeyer &amp; Zoon.</b>	„ „ „ „ „ „ <b>H. W. A. Bekrens, Houtmarkt 73.</b>
„ „ „ „ „ „ <b>Mons &amp; Grijseels, Lange Veerstr 16</b>	„ „ „ „ „ „ <b>G. B. J. de Barbanson.</b>
„ „ „ „ „ „ <b>H. Remmers &amp; Zn., Kruisstr. 20.</b>	„ „ „ „ „ „ <b>Wed. J. Rave. (176)</b>

**FLESCHEJES voor Homoeop. Middelen** in federe grootte en vorm, wit  
of geel glas, rijn uitgevoerd en  
op wensch zuiver gereinigd, worden geleverd door de fabriek van  
**E. P. HAHMANN, BARMEN (Rheinland). (12)**

**Homoeopathische Apotheek**  
**Firma J. VIEL en VAN DIJK**  
**UTRECHT, Korte Jansstraat.**  
Ook verkrijgbaar de geneesmiddelen in origineele  
verpakking van  
**Dr. WILLMAR SCHWABE. (20)**

**Homoeop. Geneesmiddelen**  
van Dr. Willmar Schwabe  
in origineele verpakking ver-  
krijgbaar bij (10)  
**de firma D. DE ROOIJ,**  
**Apotheek UTRECHT,**  
Oudegracht (Smeabr.) 115.

**Homoeop. Apotheek**  
**Firma Wed. J. RAVE**  
Melkmarkt 4 (10)  
**ZWOLLE.**  
Telefoon No. 23.  
Origineele verpakking van  
**DR. WILLMAR SCHWABE.**

**Homoeop. Apotheek.**  
**Wed. Bulterman & Cohen**  
Hoogstraat 237,  
hoek der Stadhuistoege  
**ROTTERDAM.**  
Interc. Telefoon No. 2305. (10)

**Homoeopathische Apotheek**  
**ZWOLLE.**  
Orig. verpakkingen van  
Dr. Willmar Schwabe te Leipzig.  
**G. B. J. DE BARBANSON**  
**APOTHEKER.**  
Bethlehemsche Kerkplein.  
Telefoonnummer 140. (10)

**AAN DE AANHANGERS DER HOMOEOPATHIE IN NEDERLAND**

heb ik de eer mede te deelen: dat ik sedert 1882 de middelen van Dr. WILLMAR  
SCHWABE, voorzien van het Fabrieksmerk, voor eigen rekening betrek,  
doch ze niet in depôt heb.  
*Hoogachtend,*

**Firma Wed. T. D. Vrijdag Zijnen.**

's-GRAVENHAGE, 22 Ged. Burgwal. (30)

# HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD

Orgaan der „Vereeniging tot Bevordering der Homoeopathie in Nederland”

Onder Hoofdredactie van: Dr N. A. J. VOORHOEVE, Den Haag.

Met medewerking van de Heeren: A. DE GROOT, arts, Utrecht; P. L. VAN DER HARST, arts, Leiden; Dr F. W. O. KALLENBACH, Apeldoorn; J. MIEG, arts, Haarlem; Dr D. K. MUNTING JR., Amsterdam; W. ROLVINK, arts, Arnhem; Dr S. J. VAN ROIJEN, Utrecht; Dr M. L. VAN DER STEMPEL, Amsterdam; Dr J. VOORHOEVE, Dillenburg; J. T. WOUTERS, arts, Arnhem, en anderen.

Uitgevers: LA RIVIÈRE & VOORHOEVE — ZWOLLE.

<b>ABONNEMENTSPRIJS:</b>	<b>ADVERTENTIEPRIJS:</b>
Per jaargang, franco per post . . . . . f 1.25	Van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents :- :- :-
Voor het Buitenland, <b>alleen bij vooruitbetaling</b> . . - 1.40	Bij abonnement tegen verlaagd tarief, dat op aanvraag verkrijgbaar is. :- :- :- :- :- :- :- :- :- :- :- :-
Afzonderlijke nummers . . . . . - -.12 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>	
Adres voor de Redactie: :- :- :- :- :-	Adres voor de Administratie: :- :- :- :-
<b>CELEBESSTRAAT 93 — DEN HAAG.</b>	<b>LA RIVIÈRE &amp; VOORHOEVE — ZWOLLE.</b>

HET AUTEURSRECHT OP DEN INHOUD VAN DIT BLAD WORDT VERZEKERD VOLGENS DE WET VAN 28 JUNI 1881 (STBL. N<sup>o</sup> 124).

**INHOUD:** Algemeene Vergadering. — Nu! — Uit de Praktijk. — Voordracht over de Homoeopathie. — Uitnoodiging. — Herinneringen aan Hahnemann (met plaat). — Jaarverslag Rotterdam. — Ziekenverpleging Rotterdam. — Boekaankondiging. — Erratum. — Advertentiën.

## DE ALGEMEENE VERGADERING.

Het Hoofdbestuur der Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland neemt de vrijheid de aandacht der donateurs, leden en begunstigers nogmaals te vestigen op de jaarlijksche algemeene Vergadering, die dit jaar zal plaats vinden **WOENSDAG, den 24<sup>sten</sup> April, des namiddags ten 1<sup>1</sup>/<sub>2</sub> uur in een der zalen van het Haagsche Koffiehuis, Vreeburg, te Utrecht.**

## NU!

„Nu of nooit.”

Welk een drijvende kracht ligt er toch in dat eenvoudige woordje van twee letters: Nu!

't Staat onzichtbaar geschreven in het wapenschild van allen, die meenen, dat met energie, met doortastend en krachtdadig handelen, met voortvarendheid en beslistheid wat goeds te bereiken is.

't Is de vijand van alle weifelaars, van Jan Salie en zijn vrienden, die altijd tegenover het besliste: Nu! een gemeenschappelijk: Straks! weten te zetten, die liever uitstellen dan handelen, en die hun gebrek aan ijver zoeken te bemanteren door op een bij velen zoo geliefd spreekwoord te wijzen, nl. dat ze niet „over één nacht ijs willen gaan,” of dat ze liever eerst de kat uit den boom willen kijken,

dan haar gewapend met een flinken stok er uit te verjagen. Ze konden den boom eens beschadigen of de kat kon ze krabben. Ze hebben, o zooveel bedenkingen en overwegingen, die vrienden van het Straks!

Ze kunnen zoo bezadigd en kalm redeneeren, zij houden zoo van wikken en wegen, maar met dat al hebben ze reeds zoo veel nuttigs op de lange baan geschoven, hebben ze het juiste tijdstip, toen handelen alleen de zaak goed kon maken, laten voorbijgaan, hebben ze de waarheid van een ander spreekwoord bevestigd: Van uitstel komt afstel!

't Zijn onverzoenlijke vijanden, de ridders van het Nu en de mannen van het Straks. Ze kunnen nooit arm in arm gaan, geen vrede is er tusschen hen mogelijk.

Laat ons echter niet vergeten, dat, wanneer er twee kijken, ze ook beiden schuld hebben. Hoe sympathiek de man der daad ons ook is tegenover hem, die altijd maar wil bedenken en overwegen en wikken en uitstellen, toch mag men ook het gevaar niet onderschatten, waarin overijld handelen ons brengen kan; en wanneer de vrienden van het Nu hun vijanden verwijten, dat hun uitstel zoo dikwijls tot afstel leidde, wederkeerig kunnen de mannen van het Straks de treurige gevolgen van haastigen spoed aantoonen, om het „bezint, eer gij begint” met des te meer klem aan te bevelen.

De geschiedenis schijnt beiden gelijk en evenzeer ongelijk te geven. Wijst de eene partij op een Hannibal, die na de glansrijke overwinning op de romeinsche legerscharen bij Cannae, den weg naar Rome open vindende, door gebrek aan doortastendheid zich de gelegenheid liet ontsnappen, de „eeuwige stad” te veroveren, en daardoor den ondergang van zijn land en zijn volk bespoedigde; de andere partij herinnert met 't zelfde succes aan een Fabius Cunctator, den weifelaar, die tegenover denzelfden Hannibal gesteld, door zijn weifelen en dralen een beslist voordeel op zijn vijand behaalde.

't Beste zal zijn, zich boven de partijen te plaatsen en

van beiden 't goede over te nemen, en de les, die we van hen leeren, zal zijn: Handel met overleg, maar handel! Hebt ge al den tijd tot diepgaande overweging, maak er gebruik van, hebt ge weinig tijd tot overleg, handel met tegenwoordigheid van geest, maar als 't oogenblik daar is, laat het dan ook zijn: Nu! en niet: Straks!

Niet zoozeer het bezadigd overleg is de vijand der goede daad, veeleer het traagheidsmoment, dat ons verstijft en in slaap sust, wanneer we onszelven niet op het juiste oogenblik een krachtig: Nu! toeroepen.

Een voorbeeld: Er is een ramp gebeurd, de dagbladen vertellen het ons en stellen zich meteen beschikbaar om giften tot leniging van den nood in te zamelen. Wij zijn getroffen, door wat we hoorden, zoozeer dat we al in gedachte de som gelds bepalen, die we zullen geven. Stond er nu maar dadelijk iemand naast ons met een bus in de hand, dan was onze bijdrage den ongelukkigen vrijwel verzekerd. Zoo gaat 't evenwel niet. Is 't ons dan niet herhaaldelijk gebeurd, dat we onder den indruk van het oogenblik vast besloten waren te helpen, maar dat we er den volgenden dag „niet toe kwamen?”

Een ander voorbeeld: Een verre vriend schrijft ons een opgewekten brief, vol belangrijk nieuws. We zouden wel dadelijk de pen willen oppvatten om te antwoorden en toch — de man wacht nog op antwoord.

Een derde en vierde voorbeeld: We ontvangen een circulaire van de Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland, waarin ze met aandrang en op goede gronden verzoekt, haar te willen steunen, door als lid tot haar toe te treden; we ontvangen bezoek van een voorstander der Homoeopathie, die ons een andere circulaire aanbiedt, waarin te lezen is, hoever onze Ziekenhuisplannen reeds zijn gevorderd, dat met 1 Mei a.s. een ziekenhuis te Utrecht wordt geopend, dat de zaak echter nog steeds en vooral financieelen steun behoeft, dat van de benooidigde f 350.000 er slechts ruim f 100.000 zijn bijeengebracht, dat de exploitatie van het voorloopig ziekenhuis jaarlijks ruim f 11.000 vereischt, waarvan er ca. f 6.000 zijn verzameld. Een en ander heeft onze volkomen sympathie. We lezen de circulaires met veel belangstelling, omdat we de Homoeopathie een goed hart toedragen en nemen ons stellig voor over de beide aanvragen goedgunstig te beschikken en toch — hoeveel circulaires liggen er nog onbeantwoord, vergeten!

Gelukkig, dat het niet altijd zoo gaat, als in deze voorbeelden werd voorgesteld. Er zijn ook vele voorbeelden te vermelden — en wie denkt hier niet aan de noodlottige scheepsramp van 21 Febr. l.l. — waarin krachtdadig handelen en offervaardigheid in edelen wedijver strijd voerden?

Maar desniettemin blijft het gevaar altijd dreigen, dat we ons te eeniger tijd door het traagheidsmoment laten overmannen, dat we uitstellen, waar we handelen moesten.

Ik weet slechts één geneesmiddel tegen deze ziekte. Het is tevens een voorbehoedmiddel.

Wanneer het leven ons plaatst voor de uitvoering eener goede daad, dat we dan zijne heilzame werking op ons toepassen! Het is geen lang recept met vele bestanddeelen. Neen, het is eenvoudig als de voorschriften der Homoeopathie zelve, maar zijne werking is probaat. En zijn naam? Hij bestaat slechts uit twee letters en luidt: Nu!

J. M.

## UIT DE PRAKTIJK

VAN

Dr. F. W. O. KALLENBACH.

III.

20. Het volgend geval, dat niet aan eigen praktijk, maar aan een homoeopathisch tijdschrift ontleend is, haal ik hier aan, omdat het de zeer spoedige genezing van eene nog al slecht befaamde ziekte, de suikerziekte, bevat, en omdat een geneesheer van de oude school, Dr. S., van het begin tot het eind getuige er van was. In de inrichting tot verschaffing van geneeskundige hulp aan ambulante zieken, onder leiding van den homoeopaath, Dr. K., kwam een werkvrouw het volgende vertellen. Ik ben sedert 3 maanden ziek, maar weet niet, wat mij scheelt en waarvan ik het heb. Ik ben reeds geneeskundig behandeld en heb 10—15 drankjes zonder baat geslikt; van dag tot dag word ik magerder en, schoon ik veel, zeer veel eet, heb ik toch steeds honger, en begrijp niet, waar het eten blijft. Daarbij heb ik kolossal dorst, drink 'snachts wel 4—6 liter water en moet nog meer water loozen, zoodat ik 'snachts wel tweemaal den vollen pot ledigen moet. Ik ben zoo zwak geworden, dat ik nauwelijks nog werken kan. Het bij den arts dadelijk opkomend vermoeden, dat de vrouw suikerziekte moest hebben, werd door andere verschijnselen nog bevestigd en door Dr. S., ook zonder nader onderzoek van de urine, tot volstrekke zekerheid gebracht. Deze allopathische geneesheer toch, die in de inrichting van zijn collega Dr. K. hospiteerde, om de Homoeopathie op haar praktische uitkomsten te onderzoeken, kende de zieke vrouw van nabij uit de stadspolikliniek, waar zij reeds herhaaldelijk geweest en behandeld was, en betoogde, dat bij onderzoek steeds een belangrijk gehalte aan suiker in haar urine gevonden was. Patiënte kreeg Uranium nitricum D<sup>4</sup>, 3 maal daags te nemen. Toen zij na 14 dagen terug kwam, was zij haast nog meer verbaasd dan verheugd over haar grooten vooruitgang in alle opzichten; zij had toch geen last meer van haar reusachtigen honger, behoefde lang niet meer zoo veel als vroeger te drinken, en kon al weder meer werken. Haar werd aanbevolen, het middel nog eenmaal daags te nemen, hetgeen ten gevolge had, dat zij na nog eens 14 dagen zich als genezen voorstelde. En zulks was werkelijk het geval, want Dr. S. stond vreemd op te kijken, toen hij de urine naar twee verschillende methoden onderzocht hebbende, hoegenaamd geen suiker meer vinden kon.

Hierbij dient opgemerkt te worden, dat, ofschoon het gehalte aan suiker van de urine het wetenschappelijke kenmerk van deze ziekte is en haar den naam gegeven heeft, dit verschijnsel toch in zeer verschillende oorzaken en stoornissen van het organisch huishouden zijn oorsprong heeft, en dat er dientengevolge zeer kwaadaardige en lichtere vormen van die ziekte zijn. Aangezien zij echter bijna altijd langdurig is en daarenboven door een doelmatig en streng volgehouden levenswijze zeer in bedwang gehouden wordt, en dan wel eens verdwijnt, om bij minder gepaste voeding terug te komen, zoo loopen de teleurgestelde patiënten meestal van den eenen arts naar den anderen, en komt deze slechts zelden in de gelegenheid om een afdoende waarneming over deze ziekte, vooral bij ambulante patiënten, nopens haar gang en afloop te doen.

Het hier medegeedeelde geval, al behoorde het vermoedelijk tot de lichtere vormen, blijft daarom niet minder opmerkelijk, ook met het oog daarop, dat het een werkvrouw uit den minvermogens stand betrof, die eten moest wat zij krijgen kon, maar niet, wat haar voorgeschreven werd.

21. Den 1<sup>en</sup> Eebruari 1895 bracht mij de in een andere plaats wonende heer D. een flesch met urine van zijn vrouw, mij verzoekende een geneesmiddel voor haar te geven.

Alvorens nader over het geval te spreken, wensch ik nog het volgende in het midden te brengen. Indien het ook als regel gelden moet, dat de arts geen geneesmiddelen aan een patiënt voorschrijven mag, dien hij niet in persoon gezien en onderzocht heeft, zoo zijn er zonder twijfel toch wel ziekte-toestanden, waar, onder voorwaarde van voldoende gegevens, hetzij schriftelijk door den patiënt, hetzij door een persoon uit zijn naaste omgeving verstrekt, zulks zonder bezwaar geschieden kan. Trouwens, het moet voor ieder speciaal geval aan het oordeel van den geraadpleegden geneesheer overgelaten worden, of hij de aanvaarding van de behandeling tegenover den patiënt, de wetenschap en zijn eigen geweten meent te kunnen verantwoorden.

Om dus op het geval hier in kwestie terug te komen, vernam ik bij nadere ondervraging van den heer D., dat zijne echtgenoot 33 jaar oud was, twee kinderen had, goed eten en drinken kon en zich niet bepaald ziek gevoelde, maar sedert twee jaar na een ontijdige bevalling altijd pijn in een streek had, die volgens zijn beschrijving aan de ligging van de rechter nier beantwoordde, en daarenboven ook leed aan een scherp pijnlijk gevoel bij het wateren, terwijl zij sedert dien tijd steeds van stoelverstopping last had. De medegebrachte urine was zeer dik, vuil bruin en had een rood bezinsel laten vallen, dat zich echter bij verwarming of bijvoeging van salpeterzuur weder geheel oploste; ze bevatte noch eiwit noch suiker. Ik maakte uit een en ander op, dat er bij de patiënte een catarrhale aandoening in de urinewegen bestond, en vernam van den heer D., dat ook de geneesheer, die haar vroeger had behandeld, iets van dien aard had gezegd. Toen ik evenwel nog bezwaar maakte, om middelen te geven, beloofde hij zijne vrouw spoedig te zenden, mij tevens dringend verzoekend, toch maar dadelijk bij voorbaat iets voor te schrijven. Na de verkregen informaties en het onderzoek van de urine geen gegronde reden tot weigering van het verzoek ziende, schreef ik *Lycopodium D<sup>6</sup>* voor en zeide den heer D., dat, als bij het gebruik daarvan de minste verergering in den toestand van de patiënte mocht intreden, zij dadelijk het middel moest ter zijde stellen, en of haar vroegeren geneesheer weder ontbieden of in persoon bij mij komen. Zij kwam echter pas den 4<sup>en</sup> Maart en wel met de aangenaam verrassende boodschap, dat zij zeer vooruitgegaan was en zich veel beter gevoelde. Bij nu ingesteld onderzoek geen andere bijzonderheden vindende, liet ik het middel doorgebruiken, met het gevolg, dat zij den 1 April e. v. zich als genezen beschouwde, hetgeen dan ook zoo bleek te zijn, want nog een jaar later kwam zij mij bezoeken, om te verzekeren, dat zij sedert dien tijd niets meer van haar ongesteldheid gewaar was geworden.

Naast de tot nu toe vermelde, benevens nog andere soorten van ziekten, die vaak beter door de Homoeopathie dan op de gewone wijze genezen worden, zijn er ook vele, waar zoodanige gunstige uitkomst nooit, of zelden,

of slechts bij benadering te bereiken is, en waar dus patiënt en geneesheer zich met meer of minder belangrijke verbetering van de ziekte tevreden moeten stellen. Zie daarvan hier ook een paar voorbeelden.

22. Mejuffrouw I. R., 63 jaar, nooit getrouwd geweest, zeer dik en vet; sedert het wegblijven van de regels, 12 jaren geleden, is zij opgezet en gezwollen over het geheele lichaam en heeft huiduitslag. De beenen vond ik vol zucht (oedemateus), de huid overal water- en deegachtig gezwollen (anasarca), het aangezicht bedekt met een eczematuezen (blaasjesachtigen) uitslag, die roven en korsten droeg, maar toch droog scheen, zich tot de oogen uitstreckte, die er van ontstoken waren; een soortgelijke uitslag was ook op de handen tot de vingertoppen toe. Aan de longen en nieren geen gebreken, maar het hart was verbreed, vermoedelijk door vet-aangroeiing, de hartslag zwak en flauw. Onder het gebruik van Sulfur D<sup>6</sup>, 3 maal daags te nemen, trad een verbazende verbetering in, want toen patiënte mij 10 weken later weder bezocht, was de uitslag op een lichtbruine verkleuring der huid na verdwenen, terwijl de waterzuchtige zwelling van de beenen en het huidweefsel, zonder geheel verdwenen te zijn, toch zeer belangrijk geslonken was. Aan dezen objectieven vooruitgang beantwoordde ook het algemeen gevoel van groote beterschap. Ik beval haar aan nog hetzelfde middel te blijven gebruiken en zag haar niet meer terug. Hoe het ook in den volgenden tijd met de patiënte moge gegaan zijn, de opmerkelijk goede werking van het homoeopathische middel, al zou het ook voorbijgaande geweest zijn, is toch nauwelijks in twijfel te trekken.

23. I. V., kind van 3 jaar, nog al klierachtig, is sedert het vorige jaar lijdende aan klierachtige ontsteking der oogen, waarvan vooral ook de cornea (het hoornvlies) geraakt is. De voorafgaande langdurige geneeskundige behandeling had slechts weinig en voorbijgaande geholpen. Op 2 April 1894 schreef ik voor *Belladonna D<sup>6</sup>*, 4 maal daags, en *Calcarea carb. D<sup>12</sup>*, 's morgens en 's avonds te gebruiken. Er volgde onmiddellijk verbetering van de ontsteking, die bij het tweede bezoek van de kleine patiënte den 23<sup>sten</sup> April reeds vrij aanzienlijk was; toch was op het hoornvlies van het linker oog een troebele vlek achtergebleven. Ik liet nu *Calcar. carb.* uitsluitend innemen, en kon 17 Juli geen spoor van de oogontsteking meer vinden, doch de vlek was gebleven. Bij Sulfur D<sup>6</sup>, dat ik nu gaf om eenmaal daags te nemen, verbleekte de troebeling hoe langer hoe meer, maar was toch zelfs tot 3 October van het volgende jaar nog niet geheel over. Gevallen, waar zoodanige doffe vlekken op het hoornvlies onder homoeopathische behandeling weder geheel verdwenen, zijn wel herhaaldelijk bekend gemaakt, maar die goede uitkomst is toch slechts mogelijk, als de ontsteking van het hoornvlies slechts zeer oppervlakkig geweest is en het diepere weefsel niet verwoest werd.

24. Op 7 Januari 1896 kwam mejuffrouw M. mij vragen, of ik voor hare aan zenuwtoevallen (epilepsie) lijdende dochter geen middelen geven kon. Zij vertelde op mijn nadere vragen, dat het meisje 17 jaar oud, overigens zeer gezond was, dat er geen erfelijke belasting bestond, de toevallen reeds sedert 5 jaren zonder bekende oorzaak ingetreden waren, om de 1—2 weken geheel plotseling, zonder eenige waarschuwing, haar aantastten, onder

krampachtige stuiptrekkingen in 10 minuten afliepen en dat reeds zeer veel broompreparaten zonder noemenswaardig succes gebruikt waren. Ik schreef *Calcarea carbonica D<sup>6</sup>* éénmaal daags te nemen voor, verbood het gebruik van broom, er bijvoegende, dat bij het achterwege laten van dit middel de toevallen in het begin wel veelvuldiger zouden komen, en verlangde uitdrukkelijk, dat het meisje zich in het vervolg steeds in eigen persoon bij mij moest vertoonen. Zij kwam dan ook den 11<sup>den</sup> Februari e.v. met het bericht, dat de toevallen zich de eerste weken zeer druk herhaald hadden, maar nu weder om de 10 dagen kwamen. Bij nader onderzoek van de patiënte geen nieuwe aanwijzingen gevonden hebbende, liet ik *Calcar. carb.* doorgebruiken, en wel in verschillende doses, ten laatste ook bij wijze van proefneming in de 30<sup>ste</sup> potentie, die zeer veel door homoeopathische artsen toegediend wordt. Den 17<sup>den</sup> Augustus van hetzelfde jaar deelde mij patiënte zeer verheugd mede, dat zij sedert 28 April, dus bijna 4 maanden lang, geen toeval gehad had. Steeds het middel in de 30<sup>ste</sup> potentie om de 8 dagen éénmaal nemende, bleef de beterschap wel aanhouden, doch kwamen in den loop van het volgende jaar toch van tijd tot tijd lichte toevallen terug, waarbij zij echter slechts eenmaal het bewustzijn kwijt was. Deze mededeeling ontving ik van haar den 16<sup>den</sup> Augustus 1897. Van toen af ging het echter weder sterk achteruit en den 4<sup>den</sup> December e.v. kwam zij met de boodschap, dat de toevallen even dikwijls en hevig als in het begin teruggekomen waren. Ook de nu weder gegeven *Calcar. carb. D<sup>6</sup>* veranderde daarin niets, maar zij vertelde mij den 4<sup>den</sup> Januari 1898, dat de toevallen uitsluitend nog 's nachts ingetreden waren. Ik gaf nu *Cuprum metallicum D<sup>12</sup>*, met het gevolg, dat tot 6 Maart e.v. slechts een lichte toeval en twee kleine vermaningen zich voorgedaan hadden, en dat onder het voortgezet gebruik van dezelfde medicijn tot 6 Maart 1899, dus een jaar lang, de toevallen geheel weggebleven waren. Na dien datum zag ik patiënte niet meer terug. Met het oog op de wispelturigheid van deze ziekte ben ik alles behalve zeker, dat het meisje genezen was, maar de goede werking der homoeopathische middelen er tegen blijkt dan toch treffend in dit geval.

## Voordracht over de Homoeopathie

VAN

P. L. v. D. HARST, Arts te LEIDEN.

Als een nieuw bewijs, dat de homoeopathische geneeswijze niet meer, zooals voor ettelijke jaren, voor een geneeswijze gehouden wordt, die de aandacht, laat staan een ernstig onderzoek, nauwelijks waard was, diene de uitnodiging, die Arts P. L. v. d. Harst in het begin van December jl. gewerd vanwege de medische faculteit der Leidsche Studenten-Vereeniging, om in haar midden een *Voordracht over de Homoeopathie* te houden.

Aan deze uitnodiging gaf Arts v. d. Harst, zooals vanzelf spreekt voor ieder, die hem persoonlijk kent, gaarne gehoor; en zoo werd dan den 11<sup>den</sup> Febr. door hem in het Klein Auditorium van het Academieggebouw te Leiden ten aanhoore van vele studenten en belangstellenden een uiteenzetting gegeven van Hahnemann's leer en streven.

Wij kunnen hier geen uitvoerig uittreksel geven van al hetgeen de spreker in het midden bracht. Een ieder, die belang stelt in de beginselen der Homoeopathie, schaffe zich de thans in druk verschenen voordracht aan. Hij

zal er veel in vinden, dat hem een duidelijk inzicht geeft in hetgeen de Homoeopathie wil en kan.

Maar toch kunnen wij niet nalaten, hier af te drukken hetgeen de geachte spreker in den aanvang van zijn voordracht zeide, aangezien dit wellicht menigen arts, wien dit nummer van het Hom. Maandblad onder de oogen komt, prikkelen zal tot het lezen der brochure en tot nader onderzoek der Homoeopathie.

„Welnu,” zoo lezen wij aldaar, „Hahnemann's verdienste is, dat hij den weg gewezen heeft tot het ontdekken van geneesmiddelen. Maar ook nog een andere en *veel grootere verdienste heeft hij*. Hij heeft ons in de therapie onafhankelijk gemaakt van ziektenamen. Hij leerde: Wanneer gij aan het ziekbed treedt en ge hoort uw lijder aan en ge noteert dat, en ge onderzoekt daarna uw lijder zoo nauwkeurig, als ge dat kunt, en ge teekent dit wederom op, dan hebt ge daar voor u een *ziektebeeld*. Het beeld van een ziekte, die ge moet trachten te genezen. Niets meer, niets minder! Ge moogt voor uzelf wel uitmaken tot welke groep van ziekten het behoort, ge moogt het wel rangschikken in eene bepaalde klasse, wat uw gedachten omtrent de genezing in een bepaalde richting leiden kan, maar voor uwe geneesmiddeltherapie doet dat er weinig toe. Als geschoold arts zult ge daardoor een prognose kunnen stellen, want ge dient op de hoogte te zijn van het verloop der ziekten, ge moet weten wat er bekend is van den aard en het ontstaan, ge moet al die maatregelen kunnen nemen, welke nuttig en noodig zijn voor den patiënt zelf en voor zijn omgeving, ge moet weten welke hygiënische en prophylactische maatregelen ge nemen moet, maar voor eene geneesmiddeltherapie zegt u dat niet genoeg. Hierover beslist alleen het ziektebeeld, dat ge hebt opgetekend. M. a. w. Hahnemann heeft de therapie, en ik wil nog eens zeggen, de *geneesmiddeltherapie*, onafhankelijk gemaakt van wisselende voorstellingen en onderstellingen omtrent aard en wezen der ziekten.”

Dr N. A. J. V.

### Uitnodiging

**tot bijwoning der opening van de Homoeopathische Afdeling in het Diaconessenhuis te Utrecht.**

Zooals wij reeds in ons vorig nummer mededeelden, zal de opening der Homoeopathische Afdeling in het Utrechtsche Diaconessenhuis Woensdag, den 1<sup>sten</sup> Mei, plaats vinden. Deze opening zal een eenigszins plechtig karakter dragen, daar het hier geldt den eersten stap op een weg, die naar wij hopen en verwachten, niet alleen voor vele kranken tot rijken zegen zal zijn, maar die ook leiden zal tot steeds grootere waardeering der homoeopathische geneeswijze.

Te drie ure zal deze plechtigheid een aanvang nemen met een openingswoord door den Voorzitter van den Raad van Beheer der Naaml. Vennootschap „Homoeopathisch Ziekenhuis,” den heer Dr. N. A. J. Voorhoeve. Daarop zal, na een korte toespraak van den Penningmeester van den R. v. B., den heer C. G. Vervloet, een rede gehouden worden door den heer J. T. Wouters, Arts, over Hahnemann als mensch en als medicus. Met een kort woord van den Voorzitter zal hierna de Geneesheer-Directeur, de heer J. I. A. B. van Royen, Arts, worden geïnstalleerd, en ten slotte aan de aanwezigen de gelegenheid gegeven worden, de homoeopathische afdeling zelve te bezichtigen.

Van harte hopen wij, dat velen de hun toegezonden uitnodiging zullen aannemen en door hunne aanwezigheid blijk zullen willen geven van hunne belangstelling in deze voor de bevordering der Homoeopathie zoo gewichtige gebeurtenis. Ook aan leden en begunstigers der Vereeniging t/b. der Homoeopathie zal gaarne toegang verleend worden, al werd hun als aandeelhouders geen uitnodiging toegezonden, mits zij zich een week vooraf aanmelden bij den Secretaris van den R. v. B., den heer J. Mieg, Med. doct<sup>r</sup>. Arts, Kl. Houtweg 13, Haarlem.

## Herinneringen aan Hahnemann

DOOR

Dr. J. VOORHOEVE, Dillenburg.

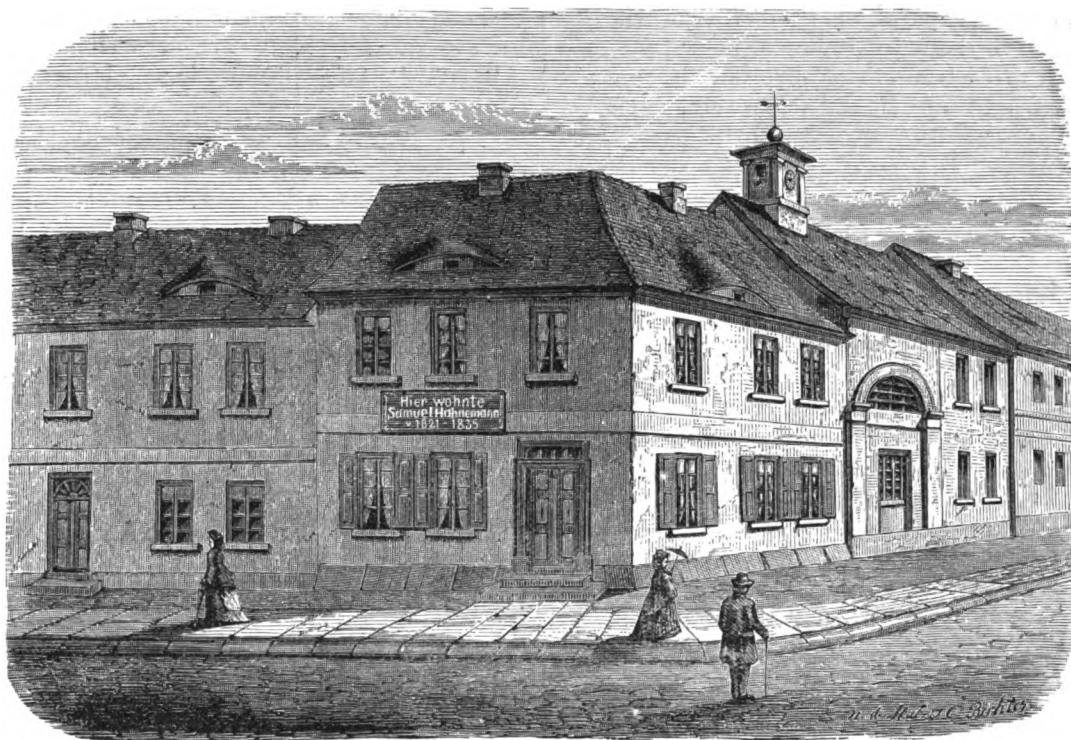
CÖTHEN.

II.

Het vroegere woonhuis van Hahnemann te Cöthen, waarvan onze lezers op nevensgaande plaat een afbeelding zien, ligt in de Wallstrasse No. 47 en is van buiten reeds dadelijk herkenbaar aan een herinneringsplaat, die door Geheimrath Wittig boven de huisdeur is aangebracht en waarop te lezen staat:

het oude gebouw waarschijnlijk reeds lang vervallen zijn.

Ik vergenoegde mij natuurlijk niet met een blik op het uitwendige van Hahnemann's woonhuis, doch wilde ook het inwendige van dit vroegere brandpunt der homoeopathische beweging leeren kennen. Het huis wordt nu bewoond door een oud echtpaar, dat kamers verhuurt aan studenten der polytechnische school. Links van den ingang bevindt zich een groote, ruime kamer met twee vensters, het vroegere studeervertrek, tevens de spreekkamer van Hahnemann. Niets herinnerde meer aan het verleden, geen schilderijen of fotografieën van Hahnemann, zooals ik bij den heer Wittig gezien had, en toch overkwam mij een eigenaardig gevoel bij de gedachte nu op de plaats te zijn, waar de **grondlegger der Homoeopathie jaren lang geleefd en gewerkt had**, de plaats, waar tal van artsen door hem in de beginselen der



Hahnemann's Woonhuis te Cöthen.

**„In diesem Hause wohnte und wirkte von 1821 bis 1835 der Erfinder der Homöopathie, Hofrath Dr. Fr. Christ. Samuël Hahnemann.“**

Het is een woonhuis van twee verdiepingen, dat, van buiten beschouwd, den indruk maakt tamelijk groot en breed te zijn, in werkelijkheid echter van binnen veel kleiner is, daar het naar achteren zeer schuin toeloopt. De eigenaar is — tenminste op de keper beschouwd — nog altijd Dr. Samuël Hahnemann; het huis is nl. nog op zijn naam op het stadhuis te Cöthen ingeschreven. De reden hiervan is, dat de erfgenamen van den bezitter, met uitzondering van één enkelen kleinzoon, Dr. Leopold Süß-Hahnemann, die tegenwoordig nog als 80-jarig man in Engeland practiseert, niet gevonden kunnen worden. Als Geheimrath Wittig er zich niet over ontfermd had en jaarlijks een zekere som voor reparatie en instandhouding van het huis had beschikbaar gesteld, zou

Homoeopathie waren onderwezen en waar talloze zieken door de aanwending van het „similia similibus” genezing hunner kwalen hadden gevonden. De buitengewoon breede gang heeft vroeger zeker tot wachtkamer gediend, en ook op de tweede verdieping beslaat de gang zulk een groote ruimte, dat er voor slaapkamers, keuken, enz. haast te weinig ruimte overblijft. Over een klein geplaveid plaatsje begaven wij ons in den tuin, den beroemden tuin van Hahnemann, waarover hij in zijne brieven dikwijls spreekt, van welks uitgebreidheid ik mij een geheel andere voorstelling gemaakt had. Zoo ging het ook eens een Franschen arts, gelijk mij verteld werd, die de reis naar Cöthen had ondernomen om den grondlegger der Homoeopathie zelf te leeren kennen. Hij verzocht Hahnemann hem zijn tuin eens te laten zien, waarvan hij zooveel gehoord had. Toen Hahnemann hem daarheen bracht, riep de bezoeker geheel teleurgesteld uit: „Wat, is deze kleine tuin, de tuin waarover zooveel gesproken



wordt?" „Klein is hij," antwoordde Hahnemann daarop, „dat is waar, maar zie eens naar boven, hoe oneindig hoog hij is!" In dezen langen, smallen tuin ging Hahnemann elken middag na het eten met vrouw en kinderen eenige malen aan de eene zijde op en aan de andere af, en dit was de eenige wandeling, die hij maakte, daar zijn uitgebreide praktijk en litterarische werkzaamheid hem geen lange wandelingen veroorloofden. Aan het einde van den tuin bevindt zich nog hetzelfde kleine, met klimop begroeide priëltje, waarin Hahnemann zijn beroemd werk over de „**Chronische Krankheiten**" voor 't grootste gedeelte geschreven heeft.

Na ongeveer een uur in Hahnemann's huis vertoefd en van den ouden bewoner, die weinig besef scheen te hebben van het genie van den man, die eens vóór hem daar woonde, afscheid genomen te hebben, bleef mij nog eenige tijd over voor het bezoeken van het **graf van Hahnemann's eerste vrouw** en kinderen. Ook zij heeft aanspraak op waardeering, daar zij het geweest is, die Hahnemann bij de vele vervolgingen, waaraan hij het grootste gedeelte van zijn leven was blootgesteld, steeds opnieuw moed ingesproken heeft en hem een trouwe steun geweest is. Zij stierf in het jaar 1830 en werd op het oude kerkhof van Cöthen begraven. De begraafplaats der familie Hahnemann, die door een ijzeren hek omgeven is, bevindt zich vlak bij den muur van het kerkhof. Een eenvoudig opschrift op den muur geeft de plaats te kennen:

„**Grabstätte der Familie Hahnemann.**"

Er zijn 5 graven in; in een daarvan ligt de vrouw, in de 4 andere liggen de dochters van Hahnemann begraven, terwijl het 6<sup>de</sup> graf zeker voor den vader bestemd zal geweest zijn, die echter door den loop der omstandigheden naar Parijs gekomen, daar gestorven en op het beroemde kerkhof Père La Chaise begraven is, waar het eenige jaren geleden vooral door toedoen der Amerikaanse homoeopathen opgerichte monument zijn naam aan de vergetelheid ontrukkt. De graven zijn met klimop begroeid en goed onderhouden, zij worden door den tuinman van den Geheimrath Wittig in orde gehouden. Niet ver van daar bevinden zich de graven van den ouden Dr. Lutze en diens vrouw.

En hiermede was mijne ontdekkingsreis ten einde. Rijk aan schatten en herinneringen, en vol bevrediging over het geziene keerde ik huiswaarts en besluit deze reisschetsen met den wensch, dat zij bij de lezers de belangstelling voor **Hahnemann, den reformator der geneeskunde**, opnieuw mogen verlevendigd hebben!

## Jaarverslag Afd. Rotterdam over 1906.

Het jaar, dat ditmaal ter beschouwing komt, bracht in den huishoudelijken toestand van onze Afdeeling nagenoeg geen verandering.

De heer J. H. M. Stephan trad uit het bestuur, na daarin vele jaren zitting te hebben gehad, waarvoor hem de Afdeeling erkentelijkheid betuigt. Hij werd vervangen door den heer H. M. Kuyper, die de benoeming welwillend heeft aanvaard.

Onze penningmeester, de heer L. Barendregt, aan de beurt van aftreding gekomen, liet zich de op hem uitge-

brachte herbenoeming welgevallen, waardoor zijn degelijke steun in ons bestuur aan de Afdeeling verzekerd blijft.

In ons ledental valt geen verandering van beteekenis aan te toonen, doch de wensch moet ons van het hart, dat daarin werkelijk weder eens eenige stijging mocht waar te nemen zijn.

Voorts verwijzen wij met betrekking tot het Verplegingsfonds van de Afdeeling naar het bijzondere verslag dienaangaande, om daarna, in nauw verband tot ziekenverpleging, met ingenomenheid over te gaan tot de groote, alles beheerschende gebeurtenis des jaars, die zoolwel voor onze Afdeeling, als in 't algemeen voor alle oprechte voorstanders van de Homoeopathie in Nederland een bron van niet geringe vreugde en opgewektheid deed ontspringen, in wier wassenden vloed we hartelijk hopen ons duurzaam te mogen verheugen. 't Betreft de lang verbeide oprichting van de N. V. Homoeopathisch Ziekenhuis, met Mei a.s. in actieve werking tredend onder de bekwame leiding van onzen vriend en voormaligen arts, Dr. Jan van Royen.

Daarmede samengaande diens vertrek van hier in den loop des vorigen jaars vermeldend, alsmede de vestiging in zijn plaats van Dr. E. C. Tuinzing als homoeopathisch geneesheer en specialiteit in de oogheekunde in onze gemeente, mogen wij ons gelukkig achten, dat van dezen jeugdigen arts een roep uitgaat van kunde en humaniteit, die voor de toekomst alle goeds belooft, om dan met voorliefde een eeresaluut te brengen aan zijn voorganger, den hoog ervaren practicus, geëerd en bemind in onzen homoeopathischen kring, dien hij noode verliet, gedreven alleen door het machtig verlangen om in het belang van de Homoeopathie op ruimer gebied nog meerderen ijver te kunnen ontwikkelen.

Nevens het loffelijk pogen van vele anderen is het immers wel allermeest aan het vaardig optreden van Dr. Jan van Royen te danken, dat in den lande de geest van handelen werd aangewakkerd, waardoor meer en meer de overtuiging ging zegevieren, die op het eind, hoewel tevens als roemrijk begin, tot de stichting van de N. V. Homoeopathisch Ziekenhuis heeft geleid, een koene stap in goede richting, omdat deze stichting belooft een nieuw en zegenrijk uitgangspunt te worden tot verspreiding van meer algemeene kennis der heilzame werking van onze practische geneeswijze.

Zelf trad Dr. Jan van Royen op vele plaatsen in ons land, maar natuurlijk het meest in onze gemeente, voor de hoogst nuttige instelling in het krijt. Geen wonder dan ook, dat Rotterdam vooraanstaat in de deelname aan het benodigde maatschappelijk kapitaal; daarop volgen Haarlem, Den Haag, Arnhem, Apeldoorn, Amsterdam enz. en al werd dientengevolge met zeer te waardeeren ondersteuning en medewerking uit Utrecht tot de aanvankelijke inrichting eener homoeopathische Hospitaal-Afdeeling in het Diaconessenhuis aldaar besloten en de leiding aan Dr. Jan van Royen opgedragen, te ontveinzen valt het niet, dat nog veel, zeer veel finantieele hulp noodig zal zijn uit het gansche land om de stichting aan haar doel te doen beantwoorden.

Van het maatschappelijk kapitaal van f 350.000, in vijf seriën van f 70.000 elk, zijn nog slechts f 88.000 geplaatst en dienen binnen vijf jaren de overige f 262.000 volteekend te worden, terwijl aan jaarlijksche bijdragen f 11.000 noodig zijn, waarvan tot dusver eerst f 6200 zijn toegezegd.

Laat daarom ieder rechtgeaard voorstander van de Homoeopathie tot krachtigen bijstand en medewerking zich opgewekt gevoelen.

De roep moet gaan door gansch Nederland tot H.H. medici, tot alle vrienden en dragers van de hooge gedachte dezer voortreffelijke geneeswijze: Werkt mede aan het uitnemend plan, bevordert de krachtige ontwikkeling der N. V. Homoeopathisch Ziekenhuis!

Dan zullen alle Afdeelingen en ook de onze er de goede vruchten van plukken, werkzaam, gelijk wij allen willen zijn, tot heil van de lijdende menscheid.

Hoe meer studenten en medici worden opgewekt tot studie en beoefening van de Homoeopathie, des te meer en beter kans, dat ook in de dringende behoefte aan homoeopathische artsen in de voorsteden van onze bestendig zich uitbreidende gemeente zal worden voldaan.

Zoo kome in den loop der tijden alles geleidelijk tot ontwikkeling en drage tot den bloei van onze Afdeeling voortdurend bij.

C. G. VERVLOET, *Secretaris.*

## Ziekenverplegingsfonds te Rotterdam.

Zooals onze lezers bekend is, bestaat er sedert eenige jaren in Rotterdam een fonds van ziekenverpleging. Uit het verslag, dat ons werd toegezonden, deelen wij het volgende mede:

In den loop des jaars werden voor rekening van het fonds drie patiënten in verpleging gesteld, wier opname in de verschillende gestichten gelukkig een in allen deele gunstig gevolg had.

1. Mej. N. werd voor een kleine operatie gedurende tien dagen in Eudokia verpleegd en hersteld ontslagen.

2. Kind M. werd ruim vijf maanden in Eudokia verpleegd wegens een zeer ernstig lijden. In den eersten tijd scheen de toestand hopeloos; toch kon het ten slotte zoo goed als geheel hersteld het gesticht verlaten.

3. Mej. S. lijdende aan chronische bronchitis, was na een maand verpleging in 't Diaconessenhuis, in zoover hersteld, dat ze weder in staat was haar werk te verrichten.

Men ziet, dat, zij 't dan ook in meer beperkte mate dan in het voorgaande jaar, het fonds zeer nuttig werkzaam was.

De financiën evenwel vereischten ditmaal ruime versterking. Niettegenstaande er een gift van f 100.— en een bijdrage van f 50.— van het Hoofdbestuur onzer Vereeniging inkwam, zag het Bestuur der Afdeeling zich toch genoodzaakt van de

geregelde contribuanten f 20.— te heffen op elke garantie-portie van f 25.—.

Moge het voorbeeld, dat de Afdeeling Rotterdam op deze wijze tot steun van zieken en tot verbreiding der homoeopathische geneeswijze geeft, door andere afdeelingen worden nagevolgd!

## BOEKAANKONDIGING.

„Macht's Nach!" Eenige opmerkingen naar aanleiding van „De Homoeopathie Voorheen en Thans", van Dr. E. A. M. DROOG, door J. Mieg, Med. Doct. Arts te Haarlem. Prijs f 0.50.  
Uitgave La Rivière & Voorhoeve — Zwolle.

Zooals de titel aangeeft, is bovenstaande brochure een antwoord op een voordracht over Homoeopathie, gehouden door Dr. Droog, welke voordracht zoo juist in druk verschenen is. Het is niet het eenige, wat in den laatsten tijd over Homoeopathie geschreven is. Kort na elkander toch verschenen verschillende verhandelingen over Homoeopathie, o. a.: Pro en Contra door Dr. Hoffmann en Dr. Pinkhof, de dissertatie van Dr. Ph. M. van der Haer, de lezing van Dr. P. L. v. d. Harst voor de L. St. Vereen. en nu deze voordracht van Dr. Droog. Dit is een zeer belangrijk en verblijdend feit, daar het bewijst, dat de Homoeopathie zich steeds meer verheugt in de belangstelling van hare tegenstanders. De arts J. Mieg wijst hierop ook in 't begin van zijn geschrift. Vooral verblijdt het hem, dat de beide laatstgenoemde studies zich door objectiviteit en wetenschappelijkheid onderscheiden van vele harer voorgangers. Hij spreekt den wensch uit, dat Dr. Pinkhof het tijdperk van spot en verdachtmaking met zijn „Contra" voorgoed heeft afgesloten.

De ruimte ontbreekt ons in dit nummer uitvoerig op het heldere en waardige betoog van den heer Mieg in te gaan. Wij kunnen echter een ieder, die belang stelt in de Homoeopathie, de lezing van dit werkje ten sterkste aanbevelen.

## ERRATUM.

In het artikel van Dr. Kallenbach over de beide brochures: *De Homoeopathie*, enz. (No. 3), is een storende zetsfout ingeslopen en wel op bladz. 19, kol. 2, regel 1 van boven, waar staat *Lood*. Dit moet zijn: *Kool*. Men gelieve deze verandering ter plaatse aan te brengen.

## ADVERTENTIËN.

De **TWEDE DRUK** van

# Homoeopathie in de Praktijk

door **DR. J. VOORHOEVE**, is verschenen.

Deze bevat **VIER geheel nieuwe belangrijke hoofdstukken**, en vele wijzigingen en verbeteringen, te zamen ongeveer **60 bladz.**

Prijs van dit standaardwerk van bijna **400 bladz.**

bedraagt in fraaien band gebonden slechts **f 3.—**.

Voor hen, die den **eersten druk** van dit werk reeds bezitten, wordt verkrijgbaar gesteld een **SUPPLEMENT**, inhoudende de vier nieuwe hoofdstukken. Prijs gebonden  $\pm$  **f 1.—**.

LA RIVIÈRE & VOORHOEVE — ZWOLLE.

Zoeven verscheen:

# „Macht's Nach!“

Eenige opmerkingen  
naar aanleiding van  
„De Homoeopathie Voorheen en Thans“  
van Dr E. A. M. Droog,

door  
**J. MIEG, Med. Doct<sup>r</sup>. Arts**  
te Haarlem.

Een werkje in royaal formaat, groot 40 blad.  
Prijs 50 cents.

Franco toezending na ontvangst v. postw. door de  
Uitgevers LA RIVIÈRE & VOORHOEVE, ZWOLLE.

Verschenen bij G. LOS te Leiden, en alom  
voorhanden:

## HOMOEOPATHIE

-- VOORDRACHT GEHOUDEN DOOR --

**P. L. VAN DER HARST, Arts**

in de buitengewone vergadering van de Medische  
Faculteit der Leidsche Studenten-Vereeniging, in  
het klein auditorium van het Akademie-Gebouw  
te Leiden, op Maandag 11 Februari 1907.

Prijs 40 cents. (30)

**FLESCHJES voor Homoeop. Middelen** in iedere grootte en vorm, wit  
of geel glas, fijn uitgevoerd en  
op wensch zuiver gereinigd, worden geleverd door de fabriek van  
**E. P. HAHMANN, BARMEN (Rheinland).** (12)

## Homoeopathische Apotheek

**Firma J. VIEL en VAN DIJK**  
UTRECHT, Korte Jansstraat.

Ook verkrijgbaar de geneesmiddelen in origineele  
verpakking van

**Dr. WILLMAR SCHWABE.** (20)

**Homoeop. Geneesmiddelen**  
van Dr. Willmar Schwabe  
in origineele verpakking ver-  
krijgbaar bij (10)

de firma **D. DE ROOIJ,**  
Apotheek UTRECHT,  
Oudegracht (Smeebr.) 115.

**Homoeop. Apotheek**  
**Firma Wed. J. RAVE**  
Melkmarkt 4 (10)  
**ZWOLLE.**  
Telefoon No. 23.

Origineele verpakking van  
**DR. WILLMAR SCHWABE.**

**Homoeop. Apotheek.**  
**Wed. Bulterman & Cohen**  
Hoogstraat 237,  
hoek der Stadhuissteeg  
**ROTTERDAM.**

Interc. Telefoon No. 2305. (10)

**Homoeopathische Apotheek**  
**ZWOLLE.**

Origine. verpakkingen van  
Dr. Willmar Schwabe te Leipzig.  
**G. B. J. DE BARBANSON**  
APOTHEKER.  
Bethlehemsche Kerkplein.  
Telefoonnummer 140. (10)

## AAN DE AANHANGERS DER HOMOEOPATHIE IN NEDERLAND

heb ik de eer mede te deelen: dat ik sedert 1882 de middelen van Dr. WILLMAR  
SCHWABE, voorzien van het Fabrieksmerk, voor eigen rekening betrek,  
doch ze niet in depôt heb.

Hoogachtend,

**Firma Wed. T. D. Vrijdag Zijnen.**

's-GRAVENHAGE, 22 Ged. Burgwal. (30)

**Homoeopathische Apotheek**  
**BEKER & Co.**  
Zomerhofstraat 4, ROTTERDAM.  
Telefoon 2478. (10)  
Geneesmiddelen van  
**Dr. WILLMAR SCHWABE.**

**Homoeop. Apotheek**  
**Firma HERTSTEIN**  
Goudsche straat 38,  
hoek Meermansstraat,  
(10) **ROTTERDAM.**  
Telefoon interc. 3933.  
Geneesmiddelen van  
**Dr. Willmar Schwabe.**

**Homoeop. Apotheek**  
**J. H. ZINDLER Jr.,**  
's-Gravendijkwal 283  
**ROTTERDAM.**  
Telef. interc. 4114.  
Geneesmiddelen van Dr.  
**Willmar Schwabe,** des-  
gewenscht ook in origi-  
neele verpakking. (10)

**Homoeopathische Apotheken**  
te Arnhem.  
**MIEDEMA en VAN AALST,**  
Roggestraat 3,  
**A. SPRUIT, firma B. Miedema,**  
Steenstraat 49. (20)

## Centrale Homoeopathische Apotheek van Dr. Willmar Schwabe, Leipzig.

(De grootste en meest beroemde homoeopathische Apotheek der wereld.)

Levering van alle Homoeopathische geneesmiddelen, Moedertincturen, vloeibare  
verduunningen, korrels en gecompriëerde tabletten, IN ORIGINEELE VERPAK-  
KINGEN, voorzien van nevenstaande fabrieksmerken, huisapotheken, boeken, enz. enz.  
Gevestigd voor Holland in de **HERTEN-APOTHEEK te ZAANDAM,**

Eigenaar **F. VAN DIJK Jzn., Pharm. Doct.<sup>r</sup> Apoth.**

en in de **LEEUWEN-APOTHEEK, Bakkerstr. 15 te ARNHEM, Eigenaar A. C. PLIESTER, Apoth.**

Verder verkrijgbaar in de volgende apotheken te:

Amsterdam . . .	apotheek van	<b>J. Warmolts, Vijzelstraat 180.</b>	<b>Haarlem . . .</b>	apotheek van	<b>Firma v. Tubergen, Gr. Houtstr. 141.</b>
" . . .	"	<b>G. Schipper, Weesperzijde.</b>	<b>Harlingen . . .</b>	"	<b>Mevr. Wed. Snijder.</b>
<b>Alkmaar . . .</b>	"	<b>J. Sol, Rozegracht, Volksapoth.</b>	" . . .	"	<b>de Vries.</b>
<b>Apeldoorn . . .</b>	"	<b>Firma Schouten &amp; Co.</b>	<b>Heerénveen . . .</b>	"	<b>M. Bouma Lzn.</b>
" . . .	hofapotheek	<b>J. A. Roelse.</b>	<b>Hilversum . . .</b>	"	<b>Van Heemskerck Düker.</b>
<b>Assen . . .</b>	apotheek	<b>G. J. Romijn &amp; Zn.</b>	" . . .	"	<b>de Vries.</b>
<b>Baarn . . .</b>	hofapotheek	<b>R. Karsten.</b>	<b>Leeuwarden . . .</b>	"	<b>J. Feteris.</b>
" . . .	apotheek	<b>D. Bierhaaider, Nieuwstraat.</b>	" . . .	"	<b>C. Sonnega, Tweebakmarkt 28 80.</b>
<b>Breda . . .</b>	hofapotheek	<b>Dr. J. P. Land.</b>	" . . .	"	<b>S. Tromp Visser.</b>
<b>Delft . . .</b>	apotheek	<b>A. J. B. Heidema, Wilhelminastr. 2.</b>	" . . .	"	<b>C. J. de Vogel, firma T. W. v. d.</b>
<b>Doetinchem . . .</b>	"	<b>H. Blom.</b>	" . . .	"	<b>Meulen, Nieuwstad K 69.</b>
" . . .	"	<b>B. ten Bruggen Cate.</b>	<b>Leiden . . .</b>	"	<b>J. G. A. Blanken, Hoogewoerd.</b>
<b>Dordrecht . . .</b>	de	<b>Dr. Joh. v. d. Moer.</b>	" . . .	"	<b>Boekweit, Vischmarkt.</b>
<b>Enschede . . .</b>	van	<b>de Rozijnkorf, J. Romijn Bzn.</b>	" . . .	"	<b>D. J. van Driessum, Mare.</b>
" . . .	"	<b>F. Bergema.</b>	<b>Maassluis . . .</b>	"	<b>J. H. van Grafhorst, Nieuwe Rijn.</b>
<b>Franeker . . .</b>	"	<b>C. J. Snulf.</b>	" . . .	"	<b>H. Bogstra.</b>
<b>Goes . . .</b>	"	<b>L. F. de Klerk.</b>	" . . .	"	<b>J. Dienske.</b>
<b>Gorinchem . . .</b>	"	<b>L. La Porte.</b>	<b>Makkum . . .</b>	"	<b>A. Rauwerda.</b>
<b>Gouda . . .</b>	"	<b>Poels &amp; Boot</b>	<b>Meppel . . .</b>	"	<b>L. Knoppers.</b>
" . . .	"	<b>E. Grendel.</b>	<b>Middelburg . . .</b>	"	<b>J. W. v. d. Garde.</b>
" . . .	"	<b>A. Latenstein.</b>	<b>Nijmegen . . .</b>	"	<b>Firma Moeys &amp; Co.</b>
<b>Gröningen . . .</b>	"	<b>P. Weijer.</b>	<b>Rotterdam . . .</b>	"	<b>Beker &amp; Co., Zomerhofstraat 4.</b>
<b>Den Haag . . .</b>	Centraal-apotheek	<b>S. Smeding Szn., A Kerkhof 17</b>	" . . .	Hertstein Apoth.	<b>C. de Groot, Goudsche straat 88.</b>
" . . .	apotheek van	<b>Firma v. d. Mheen, De Riemerstr.</b>	<b>Velp . . .</b>	apotheek van	<b>J. H. Zindler Jr., 's Gravend. w. 283.</b>
" . . .	"	<b>Archipel . K. R. Nauta, J. vastr. 49.</b>	<b>Vlissingen . . .</b>	"	<b>C. Koek.</b>
<b>Haarlem . . .</b>	apotheek van	<b>Begeman &amp; Sneljens, Jansstr. 27.</b>	<b>Weesp . . .</b>	"	<b>C. G. Baert, Ritthemsche Markt F 180.</b>
" . . .	"	<b>R. Duym, Keizerstraat 6.</b>	" . . .	"	<b>T. S. v. d. Ley.</b>
" . . .	"	<b>Firma van Hees, } Kleine</b>	<b>Zeist . . .</b>	"	<b>N. A. Ballintijn.</b>
" . . .	"	<b>A. P. C. Numan van Son, } Houtstr. 57.</b>	<b>Zutphen . . .</b>	"	<b>Behrens &amp; Co., Slotlaan 24.</b>
" . . .	"	<b>D. L. Keur, Zijlstraat 37</b>	" . . .	"	<b>H. W. A. Bekrens, Houtmarkt 78.</b>
" . . .	"	<b>C. G. Loomeyer &amp; Zoon.</b>	<b>Zwolle . . .</b>	"	<b>Dr. J. Oudenampsen, Overwelv.</b>
" . . .	"	<b>Mons &amp; Grijsseels, Lange Veerstr 16</b>	" . . .	"	<b>G. B. J. de Barbanson.</b>
" . . .	"	<b>H. Remmers &amp; Zn., Kruisstr. 20.</b>	" . . .	"	<b>Wed. J. Rave.</b> (176)
" . . .	"	<b>L. Schoorl, Frans Halsstraat 2.</b>			



voor de provinciën Noord-Holland en Utrecht, Mr. A. W. van Beeck Calkoen en Jhr. Mr. J. E. Huydecoper v. Maarsseveen en Nigtevecht, leden van Gedeputeerde Staten; verder het Hoofdbestuur der Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland, verschillende Afdeelingsbesturen dier Vereeniging, het meerendeel der homoeopathische geneesheeren en vele dames. Van enkele afwezigen waren telegrammen met gelukwensen ingekomen: van den homöopathischen Centralverein Deutschlands; den Berliner Verein homöopathischer Ärzte; Dr. Wapler, Leipzig; Dr. J. Voorhoeve, Dillenburg; Dr. J. Munting, Alfen; La Rivière & Voorhoeve, Zwolle; Baron en Baronesse v. Lijnden v. Hemmen, Dames Bichon van IJsselmonde, 's-Gravenhage.

Te 3 uur precies nam de heer G. H. L. Baron van Boetselaer van het Diakonessenhuis-bestuur het woord, om met eenige hartelijke woorden de aanwezigen welkom te heeten. De geachte spreker deed daarbij uitkomen, dat het Bestuur van het Diakonessenhuis, zich in dezen op een neutraal standpunt stellende, ook der Homoeopathie een plaats in het Huis wilde verleenen. Spreker verzocht daarna den Voorzitter van den Raad van Beheer de vergadering te openen.

Aan deze uitnodiging gevolg gevend, ontvouwde alsnu Dr. N. A. J. Voorhoeve in een gloedvolle toespraak, tintelend van geestdrift, de wordings- en ontwikkelingsgeschiedenis van ons ziekenhuisplan voor de oogen zijner aandachtige toehoorders. Hij herinnerde er aan, hoe reeds voor vele jaren de voorstanders der Homoeopathie in ons land de gedachte hadden opgevat, een eigen ziekenhuis te bouwen, maar hoe men bij elke bespreking van dit plan steeds weer constateeren moest, dat de tijd daarvoor nog niet gekomen was. Hoe kon het ook? Zoolang er nog slechts een 2, dan 3, 4, dan 6 homoeopathische geneesheeren in het geheele land waren? Zoolang nog een Pekelharing van de Homoeopathie als van een waardelooze geneesmethode getuigen kon? Zoolang nog een Maandblad tegen de Kwakzalverij tegen haar als tegen een ontzaglijke dwaling op genees- en natuurkundig gebied waarschuwen dorst? Evenwel, men zat niet stil. De voorstanders der Homoeopathie verzamelden gelden tot een fonds tot oprichting van een homoeopathisch ziekenhuis, tot dat eindelijk in 1903 het oogenblik gekomen was, waarop het oorspronkelijke plan een meer tastbaren vorm zou aannemen. Want intusschen was er naast een Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie een Vereeniging van homoeopathische geneesheeren ontstaan. Uit die beiden nu werd een comité benoemd, dat de wenschelijkheid der oprichting van een ziekenhuis en de uitvoerbaarheid van zulk een plan nader onder de oogen zou zien. Het gevolg daarvan was, dat na vele besprekingen in zoo menige vergadering, bij akte van den 17 Aug. 1906 de N. V. „Homoeopathisch Ziekenhuis” werd opgericht. Heden was nu de dag gekomen, dat die N. V. haar ziekenhuis, voorloopig nog wel slechts als zelfstandige afdeeling in het Utrechtsche Diakonessenhuis, maar toch haar ziekenhuis zou openen en als geneesheer-directeur dier afdeeling zou installeeren den homoeopathischen geneesheer J. I. A. B. v. Royen.

De aandachtig luisterende toehoorders hebben 't dunkt mij, verstaan, waarom de spreker dit stukje geschiedenis met zulk een warmte voordroeg. Hier sprak de strijder, wien het gegeven was, na de tijden der verguizing en verdachtmaking te hebben meegemaakt, op deze overwinning der gesmade Homoeopathie te mogen wijzen.

Een hartelijk applaus beloonde den spreker.

De heer C. G. Vervloet, Penningmeester van den R. v. B., sprak daarop over de noodzakelijkheid eener harmonische samenwerking tusschen Geneesheer-directeur en Raad van Beheer, tusschen Geneesheer-directeur, Raad van Beheer enerzijds en Bestuur van het Diakonessenhuis en zusters van verpleging anderzijds. In poëtische woorden wist deze spreker, de man der cijfers, zijne rede in te kleeden, die eveneens door de aanwezigen met belangstelling werd aangehoord.

De derde spreker was de Heer J. T. Wouters, Arts te Arnhem. Zijn onderwerp: Hahnemann als mensch en als medicus. Hij toonde aan, dat Hahnemann van den geneesheer getrouwheid aan twee beginselen eischt, n.l. aan een wetenschappelijk: „similia similibus” en aan een zedelijk, als zijnde het hoogste doel van den geneesheer: aan zieken de gezondheid terug te geven. In bijzonderheden liet spreker den mensch en den geneesheer Hahnemann aan onze aandacht voorbijgaan, hem stellende tot een navolgenswaardig voorbeeld niet slechts voor onze tegenstanders, maar vooral ook voor ons, homoeopathen, zelven, waarna hij ten slotte den wensch uitsprak, dat de geneesheer-directeur eenmaal van zich zou mogen hooren getuigen, dat hij èn tegenstanders èn voorstanders van Hahnemann tezamen tot diens hoog en klaar besef eener edele roeping zou hebben opgevoerd.

Het oogenblik der installatie van den geneesheer-directeur was nu gekomen. In hartelijke bewoordingen wees de voorzitter op de gewichtige en ernstige taak, die deze op zich had genomen, op den strijd, die hem wachtte, en deed een en ander met zijne beste wenschen voor het welslagen van zijnen arbeid vergezeld gaan.

Deze woorden van den voorzitter beantwoordde de geneesheer-directeur met een woord van dank voor het vertrouwen in hem gesteld. Hij zou trachten zich dat vertrouwen waardig te toonen, maar rekende bij het besef van eigen onvolmaaktheid op steun, medewerking en welwillendheid.

Een hartelijke handdruk van den voorzitter bezegelde beider woorden en het applaus der vergadering was de bevestiging.

Nadat nu de voorzitter nog de aanwezigen voor hunne tegenwoordigheid had bedankt, noodigde hij allen uit, onder geleide van den geneesheer-directeur de nieuwe inrichting te gaan bezien.

Keurig netjes zagen de beide zalen — de mannen- en de vrouwenzaal, te zamen van 25 bedden — er uit. Centrale verwarming, goede ventilatie, goede verlichting: alles in orde. Als nu straks maar de patiënten komen, dan kan de arbeid met ijver begonnen en tot heil der zieken en in 't belang der Homoeopathie worden voortgezet.

Ook het zeer goed ingerichte laboratorium werd in oogenschouw genomen, alsmede de polikliniek van het homoeopathische ziekenhuis, waar spoedig de patiënten, die loopend behandeld of eventueel in het ziekenhuis opgenomen kunnen worden, zullen ontvangen worden.

Hiermede was nu voor de meeste aanwezigen de plechtigheid afgelopen. De homoeopathische geneesheeren, de Raad van Beheer en eenige genoodigden echter vereenigden zich nog daarna aan een feestmaaltijd ter eere van den dag, waar nog menige spreker gelegenheid vond zijn welgemeende wenschen in welsprekende woorden te uiten.

Een heugelijk feit ligt achter ons. Met vertrouwen mogen we de toekomst tegemoet zien, mits we dan ook

maar eendrachtig blijven samenwerken, om ons ziekenhuis tot bloei te brengen. Nu het ziekenhuis er is, is deze samenwerking meer dan ooit noodig. Een ziekenhuis te stichten is gemakkelijker dan een ziekenhuis in stand te houden. Dat alle voorstanders der Homoeopathie daarvan doordrongen mogen zijn! Dan zullen ook de geneesheeren nimmer te vergeefs om steun bij de vrienden der Homoeopathie behoeven aan te kloppen, dan zullen ook dezen wederkeerig in hun vertrouwen, dat zij stellen in de activiteit der geneesheeren in 't algemeen en van den geneesheer-directeur van het ziekenhuis in 't bijzonder, niet beschaamd worden.

J. M.

## Openingswoord,

uitgesproken door Dr. N. A. J. VOORHØEVE bij gelegenheid van de plechtige opening der *Homoeopathische Afdeling* van het Utrechtsche Diaconessenhuis.

### *Hooggeachte Vergadering, Dames en Heeren!*

Als Voorzitter van den Raad van Beheer der Naamlooze Venn. „Hom. Ziekenhuis,” zij het mij vergund, U allen een hartelijk welkom aan deze plaats toe te roepen, en U, uit *zijn* naam, dank te zeggen, dat gij aan onze uitnodiging gehoor gegeven hebt.

Bij de meesten uwer, zoo niet bij allen, is het uit belangstelling in de bevordering der Homoeopathische geneeswijze, dat gij onze uitnodiging aannamt.

Wat toch is het groote doel der oprichting van de Hom. Afdeling in dit Diaconessenhuis?

Het is — gij weet het — te trachten, door de resultaten van een geneeskundige behandeling volgens het homoeopathische beginsel aan te toonen, dat deze geneeswijze recht van bestaan heeft, en op betere, snellere en aangename wijze onze arme, kranke medemenschen hulp verleen en dan *elke* andere geneeswijze.

Men kan de hom. geneeswijze op verschillende wijzen bevorderen en verbreiden.

Men kan dit doen door woord en geschrift, door *theoretische* uiteenzettingen.

Men kan het doen door als niet-geneeskundige op de praktische resultaten eener homoeopathische behandeling te wijzen, of door — wat van veel grooter belang is — als geneeskundige zelf praktische resultaten te bereiken, en deze anderen collega's onder de oogen te brengen.

Nergens evenwel zal men van de gezegende resultaten eener homoeopathische behandeling beter overtuigd kunnen worden, dan in een Ziekenhuis, mits dit geleid wordt door artsen, die van de waarheid der Homoeopathie *vast* overtuigd zijn, mits tevens aan de verpleging en verzorging de meest mogelijke zorg besteed wordt.

Deze overtuiging heeft de hoofden en harten van enkele voorstanders der Homoeopathie in ons land reeds jaren lang bezig gehouden.

Niet lang toch na de oprichting van de Vereen. t/b. der Homoeopathie werd óók reeds door het Hoofdbestuur een fonds gesticht tot oprichting en instandhouding van een Homoeopathisch Ziekenhuis.

En al was er over 't algemeen niet veel animo, dit fonds

te steunen, daar men den tijd voor de oprichting van een Homoeopathisch Ziekenhuis nog niet gekomen achtte, toch was het een eerste stap op dezen weg; en zij, die in ons midden dit fonds van den aanvang af door een jaarlijksche bijdrage gesteund hebben, zullen op dit oogenblik zeker met voldoening constateeren, dat hun arbeid — hoe nietig ook — niet tevergeefs geweest is.

Jaren lang achtte men den tijd niet gekomen. Dit was ook zoo. Want — al had men het noodige geld gehad — waar de krachten te vinden, die een dergelijke inrichting zou behoeven, toen er nog niet meer dan 3, 4, 6, homoeopathische geneesheeren in ons land gevestigd waren?

Den 21<sup>sten</sup> Nov. 1903 achtte men evenwel den tijd *wél* gekomen. Op dien dag werd te mijnen huize in een gecombineerde vergadering van een commissie uit het Hoofdbestuur der Vereen. t/b. der Homoeopathie, bestaande uit de hh. Dr. J. I. A. B. v. Royen, K. W. Tuinzing, A. J. v. Wijk en mijn persoon, en van een commissie uit de Vereeniging van homoeopathische geneesheeren in Nederland, bestaande uit de hh. Dr. S. J. v. Roijen, Dr. Mieg en Dr. v. d. Stempel, de *wenschelijkheid* van de oprichting van een Homoeop. Ziekenhuis onomwonden uitgesproken.

Sinds dien dag zijn er heel wat vergaderingen gehouden, heel wat besprekingen gevoerd, heel wat plannen overwogen.

Het zou U geen belang inboezemen, indien ik U van dit alles uitvoerige mededeeling deed.

Toch moet ik in 't kort er iets van zeggen.

Aanvankelijk stond ons het plan voor den geest, een eigen Ziekenhuis van  $\pm 50$  bedden te bouwen in een der Universiteitssteden van ons land, en aan het hoofd daarvan een hom. geneesheer te plaatsen, die zich geheel aan deze taak zou wijden, die dus geen particuliere praktijk meer zou uitoefenen, maar, afgezien van consultatieve praktijk, zich geheel zou geven voor de behandeling van de patiënten in het Ziekenhuis en voor het demonstreeren der door hem volgens het *similia similibus* behandelde gevallen aan belangstellende artsen of studenten.

Dit aanvankelijk met allen ijver opgevatte plan stuitte evenwel op de door ons te hoog geschatte offervaardigheid van de voorstanders der Homoeopathie in ons land. Het bleek niet mogelijk, het noodige kapitaal van  $\pm f 350.000$  in een kort tijdsbestek bijeen te brengen. Hoe veel moeite ook, vooral door één onzer — die een maand lang verschillende vermogende voorstanders met dit doel bezocht — gedaan werd, het wilde niet gelukken aanvankelijk meer dan  $\pm f 70.000$  bijeen te brengen, en zoo bleef ons niets anders over, dan geduld te hebben, en te beproeven het ontbrekende in den loop van de eerstvolgende jaren langzamerhand aan te vullen, om dan na 5, 6, 10 jaren in staat te zijn, tot het bouwen van een Homoeop. Ziekenhuis over te gaan.

Juist in dien tijd, in de eerste helft van 1905, werd aan het Comité van wege het Bestuur van het Diaconessenhuis de vraag voorgelegd, óf, nu er vooralsnog geen kans bestond tot het bouwen van een eigen Ziekenhuis, de mogelijkheid niet moest worden overwogen van het tot stand komen van een homoeopathische afdeling in deze zoo vele jaren bestaande en met zoo veel zegen arbeidende inrichting.

Over de mogelijkheid was men het van beide zijden spoedig eens, over de uitvoerbaarheid werd lang heen en weer gesproken en geschreven. Ten slotte werd evenwel ook de uitvoerbaarheid en door het Bestuur van het Diaconessenhuis, en door het Comité toegegeven. En zoo

kwam het tot een allen bevredigende overeenkomst, dat aan het Comité t/o. van een Homoeopathisch Ziekenhuis de beschikking over twee zalen van deze inrichting, die straks door u in oogenschouw zullen kunnen genomen worden, met 25 bedden zou verleend worden, waarbij dit zich verbond, voor elk bed, dat niet door een zieke ingenomen werd, de gewone verpleegkosten aan het Bestuur van deze inrichting te restitueeren.

Voor het geval, dat — om nu eens het ondenkbare te nemen — geen enkel bed door ons in gebruik zou genomen worden, behoorde door ons Comité derhalve jaarlijks een som van  $360 \times f 30. = f 10800.$  — te worden uitbetaald.

Behalve, om er dit nog aan toe te voegen, voor opname in deze twee zalen zal er ook gelegenheid zijn, in de verschillende hogere klassen te worden verpleegd.

Inmiddels was door ingewonnen informaties en daarop volgende besprekingen in den boezem van het Comité duidelijk aan den dag getreden, dat, om aan den verderen loop van zaken een goeden gang te verzekeren, het de meest gewenschte weg was, over te gaan tot het oprichten van een Naamlouze Vennootschap.

Daartoe werd dan ook bij meerderheid van stemmen besloten, en zoo vond dan na een voorbereidende vergadering in het Z.-H. Koffiehuis te 's-Gravenhage, bij acte den 17<sup>den</sup> Aug. 1906 de oprichting dezer Naaml. Venn. plaats, waarvan de Statuten bij K. B. van 26 Juli 1906 waren goedgekeurd.

Het Bestuur dezer Naaml. Venn. is volgens de Statuten opgedragen aan een Raad van Beheer. Tot leden van dien Raad werden de eerste maal benoemd de heeren K. W. Tuinzing, C. G. Vervloet, J. Mieg, arts, Dr. N. A. J. Voorhoeve, J. T. Wouters, arts, L. F. Duymaer van Twist, Jkvr. de la Bassecour Caan.

Deze R. v. B. stond allereerst voor de onmiddellijk te beantwoorden vraag: Wie moet door den R. v. B. benoemd worden als geneesheer-directeur?

Lang was over dit gewichtige punt reeds gesproken. Heen en weer hadden er verschillende besprekingen plaats gevonden. Door de Vereen. van hom. geneesh. waren twee kandidaten genoemd. Uit deze twee behoorde door den Raad één gekozen te worden. Voor den R. v. B. was het, na al hetgeen voorafgegaan was, ongetwijfeld moeielijk een keuze te doen; maar het resultaat was toch, dat de R. met algemeene stemmen besloot, tot geneesheer-directeur van de Hom. Afdeeling in het Diac. te Utrecht te benoemen den heer J. I. A. B. van Royen, arts en praktiseerend geneesheer te Rotterdam, dien ik bij dezen de eer heb aan u, dames en heeren, als zoodanig voor te stellen.

En zoo ben ik aan 't eind gekomen van mijn historisch overzicht.

De hom. afdeeling van het Diac. te Utrecht bestaat thans. Heden 1 Mei wordt zij *plechtig* geopend.

De geneesheer-directeur van deze hom. afdeeling staat bereid zijn taak te aanvaarden. Straks zal hij worden geïnstalleerd.

*Plechtig* geopend zeide ik. Inderdaad, deze opening verdiende eenigermate plechtig te geschieden.

Daartoe is u ook allen een uitnoodiging gezonden om deze opening bij te wonen.

Want het geldt hier een bij uitstek gewichtige zaak.

Al is deze hom. afdeeling nu niet dát wat wij ons aanvankelijk hadden voorgesteld, een Hom. Ziekenhuis met

50 bedden, geheel naar de eischen van den allerlaatsten tijd ingericht, toch is het een werkelijk *Ziekenhuis*, en dat is juist wat wij reeds zoo vele jaren gewenscht hebben.

Het is een *Ziekenhuis*, al is het dan op kleine schaal — misschien halen sommige onzer tegenstanders medelijdend de schouders op over de 25 bedden! — een inrichting, waar aan kranken het voorrecht gegeven zal worden, zich volgens de homoeopathische geneeswijze te kunnen laten behandelen, waar voorstanders van de Homoeopathie de gelegenheid zullen hebben, hunne zieke vrienden of gunstelingen heen te zenden; een inrichting, waar aan artsen en medische studenten de gelegenheid zal verleend worden, met eigen oogen te zien wat een homoeopathische behandeling vermag; een inrichting, waar derhalve niet alleen voor vele lijders en lijderessen iets direkts zal kunnen worden gedaan, maar waar ook indirect in het belang van de lijdende menschheid zal gearbeid worden, door artsen in te leiden in de kennis der homoeopathische beginselen, en hen te brengen tot het inzicht van de voortreffelijkheid onzer geneeswijze.

Tot nog toe bestond er geen enkele dergelijke inrichting in ons land. Wel was er in enkele particuliere inrichtingen (b.v. in de Diaconessenhuizen van Amsterdam, Arnhem, 's-Gravenhage, Rotterdam, Utrecht) gelegenheid voor den hom. gezinden patiënt, zich door zijn hom. geneesheer homoeopathisch te laten behandelen; maar gij gevoelt zelf, dat dit geheel iets anders is dan een gelegenheid, zooals thans hier zal geboden worden aan alle voorstanders der Homoeopathie — arm of rijk — een gelegenheid namelijk, zich te laten behandelen volgens de geneeswijze, die zij hebben leeren kennen en liefhebben.

Dames en Heeren! 't Is dus een gewichtige gebeurtenis in de geschiedenis der Homoeopathie in ons land, deze opening van het eerste H. Z. 't Is een belangrijke stap, dien wij op den weg tot bevordering en verbreiding der homoeopathische geneeswijze op *dezen* dag voorwaarts doen. En 't is een gewichtige arbeid, die allen wacht, welke op eenigerlei wijze met deze homoeopathische afdeeling in verbinding staan.

Moge op dezen gewichtigen arbeid Gods onmisbare zegen rusten!

Moge het den geneesheer-directeur gegeven worden, de rechte man op de rechte plaats te zijn! Moge de besturende zuster en de overige zusters, die in de Homoeopathische Afdeeling werkzaam zullen zijn, van het besef zijn doordrongen, dat naast een goed geleide geneeskundige behandeling een zorgvuldige verpleging en een nauwgezet opvolgen van de voorschriften van den geneesheer van zulk een ontzaglijk belang is! Moge het Bestuur van deze Inrichting, zoowel als de Raad van Beheer, wier leden hier zoo broederlijk aan deze tafel gezeten zijn, te zamen werkzaam zijn en blijven tot de bereiking van het beoogde doel — kranken zoo goed, zoo spoedig en zoo aangenaam mogelijk genezing van hunne kwaal of verlichting van hun lijden te bezorgen, voor zoover dit van ons, menschen, afhangt. Moge het U allen, geachte Voorstanders der Homoeopathie, vergund zijn, de goede uitkomsten van al ons pogen en trachten te aanschouwen. En mogen ook zij, die in ons midden tot op dit oogenblik der H. nog min of meer verre staan, door hetgeen zij hier zien of door hetgeen zij hooren zullen aangaande de gunstige resultaten in deze homoeop. Afd. verkregen, ten minste van dit ééne doordrongen en overtuigd worden, dat het beginsel der Hom. *niet* is — gelijk Prof. Pekelharing jaren geleden schreef —

onjuist en hare geneesmethode waardeloos, \*) noch ook, gelijk in dienzelfden tijd in het Maandblad tegen de Kwakzalverij te lezen stond, „een ontzaglijke dwaling op geneesen natuurkundig gebied,” maar een geneeswijze, die recht heeft te bestaan, wier beginselen waard zijn te worden aangehoord, en wier beoefenaars door den ernst dien zij betoonen en den ijver dien zij aan den dag leggen, verdienen geacht te worden als medestrijders in den grooten strijd tegen het heiliger van ziekten, kwalen en gebreken bij den mensch!

En met dezen wensch, waarmede ongetwijfeld door U allen van harte wordt ingestemd, den wensch namelijk, dat in deze homoeop. afdeling vele, zeer vele kranken verlichting van hun lijden, genezing van hunne kwalen mogen vinden, verklaar ik de **Homoeopathische Afdeling van het Diaconessenhuis te Utrecht** geopend!

\*) Letterlijk zegt Prof. Pekelharing op een andere bladzijde van zijn artikel in de Vragen des Tijds van Dec. 1884: „In geen enkel opzicht kan de Homoeopathie den toets der kritiek doorstaan. Mocht wellicht eenig aanhanger dier leer zich geroepen gevoelen als haar verdediger op te treden, en . . . . hij houde dan voet bij stuk, en bewijze, dat Homoeopathie iets anders is dan onzin.”

## DE ALGEMEENE VERGADERING.

Woensdag 24 April l.l. had in het Haagsche Koffiehuis te Utrecht de 21<sup>ste</sup> Algemeene Vergadering plaats, die door 22 leden werd bijgewoond, onder welke 7 leden van het Hoofdbestuur.

De voorzitter opent de vergadering en heet de aanwezigen welkom, waarop de notulen der vorige jaarvergadering worden voorgelezen en goedgekeurd.

Uit het daarop volgend verslag, door den voorzitter uitgebracht omtrent den toestand en de werkzaamheden der Vereeniging over het afgelopen jaar, bleek dat het aantal leden der Vereeniging nagenoeg hetzelfde is gebleven, terwijl dat der begunstigers met een 5-tal is vermeerderd.

Enkele artsen werden ook dit jaar in de gelegenheid gesteld de homoeop. geneeswijze in het Buitenland te onderzoeken. Eén hunner, de arts D. Wolvius, heeft zich, na zijn terugkeer, aanvankelijk te Haarlem, later te Leeuwarden als homoeopathisch geneesheer gevestigd.

De beide, vroeger door de Vereeniging gesubsidiëerde studenten werden in den loop van het jaar tot arts bevorderd. De eerste, de arts J. Noordt zij, vestigde zich, na in Berlijn de homoeopathische geneesmethode te hebben bestudeerd, te Zwolle, terwijl de andere na zijn arts-examen eerst wenschte te promoveeren, alvorens naar het Buitenland te gaan. Bedoelde promotie tot doctor had juist enkele dagen geleden plaats, zoodat ook hij waarschijnlijk binnen korten tijd naar Berlijn zal vertrekken.

In het vorig jaarverslag werd, behalve van de drie bovengenoemden, nog melding gemaakt van een ander student, mede door de Vereeniging in staat gesteld tot voortzetting zijner studiën aan de Universiteit. Ook deze legde sedert met goed gevolg het arts-examen af, is daarop naar Berlijn vertrokken, maar wenschte, alvorens zich hier te lande als homoeopathisch geneesheer te vestigen, nog eenigen tijd naar Londen te gaan, om ook daar het Homoeop. Ziekenhuis te bezoeken.

Het Homoeop. Maandblad bleef geregeld verschijnen, en draagt, dank zij de hulp van verscheidene medewerkers, door een reeks van dikwijls hoogst belangrijke artikelen, zeker in hooge mate bij tot de verbreiding der homoeopathische beginselen. Het aantal lezers bedraagt thans circa 1500.

Uit het finantiël overzicht blijkt, dat het reservefonds der Vereeniging aan het einde van het boekjaar bedraagt f 14160.45.

Tot leden van het Hoofdbestuur werden herkozen de beide aftredende leden, de heeren Dr. D. K. Munting en Jhr. Mr. L. van den Berch van Heemstede, terwijl in de plaats van den penningmeester, den heer K. W. Tuinzing, die door ernstige ziekte genoodzaakt was af te treden, gekozen werd de heer H. M. Kuyper te Rotterdam.

Bij de behandeling van punt 4 der agenda, wijziging der statuten, blijkt ook nu weer, dat de gevoelens daaromtrent nog steeds verdeeld zijn; aan de langdurige discussie daarover wordt ten slotte een einde gemaakt door het aannemen eener motie, voorgesteld door Dr. van der Stempel, van den volgenden inhoud:

„De vergadering, gehoord de discussie en den uitslag der daarop gevolgde stemming, besluit, het Hoofdbestuur op te dragen in het jaar 1907 een buitengewone algem. vergadering te beleggen, waarin eventueel door de afdelingen in te zenden Statutenwijzigingen of verbeteringen in de Statuten, door het Hoofdbestuur noodzakelijk geacht, aan de goedkeuring der leden dier vergadering zullen worden onderworpen.”

Ten slotte stelt de voorzitter aan de orde behandeling van het voorstel van het Hoofdbestuur, en wordt besloten aan de afdelingen het volgend verzoek te richten:

„Elke afdeling neme op zich, een persoon aan te stellen, die in de plaats waar de afdeling gevestigd is en in hare omgeving de voorstanders der homoeopathische geneeswijze bezoekt, om te trachten hen te overtuigen van de noodzakelijkheid tot samenwerking.”

Nadat Dr. S. J. van Royen, onder algemeene instemming der vergadering, den voorzitter heeft dank gezegd voor zijne leiding, en als plaats voor de e. v. Algem. Verg. opnieuw Utrecht is aangewezen, sluit de voorzitter op de gebruikelijke wijze de bijeenkomst.

## Een geneeskundig advies.

De volgende aardige vertelling troffen wij aan in 't Journal Belge d' Homoeopathie. Volgens dit blad is zij bestemd de ronde te doen door de geheele homoeopathische pers. Zij laat toch duidelijk zien, wie de geneesheeren zijn, die de meest wetenschappelijke methode van genezen in praktijk brengen.

Dr. Chapman, homoeopathisch arts te Chicago, wilde eens de zoogenaamde vaste methode der allopathen in Noord-Amerika vergelijken met de voorgewende onvastheid der homoeopathen. Hij richtte daarom op een goeden dag, onder het pseudoniem Samuel Boyer, een brief aan een aantal geneesheeren uit beide scholen, waarin hij om raad vroeg voor een ziekte, die hij voorwendde en die hij zoo nauwkeurig beschreef als een leek dit doen kan. Deze brief luidde als volgt:



Waarde Dokter,

„Ik lijd aan een zeer slechte spijsvertering, en wilde hierover Uw advies inwinnen. Mijn eetlust is gewoonlijk goed, maar reeds na enkele monden vol heb ik een gevoel van volheid en opgeblazenheid, alsof ik een os geworden ben. Ik kan mij dan ook niet voldoende voeden, ik heb pijn aan mijn lever, en lijd aan verstopping met rommelingen in maag en ingewanden. Ook heb ik last van mijn nieren, en er is roodachtig gruis in mijn urine. Hoewel ik anders een levendig temperament heb, voel ik me nu afgemat. Eén verschijnsel heeft vooral mijn aandacht getrokken, daar 't zoo eigenaardig is, mijn kwaal verergert van 4 tot 5 en van 8 tot 9 uur 's avonds. Mijn ziekte is niet ingebeeld, ik lijd er al gedurende eenige jaren aan. Ik ben getrouwd, 42 jaar oud, krachtig gebouwd, ik weeg 134 pond, en ben 5 voet groot. Mijn vak is boekhouder. Wilt gij zoo goed zijn mij per omme-gaande uw antwoord te zenden. Ik ben zoo vrij U hiervoor als honorarium twee dollars te zenden.”

Dr. Chapman zond dezen brief aan twintig geneesheeren gekozen uit de meest bekenden van beide richtingen.

Wij laten nu de antwoorden volgen van de tien geconsulteerde allopathische geneesheeren:

Dr. Robert Bartholow, Philadelphia, schrijver van het bekende werk: *A practical Treatise on materia medica and therapeutics*, was de eenige, die weigerde een advies te geven, zonder den zieke gezien te hebben.

Dr. H. J. Bowditch, Boston, schreef voor: kleine pastilles van Harrison, om de peristaltiek te bevorderen; Dr. J. G. Darby, Cleveland: een drank van kinatinctuur, gentiaan-tinctuur, zoutzuur en suikerstroop, hiervan een dessertlepel in een glas wijn en water vóór den maaltijd; verder na elken maaltijd een capsule met pepsine en bismuth; ten slotte, in geval van hardnekkige constipatie pillen met aloë, podophyllum, ipecacuanha, extract van nux vomica, hyoscyamus, en colocynthis.

Dr. T. Parks, Chicago: een stroop met nux vomica, zoutzuur en kinatinctuur, na de maaltijden een lepel vol, voorts digestie-pillen van lady Webster, bij 't naar bed gaan, tot een regelmatige darmwerking verkregen is.

Dr. A. Fluit, New-York, schreef voor: salicine, 10 gram vóór den maaltijd.

Dr. W. R. Cluness, Sacramento: 4 pillen per dag, bij 't naar bed gaan, met kininesulfaat, aloëine, en hyoscyamus extract; verder vóór den maaltijd een stroop met lactopeptine en zoutzuur.

Dr. W. F. Mac. Nutt, San Francisco: na elken maaltijd een pil, bevattende strychninesulfaat, kinine, ricinusolie en podophylline.

Dr. S. O. L. Potte, San Francisco: een drank met citroenzuurkalium, een lepel in een glas water, vóór de maaltijden, gedurende een week.

Dr. Isaäc N. Love, St. Louis, antwoordde niet.

Dr. J. T. Whitaker, Cincinnati: Verdund zoutzuur, 10 druppels in een weinig water, bij den maaltijd.

De homoeopathische artsen antwoordden:

Dr. Y. T. Kent, Philadelphia: Lycopodium.

Dr. J. B. Bell, Boston: Lycopodium.

Dr. J. C. Sanders, Cleveland: Lycopodium.

Dr. W. J. Hawkes, Chicago: Lycopodium.

Dr. J. W. Dowling, New-York: Lycopodium.

Dr. A. Mac. Neil, San Francisco: Lycopodium.

Dr. S. Lillenthal, San Francisco: Lycopodium.

Dr. Wm. Boericke, San Francisco: Lycopodium.

Dr. W. L. Reed, St. Louis: Lycopodium.

Dr. C. E. Walton, Cincinnati: Lycopodium.

Wij behoeven wel niets aan deze geschiedenis toe te voegen, zij is sprekend genoeg.

## BOEKBEORDEELING.

**Homoeopathie in de Praktijk, 2<sup>de</sup> druk,**  
door DR. J. VOORHOEVE.

Van bovengenoemd boek, reeds aan vele lezers van het Maandblad gunstig bekend en ook door de ons niet bevriende pers waardeerd beoordeeld, is, nadat nog binnen 2 jaren tijds de eerste druk van 5000 exemplaren uitverkocht was, een herdruk noodig geweest en thans in den boekhandel verschenen. Als een geneeskundig werk, en dan nog wel een, dat de Homoeopathie, deze nog weinig in de medische wereld geziene geneeswijze, tot onderwerp heeft, en dus slechts een betrekkelijk kleinen kring van belangstellenden vinden kan, gebleken is zoo gewild te zijn, dan is deze uitkomst eene aanbeveling, die iedere andere onnoodig maakt, en tevens de meest degelijke zelfreclame. Met voldoening moet dan ook ieder voorstander van de Homoeopathie dezen tweeden druk begroeten; het feit zelf toch geeft evenzeer blijk van de appreciatie van het werk bij het publiek als van de steeds toenemende uitbreiding van de Hahnemannsche schepping ten onzent. Eenige door den geachten schrijver aan den eersten tekst toegevoegde hoofdstukken, vooral dat van de karakteristieke werkings- en aanwijzingssymptomen van 40 der meest gebruikte homoeopathische artsennijmiddelen, hebben het boek een nog hogere waarde verleend, niet alleen door aan den beginner in de praktijk de keus van het geneesmiddel te vergemakkelijken, maar ook door aan den met de Homoeopathie nog onbekenden arts en leek te toonen, welke eischen zij aan de leer van de artsennijwerkingen stelt. Hij, die zich de werkingsbeelden van deze 40 middelen goed ingeprent heeft, bezit daarin een wapen, om vele ziekten met verrassend succes te kunnen bestrijden, en leert daardoor ook de andere middelen beter kennen. Het nuttige boek, dat niet slechts speciaal voor den homoeopaath een voortreffelijke vraagbaak is, maar ook op hygiënisch, diëtetisch en physisch gebied in beknopte vorm goede lessen geeft, zal stellig weder veel nieuwe lezers vinden, wier aandacht het dan ook ten volle verdient.

DR. F. W. O. K.

**Handbuch der homöopathischen Heillehre,**  
B. BEHR'S Verlag, Berlin.

Voor ons ligt het eerste deel van een werk, dat op homoeopathisch gebied van groote beteekenis is. Het wordt door de heeren doctoren Kröner en Gisevius in Berlin uitgegeven en door de Vereeniging der homoeopathische artsen te Berlin ondersteund. Het plan is, in 3 complete banden een overzicht te geven van de geheele homoeopathische therapie, dus van de behandeling van bijna alle ziekten, voor zoover zij voor inwendige geneeskundige behandeling vatbaar zijn. Het boek is hoofdzakelijk voor artsen bestemd; daarom vestigen wij vooral de aandacht van de medici, die lezers van het homoeopathisch Maandblad zijn, op dit werk. Daar ons bekend is, dat er verscheidene artsen zijn, die door hun abonnement op ons Blad wel blijken van belangstelling voor de homoeopathische geneeswijze geven, doch er nog niet toe komen kunnen de Homoeopathie praktisch toe te passen, noodigen wij deze

uit zich nu eens het pas verschenen gedeelte van dit belangrijke werk aan te schaffen en dan de duidelijke en klare geneesmiddelaanwijzingen, die daarin gegeven worden, in voorkomende gevallen in hunne praktijk toe te passen, daar wij overtuigd zijn, dat zij zich op deze wijze sneller een oordeel over het al of niet deugdelijke der homoeopathische therapie kunnen vormen dan door het *bloote lezen* van theoretische beschouwingen of van nog zoo goed beschreven ziektegeschiedenissen. De Homoeopathie mag gerust *praktisch* beproefd worden, zij behoeft den toets der praktijk niet te vreezen; ware dit het geval, dan zou zij reeds lang, gelijk zoovele vroegere geneeskundige systemen of methoden, in vergetelheid geraakt zijn.

De prijs van dit degelijke werk kan geen bezwaar zijn, want 12 Mark voor deze uitgave, die uit twee deelen bestaat, en in zijn geheel 950 bladzijden groot octaaf beslaat, is waarlijk spotgoedkoop. De prijs kon dan ook slechts dáárom zoo laag gesteld worden, omdat het werk doorlopend in het „Zeitschrift des Berliner Vereins homöopathischer Aerzte” verschenen is en dus het opnieuw zetten van den tekst gespaard werd. Deze eerste band behandelt de ziekten van het zenuwstelsel door Dr. Kröner - Potsdam, en de ziekten der ademhalingsorganen door Dr. Gisevius - Berlijn. De tweede band, waarvan reeds enkele vellen in het bovengenoemde tijdschrift verschenen zijn, zal de ziekten der mannelijke geslachtsorganen door Dr. Hansen, de ziekten der vrouwelijke geslachtsorganen door Dr. Fr. Gisevius en de constitutie-ziekten door Dr. Stauber bevatten, terwijl de derde band aan de bespreking der overige ziekten zal gewijd worden. De uitvoering van het werk is voortreffelijk, flink papier, duidelijke druk en doelmatige rangschikking der besproken onderwerpen.

DR. J. V.

**BEANTWOORDING VAN VRAGEN.**

J. B. te K. — De haartinctuur van Sébald is verkrijgbaar bij M. J. Leyger, Coolsingel 51 te Rotterdam; Bay-rum is een preparaat van echte Jamaica-rum met zeepspiritus, dat door elken apotheker of drogist kan bereid worden; waarschijnlijk kunt u het ook aan bovenstaand adres verkrijgen. Het door u genoemde haarwater is ons onbekend; als u de samenstelling er van wilt opgeven, kunnen wij u hieromtrent nadere inlichtingen verschaffen.

Mej. H. W. te E. — In het warme jaargetijde kan het geen kwaad de kinderen blootshoofds te laten loopen, althans als zij het hoofd niet direct door de heete zonnestralen laten beschijnen; bij guur weer raden wij u evenwel niet aan dit

experiment bij uwe kinderen te nemen, vooral daar zij reeds lang aan 't hoesten zijn. Dergelijke hardingsmaatregelen zijn nu niet op hun plaats, veeleer raden wij u aan te trachten door de juiste geneeskundige behandeling met homoeopathische middelen, Priessnitz'sche omslagen gedurende den nacht en inwrijvingen van warme olie 's morgens vroeg de catarrhale verschijnselen eerst te doen verdwijnen. Bij warm weer zoudt u later een proef kunnen nemen met het blootshoofds laten loopen. Gezonde kinderen verdragen dit goed, een algemeene regel is hieromtrent echter niet te geven. Loopt b.v. een meisje met lang haar langen tijd *in den regen*, dan kan zij door intensieve afkoeling van 't hoofd tengevolge van het moeilijk drogen van 't haar allicht oorpijn, oog- of neus-catarrh krijgen, die het nut, dat het blootshoofds loopen bij *mooi* weer (vooral om licht en lucht aan de hoofdhuid toegang te verleenen, daardoor den haarbodem te versterken en den haargroei te bevorderen) ontegenzeggelijk heeft, weer geheel kunnen opheffen. Men moet dus hier ook, zooals in vele andere gevallen, individualiseeren.

Dr J. V.

**HANDELINGEN**

van de Vereniging van homoeopathische Geneesheeren in Nederland.

Dezer dagen verscheen aflevering II der Tweede reeks. Na een levensbericht van Dr. F. W. O. Kallenbach en een uitvoerig overzicht van de notulen der verschillende vergaderingen, die plaats hadden, worden daarin de volgende onderwerpen behandeld:

- J. T. Wouters. De Materia medica van acuut gewrichts-rheumatisme.
  - H. van Royen. Het schrijven van geneeskundige werken voor leeken.
  - J. T. Wouters. Een geval van M. Addisonii.
  - H. van Royen. Peritonitis tuberculosa.
  - P. L. van der Harst. Boekbeoordeling.
  - S. J. van Royen. Geneesmiddelstudie. Kalmia, Ledum, Rhododendron.
  - N. A. J. Voorhoeve. Typhus abdominalis.
- Verder eenige casuïstische mededeelingen van S. J. van Royen en J. T. Wouters.
- Wij raden de deskundige lezers van dit blad zeer aan zich deze aflevering aan te schaffen.

**Kas voor de Ziekenhuizen.**

Sinds de vorige opgaaf nog in dank ontvangen van H. P. te L. f 0.45; Mej. L. M. te H. f 1.—. Totaal thans f 15.45. Nog steeds is er een belangrijk tekort. Wie helpt verder mede aan de gratis verspreiding van het Maandblad aan de ziekenhuizen in ons land?

**ADVERTENTIËN.**  
Verschenen een NIEUWE aflevering van de **HANDELINGEN** der Homoeop. Geneesheeren in Nederland. Afl. 2, Reeks II. **PRIJS . . . 75 cents.** Verkrijgbaar bij La Rivière & Voorhoeve — Zwolle.

**HOMOEOPATHISCHE GENEESMIDDELEN**

van Dr. Willmar Schwabe te Leipzig verkrijgbaar bij (20) **HERDINGH en BLANKEN, Apothekers.** TEL. No. 502. **Hoogewoerd 143 — LEIDEN.**

**Gevestigd te UTRECHT**  
**J. I. A. B. VAN ROIJEN, Arts.**  
Spreekuur: behalve WOENSDAGS alle werkdagen van 1—2 uur.  
ADRES: **Achter Twijnstraat 30** (20) (naast de Diaconessen-inrichting).

**POLIKLINIEK**  
van het  
**Homoeopathisch Ziekenhuis**  
Achter Twijnstraat 30, UTRECHT.  
DINSDAGS, DONDERDAGS en ZATERDAGS  
11 uur. (30)  
*Namens den Raad van Beheer,*  
**J. I. A. B. VAN ROIJEN**  
*Geneesheer-Directeur.*

De TWEEDE DRUK van  
**homoeopathie in de Praktijk**  
door Dr. J. VOORHOEVE, is verschenen.  
Deze bevat **VIJF geheel nieuwe belangrijke hoofdstukken**, en vele wijzigingen en verbeteringen, te zamen ongeveer **60 bladz.**  
Prijs van dit standaardwerk van bijna **400 bladz.** bedraagt in fraaien band gebonden slechts **f 3.—.**  
Voor hen, die den **eersten druk** van dit werk reeds bezitten, wordt verkrijgbaar gesteld een **SUPPLEMENT**, inhoudende de vier nieuwe hoofdstukken. Prijs gebonden **+ f 1.—.**  
**LA RIVIÈRE & VOORHOEVE — ZWOLLE.** (45)

## Door mijn vertrek

naar elders is er voor een homoeop. gezind arts uitstekende gelegenheid zich in mijn huis te LEIDEN in mijne plaats te vestigen. (20)

**P. L. VAN DER HARST.**

# „MACHT'S NACH!“

Naar aanleiding van „De Homoeopathie Voorheen en Thans“ van Dr E. A. M. Droog, door

**J. MIEG, Med. Doct<sup>s</sup>. Arts**  
te Haarlem.

Een werkje in royaal formaat, groot 40 blad.  
Prij's 50 cents.

Franco toezending na ontvangst v. postw. door de Uitgevers LA RIVIÈRE & VOORHOEVE, ZWOLLE.

In de Vox Medicorum wordt over dit werkje o. m. het volgende gezegd:

„Deze brochure is waard gelezen te worden. In keurigen stijl verdedigt schrijver zijn standpunt en bewijst volkomen berekend voor zijn taak te zijn. In weinig bladzijden krijgt men bovendien een duidelijk beeld wie en wat Hahnemann was.“

**FLESCHJES voor Homoeop. Middelen** in iedere grootte en vorm, wit of geel glas, fijn uitgevoerd en op wensch zutver gereinigd, worden geleverd door de fabriek van **E. P. HAHMANN, BARMEN (Rheinland).** (12)

## Homoeopathische Apotheek

**Firma J. VIEL en VAN DIJK**

UTRECHT, Korte Jansstraat.

Ook verkrijgbaar de geneesmiddelen in origineele verpakking van

**Dr. WILLMAR SCHWABE.** (20)

**Homoeop. Geneesmiddelen**

van Dr. Willmar Schwabe in origineele verpakking verkrijgbaar bij (10)

de firma **D. DE ROOIJ,**

**Apotheek UTRECHT,**  
Oudegracht (Smeabr.) 115.

**Homoeop. Apotheek**

**Firma Wed. J. RAVE**

Melkmarkt 4 (10)

**Z W O L L E.**

Telefoon No. 23.

Origineele verpakking van **DR. WILLMAR SCHWABE.**

**Homoeop. Apotheek.**

**Wed. Bulterman & Cohen**

Hoogstraat 237,

hoek der Stadhuissteeg

**ROTTERDAM.**

Interc. Telefoon No. 2305. (10)

**Homoeopathische Apotheek**  
**ZWOLLE.**

Origin. verpakkingen van Dr. Willmar Schwabe te Leipzig.

**G. B. J. DE BARBANSOON**  
**APOTHEKER.**

Bethlehemse Kerkplein.  
Telefoonnummer 140. (10)

## AAN DE AANHANGERS DER HOMOEOPATHIE IN NEDERLAND

heb ik de eer mede te delen: dat ik sedert 1882 de middelen van Dr. WILLMAR SCHWABE, voorzien van het Fabrieksmerk, voor eigen rekening betrek, doch ze niet in depôt heb.

Hoogachtend,

**Firma Wed. T. D. Vrijdag Zijnen.**

's-GRAVENHAGE, 22 Ged. Burgwal.

(30)

**Homoeopathische Apotheek**

**BEKER & Co.**

Zomerhofstraat 4, ROTTERDAM.

Telefoon 2478. (10)

Geneesmiddelen van

**Dr. WILLMAR SCHWABE.**

**Homoeop. Apotheek**

**Firma HERTSTEIN**

Goudsche straat 38,  
hoek Meermansstraat,

(10) **ROTTERDAM.**

Telefoon interc. 3933.

Geneesmiddelen van **Dr. Willmar Schwabe.**

**Homoeop. Apotheek**

**J. H. ZINDLER Jr.,**

's-Gravendijkwal 283

**ROTTERDAM.**

Telef. interc. 4114.

Geneesmiddelen van **Dr. Willmar Schwabe**, desgewenst ook in origineele verpakking. (10)

**Homoeopathische Apotheken**  
te Arnhem.

**MIEDEMA en VAN AALST,**

Roggestraat 3,

**A. SPRUIT, firma B. Miedema,**

Steenstraat 49. (20)

# Centrale Homoeopathische Apotheek van Dr. Willmar Schwabe, Leipzig.

(De grootste en meest beroemde homoeopathische Apotheek der wereld.)

Levering van alle Homoeopathische geneesmiddelen, Moedertincturen, vloeibare verdunningen, korrels en gecomprieeerde tabletten, IN ORIGINEELE VERPAKKINGEN, voorzien van nevenstaande fabrieksmerken, huisapotheken, boeken, enz. enz. Gevestigd voor Holland in de HERTEN-APOTHEEK te ZAANDAM,

Eigenaar **F. VAN DIJK Jzn., Pharm. Doct.<sup>s</sup> Apoth.**

en in de LEEUWEN-APOTHEEK, Bakkerstr. 15 te ARNHEM, Eigenaar **A. C. PLIESTER, Apoth.**

Verder verkrijgbaar in de volgende apotheken te:

Amsterdam . . . . .	apothek van	<b>J. Warmolts, Vijzelstraat 180.</b>	Haarlem . . . . .	apothek van	<b>L. Schoorl, Frans Halsstraat 2.</b>
" . . . . .	"	<b>G. Schipper, Weesperzjide.</b>	" . . . . .	"	<b>Firma v. Tubergen, Gr. Houtstr. 141.</b>
Alkmaar . . . . .	"	<b>J. Sol, Rozegracht, Volksapoth.</b>	Harlingen . . . . .	"	<b>Mevr. Wed. Snijder</b>
Apeldoorn . . . . .	"	<b>Firma Schouten &amp; Co.</b>	" . . . . .	"	<b>de Vries.</b>
" . . . . .	hofapothek	<b>J. A. Roelse.</b>	Heerenvveen . . . . .	"	<b>M. Bouma Lzn.</b>
Assen . . . . .	apothek	<b>G. J. Romijn &amp; Zn.</b>	Hilversum . . . . .	"	<b>Van Heemkerck Düker.</b>
Baarn . . . . .	"	<b>R. Karsten.</b>	" . . . . .	"	<b>de Vries.</b>
" . . . . .	hofapothek	<b>D. Bierhaider, Nieuwstraat.</b>	Leeuwarden . . . . .	"	<b>J. Feteris.</b>
Beverwijk . . . . .	apothek	<b>Dr. J. P. Land.</b>	" . . . . .	"	<b>C. Sonnega, Tweebaksmarkt 28/80.</b>
Breda . . . . .	"	<b>A. A. Donker.</b>	" . . . . .	"	<b>S. Tromp Visser.</b>
Delft . . . . .	"	<b>A. J. B. Heidema, Wilhelminastr. 2.</b>	" . . . . .	"	<b>C. J. de Vogel, firma T. W. v. d.</b>
Doetinchem . . . . .	"	<b>H. Blom.</b>	" . . . . .	"	<b>Meulen, Nieuwstad K 69.</b>
" . . . . .	"	<b>B. ten Bruggen Cate.</b>	Leiden . . . . .	"	<b>J. G. A. Blanken, Hoogewoerd.</b>
Dordrecht . . . . .	"	<b>Dr. Joh. v. d. Moer.</b>	" . . . . .	"	<b>Boekwelt, Vischmarkt.</b>
Enschede . . . . .	van	<b>„de Rozijnkorf“, J. Romijn Bzn.</b>	" . . . . .	"	<b>D. J. van Driessum, Mars.</b>
" . . . . .	"	<b>F. Bergema.</b>	" . . . . .	"	<b>J. H. van Grafhorst, Nieuwe Rijn.</b>
Franeker . . . . .	"	<b>C. J. Snuff.</b>	Maassluis . . . . .	"	<b>H. Bogstra.</b>
Goes . . . . .	"	<b>L. F. de Klerk.</b>	" . . . . .	"	<b>J. Dienske.</b>
Gorinchem . . . . .	"	<b>L. La Porte.</b>	Makkum . . . . .	"	<b>A. Rauwerda.</b>
Gouda . . . . .	"	<b>Poels &amp; Boot</b>	Meppel . . . . .	"	<b>L. Knoppers.</b>
" . . . . .	"	<b>E. Grendel.</b>	Middelburg . . . . .	"	<b>J. W. v. d. Garde.</b>
" . . . . .	"	<b>A. Latenstein.</b>	Nijmegen . . . . .	"	<b>Firma Moey's &amp; Co.</b>
" . . . . .	"	<b>P. Weljer.</b>	Rotterdam . . . . .	"	<b>Beker &amp; Co., Zomerhofstraat 4.</b>
Groningen . . . . .	"	<b>S. Smeding Sm., A-Kerkhof 17.</b>	" . . . . .	apothek van	<b>C. de Groot, Goudsche straat 88.</b>
Den Haag . . . . .	Centraal-apothek	<b>Firma v. d. Mheen, De Riemerstr.</b>	" . . . . .	"	<b>J. H. Zindler Jr., 's Gravend.w. 283.</b>
" . . . . .	„De Archipel“	<b>K. R. Nauta, Javastr. 49.</b>	Velp bij Arnhem . . . . .	"	<b>C. Koek.</b>
Haarlem . . . . .	apothek van	<b>Begeman &amp; Sneljens, Jansstr. 27.</b>	Vlissingen . . . . .	"	<b>C. G. Baert, Rittthemsche Markt F 189.</b>
" . . . . .	"	<b>R. Duym, Keizerstraat 6.</b>	Weesp . . . . .	"	<b>T. S. v. d. Ley.</b>
" . . . . .	"	<b>Firma van Hees, } Kleine</b>	Zelst . . . . .	"	<b>N. A. Ballintjn.</b>
" . . . . .	van	<b>A. P. C. Numan van Son, } Houtstr. 57.</b>	Zutphen . . . . .	"	<b>Behrens &amp; Co., Slotlaan 24.</b>
" . . . . .	"	<b>D. L. Keur, Zijlstraat 37.</b>	" . . . . .	"	<b>H. W. A. Behrens, Houtmarkt 78.</b>
" . . . . .	"	<b>C. G. Loomeyer &amp; Zoon.</b>	Zwolle . . . . .	"	<b>Dr. J. Oudenampsen, Overwvl.</b>
" . . . . .	"	<b>Mons &amp; Grijsels, Lange Veerstr 18</b>	" . . . . .	"	<b>G. B. J. de Barbanson.</b>
" . . . . .	"	<b>H. Remmers &amp; Zn., Kruisstr. 20.</b>	" . . . . .	"	<b>Wed. J. Rave.</b> (180)

# HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD

Orgaan der „Vereeniging tot Bevordering der Homoeopathie in Nederland”

Onder Hoofdredactie van: Dr N. A. J. VOORHOEVE, Den Haag.

Met medewerking van de Heeren: A. DE GROOT, arts, Utrecht; P. L. VAN DER HARST, arts; Dr F. W. O. KALLENBACH, Apeldoorn; J. MIEG, arts, Haarlem; Dr D. K. MUNTING JR., Amsterdam; W. ROLVINK, arts, Arnhem; Dr S. J. VAN ROIJEN, Utrecht; Dr M. L. VAN DER STEMPEL, Amsterdam; Dr J. VOORHOEVE, Dillenburg; J. T. WOUTERS, arts, Arnhem, en anderen.

Uitgevers: LA RIVIÈRE & VOORHOEVE — ZWOLLE.

## ABONNEMENTSPRIJS:

Per jaargang, franco per post . . . . . f 1.25  
 Voor het Buitenland, alleen bij vooruitbetaling . - 1.40  
 Afzonderlijke nummers . . . . . - .12<sup>1</sup>/<sub>2</sub>

## ADVERTENTIEPRIJS:

Van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents :: :: ::  
 Bij abonnement tegen verlaagd tarief, dat op aanvraag  
 verkrijgbaar is. :: :: :: :: :: :: :: :: :: ::

Adres voor de Redactie: :: :: :: :: ::

CELEBESSTRAAT 93 — DEN HAAG.

Adres voor de Administratie: :: :: :: :: ::

LA RIVIÈRE & VOORHOEVE — ZWOLLE.

HET AUTEURSRECHT OP DEN INHOUD VAN DIT BLAD WORDT VERZEKERD VOLGENS DE WET VAN 28 JUNI 1881 (STBL. N° 124).

INHOUD: Homoeopathie, Vaccinatie en Vaccinatiedwang. — Harmonische samenwerking. — Hahnemann als Mensch en als Medicus. — Bericht. — Rijst. — Advertentiën.

## Homoeopathie, vaccinatie en vaccinatiedwang.

Indien het reeds zoo veel besproken vraagstuk der vaccinatie en haar door de wet verplichtend gestelde toepassing hier tot onderwerp van het navolgend betoog genomen is, dan gaf daar aanleiding toe de thans weder door ons land gaande en vele gemoederen in beroering brengende beweging, om de afschaffing van genoemde wet gedaan te krijgen, een beweging, die kort geleden ook hier haar golfslag deed gevoelen in een openbare lezing, gehouden om handteekeningen bijeen te brengen van de toehoorders voor een adres aan Hare Majesteit de Koningin, bevattende het verzoekschrift om opheffing dier wet.

Alle staatsburgerlijke partijen zijn het daaromtrent eens, dat dwangwetten slechts gerechtvaardigd, maar dan ook noodzakelijk zijn, wanneer het welbegrepen algemeen belang met het particuliere, met de individueele vrijheid in botsing komt. Op geen ander gebied van het nationale leven nu staat het algemeen belang meer op den voorgrond dan op dat van de bescherming der volksgezondheid tegen een zoo moorddadige ziekte als de pokken, die in menigvuldige epidemieën de bevolkingen gedecimeerd heeft. Als dus, na langdurige studie en wetenschappelijk onderzoek, na vergelijkende waarnemingen in alle beschaafde landen en gesteund op ervaring en door bewijskrachtige statistieken op groote schaal, eindelijk in de vaccinatie het beste middel gevonden scheen, om zooveel mogelijk het dreigend gevaar te keeren of althans te verminderen, dan *moest*, van welke kleur dan ook het juist aan het

bewind zijnde ministerie was, de wetgevende macht van den staat onder absolute terzijdestelling van alle, ook uit de beste overtuiging voortkomende oppositie der minoriteit, de toepassing van het middel verplichtend stellen. Zulks is, zooals bekend is, op indirecte wijze geschied, door niet ingeënte kinderen niet op de scholen toe te laten. Zonder twijfel is in de zoo geformeerde wetsbepaling een dwang gelegen en heeft de strijd daartegen meer kans op succes, naarmate de tekortkomingen der vaccinatie duidelijker kunnen aangetoond worden. De zaak draait dus, ondanks alle reeds volbrachte onderzoekingen, ondanks het op de meest omvattende toelichtingen van deskundigen gegronde majoriteitsbesluit van de wetgevende factoren, uitsluitend om het weder aan de orde van den dag gestelde vraagstuk van de waarde, die aan de vaccinatie als voorbehoedmiddel tegen de menschenpokken mag toegekend worden. De grieven er tegen zijn nu voornamelijk:

1°, dat de methode van haar toepassing willekeurig, niet wettelijk geregeld, noch voorgeschreven is;

2°, dat de goede kwaliteit van de lymphe twijfelachtig is en niemand weet, hoe zij wel of niet moet samengesteld zijn;

3°, dat zij geheel onzeker werkt en werken moet, omdat de vatbaarheid der menschen er voor zeer verschillend is, dat bij velen reeds na 7, 5, en zelfs minder dan 2 jaren vanaf de inenting gerekend, weder vatbaarheid bestaat, tengevolge waarvan men niet weten kan, wanneer herinenting dient plaats te hebben;

4°, dat zij gansch niet zonder gevaar is, vaak ziekte en zelfs den dood veroorzaken kan;

5°, dat epidemieën van pokken hoe langer hoe zeldzamer en minder kwaadaardig geworden zijn, en dat, wanneer toch eens gevallen van die ziekte optreden, slechts zeer weinig andere personen er door besmet worden, zoodat het gevaar van nadeelige gevolgen door de vaccinatie te zien ontstaan, het andere gevaar, van door de pokziekte aangetast te worden, nog schijnt te overwegen.

Alvorens deze grieven op hun juistheid te toetsen, dient opgemerkt te worden, dat zij ook de motieven omvatten, die van het begin af de homoeopathische artsen mede tot tegenstanders van de Jennersche ontdekking van de beveiligingskracht der natuurlijke koepok tegen de menschenpok gemaakt hebben. Aanvankelijk, en zelfs nog tot in de tweede helft der laatste eeuw toe hadden de homoeop. artsen in deze voorzeker grootendeels gelijk, want destijds werd de vaccinatie veelal nog op ruwe of onvoorzichtige wijze uitgevoerd, en geschiedde daarenboven uit gebrek aan genuïne\*) koepoklymphe, haast algemeen met humane van kind op kind, waardoor de met bloed gemengdelymphe van het eene kind constitutioneele ziekten op het andere kon overbrengen, en zulks feitelijk, niet zelden zelfs met doodelijk gevolg gedaan heeft. Hier kwam nog bij, dat niemand dit gevaar beter dan juist de homoeopathische arts kon beamen, hij, die door zijne geneeswijze de macht van het kleine van zoo nabij kent. Toen echter na 1870 de kweekinrichtingen voor zuivere echte koepokstof, de zoogenaamde „parcs vaccinogènes” ontstonden, die thans in alle grootere steden zijn en delymphe aan de artsen door het geheele land afleveren, was het voornaamste bezwaar tegen de inenting weggenomen. Indien ondanks dezen waarborg nog heden ten dage enkele homoeopathische artsen bij de waardeering van het nut der vaccinatie zich weinig toeschietelijk gedragen of zelfs verzet daartegen aantekenen, dan moet zulks bij mannen, wier beroep hen tot wachters over de volksgezondheid maakt, wel wat vreemd schijnen. Immers, men zou zeggen, dat zij als voorvechters van het similebeginsel zooveel te gewilliger de beveiligingskracht der koepok tegen de menschenpok zouden aannemen, nadat in vergelijking met vroeger de beteekenis, de draagkracht van hun beginsel zooveel verruimd is, nadat een Pasteur, een Koch, een Behrens e. z. v. a., door inenting en inspuiting van dierlijke smetstoffen in het lichaam van mensch en dier, zoo treffende prophylactische en therapeutische uitkomsten bij de daardoor veroorzaakte gelijksoortige en gelijke ziekten vastgesteld hebben.

Betrekkelijk grief 1 van de tegenstanders is op te merken, dat de wetgever niet de competente factor is om over de methode der inenting te kunnen beslissen; deze bevoegdheid komt uitsluitend toe aan het medische personeel, bij hetwelk dan ook op waarneming en ervaring af wel zekere regels geldig zijn, maar geen principieele verschillen daaromtrent bestaan. Trouwens bij de toepassing der kunstbewerking en het best er voor te kiezen tijdstip valt dan ook te individualiseren, en dient rekening te worden gehouden met de tijdelijke gezondheid, den constitutioneele aanleg, de ontwikkelingsperiode en den leeftijd van de te vaccineerenden, alsmede nog met andere bijkomende omstandigheden, en kan dus aan niemand beter dan aan den arts de beslissende stem toevertrouwd worden. En waarom zou hij, in wiens handen de menschen het herstel van hunne gezondheid geven, minder bekwaam zijn, om ook de zorg voor de vaccinatie op zich te kunnen nemen? Daarenboven, het geneesmiddel voor een ziekte moet *gezocht* worden, het voorbehoedmiddel tegen de pokken is reeds *gegeven*.

Ad 2. Dat de goede kwaliteit van delymphe door de parcs vaccinogènes verzekerd is, hebben wij reeds boven gezegd. Er is nog bij te voegen, dat de scheikundige

analyse van organische stoffen, zooals ziektekiemen, de compositie-producten van het levend of afgestorven lichaam, die onder den naam van autotoxinen en ptomainen bekend zijn, slangenvergiften e. a., ons zooveel als niets leert over hunne vermoedelijk te wachten werking op het lichaam. De eenige kenmerken der deugdelijkheid van de koepokstof zijn haar afkomst uit een goede bron, de normaal ontwikkelde pokpuist van het gezonde kalf, hare physische eigenschappen en de uit vele op elkander volgende generaties verkregen zekerheid, dat zij altijd de gelijke uitwerking gehad heeft.

Ad 3. De vatbaarheid der menschen voor de pokken is zeer ongelijk en wordt afgeleid uit de na inenting in-tredende reactie. Bij hen, waar die plaats heeft en een voldoende aantal pokpuisten zich ontwikkelen, blijft in de meeste gevallen de immuniteit (onvatbaarheid) op zijn minst 5 jaren, maar ook zeer veel langer bestaan. Ten einde de vaccinatie als voorbehoedmiddel te discrediteeren, halen de tegenstanders enkele geruchtmakende voorbeelden aan, waaruit blijkt, dat personen, na met goed resultaat ingeënt geweest te zijn, toch zeer kort daarna door menschenpokken aangetast werden en zelfs er aan gestorven zijn. Deze feiten zijn niet te loochenen, maar behooren tot de groote uitzonderingen, afgezien nog dáárvan, dat alle daarbij in aanmerking komende bijomstandigheden niet even zeker als de feiten zelf geboekt zijn. En als zelfs gerevaccineerde personen toch nog de ziekte kregen, dan bewijst zulks alleen, wat wij trouwens allen weten, dat de koepokstof geen absoluut beveiligingsmiddel tegen de pokziekte is, en dat wij ons niet verstouten mogen, te eischen, dat nog een middel gevonden zal worden, hetwelk, bij het ontzaglijk groot verkeer tusschen de volkeren van den aardbol, in staat zou zijn, om de pokken geheel van het wereldtooneel te doen verdwijnen. Maar wat moet men van de argumentatie der tegenstanders denken, als zij met die enkele voorbeelden van minieme beveiligingskracht der vaccinatie voor den dag komen, en dan geheel en al de tegenovergestelde talrijke en overtuigende ervaringen ignoreeren? Alsof niet de bij het Deutsche leger disciplinair ingevoerde vaccinatie, op grond van reeds vele jaren nauwgezet bijeengebrachte statistieken, onwederlegbaar bewezen heeft, dat slechts nog procentarisch een zeer klein aantal soldaten door pokken aangetast werd, terwijl bij alle andere legers, waar de vaccinatie niet of slechts zeer onvolledig toegepast werd, steeds een belangrijk aantal pokgevallen voorkwamen! Alsof niet in blinden-, wees-, armenhuizen en andere openbare gestichten, waar vele verpleegden bijeen zijn, altijd de goed gehandhaafde vaccinatie de bewoners dier huizen in hooge mate voor de pokziekte gevrijwaard had! Alsof niet ieder medicus, die het vaccineeren in zijn praktijk beoefende, zou kunnen bevestigen, dat dit voorbehoedmiddel de beste resultaten oplevert! Ook ik, die vele honderden vaccinaties en revaccinaties gedurende een 42-jarige praktijk gedaan heb, kan ten volle verzekeren, dat de immuniteit meestal 5—10 jaren blijft bestaan, en dat ingeente personen, die toch de pokken kregen, haast altijd slechts een gewijzigden of goedaardigen vorm er van hadden. Door enkele buitengewone voorbeelden, in lijnrechten strijd met tegenovergestelde, op de ruimste schaal verkregen ervaringen aan te halen en breed uit te meten, werpt men de laatste niet omver, maar bevestigt ze als regel.

Ook nopens het onder No. 4 genoemde gevaar, dat de vaccinatie zou medebrengen, overdrijven de tegenstanders

\*) echte natuurlijke.

niet weinig. Wel is waar, er zijn gevallen waargenomen en zullen zich waarschijnlijk af en toe nog eens voordoen, waar na vaccinatie, onder inachtneming van alle voorzichtigheid en met zuivere lymfhe uitgevoerd, ziekte en zelfs dood volgde, maar toch behooren deze tot de groote zeldzaamheden in verhouding tot de enorme hoeveelheid van gevallen, waar de kunstbewerking zonder eenig nadeelig gevolg blijft. Over de oorzaak van een dergelijk ongeluk is niets zeker bekend, doch schuilt zij waarschijnlijk in een bijzonderen aanleg van den gevaccineerde. Overigens bevestigen alle artsen, die tegenwoordig de vaccinatie ruimschoots beoefenen, haar onschadelijkheid, hetgeen de deskundigen ook daardoor bekrachtigen, dat zij haar in de eerste plaats bij hun eigen kinderen in toepassing brengen. De bewering, dat deze handeling slechts bewijst, dat de wet hen er toe noodzaakt, gaat voor rekening van de beweerders. Ook ik kan getuigen, na de talrijke vaccinaties, die ik als huisarts in vele families gedaan heb, en waar ik dus in de gelegenheid was, de ingeënte leden nog jaren lang in het oog te houden, nimmer ziekten als gevolg daarvan te hebben zien ontstaan. Intusschen, al moge er dan ook een kleine kans van gevaar mede verbonden zijn, waar op ons geheele levenspad hebben wij, menschen, die niet? Waar in onze nuttigste maatschappelijke inrichtingen en ondernemingen ten onderlingen bate, in het gecompliceerde raderwerk der sociale samenleving, in de verschillende verkeersmiddelen op het land en te water, waar bestaat die kans van gevaar niet, en vaak genoeg in zeer hoogen graad? Wij moeten die kans echter loopen en juist om te kunnen leven. En als tegenover die kleine kans van gevaar het voordeel staat, de eigen gezondheid en die van den medemensch te kunnen bewaren door een middel, dat naar de overtuiging van de in dezen competente deskundigen zooveel waarborg van welslagen geeft, als de vaccinatie tegen aantasting door pokken, dan kan mijns inziens bij niet bevooroordeelde stervelingen de zoo kleine kans van gevaar niet in aanmerking komen. Maar dit daargelaten, er komen hier nog overwegingen bij, die zielkundig van beteekenis zijn. Aan den eenen kant overdrijven, aan den anderen onderschatten de tegenstanders het gevaar. Hoe velen hunner hebben het nu wel ooit van nabij onder de oogen gehad, lijdens aan de niet slechts het leven bedreigende, maar ook afschuwelijke, walgingwekkende ziekte der pokken bijgewoond of verpleegd? Moeten zij, bij wie zulks wel het geval was en die weten, dat vaccinatie een veel geroemd, schoon geen onfeilbaar voorbehoedmiddel er tegen is, het niet diep beklagen, als zij vernemen, dat het niet toegepast was, al geneest ook de zieke, maar houdt een voor altijd geschonden gezicht er van over? En de moeder, die haar aanvalligen, niet ingeënten lieveling aan de ziekte heeft zien wegsterven of haar volwassen, overigens knappe, maar eveneens niet ingeënte dochter met haar geschonden gezicht dagelijks moet aanschouwen, zal zij niet wel eens gewetenswroeging er over gevoelen, dat zij de gegeven kans, om dood of ontsiering te voorkomen, niet aangegrepen heeft? Ook van godsdienstig standpunt uit zijn wij menschen verplicht de ons geboden middelen aan te wenden, die ziekte of gevaar *kunnen* voorkomen.

De vijfde grief heeft in zoover recht van bestaan, als inderdaad in de laatste eeuw epidemieën van pokken hoe langer hoe zeldzamer en minder hevig geworden zijn. Maar dit feit, gelijken tred houdende met de steeds meer algemeen en veiliger geworden vaccinatie moet, dunkt

mij, juist een getuigenis meer voor haar als voorbehoedmiddel zijn. Hier het „post hoc ergo propter hoc” (twee op elkander volgende feiten als oorzaak en werking te beschouwen) *niet* te willen toelaten, lijkt meer een parti-pris dan logisch te zijn. Voorzeker hebben de in onze eeuw zooveel verbeterde hygienische toestanden van de bevolkingen, de streng gehandhaafde isolering van poklijders en andere maatregelen van voorzorg aanmerkelijk er toe bijgedragen, om de uitbreiding van epidemieën te fnuiken, maar even zeker is dit doel, daar waar deze hulpmiddelen niet voldoende waren of min of meer te laat pas aangewend konden worden, ook door de vaccinatie bereikt, door dat zij nieuwe besmetting voorkomt, want hoe meer brandpunten, des te erger de brand. Of nog *andere* en *welke* terrestrische of kosmische oorzaken, behalve de ons bekende, tot het wegblijven en uitbreken van pokken- en andere epidemieën van besmettelijke ziekten medewerken, is overigens nog niet bekend. De bewering evenwel, dat het gevaar van de vaccinatie meer te duchten is dan die van het optreden der pokken, zou in ieder geval willekeurig zijn.

De argumentatie der tegenstanders van de vaccinatie maakt zich te zeer aan overdrijving schuldig, weegt het pro en contra niet neutraal genoeg af en verzwijgt te veel, om te kunnen bewijzen, en het pleit, de afschaffing der verplichte vaccinatie, er door te winnen. Nu deze eenmaal op advies van deskundigen en na besluit van de vertegenwoordigers der natie door de staatsregering wettelijk is ingevoerd, moet het onredelijk schijnen, om op te stuiven tegen en verontwaardigd te zijn over dwang. Al onze wetten toch, die het maatschappelijk samenleven regelen en beschermen, en de meest mogelijke welvaart van alle staatsburgers beoogen, sluiten een dwang voor de individuen in zich, een dwang, die, hoe noodig ook voor de orde, beschaving en zedelijkheid, toch in onzen, helaas nog vrij onvolmaakten cultuurtoestand, voor velen nog groote onvermijdelijke nadeelen te voorschijn roept. Immers, als de honger en gebrek lijdenden, de armen, de misdeelden brood, vleesch en andere voedingsmiddelen ongestraft konden stelen, dan zouden zij niet zoo vaak ellende moeten lijden, ziek worden, wegwijnen en vroegtijdig sterven.

De goede wil van de tegenstanders der verplichte vaccinatie, om haar wederafschaffing gedaan te krijgen, komt zonder twijfel voort uit hunne overtuiging van de onrechtvaardigheid dier wet. Reden waarom uit een en ander volgt, dat, aangezien het Engelsche woord: „where there is a will, there is a way” een gulden waarheid bevat, de door de bestrijders ingeslagen weg tot hun doel niet de rechte zijn kan. Als zij dien eens mochten gevonden hebben, dan zullen zij ook hun ledenaantal verbazend zien aangroeien. Dat zal, hoe langen tijd het ook nog moge duren, toch stellig geschieden, wanneer eens de thans heerschende opprijfsstelling der vaccinatie voor minachting of afkeuring van deze zal plaats gemaakt hebben. Tot zoo lang gelieven echter de dappere strijders niet te vergeten, dat de individueele vrijheid, om te doen en te laten wat iedereen goed dunkt, tot wanorde, losbandigheid, willekeur en benadeeling van allen leiden moet, want

de vrijheid dient voor 't algemeen belang  
beperkt te zijn door goeder wetten dwang.

D<sup>r</sup>. F. W. O. K.

## Harmonische Samenwerking. <sup>1)</sup>

*Hooggeëerde Aanwezigen! Dames en Heeren!*

Na de feestelijke openingsrede van onzen geachten Voorzitter wilt ons vergunnen Uwe belangstellende aandacht te vragen voor den factor van samenwerking, die tot de ontwikkeling en den bloei van onze veelbelovende instelling een hoog vereischte is en blijven zal.

Om een kleurloos tafereel van cijfers is het ons daarbij allerminst te doen; — geen financiëlen noodkreet wenschen we te doen hooren op dezen even heugelijken als gewichtigen dag; — want al zou het vrij natuurlijk zijn voor den beheerder der financiën van ons Eerste Homoeopathische Geneeshuis in Nederland, om, dankende voor de samenwerking, die tot deze eerste, koene schrede op het gebied der werkelijkheid heeft geleid, U den feitelijk nog gansch niet rooskleurigen toestand te malen, welke diezelfde voorbeeldige samenwerking voortdurend en in klimmende mate vereischt, — toch staat ons thans een opwekkender beeld voor oogen, een beeld, dat de dorre cijfers eener financiële beschouwing niet mogen verstoren.

Zelfs al mocht ook onwillekeurig de wensch op de lippen zweven, dat deze of gene Croesus-Carnegie ons eensklaps met vorstelijk milde hand van alle geldelijke zorgen onthief, of al gaan we veeleer vast op de overtuiging, dat ons soliede Holland even goede, indien niet betere wegen kent om, na den aanvankelijk verleenden steun, onze stichting duurzaam te blijven schragen, — toch is er tot de ontwikkeling en instandhouding van het nuttige werk ten bate van de lijdende menschheid bovendien een andere, een beslist edelaardige samenwerking nodig, waarop we met levendige verwachting vertrouwen, dat ze ons uit ernstigen, krachtigen wil ter zijde zal staan bij de uitvoering van het heilrijk plan, — wij bedoelen de harmonische samenwerking van allen, die zich ten taak stellen om aan ons Homoeopathisch Ziekenhuis een zoo volkomen mogelijk succes te bereiden!

Opziende naar het rijk der lichtende sferen ontwaren wij in de ontzagwekkende orde der werelden de meest verheven harmonie.

Desgelijks waar het geldt onzen eigen, aardschen kring, in de natuur, in handel en wandel, in kunsten en wetenschappen, worden door harmonischen samengang en samenklank heerlijke resultaten verkregen.

En wat ons hier bijzonder ter harte gaat, wat betreft de genezing van kranke natuurgenoeten, niet anders dan harmonische samenwerking werd door den wijzen Hahnemann bedoeld bij zijn beroemde stelling: „Similia similibus curantur”; bestrijding eener ziekte brengt geen blijvend herstel; alleen naar harmonischen samengang tusschen het geneesmiddel en de kwaal wordt volgens Hahnemanns methode door den homoeopathischen geneesheer gestreefd om de genezing te bewerken!

In trouwe overal blijkt het, waar harmonie is, gedijt alles ten goede en de innigste wensch, dien wij koesteren met betrekking tot onze homoeopathische Geneesinrichting is, dat zij slagen moge onder den zegen van uitstekende harmonie!

<sup>1)</sup> Toespraak, gehouden door den penningmeester van den Raad van Beheer, den heer C. G. Vervloet, bij gelegenheid van de opening der Homoeopathische Afdeling.

Eenerzijds vinde zij daartoe steun in de toewijding en veelvermogende medewerking van de homoeopathische medici in den lande, anderzijds in de toewijding en ijverige zorg van onzen bekwamen Geneesheer-Directeur, Dr. Jan van Roijen, en de ervaren Zusters van Verpleging, die hem ter zijde zullen staan; zij allen immers stellen zich voor, ons Homoeopathisch Ziekenhuis in eer en aanzien te brengen.

Maken wij volgaarne staat op de sympathie van alle homoeopathische, Nederlandsche geneesheeren, om door aanbeveling en medewerking patienten aan te brengen voor ons Ziekenhuis, uitnemend zal er de gelegenheid zijn om in meer of minder zorgelijke gevallen de meest nauwlettende behandeling te verwerven volgens Hahnemanns methode; door goeden uitslag wordt de wereld in hoogere mate opmerkzaam gemaakt op de voortreffelijkheid van onze geneeswijze en aangemoedigd om zich daaraan toe te vertrouwen.

Daardoor moet en zal de praktijk der homoeopathische artsen zich bestendig uitbreiden en tevens de zoo nuttige en noodige gelegenheid tot studie voor opkomende medici worden verkregen.

Terloops mag hierbij een schitterend, nu toch financiëel lichtpunt wel dankbare vermelding vinden. Van een menschlievend gever is de belangrijke gift van vijf duizend gulden bij onze kas ingekomen voor geheel of gedeeltelijk kosteloze verpleging in onze inrichting, met uitzicht op gelijke bijdrage in de eerstvolgende vier jaren. Maakt er met Uw wel te roemen ijver en beleid een goed gebruik van, heeren medici!

En op wie stellen we eindelijk in het accoord van harmonische samenwerking meerder en hooger vertrouwen dan op onzen kundigen Geneesheer-Directeur en op de vaardige Zusters van Verpleging. In hunne hand ligt het gunstig lot van onze stichting als 't ware besloten.

Immers, evenals zijzelf, beseft ieder onzer het ten volle: Een bekwame, opperste leiding is nodig, een leiding die van grondige kennis en begaafdheid getuigt, maar tevens en in dezelfde mate van doorzicht, die eerbied wekt, en van uitmuntenden takt, om in alle omstandigheden te kunnen geven en nemen, zóó, dat de vaste maar tevens liefderijke hand even krachtig als aantrekkelijk bestuurt en werkt en allen, die medewerkzaam zijn, tot harmonische samenwerking opwekt en aanvuurt.

Kranken genezen, lijden verzachten, — dit karakter van de inrichting schrijft in dienende liefde vanzelf de uiterste meegaandheid voor, en de Zusters van Verpleging, op wie een moeilijke, doch zegenrijke en daarom dankbare taak rust, zullen, met hart en ziel er zich aan wijdende, dit voorzeker niet beter kunnen doen dan in overeenstemming men den man van ervaring, met onzen Geneesheer-Directeur en onder diens gelukkige leiding.

Zoo worde ons aller wensch vervuld om den goeden naam van ons Eerste Homoeopathisch Ziekenhuis door het gansche land in eere te brengen en de stichting te verheffen tot een model-inrichting van genezing en verpleging!

Een hoog ideaal voorwaar! Door harmonische samenwerking zeer zeker te bereiken en naardien het strekt tot heil van de lijdende menschheid onder dit korte, in hoogen lof te houden devies:

WEES EEN ZEGEN!

## HAHNEMANN ALS MENSCH EN ALS MEDICUS.

Voordracht gehouden door den arts J. T. Wouters bij gelegenheid van de plechtige opening der *Homoeopath.* Afdeling van het Utrechtsche Diaconessenhuis.

*Dames en Heeren, Geachte Toehoorders!*

Op dit voor ons gewichtig oogenblik wensch ik tot u te spreken over een man, groot in beginselen, groot in zijn levenswerk. Dat dit oogenblik voor ons gewichtig is, behoef ik niet nader voor u uiteen te zetten; alleen hierop wil ik den nadruk leggen, dat het besef van deze belangrijkheid wordt verhoogd door een gevoel van onzekerheid; onzekerheid of ons pogen zal worden bekroond met welslagen, dan wel gevolgd door mislukking. Ge *voelt* dit met ons mee, niet waar? Ge *weet* ook, dat welslagen zeer waarschijnlijk, mislukking slechts mogelijk is. En gij, dit voelende en wetende, zult wel een oogenblik willen luisteren naar een woord over Hahnemann en zijne beginselen. Want — en bij mislukking en bij welslagen moeten we ons later afvragen: welke waren de beginselen, die ons dreven; zijn we die beginselen trouw gebleven; of was onze daad een andere dan ons woord? En dit staat gelijk met te antwoorden op de vraag: welke waren de beginselen van den man, naar wiens systeem we ons hebben genoemd; voor wiens systeem we volledige erkenning en waardeering opeischen, ook door deze daad: de stichting en de instandhouding van een homoeopathisch ziekenhuis.

Hahnemann was een man van beginselen. Zijn werken zijn er vol van, hoe hij over deze tot klaarheid zocht te komen. Zijn hoofdwerk, 't *Organon*, is bijna geheel aan de toepassing gewijd van een nieuw wetenschappelijk beginsel: 't *Similia similibus curentur*, 't gelijkende worde door 't gelijkende genezen. Maar naast dit wetenschappelijk beginsel stelt hij een ander, volgens hem een hooger. Hij bespreekt het in slechts één paragraaf van 't genoemde boek. Hij zegt: 't Eenige en 't hoogste doel van den geneesheer is: aan zieken hun gezondheid terug te geven. Dit is een zedelijke drijfveer. Als we dus spreken over Hahnemann, den grondlegger van ons systeem, dan staat ons voor den geest Hahnemann, de geneesheer en Hahnemann, de mensch; of genoemd in de volgorde, die hij zou wenschen: Hahnemann de mensch en Hahnemann de geneesheer.

### HAHNEMANN DE MENSCH.

Samuel Hahnemann — hij werd in 1755 geboren te Meissen in Saksen, waar zijn vader als schilder verbonden was aan de bekende porceleinfabriek — gaf in zijn jeugd reeds blijken van bijzondere *begaafdheid*. Op zijn 13<sup>e</sup> jaar gaf hij les in 't Hebreuwsch; op zijn 18<sup>e</sup> jaar beheerschte hij zeven talen; Hufeland en andere geneesheeren van 't begin der 19<sup>e</sup> eeuw roemden hem als een der beste en geleerdste artsen onder zijn tijdgenooten. Van zijn ongewone *geestkracht* spreekt zijn besluit tot het volgen der academische lessen in Leipzig, tegen den uitdrukkelijken wil van zijn vader in, wiens middelen hem niet veroorloofden voor de studie van den zoon iets af te zonderen. Samuel moest met lesgeven en vertalingen zijn levensonderhoud en collegegelden verdienen; 't was een leven van groote ontbering. Toch hield hij vol.

Van zijn *innemende persoonlijkheid* getuigt de groote voorliefde, die zijn leermeester Prof. Quarin te Weenen, waarheen hij na twee jaren getrokken was, voor hem koestert; die hem zijn besten maar ook zijn meest geliefden leerling noemt.

Bewijsgronden voor den *hoogen adel van zijn karakter* zijn er te over; ik behoef er voor mijn doel maar enkele te noemen.

Hij was de eerste, die zich ernstig verzette tegen de ruwe en onmenselijke behandeling, waaraan in die dagen

krankzinnigen waren blootgesteld. Die ongelukkigen verdien slechts medelijden, was zijn stelregel, dien hij ook zelf streng toepaste. En zoo behandelde en genas hij zonder lichamelijke tuchtiging — een voor de toenmalige denkwijze ongehoorde methode — den beroemden schrijver Klockenbring. Na zijn volkomen genezing van den waanzin toonde de beklagenswaardige aan zijn redder dikwerf met tranen in de oogen de litteekens van de wonden, die zijn vorige oppassers veroorzaakt hadden bij hun pogingen om hem te binden en weerloos te maken.

Maar treffender nog dan dit is de zelfoverwinning in den harden, innerlijken strijd, die eindigde in de breuk met de officiële geneeskunst. Enkele korte woorden wil ik aan dien strijd wijden.

Na het beëindigen van zijn studies werd hij huisarts van den goeverneur van Transsylvanië; daarna vestigde hij zich als zelfstandig praktikus. Weldra werd hij de gezochte geneeskundige raadgever van een grooten kring van zieken. Aan zijn innemende persoonlijkheid, zijn ernstige toewijding gaven de patiënten zich gewillig over. Maar in zijn gemoed giste een toenemende ontevredenheid over zichzelf en zijn kunst. Meer en meer kwam hij tot het inzicht, dat hij, de geneesheer, die ijverig het welzijn van de hem toevertrouwde zieken zocht te bevorderen, in talloos vele gevallen hun lijden vermeerderd, hun dood verhaast had. Geen wonder: de kennis der ziekten bestond grotendeels in allerlei fantastische bespiegelingen; over de werking der geneesmiddelen verkeerde men bijna geheel in 't onzekere. 't Laat zich begrijpen, dat Hahnemann zich begon af te vragen, of de geneeskundige stand niet nog grooter plaag was dan de meest verwoestende epidemieën, die het menschedom geteisterd hadden. En eenmaal daarop bevestigend moerende antwoorden, bleef er voor hem geen keus dan zijn ambt prijs te geven. Gewillig bekrimpt hij zich tot in de meest noodzakelijke levensbehoeften. Vrouw en kinderen deelen in de zorgen, waarmee hij nu jaren lang te worstelen heeft. En al is 't besef, het menscheijk lijden niet te hebben vergroot, hem nu troostrijk; voor dat lijden, dat immers altijd en overal is, en om hulp en leniging schreit, kan hij oog en oor niet sluiten. Zijn gemoed wordt week, als hij voor jammerklachten alleen een troostwoord schenken kan. Maar zijn hart breekt, als zijn kinderen ernstig ziek worden en hij in 't duister tast, wáár voor hen hulp te erlangen.

Hahnemann was een *moedig* man: geen kastegeest weerhield hem te spreken, als zwijgen schade kon doen aan de belangen der zieken; 't was de *eerste plicht van den geneesheer daarvoor te waken*. Toen keizer Leopold II in 1792 plotseling stierf, na 4 maal in 24 uur te zijn adergelaten — en dat bij een door ingewandsziekte uitgeputten man — richtte Hahnemann in een openlijk schrijven een scherpe kritiek op een dergelijke onzinnige behandelingswijze. De geschiedenis heeft hem gelijk gegeven; maar als wij ons een oogenblik de giftige woede van den keizerlijken lijfarts en diens hooggeleerde helpers en zijn gildebroeders denken, zoo openlijk aan de kaak gesteld, dan brengen wij een eerbiedige hulde aan Hahnemann, den ridder zonder vrees, den moedigen verdediger van het leven van talloze zieken.

Hahnemann was een *geloovig* man; hij had een innig vertrouwen in de goedertierenheid van het Opperwezen. Hij was overtuigd, dat God wilde dat de eene mensch in Zijn hand het werktuig zou zijn tot leniging van de smarten van den anderen. *De mensch, die roeping zich bewust, moest dus de geneesmiddelen kunnen vinden, die God zonder twijfel ter bestrijding van elke kwaal geschapen had*. — Of Hahnemann ook heel veel aan de theologie deed, is mij niet bekend en is misschien ook minder ter zake dienende. — Genoeg: ik schetste u Hahnemann, de mensch vol deernis met zijn zieken; 't vaderhart geslingerd tusschen hoop en vrees voor het leven zijner lievelingen; gekweld door een pijnigend besef van onmacht; de mensch van een verheven roeping zich bewust. Ik behoef zijn beeld niet vollediger te teekenen om van hem te kunnen zeggen: hij, de geleerde, van wiens alomvattende kennis een elk met be-



wondering spreekt, speurt straks een nieuwe wetenschappelijke waarheid door de teerste tastvezelen van zijn ontroerd gemoed — eerder nog dan door de aanschouwing met zijn geklaard verstand. —

En nu:

#### HAHNEMANN ALS GENEESHEER.

Niet waar, geachte toehoorder, ge vindt het zoo'n natuurlijke vraag, als ge van uw dokter wilt weten, wat toch die en die pijn in uw lichaam beteekent; wat het wezen van typhus is; wat ziekten eigenlijk zijn. Gij laat u vaker afschepen met een hollen klank, dan ge zelf vermoedt, en heel erg is dat veelal niet. Maar erger is het, dat die holle klank den dokter zelf als een woord van ware wijsheid in de ooren klinkt. Met het vraagstuk, wat ziekten zijn, hebben alle geslachten van geneesheeren tot op den huidige dag zich bezig gehouden; en reeds een schijnoplossing heeft telkens tot grondslag gediend voor eene methode tot genezen van zieken. Tallooze, van elkaar sterk afwijkende antwoorden zijn als oplossing van dat vraagstuk gegeven: even veelsoortig zijn de geneesmethoden geweest, die op den weeken bodem van bespiegeling zijn opgebouwd en er in zijn weggezonden; ten grave gedaald met de dooden, wien een ontijdig einde was bereid. Braak- en andere zuiveringsmiddelen, aderlatingen, verdoovende, koortswerende, pijnstillende middelen in sterke dosis toegediend — ze waren eens de kroon op den geestesarbeid van de beroemdste geneesheeren van hun tijd. Maar de roem bij hun tijdgenooten maakte plaats voor beruchtheid bij een volgend geslacht van geneesheeren — dat in een zelfde euvel weer verviel: er ligt zoo'n verleiding in voor ons zelfgevoel met een wetenschappelijk systeem te pronken. En daarbij nog als priesters, in dienst der heilige wetenschap, zich verheven te voelen boven „het profanum vulgus." En wie dorst en kon het wagen de heiligdommen af te breken en de priesters te wijzen op een andere levenstaak: eerst, en vooral leniging te brengen voor het lijden van dat „ongewijde volk"? Weinigen voorzeker hadden dat inzicht en dien moed; Hahnemann heeft het gekund en gedurfd. Staak dat ijdel woordenspel; ziet hier uw taak, uw eenig en uw hoogste streven: 't teruggeven van gezondheid aan uw zieken. Aan uw geleerdheid kan het systeem, dat ik u geef, niet het eerst bevrediging schenken, want de vraag naar het wezen der ziekte is er ondergeschikt aan de genezing daarvan; de hoofdzaak is wat we er mee bereiken; dan komt wat we er van begrijpen.

Dit is het wachtwoord gebleven, waaraan de beste volgers van Hahnemann elkaar hebben herkend; dat deelt ook nu nog de medici in twee kampen.

Het Hahnemannsche systeem is opgebouwd op eene ontdekking; niet op een of andere verklaring over wat ziekten zouden zijn; en sterker nog: elke verklaring, die tot dusver aangaande het wezen van ziekte gegolden had, paste volstrekt niet in de geneesmethode, die zich homoeopathie noemt. Homoeopathie: naar 't homoion beginsel, volgens hetwelk ziekteverschijnselen genezen worden door een geneesmiddel, dat bij een gezond mensch deze verschijnselen opwekt. Eenvoudiger beginsel is wel niet denkbaar; van verklaring dier verschijnselen wordt niet gerept; geleerde uitleggingen worden zeer koel bejegend. Men voelt het mee, een professor moet zich bij ons voelen als een ontkleede koning, die met den minste zijner onderdanen te water gaat. Maar hoe menig vorst zou zich, om drenkelingen te redden, allereerst mensch gevoelen en zijn hooge waardigheid vergeten!

Zonder twijfel, ook Hahnemann was een geleerd man; maar hetzelfde gemoed, dat gedreven door een verheven eerezucht, door deernis en medelijden, een nieuwe wetenschappelijke waarheid had gespeurd, dat hart, dat snakte naar de hulpbronnen, waaruit hij den lijders nieuwe levenskracht en liefde tot het leven kon toevoeren, was toen niet ontvankelijk voor de verlokkingen van een zelfzuchtige, zich zelf zoekende wetenschap; haar ter wille de heerlijke resultaten te loochenen, was bij zulk een man niet denkbaar.

Ge schudt afwerend met het hoofd en ge noemt me de namen van tientallen geneesheeren der oude school, wier leven geheel en al toewijding is geweest voor hun zieken; die peinsden en werkten van den morgen tot den avond, en weder van den avond tot den morgen om voor den lijder meer dan een trooster, ook een helper te zijn. Voorzeker, wij homoeopathen zullen in velen hunner onzen meerdere in menselijkheid en zelfopoffering erkennen; wij zijn er trotsch op tot een stand te behooren, die een von Bergmann, den chirurg, een von Graefe, den oogarts, onder zijn leden telt; we houden de gedachtenis van een Stokvis hoog in eere; en leerlingen van een Kooyker gedanken met dankbaarheid zijn bezielend voorgaan in zich zelf vergetende toewijding.

En toch zeggen we: 't is iets anders een waarachtig geneesheer te blijven trots een bekrompen wetenschappelijk systeem, dat men aanhangt, dan wel zich te volmaken in een systeem, dat 't helpen nog hooger stelt dan 't verrijken van den geest.

Ik sprak van een bekrompen wetenschappelijk systeem, en ik beroep me daarvoor op de opzettelijke verwaarloozing (een eeuw lang) van onze geneeswijze door de allopathie, niettegenstaande hare in 't oogspringende voordeelen, hare opvallende resultaten, den blijvenden en toenemenden aanhang onder de zieken; een verwaarloozing, goedgepraat door 't gemis van een verklaring, die pasklaar kan gemaakt worden voor die officiële wetenschap; ik beroep me op uitspraken van allopathen, die nog in den laatsten tijd zich met de Homoeopathie hebben bezig gehouden.

Eerst onlangs verscheen een academisch proefschrift van een leerling van Prof. Nolen te Leiden. In de voorrede betuigt hij dank aan zijn leermeester voor den steun, hem tijdens de samenstelling van zijn geschrift betoond. Als de samensteller ons op bladz. 97 verklaart, dat op de homoeopathen deze geheele bewijslast rust, van nu nog eens met uitvoerige ziekte-geschiedenissen de waarde van hun stelsel te bewijzen, dan doet de eene of andere lezer, die door de Allopathie in haar beste vertegenwoordigers met een „non possumus" „we kunnen je niet helpen" ongeneeselijk is verklaard, toch wel deze vraag: als de Homoeopathie dan die bewijzen zal hebben geleverd, vreest de Allopathie dan niet de wroeging, mij onnoodig lang te hebben doen lijden, onnoodig, omdat ze immers die bewijzen zelf kon leveren.

Als deze leerling van Prof. Nolen daarop laat volgen, dat de zoogenaamde officiële school zich vooralsnog om de homoeopathische theorieën niet behoeft te bekommeren, dan stellen wij daartegenover: 1°. dat een ontdekking geen theorie is; 2°. dat een ontdekking, die betrekking heeft op het behoud der gezondheid, toch van den aanstaanden medicus meer belangstelling eischen mag dan een theoretische kritiek. En 't toont aan een geheel verdraaide opleiding voor zijn aanstaande taak als helpend raadsman, van wiens ingrijpen of onthouden talrijke menschenlevens afhankelijk zullen zijn, als hij van onze geneesmethode, waarvan tenminste de ongevaarlijkheid wel een der hoofdkenmerken is gebleken, beweert, ze op theoretische gronden niet te mogen toepassen in de praktijk.

Ook Dr. Droog, schrijver der brochure „de Homoeopathie voorheen en thans," erkennende, dat nieuwere theorieën aan het similia-beginsel een wetenschappelijken steun geven, klampt zich toch weer vast aan een theoretische bespiegeling, om zich aan een deugdelijke studie van onze geneesmiddelen en vervolgens aan hunne toepassing te onttrekken. Wij vragen — maar 't is de stem eens roependen in de woestijn: roerlooze stilte is het antwoord — gaarne erkend en dankbaar ook door ons aanvaard wat de theorie van thans voor uwe praktijk voor vruchten afwerpt, is die opbrengst ook maar eenigermate geëvenredigd aan den nood uwer zieken? Waarom dan gearzeld naast die bespiegeling zoo vele vruchtdragende ervaringsfeiten te erkennen?

Een ander voorbeeld: Toen voor een paar jaar de oprichting van een leerstoel voor de Homoeopathie aan de universiteit te Leiden bijna een voldongen feit was geworden, was het een harer hooggeleerden, Prof. Koster,

die zich daartegen fel verzette, omdat volgens hem de Leidsche universiteit in aanzien moest verliezen in de schatting van al wat nu officieele grootheid is, als ze aan de Homoeopathie een officieele plaats inruimde; die Homoeopathie, die nauwe betrekkingen onderhoudt met kwakzalverij en leekenpraktijk, maar dan toch ook de Homoeopathie, voor welks beginsel Prof. Koster naar eigen getuigenis eenige sympathie koestert; en met welk beginsel, zooals hij toegeeft, nog vele ware geneesmiddelen zullen zijn te ontdekken.

't Blijkt wel schrijnend duidelijk wat zwaarder weegt: de vrees de faculteit in opspraak te brengen of het verlangen naar verrijking der hulpmiddelen der geneeskunst.

Ik wilde aantonen, dat, als de leerlingen van Prof. Nolen, als Dr. Droog, Prof. Koster praktische geneesheeren zijn vol liefderijke toewijding voor hun zieken, ze dit niet krachtens, maar niettegenstaande hun bekrompen eerbied voor hun wetenschappelijk systeem geworden zijn, de betere mensch heeft het dan nog gewonnen van den geleerde; doch bij hoevelen is de mensch ten onder gegaan?

Maar hebben wij niet slechts als mensch, maar ook als homoeopaath het recht zulk een scherpe kritiek te oefenen op de officieele school? Stellen wij het heil der zieken hooger dan onze eigene vooropgezette meeningen? Hebben wij het recht tot dit homoeopathisch ziekenhuis jongeren te trekken in den naam van Samuel Hahnemann, in den naam van zijne beginselen? Zullen wij deze beginselen aanhangen met die trouw, die de zijne was?

Die vraag te stellen is nog niet ze bevestigend te beantwoorden! Wie onzer vermag het? Zeker, we huldigen in naam en met de daad het similia-beginsel; maar passen we het zóó toe, dat onze zieken werkelijk de zachtste, snelste, zekerste en duurzaamste genezing er mee erlangen? Als we Hahnemann niet in allen deele navolgen, doen we dit als vrucht van gelouterd onderzoek, of óók uit bekrompenheid, die een uitvoerig en moeilijk onderzoek na-laat? Dat onderzoek geldt de studie der geneesmiddelen in haar geheelen omvang en het resultaat van hunne toediening aan zieken. Hahnemann achtte het een misdaad niet rusteloos te streven naar verruiming zijner kennis der geneesmiddelen; achtte hij de resultaten het zekerst, als men bijzonder gewicht legt op de subjectieve klachten en gemoedsveranderingen van den zieke; als men de geneesmiddelen in een millioenen en millioenenmaal verdunnen toestand toedient; als men zich zoo lang mogelijk onthoudt van palliatieve middelen. Ja, afwijkende meeningen zijn er in elke gemeenschap, ook de kleinste; maar zijn wij er diep van doordrongen, dat een van onzen grooten voorganger afwijkende meening de ondergang van vele

onzer zieken kan beteekenen? *Zijn wij rusteloos doende Hahnemann's systeem, en ook onszelven te herzien?* Geen minderen eisch mogen we onszelven stellen! Dan keeren tal van zieken met nieuwe liefde tot dit leven uit deze stichting huiswaarts; dan worden de uren in dit ziekenhuis doorgebracht een keerpunt in het innerlijk leven van menig geneesheer. Dan verdienen wij den eerbied, waarmee men ons bejegt, en die nu zoo dikwerf zijn oorsprong vindt in des lijdens vreesachtigheid voor pijn en voor den dood.

Dan wordt ons ziekenhuis het aantrekkingspunt van de edelsten onder onze allopathische tegenstanders; en dezen hebben wij noodig. De homoeopathie in ons land is nog niet wat ze zijn moet; moogt gij, geneesheer-directeur, het eenmaal van U hooren getuigen, dat gij én tegenstanders én voorstanders van Samuel Hahnemann tezamen tot diens hoog en klaar besef eener edele roeping hebt opgevoerd; dat ge ernstige terechtwijzigingen niet hebt gespaard aan hen, die door gemakzucht of eigenwaan bekrompen betweters dreigden te worden. De mensch is nog meer dan een denkwerktuig; bekwaam u en ons in wat homoeopathie en allopathie bieden kunnen; maar dan: grijp ons aan in ons gemoed, en onze geest baart het bovenmenschelijke, de overwinning op onszelven: op onze gemakzucht, op onze eigenwaan.

**BERICHT.**

Tot onze voldoening maken wij er melding van, dat in de Homoeopathische Afdeling van het Diaconessenhuis te Utrecht reeds verscheidene patiënten zijn opgenomen, sommigen kosteloos, anderen tegen betaling van f 1.25 per dag. Wie voor kostelooze opname in aanmerking wenschen te komen, gelieven zich aan te melden bij den geneesheer-directeur zelve, den heer J. I. A. B. van Roijen, arts, Achter Twijnstraat 30, of bij een der leden van den Raad van Beheer.

**RIJST.**

Gaarne vestigen wij de aandacht onzer lezers op de door D. Spoor te Boxtel in den handel gebrachte rijst, Wij doen dit niet om reclame te maken voor deze rijst, maar omdat wij overtuigd zijn, dat deze niet vooraf aan allerlei kunstbewerkingen onderworpen rijstkorrels meer voedende bestanddeelen bevatten dan de gewone, glanzende, witte korrels, zooals zij overal gebruikt worden. Ook de smaak van deze natuur-rijst is, zooals wij ons zelf overtuigen konden, uitnemend. Wel ziet deze rijst er na het koken niet zoo smakelijk uit, omdat zij niet witglanzend maar eenigszins bruinachtig getint is; men late zich evenwel door dit uitwendige minder schoone niet afschrikken, en neme eens eenige dagen en weken de proef er mede. Men zal er zich wel bij bevinden, én wat de voeding én wat den smaak betreft.

Dr. N. A. J. V.

**ADVERTENTIËN.**

**J. T. WOUTERS, Arts**  
zal van 19—26 Juni  
afwezig zijn. (9)

**Homoeopathische Geneesmiddelen**  
van Dr. Willmar Schwabe te Leipzig  
verkrijgbaar bij  
**AUG. A. DONKER, Apotheker.**  
Interc. Telef. No. 137.  
Breestraat 67, BEVERWIJK. (20)

**J. MIEG, Med. Docts. Arts**  
Homoeopathisch Geneesheer  
HAARLEM, (10)  
is tot nadere aankon-  
diging **AFWEZIG.**

**Dr. M. L. v. d. STEMPEL**  
is van 6 Juli tot  
22 Juli niet te  
**CONSULTEEREN.**  
(10)

**SPOOR'S Normale Rijst**  
is rijst, zooals de natuur dit graan oplevert, alleen ontdaan van de hoornachtige dop, dus niet van de meest voedende bestanddeelen beroofd. Niet blauw of geel geverfd, noch met paraffine geglansd.  
Bij D. SPOOR te Boxtel verkrijgbaar in postpakketten van 4½ K.G. roode en witte korrels à f 1.15, en witte groote korrels à f 1.30 per pakket. (15)

**BLOEDARMOEDE** DOOR Dr. J. VOORHOEVE  
zal binnenkort verschijnen als eerste deeltje der

**Tweede serie: HOMOEOPATHISCHE BIBLIOTHEEK.**  
Ook deze serie bestaat weer uit **ZES DEELTJES**, drie te verschijnen in 1907 en drie te verschijnen in 1908; PRIJS f 1.80 samen, betaalbaar in twee termijnen van 90 cts. — In de Eerste serie zijn verschenen:  
I. ZENUWZWAKTE. || III. MAZELEN EN ROODVONK. || V. INFLUENZA.  
II. KOUVATTEN. || IV. TUBERCULOSE. || VI. RHEUMATIEK EN JICHT.  
PRIJS van elk deeltje afzonderlijk 45 cts., alle zes samen slechts f 1.80.  
**N.B.** Ieder, die thans inteeekt op de belde Series der Homoeopathische Bibliotheek ontvangt  
**EEN PRACHTBAND CADEAU**  
om de eerste zes deeltjes in te binden, en heeft later als inteekenaar recht op een prachtband voor de Tweede serie tegen betaling van 30 cts, zoodat men aldus voor geringen prijs in 't bezit komt van  
**TWEE DEGELIJKE HOMOEOPATHISCHE WERKEN.**  
Bij elken solieden boekhandelaar kan men inteekenen en bij de uitgevers LA RIVIÈRE & VOORHOEVE — ZWOLLE



# HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD

Orgaan der „Vereeniging tot Bevordering der Homoeopathie in Nederland”

Onder Hoofdredactie van: D<sup>r</sup> N. A. J. VOORHOEVE, Den Haag.

Met medewerking van de Heeren: A. DE GROOT, arts, Utrecht; P. L. VAN DER HARST, arts; D<sup>r</sup> F. W. O. KALLENBACH, Apeldoorn; J. MIEG, arts, Haarlem; D<sup>r</sup> D. K. MUNTING JR., Amsterdam; W. ROLVINK, arts, Arnhem; D<sup>r</sup> S. J. VAN ROIJEN, Utrecht; D<sup>r</sup> M. L. VAN DER STEMPEL, Amsterdam; D<sup>r</sup> J. VOORHOEVE, Dillenburg; J. T. WOUTERS, arts, Arnhem, en anderen.

Uitgevers: LA RIVIÈRE & VOORHOEVE — ZWOLLE.

ABONNEMENTSPRIJS:	ADVERTENTIEPRIJS:
Per jaargang, franco per post . . . . . f 1.25	Van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents :- :- :-
Voor het Buitenland, alleen bij vooruitbetaling . . - 1.40	Bij abonnement tegen verlaagd tarief, dat op aanvraag
Afzonderlijke nummers . . . . . - .12 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>	verkrijgbaar is. :- :- :- :- :- :- :- :- :- :- :-
Adres voor de Redactie: :- :- :- :- :-	Adres voor de Administratie: :- :- :- :-
CELEBESSTRAAT 93 — DEN HAAG.	LA RIVIÈRE & VOORHOEVE — ZWOLLE.

HET AUTEURSRECHT OP DEN INHOUD VAN DIT BLAD WORDT VERZEKERD VOLGENS DE WET VAN 28 JUNI 1881 (STBL. N<sup>o</sup> 124).

INHOUD: Homoeopathisch Ziekenhuis. — Nogmaals de eerste Mei. — Moderne methode van bestrijding der tuberculose. — Homoeopathie in Engeland. — Rijst. — Advertentiën.

## Homoeopathisch Ziekenhuis.

Volgaarne vestigen wij de aandacht op het prospectus, dat dezer dagen door den Raad van Beheer der Naaml. Vennootschap „Homoeopathisch Ziekenhuis” verzonden is aan alle aandeelhouders en aan allen, die een jaarlijksche contributie geven tot bestrijding van de exploitatie-kosten.

Na er op gewezen te hebben, dat thans sinds 1 Mei j.l. ook in ons land de gelegenheid bestaat zich aan een homoeopathische behandeling in een ziekenhuis te onderwerpen, deelt de Raad van Beheer nogmaals mede, 't geen aan onze lezers reeds bekend is, dat de „Homoeopathische Afdeling” van het Utrechtsche Diaconessenhuis bestaat uit twee zalen, een vrouwenzaal met 12 bedden en een mannenzaal met 13 bedden, waaronder één in een isoleer-kamer, en vervolgt dan:

Deze zalen en deze kamer zijn geheel naar de eischen van den tijd ingericht. Bij de mannenzaal is een lighal voor hen, die openlucht-behandeling noodig hebben. Bij het Diaconessenhuis is een groote, fraaie tuin, met beschutte zitplaatsen. Voorts kunnen wij beschikken over alle hulpmiddelen voor verpleging en behandeling, die het Diaconessenhuis aanbiedt, zooals operatie-kamer, baden, enz.

Aan onze „Afdeling” is verder verbonden een goed ingericht laboratorium voor chemisch en microscopisch onderzoek van urine, sputum enz., alsmede een donkere kamer voor onderzoek van oogen, neus, keel en ooren.

Voor hen, die ziekenhuis-verpleging alsmede geneeskundige behandeling van onzen geneesheer-directeur wenschen,

doch niet in de 3de klasse opname wenschen, is gelegenheid te worden opgenomen in de 1e en 2e klasse van het Diaconessenhuis.

De verpleegkosten bedragen:

Voor **Vrouwen**:

1e klasse f 6,— à f 7,— per dag } naarmate van de kamer  
2e klasse f 3,— à f 4,— per dag } die gebruikt wordt.

Voor **Mannen**:

1e klasse f 6,— tot f 8,— per dag } naarmate van de kamer  
2e klasse f 3,— à f 4,— per dag } die gebruikt wordt.

Hieronder zijn *niet* begrepen: het honorarium van den geneesheer, medicijnen, bewassing, wijn en verbandmiddelen.

„Voor de „Homoeopathische Afdeling” (3e klasse) zijn de verpleegkosten, zoowel voor mannen als voor vrouwen, f 1.25 per dag.

Hieronder is *alles* inbegrepen, ook de geneeskundige behandeling en de medicijnen, echter *niet* de bewassing.

Voor hen, die niet bij machte zijn de verpleegkosten te betalen en voor wie niet daarin wordt voorzien door verplegingsfondsen, diaconieën of particulieren, is gelegenheid *gratis* of tegen een *gedeelte* van de verpleegkosten te worden opgenomen.

Aan de „Homoeopathische Afdeling” is voorts verbonden een *polikliniek*, waar minvermogene patienten, tegen betaling van f 1,— voor een kaart, bestemd voor twee maanden, geneeskundig behandeld kunnen worden.

Voor geheel onvermogenen is de gelegenheid opgesteld zich geregeld gratis te laten behandelen.

De polikliniek-uren zijn: Dinsdags, Donderdags en Zaterdags 11 uur. (Vóór 11 uur aan te melden).

Voor opneming, alsmede voor nadere inlichtingen richt men zich tot den geneesheer-directeur, den heer J. I. A. B. VAN ROIJEN, Achter Twijnstraat 30, Utrecht.

TELEFOON: Diaconessenhuis No. 102.

Bijzonder veel genoeg doet het ons, uit dit prospectus te vernemen, dat derhalve on- en minvermogene patiënten niet alleen poliklinische behandeling kunnen verkrijgen, maar dat er, dank zij den finantiëlen steun van enkele voorstanders der homoeopathische geneeswijze, ook in de „Afdeling” gelegenheid is, gratis of tegen een gedeelte der verplegingskosten te worden opgenomen.

Men zegge dit voort, en werke er toe mede, dat velen zich bij den geneesheer-directeur, den arts J. I. A. B. van Roijen, aanmelden, opdat weldra onze Homoeopathische Afdeling *vele* zieken bevatte en aldus kunne strekken tot heil van *vele* lijdenden en tot *meerdere* uitbreiding onzer zoo geliefde geneeswijze!

REDACTIE.

## Nogmaals de eerste Mei.

In de vorige nummers van ons blad hebben wij reeds velerlei medegedeeld over hetgeen op den eersten Mei — dien blijden Meidag — bij de opening van de Homoeopathische afdeling gedaan en gesproken werd. Tot nog toe deelden wij evenwel niet mede — voornamelijk door plaatsgebrek — hetgeen door den Voorzitter van den Raad van Beheer, Dr. N. A. J. Voorhoeve, bij de installatie van den geneesheer-directeur gezegd werd, en op welke wijze deze toespraak door den arts J. I. A. B. van Roijen werd beantwoord.

Het zij ons vergund, hetgeen door hen gezegd werd, alsnog in hoofdzaak hier weer te geven, opdat onze lezers er zich van kunnen overtuigen op welke wijze de geneesheer-directeur zijn taak in dit eerste Homoeopathische ziekenhuis meent te moeten opvatten.

Na van zijn plaats opgestaan te zijn en zich tot den arts van Roijen gewend te hebben, zeide de voorzitter ongeveer het volgende:

„Het oogenblik is thans gekomen, geachte coll. v. R., dat gij uwe taak zult aanvaarden. Lang is er van dezen 1<sup>sten</sup> Mei 1907 onder ons gesproken, heden is hij er. Lang hebt gij tegen dezen dag, waarop gij aan deze inrichting zoudt verbonden worden, opgezien, heden moet gij beginnen.

Dat gij het niet zonder schroom doet, weet ik. Want 't is een moeielijke taak, die u wacht. 't Is een werk van groot belang, een arbeidsveld dat nog ontgonnen moet worden. Gij zult hier in deze Inrichting niet alleen zieken te behandelen hebben, maar gij zult ook *bij* en *door* die behandeling den tegenstanders moeten toonen, wat de Homoeopathie vermag. Gij zult niet alleen volgens uw beste weten en kunnen aan kranken van allerlei aard geneesmiddelen voorschrijven, om te trachten tuto, cito et jucunde te genezen, maar gij zult ook aan belangstellende collegae, aan jonge artsen, wellicht ook aan medische studenten reenschap moeten afleggen van uw geneesmiddelkeuze.

Maar geen nood! Al ziet gij tegen uwe taak op, wij weten allen, dat gij die taak met al de kracht, die in u is, zult beginnen en zult voortzetten. In dat vertrouwen heeft dan ook de Raad van Beheer u benoemd tot geneesheer-directeur van de thans opgerichte Homoeopathische Afdeling; en in dat vertrouwen zij het mij als Voorzitter van dien Raad dan ook nu vergund, u uit zijn naam als zoodanig te installeren, en u toe te wenschen, dat gij menig jaar in dezen werkring tot heil van vele

kranken, tot meerdere erkenning der homoeopathische beginselen, en tot steeds grooter waardeering van onzen genialen Hahnemann moogt werkzaam zijn!”

Nadat hierop de voorzitter den thans benoemden geneesheer-directeur hartelijk de hand gedrukt had, werd zijne toespraak door dezen met de volgende woorden beantwoord:

„Volkomen juist is het, dat ik niet zonder schroom mijn nieuwen werkring aanvaard. Hoe kan het ook anders? Als gewoon practizeerend geneesheer voelt men niet alleen dagelijks, hoeveel leemten er nog in onze wetenschap zijn, maar ook en vooral hoeveel er in de wetenschap is, hetwelk men zelf niet beheerscht, waarvan men zich niet meester gevoelt. Zeer zeker zijn er van deze leemten enkele door mij aangevuld in het afgelopen studiejaar, doch andere, die vooraf niet werden vermoed, hebben zich juist daardoor aan het oog geopenbaard.

Dat het niet zonder schroom is, dat ik mijn veel omvattenden werkring begin, kan dan ook niemand verwonderen. Toch zal ik de mij opgelegde taak met moed en met liefde aanvaarden. Immers door uwen Raad is verklaard, dat hij vertrouwt op mijn goeden wil om die taak naar beste weten ten uitvoer te brengen, dat hij vertrouwt op mijn vurigen wensch ons ziekenhuis, indien eenigszins mogelijk, tot bloei te brengen en aan de ons lief geworden geneeswijze in de medische wereld meer populariteit te verschaffen. Uw Raad heeft verder verklaard, mij indien noodig, steeds met raad en daad te zullen bijstaan. Dat vertrouwen en die belofte geven moed, kracht en lust om datgene te aanvaarden, wat anders haast onuitvoerbaar zou zijn.

Dan is er nog iets. Al is het nog slechts sinds heel korten tijd en al betreft het slechts kleine voorbereidende maatregelen, toch heb ik reeds van de besturende zuster van het diaconessenhuis welwillende medewerking ondervonden, hetgeen mij doet vertrouwen in de toekomst ook van die zijde op steun en bereidwilligheid te kunnen rekenen bij het ten uitvoer brengen van onze goede plannen.

Indien zoo van verschillende zijden de handen eendrachtig ineen geslagen worden, dan moet wel het resultaat zijn, dat er iets goeds wordt geboren, en dan heeft het oud-Hollandsche devies: *concordia res parvae crescunt*, hetwelk ik dezer dagen op een oude Utrechtsche kerk las, kans bewaarheid te worden.

Van ganscher harte hoop ik, dat dit zoo moge zijn en dat het ons tevens vergund moge zijn den bloei van ons ziekenhuis te aanschouwen.

Dat ik tot de bereiking van het schoone doel mijn beste krachten zal geven, daarvan geef ik u, mijnheer de voorzitter, bij dezen mijn plechtige verzekering.”

## Moderne methode van bestrijding der tuberculose.

Voor een groot aantal toehoorders, die feest vierden in den tuin der sociëteit „Ons genoeg” te Gouda, ter gelegenheid van 't tienjarig bestaan van het ziekenfonds: „Goudsche Coöperatie Vereeniging voor genees-; heel- en verloskundige hulp”, hield onlangs Dr. A. C. A. Hoffman, arts te Gouda, voorz. der pl. Comm. Ongevallenwet, een tweetal redevoeringen. De gemengde zangvereeniging „Gouda” in den koepel geplaatst, zong prachtige, meest

Oud-Holl. liederen, vóór, tusschen en na de toespraken.

Dr. Hoffman sprak eerst over de macht der coöperatie op 't terrein van ziekenbehandeling in de volksklassen, en hij wist, door mededeeling zijner ervaringen op dit gebied in verschillende buitenlandsche plaatsen, zijne hoorders te doordringen van 't besef der kracht van coöperatie op ziekenfonds-terrein.

Een warme ovatie viel den spreker van het aandachtig luisterend publiek, bestaande uit alle partijen, ten deel.

Na de pauze sprak Dr. H. over de nieuwere wegen, waarlangs men de volksziekte, de tuberculose, tracht te bestrijden. Hij wees in dit verband op den invloed, dien buitenlandsche coöperatief ingerichte ziekenfondsen ten goede hebben kunnen uitoefenen, bijv. door 't in huur hebben van een paar vertrekken in sanatoriums voor borstlijders.

Met de grootste aandacht volgde 't talrijk gehoor sprekers uiteenzettingen over de nieuwere inspuitingsmethoden met tuberculine tegen de tuberculose, vooral de methoden van Marmorek en van Denys, van de hoogeschool van Leuven. Spr. waarschuwde tegen te hoopvolle verwachtingen, maar zag met andere artsen, die te dezer zake meer bevoegd zijn, niettemin in den modernen arbeid der geneeskunde een door de wolken brekenden straal van 't goddelijk genie, dat den weg verheldert, waarlangs eenmaal, met Gods hulp, middelen zullen kunnen worden gevonden, die werkzaam zullen blijken tegen de tering, zooals de vaccinatie is gebleken een middel tegen de pokken, die verwoestende volksziekte van vroegere geslachten.

## HOMOEOPATHIE IN ENGELAND.

Onder dezen titel gaven wij in No. 12 van den vorigen jaargang een kort overzicht van den stand der Homoeopathie in Engeland en een beschrijving, van afbeeldingen voorzien, van eenige homoeopathische ziekenhuizen daar te lande. Er blijft ons, om het bericht over den stand onzer geneeswijze in het land der Britten volledig te maken, nu nog over, eenige mededeelingen te doen omtrent het grootsch ingerichte homoeopathische ziekenhuis in de hoofdstad van het Vereenigde Koninkrijk. Wij maken ter verduidelijking van de beschrijving hierbij gaarne gebruik van een aantal cliché's, die van den secretaris van het ziekenhuis, Dr. Edward Attwood, afkomstig zijn en ter onzer beschikking gesteld werden.

Geen homoeopaath, die in Londen vertoeft, mag verzuimen het **Londense homoeopathische ziekenhuis** te bezoeken. Het ligt ongeveer in het centrum der millioenenstad, in Great Ormond Street No. 52, in de buurt van New Oxford Street en High Holborn, niet ver van het Britsche Museum en Russel Square. In het jaar 1849 opgericht, moest dit ziekenhuis reeds driemaal belangrijk vergroot en omgebouwd worden. Nu is het al weer te klein geworden en heeft men drie huizen in de buurt aangekocht om, na die gesloopt te hebben, weer te kunnen aanbouwen. Gelijk onze afbeelding op bladz. 52 toont, is het ziekenhuis een massief gebouw van 5 verdiepingen. De grond is in Londen buitengewoon duur, daarom moest men de polikliniek in het souterrain verleggen. Wie het Berlijnsche homoeopathische ziekenhuis met zijn overvloed aan ruimte gezien heeft, zal in dit opzicht hier teleurgesteld worden. Wat echter den gangen en trappen aan ruimte en licht ontbreekt, komt den ziekenzalen, die ter weërszijden van den middel-

bouw liggen, weer ten goede, Zij voldoen aan alle eischen, die men aan ziekenkamers 3<sup>de</sup> klasse kan stellen. Dit hospitaal heeft nml. *uitsluitend kamers 3<sup>de</sup> klasse*, aangezien slechts *onvermogene* patiënten worden opgenomen. Hetzelfde is in de meeste andere Engelsche ziekenhuizen het geval. Privaatpatiënten begeven zich liefst in „Nursing homes” (ziekenpensions) om zich te laten verplegen of om geopereerd te worden. Elke zaal van het Londense homoeopathische ziekenhuis heeft plaats voor 14 of 15 bedden en is, zooals wij uit de afbeelding op bladz. 52 kunnen zien, zeer behagelijk ingericht. In het midden van de zaal brandt in den winter een open haard in een vrijstaanden schoorsteen; hooge, tot aan het plafond reikende vensters verleen den daglicht ruimschoots toegang, en een keur van bloemen op den schoorsteen en op de nachttafels geven in verbinding met mooie schilderijen aan de wanden en gemakkelijke zetels en chaises-longues aan het geheel een vriendelijk, huiselijk aanzien. Elke zaal beschikt bovendien nog over een eigen bibliotheek en piano.

Behalve de ziekenzalen en de op de eerste verdieping gelegen operatiezalen zijn ook alle vertrekken voor het huishoudelijk bestuur, voor den secretaris, voor de behandelende geneesheeren en voor de 30 aangestelde ziekenverpleegsters in dit gedeelte van het gebouw te vinden. In een afzonderlijk gebouw achter het ziekenhuis bevindt zich het Laboratorium, waarin scheikundige en pathologische onderzoekingen worden gedaan. In de bestuurskamer vinden wij een uiterst rijke bibliotheek, tal van kostbare schilderijen, ook een goed gelukt portret van Hahnemann in olieverf. Interessant is daarin ook een portret van den homoeopathischen arts Dr. Dudgeon, omdat deze de uitvinder is van den „Sphygmograaf,” een instrument om de polscurven op te teekenen, hetwelk voor het wetenschappelijk onderzoek van twijfelachtige ziektegevallen van waarde is, waaruit wij o. a. kunnen zien, dat het niet waar is, wat Prof. Kunkel onlangs den homoeopathen verweet, dat nml. aan de ontdekking van alle rijke hulpmiddelen der diagnose de homoeopathen part noch deel hebben!”

Niet minder dan 31 homoeopathische artsen in Londen wijden een gedeelte van hun tijd en krachten aan het hospitaal en de kliniek zonder eenige geldelijke vergoeding, wat bij de groote afstanden in deze wereldstad zeker geen geringe opoffering beteekent. De afdeling voor inwendige ziekten is het meest bezet, zooals dat in een homoeopathische inrichting niet anders te verwachten is; in deze afdeling werken dan ook 14 artsen, maar ook de afdelingen voor speciale gevallen, operaties, enz. zijn goed bezet. Zoo vinden hier o. a. 3 chirurgen, 4 specialiteiten voor vrouwenziekten, 2 oorartsen, 2 oogartsen, een arts voor huidziekten, zenuwziekten, enz. volop werk. De meeste artsen zijn op bepaalde dagen in het ziekenhuis aanwezig, hunne diensten zijn vrijwillig, alleen de 2 assistenten voor de chirurgische afdeling en de afdeling voor inwendige ziekten ontvangen een vast salaris. Overal is een ernstig wetenschappelijk streven te bespeuren; van de nieuwste wetenschappelijke ontdekkingen wordt gebruik gemaakt, voor zoover zij met de beginselen der Homoeopathie te vereenigen zijn. Aan de chirurgische afdeling werken een aantal chirurgen van naam, o. a. Dr. Knox Shaw, die de moeielijkste darm- en buikoperaties doorgaans met goed succes verricht. De operatiezalen zijn ruim en praktisch ingericht en voldoen aan alle eischen der moderne asepsis.



Het homoeopathische ziekenhuis in Londen.



Een ziekenzaal van het Londensche homoeopathische ziekenhuis.

Zoals ik reeds zeide, is de *polikliniek* in het souterrain te vinden. Uit een groote gemeenschappelijke wachtkamer, die meer dan 100 zitplaatsen bevat, komt men in de naar de straat gelegen spreekkamers der consulterende artsen. Niettegenstaande hun diepe ligging

zijn de vertrekken toch alle ruimschoots van daglicht voorzien. Bij elke spreekkamer behooren een of twee cabinetten, waarin de patiënten, die onderzocht moeten worden, zich uit- en aankleeden kunnen. Deze inrichting maakt een snelle en toch grondige behandeling der talloze patiënten mogelijk. Van 's middags 12 uur tot 's avonds 6 à 7 uur is de wachtkamer steeds bezet, daarom wordt tusschen 4 en 5 uur den wachtenden tegen betaling van 1 stuiver (1 penny) thee en brood rondgediend, wat door de patiënten

steeds met dank wordt aangenomen. Evenals het ziekenhuis bijna altijd geheel bezet is, zijn ook de krachten der artsen en diaconessen van de polikliniek ontoereikend, om al het werk te doen. Terwijl in het ziekenhuis jaarlijks gemiddeld 1000 zieken worden opgenomen, bedraagt het aantal der poliklinisch behandelde patiënten over de 24000 per jaar. Deze zieken moeten voor consult en geneesmiddelen inbegrepen 1 shilling (60 cents) per maand betalen; de polikliniek bezit nml. een groote homoeopathische apotheek, waaruit alle middelen direct aan de patiënten geleverd worden, wat een groot voordeel zoowel voor deze, alsook voor de artsen is, daar deze daardoor steeds zeker zijn met *betrouwbare* preparaten te werken. Het overschot van de ontvangsten der polikliniek, dat jaarlijks ongeveer 12000 gulden bedraagt, komt aan het ziekenhuis ten goede, welks uitgaven zeer groot zijn; b.v. in het jaar 1904 circa 120,000 gulden. Den lezers, die geheel-onthouders zijn,

zal het interesseeren te vernemen, dat van deze enorme som slechts 100 gulden voor alcoholische dranken wordt uitgegeven. Zelfs de artsen en diaconessen krijgen geen alcohol-bevattende dranken. Dat de resultaten van deze bijna geheel alcohol-vrije behandeling op de statistiek

der inrichting een uiterst gunstigen invloed uitoefenen, zal niemand verwonderen. Evenals in het homoeopathisch ziekenhuis, vindt men overigens in geheel Engeland meer inzicht in het nut van de drankbestrijding voor 't algemeene volkswelzijn dan bij ons. Niet minder dan 156 parlementsleden en 4 ministers zijn abstinenteren, terwijl het aantal geheelonthouders onder het volk miljoenen telt. Ook onder de homoeopathische artsen aldaar zijn een aantal „Teetotalers” te vinden.

De ontvangsten van het Londensche homoeopathische ziekenhuis bestaan hoofdzakelijk in jaarlijksche bijdragen en giften van homoeopathisch gezinde artsen en leeken, in renten van legaten en ander kapitaal en in de reeds genoemde overschotten der polikliniek. Is er een tekort, hetgeen wel

eens voorkomt, dan weet de „British Homoeopathic Association,” een groote vereeniging, uit artsen en leeken bestaande, altijd wel de helpende hand te bieden, zoodat er geen gevaar bestaat, dat dit schoone, goed ingerichte en voorbeeldig geleide homoeopathische ziekenhuis ooit uit gebrek aan middelen zijn poorten zal behoeven te sluiten. Ten slotte vermelden wij nog, om het overzicht over de

**Homoeopathie in Engeland** volledig te maken, dat de genoemde „British Homoeopathic Association,” die in Duitschland onder den naam: „Homoeopathische Liga” reeds navolging gevonden heeft, in den korten tijd van 4 jaren meer dan 100.000 gulden als reserve-kapitaal heeft verzameld, hetgeen bestemd is om het groote doel te helpen bereiken, dat deze vereeniging zich voor oogen gesteld heeft; nml.: *de stichting van een zelfstandige homoeopathische Universiteit met het recht van promotie.* Hopen wij, dat deze wensch der Engelsche homoeopathen weldra

in vervulling zal gaan en ook in de Oude Wereld een kweekplaats van jonge homoeopathische krachten zal ontstaan, die voor de vele, die reeds in de Nieuwe Wereld gevonden worden, niet behoeft onder te doen!

D<sup>r</sup> J. V.



Wachtkamer van de Londensche homoeopathische polikliniek.



Een spreekkamer van de Londensche homoeopathische polikliniek.



## RIJST.

In het vorige nummer van dit blad is de aandacht der lezers gevestigd op de voor de volksvoeding zoo belangrijke rijst, die tot nog toe naar onze meening nog lang niet op haar volle waarde geschat wordt. Het zal naar aanleiding hiervan voor menig een misschien niet onaangenaam zijn eens nader met genoemde graanvrucht kennis te maken en iets te vernemen van de wijze, waarop zij verkregen en verwerkt wordt.

De rijstplant (*Oryza sativa*) behoort tot dezelfde familie als onze tarwe, haver, rogge en andere granen. Zij vormen tezamen de familie der Gramineëen of grassen, die in de gematigde luchtstreken een zoo overwegende plaats in den plantengroei innemen. Toch onderscheidt zich de rijst van vele harer zusters, daar zij een tropische plant is en wel een echte moerasplant. Zij wordt nog in wilden staat aangetroffen in de uitgestrekte moerassen van Engelsch-Indië. Deze wilde plant levert een uitstekende rijstsoort, maar de opbrengst is te gering voor een loonend bedrijf. Gekweekte rijst komt voor in meer dan honderd variëteiten, de kleur der korrels wisselt hierbij van koolzwart, donkerrood, lichtrood en geel tot ivoorwit. Ook vorm en smaak verschillen zeer. Zelfs is er een soort, die op de bergen groeit, de z.g. bergrijst, en dus in 't geheel geen moerasplant meer is. Ze wordt vooral gevonden tegen de berg-hellingen van den Himalaya. Men heeft deze soort ook in Engeland trachten aan te kweken.

De kweekplaatsen der rijst zijn bijna even talrijk als de soorten. De voornaamste culturen vindt men in Engelsch-Indië en Japan. Maar ook China verbouwt zeer veel rijst; Java levert een groot deel van onze rijst. Bijna overal in tropische streken, waar men moerasachtigen grond vindt, treft men ook den rijstbouw aan. In Europa wordt eveneens rijst gewonnen en wel in Spanje en Italië, en Amerika heeft een tijd gekend, dat het de beste rijst ter wereld leverde. Sedert de afschaffing der slavernij is echter de productie sterk achteruit gegaan.

De rijstlanden bij uitnemendheid blijven Indië, China en Japan. Hier is rijst hoofdvoedsel. De landbouwer in Indië bepaalt zijn welstand door te zeggen, dat hij tweemaal daags rijst eet of éénmaal daags of in 't geheel niet. Volgens het Brahmaansche scheppingsverhaal heet het dan ook: „Alzoo schiep God den mensch, God maakte voedsel en drank, rijst, vuur en water, runderen, olifanten en vogelen.” Naar de overlevering is rijst het oudste voedingsmiddel van Indië; ze staat bijna in een reuk van heiligheid, en men gebruikt ze bij offers en godsdienstige plechtigheden. Maar ook in China is 't rijstgebruik van zeer ouden datum. Een geschreven Chineesche oorkonde beschrijft de draineering en irrigatie van den Yangtse-rivier, ten behoeve van den rijstbouw, ongeveer 2350 v. C. Deze oorkonde verhaalt reeds van de wijze, waarop van de rijstvelden door den Keizer Yu belasting geheven werd.

Zelfs op een Egyptisch graf, ongeveer 5000 jaar oud, treft men reeds een voorstelling aan van het dorschen en zeven van de rijst.

De wijze van verbouwing der rijst verschilt natuurlijk in de vele landen, waar zij groeit. Daar Engelsch-Indië als het voornaamste uitvoerland beschouwd moet worden, zullen we ons bepalen tot de beschrijving der cultuur in deze streek. Het vlakke, moerassige land der Britsche provincie Birmah staat in den regentijd geheel onder water, daar dit wegens den ondoordringbaren granietbodem niet kan wegvloeiën. Maar juist in de zoo ontstane uitgestrekte slijkvelten tiert de rijst; de regen is dus de bron van rijkdom en welvaart voor Britsch Birmah, al brengt hij heel wat ongemakken mee. Het verkeer toch is geheel gestremd, 't eenige vervoermiddel is de boot; men zeilt over velden en wegen en door de straten der boerendorpen, waar men 't vee boven op zolder gestald ziet. Maar wat men in China en Nederlandsch-Indië met veel moeite en arbeid tot stand brengt, volbrengt hier de regen, n.l. het zuiver horizontaal maken der rijstvelden, opdat het

water niet afvloeit. De boer heeft hier dus niets anders te doen dan 't land te zuiveren van gras en onkruid. Deze arbeid begint tegen 't einde van Mei, wanneer de eerste geweldige regenbuien den bodem zoodanig doorweekt hebben, dat menschen en ossen reeds door 't weeke slijk moeten waden. Tegelijkertijd wordt de bodem met een soort eg omgewoeld. Op sommige velden wordt nu „padi” gezaaid, d. w. z. ongepelde rijst; de korrels kiemen spoedig, de jonge plantjes schieten op en worden na korten tijd uit den grond getrokken en bij bosjes van twee of drie tegelijk op de andere velden overgeplant. Men begrijpt, dat dit een zeer tijdroovende en ook vermoeiende arbeid is, daar men den geheelen dag in gebukte houding moet staan. Velen gebruiken dan ook bij 't planten een vork van bamboeriet.

Bezoekers van Engelsch-Indië beweren, dat er niets schooner is dan 't frissche smaragdgroen der jonge rijstplanten. De landbouwer kan met welgevallen op zijn arbeid neerzien en behoeft nu ook niets meer aan zijn rijstvelden te doen, alles groeit vanzelf, onkruid komt in dezen moerassigen grond niet veel meer op, en aan mesten denkt de Indische boer niet. Het is wel merkwaardig, dat deze granietbodem jaar in jaar uit, zonder eenige bemesting, millioenen K.G. rijst oplevert. Alleen de vogels zijn de vijanden van den rijstbouwer, daar ze zich ook gaarne aan de voedzame korrels vergasten.

In December begint de oogst, de velden zijn dan gewoonlijk droog, de halmen vergeeld en de sikkels kan zijn werk beginnen. De ingehaalde rijst wordt door ossen gedorscht op oude oostersche wijze, de verkregen korrels zijn echter niet kaal zooals onze tarwekorrels, maar omgeven door een harde schil. Men kan ze dan ook zoo nog niet eten, ze moeten nog gepeld worden. De „padi” of ruwe rijst wordt dan tot handelsrijst. Dit doen echter de Birmahbewoners niet zelf, ze zenden hun waar naar de rijstmolens der groote uitvoerhavens op Europa en andere landen. Deze molens werken in den oogsttijd dag en nacht, de rivieren zijn bedekt met vrachtbooten, die padi naar de markt vervoeren. Makelaars stoomen den stroom op en neer om hunne molens van voedsel te voorzien, alles is leven en beweging.

De schillen worden eenvoudig in 't water geworpen, ze bedekken de oppervlakte der rivieren en zeebochten. Schepen, die naar Engelsch-Indië gaan, ontmoeten reeds dagen voor ze in de haven aankomen op hun weg de padischillen, die honderden mijlen ver in zee gedreven zijn.

In de laatste jaren is men zoo verstandig de schillen als stookmateriaal te gaan gebruiken; men pelt dan feitelijk rijstkorrels met de schillen hunner voorgangers.

Ook wordt een goed deel van den oogst als padi naar Europa gebracht en daar gepeld in Londen, Liverpool en Bremen.

Deze gepelde rijst is geschikt tot voeding en wordt toch niet als zoodanig gebruikt. De onbewerkte rijst ziet er n.l. niet wit en niet fraai genoeg uit. Daarom wordt ze zoogenaamd „verbeterd” en bij deze verbetering van vele waardevolle stoffen beroofd.

Maar een fabrikant bekommert zich weinig om de volksgezondheid, als zijn product maar aftrek vindt, en het publiek weet niet, dat „rijst” en „rijst” nog lang niet altijd hetzelfde is.

De gepelde rijst wordt, vóór zij in den handel komt, nog geschuurd, gebleekt en geglansd. Het schuren dient tot verwijdering van een vliesje, dat zich om den eigenlijken korrel bevindt. Dit vliesje op zich zelf heeft voor de voeding weinig of geen waarde, maar bij het schuren gaat ook een gedeelte van den korrel verloren en hierin bevinden zich juist 'n groote hoeveelheid eiwit, vet en voedingszouten.

C. Kamphuys, Zaandam, geeft als analyse van ongezuiverde Japansche rijst op:

Water . . . . .	14 %	Zetmeel . . . . .	71 %
Eiwit . . . . .	8 1/2 %	Asch . . . . .	1 1/2 %
Vet . . . . .	2 %		

En voor gezuiverde rijst:

Water . . . . .	13 %	Zetmeel . . . . .	80 %
Eiwit . . . . .	6.5 %		

Van vet en asch wordt hier dus in 't geheel niet gesproken, het gehalte is te klein.

Onder asch wordt hier verstaan 't geen overblijft bij verbranding der rijst. Het gehalte ervan bepaalt dus de hoeveelheid minerale stoffen, die de rijst bevat, en deze minerale stoffen zijn de voor 't menscheijk lichaam zoo noodige voedingszouten. Bij de zoogenaamd „gezuiverde” rijst is dus niet alleen het eiwitgehalte minder — het daalt van 8½ % op 6½ % — maar buitendien — en dit is van buitengewoon groot belang — gaan het vet en de voedingszouten zoo goed als geheel verloren.

Het bleeken van graanproducten geschiedt, evenals dat van suiker, gewoonlijk met ultramarijn. Bepaald schadelijk kan dit niet genoemd worden, hoewel 't doel ervan is de verbruikers een weinig voor den gek te houden.

Het glanzen wordt gewoonlijk slechts bij de betere soorten toegepast, de rijst wordt er natuurlijk minder oplosbaar door, daar de korrel omringd is door een laagje was of paraffine, dat het binnendringen van water in den korrel belemmert. Bovendien is paraffine een voor de gezondheid schadelijke stof. Meer dan eens is vergiftiging voorgekomen met bakolie, die paraffine bevatte. Men hoede zich dus voor dure en fraai uitzierende rijstsoorten.

Wordt nu de rijst na de bewerking in de fabrieken een weinig minderwaardig, toch blijft zij een voedingsmiddel van den eersten rang.

Dr. Franklands in Engeland heeft eens berekend, wat voor voedsel er noodig is voor den arbeid, dien een mensch verricht, wanneer hij een gewicht van 70 K.G. over een hoogte van 3000 Meter opheft. Wij zullen hier 't resultaat van zijn berekeningen voor eenige voedingsstoffen laten volgen:

Benoodigd gewicht aan voedsel in ponden.	Benoodigd gewicht aan voedsel in ponden.
Rijst . . . . . 1½	Brood . . . . . 2½
Havermeel . . . . . 1¼	Aardappelen . . . . . 5
Meel . . . . . 1½	Mager vleesch . . . . . 3½

Berekent men 1 pond rijst op 12 cent en 1 pond vleesch op 60 cent, dan is de verhouding in prijs voor dezelfde

hoeveelheid „kracht”: 16 cent en 210 cent, d. w. z. als 1 : 13. Rijst is ook gemakkelijker te verteren dan andere zetmeelhoudende voedingsmiddelen. Dit komt doordat de zetmeelkorrels zoo veel kleiner zijn dan die van aardappelen, tarwe, enz.

De Nederlandsche Pharmacopee geeft op voor de grootte der zetmeelkorrels van:

Rijst . . . . .	gemiddeld 5 micron. *)
Aardappelen . . . . .	gemiddeld 23 micron.
Tarwe } groote korrels gemiddeld 21 micron.	
} kleine korrels gemiddeld 4 micron.	

Rijst is dan ook niet alleen als voedsel in 't algemeen aan te bevelen, maar ook als kindervoedsel uitnemend geschikt en wel in den vorm van fijngemalen rijstmeel; dit bevat 6½ % eiwit, terwijl tapioca, arrowroot en graanmeel respectievelijk 2, 1 en 0 % eiwit bevatten.

Het is dan ook geen wonder, dat geheele volksstammen bijna uitsluitend van rijst leven. De Indische koelie, die den geheelen dag zwaren arbeid verricht bij 't lossen en laden der schepen, verbruikt ongeveer twee pond rijst per dag.

Vandaar ook de concurrentie, die Chineseesche koelies in Zuid-Afrika de blanke arbeiders aandoen, zij leven van een kleinigheid en winnen het in uithoudingsvermogen van den Germaanschen arbeider. Dit is wel een schitterend getuigenis voor de alzijdige voedzaamheid van rijst.

Door al 't geen over rijst is gezegd, hopen wij bij de lezers van „t Maandblad” de overtuiging gevestigd te hebben, dat rijst een der goedkoopste en beste voedingsmiddelen is en vooral in financieel minder bevoorrechte kringen een **dagelijksch voedsel** behoort te worden.

C. Th. V.

\*) Een micron is een duizendste millimeter.

ADVERTENTIËN.

**Doctor N. A. J. VOORHOEVE**  
is van **19 Juli** tot **21 Augustus**  
**niet te consulteren.**

Den meestbiedende te koop aangeboden:

**Jaargang I—XVII**  
van het HOMOEOPATHISCH  
MAANDBLAD. In 3 deelen  
gebonden; zindelijk ge-  
lezen. Br. fr. bij den Boekh.  
N. ROT, *Apeldoorn.* (10)

**Homoeopathische Geneesmiddelen**  
van **Dr. Willmar Schwabe** te Leipzig  
verkrijgbaar bij  
**AUG. A. DONKER, Apotheker.**  
Interc. Telef. No. 137.  
**Breestraat 67, BEVERWIJK.** (20)

**Dr. D. K. MUNTING Jr.,**  
**AMSTERDAM,** (20)  
is van **24 Juli a.s.** tot nader aan-  
kondiging **niet te consulteren.**

**H. VAN ROIJEN,**  
Stationsweg 27,  
**ROTTERDAM,**  
is **29 Juli** weder te  
consulteren. (10)

**J. MIEG,**  
Med. Docts. Arts,  
**HAARLEM,**  
heeft de praktijk her-  
vat. (10)

Zoeven verschenen:

**Bloedarmoede en Bleekzucht**  
door **Dr. J. VOORHOEVE.**

Prijs: **45 cents.**

Voor de intekenaren op de **Homoeopathische Bibliotheek** bedraagt de prijs slechts **30 cents.**

Uitgave van **LA RIVIÈRE & VOORHOEVE, Zwolle.**

**HEWEL & VEITHEN te Keulen**

Eenige fabrikanten van

**Dr. Med. LAHMANN'S NÄHRSAZ Preparaten**Gener.-Agent voor Nederl. en Koloniën,  
**J. BEKER, Pharm. Doct.<sup>s</sup> Apotheker,**  
**Firma JURREWITZ & Co., ROTTERDAM.**

<b>VEGETABILE MELK</b> , uitnemend kindervoedsel, zie blz. 255 van <i>Homoeopathie in de Praktijk</i> , door Dr. J. Voorhoeve, prijs per bus . . . . .	f 0.95
Hygiënische (Nährsalz) Cacao p. blik van $\frac{1}{2}$ Ko. . . . .	- 1.80
Hygiënische (Nährsalz) Cacao " " $\frac{1}{4}$ " " " " " " . . . . .	- 0.92 <sup>s</sup>
Hygiënische (Nährsalz) Cacao " " $\frac{1}{8}$ " " " " " " . . . . .	- 0.47 <sup>s</sup>
Hygiënische (Nährsalz) Chocolade per $\frac{1}{2}$ Ko. N <sup>o</sup> I, (rood papier) . . . . .	- 1.50
Hygiënische (Nährsalz) Chocolade per $\frac{1}{2}$ Ko. N <sup>o</sup> II, (blauw papier) . . . . .	- 1.25
Hygiënische (Nährsalz) Extract per potje . . . . .	- 1.10
Hygiënische (Nährsalz) Extract per doosje, toevoeging aan het voedsel van in kooien levende vogels . . . . .	- 0.50
Hygiënische Napolitaines per etui . . . . .	- 0.40
Nährsalz Haver Biscuits per pakje . . . . .	- 0.23
Nährsalz Haver Cacao per carton van $\frac{1}{4}$ Ko. . . . .	- 0.60
Japan Soja in witte facons . . . . .	- 1.50

Brochures en Proefbussen van de Nährsalz Cacao en de Nährsalz Haver Cacao zijn gratis beschikbaar. Gebruiksaanwijzing en weeken en raadgevingen bij 't gebruik

van LAHMANN'S plantaardige melk staan op aanvraag franco ten dienste. (68)

De lijst der ruim honderd wederverkoopters is afzonderlijk verkrijgbaar.

**FLESCHJES voor Homoeop. Middelen** in iedere grootte en vorm, wit of geel glas, fijn uitgevoerd en op wensch zuiver gereinigd, worden geleverd door de fabriek van **E. P. HAHMANN, BARMEN (Rheinland).** (12)

**homoeopathische Apotheek****Firma J. VIEL en VAN DIJK****UTRECHT, Korte Janstraat.**

• Ook verkrijgbaar de geneesmiddelen in origineele verpakking van

**Dr. WILLMAR SCHWABE. (20)**

**Homoeop. Geneesmiddelen van Dr. Willmar Schwabe**

in origineele verpakking verkrijgbaar bij (10)

**de firma D. DE ROOIJ, Apotheek UTRECHT, Oudegracht (Smeabr.) 115.**

**Homoeop. Apotheek**

**Firma Wed. J. RAVE**  
Melkmarkt 4 (10)  
**ZWOLLE.**  
Telefoon No. 23.

Origineele verpakking van  
**DR. WILLMAR SCHWABE.**

**Homoeop. Apotheek.**

**Wed. Bulterman & Cohen**  
Hoogstraat 237,  
hoek der Stadhuissteeg

**ROTTERDAM.**  
Interc. Telefoon No. 2305. (10)

**Homoeopathische Apotheek**

**ZWOLLE.**  
Orig. verpakkingen van  
Dr. Willmar Schwabe te Leipzig.

**G. B. J. DE BARBANSON APOTHEKER.**  
Bethlehemse Kerkplein.  
Telefoonnummer 140. (10)

**AAN DE AANHANGERS DER HOMOEOPATHIE IN NEDERLAND**

heb ik de eer mede te delen: dat ik sedert 1882 de middelen van Dr. WILLMAR SCHWABE, voorzien van het Fabrieksmerk, voor eigen rekening betrek, doch ze niet in depôt heb.

Hoogachtend,

**Firma Wed. T. D. Vrijdag Zijnen.**

's-GRAVENHAGE, 22 Ged. Burgwal.

(30)

**Homoeopathische Apotheek****BEKER & Co.**

Zomerhofstraat 4, ROTTERDAM.

Telefoon 2478. (10)

Geneesmiddelen van  
**DR. WILLMAR SCHWABE.**

**Homoeop. Apotheek****Firma HERTSTEIN**

Goudse straat 38,  
hoek Meermansstraat,  
(10) **ROTTERDAM.**

Telefoon interc. 3933.  
Geneesmiddelen van  
**DR. Willmar Schwabe.**

**Homoeop. Apotheek**

**J. H. ZINDLER Jr.,**  
's-Gravendijkwal 283  
**ROTTERDAM.**  
Telef. Interc. 4114.

Geneesmiddelen van Dr. Willmar Schwabe, degewenscht ook in origineele verpakking. (10)

**Homoeopathische Apotheek te Arnhem.**

**MIEDEMA en VAN AALST,**  
Roggestraat 3,

**A. SPRUIT, firma B. Miedema,**  
Steenstraat 49. (20)

**Centrale Homoeopathische Apotheek van Dr. Willmar Schwabe, Leipzig.**

(De grootste en meest beroemde homoeopathische Apotheek der wereld.)

Levering van alle Homoeopathische geneesmiddelen, Moedertincturen, vloeibare verduunningen, korrels en gecompriëerde tabletten, IN ORIGINEELE VERPAKKINGEN, voorzien van nevenstaande fabrieksmerken, huisapotheken, boeken, enz. enz. Gevestigd voor Holland in de HERTEN-APOTHEEK te ZAANDAM,

**Eigenaar F. VAN DIJK Jzn., Pharm. Doct.<sup>s</sup> Apoth.**

en in de LEEUWEN-APOTHEEK, Bakkerstr. 15 te ARNHEM, Eigenaar A. C. PLIESTER, Apoth.

Verder verkrijgbaar in de volgende apotheken te:

<b>Amsterdam</b> . . . . . apotheek van	<b>J. Warmolts, Vrijzelstraat 130.</b>	<b>Haarlem</b> . . . . . apotheek van	<b>Firma v. Tubergen, Gr. Houtstr. 141.</b>
" . . . . . "	<b>G. Schipper, Weesperzijde.</b>	<b>Harlingen</b> . . . . . "	<b>Mevr. Wed. Snijder.</b>
<b>Alkmaar</b> . . . . . "	<b>J. Sol, Rozegracht, Volksapoth.</b>	" . . . . . "	" <b>de Vries.</b>
<b>Apeldoorn</b> . . . . . "	<b>Firma Schouten &amp; Co.</b>	<b>Heerenveen</b> . . . . . "	<b>M. Bouma Lzn.</b>
" . . . . . hofapothek	<b>J. A. Roelse.</b>	<b>Hilversum</b> . . . . . "	<b>Van Heemskerck Düker.</b>
<b>Assen</b> . . . . . apotheek	<b>G. J. Romijn &amp; Zn.</b>	" . . . . . "	<b>de Vries.</b>
<b>Baarn</b> . . . . . "	<b>R. Karsten.</b>	<b>Leeuwarden</b> . . . . . "	<b>J. Feteris.</b>
" . . . . . hofapothek	<b>D. Bierhaalder, Nieuwstraat.</b>	" . . . . . "	<b>C. Sonnega, Tweebaksmarkt 28.30.</b>
<b>Beverwijk</b> . . . . . apotheek	<b>Dr. J. P. Land.</b>	" . . . . . "	<b>S. Tromp Visser.</b>
<b>Breda</b> . . . . . "	<b>A. A. Donker.</b>	" . . . . . "	<b>C. J. de Vogel, firma T. W. v. d.</b>
<b>Delft</b> . . . . . "	<b>A. J. B. Heidema, Wilhelminastr. 2.</b>	<b>Leiden</b> . . . . . "	<b>Meulen, Nieuwstad K 69.</b>
<b>Doetinchem</b> . . . . . "	<b>H. Blom.</b>	" . . . . . "	<b>J. G. A. Blanken, Hoogewoerd.</b>
" . . . . . "	<b>B. ten Bruggen Cate.</b>	" . . . . . "	<b>Boekweit, Vischmarkt.</b>
<b>Dordrecht</b> . . . . . "de	<b>Dr. Joh. v. d. Moer.</b>	" . . . . . "	<b>D. J. van Driessum, Mare.</b>
<b>Enschede</b> . . . . . van	<b>Rozinkorf", J. Romijn Bzn.</b>	" . . . . . "	<b>J. H. van Grafhorst, Nieuwe Rijn.</b>
" . . . . . "	<b>F. Bergema.</b>	<b>Maassluis</b> . . . . . "	<b>H. Bogstra.</b>
<b>Franker</b> . . . . . "	<b>C. J. Snuif.</b>	" . . . . . "	<b>J. Dienske.</b>
<b>Goes</b> . . . . . "	<b>L. F. de Klerk.</b>	<b>Makkum</b> . . . . . "	<b>A. Rauwerda.</b>
<b>Gorinchem</b> . . . . . "	<b>L. La Porte.</b>	<b>Meppel</b> . . . . . "	<b>L. Knoppers.</b>
<b>Gouda</b> . . . . . "	<b>Poels &amp; Boot</b>	<b>Middelburg</b> . . . . . "	<b>J. W. v. d. Garde.</b>
" . . . . . "	<b>E. Grendel.</b>	<b>Nijmegen</b> . . . . . "	<b>Firma Moeys &amp; Co.</b>
" . . . . . "	<b>A. Latenstein.</b>	<b>Rotterdam</b> . . . . . "	<b>Beker &amp; Co., Zomerhofstraat 4.</b>
<b>Groningen</b> . . . . . "	<b>P. Weijer.</b>	" . . . . . Hertenst. apoth.	<b>C. de Groot, Goudse straat 38.</b>
<b>Den Haag</b> . . . . . "de	<b>S. Smeding Szn., A Kerkhof 17</b>	" . . . . . apotheek van	<b>J. H. Zindler Jr., 's Gravend. w. 283.</b>
<b>Haarlem</b> . . . . . apotheek van	<b>Firma v. d. Mheen, De Riemerstr.</b>	<b>Utrecht</b> . . . . . "	<b>J. Ruys.</b>
" . . . . . "	<b>Archipel" K. R. Nauta, Javastr. 49.</b>	" . . . . . "	<b>Viel &amp; Van Dijk.</b>
" . . . . . "	<b>Begeman &amp; Sneltsjens, Janstr. 27.</b>	<b>Veip bij Arnhem</b> . . . . . "	<b>C. Koek.</b>
" . . . . . "	<b>R. Duyman, Keizerstraat 6.</b>	<b>Vlissingen</b> . . . . . "	<b>C. G. Baert, Ritthemsche Markt F 189.</b>
" . . . . . "	<b>Firma van Hees, } Kleine</b>	<b>Weesp</b> . . . . . "	<b>T. S. v. d. Ley.</b>
" . . . . . "	<b>A. P. C. Numan van Son, } Houtstr. 57.</b>	" . . . . . "	<b>N. A. Ballintijn.</b>
" . . . . . "	<b>D. L. Keur, Zijlstraat 37</b>	<b>Zeist</b> . . . . . "	<b>Behrens &amp; Co., Slotlaan 24.</b>
" . . . . . "	<b>C. G. Loomeyer &amp; Zoon.</b>	<b>Zutphen</b> . . . . . "	<b>H. W. A. Behrens, Houtmarkt 78.</b>
" . . . . . "	<b>Mons &amp; Grijseels, Lange Veerstr 16</b>	" . . . . . "	<b>Dr. J. Oudenampsen, Overwelv.</b>
" . . . . . "	<b>H. Remmers &amp; Zn., Kruisstr. 20.</b>	<b>Zwolle</b> . . . . . "	<b>G. B. J. de Barbanson.</b>
" . . . . . "	<b>L. Schoorl, Frans Halsstraat 2.</b>	" . . . . . "	<b>Wed. J. Rave.</b>

# HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD

Orgaan der „Vereeniging tot Bevordering der Homoeopathie in Nederland”

Onder Hoofdredactie van: Dr N. A. J. VOORHOEVE, Den Haag.

Met medewerking van de Heeren: A. DE GROOT, arts, Utrecht; P. L. VAN DER HARST, arts; Dr F. W. O. KALLENBACH, Apeldoorn; J. MIEG, arts, Haarlem; Dr D. K. MUNTING JR., Amsterdam; W. ROLVINK, arts, Arnhem; Dr S. J. VAN ROIJEN, Utrecht; Dr M. L. VAN DER STEMPEL, Amsterdam; Dr J. VOORHOEVE, Dillenburg; J. T. WOUTERS, arts, Arnhem, en anderen.

Uitgevers: LA RIVIÈRE & VOORHOEVE — ZWOLLE.

<p><b>ABONNEMENTSPRIJS:</b></p> <p>Per jaargang, franco per post . . . . . f 1.25                  Voor het Buitenland, alleen bij vooruitbetaling . . - 1.40                  Afzonderlijke nummers . . . . . - .12<sup>1</sup>/<sub>2</sub></p>	<p><b>ADVERTENTIEPRIJS:</b></p> <p>Van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents :- :- :-                  Bij abonnement tegen verlaagd tarief, dat op aanvraag verkrijgbaar is. :- :- :- :- :- :- :- :- :- :- :- :- :- :-</p>
<p>Adres voor de Redactie: :- :- :- :- :-  <b>CELEBESSTRAAT 93 — DEN HAAG.</b></p>	<p>Adres voor de Administratie: :- :- :- :- :-  <b>LA RIVIÈRE &amp; VOORHOEVE — ZWOLLE.</b></p>

HET AUTEURSRECHT OP DEN INHOUD VAN DIT BLAD WORDT VERZEKERD VOLGENS DE WET VAN 28 JUNI 1881 (STBL. N<sup>o</sup> 124).

**INHOUD:** Doelmatige voeding. — De gevaren van den Zomer. — Bleekzucht of Chlorosis. — Een gewichtige gebeurtenis. — De Homoeopathie in den vreemde. — Camphora bij slapeloosheid. — Eerste geneeskundige modderbron in Nederland. — Advertentiën.

## DOELMATIGE VOEDING.

De vraag, op welke wijze de mensch het best gevoed wordt, is niet alleen in tijd van ziekte van veel belang, maar verdient ook de volle aandacht in gezonde dagen, omdat een goede voeding van 't aller grootste gewicht is voor 't behoud der gezondheid.

Wat daarbij steeds in 't oog gehouden moet worden, is wel hoofdzakelijk dit: op welke wijze voeden wij ons zoo, dat het best beantwoord wordt aan de behoefte van ons lichaam aan voeding, d. w. z. aan vervanging van de bestanddeelen, die wij als gevolg van de levensprocessen, in ons lichaam plaats vindende, dagelijks verliezen, zoodat het evenwicht in de huishouding van ons organisme bewaard blijft. Worden sommige stoffen in te geringe en andere misschien in te groote hoeveelheid aangevoerd, dan kan daardoor een toestand ontstaan, waarbij het evenwicht verbroken is en stoornis in den algemeenen gezondheidstoestand optreedt. Dat deze stoornis zich nu niet altijd zoo dadelijk vertoont, ook al wordt tegen het bovenstaande gezondigd, dat bijv. niet alle menschen, die te veel vetvormende voedingsstoffen gebruiken, aan vetzucht gaan lijden, is 't gevolg van een zekere regelende kracht, die in ons werkt en die tracht het evenwicht te bewaren, ook al dreigen andere oorzaken het te verstoren. Ook wordt lang niet alles, wat in de maag komt, al is het tot voeding geschikt, werkelijk in ons lichaam opgenomen.

In de tweede plaats dient er bij de voeding op gelet te worden, dat men geen bestanddeelen in de maag brengt, die, hetzij op dit orgaan zelf, of, in 't bloed opgenomen, op andere organen direct schadelijk kunnen werken, wat met vele stoffen het geval is, die niet bepaald als voedingsmiddelen, maar meer als genotmiddelen om den smaak te prikkelen of te veraangenamen, gebruikt worden. Natuurlijk heeft men zich evenzeer te hoeden voor schadelijke dingen, die onwillekeurig met het voedsel naar binnen gebracht kunnen worden door vervalsching van voedingsmiddelen of door slechten, bedorven toestand, waarin deze kunnen verkeeren, terwijl er zooals bekend is, plant-aardige en dierlijke voedingsmiddelen bestaan, die somtijds vergiftige bestanddeelen bevatten (oesters, garnalen, champignons, enz.).

Behalve dat het noodzakelijk is voor 't behoud der gezondheid en goede arbeidskracht, dat de spijsen, die stoffen bevatten, welke voor een goede voeding noodzakelijk zijn, is het ook van veel gewicht, dat zij in doelmatigen vorm en op de beste wijze toebereid in de maag gebracht worden. De maag, het orgaan, dat de spijsen als 't ware uit de eerste hand ontvangt, beschikt over een zeker arbeidsvermogen om de spijsen voor een groot deel te verteren, d. w. z. de bestanddeelen, die voor de voeding gebruikt kunnen worden, er aan te onttrekken en geschikt te maken om in het bloed te worden opgenomen. Er is natuurlijk bij de spijsen altijd een groot deel ballast, die niet voor voeding kan gebruikt worden.

Maar het is duidelijk, dat men in dit opzicht van de maag niet meer verlangen mag, dan zij in staat is te volbrengen; en wanneer men haar te veel arbeid opdringt, dan kan 't niet anders of zij moet op den duur daaronder lijden, evenals elk orgaan, waaraan te veel arbeid opgedrongen wordt, op den duur daaronder lijdt, verzwakt en eindelijk niet meer geschikt is zijn taak behoorlijk te vervullen. Een enkele keer te veel of te zware spijsen te eten schaadt de maag gewoonlijk niet; meestal ontdoet

zij zich vanzelf van hetgeen haar is opgedrongen naar denzelfden kant vanwaar het gekomen is.

Stelt men prijs op zijne gezondheid, dan zorg men er zooveel mogelijk voor, zijn maag in een gezonden toestand te houden. Want niet alleen dat dit voor de voeding noodig is, maar een ongezonde toestand van de maag, ook al is zij nog niet ernstig ziek, heeft een zeer nadeeligen invloed op het algemeene welbevinden en geeft vaak zeer groote stoornis in het zenuwleven. Evenals te veel eten op den duur schadelijk is, niet alleen voor de maag, maar voor 't geheele lichaam, zoo is dit ook 't geval met te weinig eten. Het eene zoowel als het andere kan tot een gewoonte worden. De maag en de overige spijsverteringsorganen kunnen op den duur onder te weinig werkzaamheid lijden, en natuurlijk ook weder, door te weinig voeding, het geheele lichaam. Een orgaan, dat steeds te weinig arbeid verricht, neemt af in kracht en gezondheid, en het geheele lichaam verslapt, wanneer het voortdurend te weinig gevoed wordt.

Van het allergrootste gewicht is een voldoende en doelmatige voeding in de eerste levensjaren, in de jaren van groei en ontwikkeling. Wat in dien tijd verzuimd wordt, kan doorgaans het geheele leven niet meer goed gemaakt worden. Bekend is, dat nog steeds een zeer groot aantal kinderen sterven in het eerste levensjaar tengevolge van onvoldoende of ongeschikte voeding.

Het is niet ons doel in dit artikel op alle bijzonderheden van de voeding van den mensch op verschillende leeftijd in te gaan. Wij willen slechts eenige algemeene zaken bespreken, die daarop betrekking hebben en eenige wenken geven, die voor het dagelijksch leven nuttig kunnen zijn.

In 't algemeen is de dagelijksche voedingswijze een zaak, waarop gewoonte en overgeleverde begrippen grooten invloed hebben. Vooral in den tegenwoordigen tijd, waarin iedereen meent te kunnen medepraten over wat niet en wat wel nuttig is, ook met betrekking tot onze dagelijksche voeding, en waarin tegenstrijdige meeningen vaak door leken worden verdedigd met een vuur alsof ieder de meest zekere bewijzen voor zijne beweringen had. Verschillende meeningen en verschillende methoden worden met het grootste enthousiasme verdedigd, alsof zij elk op zichzelf het alleen ware bevatten. Zoo prijst de een vleesch aan als het beste voedingsmiddel, de ander is vegetariër; sommigen zijn voorstanders van wijn en bier, anderen verwerpen deze dranken als de bron van alle kwaad; de een houdt bouillon voor een krachtig voedsel, de ander beweert, dat zij absoluut geen voedingswaarde heeft, enz. Wat meestal aan al die meeningen een schijn van waarheid geeft, is, dat de mensch met en zonder vleesch, met en zonder wijn, bier of bouillon heel goed gezond blijven kan; het komt er maar op aan, hoe de voeding dan verder ingericht wordt.

Een absoluut normale voedingswijze, die voor iedereen ten allen tijde het beste is, bestaat niet. Gewoonte, levenswijze, arbeid en ook de individueele lichaamsgesteldheid hebben een grooten invloed. Spijzen of dranken, die voor den een schadelijk zijn, zijn het daarom nog niet altijd voor den ander.

En omdat er geen algemeen geldende regelen te geven zijn, maar tal van factoren samenwerken, die alleen de arts op haar juiste waarde schatten en in rekening brengen kan bij de beoordeeling van wat in een bepaald geval nuttig of schadelijk is, hebben de theorieën en beschouwingen van leken in deze zaak meestal weinig of geen waarde.

Door de vegetariërs worden bijv. allerhande geen steek houdende beweringen ten gunste van hun systeem aangevoerd, allerlei schadelijke dingen toegeschreven aan het eten van vleesch, die in werkelijkheid niet 't gevolg daarvan zijn, alleen omdat een idee, dat eenmaal post gevat heeft, tot elken prijs verdedigd moet worden.

Zal de voeding beantwoorden aan het doel, nml. gezondheid en welbevinden, geestelijke en lichamelijke werkracht te onderhouden, dan is het in de eerste plaats noodzakelijk, dat de voedingsstoffen zoo gekozen worden, dat geen direkte schade wordt aangericht. De spijzen moeten van goede kwaliteit en goed verteerbaar zijn en op doelmatige wijze in maaltijden verdeeld worden. De hoeveelheid bij elken maaltijd opgenomen voedsel moet zoodanig zijn, dat de maag in staat is het te verwerken en dat haar daarvoor de noodige tijd gelaten wordt. De goede, onvervalschte toestand van de voedingsmiddelen dient in de eerste plaats een voorwerp van staatszorg te zijn. Deze is echter over het algemeen nog niet van dien aard, dat men zich daarop verlaten kan; en het blijft dus noodzakelijk, dat elk voor zich in dit opzicht zooveel mogelijk voorzichtig zij. Het is beter in dit opzicht wat overdreven voorzichtig dan nalatig te zijn. Vooral met betrekking tot geconserveerde en fabriekmatig bereide voedingsmiddelen zij men ten allen tijde op zijn hoede.

In 't bijzonder gedurende het warme jaargetijde heeft men er voor te waken, dat de voedingsmiddelen niet bedorven zijn. Vele daaruit voortkomende schadelijkheden kunnen door koken der spijzen opgeheven of voorkomen worden. Tot de dagelijks gebruikte dranken, die vaak ongekookt gebruikt worden, behooren het water en de melk. Wanneer men zeker is, dat het drinkwater zuiver is en geen ziektekiemen kan bevatten, dan is er ook niets tegen het ongekookt te gebruiken. Het gekookte water heeft niet het aangenaame en verfrissende van ongekookt zuiver drinkwater. Goed bron- of welwater is het ideale smakelijke en gezonde drinkwater. Het verkrijgbaar stellen van zulk goed drinkwater is echter vooral voor groote steden een taak, waarvan de vervulling dikwijls met de grootste moeilijkheden gepaard gaat. Het is vaak, vooral in tijden van epidemieën, zeer moeilijk het drinkwater absoluut vrij te houden van schadelijke bestanddeelen, in 't bijzonder wanneer het uit rivieren genomen wordt. Zoodra er dus in zulke tijden eenige twijfel bestaat omtrent de absolute zuiverheid van het drinkwater, dat men onder zijn bereik heeft, blijft het koken als een noodzakelijke voorzichtigheidsmaatregel aanbevolen.

Iets dergelijks geldt ook van de melk. Goede onvervalschte melk van gezonde koeien is het aangenaamst om te drinken, en ook het gezondst. Maar hoe moeilijk is het in 't algemeen zekerheid te hebben, dat de melk aan deze voorwaarden beantwoordt. Schadelijk kan zij worden door bederf, in den zomer vooral zeer spoedig, door vervalsching met onzuiver water en onvoldoende reinheid van vaten en kannen, waarin zij vervoerd en bewaard wordt; eindelijk door ziektekiemen, die door ongezonde melkdieren aan de melk medegegeven worden.

Al deze gevaren kan men het best ontkomen door het koken van de melk, maar dit heeft weder het nadeel, dat gekookte melk minder smakelijk is en ook vaak minder goed verdragen wordt. Vandaar dat er steeds groote behoefte bestaat aan ongekookte en tegelijk onschadelijke melk, waaraan in de steden door de melkinrichtingen op meer of minder voldoende wijze wordt voldaan.

Tot de vaste spijzen, die ongekookt gegeten worden, behoort ooft, vaak ook vleesch. Onbedorven vruchten bevatten geen ziektekiemen. Zij worden daartegen door de schil voldoende beschut. Echter kunnen die er wel van buiten aan kleven, zoodat een zorgvuldige reiniging steeds aan te raden is. Bovendien is 't eten van vruchten met de schil toch reeds niet aan te bevelen. Het eten van rauw vleesch, ook al is het niet bedorven, brengt soms gevaren mede met betrekking tot het verkrijgen van ingewandswormen, lintwormen, trichinen, enz. Intusschen is hiervoor het gevaar niet groot, wanneer het vleesch zorgvuldig gekeurd is, terwijl rauw geschaafd rundvleesch voor kinderen en voor zieken dikwijls een zeer versterkend en gemakkelijk verteerbaar voedsel uitmaakt.

Oesters, die in rauwen toestand een gemakkelijk verteerbare, tamelijk voedende en voor velen aangename spijs uitmaken, hebben wel eens typhus-epidemieën veroorzaakt, daar zij met ziektekiemen verontreinigd waren. Daar zij gekookt minder goed genietbaar zijn, dient met deze spijs wel de noodige voorzichtigheid betracht te worden.

Behalve het koken is ook de verdere toebereiding der spijzen van groot gewicht. Daardoor worden zij meer geschikt voor de vertering, meer aangenaam voor den smaak gemaakt. De prikkeling van de smaakzenuwen heeft een zeer grooten invloed op de werkzaamheid van de maag, gelijk ook reeds het aanschouwen of zelfs de voorstelling van aangename spijzen de werkzaamheden van de maag opwekt. Het is dus duidelijk, dat alles wat in dit opzicht door de kookkunst wordt verricht, niet zonder gewicht is, hoewel niet kan ontkend worden, dat ook hierin overdrijving schadelijke gevolgen kan hebben en vooral het bijvoegen van te veel prikkelende stoffen, specerijen enz. op den duur nadeelig kan werken.

Wat de temperatuur der spijzen betreft onderscheidt men warme en koude spijzen en dranken. Onder warme verstaan wij die, welke ongeveer de temperatuur van ons lichaam hebben, zegge ongeveer 40° C. Veel warmer moet afgekeurd worden en kan waarschijnlijk nadeelige gevolgen hebben. Koude spijzen en dranken zijn, in den zomer vooral, onontbeerlijk, zelfs ijs, dat in matige hoeveelheid gebruikt, niet schadelijk is, hoewel het steeds raadzaam is, het niet in groote hoeveelheid in de ledige maag te brengen.

De wijze, waarop de verschillende maaltijden over den dag verdeeld worden, hangt voor een deel van gewoonte en verdere levenswijze af, zoodat ook hiervoor geen beslist algemeen geldige regelen te geven zijn. De hoofzaak is in deze 1e dat de totale hoeveelheid voedsel per dag gebruikt, voldoende is, in verband met de levenswijze, met de hoeveelheid arbeid, die verricht wordt, 2e dat niet meer voedsel bij een maaltijd genomen wordt dan de maag tegelijk kan opnemen en verwerken, 3e, dat er tusschen de verschillende maaltijden aan de maag voldoende tijd gelaten wordt om het voedsel te verwerken en zich er geheel van te voldoen, en ook nog een rust-pauze te hebben.

In 't algemeen kan men wel zeggen, dat bij den gezonden, geregeld arbeidenden mensch de eetlust, het hongergevoel, een vertrouwbare gids is met betrekking tot de hoeveelheid voedsel, die hij tot zich nemen moet. Vaak zijn echter toestanden aanwezig, waarbij men aangespoord moet worden tot meer eten, waarbij de eetlust opgewekt en bevorderd moet worden. Door geregelde bepaling van het lichaamsgewicht kan men in twijfelachtige gevallen dan

ook 't best uitmaken, of de hoeveelheid voedsel voldoende is of niet. Er zijn zonderlingen, die zich verbeelden, dat de menschen over 't algemeen te veel eten en die trachten 't eten tot een minimum te beperken, die bijv. slechts eenmaal per dag of eenmaal in de twee dagen eten. Dergelijke gevallen zijn mij bekend, waarin zelfs beweerd wordt, dat men zich daarbij beter gevoelt dan bij meer eten. Tijdelijk kan dit misschien wel eens 't geval zijn, maar op den duur kan het geen goed resultaat opleveren en is het geheel in strijd met den natuurlijken gang van zaken. In verband met andere verschijnselen moeten deze toestanden dan ook steeds als ziekelijk beschouwd worden.

Drie hoofdmaaltijden per dag te gebruiken, kan in 't algemeen als voldoende, en tegelijk niet te veel, beschouwd worden. Een of twee kleine tusschenmaaltijden kunnen daarbij gevoegd worden naar omstandigheden, maar zijn niet bepaald noodig en niet altijd wenschelijk. Een van de drie is dan in 't bijzonder de hoofdmaaltijd, het middageten of diner. De vraag is, op welken tijd van den dag dit gebruikt moet worden. Sommigen beweren, dat dit bepaald op 't midden van den dag moet zijn, anderen even vast, dat tegen den avond beter is. Een algemeene regel is echter ook daarvoor niet te geven. Het hangt af van de wijze waarop de arbeid over den dag verdeeld wordt, hoe laat men opstaat en begint te werken en hoe laat men eindigt, enz.

Een niet te karig ontbijt, eenigszins zooals in Engeland de gewoonte is, met wat vleesch of visch of eieren, is wel doelmatig, daar de maag gedurende den nacht, vooral wanneer de laatste maaltijd niet te laat genomen wordt, een lange rust gehad heeft, en reeds geruimen tijd ledig is. Echter overdrijve men ook hierin niet, daar het niet geschikt is met een te volle maag aan den arbeid te gaan. De vraag wanneer de eigenlijke hoofdmaaltijd 't best gebruikt wordt, kan alleen beantwoord worden in verband met de werkverdeling.

Voor hen, die zeer vroeg beginnen en hoofdzakelijk gedurende de eerste helft van den dag werken en in de tweede helft weinig of niet, kan die in 't midden van den dag gesteld worden. Waar dit echter niet het geval is en het werken tot 5 à 6 uur duurt, wordt de tijd voor 't middageten 't best op 6 à 7 uur gesteld. In 't midden van den arbeidstijd den hoofdmaaltijd te nemen is niet aanbevelenswaardig, daar men na het middageten niet zoo geschikt is voor den arbeid, maar liever rusten moet. Er is overigens ook volstrekt geen bezwaar tegen om den hoofdmaaltijd 't laatst te nemen, mits die niet al te laat, d. w. z. te kort voor 't naar bed gaan valle.

Voor hen, die weinig, of in 't geheel niet arbeiden is het ten slotte vrij onverschillig, op welken tijd de hoofdmaaltijd gesteld wordt. Zij kunnen dit doen naar keuze. De bewering, die wel eens gehoord wordt, dat men 't middagmaal op het midden van den dag gebruiken moet, omdat men anders niet goed in staat is den arbeid voort te zetten, mist allen grond en moet volgens 't bovenstaande tegengesproken worden.

Gewoonlijk zullen zij, wier maaltijden in overeenstemming met 't bovenstaande geregeld worden, des morgens met een goeden eetlust ontwaken en behoefte gevoelen aan een eenigszins krachtig ontbijt. Bij hen, die 's avonds laat veel eten, zal dit minder 't geval zijn en zal de nachtrust vaak minder goed en verkwikkend zijn.

(Wordt vervolgd.)

Dr. D. K. M. Jr.

## De gevaren van den Zomer.

De winter brengt koude en ellende voor de armen. Het voorjaar neemt de ouden weg, maar de zomer bergt tal van gevaren voor ons allen in zijn schoot. Deze te kennen is een der beste middelen om ze onschadelijk te maken. „Un homme averti en vaut deux,” zegt het fransche spreekwoord terecht. Laat ons daarom zien, welke gevaren ons in het warme jaargetijde bedreigen kunnen.

Hoe aangenaam en weldadig de warmte en het heerlijke zonlicht ook zijn, zij kunnen toch in den zomer de oorzaak van vreeselijk gevaar worden. Plotselinge sterfgevallen tengevolge der hitte komen vooral in de groote steden met hunne oopenhooping van menschen elk jaar voor. De **zonnesteek**, die bij militairen en in de groote steden onder menschen en dieren talrijke slachtoffers maakt, is een plotseling optredende ziekte met vaak doodelijke afloop. Hij ontstaat door directe inwerking der zonnehitte op het hoofd, veelal ook bij drukkend weer met bewolkten hemel, en heeft zijn oorzaak in verhindering der warmteuitstraling van het lichaam, vooral wanneer daarmede groote lichamelijke inspanning, bv. marcheeren, gepaard gaat. Sedert de aanvoerders der troepen niet meer zoo sterk tegen het drinken gedurende den marsch gekant zijn, maar de soldaten integendeel bij het passeeren van dorpen naar hartelust laten drinken, zijn de gevallen van zonnesteek bij militairen belangrijk verminderd. Wordt iemand door een zonnesteek getroffen, dan brenge men hem op een koele, schaduwrijke plek, verwijdere alle nauwsluitende kleedingstukken, begiete hoofd en borst met *koud* water en late den lijder, als hij slikken kan, zooveel mogelijk *frisch* water drinken.

Iets dergelijks, hoewel niet zoo gevaarlijk, is de **zonnesteek**, die door directe inwerking der zonnestralen **op de huid** ontstaat, en zoo te zeggen *verbranding* kan veroorzaken. Hals, armen en knieën, die bij voettoeren dikwijls onbedekt blijven, kunnen, als de huid nog niet aan de inwerking der zonnestralen gewend is, door zeer pijnlijke zwelling en ontsteking aangedaan worden. Toeristen, die hieromtrent ondervinding opgedaan hebben, wrijven daarom vóór het begin van een bergtoer de aan de inwerking van de zon blootgestelde huidplekken met de eene of andere zelf in.

Tegen de **warmte in de huizen**, die bij heete zomerdagen allernaangenaamst kan worden, is het beste middel het sluiten van deuren en vensters overdag en het openen der ramen van zonsondergang tot den volgenden zonsopgang, waardoor de vertrekken steeds aangenaam koel en luchtig blijven.

Hierdoor wordt tevens op de beste wijze de **stofplaag** afgewend, die vooral overdag tengevolge van het verkeer van voer- en rijtuigen en niet het minst door het modernste verkeersmiddel, de automobiel, op vele plaatsen tot een ware ramp geworden is. Buiten de woningen moet het stof door nauwkeurig geregelde waterbesproeiing en vooral door het aanleggen van geplaveide straten in steden en dorpen bestreden worden.

Maar ook de **natuur** produceert **stof**, dat voor den mensch onaangenaam, ja zelfs gevaarlijk kan worden: het stuifmeel namelijk van het bloeiende gras, dat, door prikkeling van neus en oogen, hoofdpijn, hoesten en asthmatische bezwaren, de zoogenaamde **hooikoorts**, kan veroorzaken. Als middelen tegen deze kwaal, waarvoor sommige men-

schen bijzonder gevoelig zijn, worden inspuitingen met *pollantine*, massage van het neusslijmvlies en van homoeopathische zijde *Sabadilla* en *Arsenicum* aanbevolen. Het werkzaamst is een geheele luchtverandering.

Een ernstige, soms levensgevaarlijke ziekte is de **roode buikloop** of **dysenterie**, die in zijn echten vorm gemakkelijk te herkennen is. Hare slachtoffers worden plotseling, soms midden in den nacht, door hevige buikpijn en diarrhee overvallen. De ontlasting bevat bloed en gaat meestal met koorts en groote krachteloosheid gepaard. Tegen deze ziekte helpen in vele gevallen vooral twee middelen: *Ipecacuanha* en *Mercurius corrosivus*, waarvan het eerste in lichte gevallen, het tweede in ernstige gevallen zeer goede diensten heeft bewezen. Dysenterie is evenals typhus een besmettelijke ziekte van de slijmvliesen van het darmkanaal en breidt zich op het platteland sneller uit dan in de stad, omdat men daar meer met de uitwerpselen in aanraking komt.

Wel te onderscheiden hiervan is de **gewone darmcatarrh**, die in den zomertijd zeer dikwijls door gisting van voedingsmiddelen, die den darm prikkelen, veroorzaakt wordt.

In dit opzicht zijn vooral bedorven vleesch- en vischspijzen, oesters, mosselen, melk, onrijpe vruchten te vreezen. Tegen *maagcatarrh* is het beste middel, den geheelen dag te vasten of althans het voedsel te beperken tot haverde gort- of gerstewater, rijstewater en slappe thee. Vaste spijzen, vooral meelspijzen en vruchten, moeten vermeden worden. Van homoeopathische middelen komen vooral *Ipecacuanha*, *Nux vomica* en *Arsenicum*, al naar gelang van hunne verschillende indicaties, in aanmerking.

Bij deze gelegenheid mogen ook de **vergiftigingen door plantaardige stoffen** niet vergeten worden, waarvoor men de kinderen bewaren moet. *Dolle kervel*, *bilzenkruid*, *scheerling*, *vingerhoedkruid* veroorzaken de meest verschillende verontrustende ziekteverschijnselen, zooals duizeligheid, bewusteloosheid, krampen, verwijding der pupillen, ijlen, zwakke pols en zuchtende ademhaling. De behandeling moet in de eerste plaats trachten, door het opwekken van braken het vergif uit de maag te verwijderen, daarna geve men sterke thee of koffie en wende heete hand- en voetbaden aan.

Maar niet alleen het plantenrijk, ook het dierenrijk bergt voor den mensch gevaren in zijn schoot. De **vergiftigingen door slangen-, adder- of insektenbeten** veroorzaken plaatselijke en algemeene verschijnselen. De wond zelf, die door den beet veroorzaakt wordt, is dikwijls geheel onbeteekenend, soms niet eens te vinden. Daarentegen zwelt de omgeving weldra op, wordt rood en soms blauwachtig. De algemeene verschijnselen bestaan in hevig angstgevoel, beven, snel toenemende zwakte, soms misselijkheid en braken. Bij slangenbeten is het beste middel het uitzuigen van de wond, het afbinden van het lichaamsdeel boven de wond en het drinken van cognac. Bij insektenbeten zuige of drukke men de wond uit, bestrijke haar met Salmiakoplossing of make natte omslagen met verdunde *Calendula-tinctuur*.

Hiermede zijn de belangrijkste gevaren van den zomer voor onze gezondheid en hunne voorzorgsmaatregelen en behandeling voldoende beschreven. Niettegenstaande deze gevaren zich de vreugde over den schoonsten tijd van 't jaar niet te laten vergallen, op het oogenblik van het gevaar koelbloedig te blijven en bij het afweren van het gevaar het gezonde menschenverstand te gebruiken — dat is de ware levenskunst!

D<sup>r</sup>. J. V.

## Bleekzucht of Chlorosis.

Tijdens den overgang van het kind tot maagd ontwikkelt zich vaak het beeld van de chlorosis. Wie kent niet die mat-geelbleeke gelaatstrekken met donkere kringen om de oogen, een klein licht blosje op de wangen; wie kent niet die meisjes, die op een leeftijd dat zij vroolijk en opgewekt hunne bezigheden behooren te verrichten, lusteloos, hangerig zijn, en elke gelegenheid tot zitten of liggen te baat nemen, om als een zoutzak in elkaar gedoken te gaan rusten; wie kent dan ook niet den angst van de familieleden, die niet meer of minder denken, dan met een teringlijderes te doen te hebben?

Meestal komt de bleekzucht bij het begin van den overgangstijd tot ontwikkeling, dus op 16jarigen leeftijd, soms iets vroeger. Ze berust op een te kort aan roode bloedlichaampjes, en een te groote hoeveelheid water in het bloed. De huid krijgt daardoor een bleeke of gele, zelfs geel-groene kleur. De normale lichaamstemperatuur is verlaagd, en de patiënten zijn ziekelijk gevoelig voor koude. De menstruatie is meestal vertraagd, verschijnt soms in 't geheel niet of is zeer onvoldoende.

Ademhaling, bloedsomloop en spijsvertering zijn gestoord en het geheele organisme is zoowel geestelijk als lichamelijk verzwakt.

We zullen thans de verschillende verschijnselen iets meer van naderbij beschouwen.

De eetlust is uiterst gering, zelfs hebben de patiënten absoluut geen trek in eten; en hebben ze honger, dan is dit vaak in allerlei onzinnige gerechten. Ze teren op een ongelooflijk kleine hoeveelheid voedsel. Vaak gebruiken de patiënten het hun voorgezette eten tot alles op is, alleen omdat het moet, hoewel ze er een bepaalden afschuw van hebben.

Met dit gebrek aan eetlust gaat gepaard een hardnekkige verstopping, die vaak door het vele *staalgebruik* nog verergerd wordt; een enkele maal wordt deze afgewisseld met diarrhee.

Veelvuldig rieken deze patiënten zeer onaangenaam uit den mond, eveneens een gevolg van de slechte maagwerking. Deze slechte maagfunctie geeft vaak aanleiding tot het ontstaan van *maagzweren*, met bloedbraken en heftig braken van het voedsel als gevolg. Door de slechte voeding worden alle organen en weefsels verslapt en zijn de patiënten niet geschikt om eenige bezigheid van beteekenis te verrichten.

Het *gelaat* wordt paffig, de gelaatstrekken geteekend, de oogen flets, de oogleden gezwollen en omgeven door blauwzwarte kringen, die sterk afsteken bij de doorschijnend witte kleur van het wit der oogen en de bleekheid van wangen en lippen.

Een beetje zuchtige zwelling van de enkels is vaak aanwezig, de geheele lichaamsoppervlakte is droog en bloedeloos. De handen gerimpeld en de nagels barstig. Veelvuldig komen *nerveuse hartaandoeningen* voor, zonder dat het hart eenige bepaalde afwijking vertoont. Hartkloppingen, koude rillingen, koude en vaak zuchtige ledematen.

De pols is meestal langzamer en weeker dan in gezonde dagen. Aan het hart en aan den hals, in de groote bloedvaten, zijn vaak abnormale geruischen voor het oor van den onderzoekenden geneesheer waar te nemen. Aan den

hals kan men dit in hevige gevallen zelfs met den vinger voelen het gelijkt op de trillingen van een vioolsnaar.

Men veronderstelt, dat dit alles veroorzaakt wordt door overgroote dunheid van het bloed.

Meestal gaat chlorosis gepaard met stoornissen in de *menstruatie*. Soms neemt men algeheel ophouden van de maandelijksche zuivering waar; soms gaat de maandelijksche zuivering gepaard met witte vloed; soms is de zuivering zeer weinig, dun en lichtgekleurd.

De lijderezen aan chlorosis zijn over het algemeen mat, lusteloos, zwaarmoedig. Ze verliezen alle belangstelling in de omgeving en geven er de voorkeur aan alleen te zijn, ze wenschen het liefst met rust te worden gelaten. Zeer vaak komen periodiek optredende hoofdpijnen voor; deze zetelen het meest in den slaap, en worden door zenuwachtig makende invloeden verergerd.

Het centrale zenuwgestel is geheel en al de zetel van de ziekte, en geen orgaan of weefsel, of vloeistof van het lichaam is er, dat aan de gevolgen van het lijden ontsnapt.

De voornaamste voorbeschikkende oorzaken zijn het z.g. *lymphatische temperament* (later hopen we over de z.g. temperamenten eenige nadere beschouwingen te geven) en neiging tot *strumavorming* (ook hierover later meer.) Het bloed is bij dergelijke patiënten in een minderwaardigen toestand. De roode bloedlichaampjes zijn in getal verminderd en de hoeveelheid water is relatief vergroot.

Die voorbeschiktheid wordt veroorzaakt door slechte hygiënische omstandigheden, waardoor de gezondheidsstandaard verlaagd en het normale bloedvormingsproces tegengegaan wordt.

De anti-hygiënische voorwaarden, die het meest bijdragen tot het optreden van de chlorosis, zijn: het verblijven in slecht geventileerde en onvoldoend verlichte of te sterk beschaduwde, dampige kamers.

We rekenen hiertoe te behooren kelders en achterkamertjes, waar nooit een straaltje zon kan binnendringen.

Het weinig of niet verkeer en beweging nemen in de frissche buitenlucht.

Andere oorzaken zijn verder nog: zittende leefwijze op kantoren, veel studeeren in bedompte kamers, te langdurig staand werk in magazijnen, winkels en fabrieken.

Groote factoren zijn ook verdriet, angst, schrik, vermoeienis en abnormale prikkeling der geslachtsorganen; lijden van de inwendige organen; slechte voeding.

Wat de behandeling betreft van de *chlorosis* zullen we slechts enkele geneesmiddelen vermelden, zonder meer, daarentegen op de *hygiënisch-diëtetische* maatregelen iets dieper ingaan.

De geneesmiddelen, die bij de behandeling van **Bleekzucht** o. m. in aanmerking komen zijn: *Ferrum, Phosphor acidum, Pulsatilla, Sepia, Sulphur*.

*Diëtetisch* moeten we vooral daarop letten, dat het voedsel, dat we de patiënte geven, goed voedzaam zij, veel melk, room, bruin brood, vleeschsappen e. a. dergelijke voedingsmiddelen. Levertraan is ook zeer goed.

Vruchten, vruchtensappen, versche groenten e. a. plant-aardige voedingsmiddelen.

Onder de **Hygiënische maatregelen** noemen we beweging in de open lucht, afgewisseld met rust, daarbij vooral rusten op zonnige plaatsen; *zeelucht*; matig gymnastiseeren, openluchtspelen.

Koude wasschingen en koude baden en vooral zeebaden



zijn zeer aantebevelen, tenminste in beginnende, niet al te hevige gevallen.

Indien de patient niet gewend is aan baden, of indien de lijderes buitengewoon gevoelig is, dan moeten deze beginnen met lauwe afwasschingen, de temperatuur langzamerhand verlaagd worden, totdat een koud bad goed verdragen wordt.

Koude baden verminderen de overgrootte gevoeligheid van bloedarme patienten.

Chlorotische patienten hebben groote behoefte aan rust, daaraan mag gerust toegegeven worden, wijl vaak overgrootte vermoeienis een der aanleidende oorzaken voor het uitbreken der ziekte was, gelijk we boven reeds vermeld hebben. De huid van de lijderessen aan bleekzucht is meestal koud, tengevolge van den halfvergiftigen toestand van het bloed, waarin door onvoldoende uitwisseling stoffen worden teruggelaten, die eigenlijk uit het lichaam verwijderd moesten worden.

Het bloed is met *te veel koolzuur en te weinig zuurstof* beladen, ook weer als gevolg van de slechte samenstelling van het bloed. Zullen de organen beter werk kunnen verrichten, dan moet de bloedsomloop en het bloed verbeterd worden. Door een goede rationeele behandeling is dit vrij snel te verkrijgen.

#### *Chlrosis en tering.*

Lijderessen aan bleekzucht hebben vaak een drogen hoest, ze zijn kortademig en vertoonen andere borstverschijnselen. Voeg daarbij hun eigenaardig bleeken tint, en het zal niet moeilijk vallen om eventuele vergissingen te begrijpen, waarbij lijderessen aan bleekzucht als lijdende aan tering en werkelijke teringlijderessen voor bleekzuchtigen werden gehouden. Een nauwkeurig onderzoek kan alleen de waarheid aan het licht brengen.

De temperatuur is bij teringlijderessen hoog, bij bleekzuchtigen laag. Er zijn natuurlijk veel meer verschillen, maar we noemen alleen dit verschil, wijl dit met den thermometer te bepalen is.

D<sup>r</sup>. M. L. v. d. S.

## Een gewichtige gebeurtenis.

In de „Allgemeine Homoeop. Zeitung” komt de volgende belangrijke mededeeling van Dr. Sieffert te Parijs voor:

In de laatste klinische les, die Professor Huchard, de eerste Fransche deskundige op 't gebied van hartziekten, gaf, heeft hij openlijk voor een groot aantal toehoorders het homoeopathische beginsel erkend. De beroemde geleerde besprak achtereenvolgens het Similia Similibus, de tegengestelde werking van geneesmiddelen in groote en kleine doses en de Biologische Wet van Arndt.

Op den arbeid van een Pflüger, een Hugo Schulz, een P. Jousset werd door hem met instemming gewezen, en zelfs mijn naam en mijn „Formulaire de thérapeutique positive” tot mijn niet geringe voldoening genoemd.

Alleen had hij bezwaar tegen de uiterst minimale giften, waarvan Hahnemann in 't laatst van zijn leven bijna uitsluitend gebruik maakte.

Aan 't slot van zijn rede echter sprak Professor Huchard met vaste stem de volgende woorden uit:

„Ik heb den moed ronduit als mijn meening te kennen te geven, dat de homoeopathische weg de juiste is!”

Na den heer Huchard nam Professor Lucas Champonnière het woord, en zeide: „Onze meester, de heer Huchard, wil ons gaan verlaten en na veeljarigen arbeid zich in de rust terugtrekken. Wij kunnen dit echter niet toegeven. Wij hebben nog te zeer zijn hulp noodig. Wij willen eene van de universiteit onafhankelijke medische school oprichten, waarin de student datgene leeren kan, wat hem de officiële medische faculteit niet onderwijst.”

Waarschijnlijk zal in deze school ook de Homoeopathie de haar toekomstige plaats vinden.

Ook is er tegenwoordig veel sprake van den eisch, dien de Société française d'Homoeopathie stelt aan de Parijsche universiteit, namelijk de oprichting van een leerstoel voor de Homoeopathie. Voorloopig zal aan dit verlangen nog wel niet voldaan worden; de vijandigheid der universiteit is al van ouds bekend. Maar toch kunnen wij zeggen, dat de waarheid veld wint.

Het zij mij vergund, ook nog in korte woorden te vertellen, hoe Prof. Huchard tot de Homoeopathie kwam:

Voor ongeveer vijf jaar werd Dr. Huchard geroepen bij een patient ver buiten Parijs. Terwijl hij naar 't station liep, kwam hij voorbij een boekhandelaar en vroeg hem om 't laatst verschenen medische boek, dat hij als reislectuur wilde meenemen.

De boekhandelaar trok een bedenkelijk gezicht en zeide: „Aan het laatst verschenen boek over geneeskunde zal u wel weinig gelegen zijn, 't is een lexicon der homoeopathische therapie.”

„Dat doet er niet toe,” antwoordde Prof. Huchard, „geeft u het mij maar.” En zoo kwam Prof. Huchard in 't bezit van mijn Formulaire de Thérapeutique positive.

Acht dagen later liet Dr. Huchard, die van zijn reis teruggekeerd was, een allopathisch apotheker tot zich roepen van wege een geneesmiddelbereiding. „Gij vindt mij bezig homoeopaath te worden,” zeide hij tot den apotheker, „ik heb hier een werkje, dat mij in hooge mate interesseert, hoewel ik den schrijver in 't geheel niet ken.”

De apotheker was toevallig mijn neef. Hij zeide: „Ik ken den schrijver wel, 't is mijn oom.”

„Zoudt U hem niet willen verzoeken eens bij mij te komen,” ging Prof. Huchard voort. Zoo kwam ik in aanraking met den heer Huchard, die waarschijnlijk reeds vroeger van de Homoeopathie gehoord had, en hieruit blijkt weer, dat een geringe oorzaak dikwijls zeer gewichtige gevolgen kan hebben.

## Iets over de Homoeopathie in den vreemde.

(Overgenomen uit het Leipziger populäre Zeitschrift für Homöopathie.)

Door de talrijke connecties met bijna al de landen der wereld hebben velen uit Oost en West, Noord en Zuid een bezoek gebracht aan de inrichting van Dr. W. Schwabe te Leipzig. Behalve uit verschillende staten van Europa, ook uit Noord-, Centraal- en Zuid-Amerika, zoowel als uit Zuid-Afrika.

2 October 1905 kwam een zeldzaam bezoek van een homoeopathisch geneesheer uit *Mangalore* in **Britsch-Indië**.

Deze was geneesheer-directeur van het homoeopathisch ziekenhuis aldaar, en had nu een reis naar Europa gemaakt, ten deele tot herstel van gezondheid, deels om in het homoeopathisch ziekenhuis te Londen verdere studies te maken en zijn kennis te vermeerderen.

Van **Japan** wordt bericht, dat daar de eerste homoeopathische geneesheer zich gevestigd heeft.

Hij is de eerste homoeopathische geneesheer, aan wien het veroorloofd is daar praktisch uit te oefenen. De Japanners zijn zeer vooruitstrevend, en wanneer zij zien, wat de Homoeopathie op het gebied der geneeskunst doen kan, zullen zij zonder twijfel deze methode zich eigen maken. Hun korps van geneesheeren heeft in den oorlog met Rusland glansrijke resultaten bereikt in den gezondheidstoestand van de legers en in het voorkömen van ziekten, beter dan ooit te voren ergens verkregen zijn. Wanneer zij zich hadden kunnen bedienen van de homoeopathische geneeswijze, daar waar middelen noodig waren, zouden de resultaten nog mooier geweest zijn. Het vooruitstrevende Japan kan de werkelijke wetenschap, de *Homoeopathie*, op den duur niet ontkennen

De homoeopathie in **Brazilië**. Uit de Revista de Medicina homöopathica in Porto Alegre nemen wij het volgende over omtrent de uitbreiding der homoeopathie in Brazilië.

Brazilië is zonder twijfel het land, waar zich in Zuid-Amerika de homoeopathie het meest verbreid heeft. Wij moeten hierbij erkennen, dat het grootste aandeel van de Propaganda voor de homoeopathie daar te lande te danken is aan de spiritisten, die overal waar zij hun leer verbreiden, ook het geloof aan onze geneesmethode doen ingang vinden. En tegenwoordig is in Brazilië om zoo te zeggen geen plek, waar de homoeopathie onbekend is. En al vindt men niet overal een hom. dokter, wel daarentegen uitstekende leerboeken en apotheek.

In het jaar 1840 voor het eerst ingevoerd, telt de homoeopathie in dit land thans 90 hom. geneesheeren, en 30 volledig ingerichte hom. apotheken.

In Rio de Janeiro zijn 33 hom. geneesheeren gevestigd en 19 apotheken, die alleen voor homoeopathie zijn ingericht, behalve dat nog vele andere apotheken hom. middelen verkoopen. In Brazilië is wel niet een uitsluitend voor homoeopathie ingericht ziekenhuis, maar de hoofdstad heeft toch vijf ziekenhuizen elk met een hom. afdeling. Al deze afdelingen staan onder leiding van hom. geneesheeren, ook bestaat er een vereeniging van hom. geneesheeren en apothekers, 40 leden tellend. Deze vereeniging geeft ook een blad uit. Er komen echter nog andere hom. bladen uit.

W. R.

## Camphora bij slapeloosheid.

In de „Homoeopathic World” geeft Dr. White een eenvoudig middel tegen een bepaalde soort van slapeloosheid aan, dat waard is in wijderen kring bekend te worden.

Dikwijls — zegt hij — blijven beproefde middelen tegen slapeloosheid zonder gunstige uitwerking, omdat de ware oorzaak van de slapeloosheid in een *koud en rillerig gevoel* bestaat. De patiënt is slaperig, hij is gezond, maar de eene of andere kleinigheid heeft hem opgewonden, zoodat hij den slaap niet kan vinden. De oorzaak ligt in een koud, rillerig gevoel en verlaging der lichaamstemperatuur. Het beste middel voor dergelijke gevallen is *Camphora*, dat de bloedcirculatie weder in orde brengt, waarop onmiddellijk slaap volgt. Jarenlang heb ik met deze soort patiënten last gehad, totdat ik achter de ware oorzaak gekomen ben, en sedert dien tijd ben ik ontelbare malen door een goed resultaat beloond. Een enkele druppel van de 1<sup>ste</sup> decimale verdunning van Camphora bevorderde steeds oogenblikkelijk een gezonden diepen slaap, zoodat ik andere potensen niet behoefde te beproeven. Daar een dergelijke dosis niet kan schaden, kan het middel bij voorkomende gevallen van slapeloosheid ter proefneming aanbevolen worden, te meer daar het koude en rillerige gevoel bij de karakteristieke werking van Camphora te pas komt.

Dr J. V.

## De eerste geneeskrachtige modderbron in Nederland.

De talrijke berichten omtrent genezing van reumatieken en jichtlijders door bestanddeelen uit deze eerste modderbron in ons vaderland, hebben den heer I. K. Overbeeke, directeur-uitgever van de N. Brielsche Courant, er toe gepocht persoonlijk een nauwkeurig onderzoek in te stellen. Hij begaf zich daartoe naar de bron, op 2 uur afstand van Brielle gelegen, in het dorp Rockanje, in een zijarm van het bekende rotsachtige, vulkanische meertje „de Waal”, omgeven door prachtig begroeide duinen, in de onmiddellijke nabijheid van de steeds in bloei toenemende badplaats Oostvoorne. Inderdaad bleek hem, dat reeds verschillende lijders aan reumatiek en jicht, na door doctoren behandeld te zijn met bestanddeelen uit genoemde modderbron, genezing mochten erlangen, en hij acht het daarom zijn plicht, hieraan ruchtbaarheid te geven, te meer daar zoovelen in het buitenland zoeken, wat zij thans in ons eigen vaderland kunnen vinden.

### ADVERTENTIËN.

#### Dr. VOORHOEVE

is 24 Aug. weder te consulteeren.

#### Dr. D. K. MUNTING Jr. - Amsterdam,

is van 29 Aug. a.s. af weder te consulteeren.

DEN TEXSTRAAT 8.

#### Homoeopathische Apotheek

#### BEKER & Co.

Zomerhofstraat 4, ROTTERDAM.

Telefoon 2478. (15)

Geneesmiddelen van

Dr. WILLMAR SCHWABE.

Tevens verkrijgbaar Dr. Med. LAHMANN's Nährsalz Preparaten en de Kunstmatige minerale wateren van BOSCH & Co.

#### SPOOR'S Normale Rijst

is rijst, zooals de natuur dit graan oplevert, alleen gedopt, niet van de meest voedende bestanddeelen ontdaan, noch blauw of geel geveerd, noch met paraffine geglansd.

In pakketten van 4½ K.G. franco à f 1.15 roode en witte korrels; f 1.35 witte groote korrels, (voldoende met de hand gesorteerd), bij D. SPOOR te Bostel. (15)

VERHUID naar GROENMARKT 31, langs de tram, Dr. G. A. BOS, Arts, Homoeopathisch Geneesheer te DORDRECHT.

SPREKUREN elken werkdag, behalve WOENSDAG van 12½—2 uur en VRIJDAG van 11—2 uur. (15)

### HOMOEOPATHISCHE GENEESMIDDELEN

van Dr. Willmar Schwabe te Leipzig verkrijgbaar bij (20)

HERDINGH en BLANKEN, Apothekers.

TEL. No. 502.

Hoogewoerd 143 — LEIDEN.

### Homoeopathische Geneesmiddelen

van Dr. Willmar Schwabe te Leipzig verkrijgbaar bij

AUG. A. DONKER, Apotheker.

Interc. Telef. No. 137.

Breestraat 67, BEVERWIJK. (20)

SUPPLEMENT  
Homoeop. i/d. Praktijk

DOOR DR. J. VOORHOEVE.

Prijs gebonden f 0.90.

Verkrijgbaar bij de Uitgevers:

LA RIVIÈRE & VOORHOEVE,  
ZWOLLE.

**HEWEL & VEITHEN te Keulen**  
Eenige fabrikanten van  
**Dr. Med. LAHMANN'S Nährsalz Preparaten**  
Gener.-Agent voor Nederl. en Koloniën,  
**J. BEKER, Pharm. Doct.<sup>s</sup> Apotheker,**  
**Firma JURREWITZ & Co.,**  
**ROTTERDAM.**

**VEGETABILE MELK,** uitnemend kindervoedsel, zie blz. 255 van *Homoeopathie in de Praktijk*, door Dr. J. Voorhoeve, prijs per bus

Hygiënische (Nährsalz) Cacao p. blik van 1/2 Ko. . . .	f 0.95
Hygiënische (Nährsalz) Cacao " " " 1/2 " " " . . . .	- 1.80
Hygiënische (Nährsalz) Cacao " " " 1/2 " " " . . . .	- 0.92 <sup>s</sup>
Hygiënische (Nährsalz) Cacao " " " 1/2 " " " . . . .	- 0.47 <sup>s</sup>
Hygiënische (Nährsalz) Chocolade per 1/2 Ko. N <sup>o</sup> I, (rood papier) . . . . .	- 1.50
Hygiënische (Nährsalz) Chocolade per 1/2 Ko. N <sup>o</sup> II, (blauw papier) . . . . .	- 1.25
Hygiënische (Nährsalz) Extract per potje . . . . .	- 1.10
Hygiënische (Nährsalz) Extract per doosje, toevoeging aan het voedsel van in kooien levende vogels . . . . .	- 0.50
Hygiënische Napolitaines per etui . . . . .	- 0.40
Nährsalz Haver Biscuits per pakje . . . . .	- 0.23
Nährsalz Haver Cacao per carton van 1/2 Ko. . . . .	- 0.60
Japan Soja in witte flacons . . . . .	- 1.60

Brochures en Proefbussen van de Nährsalz Cacao en de Nährsalz Haver Cacao zijn gratis beschikbaar. Gebruiksaanwijzing en wenken en raadgevingen bij 't gebruik van LAHMANN's plantaardige melk staan op aanvraag franco ten dienste. (68)  
**De lijst der ruim honderd wederverkopers is afzonderlijk verkrijgbaar.**

**FLESCHEJES voor Homoeop. Middelen** in federe grootte en vorm, wit of geel glas, fijn uitgevoerd en op wensch zuiver gereinigd, worden geleverd door de fabriek van **E. P. HAHMANN, BARMEN (Rheinland).** (12)

**Homoeopathische Apotheek**  
**Firma J. VIEL en VAN DIJK**  
**UTRECHT, Korte Jansstraat.**  
Ook verkrijgbaar de geneesmiddelen in origineele verpakking van  
**Dr. WILLMAR SCHWABE.** (20)

**Homoeop. Geneesmiddelen**  
van **Dr. Willmar Schwabe**  
in origineele verpakking verkrijgbaar bij (10)  
**de firma D. DE ROOIJ,**  
**Apotheek UTRECHT,**  
Oudegracht (Smeebr.) 115.

**Homoeop. Apotheek**  
**Firma Wed. J. RAVE**  
**Melkmarkt 4 (10)**  
**Z W O L L E .**  
**Telefoon No. 23.**  
Origineele verpakking van  
**DR. WILLMAR SCHWABE.**

**Homoeop. Apotheek.**  
**Wed. Bulterman & Cohen**  
**Hoogstraat 237,**  
hoek der Stadhuissteeg  
**ROTTERDAM.**  
Interc. Telefoon No. 2305. (10)

**Homoeopathische Apotheek**  
**ZWOLLE.**  
Orig. verpakkingen van  
Dr. Willmar Schwabe te Leipzig.  
**G. B. J. DE BARBANSON**  
**APOTHEKER.**  
**Bethlehemse Kerkplein.**  
Telefoonnummer 140. (10)

**AAN DE AANHANGERS DER HOMOEOPATHIE IN NEDERLAND**

heb ik de eer mede te deelen: dat ik sedert 1882 de middelen van Dr. WILLMAR SCHWABE, voorzien van het Fabrieksmerk, voor eigen rekening betrek, doch ze niet in depôt heb.

**Firma Wed. T. D. Vrijdag Zijnen.**

's-GRAVENHAGE, 22 Ged. Burgwal. (30)

**Hoofdpijn**  
door **Dr. J. MIEG**  
zal binnenkort als een belangrijk No. der  
**HOM. BIBL.**  
het licht zien.

**Homoeop. Apotheek**  
**Firma HERTSTEIN**  
Goudsche straat 38,  
hoek Meermansstraat,  
(10) **ROTTERDAM.**  
Telefoon interc. 3933.  
**Geneesmiddelen van**  
Dr. Willmar Schwabe.

**Homoeop. Apotheek**  
**J. H. ZINDLER Jr.,**  
's-Gravendijkwal 283  
**ROTTERDAM.**  
Telef. Interc. 4114.  
Geneesmiddelen van Dr. Willmar Schwabe, desgewenscht ook in originele verpakking. (10)

**Homoeopathische Apotheken**  
te Arnhem.  
**MIEDEMA en VAN AALST,**  
Roggestraat 3,  
**A. SPRUIT, firma B. Miedema,**  
Steenstraat 49. (20)

**Centrale Homoeopathische Apotheek van Dr. Willmar Schwabe, Leipzig.**



(De grootste en meest beroemde homoeopathische Apotheek der wereld.)

Levering van alle Homoeopathische geneesmiddelen, Moedertincturen, vloeibare verdunningen, korrels en gecomprimeerde tabletten, IN ORIGINEELE VERPAKKINGEN, voorzien van nevenstaande fabrieksmerken, huisapotheken, boeken, enz. enz. Gevestigd voor Holland in de **HERTEN-APOTHEEK te ZAANDAM,**



Eigenaar **F. VAN DIJK Jzn., Pharm. Doct.<sup>s</sup> Apoth.**

en in de **LEEUWEN-APOTHEEK, Bakkerstr. 15 te ARNHEM, Eigenaar A. C. PLIESTER, Apoth.**

Verder verkrijgbaar in de volgende apotheken te:

<b>Amsterdam . . .</b> apotheek van <b>J. Warmolts, Vijzelstraat 180.</b>	<b>Haarlem . . .</b> apotheek van <b>Firma v. Tubergen, Gr. Houtstr. 141.</b>
" " " <b>G. Schipper, Weesperzijde.</b>	" " " <b>Mevr. Wed. Snijder.</b>
" " " <b>J. Sol, Rozegracht, Volksapoth.</b>	" " " <b>de Vries.</b>
" " " <b>Firma Schouten &amp; Co.</b>	" " " <b>M. Bouma Lzn.</b>
<b>Alkmaar . . .</b> " " <b>J. A. Roelse.</b>	" " " <b>Van Heemskerck Düker.</b>
<b>Apeldoorn . . .</b> hofapotheek " <b>G. J. Romijn &amp; Zn.</b>	" " " <b>de Vries.</b>
<b>Assen . . .</b> apotheek " <b>R. Karsten.</b>	" " " <b>J. Feteris.</b>
<b>Baarn . . .</b> hofapotheek " <b>D. Bierhaalter, Nieuwstraat.</b>	" " " <b>C. Sonnega, Tweebaksmarkt 28 30.</b>
<b>Beverwijk . . .</b> apotheek " <b>Dr. J. P. Land.</b>	" " " <b>S. Tromp Visser.</b>
<b>Breda . . .</b> " <b>A. A. Donker.</b>	" " " <b>C. J. de Vogel, firma T. W. v. d.</b>
<b>Deift . . .</b> " <b>A. J. B. Heidema, Wilhelminastr. 2.</b>	" " " <b>Meulen, Nieuwstad K 69.</b>
<b>Doetinchem . .</b> " <b>H. Blom.</b>	" " " <b>J. G. A. Blanken, Hoogvoerd.</b>
<b>Dordrecht . . .</b> " <b>B. ten Bruggen Cate.</b>	" " " <b>Boekwelt, Vischmarkt.</b>
<b>Enschede . . .</b> " <b>Dr. Joh. v. d. Moer.</b>	" " " <b>D. J. van Driessum, Mare,</b>
" " " <b>„de Rozijnkoef”, J. Romijn Bzn.</b>	" " " <b>J. H. van Grafhorst, Nieuwe Rijn.</b>
" " " <b>van F. Bergema.</b>	" " " <b>H. Bogtatra.</b>
<b>Franeer . . .</b> " <b>C. J. Snuff.</b>	" " " <b>J. Dienske.</b>
<b>Goes . . .</b> " <b>L. F. de Klerk.</b>	" " " <b>A. Rauwerda.</b>
<b>Gorinchem . . .</b> " <b>L. La Porte.</b>	" " " <b>L. Knoppers.</b>
<b>Gouda . . .</b> " <b>Poels &amp; Boot</b>	" " " <b>J. W. v. d. Garde.</b>
" " " <b>E. Grendel.</b>	" " " <b>Firma Moeyts &amp; Co.</b>
" " " <b>A. Latenstein.</b>	" " " <b>Beker &amp; Co., Zomerhofstraat 4.</b>
" " " <b>P. Weljer.</b>	" " " <b>C. de Groot, Goudsche straat 83.</b>
" " " <b>S. Smeding Szn., A Kerkhof 17.</b>	" " " <b>J. H. Zindler Jr., 's Gravend. w. 283.</b>
<b>Groningen . . .</b> " <b>Firma v. d. Mheen, De Riemerstr.</b>	<b>Utrecht . . .</b> " " <b>J. Ruys.</b>
<b>Den Haag . . .</b> " <b>„De Archipel” K. R. Nauta, Javastr. 49.</b>	" " " <b>Viel &amp; van Dijk.</b>
<b>Haarlem . . .</b> Centraal-apotheek <b>Begeman &amp; Sneltyens, Janstr. 27.</b>	" " " <b>C. Koek.</b>
" " " apotheek van <b>R. Duym, Kelderstraat 6.</b>	" " " <b>C. G. Baert, Ritthemse Markt F 189.</b>
" " " " <b>Firma van Hees, } Kleine</b>	" " " <b>T. S. v. d. Ley.</b>
" " " " <b>A. P. C. Numan van Son, } Houtstr. 57.</b>	" " " <b>N. A. Ballintijn.</b>
" " " van <b>D. L. Keur, Zijlstraat 87.</b>	" " " <b>Behrens &amp; Co., Slotlaan 24.</b>
" " " " <b>C. G. Loomeyer &amp; Zoon.</b>	" " " <b>H. W. A. Behrens, Houtmarkt 78.</b>
" " " " <b>Mons &amp; Grijzeels, Lange Veerstr 16</b>	" " " <b>Dr. J. Oudenampsen, Overwelv.</b>
" " " " <b>H. Remmers &amp; Zn., Kruisstr. 20.</b>	" " " <b>G. B. J. de Barbanson.</b>
" " " " <b>L. Schoorl, Frans Halsstraat 2.</b>	" " " <b>Wed. J. Rave. (180)</b>

# HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD

Orgaan der „Vereeniging tot Bevordering der Homoeopathie in Nederland”

Onder Hoofdredactie van: **D<sup>r</sup> N. A. J. VOORHOEVE**, Den Haag.

Met medewerking van de Heeren: A. DE GROOT, arts, Utrecht; P. L. VAN DER HARST, arts; D<sup>r</sup> F. W. O. KALLENBACH, Apeldoorn; J. MIEG, arts, Haarlem; D<sup>r</sup> D. K. MUNTING JR., Amsterdam; W. ROLVINK, arts, Arnhem; D<sup>r</sup> S. J. VAN ROIJEN, Utrecht; D<sup>r</sup> M. L. VAN DER STEMPSEL, Amsterdam; D<sup>r</sup> J. VOORHOEVE, Dillenburg; J. T. WOUTERS, arts, Arnhem, en anderen.

**Uitgevers: LA RIVIÈRE & VOORHOEVE — ZWOLLE.**

ABONNEMENTSPRIJS:	ADVERTENTIEPRIJS:
Per jaargang, franco per post . . . . . f 1.25	Van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents :: :: ::
Voor het Buitenland, <b>alleen bij vooruitbetaling</b> . . . . . - 1.40	Bij abonnement tegen verlaagd tarief, dat op aanvraag
Afzonderlijke nummers . . . . . - .12 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>	verkrijgbaar is. :: :: :: :: :: :: :: :: :: :: ::
Adres voor de <b>Redactie</b> : :: :: :: :: ::	Adres voor de <b>Administratie</b> : :: :: :: ::
<b>CELEBESSTRAAT 93 — DEN HAAG.</b>	<b>LA RIVIÈRE &amp; VOORHOEVE — ZWOLLE.</b>

HET AUTEURSRECHT OP DEN INHOUD VAN DIT BLAD WORDT VERZEKERD VOLGENS DE WET VAN 28 JUNI 1881 (STBL. N<sup>o</sup> 124).

**INHOUD:** Hardlijvigheid. — Zevende Intern. Homoeopathisch Congres. — Eenige gevallen uit de Praktijk. — Ingezonden. Bericht. — Kas voor de Ziekenhuizen. — Advertentiën.

## HARDLIJVIGHEID.

### I.

Indien het waar is, wat wel eens gezegd wordt, dat verbruik van zeep, tot een zekere grens, als maatstaf van hoogere beschaving van de verbruikers dienen kan, mag men zulks ook met niet veel minder recht van de afrijvende of purgatieve middelen beweren. Deze toch, als iedereen weet, vertegenwoordigen die klasse van arsenijen, welke de onvoldoende en vertraagde werking van het darmkanaal moeten verbeteren, ten einde de daarin opgehoopte en te lang teruggehouden overblijfselen van de spijsvertering, alsmede een deel van de eindprodukten, geleverd door de onafgebroken plaats vindende omzetting der organische weefsels, geregeld te verwijderen, in één woord die arsenijen, welke de hardlijvigheid of constipatie moeten genezen. En nu is het juist deze gezondheidsstoornis, die bij de kultuurvolkeren oneindig veelvuldiger dan bij de op lagere trap gebleven natuurvolkeren wordt aangetroffen. Bij deze laatsten toch is genoemde aandoening niet zoozeer op zichzelf staande en op den voorgrond tredende, maar meestal het gevolg en slechts een begeleidend symptoom van andere ziekten en kwalen, waaraan overal het mensdom onderhevig is. De oorzaak van dit, bij hen zooveel zeldzamer optreden der hardlijvigheid is hun meer eenvoudige en natuurlijke leefwijze, waarvan het gebruik van lichtere voedingsmiddelen, van matig eten en drinken, voorts ruime lichaamsbeweging, ontwikkeling en oefening van het geheele spierstelsel en aanhoudend verblijf in de open lucht de meest werkzame factoren zijn.

Zulks vindt zijne bevestiging daarin, dat ook in onze hooger beschaafde maatschappijen het groote aantal van hare leden, die voor hun broodwinning eveneens tot veel lichamelijken arbeid of beweging en verblijf in de open lucht gedwongen zijn, heel wat minder van het gebrek, hier in kwestie, afweten dan zij, die zich door hun beroep, betrekking of bezigheden tot een meer zittend leven in gesloten vertrekken, kantoren of werkplaatsen veroordeeld zien, en wier te verrichten taak een te eenzijdige inspanning van de hersenen eischt.

Tot de gezondheidsafwijking, waarvan wij spreken, leiden behalve de genoemde, ook nog de volgende oorzaken: het verzuim om voor de ontleding der darmen vaste uren te houden, want de gewoonte doet ook hierin veel; dan armoede, nood en gebreklijden aan den eenen kant, en aan den anderen weelderig leven, het zich aan buitensporige genietingen en teugellooze bevrediging van hartstochten overgeven, en de, in den rusteloozen hevigen strijd om het bestaan, van geest en lichaam geëischte hoogste inspanning, die het zenuwgestel uitput en de natuurlijke verrichtingen van de organen verlamt. Eindelijk draagt ook de schuld het te veelvuldig gebruik zelf van purgatieven, hetwelk de geneesheeren, vooral nog in de vorige eeuw in de leekenwereld gekweekt hebben, door, tengevolge van de nog minder juiste inzichten in het physiologisch en pathologisch huishouden van het organisme, bij iedere ongesteldheid, waarvan constipatie een symptoom was, maar ook zonder deze, de behandeling met een of ander afrijvend middel te beginnen, ten einde de vuile boel op te ruimen, schoon schip te maken en de materia peccans (de schadelijke stoffen) weg te nemen; dit misbruik, zeg ik, droeg en draagt ook nog een deel der schuld van de zoo veelvuldig aan te treffen hardlijvigheid, want te veel prikkeling van een orgaan veroorzaakt in de naderwerking traagheid in de verrichting, die wel eens blijvend wordt. Bevoegden en onbevoegden, artsen en apothekers, medikasters en charlatans, speculanten op de lichtgeloo-

vigheid van het publiek, hebben met overdreven aanprijzingen en reclame ten nutte van de hardlijvigen, maar dikwijls genoeg ten nog grooteren voordeele van zichzelf, voorgeschreven en in den handel gebracht pillen, poeders, druppels, tabletten en nog andere toebereidingen van verschillende afdrijvende artsenijen, en niet weinigen zijn er schatrijk bij geworden. Vanaf de Dr. Str...sche pillen, die 70 jaar geleden in mijn prille jeugd te Berlijn algemeen in zwang waren, en het rijtuig en de paarden van den uitvinder in glans deden schitteren, tot de Zwitserse en Pinkpillen van onze dagen toe, is de sterrenhemel der purgatieven met sterren van de meest verschillende grootte bezaaid geworden, die op de lotgevallen der hardlijvigen van invloed geweest zijn. En zoo is het dan wel duidelijk, dat het verbruik van deze soort van middelen wel degelijk met de beschaving toeneemt.

Onder de te dezer plaatse bedoelde hardlijvigheid is, als reeds aangeduid, niet die te verstaan, welke slechts een bijkomend verschijnsel van andere ziekten is, die het onderwerp der behandeling zijn, maar die, waarbij de trage, onvoldoende, moeilijke, in één woord de abnormale verichting van het darmkanaal in hoofdzaak het lijden kenmerkt. Intusschen staat het daarom toch niet geheel op zichzelf, want wegens de onderlinge wisselwerking van de lichaamsorganen is het tevens ook gevolg of oorzaak van andere stoornissen, die echter vaak minder in het oog vallen, omdat zij voor de patiënten niet de lastigste zijn. De te lang tegengehouden ontlasting, de vergeefsche pogingen om haar kwijt te raken, haar veranderde vorm, consistentie of bijmengingen, zijn de voornaamste klachten van den patiënt, waartegen hij hulp verlangt. Hij vertrouwt, dat met wegruiming van de vuile boel uit zijn ingewanden ook het gevoel van opgezetheid, benauwdheid en zwaarte zal verdwijnen. Er blijven echter na zulk een tijdelijke verbetering nog verschijnselen over, die met de chronische constipatie in het nauwste verband staan. En hoe kan het anders? Immers de vrije bloedsomloop in de buikorganen wordt er door belemmerd en kan tot congestieve toestanden in de maag, de lever, nieren, longen en het hoofd, bij het vrouwelijke geslacht in de sexueele organen aanleiding geven, onder de uitwerking waarvan de betroffenen personen op zeer verschillende wijze kunnen lijden. Daarenboven vermeerderen zich bij terughouding der uitwerpselen de toch reeds in den dikken darm aanwezige rottingsbacillen in verbazende hoeveelheid, en hunne vergiftige afscheidingen werken nadeelig op de zenuwen der ingewanden, waardoor dan weder algemeene stoornissen van het zenuwgestel, vooral vaak gedruktheid, lusteloosheid, melancholie en pessimistische stemming ontstaan.

De lijder aan chronische hardlijvigheid, al is die aan-doening in de meeste gevallen niet van overwegende beteekenis of gevaarlijk, kan toch zeer onder den indruk er van geraken, en wordt niet zelden als door een spook vervolgd; benauwd en opgezet, naar een gasontploffing naar boven of beneden in hoop en vrees uitziende, steeds met nieuwe verwachting van succes een zekere plaats opzoekende, die voor hem in waarheid de *beste* kamer is, om even dikwerf, ondanks de lofwaardige inspanning van krachten, teleurgesteld in elegische stemming terug te komen; deze toestand van altijd te willen en niet te kunnen, maakt hem radeloos en laat hem rust noch duur. En zoo neemt hij dan, als reeds meer geschied is, weder eens zijn toevlucht tot een van die heerlijke purgatieven, wier prompte hulp zoo algemeen bekend is.

Inplaats van radikaal, helpen zij echter meestal slechts palliatief, en ook deze tijdelijke werking beantwoordt wel eens lang niet aan de wenschen en eischen van den hulpbehoevende. Indien hij dan in aanmerking neemt, wat hij zeer goed weet, dat de normale stoelgang van den gezonde in den regel eens per dag op een vast uur, al naar de gewoonte van het individu, zonder veel moeite, vrij spoedig, in gewormde, niet zeer harde stukken van niet meer dan gewone faecale lucht, plaats moet hebben, en dat een algemeen gevoel van verlichting en veerkracht daarop volgt, dan is het den arme duidelijk, wat hij missen moet, van welke voordeelen hij verstoken is, en zal hij steeds opnieuw naar een ook hem helpend, afdrijvend middel reikhalzend uitzien. Redenen waarom ieder, die een medevoelend hart heeft en tevens vatbaar is voor wel drastische, maar toch treffende schilderingen, het gevleugeld woord van het boertje zal weten te apprecieeren, die in een Rotterdamsche apotheek aan een jeugdige assistente hetzelfde goed kwam vragen, dat hem den vorigen keer tegen hardlijvigheid gegeven werd, want, zei hij, de werking er van was puik geweest: „het gleed als een aal mijn lichaam uit.”

Al is straks gezegd, dat in normalen gezondheidstoestand eens per dag ontlasting dient plaats te hebben, toch zijn daarop genoeg uitzonderingen, zoodat ook, als het slechts om de 2 dagen en zelfs in nog langere tusschenpoozen geschiedt, nog goede gezondheid bestaan kan. Het is opvallend, hoe tolerant de gestellen van sommige menschen tegen aanzienlijke ophooping van vuil in hunne ingewanden kunnen zijn, zonder dat zij zich noemenswaardig onwel gevoelen. Men ontmoet er, die in geen acht en meer dagen stoelgang hebben en toch als gewoon blijven eten, drinken en werken en zelfs hun opgeruimdheid er bij behouden, ofschoon zij steeds in gevaar zijn.

Voor den gewonen mensch schijnt niets meer voor de hand te liggen dan dat hij, als de dagelijks noodige ontleding van den darm wegblijft, er naar trachten moet om die, in het belang van zijne gezondheid, door een of ander ter beschikking staand afdrijvend middel weder aan den gang te brengen. En toch zou hij er meestal verkeerd aan doen, want hij verwijdt daardoor slechts het produkt van een ongesteldheid, zoodat deze zelf, de ware oorzaak, blijft bestaan, om al weder hetzelfde gevolg te hebben. Het is nu deze zoo eenvoudige maar onafwijsbare beschouwing, die bij de beantwoording der vraag, hoe chronische constipatie genezen moet worden, geheel op den voorgrond staat.

Van uit het algemeen geneeskundig en nog meer van het homoeopathisch standpunt uit, is het tot sleur geworden toedienen van een purgatief bij constipatie zeer zeker af te keuren. Zelfs dan, als bij nadere diagnose (erkenning van aard en zetel der ziekte) gebleken is, dat b. v. onvoldoende galafscheiding, catarrhale aandoening van maag- of darmslijmvliezen, gebrekkige peristaltiek (wormachtige bewegingen der darmen) in het spel zijn, en naar aanleiding hiervan een bijzonder purgatief gekozen wordt, zal dat nog lang niet altoos het ware geneesmiddel zijn, want ook dan is daarmede slechts een deel van den werkelijken toestand, een gevolg van nog meer verwijderde stoornissen, bestreden. Slechts de homoeopathische artsenij, die eene aan de abnormale geheel overeenkomstige aandoening bij den gezonde te voorschijn brengt, kan bij benadering de meest mogelijke zekerheid geven van den geheelen werkelijken toestand te zullen genezen. De

praktijk en de ervaring hebben zulks ten volle bewezen, en iedere homoeopathische arts beschikt over treffende gevallen, waarin langdurige hardlijvigheid na vruchteloze behandeling met purgatieven, goed en blijvend hersteld is geworden, waar de aanwijzing naar de wet der gelijksoortigheid den doorslag gegeven heeft.

(Wordt vervolgd.)

Dr. F. W. O. K.

## Het zevende internationaal homoeopathisch Congres te ATLANTIC CITY. (Ver. Staten N.-A.)

Dinsdag, 11 September.

Vandaag is 't begin van den Congres-*arbeid*. Die Yankees weten wat werken is. Dag aan dag, van 's morgens 10 tot 's avonds 10, met tusschenpoozen van de maaltijden, worden voordrachten gehouden en besproken, en met een geestdriftige opgewektheid, zoo karakteristiek voor Amerikanen; voor hen is werken een lust. De geheele morgen was gewijd aan het voorlezen der verslagen over den stand en den vooruitgang der homoeopathie in de verschillende landen der wereld. Men zal zeggen een taai en vervelend begin; maar hier waren 't uren van toenemende geestdrift. Verslag na verslag werd gelezen en allen waren vol van de krachtige verbreiding en onweerstaanbare doordringing der homoeopathische beginselen in beide halfronden der wereld. Geen gemoed bleef onbewogen; ieder verslag verhaalde weer van onverwachte overwinningen; en ieder toehoorder zeide het uit den grond van zijn hart den president na, toen deze zich tot de hem omringende vice-presidenten wendde met den uitroep: 't is verrassend, 't is een heerlijk wonder!

Dr. Dyce Brown gaf een meesterlijk overzicht van hetgeen in de laatste jaren in Engeland was verricht: de stichting van de „British Homoeopathic Association”, het veld van hare werkzaamheden, de opvatting van hare taak tot samenbrengen van de verspreide onderdeelen tot een geheel, waarvan vernieuwde kracht is uitgegaan. Hij verhaalde van de uitbreiding van het Londensche homoeopathisch ziekenhuis, en andere ziekenhuizen in homoeopathische centra. Dan, wat er gedaan werd door de Britsche Vereeniging van homoeopathische geneesheeren, door het jaarlijksch congres. Dr. Burford gaf daarna van menig punt nog toelichtingen en wijdde over eenige bijzonderheden uit.

't Verslag van Australië volgde, en ook daarvan was de conclusie: meer, veel meer geneesheeren zijn noodig om aan de vraag der zieken te voldoen. Tasmania kwam nu aan de beurt, toen Engelsch-Indië. Bijzondere opmerking uit dit laatste verslag verdient het feit, hoe voor de bestrijding van de pest elk geneesheer in Indië bijna geheel de allopathische middelen heeft laten varen. Frankrijk, Duitschland, Italië en andere landen volgden. 't Amerikaansche verslag vermeldde o. a. het getal van 15000 homoeopathische geneesheeren.

Van de middagzitting verdient bijzondere vermelding de toespraak van Dr. Eaton van Des Moines, waarin hij duidelijk uiteenzette, hoe de uitbreiding der homoeopathie innig samenhangt met een grooter aantal geneesheeren, maar aan de andere zijde evenzeer met de voorlichting van het publiek over de beginselen en de vergelijkende waarden van officieele-geneeskunst en homoeopathie.

Dr. Ward van San Francisco gaf ons uit zijn groote ervaring talrijke bewijzen, hoe veel gelukkiger operaties bij zieken verlopen, als ze vóór, bij en na de operatie met homoeopathische middelen worden behandeld; 't bleek weer, hoe zeer aan 't heil der patiënten te kort wordt gedaan, door hun deze middelen te onthouden. Dr. Burford legde er bijzonderen nadruk op, hoe wenschelijk 't hem gebleken was in het herstellingstijdperk na operaties de constitutie te behandelen, zoowel wat aangaat spoedige genezing als de voorkoming van terugkeer der ziekte-producten. Hoezeer *Silicea* van groote waarde is voor normale litteekenvorming bleek ook uit zijne ervaringen.

Onderwijl hielden ook bijzondere secties hunne zittingen. Die over gezondheidsleer behandelde o. a. een lezing van Lt. Kolonel Deane over de pest; bijzondere aandacht trokken zijne bezwaren tegen de nu geldende theorie over de verbreiding door ratten. Dr. Wolcott van Rochester, N.-Y., directeur van de afd. „Besmettelijke ziekten” van den Gezondheidsdienst in den Staat New-York, besprak het dringend vraagstuk, hoe de school een belangrijke factor is geworden voor de verspreiding van besmettelijke ziekten, en van hoe groot gewicht deze kwestie voor de regeering is, nu deze door de opvoedings-dwangwetten de kinderen uit de lagere volksklassen in kleine gemeenten plaatst naast die der hoogere en in betere hygiënische omstandigheden verkeerende.

In de secties voor verloskunde, oogheelkunde, oorheelkunde en die voor keelziekten werden eveneens belangrijke onderwerpen behandeld. In den avond volgden de bijeenkomsten van de afdelingen voor chirurgie en gynaecologie.

Aansluitend aan de zalen der bijeenkomsten was een tentoonstelling ingericht, waarvoor groote belangstelling aan den dag werd gelegd; hoofdzakelijk van photographiën, teekeningen, modellen van alles wat door verschillende homoeopathische vereenigingen was tot stand gebracht.

Woensdagmorgen om 10 uur begon een niet minder werkzame dag. De eerste verhandeling betrof de kwestie van een voor alle landen geldende pharmacopee. De tweede, door Dr. Clarke, was die betreffende de kern van een homoeopathische geneesmiddelleer. Hij legde nog eens den nadruk op het feit, dat ons verschil van de allopathie niet hoofdzakelijk berust op de afwijkende bereidingswijze der geneesmiddelen, maar vooral op de wijze, volgens welke we die geneesmiddelen voor de ziektebehandeling uitkiezen; en dat onze eerste plicht is, ons trouw aan de werkwijze van Hahnemann te houden. Ze is tijdroovend, maar in 't belang onzer zieken. Een levendige gedachtenwisseling volgde.

Nog meer belangwekkende punten, de geneesmiddelwerkingen betreffende, werden achtereenvolgens afgehandeld; en telkens kwam het weer duidelijk uit, hoe het alleen den homoeopaath mogelijk is den zieke naar zijne bijzondere eigenaardigheden te behandelen, en niet alleen volgens den naam, dien wij aan zijn ziekte meenen te moeten geven. Een geheel ander onderwerp had Dr. Charles Mohr van Philadelphia gekozen, namelijk over Tabak. Met grooten nadruk sprak hij de slotsom uit van zijn eigen ervaringen: jongens, die sigaretten rooken, zijn onhandelbaar, thuis en op school; laat uw jongen daarin vrij, en ge leidt hem op tot een leugenaar en een dief. Het gebruik van tabak, in welken vorm ook, moet volstrekt verboden zijn voor hen, die niet in kracht en in grootte

geacht kunnen worden volwassen te zijn. 't Is een dure plicht der geneesheeren hun grooten invloed op het publiek te gebruiken om het kwaad, dat het gebruik van tabak aan het opgroeiend geslacht (en aan het opgegroeid geslacht; opmerking van den vertaler) berokkent, zooveel mogelijk te beperken.

De afdeling voor verloskunde zette hare vergadering van den vorigen dag voort; die voor physische therapie (geneeswijze door licht, lucht, water, electriciteit enz.) behandelde eveneens belangrijke vraagstukken. En na 't avondeten was de intellectueele spijskaart van dien dag nog niet afgehandeld; de chirurgen van beide halfronden onderhielden ons tot een laat uur op belangwekkende wijze met de vruchten van hun kennis en ervaring.

J. T. W.

## Eenige gevallen uit de Praktijk.

Uit „Leipziger Pop. Zeitschr. für Homöopathie.“

Eenige maanden geleden kwam een dame van 37 jaren tot mij met de mededeeling, dat haar longen ziek waren, waarvoor zij den homoeopaath raad kwam vragen.

Wanneer zij niet zoo met de diagnose gekomen was, zou ik er op het eerste gezicht in de verste verte niet aan gedacht kunnen hebben, dat zij een longlijderes was, zoo krachtig en gezond zag zij er uit. Maar zooals bij velen, zoo ook hier, uitwendig, zonder nader onderzoek was dit niet merkbaar. Toch verwonderde het mij ten zeerste, dat van de rechter long wel tweederde gedeelte ziek bleek te zijn. Zij gaf veel sputum op, dat gemakkelijk kwam, had soms stekende pijnen in het midden van de borst, soms nachtzweet, bijna altijd koude vochtige voeten, zich naar gevoelend bij nat koud weder, beter bij droog warm weder en in warme kamerlucht. Verder sterke menstruaalbloeding. Zij was tuberculeus niet erfelijk belast, heeft echter als kind laat tanden gekregen, en heeft laat leeren loopen. In de ontwikkelingsjaren heeft zij aan klieren geleden, is met haar 30<sup>ste</sup> jaar gehuwd, heeft drie kinderen gehad, en na de geboorte van het derde kind is zij gaan sukkelen.

Een kreosookuur heeft haar maag bedorven, en een kuur in een sanatorium heeft alleen kunnen verhinderen, dat de ziekte nog toenam. Het lokale onderzoek gaf mij niet voldoende aanduiding, welk geneesmiddel voor te schrijven, maar de mededeelingen op mijn vragen brachten mij een oud beproefd constitutiemiddel in de gedachte, namelijk *Calcarea Carbonica*. Want als jong kind leed zij aan rhachitis, later aan klieren en nu aan overvloedige menstruaalbloeding en een ondermijnd gestel door de geboorte van drie kinderen.

Daarom kreeg patiënte Calc. Carbon. d<sup>12</sup> als druppels, en versterkend diëet, zoodat zij na geruimen tijd als genezen kon worden beschouwd.

Een heer van omstreeks 40 jaren had mij geschreven veel last te hebben van aambeien, waaraan hij reeds jaren lang lijdende was. Hij had al verscheidene geneesheeren geraadpleegd, was zelfs geopereerd, alles zonder succes. Hij geloofde wel niet, dat de homoeopaath hem zou kunnen genezen, maar hoopte toch op eenige verlichting. Met Hamamelis, Nux vomica, Sulfur, Natr. muriatic. was dit euvel binnen korten tijd evenwel verholpen. Nu kwam hij zelf bij mij met een ander lijden, veel naarder en lastiger. De patiënt had namelijk een rectaal-fistel. Deze ziekte was waarschijnlijk van tuberculeuzen aard. Zijn vader was aan tuberculose overleden en vroeger had hij zelf aan een borstkwaal geleden. Veel last had hij van overvloedige etterige en bloederige af-

scheiding. Verdere bruikbare aanduidingen kon ik niet verkrijgen. Ten eerste verbood ik het gebruik van vleesch, en schreef voor, elke maand een zitbad te nemen en in te nemen van Tuberculin 200, eens in de 14 dagen 10 korrels, en dagelijks van Silicea 30, 's morg. en 's avonds eenige druppels in water.

Na acht weken schreef hij mij, dat zijn lijden zooveel verbeterd was, dat hij weinig of niets meer te klagen had. De afscheiding was bijna geheel opgehouden, en hij gevoelde zich uitstekend. Nu verzocht hij mij om opgave hoe verder te moeten doen. Ik liet hem nog voortgaan met Tuberculin en de zitbaden nu en dan.

Hoeveel sneller een goed gekozen homoeopathisch middel werken kan dan een aantal pleisters en zalven van de moderne huidspecialiteiten zal het volgende voorbeeld nog eens leeren. Mijnheer R. kwam op zijn doorreis op mijn spreekuur, en verzocht dringend om spoedige bevrijding van een uitslag op de handen, die voornamelijk in gezelschap erg hinderlijk was.

Eenige weken geleden in Parijs zijnde, had hij plotseling des nachts op beide handruggen een groot aantal kleine water bevattende blaasjes gekregen, waarvoor twee Fransche huidspecialiteiten vergeefs verschillende zalven hadden aangewend. En nu had ik de aangename opdracht dezen zenuwachtigen ouden heer op commando te genezen.

Ik schreef kali Marot. voor d<sup>6</sup> in verwrijving om de 2 uren een dosis en verbood de handen te wasschen. Hij had maar vijf dagen tijd om in de stad te blijven.

Hoe verheugd was ik dus, toen de patiënt na drie dagen bij mij kwam met normale handen.

Zijn dankbaarheid was echter ook groot, zooals bleek toen hij mij eenige weken later een kostbaar geschenk als aandenken zond. Dr. STROHMEIJER, Frankfurt.

## Eenige Hamamelis-gevallen.

In April 1906 kwam een heer op mijn spreekuur mij raadplegen over zijn vriend, die nu in het ziekenhuis lag met ontsteking van de aderen der beenen. Het lijden vertoonde geen verbetering niettegenstaande aanwending van ijsblaas en hooglegging van de beenen, gedurende twee maanden reeds. De professor had gezegd, dat de genezing nog lang zou uitblijven, en dat patiënt nog den geheelen zomer niet in staat zou zijn om te werken.

Ik schreef Hamamelis d<sup>3</sup> voor, waarvan 3 × daags 5 druppels ingenomen moesten worden. Veertien dagen later vernam ik niets van den patiënt. Daar kwam het bericht, dat het werkelijk wat beter ging en dat er uitzicht bestond, dat hij na nog eens 14 dagen wel uit het ziekenhuis ontslagen kon worden. Ik raadde aan om met Hamamelis voort te gaan. Weer 14 dagen later kwam tot mij een corpulent heer, die mij tegenlachte, ofschoon ik hem niet kende.

Ik ben u dankbaar, daar gij mij in zoo korten tijd genezen hebt van mijn langdurige aderontsteking, aldus zijn toespraak. In vier weken was aldus door zoo'n klein beetje Hamamelis iets tot stand gebracht, wat den professor in twee maanden niet was gelukt.

Het tweede geval betreft een jonge vrouw, die twee jaren geleden ontsteking heeft gekregen van de aderen aan beide beenen. Het was werkelijk een ernstig geval. Beide beenen waren tot boven aan gezwollen, en op verscheidene plaatsen waren tot eigroote, zeer pijnlijke knobbels voelbaar. Daarbij kwam hooge koorts, terwijl de patiënte zeer zwak was. Hamamelis d<sup>3</sup> inwendig en in zelf voor uitwendige aanwending. Toen na drie dagen nog geen zichtbare verbetering was ingetreden, moest de onvermijdelijke specialiteit geroepen worden om zijn oordeel te zeggen. Deze stelde het geval zeer ongunstig voor, daarom was het hem vrij onverschillig, wat er aan gedaan werd, en liet hij mij vrij in mijn handelingen. De Hamamelis-behandeling werd nu voortgezet en zie, na nog eenige dagen trad reeds merkbare verbetering op. De plankharde ontsteking werd zachter, de knobbels werden

kleiner en verdwenen spoedig geheel. De vrouw was gered. De nog aanwezige zwakte werd opgeheven door het gebruik van Ferrum phosphoricum.

Nog een Hamamelis-geval. Hoe vaak hoort men pas hoe het gegaan is met een patiënt van voorheen, wanneer zich bij dezen patiënt weer iets nieuws voordoet, waarvoor hij dan hulp komt vragen.

Zoo ging het met een patiënte, die nu wegens ziekte van het zenuwgestel kwam. Zij vertelde mij, dat ik haar een paar jaren geleden zoo goed had geholpen voor een gezwel aan het been.

Interessant was het nu te hooren hoe allerlei vergeefs was aangewend. Nadat evenwel de dokter haar had aangeraden het been in te smeren met Hamameliszalf, was het gezwel al heel spoedig verdwenen. Nu draagt zij alleen een elastiekwindsel om herhaling te voorkomen.

Dr. STÄGER, Bern.

Inplaats van door een **operatie door homoeopathische middelen genezen.**

Den eersten Augustus 1904 ontving Dr. Goullon volgend schrijven:

Weimar 1 - 8 - '04.

Hartelijk dank voor uwe kaart met het goede bericht. Werkelijk een bewonderenswaardige uitkomst en overwinning voor de homoeopathie. Diep treurig echter wanneer men bedenkt, dat de allopathen zelfs niet het minste idee hebben van wat met onze middelen kan verricht worden.

Beste groeten enz.

Wat was het geval?

Omstreeks het midden van het jaar 1904 verzocht men mij onze buurvrouw toch raad te geven, of iets uit mijn homoeopathische apotheek voor de erge kiespijn, waaraan zij reeds 8 dagen leed; zij had waarschijnlijk een verzwering aan een kies. Onmiddellijk ging ik haar bezoeken en toen vertelde zij mij, dat voor eenigen tijd een kies geplombeerd was, en deze deed haar nu sinds acht dagen zoo'n geweldige pijn, aan de rechter onderkaak, waarvoor zij warme omslagen had aangewend, waardoor de pijn slimmer was geworden. De dokter, die er bij geroepen was, stelde daarom koude omslagen voor en liet een bruine zalf op de wang smeren. Het was ontsteking, had hij gezegd en nu verwachtte hij van deze maatregelen wel, dat de ontsteking zou verdwijnen. Toch zijn de pijnen en de ontsteking erger geworden. Zij heeft sedert geen nacht geslapen, omdat juist de pijn des nachts het ergst was. Dit kon men haar dan ook wel aanzien.

De rechter wang was rood en gezwollen, ontstoken en aan den onderkant van de rechter kaak was een groot, hard, niet verschuifbaar gezwelletje, half zoo groot als een noot, dat bij druk erg pijnlijk was. Behalve dat deze kies ziek was, was er nog meer, de ontsteking was verder gegaan, zoodat de kaak zelf was aangedaan. Ik gaf Mercur. Corrosiv. d<sup>o</sup>.

Haar echtgenoot had echter geen vertrouwen in de Homoeopathie en wilde beslist een dentist raadplegen. Deze nam er dadelijk de geplombeerde kies uit. De pijn bleef echter niet weg en de ontsteking werd niet minder. Toen een ander allopathisch geneesheer geraadpleegd. Deze stelde voor een insnijding te maken. Alleen zwart bloed kwam er uit en geen etter, zooals verwacht werd. Daarna werd ruime operatie voorgesteld, waarmede nog wel eenige dagen gewacht kon worden. De ruimere operatie van de kaak te ondergaan, daarin had de patiënt weinig lust. Daarom maar weer naar den homoeopaath terug. Ik gaf haar weer Mercur. Corrosiv. d<sup>o</sup> en zie, na 8 dagen had alles zich zoover gebeterd, dat zoowel de patiënte als ook haar man meer vertrouwen in de Homoeopathie kregen, en na nog 8 dagen was de geheele aandoening verdwenen.

#### Dauwworm.

Een van de meest voorkomende huidziekten bij kinderen

is „dauwworm” — aldus schrijft Dr. Sternberg te Berlijn. — Bij voorkeur wordt het behaarde hoofd aangetast, de wangen, het voorhoofd en de ooren, en meestal heeft de ziekte een langdurig verloop van maanden lang, terwijl zij na ophouden van de behandeling vaak weer terug komt.

Opmerkelijk komt deze ziekte voor juist bij goed gevoede krachtige kinderen. Ofschoon niet besmettelijk en niet gevaarlijk voor de omgeving, en ook niet levensgevaarlijk voor het kind zelf, ziet het er dikwijls toch miserabel uit, en kan het kleine patiëntje er bijzonder onaangenaam door getroffen worden.

In het begin vertoonen zich slechts kleine pukkeltjes met donkerroode omgeving, hier en daar een enkel blaasje met helder vocht gevuld, later samenhangende korsten vormend, die er vuil uitzien. De blaasjes, wier inhoud etterig is geworden, barsten, en daardoor droogt de inhoud in, tevens vermengd met huidafschilfering en huidvet, waarvan de kinderhuid veel produceert. Onder deze korsten gaat het proces van vocht- en etterafscheiding voort, en wordt daar dan door deze korsten vast gehouden, gaat in ontbinding over en geeft een nare lucht. Licht men de korsten op, dan stroomt de etter weg, terwijl ook dikwijls een bloederige huid zichtbaar wordt. Een bepaalde oorzaak voor dauwworm is eigenlijk niet bekend, evenmin als bij zooveel andere huiduitslagen.

Na de minste uitwendige aandoening ontstaat dikwijls over het geheele lichaam uitslag, zoo bijv. na inwrijven met een of andere zalf of na natte omslagen. Wel heeft de scrophulose een groot aandeel in de oorzaken van ontstaan. En verder geven verkeerde voeding en stoornissen van de spijsvertering vaak aanleiding tot het ontstaan van uitslag, vandaar dat men deze dan ook dikwijls aantreft bij te goed gevoede dikke kinderen met tragen stoelgang.

Al naar de waarschijnlijke oorzaak richt zich de behandeling.

Is het kind te dik, dan moet men de hoeveelheid melk en ook de kwaliteit daarnaar regelen. Is het kind klierachtig, zoo moeten wij vooral daaraan onze aandacht schenken, en komen als middelen Calcarea en Sulfur in de eerste plaats in aanmerking. In vele gevallen echter, waar noch een fout in de voeding, noch eenige andere aanleiding duidelijk was, heb ik van Graphites veel goeds gezien. De etterafscheiding wordt na 8 of 14 dagen reeds minder, en na verloop van eenige weken zijn de geheel verdroogde korsten afgevallen. Daarbij is het ook goed om twee maal per week het hoofd en de andere aangedane plekken met warme olijfolie in te wrijven, opdat de korsten beter losweken en de daaronder gevormde etter kan weggenomen worden. Ook wasschingen met zemelenwater kunnen goeddoen, en eveneens baden in zemelenwater, ter ondersteuning en verbetering van het gestel. Vooral bij klierachtige kinderen met ruwe huid.

Men doet een pond zemelen in een linnen zakje, kookt dit in een pan met water ongeveer 10 minuten lang, perst het zakje flink uit en brengt alles in een kinderbad, waarin reeds voldoende water voor het bad aanwezig is, waarin dan het kind gebaad wordt omtrent 10 minuten lang. Deze baden bespoedigen niet alleen het herstel der ziekte, maar ook voorkomen zij een herhaling door de algemeene verbetering van het gestel.

Wordt deze behandeling nagelaten en worden alleen plaatselijke middelen aangewend, zooals de vele zalven daarvoor aangeraden, dan zal herhaaldelijk de uitslag terugkomen. Rijstpoeder of speksteenpoeder als strooipoeder gebruikt om de afscheidende vochten op te zuigen schaden niet. Maar het geheele hoofd met zalf in te smeren en dan met windsels in te pakken, is een behandeling, die voor het verdere leven van het kind gevaarlijk kan zijn. Door de zalf wordt de uitscheiding van de stoffen tegengegaan en deze dan weer in het bloed en de lymphanen opgenomen tot groote schade van het kind. Daarom weg met deze zalven, en hulp gezocht bij de nooit schade berokkenende homoeopathische middelen.

W. R.



## INGEZONDEN.

*Geachte Redactie!*

Indien het geoorloofd is, dat een leek, belangstellend lezer van het „Homoeop. Maandblad,” gebruik maakt van uwe welwillendheid tot plaatsing van eenige regelen in uw door velen gelezen Maandblad, dan gevoelt ondergeteekende eenige behoefte om die welwillendheid van u in te roepen, naar aanleiding van het hoofdartikel in het Juninummer i.l. getiteld: „Homoeopathie, vaccinatie en vaccinatedwang.” Deze drie onderwerpen toch komen daarin ter sprake. En al aanstonds wil ik u mededeelen, dat het niet in mij opkomt als onbevoegde te bestrijden, wat in dat hoofdartikel is geleverd door den geleerden schrijver, dewijl zulks in mijn geval als leek dwaze onbescheidenheid zou zijn; maar daar ik weet, dat onze voorlichters in zake de Homoeopathie zich ook door de stukken in uw geacht blad, op zulke humane en door bescheidenheid aantrekkelijke wijze, in verband stellen met het uw blad lezend publiek, meende ik eenige vrijmoedigheid te mogen gebruiken, om niets anders te doen dan een indruk weer te geven, dien de lezing van genoemd hoofdartikel op mij heeft gemaakt, en wel dezen, dat ik mij er niet geheel door bevredigd gevoel, omdat (ik geef mijn idee gaarne voor een beter) ik zoo den indruk kreeg, alsof het bedoelde hoofdartikel wel eenigermate eenzijdigheid openbaarde. Mij dunkt, indien de zaak der vaccinatie meer objectief beschouwd was, dan zou „het hoor en wederhoor” meer tot zijn recht hebben moeten komen. Ik ben geen medicus en mijne bibliotheek bevat grootendeels andere geschriften dan medische, hoewel er, behalve enkele dissertaties op dat gebied, ook nog een of ander medisch geschrift onder doorloopt en ik mij gaarne de weelde zou veroorloven wat op homoeopath. gebied uitkomt voor het meerendeel aan te schaffen, ook omdat onder Gods zegen het werk van Dr. J. Voorhoeve „Homoeopathie i/d. praktijk,” bij huiselijke omstandigheden soms uitnemend heeft dienst gedaan en ik het geluk had een mijner kinderen bevrijd te zien van de plaag van den lintworm en zulks door aanwending van een homoeopath. middel. Maar het wil mij voorkomen, dat de geachte schrijver (z.g. godsdienstige bezwaren, die dikwerf te veel als de *eenige* verondersteld worden bij tegenstanders van vaccinatedwang, bedoel ik hier niet), ons den indruk geeft, of er zoo goed als nooit medische bezwaren zijn aangevoerd tegen de vaccinatie. Of er vele zulke bezwaren zijn of niet, kan ik niet beoordeelen, evenmin als de betrouwbaarheid der statistieken, die de vaccinatie verdedigen. Onder de weinige literatuur, die ik over het vraagstuk der vaccinatie bezit, behoort o.a. Medische bezwaren tegen vaccinatiedwang door Joh. P. Schouten, arts te Bolnes, uitgegeven in Mei 1902, welk geschrift destijds is bestreden geworden. (Ik geloof in een medisch maandblad van allopathische richting, mij ter lezing aangeboden door een allopath. geneesheer, wien ik, om onze vriendschappelijke verstandhouding, bedoeld werkje gerust kon ter lezing aanbieden, hoewel Z.Ed. het toen zelf reeds gelezen had). Dan heb ik eens, jaren geleden, een werkje gelezen van een chirurgijn-majoor, dat voorkwam in „de geneeskundige bibliotheek” uitgegeven door den heer Scheffer te 's-Hage, waarin bedoelde arts in plaats van vaccinatie, isoëlering en desinfectie vooral aanbeval. Nog niet zoo heel lang geleden las ik een geschrift: „Verplichte Vaccine” geschreven door den officier van gezondheid bij de Nederl. Marine in Nederl. Oost-Indië, den WelEd. ZG1. Heer de Cock, een geschrift, weleer uitgegeven door den Anti-vaccinatedwangbond, waarin de vaccinatie op *medische* gronden werd veroordeeld; althans de vaccinatedwang; alsmede „Vaccine-vereëring” met een brief van Jhr. Mr. A. F. de Savornin Lohman, uitgeg. door den Anti-vacc. dwangbond, bij C. Blommendaal, 's-Hage

1892. In het door mij ter sprake gebrachte hoofdartikel zegt de geachte schrijver, dat niet alleen homoeopathische artsen uit de tweede helft der vorige eeuw, maar enkele van onzen tijd (heden ten dage) „bij de waardeering van het nut der vaccinatie zich weinig toeschietelijk gedragen of zelfs verzet daartegen aantekenen,” — en dat dit, bij mannen, wier beroep hen tot wachters over de volksgezondheid maakt, wel wat vreemd moet schijnen”. — Maar ook deze mannen hebben daarvoor toch zeker wetenschappelijke medische gronden, — die echter niet worden genoemd.

Het schijnt mij toe, dat, in verband met het opschrift van het hoofdartikel, het stuk den indruk poogt te geven dat het nut der vaccinatie van homoeopathisch standpunt min of meer een uitgemaakte zaak is. Denzelfden indruk ontving iemand, wien ik dit artikel ook eens te lezen gaf, en die er deze conclusie uit trok: „Ziet u wel, de homoeopathie is toch voor de vaccinatie.” Nu weet ik wel, dat iemand te haastig kan zijn met het maken van conclusies en ik antwoordde, dat de schrijver ook wel degelijk gezegd heeft, dat enkele homoeopathische artsen voor het minst zich weinig toeschietelijk toonen voor de waardeering van het nut der vaccinatie. Dat het similebeginsel, logisch geredeneerd, de vaccinatie zou doen aanvaarden, moge waar zijn, maar dan wordt daarbij toch zeker verondersteld, dat de middelen, die gebezigd worden, kwalitatief goed zijn. En zou dat bij vaccinatie altijd het geval zijn, b.v. als van het eene kind op het andere geënt wordt, hetgeen op het platteland niet tot de zeldzaamheden behoort? Ik stem toe, dat om een enkel ongelukkig geval, wat de gevolgen van vaccinatie betreft, de vaccinatie als zoodanig niet kan worden veroordeeld. Klaar en duidelijk heeft Dr. A. Kuyper in het 2e deel van zijn werk: „Van de gemeente gratie” daarop gewezen, waarin Z.H.G1. twee stukken schreef over de koepokinenting (zie het tweede stuk blz. 543) uitgave Høveker en Wormser.

Niet zoo heel lang geleden heb ik zulk een ongelukkig geval van vaccinatie aanschouwd, daar de waarneming van mijn ambt mij ook nog al eens met zieken in aanraking brengt. Het betrof een meisje, dat om de school te kunnen gaan bezoeken, gevaccineerd was. Op mijne vraag aan de ouders, of het kind vóór de vaccinatie gezond was, kreeg ik een bevestigend antwoord. En terstond na de vaccinatie was het ziek geworden. Een andere geneesheer dan die welke gevaccineerd had werd er bij gehaald, want 't kind werd bedenkelijk ziek en wilde zelf een anderen dokter hebben. 't Kreeg op het lichaam, aan armen en beenen blauwe vlekken; nu eens hoorde men van typhus, dan van longontsteking en nog meer spreken. In alle geval het kind was erg ziek en nu, na sedert langen tijd hersteld te zijn, ziet het er nog zwak uit. In die dagen waarin ik het kind bezocht en beschouwde, en de ouders herhaaldelijk vroeg of het niet eerder gesukkeld had, is er in het ouderhart heel wat geleden en werd de vaccinatie als dwangmiddel door hen betreurd, daar ze vreesden zulk een offer daarvoor te moeten brengen. Maar ik erken, dat zulk een geval daarom geen recht geeft de vaccinatie te veroordeelen, en ik kan mij best neerleggen bij hetgeen Dr. A. Kuyper, in verband met zulke enkele noodlottige gevallen, in zijne „Gemeene gratie” II<sup>e</sup> deel blz. 544 aldus schrijft: „doch er volgt dan ook tevens uit: 1e dat de verdere onderzoeking niet mag rusten, om er achter te komen, of soms andere, minder gevaarlijke middelen, ons hetzelfde doel kunnen doen bereiken, b.v. reinheid en afzondering. 2e. dat het onderzoek steeds moet worden voortgezet, om uit te maken, of de inenting werkelijk doel treft en of de statistieke gevolgtrekkingen juist zijn. 3e. dat steeds het onderzoek moet voortgaan, of de schadelijke gevolgen door betere behandeling en voorzigtiger aanwending van de inenting niet te voorkomen zijn. 4e. dat ieder hier voor zichzelf en de vader voor zijn kind heeft te beslissen, zoodat niemand hier tegen onzen wil dwingen mag. En 5e. dat wie dit middel, of welk ander middel zou willen aanwenden, zonder inroeping van den zegen Gods en zonder er, treft het doel,

God voor te danken, geen aanspraak op den naam van vroom mag maken. Onze conclusie, vervolgt Z.H.Gl., is derhalve hier, zoo min als bij eenig ander middel, waarvan bewoord wordt, dat het ziekte of pestilentie kan genezen, stuiten of voorkomen, staat uw religie aan de aanwending er van in den weg. Ook van dit middel geldt het, dat alleen de vraag beslist of het doel treft. En voorts is een ieder verplicht en gehouden, bijaldien het dit doet, het met alle voorzichtigheid aan te wenden en zoo het dit niet doet, het te verwerpen." Het zij verre van mij de zaak op theologisch terrein te willen overbrengen, daar de geachte schrijver zelf zegt: „Ook van godsdienstig standpunt uit zijn wij menschen verplicht de ons geboden middelen aan te wenden, die ziekte of gevaar kunnen voorkomen," hetgeen ook uit de boven aangehaalde woorden van Dr. A. Kuyper blijkt. Het: „wij zijn alle uur in gevaar" geldt op elk levensterrein. In de wetenschap zal zich ook altijd wel een „pro en contra" doen hooren. De leek kan niet anders dan daarnaar luisteren; er een oordeel over uitbrengen valt buiten zijn bereik. De ontdekking van den Koch'schen bacil moeten wij dankbaar aanvaarden als vrucht van ijverig pogen om het tuberculoselijden te voorkomen of te minderen, niettegenstaande wij pas een geschrift van den Hoogleeraar Middendorp zagen aangekondigd, dat de Koch'sche bacil niet de oorzakelijke parasiet is der tuberculose. En waar het dus geldt de vaccinatie, en er van medische zijde tegenover een sterk „pro", laat het dan zijn een zwak „contra" vernomen wordt, is het daar onbegrijpelijk, dat er leeken zijn, die door vaccine-dwang zich bezwaard gevoelen?

Reeds te veel plaatsruimte heb ik van uwe welwillendheid gevraagd; dat zij geschonken werd zij bij dezen dankbaar erkend, hopende dat, waar uw blad niet enkel voor deskundigen, maar niet minder voor een belangstellend publiek is bestemd, u deze regelen alleenlijk zult willen beschouwen als een blijk van de belangstelling, waarmee ik bedoeld hoofdartikel heb gelezen, van een geacht medewerker aan het Homoeopath. Maandblad, hetwelk ZEd. nog dikwerf moge verrijken met stukken van zijne hand, tot meerdere voorlichting van allen, die den arbeid op homoeopathisch gebied met waardeering gadeslaan, en ook voor dien arbeid op Gods onmisbaren zegen hopen.

Met de meeste hoogachting

Uw dw. dr.

W. K. P. G. TE W.

BERICHT.

Van het belangrijke werk van Dr. J. Voorhoeve, Dillenburg, getiteld: *Homoeopathie in de Praktijk*, waarvan nu inmiddels in ons land een tweede verbeterde en veel vermeerderde druk verscheen, zal binnenkort een **Duitsche uitgave** het licht zien. Deze is door den schrijver zelf geheel opnieuw bewerkt, die daarbij rekening gehouden heeft met de Duitse toestanden. Zoo wordt o. m. een gewichtig deel gewijd aan de zgn. **Naturhellekunde**. Het werk zal in 6 afleveringen à 80 Pf. verschijnen, zoodat het geheel, ruim 400 bladzijden beslaande, niet meer zal kosten dan M. 4.80, met gratis-prachtband, mits besteld vóór 1 Januari 1908.

Belanghebbenden wordt ten zeerste aanbevolen het uitvoerig prospectus aan te vragen, dat gaarne franco wordt toegezonden door de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**.

Tevens zij hier vermeld, dat het supplement op „Homoeopathie in de Praktijk" van groot gewicht is voor allen, die den eersten druk van het hoofdwerk reeds bezitten. Voor slechts 90 cents komt men in het bezit van de vier belangrijke hoofdstukken, welke te zamen een net gebonden boekje vormen van circa 80 bladzijden.

Kas voor de Ziekenhuizen.

Sinds de vorige opgaaf nog in dank ontvangen van L. H. te S. (Indië) f 4.50. Totaal thans f 19.95. Nog steeds is er een belangrijk tekort. Wie helpt verder mede aan de gratis verspreiding van het Maandblad aan de ziekenhuizen in ons land?

ADVERTENTIËN.

Homoeopathische Apotheek

BEKER & Co.

Zomerhofstraat 4, ROTTERDAM.

Telefoon 2478. (15)

Geneesmiddelen van

Dr. WILLMAR SCHWABE.

Tevens verkrijgbaar Dr.

Med. LAHMANN's Nähr-

salz Preparaten en de

Kunstmatige minerale wa-

teren van BOSCH & Co.

HOOFDPIJN

Homoeopathische Apotheek

ZWOLLE.

Origin. verpakkingen van

Dr. Willmar Schwabe te Leipzig.

G. B. J. DE BARBANSON

APOTHEKER.

Bethlehemse Kerkplein.

Telefoonnummer 140. (10)

Homoeop. Apotheek

Firma Wed. J. RAVE

Melkmarkt 4 (10)

Z W O L L E.

Telefoon No. 23.

Origineele verpakking van

DR. WILLMAR SCHWABE.

is een lastige kwaal, waarmede zéér velen te kampen hebben! In de meeste gevallen kan ze echter met succes bestreden worden. Raadpleeg daarom de belangrijke brochure v. Dr. J. MIEG, verkrijgb. in elken Boekh. en tegen toez. v. 45 Cts. bij de Uitg. La Rivière & Voorhoeve - Zwolle.

Homoeopathische Geneesmiddelen

van Dr. Willmar Schwabe te Leipzig

verkrijgbaar bij

AUG. A. DONKER, Apotheker.

Interc. Telef. No. 137.

Breestraat 67, BEVERWIJK. (20)

HOMOEOPATHISCHE GENEESMIDDELEN

van Dr. Willmar Schwabe te Leipzig

verkrijgbaar bij (20)

HERDINGH en BLANKEN, Apothekers.

TEL. No. 502.

Hoogewoerd 143 — LEIDEN.

AAN DE AANHANGERS DER HOMOEOPATHIE IN NEDERLAND

heb ik de eer mede te deelen: dat ik sedert 1882 de middelen van Dr. WILLMAR SCHWABE, voorzien van het Fabrieksmerk, voor eigen rekening betrek, doch ze niet in depôt heb.

Hoogachtend,

Firma Wed. T. D. Vrijdag Zijnen.

's-GRAVENHAGE, 22 Ged. Burgwal.

(30)

**HEWEL & VEITHEN te Keulen**

Eenige fabrikanten van

**Dr. Med. LAHMANN'S  
Nährsalz Preparaten**

Gener.-Agent voor Nederl. en Koloniën,  
**J. BEKER, Pharm. Doct.<sup>s</sup> Apotheker,**  
**Firma JURREWITZ & Co.,**  
**ROTTERDAM.**

- VEGETABILE MELK, uitnemend kindervoedsel, zie blz. 255 van *Homoeopathie in de Praktijk*, door *Dr. J. Voorhoeve*, prijs per bus . . . f 0.95  
 Hygiënische (Nährsalz) Cacao p. blik van 1/2 Ko. . . - 1.80  
 Hygiënische (Nährsalz) Cacao " " " 1/2 Ko. . . - 0.92<sup>5</sup>  
 Hygiënische (Nährsalz) Cacao " " " 1/2 Ko. . . - 0.47<sup>5</sup>  
 Hygiënische (Nährsalz) Chocolade per 1/2 Ko. N<sup>o</sup> I, (rood papier) . . . - 1.50  
 Hygiënische (Nährsalz) Chocolade per 1/2 Ko. N<sup>o</sup> II, (blauw papier) . . . - 1.25  
 Hygiënische (Nährsalz) Extract per potje . . . - 1.10  
 Hygiënische (Nährsalz) Extract per doosje, toevoeging aan het voedsel van in kooien levende vogels . . . - 0.50  
 Hygiënische Napolitaines per etui . . . - 0.40  
 Nährsalz Haver Biscuits per pakje . . . - 0.23  
 Nährsalz Haver Cacao per carton van 1/2 Ko. . . - 0.60  
 Japan Soja in witte flacons . . . - 1.60

Brochures en Proefbussen van de Nährsalz Cacao en de Nährsalz Haver Cacao zijn gratis beschikbaar  
 Gebruiksaanwijzing en wenken en raadgevingen bij 't gebruik.

van LAHMANN's plantaardige melk staan op aanvraag franco ten dienste. (68)

De lijst der ruim honderd wederverkopers is afzonderlijk verkrijgbaar.

**FLESCHJES voor Homoeop. Middelen** in iedere grootte en vorm, wit of geel glas, fijn uitgevoerd en op wensch zuiver gereinigd, worden geleverd door de fabriek van **E. P. HAHMANN, BARMEN (Rheinland).** (12)

**Homoeopathische Apotheek**  
**Firma J. VIEL en VAN DIJK**  
**UTRECHT, Korte Jansstraat.**

Ook verkrijgbaar de geneesmiddelen in origineele verpakking van **Dr. WILLMAR SCHWABE.** (20)

Homoeop. Geneesmiddelen van **Dr. Willmar Schwabe** in origineele verpakking verkrijgbaar bij (10) **de firma D. DE ROOIJ,** Apotheek **UTRECHT,** Oudegracht (Smeabr.) 115.

**Homoeopathie in de Praktijk**

DOOR **Dr. Med. J. VOORHOEVE.**  
PRAKTISCH GENEESKUNDIG HANDBOEK, bevattende o. m. een beschrijving van meer dan

**300 ziekten**

en hunne behandeling met homoeop. geneesmiddelen. Bijna 400 bladz. dik. PRIJS fraai gebonden f 3 —.

**6000**

exempl. werden in korten tijd van dit werk in ons land verkocht. Voor hen, die den eersten druk bezitten is een **Supplement** met vier nieuwe hoofdstukken (± 80 blz.) gebonden verkrijgbaar ad 90 cents.

Uitgave **LA RIVIÈRE & VOORHOEVE** — Zwolle.

**Homoeop. Apotheek.**  
**Wed. Bulterman & Cohen**  
Hoogstraat 237,  
hoek der Stadhuissteeg  
**ROTTERDAM.**  
Interc. Telefoon No. 2305. (10)

**Homoeop. Apotheek**  
**Firma HERTSTEIN**  
Goudsche straat 38,  
hoek Meermansstraat,  
(10) **ROTTERDAM.**  
Telefoon interc. 3933.  
**Geneesmiddelen van**  
**Dr. Willmar Schwabe.**

**Homoeop. Apotheek**  
**J. H. ZINDLER Jr.,**  
's-Gravendijkwal 283  
**ROTTERDAM.**  
Telef. interc. 4114.  
Geneesmiddelen van **Dr. Willmar Schwabe,** desgewenscht ook in origineele verpakking. (10)

**Homoeopathische Apotheken**  
**te Arnhem.**  
**MIEDEMA en VAN AALST,**  
Roggestraat 3,  
**A. SPRUIT, firma B. Miedema,**  
Steenstraat 49. (20)

**Centrale Homoeopathische Apotheek van Dr. Willmar Schwabe, Leipzig.**

(De grootste en meest beroemde homoeopathische Apotheek der wereld.)

Levering van alle Homoeopathische geneesmiddelen, Moedertincturen, vloeibare verdunningen, korrels en gecompriëerde tabletten, IN ORIGINEELE VERPAKKINGEN, voorzien van nevenstaande fabrieksmerken, huilsapotheken, boeken, enz. enz. Gevestigd voor Holland in de **HERTEN-APOTHEEK te ZAANDAM,**

Eigenaar **F. VAN DIJK Jzn., Pharm. Doct.<sup>s</sup> Apoth.**

en in de **LEEUWEN-APOTHEEK, Bakkerstr. 15 te ARNHEM, Eigenaar A. C. PLIESTER, Apoth.**



Verder verkrijgbaar in de volgende apotheken te:

Amsterdam . . . . .	apothek van	J. Warmolts, Vijzelstraat 180.	Haarlem . . . . .	apothek van	Firma v. Tubergen, Gr. Houtstr. 141.
" . . . . .	"	G. Schipper, Weesperzijde.	Harlingen . . . . .	"	Mevr. Wed. Snijder.
" . . . . .	"	J. Sol, Rozegracht, Volksapoth.	" . . . . .	"	" de Vries.
Alkmaar . . . . .	"	Firma Schouten & Co.	Heerenvveen . . . . .	"	M. Bouma Lzn.
Apeldoorn . . . . .	"	J. A. Roelse.	Hilversum . . . . .	"	Van Heemskerck Düker.
" . . . . .	hofapothek	G. J. Romijn & Zn.	" . . . . .	"	de Vries.
Assen . . . . .	apothek	R. Karsten.	Leeuwarden . . . . .	"	J. Feteris.
Baarn . . . . .	"	D. Blerhaider, Nieuwstraat.	" . . . . .	"	C. Sonnega, Tweebakmarkt 28/30.
" . . . . .	hofapothek	Dr. J. P. Land.	" . . . . .	"	S. Tromp Visser.
Beverwijk . . . . .	apothek	A. A. Donker.	" . . . . .	"	C. J. de Vogel, firma T. W. v. d. Meulen, Nieuwstad K 69.
Breda . . . . .	"	A. J. B. Heidema, Wilhelmijnstr. 2.	Leiden . . . . .	"	J. G. A. Blanken, Hoogewoord.
Deift . . . . .	"	H. Blom.	" . . . . .	"	Boekwelt, Vischmarkt.
Doetinchem . . . . .	"	B. ten Bruggen Cate.	" . . . . .	"	D. J. van Driessum, Mare.
" . . . . .	"	Dr. Joh. v. d. Moer.	Maassluis . . . . .	"	J. H. van Grafhorst, Nieuwe Rijn.
Dordrecht . . . . .	"	de Rozijnkorf, J. Romijn Bzn.	" . . . . .	"	H. Bogstra.
Enschede . . . . .	van	F. Bergema.	" . . . . .	"	J. Dienske.
" . . . . .	"	C. J. Snuff.	Makkum . . . . .	"	A. Rauwerda.
" . . . . .	"	L. F. de Klerk.	Meppel . . . . .	"	L. Knoppers.
Franeker . . . . .	"	L. La Porte.	Middelburg . . . . .	"	J. W. v. d. Garde.
Goes . . . . .	"	Poels & Boot	Nijmegen . . . . .	"	Firma Moeys & Co.
Gorinchem . . . . .	"	E. Grendel.	Rotterdam . . . . .	"	Beker & Co., Zomerhofstraat 4.
Gouda . . . . .	"	A. Latenstein.	" . . . . .	Hertstein Apoth.	C. de Groot, Goudsche straat 38.
" . . . . .	"	P. Weljer.	" . . . . .	apothek van	J. H. Zindler Jr., 's Gravend. w. 283.
" . . . . .	"	S. Smeding Szn., A Kerkhof 17.	Utrecht . . . . .	"	J. Ruys.
Gröningen . . . . .	"	Firma v. d. Mheen, De Riemerstr.	" . . . . .	"	Viel & Van Dijk.
Den Haag . . . . .	Centraal-apothek	De Archipel, K. R. Nauta, Javastr. 49.	Velp bij Arnhem . . . . .	"	C. Koek.
" . . . . .	apothek van	Begeman & Sneljens, Jansstr. 27.	Vlissingen . . . . .	"	C. G. Baert, Ritthemsche Markt F 189.
" . . . . .	"	R. Duym, Keizerstraat 6.	Weesp . . . . .	"	T. S. v. d. Ley.
" . . . . .	"	Firma van Hees, } Kleine Houtstr. 57.	Zelst . . . . .	"	N. A. Ballintijn.
" . . . . .	van	D. L. Keur, Zijlstraat 37.	Zutphen . . . . .	"	Behrens & Co., Slotlaan 24.
" . . . . .	"	C. G. Loomeyer & Zoon.	Zwolle . . . . .	"	H. W. A. Behrens, Houtmarkt 78.
" . . . . .	"	Mons & Grijseels, Lange Veerstr 16.	" . . . . .	"	Dr. J. Oudenampsen, Overw. w. 1.
" . . . . .	"	H. Remmers & Zn., Kruisstr. 20.	" . . . . .	"	G. B. J. de Barbanson.
" . . . . .	"	L. Schoorl, Frans Halsstraat 2.	" . . . . .	"	Wed. J. Rave.

# HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD

Orgaan der „Vereeniging tot Bevordering der Homoeopathie in Nederland”

Onder Hoofdredactie van: D<sup>r</sup> N. A. J. VOORHOEVE, Den Haag.

Met medewerking van de Heeren: A. DE GROOT, arts, Utrecht; P. L. VAN DER HARST, arts; D<sup>r</sup> F. W. O. KALLENBACH, Apeldoorn; J. MIEG, arts, Haarlem; D<sup>r</sup> D. K. MUNTING JR., Amsterdam; W. ROLVINK, arts, Arnhem; D<sup>r</sup> S. J. VAN ROIJEN, Utrecht; D<sup>r</sup> M. L. VAN DER STEMPER, Amsterdam; D<sup>r</sup> J. VOORHOEVE, Dillenburg; J. T. WOUTERS, arts, Arnhem, en anderen.

Uitgevers: LA RIVIÈRE & VOORHOEVE — ZWOLLE.

ABONNEMENTSPRIJS:	ADVERTENTIEPRIJS:
Per jaargang, franco per post . . . . . f 1.25	Van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents :: :: ::
Voor het Buitenland, alleen bij vooruitbetaling . . . . . - 1.40	Bij abonnement tegen verlaagd tarief, dat op aanvraag
Afzonderlijke nummers . . . . . - .12 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>	verkrijgbaar is. :: :: :: :: :: :: :: :: :: :: ::
Adres voor de Redactie: :: :: :: :: ::	Adres voor de Administratie: :: :: :: ::
CELEBESSTRAAT 93 — DEN HAAG.	LA RIVIÈRE & VOORHOEVE — ZWOLLE.

HET AUTEURSRECHT OP DEN INHOUD VAN DIT BLAD WORDT VERZEKERD VOLGENS DE WET VAN 28 JUNI 1881 (STBL. N<sup>o</sup> 124).

INHOUD: Hardlijvigheid. — Hygiënische strijdvrage. — Doelmatige voeding. — De invloed van vleescheten op het volhardingsvermogen. — Homoeopathie in Engeland. — Bericht. — Advertentiën.

## HARDLIJVIGHEID.

### II.

Trouwens het homoeopathisch beginsel van de gelijksoortigen heeft in den laatsten tijd al weder een zeer belangrijk pleiter gevonden in prof. Huchard, den beroemden Franschen geleerde en specialist in de ziekten van het hart, die, in zijne openbare klinische lezing van 10 Juni l.l. in het Hospitaal Neckes, voor een talrijke schare van ambtgenooten en studeerenden de groote sensatie verwekkende woorden uitgeroepen heeft: Ik heb den moed mijne meening hier ondubbelzinnig uit te spreken, „de homoeopathische weg is de juiste!” En dit gezegde, dus de betrouwbaarheid van ons leidend therapeutisch beginsel, is in onzen tijd nog meer verzekerd door de experimenteele bevestiging van de theorie der atomen. De existentie van deze atomen toch, die de natuurwetenschappen reeds lang als de laatste en kleinste integreerende deeltjes van de stof beschouwd hebben, is door Curie's ontdekking der radio-activiteit en door de experimenteele uitkomsten van latere onderzoekers, waaruit volgt, dat het atoom, in plaats van nog verder deelbaar te zijn, uiteenvalt of in een geheel ander element overgaat, ten naasten bij bewezen. Slechts het atoom kan dus de drager van alle eigenschappen, de bemiddelaar van alle werkingen der verschillende lichamen zijn. Met zoodanige energieën toegerust, toont nu het atoom van een artsenijsubstantie, die op den gezonde beproefd wordt, tot welke groepen van atomen der organische weefsels het een

speciale betrekking heeft, en wijst daarmede onwederlegbaar aan, dat het ook slechts op dezelfde wijze bij den zieke werken kan, met andere woorden, dat de symptomen van het geneesmiddel ook die van de te genezen ziekte moeten zijn. Zoo wordt, ook uitgaande van het atoom, de bewering bevestigd, dat de Homoeopathie de biologische (op de wetten van het levende organisme gegronde) geneeskunst, en om die reden de eenig ware en goede is. Aangezien nu voor den natuurwetenschappelijken denker artsenijskracht zonder artsenijsstof niet bestaan kan, de aanwezigheid van deze laatste echter in de hooge infinitesimale dosen der Homoeopathie, die een onmeetbaar grootere deelbaarheid van de stof veronderstellen dan die, door het atoom gegevene, ten eenenmale uitgesloten is, zoo is een gedeelte der homoeopathische dosenleer met de experimenteele natuurwetenschappen geheel in strijd.

Alvorens de behandeling te aanvaarden, moet de arts, welke therapeutische richting hij ook moge hebben, even als bij iedere ziekte, zoo ook bij de chronische hardlijvigheid in de eerste plaats met de oorzaak er van rekening houden. Deze kan, zooals uit de reeds gegeven omschrijving blijken zal, wel eens niet voor opruiming vatbaar zijn, en dan blijven de patiënten op de gewone purgatieven en op eenige bijkomende, later te vermelden hulpmiddelen aangewezen. Deze komen eveneens te pas, wanneer doelmatige verandering der leefwijze, die reeds alleen, ook zonder artsenijs, soms verbetering brengen kan, door beroep of bezigheden van den patiënt niet goed mogelijk is.

Aangaande de verschijnselen bij hardlijvigheid is van ouds het verband van oorzaak en gevolg wel wat al te oppervlakkig beoordeeld, doordat men meende den geheelen toestand door opruiming der fecale stoffen te kunnen genezen, niet genoeg in het oog houdende, dat deze zoowel het gevolg van andere stoornissen als de oorzaak van nieuwe waren. Eerst de gunstige uitkomsten der homoeopathische behandeling en de vooruitgang

in de ziektekunde hebben hierin verandering gebracht; toch wordt nog algemeen het nut der purgatieven zeer op prijs gesteld. En zulks zeker niet ten onrechte, als zij maar steeds onder geeigende omstandigheden toegediend worden. Niet zelden zal ook de homoeopathische arts in door hem genezen gevallen aanleiding gevonden hebben om tijdelijk daarvan gebruik te maken, terwijl zij in ongeneeslijke, met constipatie gecompliceerde gevallen meestal onontbeerlijk zijn. Daarenboven kunnen tot getuigen à décharge van deze middelen ook nog de menschen strekken, die tegen hunne tot tweede natuur geworden hardlijvigheid geregeld een of ander voor hen gepast purgatief tot op hoogen leeftijd en zonder nadeel voor hun gezondheid innemen, en zodoende de vereischte werking van de ingewanden in orde houden.

Met het oog op de menigvuldigheid van de symptomen, die zich bij het lijden kunnen voordoen, is het duidelijk, dat ook een groot aantal artsenumiddelen in aanmerking zullen komen. Een degelijke behandeling is om die reden slechts van den deskundigen homoeopathischen arts te verwachten, en de liefhebberende praktiseerende leeken doen beter er van af te blijven, want hunne vele onvermijdelijke misslagen doen aan de patiënten geen goed en brengen de Homoeopathie in discredit, waartegen het nut niet opweegt, dat zoodanige personen door het toedienen van Nux vomica, Sulfur, Lycopodium en Natrum muriaticum, naar aanleiding van in populaire handboeken gegeven aanwijzingen, toch wel somtijds kunnen stichten.

Eene vaak bij hardlijvigheid aan te treffen complicatie zijn de bekende aambeien, die zoowel oorzaak als gevolg er van kunnen zijn. Deze aandoening is zeer lastig, niet zelden bijzonder pijnlijk, en door sterk bloedverlies ook wel eens niet onbedenklijk; zij eischt een zorgvuldige, vooral ook uitwendige behandeling, die naar gelang van de speciale gevallen verschillend is, en somwijlen op de moeilijkheid stuit, dat de patiënt voor zijne broodwinning gedwongen is, meestal in staande positie te werken. Met homoeopathische middelen, in- en uitwendig toegepast, kan ook zij genezen worden, doch sommige gevallen eischen tot radikaal herstel de operatieve hulp.

De chronisch hardlijvige moet veel beweging nemen en zijne spieren oefenen, voorts de werkzaamheid van zijne huid door wasschingen met koud water aanzetten, waardoor bij wijze van wisselwerking ook de verrichting van de ingewanden verbeterd wordt; hij moet een matig dieët opvolgen, geen zware kost en meer lichte vegetabele voedingsmiddelen, lichte groenten en vruchten eten, alcoholica en koffie vermijden, een ruime hoeveelheid goed drinkwater en karnemelk gebruiken. Het is de taak van den arts, om voor de verschillende vormen en complicaties van deze ongesteldheid de speciale voorschriften te geven.

Behalve de gedragslijn, waaraan de patiënten zich te onderwerpen hebben, en de geneeskundige behandeling komen nog eenige andere hulpmiddelen te pas. Zoo dient b.v. de hardlijvige zich er aan te wennen, om op een vasten tijd, liefst 's morgens, aan de behoefte van ontlasting te voldoen. Als zijne pogingen echter vruchteloos blijven, moet hij vooraf omtrent  $\frac{1}{2}$  liter water van  $16^{\circ}$ — $21^{\circ}$  C. temperatuur in zijn endeldarm inspuiten en dit in rugligging zoo lang mogelijk bij zich houden, totdat niet meer te overwinnen aandrang tot ontlasting intreedt. In andere gevallen, waar ophooping van zeer volumineuse, harde en droge stoffen bestaat, werkt tot zachtmaking het inbrengen van warm water beter, in nog andere

wordt het doel door inspuiting van slaolie of van glycerine bereikt. Ook het inschuiven en bij zich houden van een conisch gevormd stuk vet, b.v. cacaoboter, kan wel eens nuttig zijn.

Bij vele patiënten, die door hunne beroepsbezigheden te zeer van lichamelijke beweging verstoken zijn, is ter gemoetkoming massage van den buik, gevolgd door kamergymnastiek, een voortreffelijk hulpmiddel, ook al, omdat het binnen het bereik van de meesten zal zijn. Het eerste geschiede 's morgens in bed,  $\frac{1}{2}$  uur voor het opstaan. De patiënt plat op den rug liggende, de beenen een weinig in de knieën opgetrokken, het voorgedeelte van de voeten licht tegen de beddeplank steunende, maakt dan met beide handen op den buik knedende, wrijvende, schuivende, golfvormig op en neder gaande bewegingen in de richting van de rechter lies naar den rechter ribbenrand, van daar dwars over de maagstreek heen naar de linkerzijde en dan naar de linker lies toe, terwijl hij bij tusschenpoozen zeer diepe in- en uitademingen doet. Opgestaan zijnde gaat hij  $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$  uur lang in geheel losse kleeding, liefst bij open raam, tot kamergymnastiek over, waarvan de voor zijn lijden te pas komende oefeningen in de handleidingen over dit onderwerp nagelezen kunnen worden. Niet genoeg kan ik deze hulpmiddelen aanbevelen, die, aangezien de oorzaak van het lijden, de nadeelige leefwijze, steeds opnieuw inwerkt, met ijzeren consequentie volgehouden moeten worden.

Uit een en ander hierboven toegelicht, zal voldoende blijken, dat de doeltreffende behandeling en genezing van de chronische hardlijvigheid niet zoo eenvoudig zijn, als de orthodox-geloovige der purgatieven misschien zou denken, en dat de daarbij door den arts te verrichten taak wel met die van den zeeman vergeleken kan worden, die een met klippen en ondiepten bedeed vaarwater te doorkruisen heeft.

Dr. F. W. O. K.

## HYGIËNISCHE STRIJDVRAGEN.

De Utrechtsche Hoogleraar Prof. Dr. C. EYKMAN heeft eenigen tijd geleden op het Natuur- en Geneeskundig Congres te Leiden een voordracht gehouden, die, naar van bevoegde zijde wordt medegedeeld, een der glanspunten is geweest van het zoo welgeslaagde congres.

In deze voordracht komen o.a. de volgende merkwaardige woorden voor:

„De moderne scheikunde meende te mogen decreteren, dat er tusschen de natuurlijke en kunstmatige minerale wateren geen essentieel verschil bestaat, en de geneeskundige praktijk zwichtte voor deze uitspraak.

„Doch nu hebben onderzoeken van den alleraalsten tijd aan het licht gebracht, dat vele natuurlijke bronwateren radio-actief zijn, begiftigd met het vermogen tot die geheimzinnige uitstraling, welke een der verrassendste ontdekkingen der moderne physika is geweest, en de gelijkstelling der natuurlijke en kunstmatige minerale wateren heeft voorloopig afgedaan.”

Merkwaardig noemen wij deze woorden, omdat uit hetgeen de moderne physica aan het licht gebracht heeft, opnieuw zoo duidelijk blijkt, dat de werking van geneesmiddelen (en daartoe behooren de minerale wateren) niet langs chemischen weg verklaard kan worden.

Dr. N. A. J. V.

## DOELMATIGE VOEDING.

### II.

Nadat wij de vorige maal het een en ander gezegd hebben over doelmatige toebereiding der spijsen en over de verdeling der maaltijden over den dag, willen wij in het vervolg eenige vragen bespreken, die zich in het dagelijksch leven telkens voordoen met betrekking tot de spijsen, waarmede wij ons voeden, waarvan een juiste beantwoording van 't grootste gewicht is. Vaak wordt men gewaar, dat met betrekking tot verschillende zaken, die wij hier op 't oog hebben, verkeerde voorstellingen heerschen; en het kost dikwerf veel moeite, ingewortelde onjuiste meeningen te doen prijs geven.

Van veel belang is bijv. de vraag wat voedzame spijsen zijn, welke spijsen licht, welke moeilijk verteerbaar zijn, wat gezonde, wat ongezonde spijsen zijn. In theorie schijnen deze vragen meestal gemakkelijk te beantwoorden, in de praktijk echter gaan de daaruit voortvloeiende algemeene regelen niet altijd op. Wat op zichzelf beschouwd een voedzame spijs is, is dit nog niet altijd voor iedereen en onder alle omstandigheden, omdat het niet alleen de vraag is, hoeveel voor de voeding dienstige stoffen in de spijs aanwezig zijn, maar ook of van die spijs een voldoende hoeveelheid verdragen en goed verteerd wordt. Zoo is bijv. onder de vloeibare spijsen de melk, die ongeveer 12 % voedende bestanddeelen bevat, de meest voedzame, maar om zich met melk alleen te voeden, moet men daarvan minstens 3 à 4 Liter per dag gebruiken. Nu zullen er menschen zijn, die deze hoeveelheid kunnen verdragen, velen echter kunnen dat niet, ja sommige menschen verdragen melk in 't geheel niet. Vele spijsen, die inderdaad eene hooge voedingswaarde hebben, kunnen alleen als voedzaam gelden, wanneer zij op een bepaalde wijze bereid zijn, zoo, dat de voedende bestanddeelen, die zij bevatten, door onze spijsverteringsorganen kunnen opgenomen worden.

Het is van algemeene bekendheid, dat vleesch eene hooge voedingswaarde heeft. Een gevolg daarvan is, dat verschillende van vleesch afkomstige voedingsmiddelen den naam hebben van zeer voedzaam te zijn, wat echter niet altijd het geval is. Voor velen is het nog steeds zeer moeilijk te begrijpen, dat bouillon geen voedzame spijs is, daar men toch meent, dat bij 't bereiden van bouillon de „kracht” uit het vleesch getrokken wordt en hetgeen van het vleesch overblijft, weinig waarde heeft, terwijl het toch juist zóó is, dat de werkelijk voedende bestanddeelen van het vleesch niet in de bouillon overgaan. Verschillende kunstmatige praeparaten, die in den tegenwoordigen tijd veel gebruikt worden, zooals vleesch-pepton, somatose, e.a. hebben inderdaad een hoog gehalte aan voedende bestanddeelen. Daar zij evenwel niet in grooter hoeveelheden dan een paar eetlepels per dag, in een betrekkelijk groote hoeveelheid vloeistof opgelost, gebruikt kunnen worden, hebben de hiervan bereide spijsen toch nog maar een matige voedingswaarde.

Verschillende meelsoorten, tarwe-, rogge- havermeel, cacao zijn op zich zelf beschouwd voedzame stoffen. Wanneer zij echter met veel vloeistof vermengd gebruikt worden, bijv. met water of bouillon in den vorm van soep of pap, dan komen slechts betrekkelijk geringe

hoeveelheden van deze stoffen aan de voeding ten goede, zoodat de voedingswaarde van deze spijsen vaak minder groot is dan men wel denkt. Wanneer men ze met melk vermengt, wordt de gezamenlijke voedingswaarde van de spijs door de voedende melkbestanddeelen natuurlijk weer grooter. Vleesch, eieren, kaas, brood, vet, suiker, chocolade, zijn als vaste spijsen allen zeer voedzaam, omdat zij een hoog gehalte aan werkelijk voedende bestanddeelen bevatten. Naarmate deze stoffen echter vermengd met een grootere hoeveelheid water of min voedzame stoffen gebruikt worden, is de hierdoor verkregen spijs ook zooveel minder voedzaam.

Toch kunnen zij veelal niet anders gebruikt worden, daar bijv. suiker, vet, chocolade, meestal, niet onvermengd of onverdund in eenigszins groote hoeveelheid te gebruiken zijn. Het is daarom dan ook dikwijls zeer moeilijk, menschen, vooral zieken, die geen groote hoeveelheden voedsel kunnen gebruiken, op zulk een wijze te voeden, dat zij in kleine hoeveelheden spijs een voldoende hoeveelheid werkelijk voedende bestanddeelen naar binnen krijgen.

Men heeft, om dit doel zoo goed mogelijk te bereiken, vooral met 't oog op zieken, die niet met de gewone spijsen der gezonden gevoed kunnen worden, ook in 't bijzonder voor menschen met zieke of zwakke spijsverteringsorganen, die verschillende voedingsmiddelen als eiwitstoffen of meel-spijsen niet goed kunnen verdragen, verschillende stoffen uitgedacht, die fabriekmatig bereid worden, waarin eiwitstoffen of meelsoorten, hetzij in een zeer geconcentreerden vorm, of bovendien in reeds min of meer verteerden toestand aanwezig zijn; waardoor dus aan een verzwakten toestand of aan tijdelijke werkeloosheid der spijsverteringsorganen zou worden tegemoet gekomen. Het doel is in zulke gevallen, beter te kunnen voeden dan met de gewone voedingsmiddelen alleen, of de gewone voeding zoo noodig te versterken. Tot op zekere hoogte is men daarin ook wel geslaagd.

Het ideaal van zulk een voedingspraeparaat zou zijn datgene, waardoor men in de kleinst mogelijke hoeveelheid en in den aangenaamsten vorm een voldoende hoeveelheid voedsel zou kunnen verschaffen in zoodanigen toestand, dat het onveranderd tot voeding der weefsels van ons organisme zou kunnen opgenomen worden. Het is gemakkelijk in te zien, dat dit voor zieken, bij wie het kauwen en slikken moeilijk gaat en de spijsvertering onvoldoende en ook de eetlust grootendeels afwezig is, een zaak van groot belang uitmaakt.

Wij kunnen echter gerust vooropstellen, dat in deze het „ideaal” onbereikbaar is, en wel om deze reden, dat het onmogelijk is een praeparaat te vinden, dat in zeer kleine hoeveelheid, b.v. van eenige theelepels, een voldoende hoeveelheid voedende bestanddeelen bevat, om aan de behoefte gedurende een aanmerkelijk tijdsverloop te voldoen.

Van die praeparaten, die wij op 't oog hebben, wordt meestal gezegd, dat zij behalve de voedingswaarde, die zij bezitten, ook de eigenschap hebben, dat zij den eetlust opwekken. Het is niet altijd gemakkelijk uit te maken of dit werkelijk zoo is. Het uiterlijk voorkomen, de smaak, de reuk, enz. spelen hierbij zeker een groote rol. Intusschen zijn er wel eenige, waarbij werkelijk een eetlust-opwekkende werking wordt waargenomen. Zoo bijv. het bekende *Liebig'sche vleesch-extract*. De werkelijke voedingswaarde er van is gering, maar een zekere

eetlustopwekkende werking is niet te ontkennen, evenals bij het *mout-extract*.

Enkele van deze voedingspraeparaten willen wij eenigszins nader bespreken, daar het bij de enorme reclame, die tegenwoordig voor deze dingen gemaakt wordt, zijn nut heeft, dat men de waarde er van eenigszins kan beoordeelen.

Wij onderscheiden *vleesch-* en *eiwitpraeparaten*, *meel-*, *vet-* en *melkpraeparaten*; van de vleesch- en eiwitpraeparaten weder die, welke hoofdzakelijk om hunne eetlustopwekkende werking, en die, welke om hunne directe voedingswaarde gegeven kunnen worden.

Tot de eerste behooren *vleesch-extract*, *vleeschsap*, „*beeftea*”.

De vleesch-extracten (Liebig's, Kemmerich's, Nieuwenhuizen's) bevatten slechts weinig eiwitstoffen (het voedende bestanddeel van vleesch) en hebben dus geringe voedingswaarde. Zij bevatten echter in groote hoeveelheid stoffen (extractiefstoffen), die de spijsvertering bevorderen, door een prikkelende werking op de organen, die daartoe medewerken. Deze stoffen geven, met andere spijzen vermengd, daaraan een aangename pikante smaak, die den eetlust opwekt en de werking der spijsverteringsorganen verhoogt. Daarbij komt nog een opwekkende werking op het geheele zenuwstelsel.

Het vleesch-extract dankt zijne populariteit vooral aan den bekenden professor in de scheikunde Justus von Liebig, die zich veel moeite heeft gegeven om het gebruik van vleesch-extract te bevorderen. Hij zocht de waarde er van juist in de genoemde prikkelende stoffen, niet in eiwit, dat hij er zooveel mogelijk uit verwijderde.

Op zijne aansporing werd in 1865 te Fray-Bentos in Uruguay een fabriek opgericht door de Liebig's Extract of Meat-Company, tot bereiding van vleesch-extract. Dit extract is een bruine, taai, vetvrije massa, die in water oplosbaar is. Een theelepel vol van dit extract beantwoordt aan een pond ossenvleesch; 34 pond ossenvleesch zonder beenen of vet levert één pond extract. Deze fabriek verwerkte jaarlijks het vleesch van ongeveer 200.000 runderen.

Op welke wijze nu ook dit extract gebruikt wordt, vermengd met soep of andere spijzen of onvermengd op brood gesmeerd, meer dan 10 gram per dag kan men er in den regel niet van gebruiken. Hoewel het nog 20 % oplosbaar eiwit bevat, is dit voor de voeding dus niet van beteekenis. In 10 gram bevindt zich n.l. slechts 2 gram eiwit, dat is ongeveer het derde deel van het eiwit, dat in een kippenei aanwezig is.

Het vleeschsap (*beeftea*) wordt verkregen door uittrekken of uitpersen van klein gesneden of gehakt vleesch. Het bevat ongeveer dezelfde bestanddeelen als vleesch-extract, dat in de verhouding van 10 op 100 met water verdund is. Het amerikaansche praeparaat „*Valentine's meat juice*” is iets dergelijks als het Liebig's vleesch-extract. Een theelepel er van bevat hetzelfde als  $\frac{1}{2}$  theelepel Liebig's extract. Een bijzondere voedingswaarde heeft het dus niet.

Het tegenwoordig veel gebruikte „*Puro*” is een vleeschsap, dat betrekkelijk veel eiwit bevat, 3.3 gram in een theelepel, een aangename smaak en opwekkende werking heeft en daarom wel aanbeveling verdient.

Tot de vleesch- en eiwitpraeparaten, die men om hunne voedende eigenschappen gebruikt, rekenen wij *vleesch-* of *vischmeel*, de oplosbare *eiwitpoeders* en de eiwitpraeparaten,

die zoo bewerkt zijn, dat het eiwit reeds min of meer verteerd is — *pepton-* en *albumosepraeparaten*.

Vleesch- en vischmeel is gedroogd en daarna tot poeder gestampt vleesch of visch. Het eenige jaren geleden in den handel gebrachte „*carne pura*” is zulk een vleeschpoeder. Vischmeel wordt wegens zijn onaangename traanachtigen smaak weinig gebruikt.

Men kan vleeschpoeder gemakkelijk zelf bereiden door fijn gesneden vetvrij vleesch te drogen door verhitting op een waterbad en daarna in een mortier tot een fijn poeder te stampen. Het vleeschpoeder bevat 85 % eiwit en is dus zeer voedzaam en aanbevelenswaardig in toestanden van sterke vermagering en verzwakking na doorgestane ziekten en ook in de periode van sterken groei; het is zeer gemakkelijk verteerbaar. Men gebruikt het in melk geroerd, b.v. 20—50 gram in een halven liter melk per keer. Het is een zeer doelmatig praeparaat, ofschoon het wel niet noodig is hierbij te voegen, dat ook dit overbodig wordt, zoodra de zieke voldoende hoeveelheden eieren, vleesch en melk kan gebruiken.

Van de oplosbare eiwitpoeders noemen wij hier *eucasine*, *nutrose* en *sanatogen*. Het zijn scheikundige verbindingen van kaasstof in den vorm van een bijna smaak- en reukloos poeder, dat in water oplosbaar is. Men kan ze toedienen in de hoeveelheid van twee theelepels in een bord soep of in een glas melk opgelost, of in grooter hoeveelheid met groenten vermengd, ook in water- of melkchocolade. Zieken en zwakken, ook maagzieken, verdragen deze praeparaten zeer goed, tot 50 gram per dag; en daar zij werkelijk een belangrijke voedingswaarde hebben, verdienen zij aanbeveling, ook al weer natuurlijk daar waar geen voldoende hoeveelheid vleesch, melk en eieren gebruikt kan worden. Ook het *tropon*, dat uit dierlijk en plantaardig eiwit bestaat en betrekkelijk laag in prijs is, heeft een hooge voedingswaarde.

Verder hebben wij genoemd de praeparaten, die als verteerd eiwit te beschouwen zijn. Men heeft ze vervaardigd om te gemoet te komen aan zulke toestanden, waarbij het maagsap niet in voldoende mate de eigenschap bezit om eiwit te verteren.

*Pepton* is geheel verteerd, *albumose* nog niet geheel verteerd eiwit; het laatste wordt echter toch reeds als zoodanig in 't bloed opgenomen en tot den groei der weefsels gebruikt, waarbij het dan weder in eiwit omgezet wordt. Het zuivere pepton is zeer bitter van smaak, als gal, en werkt ook in groote hoeveelheden schadelijk, het is daarom als voedingspraeparaat niet in gebruik.

Om deze reden heeft men zich er op toegelegd, albumosepraeparaten te vervaardigen, die in water oplosbaar, reuk- en smaakloos zijn. In groote hoeveelheden kunnen echter ook deze niet gebruikt worden, zoodat hunne waarde voor de voeding niet zoo heel belangrijk is.

Wordt het gebruik lang voortgezet, dan werken zij vaak schadelijk op maag en ingewanden. Zij bevatten meestal ook nog een gedeelte pepton. Verschillende pepton-albumosepraeparaten komen in den handel voor: Denaeayer's, Liebig's, Kemmerich's pepton. Ook de *Somatose* is een dergelijk praeparaat.

Om de voedingswaarde van pepton-albumose duidelijk te maken vermelden wij, dat 6 eetlepels Denaeayer's pepton in dit opzicht gelijk staat met eene-kleine portie geschaafd vleesch of 2 eieren. Van Liebig's of Kemmerich's pepton kan men per dag hoogstens zooveel geven, dat de voedingswaarde gelijk staat met 100 gram vleesch.

De bekende somatose is een pepton-albumosepraeparaat in poedervorm. Het voordeel daarvan is, dat het nagevoel geen water bevat, en daardoor een bijzonder hoog eiwitgehalte heeft. Men kan het laten gebruiken in soep, melk of chocolade opgelost. Ook van dit praeparaat kan men niet meer per dag laten gebruiken dan een hoeveelheid, die in voedingswaarde gelijk staat met 100 gram mager vleesch, d. i. 2 à 3 maal 10 gram somatose.

(Wordt vervolgd.)

D<sup>r</sup> D. K. M. Jr.

### De invloed van vleescheten op het volhardingsvermogen.

In het *Yale Med. Journal* van Maart 1907 is een zeer belangrijk artikel verschenen van de hand van Prof. Irving Fisher, hoogleeraar in de politieke economie aan de Yale Universiteit, (Vereen. Staten van N.-Amerika.) belangrijk te meer dus daar deze studie van objectief-wetenschappelijke zijde komt.

In het volgende geven we de hoofdzaken van deze studie weer.

Tot dusver heeft de physiologische wetenschap nog zeer weinig aandacht gewijd aan het vraagstuk van het volhardingsvermogen. De aard van dit vermogen, de betrekking ervan tot kracht en vermoeienis, en bovenal de factoren waarvan de volharding afhangt, zijn nauwelijks onderzocht. Zelfs schijnt het begrip van volhardingsvermogen nimmer scherp onder woorden te zijn gebracht. Dat kracht en volharding niet hetzelfde zijn, wordt slechts ten deele erkend. De kracht van een spier wordt gemeten door de grootste kracht, die zij een enkele maal kan uitoefenen; haar volharding door het aantal malen dat zij een bepaalde inspanning van kracht kan herhalen. De herhaling van zoodanige inspanning wordt, wanneer niet de wil er een einde aan maakt, beëindigd doordat de kracht der spier zoover vermindert, dat ze voor de herhaling dier inspanning niet meer toereikend is. Zoo kan de volharding uitgedrukt worden in maat van krachtverlies. Zij is verwant aan vermoeienis en slechts door de onderzoekingen over vermoeienis en de vermoeiings-vergiften, door Mosso en anderen verricht, is licht geworpen over den aard der volharding.

Het doel van Irving Fisher's proeven was, de betrekkingen te vinden tusschen bepaalde diëetfactoren en volharding, en wel voornamelijk ten opzichte der factoren van eiwit- en vleeschvoeding. Reeds vroeger werden daaromtrent in bepaalde lijn onderzoekingen verricht, met name de proef met goed gekauwd voedsel, genomen met negen gezonde Yale-studenten, welke in het vorig nummer van het *Yale Med. Journal* beschreven werd.

De onderhavige proef bestond uit volhardingsproeven, genomen met 49 personen, welke twee verschillende voedingstypen vertegenwoordigden. De proefpersonen konden tot drie groepen gerekend worden — de eerste bestaande uit atleten, gewend aan een eiwitrijk en overvloedig vleeschdiëet; de tweede groep waren atleten, gewend aan een eiwit-arme voeding zonder vleesch; de derde uit personen, die een leven leidden zonder lichaams oefening en ook gewoon waren aan een eiwit-arme, vleeschlooze voeding. De proefpersonen waren leeraars en studenten der Yale-universiteit en voorts dokters, verplegers en beambten van het (vegetarisch) Battle-Creek

Sanatorium, waarvan de meesten van 4—20 jaar of wel hun gansche leven zich van vleesch onthouden hadden.

Eerst werden de vleeschetende en vegetarische atleten samen vergeleken; en daar de laatsten in de meerderheid bleven, werden, om de proef te meer sprekend te maken, de vleeschetende atleten gemeten met de vegetarische niet-atleten. Natuurlijk dat de geoefende atleten in het algemeen veel meer volhardingsvermogen hebben dan ongeoeffende personen, zoodat wanneer de laatste categorie het toch vermag te winnen, dit een sterk sprekend argument is ten gunste der omstandigheid, die hen van de eerste groep onderscheidt; en dat is hun eiwit-arm vegetarisch diëet.

Zoals aanstonds blijken zal, hebben deze vergelijkende proeven inderdaad het resultaat opgeleverd, dat degenen, die een eiwit-arm vleeschloos diëet gebruikten, veel grooter volhardingsvermogen hadden dan degenen, die aan het gewone Amerikaansche diëet gewend waren.

Bij gebrek aan een nauwkeurige mechanische meetmethode werden drie eenvoudige volhardingsproeven toegepast; de eerste was: de armen zoo lang mogelijk horizontaal gestrekt te houden; de tweede: diepe kniebuiging; de derde: beenheffing wanneer de proefpersoon op den rug lag. Al deze proeven werden in 't bijzijn van getuigen verricht.

De meeste proeven zijn gedaan als horizontale armproef, omdat deze het minst hinderlijk in nawerking was. De diepe kniebuigingen hadden soms dagenlang durende pijn en onvermogen tot trappen klimmen ten gevolge.

De eerste vergelijking (arm ophouden) toonde, dat de vegetariërs verre de vleescheters overtroffen. Slechts 2 van de 15 vleescheters hielden hun armen langer op dan een kwartier, terwijl 22 van de 32 vegetariërs dit bedrag te boven gingen. Geen enkele vleescheter haalde het half uur, maar 15 van de 32 vegetariërs overtroffen dezen tijd. Van dezen haalden 9 meer dan een uur, 4 haalden meer dan 2 uur en één meer dan 3 uur.

Ten opzichte van diep kniebuigen haalden 3 van de 9 vleescheters een hooger aantal malen dan 325, terwijl dit bij 17 van de 21 vegetariërs het geval was. Slechts één van de 9 vleescheters haalde het cijfer 1000, tegen 6 van de 21 vegetariërs. Geen vleescheter overtrof 2000, doch bij 2 vegetariërs was dit het geval.

De uitkomsten van beenheffing toonden weinig verschil.

De algemeene resultaten kunnen worden samengevat in het volgend lijstje:

	Armhouden.		Kniebuigen.		Beenheffen.	
	Aantal proefpersonen.	Gemiddeld record.	Aantal proefpersonen.	Gemiddeld record.	Aantal proefpersonen.	Gemiddeld record.
Vleeschetende atleten	15	10 min.	9	383maal	6	279maal
Vegetarische "	19	39 "	16	927 "	6	288 "
Ongeoefende vegetariërs	13	64 "	5	535 "	1	74 "

De vraag blijft nu, of deze cijfers een trouwe weerspiegeling van het relatief volhardingsvermogen der beschouwde groepen van proefnemers geven; en verder, zoo ja, of het aldus gebleken verschil in volharding aan het diëet is toe te schrijven of mogelijk aan een anderen factor.

Wat de eerste vraag betreft, moet de opmerking van



CASPARI, in zijn *Physiologische Studien über Vegetarismus* gemaakt, onder de oogen worden gezien. Deze beweert, dat de vegetariërs gewoonlijk zooveel geestdrift hebben voor hun beginselen en zoozeer pogen daarvoor propaganda te maken, dat hieraan hun overwinningen op hun vleeschetende mededingers, b.v. bij de Duitsche wedmarschen, mede zijn toe te schrijven.

In het algemeen moge deze factor van geestdrift wellicht invloed hebben, bij de hier beschreven proeven van FISHER was dit niet het geval. Slechts een drietal der vleeschonthouders toonden zich beziel van dezen propagandistischen geest, doch bij verreweg de meesten was het de zucht van den sportsman om in een persoonlijken wedstrijd te overwinnen, die hen aanvuurde. Zoo gaven in het algemeen de latere proeven mooiere records dan de vroeger plaats gehad hebbende, omdat de mededingers steeds trachtten vroegere records te slaan. Deze invloed van de rangorde van mededinging kwam o.a. duidelijk voor den dag bij de armproeven bij vegetarische atleten en ongeoeffenden. Tegen alle redelijke verwachting in was het record der ongeoeffenden hooger (64 tegen 39 min.); doch dit was hieraan toe te schrijven, dat de proeven met de ongeoeffenden genomen werden, nadat de atletische records bekend waren.

Bij één proefnemer bleek duidelijk, hoeveel meer invloed deze zucht om records te overtreffen uitoefende, dan de zucht om vegetarische propaganda te maken; zijn eerste proefneming gaf namelijk geringe resultaten, doch toen enkele zijner medeproefnemers zijn aanvankelijk record overtroffen, herhaalde hij de proef met onvergelykbaar mooier cijfers. Zoo bracht hij zijn armhouden van 9 m. 10 sec. de eerste maal, tot 32 minuten de 2de maal; en diepe kniebuiging van 147 keer de eerste maal, tot 2400 onder den invloed van de zucht om het mooiste record te maken. Een ander eiwitarm proefnemer dacht niet aan vegetarisme, maar had alleen uit redenen van spaarzaamheid zijn vleesch praktisch afgeschapt, en was zeer verbaasd, toen men meende, dat zijn volharding aan zijn onthouding was toe te schrijven.

En toch, terwijl deze factor van mededinging zoo sterk sprak, en deze ten gunste der vleescheters kwam, die voor 't meerendeel na de vegetariërs aan de proeven onderworpen werden, waren de cijfers der vegetariërs zooveel mooier.

De meestal vleeschetende Yale-atleten waren ook meer gewend lichamelijke ongemakken ter wille van hun wedstrijden te ondergaan dan de vegetarische Battle-Creek proefnemers, die zich meer uit gezondheidsmotieven hadden geoeffend.

Het is uit een en ander blijkbaar, dat de vleescheters dichter bij hun volhardingsgrens waren dan de vegetariërs; zooals ook is waargenomen doordat sommigen, door beving, flauwvallen of anderszins, inderdaad de grens van hun uithoudingsvermogen toonden te bereiken.

Hoewel dus in 't algemeen geen vegetarisch fanatisme voorzat om, zooals CASPARI deed, het succes der vegetariërs er aan te kunnen toeschrijven, werd opzettelijke moeite gedaan om de vleescheters tot het uiterste te prikkelen; en dit gelukte bij de Yale studenten door hun collega-trots als Yale-atleten te prikkelen, wat een even sterke prikkel bleek als bij mogelijkheid het vegetarisch fanatisme zou kunnen zijn.

De schrijver vermeldt ook een paar rechtstreeksche wedstrijden tusschen een vleeschetend en een vegetarisch persoon, die onder zulke omstandigheden verricht werden,

dat de propaganda-factor voor vegetarisme blijkbaar geen invloed had, en die beide ten nadeele van den vleescheter uitvielen.

Ook bleek het overwicht der vegetariërs aan het volhardingsvermogen der spieren en niet aan geestdrift toegeschreven te moeten worden, doordat in de armproef hun pijn minder was dan bij de vleescheters.

Aardig was, dat een 6-jarig zontje van een der Battle-Creek artsen, die van de proef van zijn vader hoorde, ook probeerde de armen uit te strekken en dit 43 minuten volhield, tot hij pijn kreeg en ze zakken liet — derhalve nog niet eens tot de grens van zijn volhardingsvermogen. Natuurlijk is er geen sprake van, dat dit groote cijfer beïnvloed is door vegetarisch fanatisme.

Ook was de pijnlijke nawerking bij het diepe kniebuigen bij de vleescheters veel grooter en hinderlijker dan bij de vegetariërs.

Ten slotte geeft IRVING FISHER ook uit de cijfers van degenen, die hun volhardingsgrens bereikten, het bewijs dat de resultaten niet aan vegetarische geestdrift waren toe te schrijven.

De vraag of mogelijk andere invloeden in het spel waren, die den triomf der vegetariërs konden verklaren, wordt vervolgens ernstig nagegaan. Daarbij blijkt, dat de kwestie van oefening hier niet den doorslag gaf, omdat de ongeoeffende vegetariërs de geoeffende atletische vegetariërs overtroffen.

Evenmin was de overwinning der vegetariërs toe te schrijven aan meer slaap of vrijen tijd. Het voordeel was hier beslist aan de vleescheters (studenten), terwijl onder de vegetariërs, en vooral de ongeoeffenden, dikwijls weinig gelegenheid was voor rust, vooral bij de Battle-Creek dokters, waarvan verscheidenen nachtdienst hadden.

Evenmin was de overwinning aan den algemeenen lichaams-toestand te danken, welke ook bij de vleescheters gemiddeld beter was dan bij de vegetariërs, die, voor zoover zij uit het Battle-Creek-Sanatorium afkomstig waren, voor 't meerendeel genezen zieken waren en er in 't algemeen minder goed en sterk uitzagen dan hun vleeschetende mededingers.

Alcohol en tabak kunnen ook niet de reden zijn van de minderheid der vleescheters, omdat deze, in training zijnde, zich, althans tijdelijk, feitelijk van het gebruik onthielden.\*)

En wat frissche lucht betreft, was ook hier het voordeel eerder aan de zijde der vleeschetende studenten met hun sportoefeningen in de buitenlucht. Alleen 's nachts hadden waarschijnlijk de vegetariërs door hun slapen met open ramen enz. meer frissche lucht dan de vleescheters. Hoewel deze factor dus niet met zekerheid is buiten te sluiten, is er toch niets, dat er op wijst dat hierdoor superioriteit in volhardingsvermogen van de vegetariërs te verklaren zou zijn.

Er is dus alle reden om het verschil in volharding geheel aan het verschil in voeding toe te schrijven. Nu bestond dat verschil bij de Battle-Creek vegetariërs niet alleen in vleeschonthouding, maar ook in onthouding van thee, koffie, specerijen, en verder in hun laag eiwitgehalte. Het is niet mogelijk precies aan te geven, welke de betrekkelijke waarde van al deze factoren is, hoewel het schijnt dat zoowel het lage eiwitgehalte (0.095—0.15 gram dagelijks uitgescheiden stikstof per K.G. lichaamsgewicht) als de ont-

\*) Ons dunkt, dat het te voren gewend zijn aan het gebruik maken van alcohol en tabak — al werd het ook tijdelijk gestaakt, zeer goed een der oorzaken kan zijn van de nederlaag der vleescheters. RED.

houding van vleesch beiden een gunstigen invloed hebben.

Een verklaring hiervan wordt door Prof. IRVING FISHER niet gegeven. Hij wijst wel op de theorie van Dr. HAIG en erkent dat gebleken is, dat bij de vegetarische proefnemers van Battle-Creek, die groote volharding toonden, inderdaad de bloeddruk vaak gering was, wat met HAIG'S theorie overeenstemt.

De vooropgestelde beschouwing van vele vegetariërs, dat vleescheten onzedelijk, en daarom onhygiënisch moet zijn, heeft velen mannen der wetenschap afkeer ingeboezemd en hen weerhouden dit vraagstuk eerlijk te onderzoeken. Toch hebben de onderzoeken van lateren tijd als van CHITTENDEN, MENDEL, FOLIN, METCHNIKOFF, CASPARI, LE FÈVRE, FAVEL en anderen duidelijk de neiging tot gunstige resultaten voor een vleeschloos diët opgeleverd. Desondanks blijft menigeen huiverig voor het woord „vegetarisme.” De juiste wetenschappelijke houding is, het vraagstuk van vleescheten op volkomen dezelfde wijze te bestudeeren alsof het broodeten gold.

De tweede omstandigheid, die de verdiensten van een eiwitarm en geen vleeschloos diët verduisterd heeft, is, dat velen dergenen, die geprobeerd hebben het vleeschgebruik na te laten, ziek zijn geworden. Vroeger werd daarvoor als reden opgegeven „een ontoereikende hoeveelheid eiwit”, maar met het oog op de onderzoeken van PAWLOW en andere schrijvers van den nieuweren tijd kunnen we vrij zeker zijn, dat dergelijke mislukkingen gewoonlijk toe te schrijven zijn aan den maagprikkel, welken het vleesch uitoefent, zoodat de maag het gemis daaraan voelt, wanneer plotseling het vleesch uit iemands diët verwijderd wordt.

Er schijnen praktische voordeelen te liggen in de methode, die FLETCHER aanbeveelt om een laag eiwitgehalte te verkrijgen, bestaande uit duchtig kauwen. De proef verleden jaar te Yale genomen, heeft, evenals andere proeven dienaangaande, aangetoond dat deze gewoonte tot een geleidelijke vermindering van eiwithoudend en vleeschvoedsel leidt zonder onaangename of gevaarlijke gevolgen voor den proefnemer. Mogelijk dat diegenen welke, ondanks duchtig kauwen, toch trek naar vleeschvoeding behouden, inderdaad een physiologische behoefte daaraan hebben, aan welke geen ander voedsel — althans onder de door hen gebruikte spijzen — voldoen kan.

Prof. FISHER eindigt zijn uiterst belangrijk opstel met de onpartijdige opmerking, dat de mate waartoe vleesch met voordeel genuttigd kan worden, nog steeds een open vraag is, maar dat er met het oog op de feiten, die in de laatste jaren aan het licht gekomen zijn, geen twijfel bestaat of het gewone gebruik van dit voedsel is buitensporig groot.

(Overgenomen uit de *Veg. Bode.*)

## Homoeopathie in Engeland.

Als aanvulling van onze geïllustreerde artikelen over de ontwikkeling onzer geneeswijze in Engeland, vermelden wij nog, dat de Engelsche „Homoeopathische Liga” onlangs een eigen huis gekocht heeft, hetwelk geheel omgebouwd en in den herfst geopend zal worden. Dit nieuwe tehuis voor de centrale der homoeopathische propaganda in Engeland bevindt zich op het Russelsquare in de onmiddellijke nabijheid van het vroeger door ons beschreven Londensche homoeopathische ziekenhuis, en zal behalve de bureaux der Vereeniging verschillende zalen voor openbare vergaderingen en lezingen en tevens plaats voor een nieuw op te richten homoeopathisch laboratorium bevatten. In dit laboratorium zullen experimenten van wetenschappelijke aard onder leiding van den bekenden Dr. Wheeler ten uitvoer gebracht worden, die, zooals wij vertrouwen, zoowel voor de theorie als voor de praktische toepassing der Homoeopathie belangrijke winst zullen opleveren. Tevens zijn er plannen in uitvoering, om van uit dit middelpunt de oprichting van nieuwe ziekenhuizen en klinieken in geheel Engeland en Schotland te bevorderen en de opleiding van homoeopathische artsen en zendelingen (voor de koloniën), meer dan tot nu toe het geval was, in de hand te werken. Kortom — het nieuwe tehuis, waarmede wij onze Engelsche zustervereniging van harte geluk wenschen, belooft een brandpunt te worden voor de gezamenlijke homoeopathische belangen in Engeland.

Dr J. v.

## BERICHT.

Bij de Uitgeversfirma P. Noordhoff te Groningen is ter perse, om in den loop van deze maand te verschijnen een uitvoerige beschrijving van „Het Algemeen Provinciaal-, Stads- en Academisch Ziekenhuis te Groningen” van de hand van den Geneesheer-Directeur van het Ziekenhuis, Dr. G. van Eijsselsteijn. Met 18 situatietekeningen, 84 afbeeldingen en 2 houtsneden in den tekst. Prijs f 6.25 gebonden f 7.50.

## GEVESTIGD te HAARLEM

Kinderhuisvest 1

## J. VAN VEEN

(20)

Homoeopathisch Arts.

SPREEKUUR: elken dag van 1—2, behalve 's Donderdags.

### ADVERTENTIËN.

#### Homoeopathische Apotheek

**BEKER & Co.**

Zomerhofstraat 4, ROTTERDAM.

Telefoon 2478. (15)

Geneesmiddelen van

**Dr. WILLMAR SCHWABE.**

Tevens verkrijgbaar Dr. Med. LAHMANN's Nährsalz Preparaten en de Kunstmatige minerale wateren van BOSCH & Co.

#### Homoeopathische Apotheek ZWOLLE.

Origin. verpakkingen van

Dr. Willmar Schwabe te Leipzig.

**G. B. J. DE BARBANSO**

APOTHEKER.

Bethlehemsche Kerkplein.

Telefoonnummer 140. (10)

#### HOOFDPIJN

door Dr. J. MIEG

is verschenen en aan alle abonnés verzonden.

Prijs afz. 45 cts.

Verkrijgbaar bij  
La Rivière & Voorhoeve, Zwolle.

Als No. IX der Hom. Bibl. zal verschijnen:

## Tuberculine-Inspuiting van DENYS.

Moderne methode voor de bestrijding van

## TUBERCULOSE

door **Dr. A. C. A. HOFFMAN**, Arts te Gouda.

Daar dit een onderwerp is, dat gedurende den laatsten tijd de geneeskundigen bijzonder bezighoudt en dus actueel is, laten we het voorafgaan aan **Dr. v. d. STEMPEL's** brochure over

## ENGELSCH ZIEKTE,

welke daarna als No. X der Hom. Bibl. zal verschijnen.

DE UITGEVERS: LA RIVIÈRE & VOORHOEVE, ZWOLLE.

**HEWEL & VEITHEN te Keulen**  
 Eenige fabrikanten van  
**Dr. Med. LAHMANN'S**  
**Nährsalz Preparaten**  
 Gener.-Agent voor Nederl. en Koloniën,  
**J. BEKER, Pharm. Doct.<sup>s</sup> Apotheker,**  
**Firma JURREWITZ & Co.,**  
**ROTTERDAM.**

**VEGETABILE MELK**, uitnemend kindervoedsel, zie blz. 255 van *Homoeopathie in de Praktijk*, door Dr. J. Voorhoeve, prijs per bus . . . f 0.95  
 Hygiënische (Nährsalz) Cacao p. blik van 1/2 Ko. . . - 1.80  
 Hygiënische (Nährsalz) Cacao " " " 1/2 Ko. . . - 0.92<sup>a</sup>  
 Hygiënische (Nährsalz) Cacao " " " 1/2 Ko. . . - 0.47<sup>a</sup>  
 Hygiënische (Nährsalz) Chocolade per 1/2 Ko. N<sup>o</sup> I, (rood papier) . . . - 1.50  
 Hygiënische (Nährsalz) Chocolade per 1/2 Ko. N<sup>o</sup> II, (blauw papier) . . . - 1.25  
 Hygiënische (Nährsalz) Extract per potje . . . - 1.10  
 Hygiënische (Nährsalz) Extract per doosje, toevoeging aan het voedsel van in kooien levende vögels . . . - 0.50  
 Hygiënische Napolitaines per etui . . . - 0.40  
 Nährsalz Haver Biscuits per pakje . . . - 0.23  
 Nährsalz Haver Cacao per carton van 1/2 Ko. . . - 0.60  
 Japan Soja in witte flacons . . . - 1.60

Brochures en Proefbussen van de Nährsalz Cacao en de Nährsalz Haver Cacao zijn gratis beschikbaar.

Gebruiksaanwijzing en wenken en raadgevingen bij 't gebruik van LAHMANN'S plantaardige melk staan op aanvraag franco ten dienste. (68)

De lijst der ruim honderd wederverkoopters is afzonderlijk verkrijgbaar.

**FLESCHJES voor Homoeop. Middelen** in ledere grootte en vorm, wit of geel glas, fijn uitgevoerd en op wensch zuiver gereinigd, worden geleverd door de fabriek van **E. P. HAHMANN, BARMEN (Rheinland).** (12)

**Homoeopathische Apotheek**  
**Firma J. VIEL en VAN DIJK**  
**UTRECHT, Korte Jansstraat.**  
 Ook verkrijgbaar de geneesmiddelen in origineele verpakking van  
**Dr. WILLMAR SCHWABE.** (20)

**Homoeop. Geneesmiddelen**  
 van **Dr. Willmar Schwabe**  
 in origineele verpakking verkrijgbaar bij (10)  
**de firma D. DE ROOIJ,**  
**Apotheek UTRECHT,**  
 Oudegracht (Smeebr.) 115.

**AAN DE AANHANGERS DER HOMOEOPATHIE IN NEDERLAND**  
 heb ik de eer mede te deelen: dat ik sedert 1882 de middelen van Dr. WILLMAR SCHWABE, voorzien van het Fabrieksmerk, voor eigen rekening betrek, doch ze niet in depôt heb.  
 Hoogachtend,

**Firma Wed. T. D. Vrijdag Zijnen.**

's-GRAVENHAGE, 22 Ged. Burgwal.

(30)

**Homoeopathische Geneesmiddelen**  
 van **Dr. Willmar Schwabe** te Leipzig verkrijgbaar bij  
**AUG. A. DONKER, Apotheker.**  
 Interc. Telef. No. 137.  
**Breestraat 67, BEVERWIJK.** (20)

**Homoeop. Apotheek**  
**Firma Wed. J. RAVE**  
**Melkmarkt 4 (10)**  
**Z W O L L E.**  
 Telefoon No. 23.  
 Origineele verpakking van **DR. WILLMAR SCHWABE.**

**Homoeop. Apotheek.**  
**Wed. Bulterman & Cohen**  
**Hoogstraat 237,**  
 hoek der Stadhuissteeg.  
**ROTTERDAM.**  
 Interc. Telefoon No. 2305. (10)

**Homoeop. Apotheek**  
**Firma HERTSTEIN**  
 Goudsche straat 38,  
 hoek Meermansstraat,  
 (10) **ROTTERDAM.**  
 Telefoon interc. 3933.  
 Geneesmiddelen van **Dr. Willmar Schwabe.**

**Homoeop. Apotheek**  
**J. H. ZINDLER Jr.,**  
 's-Gravendijkwal 283  
**ROTTERDAM.**  
 Telef. interc. 4114.  
 Geneesmiddelen van **Dr. Willmar Schwabe**, desgewenscht ook in origineele verpakking. (10)

**Homoeopathische Apotheken**  
 te Arnhem.  
**MIEDEMA en VAN AALST,**  
 Roggestraat 3,  
**A. SPRUIT, firma B. Miedema,**  
 Steenstraat 49. (20)

**Centrale Homoeopathische Apotheek van Dr. Willmar Schwabe, Leipzig.**

(De grootste en meest beroemde homoeopathische Apotheek der wereld.)

Levering van alle Homoeopathische geneesmiddelen, Moedertincturen, vloeibare verdunningen, korrels en gecomprieeerde tabletten, IN ORIGINEELE VERPAKKINGEN, voorzien van nevenstaande fabrieksmerken, hulsapotheken, boeken, enz. enz. Gevestigd voor Holland in de **HERTEN-APOTHEEK te ZAANDAM,**

Eigenaar **F. VAN DIJK Jzn., Pharm. Doct.<sup>s</sup> Apoth.**

en in de **LEEUWEN-APOTHEEK, Bakkerstr. 15 te ARNHEM, Eigenaar A. C. PLIESTER, Apoth.**

Verder verkrijgbaar in de volgende apotheken te:

Amsterdam . . . apotheek van	J. Warmolts, Vijzelstraat 180.	Haarlem . . . apotheek van	Firma v. Tubergen, Gr. Houtstr. 141.
" . . . "	G. Schipper, Weesperzijde.	Harlingen . . . "	Mevr. Wed. Snijder.
Alkmaar . . . "	J. Sol, Rozegracht, Volksapoth.	" . . . "	" de Vries.
Apeldoorn . . . "	Firma Schouten & Co.	Heerenvveen . . . "	M. Bouma Lzn.
" . . . hofapothek	J. A. Roelae.	Hilversum . . . "	Van Heemkerck Dükter.
Assen . . . apotheek	G. J. Romijn & Zn.	" . . . "	de Vries.
Baarn . . . "	R. Karsten.	Leeuwarden . . . "	J. Feteris.
" . . . hofapothek	D. Bierhaaider, Nieuwstraat.	" . . . "	C. Sonnega, Tweebakmarkt 28/30.
Beverwijk . . . apotheek	Dr. J. P. Land.	" . . . "	S. Tromp Visser.
Breda . . . "	A. A. Donker.	" . . . "	C. J. de Vogel, firma T. W. v. d.
Delft . . . "	A. J. B. Heidema, Wilhelminastr. 2.	" . . . "	Meulen, Nieuwstad K 69.
Doetinchem . . . "	H. Blom.	Leiden . . . "	J. G. A. Blanken, Hoogewoerd.
" . . . "	B. ten Bruggen Cate.	" . . . "	Boekweit, Vlschmarkt.
Dordrecht . . . "	Dr. Joh. v. d. Moer.	" . . . "	D. J. van Driessum, Mare.
Enschede . . . van	de "Rozijnkorf", J. Romijn Bzn.	Maassluis . . . "	H. H. van Grafhorst, Nieuwe Rijn.
" . . . "	F. Bergema.	" . . . "	H. Bogtstra.
Franeker . . . "	C. J. Snuff.	" . . . "	J. Dienske.
Goes . . . "	L. F. de Klerk.	Makkum . . . "	A. Rauwerda.
Gorinchem . . . "	L. La Porte.	Meppel . . . "	L. Knoppers.
Gouda . . . "	Poels & Boot	Middelburg . . . "	J. W. v. d. Garde.
" . . . "	E. Grendel.	Nijmegen . . . "	Firma Moeys & Co.
" . . . "	A. Latenstein.	Rotterdam . . . "	Beker & Co., Zomerhofstraat 4.
Groningen . . . "	P. Weljer.	" . . . Hertzstein Apoth.	C. de Groot, Goudsche straat 88.
Den Haag . . . Centraal-apothek	S. Smeding Szn., A. Kerkhof 17.	" . . . apotheek van	J. H. Zindler Jr., 's Gravend. w. 283.
Haarlem . . . apotheek van	Firma v. d. Mheen, De Riemerstr.	Utrecht . . . "	J. Ruys.
" . . . "	"Archipel" K. R. Nauta, Javastr. 49.	Velp bij Arnhem . . . "	Viel & Van Dijk.
" . . . "	Begeman & Sneljens, Jansstr. 27.	Vlissingen . . . "	C. Koek.
" . . . "	R. Duym, Keizerstraat 6.	Weesp . . . "	C. G. Baert, Ritthemsche Markt F 189.
" . . . "	Firma van Hees, "Kleine	Zelst . . . "	T. S. v. d. Ley.
" . . . van	A. P. C. Numan van Son, 't Houtstr. 57.	Zutphen . . . "	N. A. Ballintijn.
" . . . "	D. L. Keur, Zijlstraat 37	" . . . "	Behrens & Co., Slotlaan 24.
" . . . "	C. G. Loomeyer & Zoon.	Zwolle . . . "	H. W. A. Behrens, Houtmarkt 78.
" . . . "	Mons & Grijseels, Lange Veerstr 16	" . . . "	Dr. J. Oudenampsen, Overwelv.
" . . . "	H. Remmers & Zn., Kruisstr. 20.	" . . . "	G. B. J. de Barbanson.
" . . . "	L. Schoorl, Frans Halsstraat 2.	" . . . "	Wed. J. Rave. (180)

# HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD

Orgaan der „Vereeniging tot Bevordering der Homoeopathie in Nederland”

Onder Hoofdredactie van: **D<sup>r</sup> N. A. J. VOORHOEVE, Den Haag.**

Met medewerking van de Heeren: A. DE GROOT, arts, Utrecht; P. L. VAN DER HARST, arts; D<sup>r</sup> F. W. O. KALLENBACH, Apeldoorn; J. MIEG, arts, Haarlem; D<sup>r</sup> D. K. MUNTING JR., Amsterdam; W. ROLVINK, arts, Arnhem; D<sup>r</sup> S. J. VAN ROIJEN, Utrecht; D<sup>r</sup> M. L. VAN DER STEMPEL, Amsterdam; D<sup>r</sup> J. VOORHOEVE, Dillenburg; J. T. WOUTERS, arts, Arnhem, en anderen.

Uitgevers: **LA RIVIÈRE & VOORHOEVE — ZWOLLE.**

<b>ABONNEMENTSPRIJS:</b>	<b>ADVERTENTIEPRIJS:</b>
Per jaargang, franco per post . . . . . f 1.25	Van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents :- :- :-
Voor het Buitenland, <b>alleen bij vooruitbetaling</b> . . - 1.40	Bij abonnement tegen verlaagd tarief, dat op aanvraag
Afzonderlijke nummers . . . . . - .12 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>	verkrijgbaar is. :- :- :- :- :- :- :- :- :- :- :- :- :-
Adres voor de Redactie: :- :- :- :- :-	Adres voor de Administratie: :- :- :- :-
<b>.CELEBESSTRAAT 93 — DEN HAAG.</b>	<b>LA RIVIÈRE &amp; VOORHOEVE — ZWOLLE.</b>

HET AUTEURSRECHT OP DEN INHOUD VAN DIT BLAD WORDT VERZEKERD VOLGENS DE WET VAN 28 JUNI 1881 (STBL. N° 124).

**INHOUD:** Homoeopathisch Ziekenhuis. — Een ongewenschte uitkomst van den vooruitgang der geneeskunst. — Hysterie. — Uit geneeskundige tijdschriften. — Beantwoording van vragen. — Boekbeoordeling. — Homoeopathisch Ziekenhuis te Utrecht. — Advertentiën.

## Homoeopathisch Ziekenhuis.

Den eersten November was het een half jaar geleden, dat in het Diaconessenhuis te Utrecht de „Homoeopathische Afdeling” plechtig werd geopend, waarvan in het Maandblad uitvoerig verslag is gedaan, zooals allen lezers bekend is.

Het eerste halve jaar is thans achter den rug. Deze tijd is weliswaar tamelijk kort, maar toch lang genoeg om duidelijk aan te toonen niet alleen dat de onderneming levensvatbaarheid heeft, maar ook dat zij voorziet in eene behoefte, lang gevoeld in de rijen der voorstanders onzer geneeswijze en herhaaldelijk geuit in de Jaarvergaderingen van de Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie.

Moesten wij natuurlijk eerst beginnen met leege zalen, binnen enkele dagen meldde zich de eerste patiënt aan, spoedig door meerderen gevolgd, zoodat, niettegenstaande er telkens patiënten hersteld werden ontslagen, binnen enkele maanden in de vrouwenzaal alle bedden belegd en in de mannenzaal nog slechts drie plaatsen open waren. Op dit oogenblik zijn er weliswaar iets minder patiënten, doordat het ontslaan van herstelden geregeld doorgaat en er den laatsten tijd minder inkomen; de natuurlijke gang van zaken in de herfstmaanden, den komkommertijd der geneesheeren, den gezondsten tijd van het jaar. Alles wel beschouwd, hebben wij reden tot tevredenheid, ja meer dan dat, tot groote tevredenheid, tot dankbaarheid, dat alles direct zoo vlot van stapel loopt, ons ziekenhuis zoozeer het vertrouwer bezit, en dat het ons gegeven mocht zijn van de verschillende patiënten, uit allerlei gemeenten

tot ons gekomen, reeds zoovelen hersteld huiswaarts te kunnen zenden.

Evenwel, waarde lezers en lezeressen, er is een groot „maar”; een groot struikelblok moet uit den weg worden geruimd, en daartoe moet gij ons helpen. Een ziekenhuis is uit den aard der zaak grootendeels eene philanthropische inrichting; een ziekenhuis is geen onderneming die rente opbrengt, doch wel eene die geld verslindt. Ook bij ons is dat het geval, al zijn wij in tamelijk gunstige omstandigheden. Zijn alle bedden belegd door patiënten, die het volle verpleeggeld betalen, dan kost ons de exploitatie heel weinig.

Wij leven in de hoop (en wij meenen daartoe goeden grond te hebben) dat dit later grootendeels het geval zal zijn. Thans evenwel zijn wij nog niet zoo ver. Den eersten tijd waren de meeste bedden leeg, en die, welke nog gevuld waren, waren meest belegd met arme patiënten, die kosteloos opgenomen moesten worden of voor wie zeer weinig kon worden betaald. Langzaam wordt dat wel beter, maar toch betalen nog slechts weinigen het volle verpleeggeld. Blijft er altijd bij te betalen, dit jaar is, het ligt in den aard der zaak, voor ons een *zeer duur* jaar.

Wij hebben dus geld noodig! Ja, *veel* geld noodig!

O ja, wij weten het; veel, zeer veel is reeds gegeven. Vorstelijke giften zijn er gestort om het grondkapitaal bijeen te brengen en ook minder vermogenden hebben het hunne bijgedragen om de zaak te helpen oprichten en tot stand te brengen. Wij weten dat alles, en wij zijn er dien voorstanders erkentelijk voor. Maar niet te ontkennen is het, dat deze welwillenden de kleine minderheid vormen onder de voorstanders der Homoeopathie. Verreweg de groote meerderheid deed *niets*, droeg *niets* bij. Hen op te wekken, ons thans nog te willen steunen is het doel van deze regelen.

O, ja, ik weet wel, wat gij mij wilt antwoorden en wat gij mij wilt tegenwerpen. Er wordt tegenwoordig zoo veel gevraagd, men moet ten slotte toch ergens

eindigen; en bovendien het geld is tegenwoordig zoo duur, zoo velen hebben financieel verlies geleden, het laatste halve jaar door de crisis, die ook ons land mee doormaakt.

Dat alles is volkomen waar, ik stem het u grif toe. Maar *toch* klopt ik bij u aan. Het geld *moet* er komen. Zoudt gij het willen toelaten, dat ons ziekenhuis, hetwelk in zoo'n korten tijd reeds getoond heeft levensvatbaar te zijn en de kiem van snelle ontwikkeling in zich draagt, om *die* reden een kwijnend bestaan zou moeten voeren, wellicht daardoor na korteren of langeren tijd zou moeten ophouden te bestaan?

Zoudt gij het willen aanzien, dat eene inrichting, die reeds in zoo'n korten tijd huisvaders die, naar men meende, ten doode waren opgeschreven, weer gezond aan het werk heeft gebracht, zieke moeders weer tot werkzame huisvrouwen heeft gemaakt, en zieke kinderen weer gezond in de armen der ouders heeft gevoerd, om *die* reden op een gegeven dag haar werk zou moeten staken? Ik kan het niet van u gelooven! Ja, traag in het uitvoeren zijn wij dikwijls, wij Nederlanders, laks ook veelal, en wij handelen dikwijls eerst ter elfder ure en onze hand rust dikwijls zwaar op den buidel. Maar toch, als de nood aan den man komt, toonen de meesten van ons, dat zij het hart op de rechte plaats hebben, helpen zij, en helpen zij goed. Welnu, wij *zijn* thans in nood, komt ons *goed* te hulp, gij allen, die de heilzame uitwerking onzer geneesmethode kent. Eens klonk als een tinteling door het gansche land het Koninklijke woord: „Het volk zij groot in alles waarin een klein volk groot zijn kan.” Laat ons toonen groot te kunnen zijn, groot in het ten uitvoerbrennen van één onzer idealen.

Helpt ons allen, zonder uitzondering! De enkele gulden van den werkmans is ons even welkom als de honderd of duizend gulden van den rijke. Allen moeten helpen, ieder naar zijn vermogen, dan zijn wij in korten tijd daar waar wij zijn willen.

Wie spoedig helpt, helpt dubbel. Niemand verzuime het bij dit nummer gevoegde inteeckenbiljet in te vullen en onzen penningmeester, den heer

C. G. VERVLOET, Boompjes 82, Rotterdam,

toe te zenden.

J. I. A. B. v. R.

## EEN ONGEWENSCHTE UITKOMST VAN DEN VOORUITGANG DER GENEESKUNST.

Vergeleken met den toestand van een eeuw geleden, is er — het moet volmondig erkend — een zeer groote vooruitgang der geneeskunst bij de hedendaagsche cultuurvolkeren te bespeuren. Dit verblijdende feit kenmerkt zich niet alleen bij de toediening van artseneemiddelen, waarin men vroeger in hoofdzaak de taak der geneeskunst zag, maar in nog hoogere mate bij de andere hulpmiddelen, waarover zij thans beschikt.

Schier ontelbaar en bewonderenswaardig toch zijn de wegen, die tegenwoordig betreden worden, om tot verzachting en verbetering van het menschelijk lijden te geraken, en met ontzag slaan wij de steeds toenemende zekerheid gade, waarmede men eenerzijds de in de natuur gegeven krachten en heilpotensen aan het doel

der geneezing dienstbaar tracht te maken, anderzijds haar schadelijke invloeden en gevaren weet tegen te gaan. Deze vooruitgang dagteekent van het begin der vorige eeuw, toen men begon — vooral naar aanleiding van den reformatorischen arbeid van onzen genialen Hahnemann — zich te ontdoen van overgeleverde leerstellingen, van subjectieve en autoritaire meeningen, ondanks den grooten tegenstand van het gros der artsen, en in plaats daarvan het experimenteel onderzoek tot grondslag der geneeskunst maakte.

De grootsche ontwikkeling van de natuurwetenschappen, voornamelijk in de laatste vijftig jaar, verkregen door tal van geleerde mannen, heeft daarenboven dezen vooruitgang van de geneeskunst op machtige wijze gesteund. Geheel nieuwe geneesmethoden zijn er door geboren en dagen nog voortdurend op, zoodat het voor den enkelen arts, hoe groot ook zijn kunde moge zijn, onmogelijk is om op al die verschillende gebieden thuis te zijn.

Immers, om slechts iets te noemen, de hygiëne en diaetiek, de therapeutische toepassing van electriciteit en licht, evengoed als de homoeopathische artseneemiddelen te beheerschen, daarbij als een uitstekend chirurgijn, ervaren en bekwaam als oog-, oor-, keel- en neusarts, maar ook tevens als bacterioloog en psychiater (arts voor zenuwen- en zielsziekten) te schitteren, zou toch wel van één mensch te veel gevergd zijn.

Het Christelijk beginsel der liefde voor den medemensch, waarvan hulpverschaffing aan zieken, leniging van pijn en poging tot herstel van gezondheid een der schoonste uitingen is, en hetwelk in de roeping van den arts belichaamd is, heeft door talloze en rijke giften van de beter gestelde volksklassen in de beschaafde landen de geneeskunst in staat gesteld, en doet zulks nog steeds, om haar weten en kunnen ten bate der lijdende menschheid dienstbaar te maken. Hospitalen, verplegingsgestichten voor volwassenen en kinderen, voor arm en rijk, sanatoriën, badplaatsen, koudwater-inrichtingen, herstellings-oorden in zuidelijke klimaten, op bergen en in dalen, aan het zeestrand, b.v. ten onzent, openbare, gemeentelijke en partikuliere klinieken en dispensatoriën enz., werken alle mede, onder toepassing der beste middelen van de wetenschap, onder offervaardigheid van het leidende, medische personeel, tot hetzelfde doel, de verbetering en het herstel der zieken.

Terwijl in vroegeren tijd, toen de wetenschap de in de natuur gegeven voorwaarden en krachten ten bate van de zieken nog niet zoo als thans wist te gebruiken, de geneeskunst, als bovenvermeld, hoofdzakelijk met en door artseneemiddelen werkte, en door toediening van meestal zeer groote dosen niet zelden meer kwaad dan goed deed, mag er hier van onzen kant met voldoening en dank aan den stichter der Homoeopathie op gewezen worden, dat zijn biologisch beginsel van de gelijksoortigen de artseneemiddele geneeskunst, dit nog zeer belangrijk gedeelte van de algemeene geneeskunst, in de juiste banen geleid en tot een machtig wapen van bestrijding tegen de ziekten gemaakt heeft. Wat wonder dus, dat zij, beschikkende over zoo vele vernuftige en beproefde hulpmiddelen, die door studie en onderzoek nog steeds vermeerderen, een zegenrijken invloed op tal van personen uitoefent, deze verbetert, gene herstelt, zwakken versterkt, lichamelijk gebrekkigen weer aan een werkkring helpt, vele levens behoudt en verlengt, zenuwlijders en krankzinnigen weder aan hunne familie en aan de maatschappij teruggeeft; in één woord,

door haar invloed procentarisch den leeftijd hooger en de mortaliteit minder doet worden! Voor deze uitkomst komt voorzeker aan de Homoeopathie ook een eereprijs toe. Tot de talrijke scharen van de door de geneeskunst geholpenen behooren echter ook bijzonder vele erfelijk met ziektekiemen belaste, naar lichaam en geest minderwaardige individuën, want „mens sana in corpore sano,“<sup>1)</sup> en van deze wordt een niet klein gedeelte weder opgeknapt, bereikt een rijperen leeftijd en is in staat huwelijken te sluiten en nakomelingen te verwekken. Omdat echter aangeboren gebreken en kwalen tot hiertoe, door welke middelen dan ook, niet geheel genezen kunnen worden, zijn en blijven deze personen niet normaal gezonde menschen, en brengen hunne physische en psychische tekortkomingen meestal in meer of mindere mate aan hun kroost over. Deze betreurenswaardige toestand neemt van geslacht tot geslacht grootere afmetingen aan, bedreigt de toekomst van onze kultuurvolkeren en moet eindelijk tot ontarding van het ras leiden. En hiermede raken wij een uitkomst aan, die, schoon zij de vrucht is niet slechts van den vooruitgang der geneeskunst, maar ook van een algemeen menschlievend streven, toch kwaad en ongewenscht mag genoemd worden.

Wij weten sedert den beroemden geleerde Darwin, dat in de dierenwereld de voortplanting der soort door de selectie (natuurkeus) geleid wordt. Nu deze daarin bestaat, dat slechts de beste vertegenwoordigers der soort, haar sterkste en meest geschikte exemplaren bij het minnspel de overwinning behalen en de voortteling bezorgen, is het duidelijk, dat zulks een voortreffelijke instandhouding van de soort ten gevolge heeft. De vernuftige beschaafde kultuurmensch zal, kan en mag voorzeker deze nuttige natuurinstelling in haar geheelen omvang allerminst in praktijk brengen, maar toch verwaarloost hij te zeer de daarin opgesloten eenvoudige leer, dat geen gezonde vruchten van een ongezonder stam kunnen komen. Immers bij het sluiten van echtverbintenissen gehoorzamen de belanghebbenden wel zorgvuldig aan maatschappelijke en utiliteitsoverwegingen, die zonder twijfel ook noodig zijn, maar stellen zich doorgaans veel te weinig op de hoogte van den wederzijdschen gezondheidstoestand en dien van ouders en voorouders en familie. Zoo komt het dan, dat te vele huwelijken gesloten worden tusschen slechts schijnbaar gezonde menschen, die erfelijk belast zijn, dus kwaadsappige gestellen hebben en aangeboren ziektekiemen met voorbeschiktheid tot verschillende kwalen of gebreken in zich dragen, terwijl zij gansch niet zelden eerst na lange worsteling slechts door de machtige hulpmiddelen der geneeskunst den huwelijksleeftijd bereikt hebben. Aangezien dienovereenkomstig ook de nakomelingschap van zoodanige echtverbintenissen minderwaardig wordt, moet dit van geslacht tot geslacht zich meer uitbreidend euvel het peil der algemeene volksgezondheid doen dalen en het onvermijdelijk intredende stadium van ontarding verhaasten. Ieder volk toch, d. w. z. elke groote gemeenschap van vele individuën, verbonden door gelijke belangen van afstamming, geboorteland, taal en zeden, zulks leert de wereldgeschiedenis in talrijke treffende voorbeelden, bij de uit den *natuurtoestand tot hoogere kultuur* opklimmende volkeren, heeft, zeg ik, en doorloopt, al gaan ook vele eeuwen er mede heen, evenals het enkele individu, een tijdperk van wording, van hoogste ontwikkeling en van ontarding, daling en afsterving.

<sup>1)</sup> Geen gezonde geest zonder gezond lichaam.

Dat bij de tegenwoordige kultuurvolkeren reeds ontarding plaats heeft, kan zien wie zien wil. Getuige de steeds meer toenemende ongeschiktheid van moeders voor de voedingsplicht hunner jonggeborenen, getuige de onregelmatigheden, moeilijkheden en gevaren, welke twee zoo geheel normaal physiologische verrichtingen van het vrouwelijk organisme als de zwangerschap en bevalling, te vaak vergezellen, de overgrootste sterfte der jonge kinderen; voorts de zwakte en bloedarmoede van een groot gedeelte der jeugd van beide sexen in de ontwikkelingsjaren met de daaruit voorkomende vatbaarheid voor schadelijke invloeden en uitterende ziekten, getuige ook de bij de lichten gebleken procentarisch minder wordende geschiktheid der jonge mannen voor den militairen dienst, het schrikwekkend toenemend aantal van in gestichten verpleegde zenuwlijders en krankzinnigen, het vermeerderen van aan tuberculose, kanker en andere kwalen lijdende personen, maar ook, vooral in de centra der bevolkingen, de groote reuzensteden, de verslaafdheid aan den drank en het steeds dalend peil van zedelijkheid, enz. enz.

Indien de geneeskunst niet met zoo vele erfelijk belaste, van het begin af reeds min of meer ondermijnde gestellen te doen had, zou zij met haar thans zoo veelvuldige en degelijke hulpmiddelen, in het bijzonder ook onze Homoeopathie, heel wat meer radicale genezingen behalen dan in onzen tijd mogelijk is. Door een samenwerken van sociale misstanden, maatschappelijke wanverhoudingen en verderfelijke werkende oorzaken, ziet de geneeskunst zich echter voor een materiaal van zieken gesteld, die zij ondanks haar grooten vooruitgang niet meer in normaal gezonde menschen veranderen kan, en is veroordeeld, hoe vreemd zulks ook schijnen moge, juist door haren vooruitgang in het zoo ver mogelijk genezen van het individu tot den achteruitgang van het ras bij te dragen en dien te bestendigen.

Met het oog op de geschilderde organische levensperiodes der kultuurvolkeren staat de menschheid, zich vragende hoe het noodlottig verloop te stuiten of althans te vertragen is, vermoedelijk voor een nooit op te lossen probleem. Van geneeskundig standpunt bezien zou er misschien iets aan te verbeteren zijn, als de staten huwelijken konden verbieden en onmogelijk maken, wanneer bruid en bruidegom niet officieele bewijzen van eigen gezondheid en die der ouders en voorouders konden overleggen. Maar ook deze maatregel zou onuitvoerbaar en ondoeltreffend zijn, zoo lang niet het feit van de verderfelijke gevolgen der erfelijke belasting tot het a b c van ieder lid der volksgemeenschap geworden is, en vooral, zoo lang niet het bewustzijn der groote verantwoordelijkheid van ouders tegenover hunne kinderen iedereen innig bezielt, en eindelijk, zoolang vóór het sluiten van een echtverbintenis ieder individu niet daarmede rekening houdt, dat het door verwaarloozing der gezondheidsbelangen van eigen kroost ook die van zijn volk in het nageslacht benadeelt.

Mogen alom, thans en in het vervolg, de goede en meest verlichte menschen nog op middelen zinnen, om het onheilspellende kwaad te keeren; mij was het er slechts om te doen, ook hier eens op dit belangrijke onderwerp de aandacht te vestigen, en op de tegenstrijdige rol te wijzen, die de vooruitgaande geneeskunst zich daarbij ziet toebedeeld.

D<sup>r</sup>. F. W. O. K.

## HYSTERIE.

Zoo vaak hoort men, dat deze of gene hysterisch is of hysteric heeft, en knoopt daar dan steeds verkeerde beschouwingen aan vast. Wat beteekent het woord *Hysterie*? Het is afgeleid van het Grieksche woord *Hystera* d. w. z. *baarmoeder*. Men dacht, dat de ziekteverschijnselen, die zich bij het hier te behandelen ziekteproces voordeden, met dit orgaan in meerderen of minderen samenhang stonden. Dit is evenwel absoluut onjuist, het optreden van de z.g. *hysterische verschijnselen* is geheel onafhankelijk van het al of niet bestaan er van.

De verschillende waar te nemen verschijnselen moeten beschouwd worden afhankelijk te zijn van een *algemeen zenuwlijden* en *niet* van een *plaatselijk lijden*. Zij worden veroorzaakt door overprikkeling van een door de eene of andere oorzaak reeds verzwakt zenuwstelsel. Dit kan natuurlijk gepaard gaan met een plaatselijk lijden, maar kan er ook geheel onafhankelijk van zijn.

Dit lijden bestaat in hoofdzaak uit verschijnselen, teweeggebracht door een defecte of zelfs geheel verloren wilskracht, verhoogde of in het algemeen veranderde gevoeligheid, en steeds gepaard gaande met een stoornis in den algemeenen gezondheidstoestand.

Dat het lijden onafhankelijk is van de vrouwelijke geslachtsorganen of van het ongehuwd zijn, blijkt uit het hier volgende.

Hysterie komt voor bij gehuwden en ongehuwden, zelfs bij vrouwen in blijde verwachting, en bij vrouwen, die den kritieken leeftijd reeds achter den rug hebben. Vaak treft men het aan bij vrouwen, bij wie alle functies geregeld zijn en op tijd verschijnen. Verschillende afwijkingen en ziekelijke toestanden kunnen bij de vrouw bestaan, zonder dat er hysterische verschijnselen waar te nemen zijn, en ten laatste komen de verschijnselen herhaaldelijk ook bij *mannen* voor.

*Zwakte* is een groote factor, die begunstigend werkt op het optreden van hysterische verschijnselen. Hysterie is een zenuwlijden, dat opgemerkt kan worden bij iedere krachtige schadelijke inwerking op het zenuwstelsel, b.v. bij onderdrukte, onregelmatige en profuse menstruatie, zwangerschap, te lang voortgezet zoogen. deprimeerende gemoedsaandoeningen, schrik, enz., enz., teleurgestelde liefde, slapeloosheid, het lezen van romans, en een te weelderige levenswijze.

Een voorbeschiktheid voor het optreden van de ziekte bestaat meestal, wijl een dergelijk lijden vaak in dezelfde familie pleegt op te treden.

*Verschijnselen.* Hysterie is merkwaardig door de tallooze ziekteverschijnselen, die er bij kunnen voorkomen, door het onbepaalde karakter ervan, en door vele *ziekten*, waarmede de lijder of lijderes *schijnt* te zijn aangetast. Om enkele voorbeelden te noemen vermelden we: verlies van de spraak, vernauwing van den slokdarm, ernstig keellijden, blaffende hoest (deze is zeer hinderlijk voor de omgeving, de patiënt zelf heeft er weinig last van), pleuritis, hartlijden, zenuwpijnen, ziekte van het ruggemerg en van de gewrichten, en tal van andere ziekten. In al deze gevallen bedriegt de patiënt zichzelf, en tracht door overdrijving van hare ingebeelde kwalen ook anderen te

misleiden. Een goed geneesheer zal evenwel spoedig den waren aard van het lijden herkennen.

In sommige gevallen hebben de patiënten een stoornis in de spijsvertering, een meer of minder juist omschreven aandoening van het hoofd, van de borst, van den buik, of ook de eene of andere stoornis in de gezondheid, of lichaamszwakte.

Er zijn evenwel tal van hysteriegevallen, waar niets anders gevonden wordt dan de eene of andere vaak *zeer geringe* zenuwstoornis. De overdrijving treedt bij de hysterie zoo sterk op den voorgrond, dat ons personen bekend zijn, die bij de geringste abnormale gewaarwording, waarvan een ander normaal individu niet de minste notitie neemt, reeds zooveel weten te vertellen van al hun lijden, dat ze wel een uur daarover kunnen spreken, en een ieder belangstelling ervoor trachten in te boezemen.

Een veelvuldig voorkomend type is het volgende: een jong meisje in den overgangseleeftijd, en ook de bezwaren daarvan medemakend, wordt ietwat bloedarm, zwak, traag en langzaam in hare bewegingen; langzamerhand begint de wilskracht te deelen in de lichamelijke zwakte, iedere poging tot geestesinspanning doet onaangenaam aan, vooral wanneer dwang of plicht daartoe noopt.

Af en toe evenwel doet zij hare omgeving verbaasd staan over de bijzondere energie, die zij vertoont bij het verrichten van geestelijken en lichamelijken arbeid. Hiertoe was evenwel een geestelijke aansporing noodig. Soms barst zij uit in tranen, op een ander oogenblik zonder eenige reden in een onbedaarlijk lachen. In het algemeen is haar geestestoestand gedrukt. Twee verschijnselen zijn zelden afwezig, n.l. gasontwikkeling in de darmen en af en toe aanvallen van hartklopping met pijn in de linkerzijde. Ook heeft zij over het algemeen hoofdpijn. Wanneer het lijden voortduurt, blijven de geestelijke verschijnselen op den voorgrond treden. Het gebrek aan zelfcontrôle wordt blijvend; er bestaat een gebrek aan zelfstandigheid en daarbij steeds een steunen op de omgeving, een eigenaardig speculeeren op medelijden; indien dit overmatig en duidelijk plaats heeft, wordt de moreele degeneratie steeds grooter.

De patiënt beperkt haar geestelijk leven tot zulke gevoelens, die haar eenig genoegen kunnen geven; zij verwaarloost haar plicht, en neemt het ook niet zoo nauw met de waarheid.

Een tweede type is het volgende: Een jong, frisch, goed lichamenlijk ontwikkeld meisje, zonder eenig spoor van bloedarmoede, integendeel met een blozende kleur, met weinig of geen stoornis in de maandelijksche functies. Zij is meestal prikkelbaar en sentimenteel, vaak lijdend aan hevig hartkloppen en plotselingen bloedaandrang naar het hoofd. Soms verliest zij plotseling gedurende eenige dagen of eenige weken haar stem, maar de hoofdklacht is *opzetting* van den buik en rommelen daarin. Duren deze aanvallen langer dan gewoonlijk, dan schijnt het of „*alles naar de keel stijgt*,” en een gevoel alsof *daar een prop zit* ontstaat dan en wordt vaak blijvend.

Soms eindigt deze bui met een *toeval*, waarbij ze hevig *schreeuwt* en *huilt* en dan *veel en lichtgekleurde urine loost*. Dit is evenwel niet vaak het geval.

Deze patiënten werken vaak flink en hard, lijden niet aan een voortdurende *stompzinnigheid* of *willoosheid*, maar hebben slechts voorbijgaande aanvallen van gebrek aan *zelfcontrôle* en *zelfbeheersching*, die vaak geweten worden aan oververmoeienis.

Wordt door de omgeving te veel notitie van dergelijke patiënten genomen, dan vervallen zij van kwaad tot erger.

Een derde voorbeeld, dat we ten slotte zullen aanhalen, is het thans volgende: Een arme, gehuwde vrouw heeft met korte tusschenpoozen veel kinderen ter wereld gebracht, en voedt haar laatste kind, om hier niet nader te ontvouwen redenen, langer dan noodig en goed is, b.v. als het kind reeds 18 maanden oud is.

Zij is bloedeloos en ziet er bleek uit; klaagt altijd over pijn boven in het hoofd, over bepaalde pijnen in de lendenen, in de rechterbovenbuik, en onder de linkerborst. De stem is zwak, en ze klaagt altijd over een prop in de keel.

De hysterie heeft soms zoo'n eigenaardig verloop, dat een geneesheer twijfelt of hij met hysterie, dan wel met een acute ontstekingachtige ziekte te doen heeft. De thermometer geeft dan meestal de beslissing. Bij patiënten met een acute ziekte is de temperatuur bijna altijd verhoogd, bij hysterie meestal normaal; verder zullen de andere verschijnselen hem ook wel op het rechte pad brengen.

Merkwaardig is, dat bij drukken op een plaats, waar de hysterische over pijn klaagt, men bij stevigen druk geen pijngewaarwording teweegbrengt, daarentegen bij geringe aanraking zelfs over onuitstaanbare pijn hoort klagen.

Om *hysterie* van *epilepsie* te onderscheiden, moet men er aan denken, dat de hysterische toeval nooit zoo plotseling optreedt, het bewustzijn niet geheel en al opgeheven is, de pupillen niet verwijd zijn, op de tong niet wordt gebeten, enz. Zij maken veel leven, gillen en huilen, met opvolgende uitputting. Ook wordt de aanval niet gevolgd door een vasten slaap.

Een *hysterische aanval* kan door kwaadmaken enz. ontstaan, of door zich-gegriefd-voelen.

De patiënt spreekt zeer opgewonden; lacht of schreeuwt of doet beide tegelijk — meest op een buitensporige wijze; klaagt over een steeds omhoog stijgende krop in de keel, maakt daarbij allerlei rare geluiden en valt schijnbaar bewusteloos neer. Let men evenwel nauwkeurig op, dan zal men bemerken, dat er geen absoluut verlies van bewustzijn is; de patiënt valt zoo, dat zij zich niet bezeeren of hare kleederen bederven kan. Zij zal ook nooit een aanval krijgen tijdens den slaap of als zij alleen is. De gelaatstreken zijn ook niet verwrongen, zooals bij epilepsie; de oogleden maken trillende bewegingen en de oogen kunnen omhoog gedraaid worden, maar zijn niet wijd geopend, evenmin zijn de pupillen verwijd; de patiënt ziet en hoort alles. De aanval is meestal spoedig over, wanneer er weinig op gelet wordt of wanneer men *dreigt* de kleederen open te snijden, enz. Op dezen aanval volgt meestal meerdere of mindere vermoenienis.

(Wordt vervolgd.)

DR. M. L. V. D. S.

## UIT GENEESKUNDIGE TIJDSCHRIFTEN.

### Doofstommen nooit zeeziek.

Dr. Kenneth Lund vermeldt het merkwaardig feit, dat doofstommen nooit lijden aan zeeziekte. Als een voorbeeld verhaalt hij van een gezelschap van vijf-en-twintig Ameri-

kaansche heeren, allen doofstom, die een zereis maakten over den Atlantischen Oceaan, om te Parijs een congres van doofstommen bij te wonen. 't Was een barre reis, en ieder reiziger was ziek behalve de doofstommen, die de eenigen waren, die aan tafel verschenen. Doofstommen hebben ook nimmer de gewaarwording van een plotselinge verplaatsing der ingewanden, zooals zoovele menschen ondervinden bij het dalen met een lift.

Blindheid echter gaat dikwerf gepaard met vatbaarheid voor zeeziekte. Deze aandoening hangt dus meer samen met het gehoororgaan dan met dat van het gezicht.

### De oneindig kleine hoeveelheden in minerale wateren.

Er komen gevallen voor, dat men den gunstigen invloed van een drinkkuur op een badplaats niet kan verklaren, noch door de verandering van lucht en leefwijze, noch door de inwerking van de zouten, die in grootere hoeveelheden in die wateren voorhanden zijn. Dikwerf zijn die zouten reeds thuis in belangrijke hoeveelheden gebruikt, vóór men een badreis onderneemt. De gunstige uitwerking van deze is even verbluffend als moeilijk te verklaren, tenzij men de waarde van de zeer kleine hoeveelheden silicea, sulfur, jodium, bromium enz. erkent. Die erkenning door de officiële geneeskunst eischt een onbevangenheid van oordeel, die bij de allopathie hoogst zeldzaam wordt aangetroffen.

### Over thee.

Dr. Harrington Sainsbury wijdt in zijn werk: *Principia Therapeutica*, eenige regels o. a. aan het gebruik van thee:

Wat onze kinderen en kindskinderen van ons zullen zeggen, van ons die hun een overgevoelig zenuwstelsel hebben bezorgd, liever nog: aangepoot, voornamelijk door ons misbruik van thee en andere zenuwvergiften — dat oordeel zal wel niet malsch zijn. Of is dat geen misbruik, dat gelebber van thee bij 't opstaan, bij 't onbijt, in den namiddag, en dan nog 's avonds; van koffie na het tweede ontbijt en het sterke kopje aan het dessert van het diner? Wij kweeken opzettelijk een geslacht van minderwaardige neurasthenici.

### Kanker door X-stralen.

Een paar maanden geleden ontwikkelde zich een kankerachtig gezwel bij een natuurkundige, die zich op dezelfde plaats aan de inwerking van X-stralen veelvuldig had moeten blootstellen. Dit geschiedde te Rochester, in den Staat New-York. En nu vermelden de bladen het geval van Professor Fucks, te Chicago, die een slachtoffer van die ziekte werd, blijkbaar na de herhaalde inwerking van X-stralen.

En menig geval van huidkanker verdwijnt door behandeling met deze stralen; zal men op 't voetspoor der homoeopathen een inniger verband zoeken tusschen ontstaan en genezing van kanker door eenzelfde natuurkracht? Zal men — de officiële „men" — het *durven*???

### Een vreemde geschiedenis van een slangenbeet.

Een wonderbaarlijk geval wordt gemeld van uit Mill Rift, Pennsylvanië, waar Mevrouw Karl Ludwig, die lijdende was aan kanker aan de borst, onlangs gestoken werd door een ratelslang, juist onder de kwaadaardige woekering. Geleidelijk ging daarop het gezwel kleiner worden; en haar dokter kon na eenigen tijd geen enkel spoor der ziekte meer bespeuren. En daarom roemt ze den ratelslang, die haar van een wissel dood heeft gered.



### Weldadige planten.

De laurierboom en de zonnebloem.

Beide zijn van groot nut in vochtige streken; ze maken het menschen mogelijk ook daar te wonen en gezond te blijven. De eerste verhoogt het gehalte aan ozon van de dampkringslucht, dat bestanddeel waaraan ook de zeelucht een deel van haar versterkenden invloed ontleent. De zonnebloem is een machtig middel om de voorwaarden, waaronder malaria kan ontstaan, te bestrijden. Te zamen verhoogden ze dus, en ook spoedig, de droogte en reinheid van de atmosfeer om onze woningen.

De melilotus officinalis

is in de homoeopathie gebruikelijk tegen toestanden van bloedaandrang naar 't hoofd, gepaard met neusbloeden; natuurlijk omdat het deze toestanden van volbloedigheid bij gezonde menschen te voorschijn roept. Karakteristiek is daarbij haar eigenschap om verarmde weilanden tot grooter vruchtbaarheid te brengen; men zou, in beeldspraak, kunnen zeggen: meer bloedsappen toe te voeren. Dit zijn de stikstofhoudende bestanddeelen, die uit de dampkringslucht vastgelegd worden in kleine bolletjes aan de wortels van de plant en waarbij een zeker soort bacteriën een belangrijke rol speelt. Van andere vlinderbloemigen is dit reeds lang bekend; van melilotus pas in den laatsten tijd. Vele jaren geleden strandde een Hollandsch schip op de kust van het Koningseiland; dit ligt tusschen Australië en Tasmanië. De bemanning ging aan land en nam hare matrassen mee, die af en toe aan het strand gewasschen werden. Deze waren gevuld met de geelbloemige zoete klaver, de melilotus officinalis. Enkele zaden werden uitgeschud, schoten wortel en langzamerhand werd het geheele eiland er mee begroeid. En nu — terwijl het eiland vroeger bestond uit kale duinen — nu is het een der beste grasdistricten van het Australisch Gemeenebest. Het witte zand is nu een donkerbruine, bijna zwarte humusgrond geworden; jaar op jaar stijgt nog de waarde van den bodem.

### Hoe natte voeten een bijzonderen vorm van keelpijn kunnen veroorzaken.

Afval van leer wordt gebruikt om er de binnenzolen onzer schoenen van te maken. Die afval wordt daartoe tot een brij gestampt, behandeld met kali bichromicum, gedroogd en in platen gesneden. Worden onze schoenen nu vochtig door zweetvoeten of door andere oorzaken, dan wordt de kali bichromicum door het vocht in opgelosten toestand gebracht, kan door de huid opgezogen worden en aldus, evenals wanneer het door de maag in het bloed komt, keelontsteking veroorzaken. Dit verklaart dan den hardnekkigen en herhaalden terugkeer van keelpijn bij sommige personen.

### Dood door chloras kalicus.

Vele allopathische apothekers leveren zonder recept tabletten af met chloras kalicus aan keelpijnlijders. Chloras kalicus is een zwaar vergif voor het bloed; veroorzaakt ook dikwerf ernstige blaasontstekingen. Soms echter veroorzaken een paar tabletten den dood, zooals onlangs is voorgekomen te Scarborough in Engeland, waar een fabrikant, op aanraden van een kennis, eenige tabletten kocht om van zijn keelpijn genezen te worden. Hij loste ze op in water en dronk dit 's avonds voor hij te bed ging. Na een paar uur voelde hij zich heel ziek en stierf nog vóór den morgen.

### Engelsche milddadigheid.

Hoe zelden komt het bij ons voor, dat dankbare, door de homoeopathie genezen patiënten, hun erkentelijkheid uiten door een vrijwillige gave óf voor de vereeniging tot bevordering der homoeopathie óf voor het ziekenhuis. Gedurende een tienjarige praktijk is mij dit slechts viermaal bekend geworden. Als gunstige tegenstelling moet gewag gemaakt worden van de mildheid van Engelsche voorstanders; bijna geen maand gaat er voorbij, of het totaal der vrijwillige giften beloopt een of meer duizenden guldens. En is dat niet vanzelfsprekend? Wat een kapitaal aan werkkraft, aan opgewektheid en levenslust vertegenwoordigt niet de snelle en afdoende genezing door homoeopathische middelen; en welt dan niet vanzelf de behoefte op in een edel gemoed, om door een opoffering aan die dankbaarheid uiting te geven? Waarom dan die edele opwelling onderdrukt, als bovendien het lijden van anderen door uw offer wordt gelenigd?

J. T. W.

### BEANTWOORDING VAN VRAGEN.

J. F. M. vroeg ons onlangs iets te willen mededeelen over *tegengiften*. Wij verzuimden tot nog toe aan dit verzoek te voldoen, doch willen thans den geachten lezer er even op wijzen, dat in den 6<sup>den</sup> jaargang No. 7 een uitvoerig artikel is opgenomen over dit onderwerp, en hij daarin een volledige uiteenzetting van hetgeen onder tegengiften te verstaan is, vinden zal.

J. J. v. d. V. vraagt: Wanneer het symptomenbeeld van den zieke niet geheel overeenstemt met den groep van verschijnselen, die de artsений vertoont, worden dan alleen de overeenstemmende verschijnselen weggenomen, of ook de andere? Ons antwoord hierop is, dat wanneer men een artsений kiest, die wel niet alle, maar toch de meeste van de bij den zieke voorkomende verschijnselen in haar werkingsgebied heeft, in de meeste gevallen niet alleen de overeenstemmende verschijnselen zullen verdwijnen, maar de geheele ziekte — d. i. dus de gezamenlijke groep van abnormale verschijnselen — een gewenschte verandering zal ondergaan. Natuurlijk kunnen sommige abnormale verschijnselen, die niet met het geheel in bepaald verband stonden, achterblijven; en deze moet men dan daarna door een of meer andere artsений trachten tot genezing te brengen.

Ds. J. Th. te H. vraagt of het mogelijk is een waterput door middel van een verdunde oplossing van Kopersulfaat (zie Hom. Maandblad van 15 Maart 1906) te zuiveren. Naast den put bevindt zich een regenbak, het water uit den regenbak wordt gedronken, het water uit den put slechts voor waschwater gebruikt.

Men zou heel goed een proef kunnen nemen, als men ongeveer weet, hoe groot de inhoud van den put is en hoeveel water hij dagelijks of wekelijks levert. Men neemt dan zoo veel Kopersulfaat, dat de sterkte der oplossing in den put ongeveer 1 : 1000.000 bedraagt, lost de kristallen in water op en giet deze vloeistof in den put, terwijl men goed omroert. Elke week moet dan ongeveer zoveel Kopersulfaat toegevoegd worden als één millioenste der verbruikte hoeveelheid water bedraagt. Hiermede kan men doorgaan tot het water goed is. Wanneer echter de beerput dicht bij den waterput ligt, zal steeds weer nieuwe infectie optreden. Men zou in dit geval geregeld elke maand een kleine hoeveelheid Kopersulfaat in den put kunnen brengen.

Een andere vraag is, of het water in den regenbak wel goed is. Het zou niet kwaad zijn, dit eens te laten onderzoeken. Men zou ook hier een weinig Kopersulfaat in kunnen brengen, hoewel ons niet bekend is of 't langdurig gebruik van verdunde Koperoplossingen ook schadelijk is. Indien het drinkwater niet meer bevat dan een millioenste Kopersulfaat, gelooven wij echter niet dat het ongezond kan zijn, daar het lichaam van den mensch normaliter ook reeds koper bevat.

**Belangstellend lezer uit Zeeland.** Geef s. v. p. uw naam en adres op aan den heer J. MIEG, Med. Doct<sup>s</sup>, daar ongeteekende brieven niet worden beantwoord.

## BOEKBEORDEELING.

**Dr. J. Voorhoeve, Bloedarmoede en Bleekzucht.**  
No. 7 der Homoeopathische Bibliotheek. Zwolle,  
La Rivière & Voorhoeve. Prijs afzonderlijk 45 cts.  
Voor de intekenaars 30 cts.

Een uitnemend werkje. Trouwens dit zijn we van de vaardige pen des bekenden Dillenburgschen schrijvers gewoon, dat ze iets voortbrengt, wat gelezen mag worden.

Om twee redenen vind ik deze studie belangrijk. Ten eerste om het behandelde onderwerp, en ten tweede om de wijze, waarop schrijver het behandeld heeft.

Het doel toch, dat uitgevers en medewerkers der Homoeopathische bibliotheek beoogen, is niet zoo zeer, om den leek een goedkope handleiding in de hand te spelen, waarmee hij nu eens naar hartelust kan dokteren, maar o. a. ook — en dit is m. i. zeker niet de minst gewichtige reden — om de verschillende onderwerpen onder 't oog van geneesheeren te brengen. De populaire vorm, waarin deze onderwerpen zijn gegoten, zal voor hen geen bezwaar zijn, er het voor hen dienstige uit te nemen. Mij voor 't oogenblik nu bij dit doel der Homoeop. Bibliotheek bepalende, vind ik deze keuze als van het bovengenoemde onderwerp alleszins gelukkig. Juist, omdat ook de allopathische behandeling van bloedarmoede en bleekzucht op hare goede resultaten meent te kunnen wijzen — en het zou onbillijk zijn, wanneer wij homoeopathen dit zouden willen loochenen — is het te meer de roeping van den homoeopaath, om aan te toonen, dat ook bij de behandeling van die ziekten de homoeopathie een woordje mee kan en moet spreken. Want al kan de allopaath bloedarmoede en bleekzucht met goed succes behandelen, wanneer zijne behandeling in vergelijking komt met de homoeopathische, dan heeft de laatste het recht om te zeggen: „ik kan het beter.” En dit

aangetoond te hebben, is de tweede reden, waarom ik het besproken werkje zoo gewichtig vind.

Immers wanneer de allopaath bloedarmoede en bleekzucht behandelt, dan is zijn hoofdwapen: staal. Wanneer dat niet helpt, dan denkt hij hoogstens nog aan Arsenicum of Chinine, maar staal is en blijft zijne leuze, en dan liefst in een zoo groot mogelijke gift.

De homoeopaath geeft ook staal, maar slechts, wanneer de ziekteverschijnselen het aanwijzen, en dan in een kleine gift. Het similia similibus is ook bij de behandeling van bloedarmoede en bleekzucht de wegwijzer, vandaar dat behalve staal nog zoovele andere geneesmiddelen — al naar de verschijnselen, die elk bloedarm individu biedt — in aanmerking kunnen komen. Staal, niet juist gekozen en in te groote gift gegeven, is schadelijk, ziedaar wat Dr. Voorhoeve zijnen lezers nog eens duidelijk onder 't oog brengt.

Dat ook de oorzaken en het wezen der bloedarmoede, hare verschijnselen, ook hare hygiënische en daetetische behandeling een uitvoerige en heldere bespreking vonden, 't zijn al te maal zaken, die we niet anders van den schrijver verwacht hebben.

We kunnen dan ook de lezing en bestudeering van dit werkje allen belangstellenden ten zeerste aanbevelen.

J. M.

## Homoeopathisch Ziekenhuis Utrecht.

In de „Homoeopathische Afdeling” van het Diaconessenhuis te Utrecht is gelegenheid tot het opnemen van patiënten der 1<sup>ste</sup>, 2<sup>de</sup> en 3<sup>de</sup> klasse.

In de bijbehorende polikliniek is gelegenheid voor behandeling van on- en minvermogenden.

Voor prospectus en nadere inlichtingen wende men zich tot den geneesheer-directeur, den heer J. I. A. B. van Roljen, Arts, Achter Twijnstraat 30, Utrecht.

Namens den Raad van Beheer,  
Dr. N. A. J. VOORHOEVE, Voorzitter.  
J. MIEG, Med. Doct<sup>s</sup> Arts, Secretaris.

## GEVESTIGD te HAARLEM

Kinderhuisvest 1

## J. VAN VEEN

(20)

Homoeopathisch Arts.

SPREEKUR: elken dag van 1—2, behalve 's Donderdags.

### ADVERTENTIËN.

#### Homoeopathische Apotheek

#### BEKER & Co.

Zomerhofstraat 4, ROTTERDAM.

Telefoon 2478. (15)

Geneesmiddelen van  
Dr. WILLMAR SCHWABE.

Tevens verkrijgbaar Dr. Med. LAHMANN's Nährsalz Preparaten en de Kunstmatige minerale wateren van BOSCH & Co.

#### Homoeopathische Apotheek ZWOLLE.

Origin. verpakkingen van  
Dr. Willmar Schwabe te Leipzig.

G. B. J. DE BARBANSON  
APOTHEKER.

Bethlehemsche Kerkplein.  
Telefoonnummer 140. (10)

#### HOMOEOPATHISCHE GENEESMIDDELEN

van Dr. Willmar Schwabe te Leipzig  
verkrijgbaar bij (20)

HERDINGH en BLANKEN, Apothekers.

TEL. No. 502.

Hoogewoerd 143 — LEIDEN.

#### KOUVATTEN

is in dezen tijd aan de orde van den dag! Raadpleeg daarom de brochure van den arts J. T. WOUTERS. Een werkje met nuttige wenken ter voorkoming en tot snelle genezing. Verkrijgb. ad 45 cts. bij La Rivière & Voorhoeve, Zwolle.

## TUBERCULINE-INSPUITING van Prof. DENYS.

Moderne methode voor de bestrijding van Tuberculose,  
door Dr. A. C. A. HOFFMAN, Homoeop. Geneesheer te Gouda.

Een Brochure van actueel belang, verkrijgbaar ad 45 cts. bij LA RIVIÈRE & VOORHOEVE, Zwolle. Als No. IX der Homoeop. Bibliotheek wordt dit werkje dezer dagen den intekenaars toegezonden.



# HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD

Orgaan der „Vereeniging tot Bevordering der Homoeopathie in Nederland”

Onder Hoofdredactie van: D<sup>r</sup> N. A. J. VOORHOEVE, Den Haag.

Met medewerking van de Heeren: A. DE GROOT, arts, Utrecht; P. L. VAN DER HARST, arts; D<sup>r</sup> F. W. O. KALLENBACH, Apeldoorn; J. MIEG, arts, Haarlem; D<sup>r</sup> D. K. MUNTING JR., Amsterdam; W. ROLVINK, arts, Arnhem; D<sup>r</sup> S. J. VAN ROIJEN, Utrecht; D<sup>r</sup> M. L. VAN DER STEMPEL, Amsterdam; D<sup>r</sup> J. VOORHOEVE, Dillenburg; J. T. WOUTERS, arts, Arnhem, en anderen.

Uitgevers: LA RIVIÈRE & VOORHOEVE — ZWOLLE.

<b>ABONNEMENTSPRIJS:</b>	<b>ADVERTENTIEPRIJS:</b>
Per jaargang, franco per post . . . . . f 1.25	Van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents :-: :-: :-:
Voor het Buitenland, alleen bij vooruitbetaling . . . . . - 1.40	Bij abonnement tegen verlaagd tarief, dat op aanvraag verkrijgbaar is. :-: :-: :-: :-: :-: :-: :-: :-: :-: :-:
Afzonderlijke nummers . . . . . - .12 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>	
Adres voor de Redactie: :-: :-: :-: :-: :-:	Adres voor de Administratie: :-: :-: :-: :-:
CELEBESSTRAAT 93 — DEN HAAG.	LA RIVIÈRE & VOORHOEVE — ZWOLLE.

HET AUTEURSRECHT OP DEN INHOUD VAN DIT BLAD WORDT VERZEKERD VOLGENS DE WET VAN 28 JUNI 1881 (STBL. N° 124).

INHOUD: Vriendelijk verzoek. — Doelmatige voeding. — De overwinning der Homoeopathie. — Homoeopathisch Ziekenhuis. — Lijst der aanbrenghpremies. — Advertentiën.

## Vriendelijk verzoek.

Nu deze Jaargang ten einde spoedt, en de nieuwe weldra een aanvang neemt, brengen wij onzen lezers in herinnering, dat men ons ten zeerste verplicht met de toezending van goede adressen, waaraan het „Homoeop. Maandblad” als proef kan worden toegezonden. Tevens stellen wij een AANBRENG-PREMIE beschikbaar voor ieder, die ons één nieuwen abonné voor 1908 kan aanbrenghen. Zie nadere bijzonderheden, vermeld op bl. 95 van dit blad.

DE ADMINISTRATIE.

## DOELMATIGE VOEDING.

### III.

Na de vleesch- en eiwitpraeparaten, die wij in 't vorige artikel besproken hebben, noemden wij de *meel-*, *vet-* en *melkpraeparaten*, waarvan wij onzen lezers thans een en ander wenschen mede te deelen.

Het meel van graan en de zaden van peulvruchten bevatten in groote hoeveelheid koolhydraten, stoffen, die uit koolstof, waterstof en zuurstof bestaan. Tot de koolhydraten behooren, behalve het meel (zetmeel), dat in deze zaden

aanwezig is, ook de verschillende soorten van suiker, zooals druivensuiker, rietsuiker, enz. Deze voedingsstoffen dienen in ons lichaam hoofdzakelijk als bron van warmte en spierarbeid en bij rijkelijken toevoer ook voor vetvorming, niet, zooals de eiwitstoffen, tot opbouw van de weefsels.

Behalve het zetmeel bevat het meel ook nog een niet te onderschatten hoeveelheid plantaardig eiwit. Het meel wordt hoofdzakelijk als brood, beschuit, gebak, tot voeding gebruikt, ook met water of melk gekookt, als meelsoep of pap.

Door het malen, dat in fijnwrijven van den graankorrel bestaat, wordt het meel meer of minder fijn korrelig. Hoe fijner het gemalen is, hoe gemakkelijker het verteerd wordt door de inwerking van het speeksel, dat het geschikt maakt om in het bloed opgenomen te worden.

Tot de *meelvoedingspraeparaten* rekenen wij echter niet het gewone meel, dat voor brood en gebakbereiding gebruikt wordt, maar een aantal meelpraeparaten, die extra fijn gemalen zijn en waarbij aan de verwijdering van het onverteerbare gedeelte van den graankorrel of het peulvruchtzaad bijzondere zorg is besteed, en verder zulke, waarbij het meel reeds gedeeltelijk is verteerd, d. w. z. de verandering heeft ondergaan, die in ons lichaam door het speeksel wordt bewerkt, overeenkomende dus met de pepton en albumose onder de eiwitpraeparaten. Evenals het eiwit in de maag wordt verteerd, d. w. z. een zoodanige verandering ondergaat, dat het geschikt is om in het bloed opgenomen te worden door de inwerking van het maagsap, geschiedt dit met het meel (zetmeel) door de inwerking van het speeksel, dat door de speekselklieren in den mond en door de buikspeekselklier wordt afgescheiden.

Gepraepareerde meelsoorten worden bereid van haver, gerst, rijst, mais, zoowel als van erwten, boonen en linzen, en komen in groot aantal in den handel voor. Bekend zijn vooral de verschillende soorten uit de fabriek van *Knorr* te Heilbronn en de verschillende soorten van „*haver-mouf*”, vooral uit Engeland afkomstig, en onder de van

erwten, boonen en linzen gemaakte, de verschillende soorten van *Hartenstein's leguminosenmeel*.

Van de Knorr'sche meelsoorten noemen wij Knorr's *haver-*, *rijst-*, *gerstemeel* en *havergort*, als ook *boonen-*, *erwten-* en *linzenmeel*. De eerste bevatten meer zetmeel dan de laatste; met het eiwitgehalte is het juist andersom.

*Hartenstein's leguminosenmeel* komt in vier soorten in den handel voor, no. 1, 2, 3 en 4. Het eiwitgehalte daalt in de soorten van 1 tot 4, terwijl het koolhydraatgehalte in dezelfde mate stijgt.

In gevallen, waar het er hoofdzakelijk om te doen is veel eiwit te geven, kan men intusschen beter zijn toevlucht nemen tot de eiwit-praeparaten. Zoodat in 't algemeen de eiwit-arme en koolhydraat-rijke meelsoorten in hun soort de voorkeur verdienen. Van Hartenstein's leguminosenmeel komt dus eigenlijk n<sup>o</sup> 4 het meest in aanmerking.

Van de genoemde verschillende meelsoorten maakt men spijzen in den vorm van soep of pap, door ze met water of melk, of water en melk te koken,  $\pm$  50 gram op  $\frac{3}{4}$  L. vloeistof. In gevallen, waar melk niet verdragen wordt of een tegenzin tegen dezen drank bestaat, kan men wel met voordeel van deze spijzen gebruik maken, die men naar omstandigheden ook nog door bijvoeging van eierdooier, boter, suiker of de vroeger besproken eiwitpraeparaten (sanatogen, somatose, tropon) voedzamer kan maken. Ook kan men, meer voor den smaak, vleeschextract toevoegen.

Het voordeel van deze fijne gepraepareerde meelsoorten is, dat zij, ook door zieken, meestal zeer goed verteerd worden en niet voor een deel ongebruikt den darm passeeren.

Bij de bereiding van het meel wordt het omhulsel van den graankorrel, dat zelf onverteerbaar is, verwijderd. Daarmede gaat echter tegelijk een groot gedeelte van de eiwitstoffen, die juist onmiddellijk onder het omhullend vliesje zijn opgehoopt, verloren. Men is er daarom vooral in den laatsten tijd op uit, brood te maken, waarin alle bestanddeelen van den graankorrel, dus het meel met de zemelen, aanwezig zijn, om daardoor een grootere voedzaamheid te verkrijgen. Het is echter de vraag, of aan dit doel werkelijk beantwoord wordt, daar door de minder volkomene verteerbaarheid van zulk brood niet alles werkelijk aan de voeding ten goede komt. Inderdaad is aangetoond, dat bij voeding met zulk brood een veel grootere hoeveelheid ongebruikt den darm passeert, dan bij voeding met brood van fijn meel.

Behalve het eiwit heeft men nog andere stoffen in de zemelen gevonden, waarvan de aanwezigheid in het voedsel wellicht nuttig is voor de gezondheid, zoodat in deze kwestie nog niet alles tot klaarheid is gekomen.

Zooals gezegd bestaan er ook gepraepareerde meelsoorten, waarbij het zetmeel, althans gedeeltelijk, reeds de verandering heeft ondergaan, die door de inwerking van het speeksel wordt veroorzaakt, n. m. l. de omzetting in een oplosbare suikersoort (dextrine), die voor de voeding in 't bloed wordt opgenomen. Zij dienen hoofdzakelijk voor de voeding van zuigelingen, waarvoor geen moedermelk beschikbaar is en die geen koemelk verdragen. Daar in den zuigelingenleeftijd, althans in de eerste maanden, nog geen werkzaam speeksel wordt afgescheiden, is het gewone meel voor hen niet geschikt.

Het meest bekende van deze praeparaten is het *Kufekes meel*, dat ook inderdaad het meest aan het doel beantwoordt en bij de zuigelingenvoeding van veel nut kan zijn. Dit praeparaat bevat in vergelijking met andere

dergelijke een zeer groot gehalte aan zetmeel, dat reeds in den oplosbaren vorm gebracht is. Ofschoon wij thans niet speciaal op de zuigelingenvoeding willen ingaan, merken wij toch even op, dat geen enkel meel, ook niet het Kufekes'sche, geschikt is als uitsluitend voedsel voor zuigelingen. Als tijdelijk voedsel gedurende eenige dagen, bij maagdarmsziekte, of doorlopend toegevoegd aan min of meer verdunde koemelk, kan het echter uitstekende diensten bewijzen. De graad van verdunning van de koemelk moet steeds naar den leeftijd en in overeenstemming met bijkomende omstandigheden geregeld worden.

Van de andere meelpraeparaten noemen wij nog de „*Revalenta arabica*,” hoofdzakelijk uit fijn gepraepareerd leguminosenmeel bestaande, voor zwakke magen een goed voedsel.

Een verwant voedingspraeparaat is het „*Moutextract*,” een aftreksel van kiemende gerst. Zooals bekend verstaat men onder „mout” het kunstmatig tot ontkieming gebrachte graan, meestal gerst, dat voor de bereiding van bier en spiritus gebruikt wordt. Bij het ontkiemen ontstaat in den graankorrel een stof, die de eigenschap heeft het zetmeel, dat in den korrel aanwezig is, te veranderen in een suikersoort, die voor gisting vatbaar is. Het moutextract bevat dan ook een groote hoeveelheid suiker en verder wat eiwit. Het heeft een niet onbelangrijke voedingswaarde, welke echter niet beantwoordt aan den prijs. Men kan zich voor 't zelfde geld met gewone voedingsmiddelen veel meer voedsel verschaffen.

Alle suikersoorten kunnen als voedingspraeparaten beschouwd worden. De gewone rietsuiker zoowel als de vruchtensuiker (levulose) en de melksuiker (lactose) hebben alle een belangrijke voedingswaarde.

Een voedingsmiddel, dat de meeste menschen gaarne gebruiken en goed verdragen, en dat geschikt is om de dure kunstmatige koolhydraat-voedingspraeparaten te vervangen, is de *honig*, die het moutextract in voedingswaarde overtreft. Zij bevat hoofdzakelijk verschillende suikersoorten en een geringe hoeveelheid eiwit. Eindelijk vermelden wij nog een praeparaat, welks naam men hier of daar wel eens heeft aangetroffen, „*Alkarnose*” geheeten, een voedingspraeparaat, waarin zoowel een eiwitpraeparaat (albumose) als oplosbare koolhydraten (dextrine en maltose) en vleeschextract aanwezig zijn, dat dus te beschouwen is als een combinatie van de voedingspraeparaten, die wij tot hertoe besproken hebben. Het is een taaie stroopachtige massa, die in groote capsules, welke elk 12 gram, waarvan 3 gram eiwit, bevatten, in den handel voorkomt. Men zou minstens 10—15 van deze capsules per dag aan zieken, die geen ander voedsel kunnen verdragen, moeten toedienen. Waarschijnlijk zal het zeer moeielijk vallen, deze hoeveelheid er in te krijgen; wij gelooven dan ook niet, dat dit praeparaat werkelijk aan het doel zal beantwoorden, hoewel wij er geen eigen ondervinding van hebben.

Van de vetpraeparaten kennen wij er, behalve de *levertraan*, indien men deze er ook toe rekenen wil, slechts een, d. i. de *Lipanine*, welke bereid is om levertraan te vervangen. Lipanine bestaat uitsluitend uit fijne spijsolie en een weinig oliezuur, dat er bijgevoegd is om de olie gemakkelijker verteerbaar te maken. Men heeft dit gedaan in de meening, dat levertraan goed verdragen wordt, omdat daarin ook een weinig oliezuur voorkomt. Het is echter nog niet zoo zeker, dat daardoor de olie werkelijk

gemakkelijker verteerbaar wordt. De smaak van lipanine is minder onaangenaam dan die van levertraan. Waar het nu alleen gaat om het nut, kan men dus evengoed lipanine geven als levertraan, of liever aan het eerste de voorkeur geven om den aangenameren smaak. De levertraan bevat echter ook een geringe hoeveelheid jodiumverbindingen, waaraan een geneeskrachtige werking wordt toegeschreven, hoofdzakelijk bij klierachtigheid en tuberculose. Als voedingsmiddel hebben alle fijne vetsoorten, boter, olijfolie, enz. dezelfde waarde als lipanine en levertraan.

Wij komen ten slotte tot de *melkpraeparaten*. Hiertoe behooren verschillende soorten van zuigelingenmelk, die dienen moeten om de moedermelk te vervangen. Het zou ons te ver voeren, wilden wij deze hier alle uitvoerig bespreken. Hetgeen de gewone koemelk, die intusschen door vele zuigelingen, zelfs onverdund, goed verdragen wordt, voor hen moeilijker verteerbaar maakt dan de moedermelk, is het hoogere gehalte aan kaasstof, terwijl deze kaasstof van de koemelk bovendien zwaarder te verteren is. Men heeft daarom getracht mengsels van room, water en melksuiker te maken, *Biedert's mengsel*, die in samenstelling meer overeenkomen met de moedermelk. Iets dergelijks is ook gemaakt uit noten en amandelen onder den naam van vegetabile melk, waarin eiwit, vet en suiker voorkomen.

De zuigelingenmelk volgens *Backhaus* is koemelk, waaruit een groot gedeelte van de kaasstof verwijderd is, terwijl het kleine gedeelte, dat er in gebleven is, gemakkelijker verteerbaar gemaakt is, en door bijvoeging van room en melksuiker de voedingswaarde weder is verhoogd.

Behalve deze verschillende soorten van zuigelingenmelk komen nog een paar melkpraeparaten voor, die wij wenschen te bespreken, niet voor zuigelingen bestemd, maar voor grootere kinderen en volwassenen. Zij zijn bekend onder de namen van *Kumys*, *Kefir* en *Yoghurt*. Het zijn drie verschillende soorten van *gestate melk*, waarin dus een deel van de melksuiker in alcohol en koolzuur is omgezet, waarbij tevens melkzuur gevormd wordt. Het zijn dus zure melksoorten, die een weinig (1 à 2%) alcohol bevatten. Verder hebben ook de eiwitstoffen, die in de melk voorkomen, min of meer verandering ondergaan, waardoor zij gemakkelijker verteerbaar zijn geworden. Deze melksoorten hebben een groote voedingswaarde, terwijl, doordat zij bijzonder licht verteerbaar zijn, groote hoeveelheden gemakkelijk verdragen worden. De geringe hoeveelheid alcohol, die zij bevatten, is onschadelijk. Het melkzuur werkt gunstig bij de spijsvertering, zoodat ook dit als een voordeel moet beschouwd worden.

Het gistingsproces waarvan wij spraken, wordt nu bij Kumys, Kefir en Yoghurt bewerkt door verschillende soorten van gistingscellen en bacteriën. Het zijn dranken, die in gistenden toestand verkeerden, dus niet uitgegist zijn, vandaar dat er ook nog verschil bestaat naarmate de gisting een, twee, drie of meer dagen voortgezet is. De aanwezigheid van het melkzuur en van die verschillende bacteriën heeft nu nog voor de gezondheid een bijzondere beteekenis. Daardoor, en dit treedt vooral bij de Yoghurt op den voorgrond, worden bacteriën, die steeds in ons darmkanaal voorkomen en onder bepaalde omstandigheden oorzaak van verschillende ziekten kunnen worden, onschadelijk gemaakt. Wij kunnen hier alleen dit nuttig effect vermelden, zonder nader op de verklaring ervan in te gaan. Het schijnt, dat vooral de bacteriën, die in de

Yoghurt aanwezig zijn, deze nuttige werking in sterke mate hebben.

Uit een en ander volgt, dat wij in deze melkvoedingspraeparaten met zeer voedzame en zeer gezonde dranken te doen hebben en dat de Yoghurt in deze goede eigenschappen bovenaan staat.

De kumys is oorspronkelijk bij de Aziatische nomadenvolken in gebruik en wordt bij hen op de volgende wijze uit paardenmelk bereid: de afgestroopte huid van het achterbeen van een paard wordt aan het breede einde dichtgenaaid, zoodat een lange zak ontstaat, die aan het smal uitlopende einde open is. Deze zak wordt met versche paardenmelk gevuld, de kumysgist bijgevoegd en daarna gesloten door een houten kolf, die de opening luchtdicht afsluit en een eind in den zak steekt, zoodat hij tegelijk dienen kan voor 't omroeren van de melk. Naarmate het gistingsproces korter of langer geduurd heeft, onderscheidt men jonge en oude kumys. De laatste is zuurder en bevat meer koolzuur en alcohol dan de eerste, die speciaal voor zieken gebruikt wordt. In Duitschland wordt tegenwoordig ook wel kumys bereid, al is het niet in den boven beschreven zak, die er niet bepaald bij noodig is. „Kumyskuren” worden aangewend bij lijders aan longziekten, maag- en darmcatarrhen, bloedarmoede en uitputtingstoestanden.

Kumys kan ook van koemelk gemaakt worden.

Kefir is een dergelijk produkt uit koemelk bereid, maar met een andere giststof. De naam is afgeleid van een Turksch woord, dat „welbevinden” beteekent, en wijst dus op de heilzame werking, die er aan toegeschreven wordt. Oorspronkelijk is de kefir in gebruik bij de bewoners van den Kaukasus. Door toevoeging van de zoogenaamde *Kefirkorrels*, in den Kaukasus ook bekend onder den naam van „korrels van den profeet”, ontstaat de gisting in de melk. Het zijn harde korrels ter grootte van een erwt ongeveer, geel van kleur, bestaande uit verschillende gistcellen en bacteriën. Na 2, 3 dagen is de kefir gereed. De Kaukasische bergbewoners gebruiken in plaats van flesschen zakken van geitenhuiden gemaakt, zoogenaamde „burdjuk”. Vandaar dat men spreekt van flesschen- en burdjukkefir. Het gistingsproces wordt bevorderd door herhaald schudden.

Goede kefirmelk is een tamelijk dikke, roomachtige, eenigszins mousserende vloeistof van aangenaam zuren smaak. Van kumys onderscheidt zij zich door grooteren rijkdom aan eiwitstoffen en geringer melkzuur- en alcoholgehalte. Zij is een zeer voedzaam, licht verteerbaar, aangenaam verfrisschend voedingsmiddel.

Bepaalde kefiruren zijn heilzaam bij maag- en darmziekten, longlijden, bloedarmoede, klierachtigheid en verschillende zwaktetoestanden. Men begint met drie glazen per dag en stijgt langzamerhand tot 20 glazen of zelfs 30. Men begint met een paar glazen 's morgens vóór 't ontbijt en verdeelt het overige over den dag. Kefir is een gezonde drank ook voor gezonden, in de hoeveelheid van bijv. een flesch per dag.

Men kan de kefirmelk gemakkelijk zelf bereiden met behulp van de *kefirtabletten* van *Paul Heuberger* te Bern, die in alle apotheken verkrijgbaar zijn met bijgevoegde gebruiksaanwijzing. In de meeste groote steden kan men haar ook dagelijks gereed aan huis bezorgd krijgen. Bij 't gebruik van kefirmelk dient men er op te letten, dat jongere van 2 maal 24 uur eenigszins laxeerend, andere van 4 à 5 maal 24 uur soms verstoppend werkt, terwijl

die van 3 maal 24 uur in dit opzicht neutraal is. Eindelijk de *Yoghurt*. Deze is in Turkije veel in gebruik, heeft al de goede eigenschappen van kefir en die van 't verjagen van schadelijke bacteriën uit het darmkanaal in nog sterker mate.

Yoghurt wordt verkregen door de inwerking van een derde gistsoort, bekend onder den naam van *Maya*, op gekookte koemelk. Zij verdient alle aanbeveling in dezelfde gevallen als de kefirmelk en is ook voor gezonden een zeer nuttige en voedzame drank.

Wij zijn thans met de voedingspraeparaten ten einde. Ons onderwerp „doelmatige voeding” is evenwel nog niet uitgeput. Misschien komen wij er later wel eens op terug. Met het eindigen van den loopenden jaargang van het Maandblad stappen wij er echter voor 't oogenblik van af.

D<sup>r</sup>. D. K. M. Jr.

## De Overwinning der Homoeopathie.

(BOEKBESPREKING.)

Zij, die voor de Homoeopathie een warm kloppend hart in den boezem dragen, hebben weder eens aanleiding, om voldoening te gevoelen over een nieuw blij van waardeering, die haar te beurt gevallen is. Immers, kon in het voorlaatste nummer van het Maandblad mededeeling gedaan worden van de groote, sensatie wekkende, openbare bekentenis van den beroemden specialiteit in hartziekten, prof. Huchard te Parijs, dat de therapeutische weg der Homoeopathie de juiste is, thans hebben wij het genoegen, de aandacht van onze lezers te kunnen vestigen op een pas verschenen boek, getiteld:

### LE TRIOMPHE DE L'HOMOEOPATHIE

Réforme médicale.

Néo-Hippocratism — Doctrine dynamico-spécifique  
par Dr. FLASSCHOEN, de la Faculté de Médecine de Paris.

Ouvrage à la portée de Tous.

Librairie Générale — L. SAUVAITRE, Paris.

Ik bedoel niet, hier een breedvoerige bespreking van het boek te geven, maar slechts de voor onze lezers meest belangrijke hoofdstukken naar hun inhoud te schetsen en toe te lichten. Ruim de helft van het boek handelt over onderwerpen, die, hoezeer ook tot de Homoeopathie in betrekking staande en hoe lezenswaard ook, toch hier te ver van den weg zouden leiden, en trouwens ook voor een korte bespreking niet geschikt zijn. De schrijver houdt zich bezig met beschouwingen over ziel, geest, lichaam, stof, kracht, levenskracht, ether, Reichenbachsche Odeleer, dierlijk magnetisme, stralende materie, hypnotisme, suggestie, filosofie der Homoeopathie, enz. enz., en licht zijne woorden toe met de resultaten van onderzoek en ervaring die op dit verschillend gebied gedaan zijn. Aan iedereen, die hooger belang stelt in de vraagstukken van materialisme en dynamisme, evenzeer van een algemeen als van speciaal homoeopathisch standpunt uit, kan de lezing van het boek niet genoeg aanbevolen worden. Voor den schrijver berust de Homoeopathie op het elementaire krachtbeginsel; toch kan natuurlijk ook zijn pleitrede geen afdoend bewijs er voor leveren.

In het eerste hoofdstuk blijkt de hooge positie der

Homoeopathie indirect daaruit, dat, terwijl zij steeds in waardeering toeneemt, over de officiële geneeskunst de staf gebroken wordt, en wel, wat het meest indrukwekkende is, niet door den schrijver, maar door haar eerste en beste vertegenwoordigers zelf. Op gelijke wijze als Hahnemann het met betrekking tot de geneeskunst van zijn tijdperk gedaan heeft, brengt voor het daarop volgende tot nu toe, de schrijver een groot aantal veroordeelende vonnissen van professoren van alle landen bijeen, waarin deze heeren de geneeskunst als het ware afmaken. Ziehier eenige hunner uitspraken, die ik gemeend heb, in den Franschen origineelen tekst te moeten aanhalen.

1849 opent Prof. Claude Bernard zijn voordrachten met de volgende woorden:

„La thérapeutique scientifique, que je suis chargé de vous enseigner, n'existe pas.”

De wetenschappelijke geneeskunst, die ik belast ben u te onderwijzen, bestaat niet.

Tegelijkertijd zeggen:

1°. Prof. Chomel, sprekende over de geneeskunst:

„Les ténèbres enveloppent encore la branche la plus importante de la médecine.”

*Duisternis* bedekt nog het meest belangrijke deel der geneeskunst.

2°. Monneret en Fleury, na de onmacht van de klassieke geneeskunst tegen de cholera erkend te hebben:

„N'en est-il pas de même chaque fois, qu'une épidémie vient s'appesantir sur de nombreuses populations? Sommes nous plus habiles à guérir le typhus, la peste, la fièvre jaune, la scarlatine, la rougeole etc. qu' à guérir le Cholera?”

Is het niet steeds en altijd hetzelfde geweest, wanneer weder een epidemie talrijke bevolkingen kwam teisteren? Kunnen wij soms typhus, pest, gele koorts, roodvonk, mazelen beter dan cholera genezen?

3°. Prof. Broussais, aan het eind van zijn voordracht:

„Que l'on prononce maintenant, si la médecine a été plus nuisible qu' utile à l'humanité. Je conviens bien, qu'elle a rendu à l'être souffrant le service, de lui offrir des consolations, en le berçant toujours d'un chimérique espoir, mais il faut convenir, qu'une pareille utilité est loin de la relever au milieu des autres sciences naturelles, puisqu'elle semble la placer sur la ligne de l'astrologie, de la superstition et de tous les genres du charlatanisme; on ne pourra pas dire qu'elle est une véritable science et qu'elle est plus utile que nuisible à l'humanité.”

Laat men het nu uitspreken, of de geneeskunst voor de menschen niet meer schadelijk dan nuttig geweest is. Ik geef toe, dat zij den lijder troost gebracht heeft door hem steeds in een hersenschimmige hoop te wiegen, maar men moet bekennen, dat een zoodanig nut haar bij lang na niet tot de hoogte van de andere natuurwetenschappen verheffen kan, daar zij op *eene lijn met sterrenwichelarij, bijgeloof en alle soorten van kwaakzalverij* schijnt te worden geplaatst. Men kan dus *niet zeggen*, dat zij een ware wetenschap en voor de menschen *meer nuttig dan schadelijk* geweest is.

Prof. Magendie drukt zich in 1852 als volgt uit:

„Je vous avoue franchement et avec peine, que notre thérapeutique n'offre rien de stable et de certain. Depuis 2000 ans elle n'a fait aucun pas, aucun mouvement; elle n'est pas même dans l'état d'un embryon, car elle ne contient aucun germe de vie.”

Ik beken u openhartig en met spijt, dat onze geneeskunst vastheid noch zekerheid biedt. Sedert 2000 jaren heeft zij geen beweging gemaakt, zij is zelfs niet eens in den staat van een *embryo (wordende vrucht)*, want zij bevat geen levenskiem hoegenaamd.

Prof. Trousseau heeft verklaard:

„La thérapeutique est dans le chaos.”

*De geneeskunst kenmerkt zich als een warboel.*

en geschreven met betrekking tot de geneeskunst:

„Dans les hôpitaux de Vienne les maladies abandonnées à elles-mêmes sont plus protégées dans leur marche que traitées positivement.”

In de hospitalen van Weenen is het verloop van de aan zich zelf overgelaten ziekten veel beter verzekerd dan bij feitelijke behandeling.

Prof. Aimé Martin zegt:

„L'histoire des révolutions médicales nous apprend, que la médecine a toujours été dans l'erreur, s'est toujours trompée, et ce sont les médecins, qui ont dressé l'acte d'accusation.”

De geschiedenis van de revoluties op het gebied der geneeskunst leert ons, dat deze *ten allen tijde in eene dwaling verkeerde, zich steeds vergist heeft* en dat haar artsen zelf de akte van aanklacht opgemaakt hebben.

1858 schrijft het lid der Académie, M. Amédée Latour:

„En vérité le temps s'approche où le public nous tournera le dos pour aller vers eux, qui lui disent: nous croyons, nous autres, et nous avons non seulement la foi mais la puissance, nous traitons le malade et nous guérissons la maladie.” — (Zonder twijfel toespeling op de Homoeopathie.)

In waarheid de tijd nadert, waar het publiek ons den rug toekeeren zal, om tot hen te gaan, die zeggen: wij, wij gelooven, en wij hebben niet slechts het geloof maar ook de macht, wij behandelen den zieke en wij genezen de ziekte.

Nog in 1902 schrijft de prof. der geneeskunst Hayem:

„La thérapeutique présente le triste spectacle d'un effondrement complet.”

De geneeskunst biedt het *treurige schouwspel van geheel zonder fundamenten* te zijn.

Ook van tal van Belgische, Duitsche, Engelsche en Amerikaansche professoren van Hoogeschoolen worden gezegden aangehaald, die alle eenzelfde veroordeeling der geneeskunst in krasse bewoordingen uitspreken, als b. v. de volgende twee van Londensche leeraren der Hoogeschool.

Prof. Ramage:

Je prétends sans hésitation, que dans le plus grand nombre de cas le malade se trouvera beaucoup plus en sécurité sans médecin.

Ik beweer zonder aarzelen, dat in de meeste gevallen *de zieke zonder arts er veel beter aan toe is.*

en Prof. Elderton:

Nous sommes tous des charlatans, des drogueurs, des empiriques. Nous dissimulons notre grande ignorance derrière des expressions incompréhensibles pour le malade.

Wij zijn alle *kwakzalvers, artsnijverkwisters en empirici* (op ervaring af handelende). Wij verbergen onze groote onwetendheid achter uitdrukkingen, die voor den zieke onbegrijpelijk zijn.

Met vermelding van niet minder vernietigende vonnissen over het gebruik van de purgatieven en braakmiddelen, over de bloedaftappingen en de barbaarsche mishandelingen der huid met roos, ontsteking, blaren, puisten en verbranding veroorzakende middelen, altemaal toepassingen, die nog in het midden van de vorige eeuw aan de orde van den dag waren en waarvan eenige ook thans nog niet verdwenen zijn, sluit het eerste gedeelte van het boek.

Als men al deze ontboezemingen leest, moet men opnieuw de grootheid en den moed van Hahnemann bewonderen, die te midden van den draaikolk der genees-

kundige vooroordeelen, dwalingen en wandaden van zijn tijd staande, en dezen ver vooruit spoedende, scherppinnig al deze gebreken erkende, en, hij de eenige tegenover allen, meedoogenloos blootlegde en aan de kaak stelde, hetgeen naar zijn voorbeeld de beste mannen van volgende geslachten eerst deden. Maar *hij* brak niet slechts af, *hij* bouwde ook op, en wel het paleis, den burcht der Homoeopathie, die opgericht op het natuurwettig biologisch grondbeginsel der gelijksoortigen, rotsvast zal blijven staan, omdat zij de eenig mogelijke wetenschappelijke artsnijgeneeskunst is. Voor dit meest belangrijke onderdeel van de algemeene geneeskunst is het dan ook in hoofdzaak de Homoeopathie, die den in mijn vorig artikel (zie No. 11 bladz. 82) aangetoonden vooruitgang gebracht heeft, terwijl de officiële school daaraan slechts deel had, 1<sup>o</sup>. positief, door hoe langer hoe meer artsnijmiddelen toe te dienen, die slechts op grond van het in een ziekte *schuilend* simile-beginsel genezend werken, en door nieuwe heilpotensen ontdekt te hebben, die, zooals de bacteriënvergiften tegen de eigene er door veroorzaakte ziekten, *klaarblijkelijk* uit dit beginsel voortvloeien; 2<sup>o</sup>. negatief, door lang niet meer zoo veel als vroeger te schaden, nadat zij van haar oude behandeling grootendeels afstand gedaan heeft.

Vreemd blijft het, dat de heerschende geneeskunst, die zelf verklaart straatarm te zijn, nog over het algemeen zoo weinig van de rijkdommen gediend wil zijn, die de Homoeopathie in de afgelopen 100 jaren zoo overtuigend bewezen heeft te bezitten.

Het tweede, voor ons het meest belangrijke hoofdstuk, de wet der gelijksoortigen, is door den schrijver dan ook met bijzondere zorg bewerkt. Hij toont uit de geschiedenis der medicijnen aan, dat sedert Hippokrates, die 24 eeuwen geleden de eerste was, die het simile-beginsel verkondigde, een groot aantal geleerde mannen insgelijks de beteekenis er van voor het genezen erkend en uitgesproken hebben, zonder echter ooit onder de artsen propaganda daarvoor te kunnen maken, zijnde deze door de Galeensche tooverformule van de tegenovergestelden (*contraria contrariis*) altijd te zeer begoocheld geweest, om naar andere raadgevingen te kunnen luisteren. Eerst door Hahnemann's genie en machtig woord kwam hierin verandering en werd een nieuw en beter tijdperk voor de geneeskunst voorbereid. Ondanks voortdurend hevige verzet van de oude school, in steeds minder wordende mate tot den huidigen dag toe, heeft het simile-beginsel meer en meer waardeering gevonden en nadert thans de tijd, waar zijn zegepraal beslecht zal zijn. Dat deze reeds gekomen is, hetgeen men uit den titel van het boek zou moeten opmaken, is echter een te ver gedreven optimisme van den schrijver. Hij wijst vervolgens op de vele geleerde onderzoekers, die na artsijen dezelfde ziekten zagen ontstaan, die er volgens anderen door genazen. Van de wetenschappelijk erkende mannen, als borgen voor deze waarnemingen aangehaald, noem ik hier slechts de volgende: Lohmeier, Tourcroix, Molin, Pelletier, Magendie, Orfil, Lefas, Pietrasanta, Beaugrand, Hasselt, Gubler, Black, Pereira, Christeson, Taylor, Wood, en van artsijen, die door practiseerende artsen voorgeschreven, de similewet voor niet bevooroordeelden duidelijk deden uitkomen, slechts Arsenicum, Belladonna, Calomel, Chinine, Digitalis, Ipecacuanha, Opium, Tartarus emeticus en de minerale wateren.

Naast de eigenlijke artsijen, de pharmaca, worden als zeer belangrijke bewijsstukken voor de waarheid van ons



similia similibus nog genoemd: de Jennersche thans zoo veel verbeterde koepokinenting, alsmede de genezingen en beveiligingen behaald door inenting en toediening bij menschen en dieren van gewijzigde bacillaire smetstoffen, van vergiftige ziektekiemen en ziekteproducten, de serotherapie, naar de methoden van Pasteur, Koch, Behring e. a., voorts de treffende resultaten verkregen met de extracten van organen tegen ziekten, die in deze zelf zetelen of er uit voortkomen, en door de behandeling van het zieke individu met zijn eigen ziektestoffen; eindelijk ook de van ouds bij onbeschaafde volksstammen in gebruik zijnde toepassingen tegen beten van vergiftige slangen, schorpioenen, spinnen, en andere dieren, daarin bestaande, dat de gebetene het gevaarlijke vergift inneemt of in zijn wond brengt. De lezer moet zoozeer onder den indruk van al deze bewijzende waarnemingen geraken, dat hij bij iedere genezing, waarvan hij hoort, al dadelijk naar het simile-middel er van zal gaan vragen of zoeken.

Aangaande de proefnemingen met artsenijen op den gezonde, die het onderwerp van een hoofdstuk zijn, spreekt het wel vanzelf, dat de schrijver Hahnemann's onvergankelijke verdienste, genoemd onderzoek, waarvan trouwens de noodzakelijkheid ook uit het simile-beginsel volgt, als eenige basis van de artsenijgeneeskunst ingevoerd te hebben, met den meesten klem aantoonde, en hem de grootste hulde brengt voor het reuzenwerk, dat hij door zijn eigen proefnemingen en die zijner eerste volgelingen volbracht en vereeuwigd heeft. De bijzondere aanwijzingen, hoe al de verkregen objectieve en subjectieve middelwerkingen voor de keus van de artsenij moeten gewaardeerd worden, zijn breedvoerig en duidelijk in den tekst uitgelegd.

In een hoofdstuk, waarin de schrijver over de beteekenis, de kenmerken, eigenschappen en de vormen van toepassing van het pharmakon (arsenijmiddel) spreekt, deelt hij ook zijn eigen standpunt in de homoeopathische dosenleer mede. Beroep doende op de algemeen bekende feiten van schadelijke en zelfs dodelijke werking van zeer kleine, volstrekt onzichtbare stofdeeltjes op levende organismen, wijst hij onze tegenstanders er op, dat ook in de genezing van ziekten door even kleine homoeopathische artsenijgiften hoegenaamd niets vreemds zijn kan. Hoe ver met de verdunning of verfijning er van gegaan mag worden, blijft ook voor hem twijfelachtig, maar hij ziet evenals de meeste van onze artsen, bij Hahnemann daarin een fout, dat hij de 30<sup>ste</sup> centesimale potens als normaal-dosis opgesteld heeft. Zonder de laatste bepaald af te keuren, omdat bij zeer sensitieve personen nog vatbaarheid er voor bestaan kan, verklaart hij toch voorstander te zijn van de lagere verdunningen, tot de 12<sup>e</sup> decimale toe, in welke zienswijze de majoriteit der homoeopathen met hem zal medegaan. Immers, als men overweegt, dat de 30<sup>ste</sup> centesimale reeds een verdeelbaarheid van de stof in 1 decillioen (een 1 met 60 nullen er achter) veronderstelt, dan zou, aangezien 1 jaar  $365 \times 24 \times 60 \times 60 =$  globaal 32000000 seconden heeft, 1 milligram muscus, zelfs al verspreide hij per seconde 1 trillioen riekdeeltjes, toch in een jaar pas 32 quadrillioen er van verloren hebben, en dus bijna nog een sextillioen (een 1 met 36 nullen er achter) jaren lang zijne verkwistende vrijgevigheid kunnen volhouden, voordat hij failliet ware. Toch zijn er vele homoeopathen, die niet slechts bij deze, maar nog bij oneindig hoogere eischen aan de stof vrede hebben, omdat de ervaring aan het ziekbed, die in bewijskracht voor hen niet achter

die van  $2 \times 2 = 4$  staat, den genoemden graad van verdeelbaarheid bepleit. Trouwens de schrijver, die den knoop van het voor altijd raadselachtige vraagstuk, of de stof à of niet tot in het oneindige deelbaar is, door ja te zeggen dictatorisch doorhakt, komt daardoor eenigszins in tegenstrijd met zijn eigen raad, om de 30<sup>ste</sup> slechts bij uitzondering te geven, want als de 200<sup>ste</sup>, 1000<sup>ste</sup> of hoogere verdunning nog artsenijstofdeeltjes bevatten, is niet in te zien, waarom ook deze voorbereidingen niet nog genezing zouden kunnen brengen, te minder, omdat ook hier weder de ervaring van homoeopathische artsen deze uitkomst steunt.

Als proef op de som verheugt ons de schrijver in een later hoofdstuk ook nog met een zeer omvattende statistiek uit alle landen, waaruit overtuigend blijkt, dat de homoeopathische behandeling in openbare hospitalen en ziekeninrichtingen even als bij epidemieën steeds en altijd zeer veel gunstiger uitkomsten opgeleverd heeft en nog oplevert dan de oude geneeskunst.

Het boek is zóó rijk van inhoud, dringt in de theoretische en praktische bijzonderheden der verschillende onderwerpen zóó diep door, en is zóó boeiend geschreven, dat het niet anders dan nuttig op de meerdere uitbreiding en de erkenning van de Homoeopathie kan werken. Met oprechten dank moeten wij dan ook den geachten schrijver een warme hulde voor zijn verdienstelijk werk toezwaaien.

Dr. F. W. O. K.

## HOMOEOPATHISCH ZIEKENHUIS.

Tengevolge van het dringend verzoek, in ons vorig nummer gedaan aan alle voorstanders der Homoeopathie, om het tekort in de exploitatiekosten van het Homoeopathisch Ziekenhuis te helpen dekken, zijn de volgende jaarlijksche bijdragen en giften toegezegd, resp. reeds ontvangen.

Jaarlijksche bijdragen: Wed. J. R. te U. f 2.50; J. J. S. te R. f 2.—; Mej. H. v. E. te O. f 3.—; Mej. A. V. te A. f 4.—; Mej. J. V. te A. f 2.50; Bar<sup>esse</sup> v. Z. te 's-G. f 100.—; J. N. V. te 's-G. f 10.—; C. G. P. te S. f 5.—; Mej. J. E. v. C. te A. f 1.—; J. W. te Y. f 2.50.

Giften in eens: A. v. d. K. te A. f 10.—; Mevr. Wed. D. te 's-G. f 50.—; Bar<sup>esse</sup> N. N. f 100.—; Mej. D. te D. f 150.—; Mevr. N. N. te 's-G. f 10.—; Mevr. J.—B. te R. f 10.—.

Ons ziekenhuis is over de eerste zes maanden dooreengenomen voor meer dan de helft bezet geweest, werkelijk een prachtig resultaat; maar het geldt hier, gelijk bij al dergelijke inrichtingen, immers tevens een wel te erkennen philanthropisch werk!

De exploitatie heeft dan ook in de eerste zes maanden f 517.95 gekost en daarentegen slechts f 511.35 aan verpleeg-gelden opgebracht. Hoe kon het anders?

Aan het overwegend meerendeel van de zieken werd behandeling en verpleging kosteloos verstrekt of tegen geringe vergoeding; en al mag nu te verwachten zijn, dat er bij gunstigen roep, van de inrichting uitgaande, wel meer betalende patiënten zullen komen, de genoemde cijfers verkondigen al te luide, dat het aan meerderen steun, liefst van alle voorstanders onzer geneeswijze, voor dit uitnemend goede, menschievende werk niet mag ontbreken.

Wij blijven er derhalve bij al onze lezers op aandringen, dat een ieder toch doe wat in zijn vermogen is, om een homoeopathische behandeling in een Homoeopathisch Ziekenhuis mogelijk te maken voor zooveelen, die wenschen homoeopathisch behandeld te worden, maar voor wie dit om de eene of andere reden *thuis* niet mogelijk of niet wenschelijk is.

En terwijl wij aan den eenen kant de edele gevers hartelijk dank zeggen, hopen wij toch dat nog velen zullen volgen en ons met hunne bijdragen zullen verblijden.

Namens den Raad van Beheer,  
C. G. VERVLOET,  
Pennyngmeester.

# LIJST van Boekwerken,

ter keuze voor een **aanbrengrpremie**, voor elken **nieuw**  
aan te brengen **abonné**  
op het „HOMOEOP. MAANDBLAD.”

Voor het aanbrengen van één abonné.	1. ZENUWZWAKTE. Dr. J. Voorhoeve . . . f 0.45	Voor drie abonné's.	15. HOMOEOPATHISCHE BEHANDELING VAN KINDERZIEKTEN. Dr. M. L. v. d. Stempel. Gebonden . . . f 1.90
	2. KOUVATTEN. J. T. Wouters, Arts . . . - 0.45		16. VAN HET LICHT DAT SCHIJNT IN DE DUISTERNIS. H. S. S. Kuljper. In prachtband . . . f 1.75
	3. TUBERCULOSE. P. L. v. d. Harst, Arts - 0.45		
	4. WEZEN DER HOMOEOPATHIE. Dr. N. A. J. Voorhoeve - 0.50		
	5. DE AANVAL AFGESLAGEN. Dr. F. W. O. Kallenbach - 0.75		
	6. MAZELEN en ROODVONK. P. L. v. d. Harst, Arts - 0.45		
	7. MACHT'S NACH! J. Mieg, Med. Doct <sup>r</sup> . Arts - 0.50		
	8. DE HOMOEOPATHIE TE BUDA-PEST. Dr. D. K. Munting Jr. - 0.60		
	9. RHEUMATIEK en JICHT. J. T. Wouters, Arts . . . - 0.45		
	10. INFLUENZA. Dr. J. Voorhoeve . . . - 0.45		
Voor twee abonné's.	11. SUPPLEMENT op HOMOEOPATHIE IN DE PRAKTIJK. Gebonden . . . - 0.90	Voor vier abonné's.	17. HOMOEOPATHISCHE BIBLIOTHEEK. Eerste serie, compleet gebonden . . . f 2.25
	12. RUSSISCH BLOED. L. Penning. Geïll. in prachtband . . . . . - 1.25		18. FROHNMEYER'S BIJBELSCHE AARDRIJKSKUNDE. Met 21 platen en 4 kaartjes. Gebonden . . . . . f 2.25
	13. DE TOONEELSPEELSTER door M. v. O. Geïll. in prachtband . . . . . - 1.25		
	14. VERLOREN SCHATTEN. Wilh <sup>a</sup> Riem-Vis. Geïll. in prachtband . . . . . - 1.25		
		Voor vijf abonné's.	19. HOMOEOPATHIE IN DE PRAKTIJK door Dr. J. Voorhoeve. Tweede Druk. Geneeskundig Handboek. ± 400 bladz. Gebonden . . . . . f 3.—

**Nota bene.** Bij het aanbrengen van **nieuwe abonné's** gelieve men duidelijk het adres te vermelden, en tevens op te geven, welke boekwerken als **aanbrengrpremie** verlangd worden. Het noemen van het **No.** uit bovenstaande lijst is daartoe voldoende. Ten spoedigste worden dan de boeken **gratis en franco huis** toegezonden. Op aanvraag worden tevens gaarne **proefnummers gratis** verstrekt, om onder vrienden en bekenden uit te delen.

DE ADMINISTRATIE.

<p><b>ADVERTENTIËN.</b> <b>Homoeopathische Apotheek</b> <b>BEKER &amp; Co.</b> Zomerhofstraat 4, ROTTERDAM. Telefoon 2478. (15) Geneesmiddelen van <b>Dr. WILLMAR SCHWABE.</b> Tevens verkrijgbaar Dr. Med. LAHMANN's Nährsalz Preparaten en de Kunstmatige minerale wateren van <b>BOSCH &amp; Co.</b></p>	<p><b>GEVESTIGD te HAARLEM</b> Kinderhuisvest 1. <b>J. VAN VEEN</b> (20) Homoeopathisch Arts. SPREEKuur: elken dag van 1—2, behalve Donderdags.</p>	<p><b>Homoeopathische Apotheek ZWOLLE.</b> Origin. verpakkingen van Dr. Willmar Schwabe te Leipzig. <b>G. B. J. DE BARBANSON</b> APOTHEKER. Bethlehemsche Kerkplein. Telefoonnummer 140. (10)</p>	<p><b>Arts J. I. A. B. van Roijen,</b> Utrecht, houdt voortaan zijn spreekuren niet meer <b>Achter Twijnstr. 30,</b> doch <b>MALIESINGEL 34,</b> en wel alle werkdagen van 1—2 uur, behalve <b>Woensdags.</b> (10)</p>
<p><b>TUBERCULINE-INSPUITING van Prof. DENYS.</b> Moderne methode voor de bestrijding van Tuberculose door Dr. A. C. A. HOFFMAN, Homoeop. Geneesheer te Gouda. Een populaire brochure van actueel belang. Prijs 45 cts. LA RIVIÈRE &amp; VOORHOEVE, Zwolle.</p>			

**HEWEL & VEITHEN te Keulen**  
Eenige fabrikanten van

**Dr. Med. LAHMANN'S  
Nährsalz Preparaten**

Gener.-Agent voor Nederl. en Koloniën,  
**J. BEKER, Pharm. Doct. Apotheker,**  
**Firma JURREWITZ & Co.,  
ROTTERDAM.**

**VEGETABILE MELK**, uitnemend kindervoedsel, zie blz. 255 van *Homoeopathie in de Praktijk*, door *Dr. J. Voorhoeve*, prijs per bus f 0.95  
Hygiënische (Nährsalz) Cacao p. blik van  $\frac{1}{2}$  Ko. . . . . 1.80  
Hygiënische (Nährsalz) Cacao " " " $\frac{1}{4}$  " . . . . . 0.92<sup>a</sup>  
Hygiënische (Nährsalz) Cacao " " " $\frac{1}{8}$  " . . . . . 0.47<sup>a</sup>  
Hygiënische (Nährsalz) Chocolate per  $\frac{1}{2}$  Ko. N<sup>o</sup> I, (rood papier) . . . . . 1.50  
Hygiënische (Nährsalz) Chocolate per  $\frac{1}{2}$  Ko. N<sup>o</sup> II, (blauw papier) . . . . . 1.25  
Hygiënische (Nährsalz) Extract per potje . . . . . 1.10  
Hygiënische (Nährsalz) Extract per doosje, toevoeging aan het voedsel van in kooien levende vogels . . . . . 0.50  
Hygiënische Napolitaines per etui . . . . . 0.40  
Nährsalz Haver Biscuits per pakje . . . . . 0.23  
Nährsalz Haver Cacao per carton van  $\frac{1}{2}$  Ko. . . . . 0.60  
Japan Soja in witte flacons . . . . . 1.60

Brochures en Proeffbussen van de Nährsalz Cacao en de Nährsalz Haver Cacao zijn gratis beschikbaar. Gebruiksaanwijzing en wenken en raadgevingen bij 't gebruik

van LAHMANN'S plantaardige melk staan op aanvraag franco ten dienste. (68)

De lijst der ruim honderd wederverkopers is afzonderlijk verkrijgbaar.

**FLESCHJES voor Homoeop. Middelen** in iedere grootte en vorm, wit of geel glas, fijn uitgevoerd en op wensch zuiver gereinigd, worden geleverd door de fabriek van **E. P. HAHMANN, BARMEN (Rheinland).** (12)

**Homoeopathische Apotheek**  
**Firma J. VIEL en VAN DIJK**  
**UTRECHT, Korte Jansstraat.**  
Ook verkrijgbaar de geneesmiddelen in origineele verpakking van  
**Dr. WILLMAR SCHWABE.** (20)

**Homoeop. Geneesmiddelen**  
van **Dr. Willmar Schwabe**  
in origineele verpakking verkrijgbaar bij (10)  
**de firma D. DE ROOIJ,**  
**Apotheek UTRECHT,**  
Oudegracht (Smeabr.) 115.

**AAN DE AANHANGERS DER HOMOEOPATHIE IN NEDERLAND**  
heb ik de eer mede te deelen: dat ik sedert 1882 de middelen van **Dr. WILLMAR SCHWABE**, voorzien van het Fabrieksmerk, voor eigen rekening betrek, doch ze niet in depôt heb.  
*Hoogachtend,*

**Firma Wed. T. D. Vrijdag Zijnen.**

's-GRAVENHAGE, 22 Ged. Burgwal. (30)

**Homoeopathische Geneesmiddelen**  
van **Dr. Willmar Schwabe** te Leipzig verkrijgbaar bij  
**AUG. A. DONKER, Apotheker.**  
Interc. Telef. No. 137.  
**Breestraat 67, BEVERWIJK.** (20)

**Homoeop. Apotheek**  
**Firma Wed. J. RAVE**  
**Melkmarkt 4 (10)**  
**Z W O L L E.**  
Telefoon No. 23.  
Origineele verpakking van **DR. WILLMAR SCHWABE.**

**Homoeop. Apotheek.**  
**Wed. Bulterman & Cohen**  
Hoogstraat 237,  
hoek der Stadhuissteeg.  
**ROTTERDAM.**  
Interc. Telefoon No. 2305. (10)

**Homoeop. Apotheek**  
**Firma HERTSTEIN**  
Goudsche straat 38,  
hoek Meermansstraat,  
(10) **ROTTERDAM.**  
Telefoon interc. 3933.  
**Geneesmiddelen van  
Dr. Willmar Schwabe.**

**Homoeop. Apotheek**  
**J. H. ZINDLER Jr.,**  
's-Gravendijkwal 283  
**ROTTERDAM.**  
Telef. Interc. 4114.  
Geneesmiddelen van **Dr. Willmar Schwabe**, desgewenscht ook in origineele verpakking. (10)

**Homoeopathische Apotheken**  
te Arnhem.  
**MIEDEMA en VAN AALST,**  
Roggestraat 3,  
**A. SPRUIT, firma B. Miedema,**  
Steenstraat 49. (20)

**Centrale Homoeopathische Apotheek van Dr. Willmar Schwabe, Leipzig.**



(De grootste en meest beroemde homoeopathische Apotheek der wereld.)

Levering van alle Homoeopathische geneesmiddelen, Moedertincturen, vloeibare verdunningen, korrels en gecompriëerde tabletten, IN ORIGINEELE VERPAKKINGEN, voorzien van nevenstaande fabrieksmerken, huisapotheken, boeken, enz. enz. **Gevestigd voor Holland in de HERTEN-APOTHEEK te ZAANDAM,**



**Eigenaar F. VAN DIJK Jzn., Pharm. Doct. Apoth.**

en in de LEEUWEN-APOTHEEK, Bakkerstr. 15 te ARNHEM, Eigenaar A. C. PLESTER, Apoth.

Verder verkrijgbaar in de volgende apotheken te:

Amsterdam . . . . . apotheek van J. Warmolts, Vijzelstraat 180.	Haarlem . . . . . apotheek van Firma v. Tubergen, Gr. Houtstr. 141.
" . . . . . " G. Schipper, Weesperzijde.	Harlingen . . . . . " Mevr. Wed. Snijders.
" . . . . . " J. Sol, Rozegracht, Volksapoth.	" . . . . . " " de Vries.
Alkmaar . . . . . " Firma Schouten & Co.	Heerenveen . . . . . " M. Bouma Lzn.
Apeldoorn . . . . . " J. A. Roelse.	Hilversum . . . . . " Van Heemskerck Däker.
" . . . . . hofapothek G. J. Romijn & Zn.	" . . . . . " de Vries.
Assen . . . . . apotheek R. Karsten.	Leeuwarden . . . . . " J. Peterls.
Baarn . . . . . apotheek D. Bierhaalder, Nieuwstraat.	" . . . . . " C. Sonnega, Tweebaksmarkt 28/30.
Beverwijk . . . . . hofapothek Dr. J. P. Land.	" . . . . . " S. Tromp Visser.
Breda . . . . . apotheek A. A. Donker.	" . . . . . " C. J. de Vogel, firma T. W. v. d. Meulen, Nieuwstad K 69.
Deilt . . . . . " A. J. B. Heidema, Wilhelmijnstr. 2.	" . . . . . " J. G. A. Blanken, Hoogewoerd.
Doetinchem . . . . . " H. Blom.	" . . . . . " Boekweit, Vismarkt.
" . . . . . " B. ten Bruggen Cate.	" . . . . . " D. J. van Driessum, Mare.
Dordrecht . . . . . " Dr. Joh. v. d. Moer.	" . . . . . " J. H. van Grafhorst, Nieuwe Rijn.
Enschede . . . . . "de Roelinkorff", J. Romijn Bzn.	" . . . . . " H. Bogstra.
" . . . . . van F. Bergema.	" . . . . . " J. Dianske.
" . . . . . " C. J. Snuff.	" . . . . . " A. Rauwerda.
Franeker . . . . . " L. F. de Klerk.	" . . . . . " L. Knoppers.
Goes . . . . . " L. La Porte.	" . . . . . " J. W. v. d. Garde.
Gorinchem . . . . . " Poels & Boot.	" . . . . . " Firma Moeys & Co.
Gouda . . . . . " E. Grendel.	" . . . . . " Beker & Co., Zomerhofstraat 4.
" . . . . . " A. Latenstein.	" . . . . . " C. de Groot, Goudsche straat 88.
" . . . . . " P. Weljer.	" . . . . . " J. H. Zindler Jr., 's Gravenw. 288.
Gröningen . . . . . " S. Smeding Szn., A-Kerkhof 17.	Utrecht . . . . . Hartstein Apoth. apotheek van J. Ruys,
Den Haag . . . . . " Firma v. d. Mheen, De Riemerstr.	" . . . . . " Viel & Van Dijk.
" . . . . . Centraal-apothek "De Archipel" K. R. Nauta, Jansstr. 49.	" . . . . . " C. Koek.
Haarlem . . . . . apotheek van Begeman & Sneljens, Jansstr. 27.	" . . . . . " C. G. Baert, Rittheimsche Markt F 189.
" . . . . . " R. Duym, Keizerstraat 6.	" . . . . . " T. S. v. d. Ley.
" . . . . . " Firma van Hees, } Kleine Houtstr. 57.	" . . . . . " N. A. Ballintijn.
" . . . . . van A. P. C. Numan van Son, } Hutstr. 57.	" . . . . . " Behrens & Co., Slotlaan 24.
" . . . . . " D. L. Keur, Zijlstraat 87.	" . . . . . " H. W. A. Behrens, Houtmarkt 78.
" . . . . . " C. G. Loomeyer & Zoon.	" . . . . . " Dr. J. Oudenampsen, Overwew.
" . . . . . " Mons & Grjzeels, Lange Veerstr. 16.	" . . . . . " G. B. J. de Barbanson.
" . . . . . " H. Remmers & Zn., Kruisstr. 20.	" . . . . . " Wed. J. Rave. (180)
" . . . . . " L. Schoorl, Frans Halsstraat 2.	

# HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD

Orgaan der „Vereeniging tot Bevordering der Homoeopathie in Nederland”

Onder Hoofdredactie van: D<sup>r</sup> N. A. J. VOORHOEVE, Den Haag.

Met medewerking van de Heeren: A. DE GROOT, arts, Utrecht; P. L. VAN DER HARST, arts; D<sup>r</sup> F. W. O. KALLENBACH, Apeldoorn; J. MIEG, arts, Haarlem; D<sup>r</sup> D. K. MUNTING JR., Amsterdam; W. ROLVINK, arts, Arnhem; D<sup>r</sup> S. J. VAN ROIJEN, en J. I. A. B. VAN ROIJEN, arts, Utrecht; D<sup>r</sup> M. L. VAN DER STEMPEL, Amsterdam; D<sup>r</sup> J. VOORHOEVE, Dillenburg; J. T. WOUTERS, arts, Arnhem, en anderen.

Uitgevers: LA RIVIÈRE & VOORHOEVE — ZWOLLE.

ABONNEMENTSPRIJS:	ADVERTENTIEPRIJS:
Per jaargang, franco per post . . . . . f 1.25	Van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents :- :- :-
Voor het Buitenland, alleen bij vooruitbetaling - 1.40	Bij abonnement tegen verlaagd tarief, dat op aanvraag verkrijgbaar is. :- :- :- :- :- :- :- :- :- :- :-
Afzonderlijke nummers . . . . . - .12 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>	
Adres voor de Redactie: :- :- :- :- :-	Adres voor de Administratie: :- :- :- :-
CELEBESSTRAAT 93 — DEN HAAG.	LA RIVIÈRE & VOORHOEVE — ZWOLLE.

HET AUTEURSRECHT OP DEN INHOUD VAN DIT BLAD WORDT VERZEKERD VOLGENS DE WET VAN 28 JUNI 1881 (STBL. N° 124).

**INHOUD:** De vooruitgang der Homoeopathie in Nederland. — Uit het allopathische kamp. — Ervaringen opgedaan in de Praktijk. — Blindedarm-ontsteking. — Tuberculine-Inspuiting. — Beantwoording van vragen. — Homoeopathisch Ziekenhuis — Mededeeling. — Erratum. — Advertentiën.

## DE VOORUITGANG DER HOMOEOPATHIE IN NEDERLAND.

Bij den aanvang van dezen nieuwen jaarkring dringt zich ook nu weder de behoefte bij ons op, een blik terug te werpen op het achter ons liggende jaar, en een oogenblik stil te staan bij de vraag, of wij ten opzichte van de uitbreiding der homoeopathische geneeswijze in ons land een schrede vooruit gedaan hebben, of niet.

Ongetwijfeld, in één jaar zal op een gebied als dit de vooruitgang niet altijd zoo bijzonder in 't oog loopend zijn. De homoeopathische geneeswijze toch heeft steeds met vele tegenstanders te kampen, steeds tal van vooroordeelen te bestrijden, steeds vele hinderpalen te overwinnen. Zelfs zal het hier en daar kunnen schijnen, dat zij eer achteruit- dan vooruitliep.

Maar, geachte lezers, wanneer wij op het nu afgelopen jaar, op het jaar 1907, terugzien, dan hebben wij alleszins reden, ons te verblijden over den zeer merkbaaren vooruitgang, dien de Homoeopathie te aanschouwen geeft.

Vroeger hebben wij bij den aanvang van een nieuwen jaargang menigmaal gewezen op het toenemend aantal van voorstanders der Homoeopathie, op de wel langzaam maar toch gestadig grooter wordende rij van geneesheeren, die het „similia similibus” huldigen, zelfs ook op de meerdere belangstelling, die onze geneeswijze bij onze tegenstanders geniet.

Ditmaal evenwel kunnen wij, behalve hierop, op iets nog veel belangrijkers de aandacht vestigen, op iets waarvan de verwezenlijking lange jaren achtereen ons heeft bezig gehouden, iets dat in dit laatste jaar eindelijk tot

stand gekomen is — en wel: een inrichting tot het behandelen van zieken volgens de homoeopathische beginselen.

Den eersten Mei 1907 — wij weten het allen — werd de homoeopathische afdeling in het Diaconessenhuis te Utrecht plechtig geopend, en als geneesheer-directeur dezer afdeling geïnstalleerd de arts J. I. A. B. van Roijen.

Ziedaar een feit van beteekenis in het afgelopen jaar.

Wel scheen het voor meniggen niet zoo bijzonder belangrijk, dat een 25-tal bedden in dit Diaconessenhuis werd afgezonderd voor zieken, die zich homoeopathisch wenschten te laten behandelen. Maar wie verder zag en dieper doordacht, begreep dat hier een zaak van gewicht tot stand gekomen was, dat toen — dien eersten Mei — een gebeurtenis plaats vond, die verstrekkende gevolgen zou hebben en van overwegenden invloed zou blijken te zijn voor de verdere uitbreiding der Homoeopathie en meerdere erkenning harer beginselen.

Zeker kan men nu, nadat deze homoeopathische afdeling nauwelijks 9 maanden bestaat, nog slechts weinig zeggen van hetgeen zij tot stand brengen zal, van den zegen dien zij om zich heen zal verspreiden, van den invloed dien zij zal uitoefenen op de erkenning en aanvaarding van de waarheid der Homoeopathie door andere geneeskundigen. Daartoe is de tijd nog te kort.

Maar toch, wanneer men verneemt, dat reeds vele patiënten opgenomen werden, van wie verscheidene hersteld ontslagen konden worden, wanneer men bespeurt, dat men er met lust en ijver werkzaam is, wanneer ons ter oore komt, dat zich reeds een arts heeft aangemeld, om door de daar gevolgde homoeopathische behandeling te trachten de leer van Hahnemann te leeren kennen — dan is het niet te ontkennen, dat wij inderdaad met dit Homoeopathisch Ziekenhuis — al is het dan klein — op den goeden weg zijn, en dat er goede hope is, dat inderdaad de eerste Mei 1907 een belangrijk tijdstip in de geschiedenis der Homoeopathie in ons land worden zal.

Eén ding is en blijft evenwel de *conditio sine qua non* voor de verwezenlijking van al hetgeen wij ons voorstellen door dit Ziekenhuis te bereiken. En dit ééne is: de steun van alle voorstanders der Homoeopathie in ons land.

Zonder dien steun kan deze inrichting niet staande blijven.

Die steun is *noodzakelijk*.

Noodzakelijk van den kant der *homoeopathische geneesheeren*, noodzakelijk niet minder van de zijde dergenen, die de Homoeopathie als een helpster in den nood leerden kennen en zich daarom gaarne hare *voorstanders* noemen.

Moge die steun aan deze jeugdige inrichting in het nu voor ons liggende jaar niet worden onthouden!

Mogen de homoeopathische geneesheeren in ons land werkelijk allen het groote belang van den bloei dezer Homoeopathische afdeling in het oog blijven houden!

En mogen de voorstanders onzer geneeswijze door het verleenen van krachten, zoowel moreelen als finantiëlen steun bewijzen, dat zij niet alleen de homoeopathische geneeswijze voor zichzelf boven andere geneeswijzen verkiesen, maar dat zij ook gaarne anderen, die niet bij machte zijn zich homoeopathisch te laten behandelen, in staat willen stellen, zich in een goed ingericht, uitnemend gedirigeerd, *homoeopathisch ziekenhuis* te laten opnemen!

Het jaar 1908 geve ons in ruime mate de vervulling van dezen wensch!

REDACTIE.

## UIT HET ALLOPATHISCHE KAMP.

Het „Medisch Weekblad” van 21 December j.l. bevat het volgende bericht:

„Staatsbegroting. — Bij de behandeling in de Tweede Kamer van de begroting voor Binnenlandsche Zaken, heeft de heer Van Asch van Wijck nog eens een poging gewaagd om de homoeopathie in de Rijksuniversiteiten binnen te loodsen; hij wenschte tot hoogleeraar in de geneesmiddelleer een homoeopaath benoemd te zien, of althans iemand, die ook de homoeopathische leer kan doceeren, en zou dit van den minister een vrijzinnig standpunt noemen. De minister antwoordde, dat hij er naar zou streven om een bekwaam, niet éézijdig man tot hoogleeraar te benoemen. — Dat hopen wij allen.” —

Achter den laatsten wensch missen we een teeken, dat zou doen uitkomen, hoe schamper-ironisch deze woorden moeten worden opgevat. De redactie zou er prijs op stellen, dat de leerlingen der Rijksuniversiteiten niet-eenzijdig werden voorgelicht door een hoogleeraar in de geneesmiddelleer! Welk een breede opvatting van een allopathisch tijdschrift, niet waar?

Maar welk een wonderlijke tegenstelling met die uiting van . . . . . zelfingenomenheid is 't geen onmiddellijk op het aangehaalde volgt!

„Dr. Blocker drong nog eens aan op krachtige beteugeling der kwakzalverij.” Meer staat er niet van de rede van Dr. Blocker in de Tweede Kamer. Dat echter dezelfde spreker (vroeger allopathisch praktizeerend geneesheer) bij een opmerking aangaande de keuze van hoogleeraren op medisch gebied verklaarde, dat de homoeopathie ook rechtmatige eischen deed gelden — deze opmerking wordt doodgezwegen! De redactie acht hare lezers onnadenkend

genoeg om geen vrees te koesteren voor 't verwijt van eenzijdige voorlichting der abonnés!

Die lezers worden liever geveleid in hun bekrompen eenzijdige opvatting der geneesmiddelleer, zooals ze hun aan de staatsuniversiteiten is geleeraard, door een bericht als het volgende in het No. van 7 Nov. 1903.

„Gelukkig blijkt, dat genoemde heer (bedoeld is Dr. Mende-Ernst, homoeopathisch geneesheer te Zurich, toentertijd genoemd in verband met de vervulling van een hoogleeraarszetel te Leiden) — dat genoemde heer met zijn kwakzalveren meer verdient dan met een Nederlandsch professorstractement, en dat schijnt toch maar de hoofzaak te zijn.” —

Te boekstaven, dat Dr. Blocker aan de homoeopathie rechtmatige eischen toekent, dit acht het Medisch Weekblad natuurlijk eenzijdige voorlichting zijner lezers; maar zonder een woord van protest een artikel op te nemen met lage schimpscheuten op onze richting en hare beoefenaars, dat zal volgens deze redactie wél een bewijs van onpartijdige wetenschap zijn! Bedoeld artikel is te vinden in het nummer van 18 Juni 1904, waarin over de homoeopathie aldus gesproken wordt:

„Wij artsen kunnen al degenen, die ernstig gestudeerd hadden, en later tot de homoeopathie overgingen, alleen met een zeer deelnemend glimlachen beschouwen, want zij zijn voor ons geen wetenschappelijke geneeskundigen meer.” — „Aangezien zooveel bare onzin in de homoeopathie is opgebouwd, kan een wetenschappelijk arts onmogelijk met een homoeopaath over een ernstig ziektegeval spreken of zelfs met hem consulteren.” — „De houding der wetenschappelijke geneeskunde kan daarom nooit zóó zijn, dat zij de homoeopathie als volwaardig beschouwt.” — „De uitdrukking kwakzalver dekt zich wel niet geheel met de uitdrukking homoeopaath, doch in de beoordeeling der homoeopathie staat men op het standpunt, dat zij is — onzin.” — „De wetenschappelijke geneeskunde heeft sedert het begin der vorige eeuw den staf over de homoeopathie gebroken en verklaart: Zij bestaat voor ons niet; ze is in geen enkel opzicht van nut; maar schade berokkenen kan ze wel.” — „Men kan zich niet voorstellen, hoe een man, die de geneeskunde bestudeerd heeft, uit overtuiging homoeopaath kan zijn.” — „Wanneer een arts straffeloos kwakzalver kan worden genoemd, dan is het de homoeopaath.” — „Niet dikwerf genoeg kan er in 't publiek getuigenis worden afgelegd, wat de wetenschappelijke geneeskunde van de homoeopathie denkt, en welke mate van achting zij voor haar aanhangers koestert. Dit moge den geneeskundige, die de neiging bemerkt zich tot de homoeopathie te wenden, er van afhouden dezen ongelukkigen stap te doen!”

Zonder blikken of blozen worden deze schandelijke betichtingen aan de lezers van het Medisch Weekblad voorgezet. Geen enkel redactielid, geen der doctoren De Buck, Elias, Mendes da Costa, Moll, Nolst Trenité, Van de Poll, Renssen, Westhoff, Vrijheid, Denekamp, die door een mannelijk protest getuigenis aflegt van verzet tegen deze ieder ontwikkeld mensch onwaardige ketterjagerij. In ieder ander geval zou deze nalatigheid hun door elk collega als een schandvlek worden aangewreven.

Zonder blikken of blozen verklaart die Redactie, dat zij hoopt, dat bij de bezetting van den Utrechtschen leerstoel 't hooger onderwijs niet aan ééne richting eenzijdig zal

worden gebonden! Een minister van Binnenlandsche Zaken moge bij lezing van 't vorige wel bedenken, hoe bij 't binnenloodsen van een „wetenschappelijk geneesmiddelkenner, naar 't recept van 't Medisch Weekblad" de poorten der collegezaal voor eenzijdigheid en benepenheid wederom ten volle worden opengezet.

De wetenschappelijke geneeskunst! Welke? Die, waarvan Claude Bernard in 1849 aldus spreekt: „De wetenschappelijke geneeskunst, die ik belast ben u te onderwijzen, *bestaat niet.*"? en waarvan prof. Hayem in 1902 schrijft: „De geneeskunst biedt het treurige schouwspel aan, geheel zonder fondamente te zijn"? Die wetenschappelijke geneeskunst, die dringend een hoogleeraar eischt om ze aan de medische studenten in te prenten; maar welke zij den rug zullen toedraaien, als ze eenmaal de geweldige verantwoordelijkheid voor hun handelingen aan het ziekbed hebben ervaren? Die officiële geleerdheid, die zij als veelal onnutte ballast verwerpen om zich dan te wenden tot . . . de homoeopathie? O neen, gij lezer met uw argeloos vertrouwen — neen, tot . . . kwakzalversmiddelen, waarvan de samenstelling hun gewoonlijk onbekend is? 't Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde van 16 Nov. j.l. bevat het volgende ingezonden stuk van den arts E. J. ABRAHAMS:

#### VOORSCHRIJVEN VAN KWAKZALVERSMIDDELEN DOOR GENEESKUNDIGEN.

Wanneer men den tegenwoordigen apotheker vermaant geen kwakzalversmiddelen te etaleeren of te verkoopen — een euvel dat groote afmetingen heeft aangenomen, — dan krijgt men bijna stereotyp ten antwoord: Wat wilt gij, uw eigen collega's schrijven dien rommel voor. En als men dit niet gelooven wil, dan komen — helaas — de bewijzen.

Het schijnt, dat de goede tijd, waarin geen medicus iets voorschreef, waarvan hem de samenstelling en werking niet bekend was, lang vervlogen is. De specialité's waarmede wij worden overstroomd, worden maar al te vaak voorgeschreven door verschillende medici, zonder dat behoorlijk gedocumenteerde bewijzen zijn bijgebracht, dat men hier met iets betrouwbaars te doen heeft. Dat dit een fout is, zal ik hier niet behoeven te betoogen, maar dat deze fout betrekkelijk veel wordt gemaakt, evenmin. Mij verhaalt een apotheker, dat hij zich steeds haast de nieuw uitgekomen specialité's aan te schaffen, vooral als zij fraai verpakt zijn, want hij weet zeker, dat zij dan binnen enkele dagen door een geneesheer worden voorgeschreven. Erger nog. Verschillende apothekers krijgen tegenwoordig recepten: R. Abdysiroop. Wij weten, dat dit goedje wordt aanbevolen als onfeilbaar tegen borst- en longtering, tegen asthma, enz., dat het heet gemaakt in het klooster Santa Paulo te Cartagena (een vieze speculatie op het geloof van een deel van het publiek) en dat inderdaad een zekere Van den Akker te Rotterdam de fabrikant is.

Het is mogelijk, dat een geneesheer een mengsel van water, aardappelsiroop, kaneelzuur en een spoor salicyl voor hoestende patiënten bijzonder aanbevelenswaardig vindt, maar waarom hij dan geen recept geeft, waarop behoorlijk de doses, welke hij verlangt, zijn opgegeven en waarom dit voorschrift een gulden moet kosten, ziet, dat is mij niet duidelijk.

Karox compound, aanbevolen tegen honderd en een kwalen, had nog geen twee dagen in de couranten aangekondigd gestaan of er waren medici, die voorschriften afgaven: R. Karox compound; ziet, dat is eenvoudig treurig. Is men overtuigd, dat men dergelijke prullenboel voorschrijvende, den patiënt een praeparaat van constante samenstelling geeft? Weet men dus nauwkeurig hoeveel de zieke krijgt? Ik mag toch aannemen, dat degeen die zulk spul voorschrijft, ook weet wat er in zit?

En dan de reclame, die een zoodanig recept maakt. Uit één zoo'n voorschrift besluit het publiek — en dat is volkomen begrijpelijk, — dat men hier met een waardevol medicament heeft te doen. Het middel wordt daardoor als het ware van een brevet van deugdelijkheid voorzien. Buren en kennissen wordt medegedeeld, dat het middel door den dokter is voorgeschreven, en dat *dit* middel dus nu eens geen kwakzalverij is. Eén zoo'n recept doet meer kwaad dan verschillende advertenties.

Voelt gij het dan niet, gij medici, — voelt gij het dan niet, dat gij op deze wijze de kwakzalverij krachtdadig steunt, dat gij apothekers dwingt dergelijk spul in huis te hebben, dat gij uwen stand onberekenbaar schade doet en in de voornaamste plaats, dat gij door uwe voorschriften belangrijke schade toebrengt aan de volksgezondheid, iets dat toch zeker niet de taak van den geneesheer kan worden genoemd?

In de hoop, dat deze regelen zullen worden gelezen door hen wien het aangaat, en de redactie dankzeggende voor de verleende plaatsruimte,

Amsterdam, Nov. 1907.

E. J. ABRAHAMS.

Voor menig homoeopathisch geneesheer zal dit stuk nog een verrassing zijn geweest, hoe overtuigd hij ook moge wezen van de nadeelen, die de beperkte en eenzijdige geneesmiddelkennis der allopathen noodzakelijk met zich medebrengt. Voor menig ander behooren deze feiten tot zijn dagelijksche ervaringen, als patiënten uit allopathische behandeling zich tot de homoeopathie wenden. Tot hen een enkel woord. Men diene er voor te waken, dat de schroom voor onrechtvaardige verdachtmaking der allopathie voert tot een stilzwijgend dulden van het kwaad, dat de aanhangers van allopathische opvattingen aan de zieken berokkenen. Men durve dit kwaad openlijk te noemen, om den zegenrijken vooruitgang, die de algemeene oordeelkundige toepassing van het homoeopathisch beginsel tengevolge zal hebben, aan de tegenstanders des te nadrukkelijker in het gemoed te prenten. Die schroomvalligheid om bij de erkenning van het goede der allopathie, tevens hare afdwalingen in ondubbelzinnige woorden te kenschetsen, die toegeeflijkheid tegenover ergerlijke misstanden, leidt als vanzelf tot zwakheid jegens verkeerde insluipsels in het eigen stelsel; en reeds daarom dient ieder overtuigd aanhanger van ons voortreffelijk systeem zijn neiging tot gemakzuchtige vredelievendheid tegen te gaan; integendeel zich te stalen in den strijd, die van den vooruitgang der ideeën onafscheidelijk is. Die militante homoeopathie zal, naar 't mij voorkomt, voor een alzijdige ontwikkeling der geneeskunst wenschelijker blijken dan een homoeopathie, zoo ras getemd en gebreideld als een der beoefenaren in de onfrissche atmosfeer der universiteiten door muren van behoudzucht en daken van vooroordeel heen, voor het gouden licht van vrije wetenschap duurzaam een bres moet breken.

De lezers van dit Maandblad zijn bekend met den naam van Prof. Schulz uit Greifswald, wiens arbeid door ons homoeopathen met ingenomenheid is begroet als een manmoedig optreden ten gunste van het beginsel der homoeopathie. Prof. Schulz maakt in zijn werken telkens melding van onze geneesmethode en erkent, hoe de homoeopathie reeds lang talrijke geneesmiddelen met vrucht heeft aangewend, waarvan hij 't gebruik op bepaalde gronden wil aanbevelen. Een leerling van den homoeopathischen professor Bakody te Buda-Pesth heeft reeds vóór jaren aangetoond, hoe de laatste reeds duidelijk had verkondigd, wat Prof. Schulz eerst later te berde heeft gebracht, wat door dezen niet is tegengesproken. Menig beginnend homoeopaath studeert dan ook 't eerst onder Schulz, alvorens zich met de borst op de leer van Hahnemann toe te leggen.

Prof. Schulz heeft onlangs een degelijk werk uitgegeven over de werking en het gebruik van anorganische geneesmiddelen.

Dit boek wordt nu in een allopathisch tijdschrift zeer geprezen door een Dr. Schmey, uit Beuthen O. S. Met verbazing leest men echter de slottirade: „ik moet er nog nadrukkelijk op wijzen, dat de beschouwingen van Prof. Schulz niets gemeen hebben met de homoeopathie, waarvan ze zich door haar beslist wetenschappelijken grondslag volkomen onderscheiden.”

„Hoe is 't mogelijk,” zal Prof. Schulz uitroepen. Bij homoeopathen-vreters is alles mogelijk; de allopathische lezers slikken ook deze „eenzijdigheid” — we zullen nog parlementair blijven, met recht verontwaardigde lezer! — met huid en haar; zoo zuur is hun stemming, dat ze deze enorme leugen nog zonder bezwaring van hun beter ik kunnen verduwen!

't Medisch Weekblad kan blijkbaar nog eenige jaren gerust zijn; voor de wetenschappelijke geneeskunde bestaat de homoeopathie nog altijd niet.

En daarna? Och, storen we toch den gemoedsvrede der redactie van ons „Medisch Weekblad” niet; op de lauweren, in een fieren wetenschappelijken strijd verworven, is ze zoo welbehagelijk ingedommeld. Sst!

J. T. W.

## ERVARINGEN OPGEDAAN IN DE PRAKTIJK.

In een vorig artikel onder bovenstaand opschrift heb ik getracht aan te toonen, hoezeer het niet geneeskundig publiek een enkel verschijnsel van een ongesteldheid verwacht met hetgeen den arts bij onderzoek blijkt, de aard van de ziekte te zijn. Hij zal dan bij verschillende patiënten, die over hetzelfde verschijnsel klagen, meermalen bij nader onderzoek tot geheel verschillende diagnoses komen. Hij zal dan, behalve de bij hen gemeenschappelijke klacht zóóveel verschil vinden, dat wat voor den een nuttig is, voor den ander van geen dienst kan zijn. De door mij medegedeelde gevallen van hoofdpijn, opgenomen in een vroeger nummer van dit Maandblad, hebben zeer verschillende middelen vereischt; de klachten der patiënten over die pijn alleen waren geheel onvoldoende voor een goede keus van het geneesmiddel; wat er verder was te ontdekken, wees den weg aan; en door dien te volgen, herstelde de zieke en verdween tevens de hoofdpijn.

Veelvuldig zijn ook de klachten over habitueele verstopping, hardlijvigheid. Hiermede bedoel ik nu niet die gevallen, dat iemand ten gevolge van een diëtfout, het

tijdelijk gemis van gewone beweging of lichamelijke inspanning of door andere dergelijke oorzaken één of een paar dagen den gewonen stoelgang overslaat. Dat komt spoedig weder terecht, en de gewone ontlasting kan bevorderd worden door het gebruik van sappige vruchten of een paar glazen water. Met de habitueele verstopping, hardlijvigheid, bedoel ik die gevallen, dat de ontlasting niet geregeld dagelijks komt, somtijds verscheidene dagen kan overslaan en dan moeilijk is. De patiënten zeggen dan, dat zij er geregeld iets voor moeten innemen en gebruiken dan niet de hulpmiddelen, die gevonden worden in een verandering van levenswijze, maar grijpen naar geneesmiddelen, en dan bij voorkeur naar die hevig werkende middelen, waarvoor zich een arts twee malen bedenkt, voordat hij die voorschrijft. Wegens de gemakkelijke wijze van innemen worden liefst de pillen genomen, die onder verschillende namen verkrijgbaar zijn en die in de couranten als geheel onschadelijk worden aanbevolen. Bij dat „onschadelijk” moet echter de lezer een groot vraagteeken zetten, maar het veelvuldig gebruik van dergelijke middelen is voor de fabrikanten een belangrijke bron van inkomsten, zooals blijkt uit de geschiedenis van Holloway, die door zijn zalf en pillen een rijk man is geworden.

Maar ook andere dan de drastische, hevig werkende middelen zijn niet zoo onschuldig als men dikwijls meent; en dat laat zich begrijpen, als men let op de algemeene werking van geneesmiddelen. Van eenige ziekteverschijnselen bestaat ook het omgekeerde en dat is evenzoo met hetgeen geneesmiddelen in hunne werking op het gezonde organisme vertoonen. Om bij ons onderwerp te blijven — diarrhee en verstopping staan tegenover elkander, en nu leert de ervaring bij zieken en het onderzoek van artsenijen, dat als een van die beide verschijnselen ophoudt, het ander volgt. Als dus iemand iets inneemt, waardoor stoelgang wordt veroorzaakt, dan moet daarop noodzakelijk in meerdere of mindere mate verstopping volgen, en dat is juist het kwaad der laxemiddelen; zij veroorzaken ontlasting ten koste van de daarop volgende verstopping. Gebruikt men wegens habitueele verstopping zulke middelen, dan komt er ontlasting, maar daarop volgt hardnekkiger verstopping. Neemt men b. v. een der bovenbedoelde pillen, dan zal die den eersten tijd helpen; later moet men er twee nemen en zoo klimt dat op tot een groot aantal pillen, die dan veelal niet zoo goed werken als vroeger één enkele. De verstopping wordt nog hardnekkiger en het gebruik van die middelen is dus uit den boeze.

Zonder twijfel kunnen zich gevallen voordoen, dat het toedienen van een middel tot ontlasting nuttig en noodig kan zijn, maar dat te beoordeelen ligt op den weg van den arts en niet van een niet-geneeskundige, die licht meer kwaad dan goed kan doen. Vooral kan veel kwaad gedaan worden, als de hardlijvigheid het gevolg is van iets anders dan trage werking der ingewanden. Er kunnen geheel andere oorzaken zijn, b. v. een slepende maagkwaal, een leverlijden, enz. enz., waarvan de hardlijvigheid een gevolg is. Dat kunnen gevallen zijn, waar zelfs de beste arts voor een moeilijk vraagstuk komt te staan. Bij een eenvoudige hardlijvigheid kan ook zonder geneesmiddelen veel gedaan worden door regeling van de levenswijze, waarvan hier een paar voorbeelden uit mijne ervaring.

De heer . . . staat des morgens op, ontbijt, gaat met den tram naar zijn kantoor, waar hij zit; komt met den

tram terug, zit aan tafel, zit des avonds te lezen en is hardlijvig. Mijn raad was het geld, dat voor tramkaartjes bestemd was, te besteden aan schoenzolen en te huis eenigen lichamelijken arbeid te verrichten.

Van een dame, die hinder had van trage en moeilijke ontlasting, vernam ik omtrent hare levenswijze, dat zij des voormiddags zich met hare huishouding bemoeide en daardoor veel in beweging was. Des namiddags ging zij geregeld wandelen, boodschappen doen en bezoeken afleggen, zoodat te veel rust en stilzitten niet de oorzaak der hardlijvigheid kon zijn. Bij navragen vernam ik, dat zij zoo goed als in het geheel geen groenten of fruit at, terwijl hetgeen zij dronk, zich dagelijks beperkte tot 3 of 4 kleine kopjes. Het ligt voor de hand, dat hier de oorzaak der hardlijvigheid was te zoeken. Mijn raad was dan ook: groenten, vooral bladgroenten te gebruiken en sappige vruchten te eten, geen laxeermiddelen te nemen, maar meer te drinken. Wegens andere klachten, die hier niet ter zake doen, schreef ik haar een geneesmiddel voor.

Kan door verbeterde levenswijze bij de habitueele hardlijvigheid veel gedaan worden, dikwijls moet toch naar rechtstreeksche middelen gegrepen worden. Is die hardlijvigheid niet meer, dan wat men zou kunnen noemen een neiging tot verstopping, dan is een eenvoudig, zeer dikwijls afdoend middel, des avonds bij het te bed gaan een goed glas water te drinken. Wordt de zaak daardoor en door verbeterde levenswijze niet verholpen, dan zijn eigenlijke medicamenten op hunne plaats. Welk middel voor elk bijzonder geval het passende zal zijn, hangt af van den geheelen toestand van den patiënt. De keus is ruim genoeg en juist daardoor dikwijls moeilijk. Van het groote aantal middelen, die in aanmerking kunnen komen, noem ik slechts dit zestal: Aesculus, Lycopodium, Natr. mur., Nux vomica, Sepia en Sulfur, die in aard zeer uiteenloopen, maar die toch elk in het passende geval dienst kunnen doen bij habitueele verstopping. Het ligt dus voor de hand, dat niet-geneeskundigen vaak voor een moeilijk vraagstuk komen te staan en niet gemakkelijk een goede keus kunnen doen. De arts zal zich niet laten leiden door dit enkele verschijnsel, maar zijne beslissing laten afhangen van hetgeen overigens van den patiënt kan worden waargenomen, zoodat niet zelden een verschijnsel, waaraan niet veel waarde werd gehecht, de keus doet beslissen.

D<sup>r</sup> S. J. v. R.

## Blindedarm-ontsteking.

Blindedarm-ontsteking is een onderwerp, dat niet alleen in de geneeskundige vakliteratuur, maar ook in de dagbladen tot de zoo te zeggen dagelijksche onderwerpen behoort. Niet alleen dat het groote publiek van *blindedarm-ontsteking* spreekt, maar zelfs het woord *Appendicitis* heeft burgerrecht verkregen.

Wat is het verschil tusschen beide, en wat is de beteekenis voor ons welzijn? Wat zijn in het kort de verschijnselen en hoe moeten ze zoo ongeveer behandeld worden? Wij schrijven „zoo ongeveer”, want een algemeen geldende behandelingswijze kan niet gegeven worden. Ieder individu en iedere aandoening moet op zichzelf beschouwd en behandeld worden; dit alles in den breede te behandelen zou zeker de ruimte van dit blad en den aard van de hierin te plaatsen stukken niet toelaten.

In ieder geval achten wij ons verplicht voorop te stellen, dat een algemeene behandeling, zooals de *chirurgen* dit tot nu toe deden, d. w. z. op een blindedarm-ontsteking afvliegen *als een stier op een roode lap*: de *appendix* verwijderen, zoodat we de menschheid kunnen verdeelen *in een helft zonder appendix en een helft met appendix, door ons afgekeurd wordt. Ieder geval moet voor zichzelf beslissen.* Wij achten het bepaald verkeerd, dat, wanneer wij bij een patiënt *blindedarm-ontsteking* constateren, die patiënt direct een angstig gezicht moet zetten en vragen: „*dokter, moet ik dus geopereerd worden?*”

Wat is een *blindedarm-ontsteking* of *typhlitis* en wat is een *appendicitis* of *ontsteking van het wormvormig aanhangsel*?

In de *rechter-liesstreek* gaat de dunne darm over in den *dikken darm*; daar ter plaatse bevindt zich een klep, die belemmert, dat de *half verteerde* of *dun vloeibare* voedselmassa uit den dikken darm terugvloeit naar den dunnen darm tijdens de darmsamentrekkingen. Die klep zit niet juist aan het begin van het z. g. opstijgende deel van den dikken darm, maar iets hooger; daardoor zit nog een zakvormig deel van den dikken darm er onder. *Dit deel heet de blindedarm, wijl het naar onder geen opening heeft*, behalve een kleine, die uitmondt in het zoogenaamde *wormvormige aanhangsel*.

Dit *wormvormige aanhangsel* of *appendix* is aan het andere einde, dat van den darm afgekeerd is, gesloten. Het bevat vele kliertjes en is een orgaan, dat vermoedelijk wel eenig doel heeft voor onze lichamelijke huishouding, maar dat doel is tot nu toe onbekend. Men weet er alleen van, dat het gemakkelijk in ontsteking overgaat. Die ontsteking kan tot ettervorming leiden, wat evenwel vaak, maar niet altijd het geval is. Ook kan die ontsteking zich voortzetten op het aansluitende darmdeel, n.l. den bovenbeschreven blindedarm. De *blindedarm* kan evenwel ook zelfstandig door nader te bespreken oorzaken in ontsteking overgaan. De ontsteking van den appendix en van den blindedarm kan, wanneer ze heftig is, op alle naburige lichaamsdeelen overgaan en derhalve ook op het buikvlies, welk buikvlies den *blindedarm* en het *wormvormige aanhangsel* omgeeft.

Dit is een zeer ernstige toestand, maar komt gelukkig niet zoo vaak voor als de veelvuldigheid van *appendicitis* en *typhlitis* (voor de beteekenis zie hierboven) wel zouden doen verwachten.

Vroeger sprak men bijna alleen van *typhlitis*, en beschouwde de *appendicitis* als bijzaak, of als gevolg van de eerste; tegenwoordig heeft men juist de tegenovergestelde opvatting, en grondt dit o. i. terecht op de veelvuldige waarnemingen bij de verrichte operaties.

De ziekte-beschrijving geeft geen of weinig verschil, want ziet men de andere geneeskundige studiewerken na over *typhlitis*, dan krijgt men een ziektebeeld, dat tot in de kleinste bijzonderheden op de tegenwoordige beschrijving van de *appendicitis* van toepassing is.

Wat zijn de oorzaken?

Vroeger nam men reeds aan, vooral mei het oog op het ontstaan van de typhlitis (wij blijven de vreemde woorden gemakshalve gebruiken), dat *slechte stoelgang, met ophooping van ingedroogd oude drekstoffen, koudevatten, het doorslikken van vruchtenpitten*, e. d. de bronnen van dit kwaad waren. Ook thans gelden deze momenten nog. Het schijnt evenwel, dat ook de *Influenza* en de *ontsteking der amandelen* deze ontsteking ten gevolge kunnen



hebben. In hoever dat alles waar is, daarover is men het nog niet geheel en al eens.

Op iederen leeftijd komen de beide aandoeningen voor, maar het meest op jeugdigen leeftijd.

De *verschijnselen* zullen hier gezamenlijk behandeld worden, wijl ze voor den geneesheer moeilijk te scheiden zijn; voor den niet-geneeskundige is dat nog moeilijker en zelfs geheel onmogelijk.

De patiënt klaagt vaak over heftige pijn in den rechter-onderbuik; heeft stoornissen in darmfuncties, koorts (39°-40°). De pols is versneld, enz., de gelaatstreken zijn pijnlijk verwrongen. De tong is nu eens vuil, dan weder schoon; er is braakneiging en vaak braken. De patiënt braakt dan spijsresten, gal en soms drekstoffen; hevige dorst, en onrustige door hevige pijn onderbroken slaap. Bij het onderzoek van den buik vindt men de rechter-liestreek meest meer uitgezet dan de linker, en door den buikwand heen kan de geneesheer bij nauwkeurig onderzoek meestal een zwelling voelen, soms is deze zwelling worstvormig.

Wordt de darm snel ontledigd, dan ziet men dikwerf spoedige beterschap intreden. Dit verloop is vooral dan het geval, wanneer men alleen een *typhlitis* heeft, door ophooping van drekstoffen ontstaan. Krijgt men dit verloop niet, dan wordt de toestand ernstiger, waarop we hier niet zullen ingaan.

De *ontsteking van het wormvormige aanhangsel* geeft dezelfde verschijnselen; gewoonlijk is het begin meer plotseling, heviger, de zwelling geringer. Zij geeft evenwel vaker aanleiding tot uitbreiding der ontsteking op naburige organen van meer of minder ernstigen aard, soms zelfs levensgevaarlijk. Is de ontsteking op naburige organen overgegaan, dan krijgt men verschijnselen, die van die organen afhankelijk zijn, o. a. pijn bij de urinelozing, bemoeilijkte en pijnlijke stoelgang en tal van andere bezwaren.

Er kan zich een etterzak vormen in en om appendix en blindedarm. Deze etter kan zich door den darm ontlasten, wat de gunstigste afloop is; maar de etterzak kan ook in de buikholte ontledigd worden. Een doodelijk aflopende buikvliesontsteking is dan het gevolg.

De typhlitis door drekophooping ontstaan, kan in enkele dagen afloopen. Heeft zich evenwel om en achter den blindedarm een ontsteking gevormd, dan kan, indien die ontsteking niet op het buikvlies overgaat, het ziekteproces dagen en maanden duren, alvorens absolute genezing intreedt.

(Wordt vervolgd.)

D<sup>r</sup> M. L. v. d. S.

## Tuberculine-Inspuiting.

In de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* kwam onder de rubriek: **Wetenschappelijke Berichten** een aardig artikel voor, naar aanleiding van de verschijning van het werkje over de „Tuberculine-inspuiting van Denys” door Dr. A. C. A. Hoffman. Aangezien het onzen lezers zeker interesseeren zal, wenschen wij dit artikel hier te laten volgen:

„Of de isopathie, de leer die, in 't kort gezegd, besmettelijke ziekten wil genezen of voorkomen door de kiemen dier ziekten of de door hen in het lichaam afgescheiden vergiften in het lichaam te brengen, nog eens de brug zal vormen, waarop homoeopathie en allopathie elkander de verzoenende hand

zullen reiken, zouden wij niet durven voorspellen. Bebring, de groote isopaath, heeft het beginsel van de homoeopathie, „naar den tegenwoordigen stand onzer kennis,” „nog zoo kwaad niet” genoemd, mits onbevoegden er niet mee kwakzalveren; Lombroso heeft bij de opening van een homoeopathisch ziekenhuis de meening uitgesproken, dat de homoeopathie „de kiemen van de geneeskunde der toekomst in zich bevatte”; aan de Parijsche hoogeschool zijn twee hoogleraren openlijk tot de homoeopathische geneeswijze overgegaan.... Misschien mag men echter verwachten, dat het tusschen allo- en homoeopathen tot grooter waardeering over en weer zal komen. De homoeopathie wendt zich althans niet af van de nieuwe geneeswijzen, die de officiële geneeskunde haar aan de hand doet.

Het boekje, dat voor ons ligt, bevat er het bewijs van. Het beschrijft na een inleiding, die meer een propaganda voor het homoeopathisch beginsel lijkt, de ervaringen, die de schrijver met de bekende bouillon van den Leuvenschen hoogleeraar Denys bij de bestrijding van tering heeft opgedaan. Schr. stelt voorop, dat de isopathische geneeswijze voor een homoeopaath veel aantrekkelijks heeft, daar z.i. de verwantschap tusschen de twee richtingen te vinden is: 1°. in het meer specifieke der geneesmiddelen; 2°. in den eisch, dat het geneesmiddel op dezelfde organen en weefsels in overeenstemmenden zin moet inwerken als de ziekte-oorzaak; 3°. in de klaarblijkelijkheid, dat wel degelijk kunnen werken de hooge verdunningen zoowel van homoeopathische middelen als van doode-stofwisselingsproducten-bevattende serums en andere inentings- en inspuitingsvloeistoffen der isopathie; en 4°. in de enkelvoudigheid van de middelen der beide nieuwere geneeswijzen.

Dr. Hoffman heeft de bouillon van Denys in den aanvang in hooger verdunning toegepast dan voorgeschreven werd. Zodoende heeft hij nooit een op een ontsteking gelijkende reactie van het bindweefsel rondom de plaats van inspuiting gezien, welke bij de gewone behandeling pleegt voor te komen. De algemeene verschijnselen, die zich bij sterke doses in den bloedsomloop, de spijsvertering, de urinewegen, op de huid en in het zenuwstelsel kunnen voordoen, bleven daarbij, op een enkele uitzondering na, ook uit. Schr. heeft de behandeling nog slechts in weinige gevallen toegepast, maar het eerste geval al dadelijk met zóó goeden uitslag, dat hij de kuur in vele gevallen als veelbelovend beschouwt. Of zij de voorkeur verdient boven de inspuitingen naar de methode van Marmorek, waarmede de artsen Hijmans en Polak Daniëls in Den Haag zulke bemoedigende proeven hebben genomen, laat hij in het midden. Uit het overzicht, dat Denys van zijn eigen waarnemingen tot September 1905 heeft gegeven, zou blijken, dat met behulp van zijn bouillon van 442 longlijders 314 in meerdere of mindere mate verbeterden, 19 stationair bleven en 109 achteruitgingen of stierven. In elk geval meent de schrijver de geneeswijze van Denys als „een der ernstigste en gelukkigste pogingen van een even ernstig en gelukkig streven van vele moderne geleerden om de lijdende menschheid tegenover den volksgeesel der tering van dienst te kunnen zijn” te mogen kenschetsen....”

## BEANTWOORDING VAN VRAGEN.

J. te Z. — Wij houden het voor vergeefsche moeite, te willen bewijzen, dat het **vegetarianisme** voor alle menschen de *beste voedingswijze* is, daar de ervaring, de geschiedenis der menschheid en de wetenschap betuigen, dat wij ons

't best bevinden bij een **gemengde voeding**, uit dierlijke en plantaardige voedingsstoffen bestaande. Het uitsluitend gebruik van plantaardige voedingsmiddelen geeft bij de meeste menschen aanleiding tot stoornissen der spijsvertering, daar men, om de noodige hoeveelheid eiwit te verkrijgen, te groote hoeveelheden dezer voedingsmiddelen moet gebruiken. Hiermede is niet gezegd, dat *het eten van vleesch* noodig is om in 't leven te blijven en gezond te zijn. Wel is daarentegen het gebruik van andere dierlijke voedingsmiddelen, zooals melk, eieren, boter, voor de instandhouding van ons lichaam, onze krachten en een duurzame gezondheid van 't grootste belang. De meeste vegetarianen maken dan ook van deze voedingsmiddelen gebruik, zoodat men ook bij hen van een *uitsluitend plantaardige voeding niet kan spreken*. Zeker is het, dat men bij het zoogenaamde **lacto-vegetabile-diëet**, d. w. z., een voedingswijze uit plantaardige voedingsmiddelen, zooals brood, aardappelen, rijst, groenten en ooft, in verbinding met melk, boter, kaas en eieren bestaande, gezond en krachtig kan zijn en blijven. Dit diëet is zelfs in bepaalde ziektegevallen als een geneesmiddel van groote waarde te beschouwen. Wat nu het **vleesch-eten** betreft, zoo kan volstrekt niet de algemeen geldige regel gesteld worden, dat het gebruik van vleesch op zich zelf reeds schadelijk is voor de gezondheid. Integendeel, wij hebben in het vleesch een der beste eiwithoudende voedingsmiddelen, dat in een klein volume sterk geconcentreerde voedingsstoffen bevat, die voor de instandhouding onzer organen en weefsels noodig zijn, en bovendien de goede eigenschap hebben, gemakkelijk verteerbaar en assimileerbaar te zijn. Voor menschen met een zwakke maag, voor reconvalescenten na acute ziekten is daarom juist het gebruik van goed toebereid malsch vleesch van groot voordeel. Daarentegen is het waar, dat het **overmatig gebruik van vleesch en eieren**, zooals dit tegenwoordig veelal gewoonte is, en ook wel als 't beste middel om gezond en sterk te worden en te blijven aanbevolen wordt, van het hygiënisch standpunt uit beschouwd, **veroordeeld** moet worden, daar dit aanleiding geeft tot ophooping van schadelijke stofwisselings-producten in verschillende organen, waarvan o. a. jicht, reumatiek, zenuwtoevallen en nierziekten het gevolg kunnen zijn. Lijders aan dergelijke ziekten doen derhalve goed, een tijd lang het gebruik van vleesch geheel te vermijden of althans zéér te beperken en in de plaats daarvan het bovengenoemd lacto-vegetabile-diëet op te volgen.

S. te H. — Als plaatsvervangend middel voor levertraan, die door sommige kinderen niet goed verdragen wordt, kan *Ossine*, een mengsel van gereinigden levertraan, eidooier en suiker, in elke apotheek verkrijgbaar, aanbevolen worden. De meeste kinderen nemen dit middel gaarne en verdragen het goed. Van het gebruik van appelmoes, met zoeten room vermengd, hebben wij dikwijls in gevallen, waar levertraan aangewezen is, goede resultaten gezien.

Dr. J. v.

## HOMOEOPATHISCH ZIEKENHUIS.

Verdere toezeggingen voor het tekort in de exploitatiekosten werden ontvangen, aan:

Jaarlijksche bijdragen: Mej. v. d. M. te Z. f 5.—, J. W. te J. f 2.50, Mej. H. J. B. te A. f 2.—, J. H. v. H. te A. f 1.—, H. B. te A. f 1.—, F. J. A. v. d. W. te A. f 1.—, J. B. te A. f 1.—, J. J. A. te A. f 1.—, Mej. C. T. te A. f 1.—, L. W. te A. f 1.—, Wed. J. J. G. te A. f 1.—, Wed. D. C. B. S. te A. f 1.—, A. C. G. B. te A. f 1.—, A. J. B. te A. f 2.50, Mevr. V. D. te M. f 2.50, Mej. R. de H. te V. f 1.—, M. te A. f 2.50.

Giften in eens: Mej. F. J. v. B. C. te U. f 100.—, W. S. D. te G. f 1.—, Baron v. L. v. H. f 50.—, Jkvr. F. v. H. f 100.—, Fürst z. S. S. te A. f 50.—, Mej. M. te A. f 1.—.

Namens den Raad van Beheer,

C. G. VERVLOET, *penningmeester*.

## MEDEDEELING.

Als nieuwe medewerker voor ons Blad is toegetreden de heer **J. I. A. B. van Royen**, Arts, Geneesheer-Directeur van het „*Homoeopathisch Ziekenhuis*” te Utrecht.

**Dr. M. L. van der Stempel**, Arts te Amsterdam, zal in dezen jaargang wederom verschillende ziekten, vooral ook kinderziekten, beschrijven en hunne behandeling met homoeopathische geneesmiddelen. Het eerste artikel handelt over **Blindedarmontsteking**.

**Dr. N. A. J. VOORHOEVE**, Arts te 's-Gravenhage en **Dr. J. VOORHOEVE**, Arts te Dillenburg, zorgen beiden voor de **Beantwoording van Vragen**; terwijl verschillende belangrijke onderwerpen op hygiënisch gebied door Dr. Voorhoeve te Dillenburg buitendien zullen worden behandeld.

## ERRATUM.

In het artikel van **Dr. Kallenbach**: „*De Overwinning der Homoeopathie*” is een storende zetfout ingeslopen. Op blad. 92 (No. 12, Jrg. 1907) regel 12 van onder staat: Reichenbachsche *Odeleer*; dit moet zijn: Reichenbachsche *Odleer*. Men gelieve deze verandering ter plaatse aan te brengen.

### ADVERTENTIËN.

#### Homoeopathische Apotheek

#### BEKER & Co.

Zomerhofstraat 4, ROTTERDAM.

Telefoon 2478. (15)

Geneesmiddelen van

Dr. WILLMAR SCHWABE.

Tevens verkrijgbaar Dr. Med. LAHMANN's Nährsalz Preparaten en de Kunstmatige minerale wateren van BOSCH & Co.

#### Homoeopathische Apotheek ZWOLLE.

Origin. verpakkingen van

Dr. Willmar Schwabe te Leipzig.

G. B. J. DE BARBANSON  
APOTHEKER.

Bethlehemsche Kerkplein.  
Telefoonnummer 140. (10)

#### Buitengewone Algemeene Vergadering

VAN DE

Vereeniging tot bevordering der Homoeop. in Nederland

op Woensdag 12 Februari a.s.,  
des n.m. te 1½ u., in het Haagsche Koffiehuis,  
Vreeburg te UTRECHT.

De Secretaris, A. J. VAN WIJK.

#### Complete Jaargangen

van het

„Homoeop. Maandblad”

verkrijgbaar ad f 1.—,  
franco na toezending  
van postwissel.

## EEN PRAKTISCH GENEESKUNDIG HANDBOEK

is: „HOMOEOPATHIE IN DE PRAKTIJK” door Dr. J. VOORHOEVE.

Beschrijving van meer dan DRIEHONDERD ZIEKTEN en hunne behandeling met homoeop. Geneesmiddelen. PRIJS f 3.—.

**HEWEL & VEITHEN te Keulen**  
 Eenige fabrikanten van  
**Dr. Med. LAHMANN'S**  
**Nährsalz Preparaten**  
 Gener.-Agent voor Nederl. en Koloniën,  
**J. BEKER, Pharm. Doct.<sup>s</sup> Apotheker,**  
**Firma JURREWITZ & Co.,**  
**ROTTERDAM.**

**VEGETABILE MELK**, uitnemend kindervoedsel, zie blz. 255 van *Homoeopathie in de Praktijk*, door Dr. J. Voorhoeve, prijs per bus f 0.95  
 Hygiënische (Nährsalz) Cacao p. blik van 1/2 Ko. . . . . - 1.80  
 Hygiënische (Nährsalz) Cacao " " " 1/2 " " " - 0.92<sup>2</sup>  
 Hygiënische (Nährsalz) Cacao " " " 1/2 " " " - 0.47<sup>2</sup>  
 Hygiënische (Nährsalz) Chocolade per 1/2 Ko. N<sup>o</sup> I, (rood papier) . . . . . - 1.50  
 Hygiënische (Nährsalz) Chocolade per 1/2 Ko. N<sup>o</sup> II, (blauw papier) . . . . . - 1.25  
 Hygiënische (Nährsalz) Extract per potje . . . . . - 1.10  
 Hygiënische (Nährsalz) Extract per doosje, toevoeging aan het voedsel van in koolien levende vogels . . . . . - 0.50  
 Hygiënische Napolitaines per etui . . . . . - 0.40  
 Nährsalz Haver Biscuits per pakje . . . . . - 0.23  
 Nährsalz Haver Cacao per carton van 1/2 Ko. . . . . - 0.60  
 Japan Soja in witte flacons . . . . . - 1.60

Brochures en Proefbussen van de Nährsalz Cacao en de Nährsalz Haver Cacao zijn gratis beschikbaar. Gebruiksaanwijzing en wenken en raadgevingen bij 't gebruik

van LAHMANN'S plant-ardige melk staan op aanvraag franco ten dien-te. (68)

De lijst der ruim honderd wederverkooopers is afzonderlijk verkrijgbaar.

**FLESCHJES voor Homoeop. Middelen** in iedere grootte en vorm, wit of geel glas, fijn uitgevoerd en op wensch zuiver gereinigd, worden geleverd door de fabriek van **E. P. HAHMANN, BARMEN (Rheinland).** (12)

**Homoeopathische Apotheek**  
**Firma J. VIEL en VAN DIJK**  
**UTRECHT, Korte Jansstraat.**

Ook verkrijgbaar de geneesmiddelen in origineele verpakking van **Dr. WILLMAR SCHWABE.** (20)

**Homoeop. Geneesmiddelen**  
 van Dr. Willmar Schwabe  
 in origineele verpakking verkrijgbaar bij (10)  
**de firma D. DE ROOIJ,**  
 Apotheek **UTRECHT,**  
 Oudegracht (Smeabr.) 115.

**AAN DE AANHANGERS DER HOMOEOPATHIE IN NEDERLAND**

heb ik de eer mede te deelen: dat ik sedert 1882 de middelen van Dr. WILLMAR SCHWABE, voorzien van het Fabrieksmerk, voor eigen rekening betrek, doch ze niet in depôt heb.

*Hoogachtend,*

**Firma Wed. T. D. Vrijdag Zijnen.**

's-GRAVENHAGE, 22 Ged. Burgwal.

(30)

**HOMOEOPATHISCHE GENEESMIDDELEN**

van Dr. Willmar Schwabe te Leipzig  
 verkrijgbaar bij (20)  
**HERDINGH en BLANKEN, Apothekers.**  
 TEL. No. 502.  
**Hoogewoerd 143 — LEIDEN.**

**Homoeop. Apotheek**  
**Firma Wed. J. RAVE**

Melkmarkt 4 (10)  
**Z W O L L E.**  
 Telefoon No. 23.  
 Origineele verpakking van  
 DR. WILLMAR SCHWABE.

**Homoeop. Apotheek.**  
**Wed. Bulterman & Cohen**  
 Hoogstraat 237,  
 hoek der Stadhuistoeg  
**ROTTERDAM.**  
 Interc. Telefoon No. 2305. (10)

**Homoeop. Apotheek**  
**Firma HERTSTEIN**  
 Goudsche straat 38,  
 hoek Meermansstraat,  
 (10) **ROTTERDAM.**  
 Telefoon interc. 3933.  
 Geneesmiddelen van  
 Dr. Willmar Schwabe.

**Homoeop. Apotheek**  
**J. H. ZINDLER Jr.,**  
 's-Gravendijkwal 283  
**ROTTERDAM.**  
 Telef. interc. 4114.  
 Geneesmiddelen van Dr. Willmar Schwabe, desgewenscht ook in origineele verpakking. (10)

**Homoeopathische Apotheken**  
 te Arnhem.  
**MIEDEMA en VAN AALST,**  
 Roggestraat 3,  
**A. SPRUIT, firma B. Miedema,**  
 Steenstraat 49. (20)

**Centrale Homoeopathische Apotheek van Dr. Willmar Schwabe, Leipzig.**

(De grootste en meest beroemde homoeopathische Apotheek der wereld.)

Levering van alle Homoeopathische geneesmiddelen, Moedertincturen, vloeibare verdunningen, korrels en gecompriëerde tabletten, IN ORIGINEELE VERPAKKINGEN, voorzien van nevenstaande fabrieksmerken, huisapotheken, boeken, enz. enz. Gevestigd voor Holland in de **HERTEN-APOTHEEK** te **ZAANDAM,**

Eigenaar **F. VAN DIJK Jzn., Pharm. Doct.<sup>s</sup> Apoth.**

en in de **LEEUWEN-APOTHEEK, Bakkerstr. 15 te ARNHEM, Eigenaar A. C. PLIESTER, Apoth.**

Verder verkrijgbaar in de volgende apotheken te:

Amsterdam . . . . .	apothek van J. Warmolts, Vijzelstraat 180.	Haarlem . . . . .	apothek van Firma v. Tubergen, Gr. Houtstr. 141.
" . . . . .	G. Schipper, Weesperzijde.	Harlingen . . . . .	Mevr. Wed. Snijder.
" . . . . .	J. Sol, Rozegracht, Volksapoth.	" . . . . .	" de Vries.
Alkmaar . . . . .	Firma Schouten & Co.	Heerenveen . . . . .	M. Bouma Lzn.
Apeldoorn . . . . .	J. A. Roelise.	Hilversum . . . . .	Van Heemskerck Düker.
" . . . . .	G. J. Romijn & Zn.	" . . . . .	de Vries.
Assen . . . . .	R. Karsten.	Leeuwarden . . . . .	J. Peteris.
Baarn . . . . .	D. Bierhaalder, Nieuwstraat.	" . . . . .	C. Sonnega, Tweebakmarkt 23/30.
" . . . . .	Dr. J. P. Land.	" . . . . .	S. Tromp Visser.
Beverwijk . . . . .	A. A. Donker.	" . . . . .	C. J. de Vogel, firma T. W. v. d.
Breda . . . . .	A. J. B. Heidema, Wilhelmijnstr. 2.	" . . . . .	Meulen, Nieuwstad K 62.
Delft . . . . .	H. Blom.	Leiden . . . . .	J. G. A. Blanken, Hoogewoerd.
Doetinchem . . . . .	B. ten Bruggen Cate.	" . . . . .	Boekweit, Vriechmarkt.
" . . . . .	Dr. Joh. v. d. Moer.	" . . . . .	D. J. van Driessum, Mare.
Dordrecht . . . . .	de Rozijnkorf, J. Romijn Bzn.	" . . . . .	J. H. van Grafhorst, Nieuwe Rijn.
Enschede . . . . .	van F. Bergema.	Maassluis . . . . .	H. Bogtstra.
" . . . . .	C. J. Snuff.	" . . . . .	J. Dienske.
Franeker . . . . .	L. F. de Klerk.	Makkum . . . . .	A. Rauwerda.
Goes . . . . .	L. La Porte.	Meppel . . . . .	L. Knoppers.
Gorinchem . . . . .	Poels & Boot	Middelburg . . . . .	J. W. v. d. Garde.
Gouda . . . . .	E. Grendel.	Nijmegen . . . . .	Firma Moeys & Co.
" . . . . .	A. Latenstein.	Rotterdam . . . . .	Beker & Co., Zomerhofstraat 4.
" . . . . .	P. Weijer.	" . . . . .	C. de Groot, Goudsche straat 38.
Groningen . . . . .	S. Smeding Szn., A-Kerkhof 17.	" . . . . .	J. H. Zindler Jr., 's Gravend. w. 283.
Den Haag . . . . .	Firma v. d. Mheen, De Riemerstr.	Utrecht . . . . .	apothek van J. Ruys.
" . . . . .	Centraal-apothek "De Archipel" K. R. Nauta, Javastr. 49.	" . . . . .	Viel & Van Dijk.
Haarlem . . . . .	apothek van Begeman & Snelijns, Jansstr. 27.	" . . . . .	C. Koek.
" . . . . .	R. Duym, Keizerstraat 6.	Velp bij Arnhem . . . . .	C. G. Baert, Ritthemsche Markt F 189.
" . . . . .	Firma van Hees, Kleine Houtstr. 57.	Vlissingen . . . . .	T. S. v. d. Ley.
" . . . . .	A. P. C. Numan van Son, } Houtstr. 57.	Weesp . . . . .	N. A. Ballintijn.
" . . . . .	van D. L. Keur, Zijlstraat 87	Zelst . . . . .	Behrens & Co., Slotlaan 24.
" . . . . .	C. G. Loomeyer & Zoon.	Zutphen . . . . .	H. W. A. Behrens, Houtmarkt 78.
" . . . . .	Mons & Grijseels, Lange Veerstr 16	" . . . . .	Dr. J. Oudenamp en, Overwolv.
" . . . . .	H. Remmers & Zn., Kruisstr. 20.	Zwolle . . . . .	G. B. J. de Barbanson.
" . . . . .	L. Schoorl, Frans Halsstraat 2.	" . . . . .	Wed. J. Rave. (180)

# HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD

Orgaan der „Vereeniging tot Bevordering der Homoeopathie in Nederland”

Onder Hoofdredactie van: D<sup>r</sup> N. A. J. VOORHOEVE, Den Haag.

Met medewerking van de Heeren: A. DE GROOT, arts, Utrecht; P. L. VAN DER HARST, arts; D<sup>r</sup> F. W. O. KALLENBACH, Apeldoorn; J. MIEG, arts, Haarlem; D<sup>r</sup> D. K. MUNTING JR., Amsterdam; W. ROLVINK, arts, Arnhem; D<sup>r</sup> S. J. VAN ROIJEN, en J. I. A. B. VAN ROIJEN, arts, Utrecht; D<sup>r</sup> M. L. VAN DER STEMPEL, Amsterdam; D<sup>r</sup> J. VOORHOEVE, Dillenburg; J. T. WOUTERS, arts, Arnhem, en anderen.

Uitgevers: LA RIVIÈRE & VOORHOEVE — ZWOLLE.

ABONNEMENTSPRIJS:	ADVERTENTIEPRIJS:
Per jaargang, franco per post . . . . . f 1.25	Van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents :: :: ::
Voor het Buitenland, alleen bij vooruitbetaling - 1.40	Bij abonnement tegen verlaagd tarief, dat op aanvraag
Afzonderlijke nummers . . . . . - .12 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>	verkrijgbaar is. :: :: :: :: :: :: :: :: :: :: ::
Adres voor de Redactie: :: :: :: :: ::	Adres voor de Administratie: :: :: :: ::
CELEBESSTRAAT 93 — DEN HAAG.	LA RIVIÈRE & VOORHOEVE — ZWOLLE.

HET AUTEURSRECHT OP DEN INHOUD VAN DIT BLAD WORDT VERZEKERD VOLGENS DE WET VAN 28 JUNI 1881 (STBL. N<sup>o</sup> 124).

INHOUD: Doeltreffende Philantropie. — Uit de Praktijk — Het zevende Internationaal homoeop. Congres. — Slechte manieren. — Ingezonden. — Beantwoording van vragen. — Verspreiding van Ons Blad. — Advertentiën.

## DOELTREFFENDE PHILANTROPIE.

Tot de onderwerpen, die almede aan de orde van den dag zijn in dit jaargetijde, behoort zeer zeker ook de philantropie, het helpen van ongelukkigigen en armen, die in de gure wintermaanden wel het allermeeste hebben te lijden. Dit jaar wordt er, met de algemeene malaise en de groote werkeloosheid, al bijzonder veel geleden. Geen wonder dan ook, dat weldenkenden bijeenkomen en middelen beramen om aan die ellende tegemoet te komen, verzachting aan te brengen, en op de been te houden wie anders zouden bezwijken. Hoe goed en nuttig dat werk moge zijn, het is echter toch meestal slechts tijdelijke hulp, omdat men zoodoende de oorzaak van het kwaad veelal niet kan wegnemen.

Eén vorm van philantropie is er echter, die doeltreffend is, die genezend werkt, die de bron van de ellende wegneemt en weer geluk en welvaart kan brengen, waar voorheen droefheid en armoede zetelden. Waar ziekte den man, vader en kostwinner, of de moeder en verzorgster van het gezin aan het bed bindt, daar doen met die ziekte veelal ook armoede en gebrek hun intrede in de woning en werken er toe mede, dat de ziekte niet of langzaam of onvoldoende wijkt. Er ontstaat een circulus vitiosus, het ééne kwaad werkt het andere in de hand. Hoe moeilijk het veelal is daaruit te geraken, dat kunnen het best de geneesheeren getuigen, die ook onder de armen hunne praktijk uitoefenen. Men is als medicus daar veelal als met lamheid geslagen, doordat men machteloos staat tegenover de vele invloeden, die ten kwade werken,

zooals daar zijn: onvoldoende dekking, onvoldoende voeding, gebrek aan zuivere lucht en aan licht in het gewoonlijk kleine en overvolle vertrek. Men is daar dan veelal niet in staat de bron van alles, de ziekte, meester te worden. In zulke gevallen kunt gij, edele en weldenkende mannen en vrouwen, die het voorrecht hebt tot den goeden stand te behooren, een philantropie beoefenen, die met recht *doeltreffend* kan worden genoemd, die u wellicht de dankbaarheid van de geholpen en zeer zeker een groote mate van zelfvoldoening zal verschaffen. Gij kunt dat nu zoo gemakkelijk, nu wij beschikken over een eigen „Homoeopathische Afdeeling” in het Diaconessenhuis te Utrecht, waar de door u gesteunde en geholpen patiënten behandeld worden volgens een methode, die gij als van groote waarde hebt leeren kennen, waar zij gevoed en verpleegd worden zoo goed als men het voor een zieke slechts kan wenschen, in ziekenzalen die geheel naar de eischen van den tijd zijn ingericht. Voor patiënten, bij wie er nog sprake is van genezing, zijn daar dus de omstandigheden zoo gunstig mogelijk om een goede genezing tot stand te brengen. In gevallen, waar ziekte de oorzaak is van werkeloosheid, armoede of ellende, kunt gij dus nu een doeltreffende philantropie beoefenen door de patiënten voor uwe rekening in ons Homoeopathisch Ziekenhuis te laten opnemen. Voor f 1.25 per dag krijgt de patiënt alles wat hij noodig heeft: verpleging, baden, geneeskundige hulp en medicijnen. Hoog is die prijs dus zeer zeker niet. En door aldus te handelen slaat gij, om een alledaagsche uitdrukking te gebruiken, vier vliegen in één klap.

1<sup>o</sup>. Helpt gij den armen lijder of de lijderes.

2<sup>o</sup>. Helpt gij de welvaart in de plaats uwer inwoning bevorderen, doordat gij medehelpt om van een armen, ondersteuning en hulp behoevenden medemensch, weer een gezonden medeburger te maken, die weer voor zich en de zijnen het brood kan verdienen of, als huismoeder kan zorgen, dat alles bij elkaar blijft.

- 3°. Steunt gij moreel en financieel ons „Homoeopathisch Ziekenhuis.”
- 4°. Maakt gij daardoor propaganda voor de Homoeopathie, de door u gewaardeerde geneesmethode.

Eenige welgezinde voorstanders hebben reeds aldus gedaan en zij hebben succes op hun werk gehad. Doch veel meer zou in deze richting gedaan kunnen worden en zeer zeker ook wel gedaan worden, zoo men maar altijd er op bedacht was. Uwe aandacht opnieuw daarop te vestigen en u op te wekken aldus te doen, is het doel van dit schrijven.

Nu hoor ik in gedachten enkele welwillende voorstanders mij reeds tegenwerpen: „Ja, dat is alles heel mooi en heel goed en f 1.25 per dag is niet veel; gaarne zouden wij in onzen kring aldus werken, doch als zoo'n ziekte eens eenige weken mocht duren, wordt ons dat toch te zwaar.” Zeer zeker zal dat voor velen, die wel gegoed, doch niet direct rijk zijn, dikwijls een bezwaar zijn, dat is niet te ontkennen. Bij liefdadigheid moet men met zijn beurs te rade gaan, en dan kan menigeen, die gaarne op die wijze zou willen helpen, zich zoo iets niet veroorloven. Het is een bezwaar. Evenwel, een wetenschappelijk man heeft eens een eigenaardige uitdrukking gebruikt n.l.: „Bezwaren zijn in de wereld om overwonnen te worden.” Wel een goede stelregel om zich niet te spoedig uit het veld te laten slaan, en die aanspoort om een uitweg te vinden. Ook hier is meestal wel een uitweg te vinden, is het bezwaar te overwinnen. Is er iemand in uwe omgeving, dien gij gaarne zoudt willen helpen om in het Homoeopathisch Ziekenhuis te komen, en zijt gij iemand wien het niet schikt daarvoor alleen te zorgen, doch wel voor een gedeelte, dan is goede raad nog niet altijd duur. Allicht zijn er kennissen in uwe omgeving, die van dezelfde gezindheid zijn als gij; en wat gij niet alleen kunt, dat kunt gij wel met u drieën, vieren, vijven of zessen. En ten slotte, als gij dan toch nog niet voldoende gelden hebt om voor uw protégé het verpleeggeld te betalen, dan heeft de Geneesheer-directeur van het Ziekenhuis altijd nog het recht hem of haar tegen een gedeelte van het verpleeggeld op te nemen. Door een dergelijke samenwerking van welgezinden zijn reeds twee patiënten opgenomen, waarvan de één reeds bijna hersteld is, terwijl de andere eerst voor enkele dagen gekomen is. Veel kan er worden gedaan, zoo slechts de handen eendrachtig ineen worden geslagen.

Utrecht.

J. I. A. B. v. R.

## UIT DE PRAKTIJK.

1. Op den 19 Januari 1889 kwam op mijn spreekuur de 62jarige juffr. B., klagende over schier onverdragelijke pijnen in de rechter helft van het aangezicht. De pijn bestond sedert 14 dagen, werd bij buien heviger, verergerde zeer in de warme kamer, door warm eten en drinken en vooral 's nachts bij het liggen, terwijl koude uit- en inwendig spoedig verbeterde. Onder de artseneijen, die bij proefneming op den gezonde de gelijke verergeringen en verbeteringen vertoonden als in dit geval zich voordeden, staat Pulsatilla bovenaan. Patiënte ontving dan ook dit middel in de 4<sup>de</sup> decimale verdunning, 4 maal daags 5 druppels er van te nemen. Niet wetende wat ik

er van denken moest, toen de juffrouw niet spoedig terugkwam, want de patiënten blijven haast even dikwijls bij goede, als bij slechte werking der voorgeschreven artseneijen reeds na het eerste consult weg, had ik het geval al lang weder vergeten, toen 9 maanden later, den 5<sup>den</sup> October, juffr. B. mijn hulp inriep tegen een sedert 8 dagen aanwezige hevige hoofdpijn, en mij bij die gelegenheid vertelde, dat haar vroegere aangezichtspijn reeds na het voor den tweeden keer innemen van de 5 druppels verdwenen en vervolgens weggebleven was. Aangezien er geen ander afdoend bewijs voor de geneeswerking van een homoeopathische artseneij in therapeutische dosis, (d. w. z. in eene gift, die op het gezonde lichaam geen invloed meer uitoefent) bestaat, dan het, zonder tusschenkomst van bijoorzaken, na het middel dadelijk plaats hebbende verdwijnen van het lijden met vervolgens blijvende genezing er van, en aangezien daarenboven onder soortgelijke omstandigheden de doeltreffende werking der Pulsatilla als simileartseneij een praktisch algemeen erkend feit is, zoo moest, dunkt mij, dit zoo eenvoudige ziektegeval ook voor den tegenstander tot een treffend voorbeeld van de juistheid onzer leerstellingen kunnen strekken. Ook het palliatief vaak zoo onontbeerlijke morphium zou in dit geval wel nauwlijks even prompt zijn slechts *tijdelijke verdooving* als hier Pulsatilla een *blijvende hulp* gebracht hebben.

2. Hoezeer de symptomen van verergering en verbetering van pijn bij Pulsatilla beslissend voor haar goede werking zijn, heb ik nog kort geleden weder bij een jonge juffrouw ondervonden, die, vermoedelijk na op tocht gestaan te hebben, door kiespijn aangetast werd, iets waarvan zij nog nooit afgeweten had. Er bestonden ook bij haar de boven gemelde verergeringen en verbeteringen, en 's nachts had zij wegens de hevige pijn reeds het bed moeten verlaten en blijven opzitten. Eigenaardig scheen nog, dat bij hardop voorlezen de pijn verdween, om na uitscheiden er mede zich weder te doen gevoelen. Of nu het juist aan de orde zijnde astronomische onderwerp der lectuur haar geest zoo zeer in de hoogere sferen van Uranus en Neptunus verplaatst had, dat zij geen kiespijn gevoelen kon, moge hier onbeslist blijven; waarschijnlijker is, dat de koele zich steeds vernieuwende lucht, die bij het lezen gedurig langs haar gebit streek, de verbetering bracht. Althans zoo veel is zeker, dat de bij dit symptoom eveneens aangewezen Pulsatilla spoedig de pijn wegnam, en patiënt voor het eerst weder rustig in bed kon blijven liggen en den geheelen nacht door kostelijk slapen.

3. De genoemde en nog eenige andere bij de werking van Pulsatilla opgemerkte eigenaardigheden, die op eene bijzondere gestemdheid van het zenuwleven der proefpersonen wijzen, worden volgens de uitstekende waarnemingen van Hahnemann meestal bij vrouwelijke individuen aangetroffen, die een zachtzinnige, toegeevende gemoedsgesteldheid hebben, even gemakkelijk tot lachen als tot tranen overgaan, daarbij blond van haar, helder van gelaatskleur, doorschijnend van huid en min of meer bloedarm uitzien. Deze kenmerken van het gestel, door de praktijk der homoeopathische artsen ontelbare malen bevestigd, leiden vaak alleen tot de keus van Pulsatilla, wanneer andere, haar speciaal aanwijzende verschijnselen, minder scherp uitgedrukt zijn. Zoo staat mij b.v. uit mijn vroegere praktijk nog levendig een meisje voor den geest, bij wier ouders ik ruim 30 jaar huisarts was, die, omdat zij de gestelkenmerken van Pulsatilla bijzonder duidelijk vertoonde, in den loop van tijd tegen tal van versehillende

ziektetoestanden zoo dikwijls het middel met goed gevolg van mij ontving, dat zij daardoor later den bijnaam van juffrouw Pulsatilla inoogstte. Ik heb echter reden te gelooven, dat haar tegenwoordige echtgenoot, een officieel arts, deze Pulsatilla-phase in het leven van zijne wederhelft van uit zijn souverain wetenschappelijk standpunt, als een bespottelijke homoeopathische hersenschim beschouwt.

4. v. B., man 63 jaar oud, leed reeds 6 maanden lang aan hoest, die bij buien zeer hevig, nu eens vast dan weder los is en met rijklijk opgeven van dik etterslijm gepaard gaat. Patiënt is zeer kortademig, heeft weinig eetlust, last van hardlijvigheid en kan zonder benauwd te worden niet op den rug blijven liggen. Aan de longen kon ik niets anders ontdekken dan de verschijnselen van aandoening der slijmvliezen van de luchtpijpsvertakkingen (bronchiaal-catarra); of nog andere en welke bijzonderheden mij tot de keus van het artsennijmiddel Carbo veg. geleid hebben, is in het ziekenjournal niet genoteerd. Ik schreef het in de 12<sup>de</sup> verwrijving voor, 4 maal daags te nemen. Bij zijn tweede bezoek 8 dagen later voelde patiënt zich reeds veel vooruitgegaan, was echter nog erg hardlijvig, reden waarom ik nu Bryonia 1 gaf. Na nog eens 11 dagen, den 29 Februari, dus bij elkaar genomen na nauwelijks 3 weken sedert het begin der kuur, kwam hij verblijd met de boodschap terug, van nu genezen te zijn, en bleef naderhand voor goed weg. Schoon als vrij zeker mag aangenomen worden, dat de reeds bij hem slepend geworden bronchiaalcatarrh toen nog niet geheel hersteld was, mag toch voorzeker de zoo spoedig ingetreden belangrijke verbetering van een zoodanig chronisch lijden weder als eene bevestiging van het nut der kleine homoeopathische artsennijdosen geboekt worden. Nooit zou het een arts der oude school in het hoofd gekomen zijn, om houtskool tegen een soortgelijke aandoening voor te schrijven, en allerminst in de oneindig kleine hoeveelheid van 1 bilioenste deeltje.

5. Een nog treffender uitkomst zag ik bij den 32 jaar ouden timmerman A. Br., die op 23 October 1888 mij vertelde, dat hij reeds sedert eenige jaren aan onregelmatig opkomende koorts leed (binnenkoorts zoo als hij het noemde), waartegen hij herhaaldelijk quinine zonder succes gebruikt had. Bij het opkomen van de koorts gevoelt hij zich akelig, moede, verliest allen lust tot werken en kan niet eten; trouwens zijn maag is op den duur zwak en werkeloos. De koorts is samengesteld uit een tijdperk van geringe koude, spoedig daarna intredende sterke hitte en niet noemenswaardig zweeten; vaak heeft hij drukkende maagpijn als hij in den koortstijd iets eet. Duidelijk uitgesproken ziektetoestanden van inwendige organen ontbraken. Arsen. 6 tweemaal daags te nemen, door mij voorgeschreven, had op 17 November e.v., dus na nog geen vier weken, de boodschap van patient ten gevolge, dat hij geheel hersteld was en zich in geen twee jaren zoo uitstekend gevoeld had als nu.

De „Geister, die stets verneinen,” als het om homoeopathische genezingen te doen is, zouden stellig bij het vernemen van dit geval minachtend de schouders ophalen over de lichtgeloovigheid van den homoeopaath, dat een millioenste greintje van Arsenic. een sedert jaren bestaande tusschenpoozende koorts zou kunnen genezen. Het is dan ook heel wat gemakkelijker, aan een ingeworteld vooroordeel vast te houden dan ootmoedig voor een feit te buigen, dat voor ons het natuurlijk gevolg van de aanwijzingswet der gelijksoortigen, voor de tegenstanders

echter onbegrijpelijk is. Aangezien nu ook zij Arsenic. met goeden uitslag tegen de genoemde koorts geven, is het duidelijk, dat slechts onze 100—10000 en meermalen kleinere doses hunne afwijzing van onze genezingen kunnen begronden. Maar, vragen wij, hoe is dat mogelijk, thans in het tijdperk, waarvan de meest bewonderenswaardige ontdekkingen op organisch en anorganisch gebied, de macht, den beslissenden invloed van het kleine tot de erkenning van haast iedereen gebracht hebben? Waarom kunnen toch de tegenstanders niet aannemen, of waarom trachten zij niet eens door eigen onderzoek te logenstraffen onze op zoo vele feitelijke waarneming berustende bewering, dat nog een uitermate kleine specifieke artsennijprikkel de gelijksoortige ziekte genezen kan? Het is waar, wij kunnen dit levensproces niet verklaren. Maar kan soms de wetenschap verklaren, hoe het organisme bij ziektestoornissen er toe komt, wat het er toe aanzet, om zijne regulatorische energieën, zijne natuurlijke verweermiddelen, het hem aangeboren streven naar behoud en het herkrijgen van zijne integriteit (normalen gezondheidstoestand) tegen de ziekte met of ook zonder artsennij in werking te brengen? Noemen wij dit met zoo vele, maar niets verklaarende woorden omschreven raadselachtige groote onbekende maar gerust *levenskracht*, want zonder die kunnen wij het toch niet doen, en waar leven is, moet ook levenskracht zijn. De verheven wetenschap wil echter van dit bijzondere agens als beginsel niets weten, daar zij het leven beschouwt als een onafgebroken reeks van natuurwetten en scheikundige processen. Zij heeft dan ook (du sublime au ridicule il n'y a qu'un pas) gemeend, in eigen zelfvergoding de vermetele taak te mogen aanvaarden, om het leven zelf te fabriceren, te weten de levende cel te maken, door de haar samenstellende eenvoudige scheikundige elementen onder gunstige voorwaarden bijeen te brengen en haar zodoende het leven in te blazen.

Dat bij soortgelijke pogingen nooit meer dan een niets beteekenende karikatuur van het leven voor den dag kan komen, is voor den gewonen sterveling duidelijk, want

„Was der Verstand der Verständ'gen nicht rieth,  
Das ahnet in Einfalt ein kindlich Gemüt.”

(Wordt vervolgd.)

D<sup>r</sup> F. W. O. K.

## Het zevende internationaal homoeopathisch Congres

te ATLANTIC CITY. (Ver. Staten N.-A.)

(Vervolg en Slot.)

Donderdag, 13 September.

's Nachts woedde er een hevige donderbui boven de stad, maar een prachtig-zonnige morgen verrukte ons bij 't ontwaken; ons en de muskieten, die hun bloedig operatief werk met Amerikaanschen ijver en voortvarendheid op ons voortzetten.

Klokke tien waren de congresleden weder bijeen; en tot aan de lunch werden voordrachten gehouden over behandeling van kanker en tuberculose.

De lunch was een officiële maaltijd, aan de buitenlandsche afgevaardigden aangeboden door de Amerikaansche collega's; de hartelijke verstandhouding, die er de vorige dagen geheerscht had, werd er door bevestigd. Wie voelt zich niet verrast door dat natuurlijk instinct voor gast-

vrijheid, dat onze Amerikaansche neven in zoo ruime mate bezitten?

Uit de vele voordrachten, die 'smiddags gehouden werden, zijn nog vermeldenswaard o. a. die over hart-aandoeningen bij reumatiek; over gewrichtsziekten van niet-rheumatischen aard; en over de behandeling van maagzweren door geneesmiddelen.

De avondzitting, die begon na 't diner (aan de voor-naamste Amerikaansche homoeopathen aangeboden door Dr. Clarke en Dr. Burford) duurde tot half elf. Men zou zeggen 't was al welletjes voor dien dag; maar zoo lucht-hartig vatten de Amerikanen hun taak van gastheer niet op. We waren de gasten van „The Unanimous Club”; een uitgezocht souper wachtte ons, en eerst toen we daaraan alle eer hadden bewezen, begon het belangrijkste punt van de agenda: de opvolgende speeches van de meeste daar tegenwoordige collega's. Wat een sprankelende humor en welsprekendheid sieren den beschaafden Amerikaan. Dr. de Witt Wilcox ging als ceremoniemeester allen voor, en zijn jolig en geestig woord was telkens de vonk, die in ieder spreker opnieuw de spranken van vernuft en bezieling tot knetterende ontlading bracht. Ik durf niet zeggen, hoe laat 't was, toen we opraken; men zij echter gerust: uw verslaggever verliet de club met vele deftige en eerwaardige patriarchen, wier naam reeds 't blazoën kan zijn van alles wat eerbiedwekkend is.

Vrijdag, 14 September.

Kinderziekten stonden bovenaan op de agenda. Toen volgde een bijzonder belangwekkende episode door een de werkelijkheid zoo getrouw mogelijk nagebootste redding van de bemanning van een gestrand schip; de afdeling voor Volksgezondheid had zich daarmee belast; alles liep uitstekend van stapel ten aanschouwe van duizenden toeschouwers op de pieren.

De secties voor chirurgie, gynaecologie en paediatric hielden 's middags hun eendzitting, die tot aller tevredenheid verliep. En voor 't laatst kwamen honderden collega's bijeen op een grootsch banket, natuurlijk gevolgd door talrijke speeches, de geurige bloesems van den Amerikaanschen geest. Ook Dr. John. A. Clarke sprak, uit naam van de Homoeopathie in Europa; zijn bezielde woord werd met groote warmte ontvangen. Hij noemde de homoeopathie een der schitterendste sterren in de ster-gestreepte vlag van het volk met breede opvattingen en nooit verflauwenden ijver. Amerika's hoogstrevende geest heeft Groot-Brittanje eindelijk wakker geroepen; gansch Europa schudt den doodslaap af onder uw levenwekkenden adem; nu staan wij schouder aan schouder — we schrijden zegevierend voort, en zij, de jonge school, dringt onweerstaanbaar het heir van versleten tradities, van midden-eeuwsche bekrompen opvattingen terug. Terug! De warmte onzer overtuiging in onze harten, een eeuwige natuurwet onze leider en onze gids, het onbevooroordeeld natuuronderzoek van een gansche eeuw op onze flanken — wie zal ons wederstaan?

*Het Meissen\*)-gezelschap.*

Dit is een Amerikaansche Vereeniging, die aan onze dames belang zal inboezemen. Als onze transatlantische collega's hun jaarlijksche vergaderingen bijwonen, gewoonlijk op onmetelijke afstanden van hun woonplaats, besteden hunne echtgenooten, die hen dikwerf vergezellen,

\*) Meissen, de geboorteplaats van Hahnemann.

hun vrije dagen op praktische en onderhoudende wijze. Recepties en tea's, waarop andere dames genoodigd worden, wisselen elkaar af; tentoonstellingen werden bezocht, een groote zeetocht werd gemaakt, een rijtoer op rolstoelen langs het strand gaf groot genot; op bals en op het groot banket werden ze hoofsch gevierd, en zoo vloten de dagen heen voor de Meissen-ladies aan het zonnige strand van Atlantic-City.

De Zaterdag bracht het slot van de ingespannen week-taak. De algemeene vergadering werd besloten met het overhandigen van den voorzittershamer aan den permanenten secretaris, nadat daaraan weer een zilveren band was bevestigd, waarop de naam van den president, nu Dr. J. H. McClelland. Dus rust hij weer vijf jaren, tot in 1911, als het 8<sup>ste</sup> Internationaal Congres in Londen daagt.

En nu alle indrukken kort samenvattende van het laatste congres: drie trekken schonken het een bijzonder kenmerk. Dat was: geen samensmelting met de oude school, die aan hard verouderde dogma's wil blijven hangen; geen verflauwing der grenzen, zoolang van een scherpe afbakening de vooruitgang der geneeskunde afhankelijk blijkt; geen vrede, die den dood beduidt. Dat was: de homoeopathie voor geheel de wereld; ieders belang is aller belang; de vooruitgang in Amerika is die van alle werelddelen. Dat was ten derde en ten laatste: ga naar Amerika en verwarm u aan de zonnige sympathie, waarmee gansch de samenleving, het geheele volk de homoeopathie tegemoet komt; wij, die in de kille schaduw van de oppositie leven, voelden ons, als waren we op een andere planeet verplaatst. De zekerheid van aanstaande overwinning was de zuurdeesem der geestdrift op alle bijeenkomsten. Heil het land van de triumfeerende democratie — ook die der wetenschap.

(Verkort naar Dr. BURFORD door J. T. W.)

## SLECHTE MANIEREN.

Waarde lezeres, lezer.

Ik ga u iets meedeelen, of beter gezegd, vertalen uit een Duitsch tijdschrift, een *populair* tijdschrift, een tijdschrift als 't onze, bestemd hoofdzakelijk voor leeken, maar waaruit ook artsen wel eens iets leeren.

Omdat het zoo mooi is? vraagt ge.

Dat juist niet. Neen, omdat het mij getroffen, omdat het mij gehinderd heeft en omdat ik er het een en ander voor ons zelve aan wil vastknoopen.

Ik las daarin een stukje getiteld:

De helper in nood.

„Een arts staat aan een ziekbed. De zieke is een vrouw, is moeder. In 't aangrenzend vertrek weenen de kinderen. De man, de angst op 't gelaat, volgt iedere beweging van den dokter.

De zieke slaapt diep en zwaar. Dood is ze niet, ze ademt langzaam, snorkend; de pols is klein en fijn als een draadje. Alle pogingen van den arts om de slapende te wekken, zijn vruchteloos. Rusteloos tikt de klok den tijd weg, straks zal het sterfuur slaan.

Een oogenblik, maar ook maar een oogenblik verraadt het gelaat van den bewaker der gezondheid eenige verwijfeling. De man der wetenschap moet sterk zijn! Kan hij 't helpen, dat het geval zoo'n ernstigen afloop heeft?

De zieke leed sinds twee dagen aan een hevige zenuw-

tandpijn. Ze was overigens een gezonde, krachtige vrouw. De pijn zou haar niet gedood hebben, maar het was lastig. Ze woonde ver buiten het dorp op een afgelegen hofsteê, de dokter kon haar niet telkens bezoeken, want hij had nog vele verspreid wonende patiënten.

Voor zulke plotselinge, met veel pijn gepaard gaande gevallen had de dokter altijd een paar kleine poedertjes in zijn medicijntaschje. Lachend noemde hij ze zijn „*helpers in den nood*” en had daarbij niet alleen zijn patiënten, maar ook zich zelf op 't oog. Want wat het zegt, 's avonds vermoeid thuis te komen en nauwelijks gezeten, weer te worden uitgeroepen naar een dikwijls maar zoogenaamd dringend geval, dat kan alleen de dorpsgeneesheer voelen.

De dokter dan was van morgen al vroeg naar de eenzame hofsteê geroepen, waar de vrouw des huizes aan zenuwtandpijn leed. De vrouw had pijn. Kon, den ganschen dag wellicht, wel pijn houden. Met koude of warme omslagen of andere empirische middelen kon men misschien wel wat bereiken, maar heel zeker was dat niet.

Het was waarschijnlijk, dat de dokter 's avonds nog eens geroepen zou worden, en dat mocht niet, want dezen avond had heer dokter eenige vrienden ten eten genoodigd. Zeker was hij alleen van de pijnstillende werking van zijn poedertje, en door dit te geven deed hij de zieke vrouw en zich zelf een dienst. Met den glimlach van iemand, die zeker is van zijn zaak, nam hij dus een „helpertje in den nood” uit zijn medicijntaschje en overhandigde dat de patiënte.

Het poedertje hielp prompt; de pijn verdween en de slaap kwam.

Toen nu de vrouw bleef doorslapen en trots schudden en roepen niet wakker werd, liep men 's avonds weer naar den dokter. Deze kwam dadelijk, hoewel de soirée reeds begonnen was; kon echter niets anders doen dan de werking van zijn helpertje in den nood als een typisch geval ten einde toe bestudeeren. Het leven gleed heen.... De jammer was groot!

De echtgenoot daagde den arts voor 't gerecht. Maar de arts had geen schuld aan het tragisch einde der arme vrouw en de wetenschappelijke experts betuigden dat ook voor 't gerecht. De dokter werd vrijgesproken.

Aan wie de schuld? Aan de wetenschap?

De geneeskundige wetenschap heeft nauwkeurig berekend, hoeveel gift er noodig is om een mensch *niet te dooden*. Sterft er nu toch een mensch aan deze wetenschappelijke dosis, dan draagt noch de arts, noch de medische wetenschap daarvan de schuld. De ongelukkige stierf alleen aan zijn „*Idiosyncrasie*,” d. w. z. aan zijn ziekelijken en abnormalen aanleg, een nauwkeurig en wetenschappelijk vastgestelde dosis, niet te kunnen verdragen. Zoo'n geval is altijd treffend en treurig, maar gelukkig gebeurt het niet iederen dag.

De echtgenoot deed den arts onrecht en zeker zou hij hem niet hebben aangeklaagd, als hij een dieperen blik in de medische wetenschap had kunnen slaan.

De arts deed slechts zijn plicht — hij gaf de vrouw de wetenschappelijk vastgestelde dosis van het aangewezen middel, waaraan door geen rechter getornd worden kan.”

Vindt ge deze geschiedenis niet treffend, lezeres, lezer? Een vrouw, die sterft aan een idiosyncrasie! *niet* door dokters schuld! Voelt ge 't?

Maar wat leert gij er uit? Wat leest gij er van in een homoeopathisch tijdschrift, in een *populair* tijdschrift?

Ontdaan van alle franje behoorde het thuis in een weten-

schappelijk tijdschrift om den HH. artsen nog eens te zeggen: „Weest toch voorzichtig! weest toch voorzichtig met uwe vergiften! U en mij kan zulk een geval even goed treffen, laat ons toch oppassen!”

Of een dergelijk bericht hoort thuis onder de rubriek „ongelukken” in een dagelijksche courant, een rubriek die ge overslaat en te lezen overlaat aan hen, die graag van ongelukken lezen.

Wat moet ge er uit lezen? Och, dat voelt ge, niet waar?

Hoe flink wij homoeopathen zijn en hoe onvoorzichtig de volgers der officiële wetenschap! Hoe voortreffelijk de homoeopathie, hoe gevaarlijk de andere richting!

Wij homoeopathen begaan nooit misslagen! . . . . Foei!

Dit is een slechte manier om onze zaak te dienen!

Het zich plaatsen op een voetstuk om een ander gemakkelijker een duw te geven is altijd leelijk. Maar in het vertaalde stukje wordt den geheelen medischen stand een vlek aangewreven en tot dien medischen stand behooren ook de homoeopathische geneesheeren. Uit *eigenbelang*, uit *gemakzucht*, zoo wordt het hier voorgesteld, wordt een „helper in den nood” gegeven. De blaam valt terug op den schrijver, die deze berispelijke handelwijs van zijn kunstbroeder onderstelde.

Er is een neiging onder homoeopathisch gezinde menschen om te zijn „plus royaliste que le roi,” meer homoeopathisch gezind dan de homoeopathische geneesheer.

Waarom? Laat ik u dat eens kortweg zeggen. Door gebrek aan kennis.

„De echtgenoot deed den arts onrecht, en zeker zou hij hem niet hebben aangeklaagd, als hij een dieperen blik in de medische wetenschap had kunnen slaan.”

Hier neemt de schrijver een loopje met de „medische wetenschap,” d. w. z. de homoeopaath neemt een loopje met wat hij „*officiële geneeskunde* noemt.” Is dat eerlijk? Zijn wij homoeopathen niet in de eerste plaats wetenschappelijke artsen, putten ook wij niet onze kennis uit de algemeene bron, die daar vloeit aan onze universiteiten, en als we later in een bepaalde zaak afwijken van wat onze leermeesters ons leerden, mogen wij dan met de wetenschap een loopje nemen en 't publiek dat ons volgt, meesmuilend laten neerzien op die wetenschap! Bringen de hom. geneesheeren niet iederen dag in praktijk, wat zij leerden buiten de homoeopathie?

Er is een haat tusschen homoeopathen en allopathen, en zij moesten broeders zijn, zij moesten elkander aanvullen, elkander trachten te begrijpen, niet door slechte manieren zich van elkander vervreemden!

Werken we toch daaraan niet mee.

Laat ons bekennen, dat we veel danken aan de z. g. officiële wetenschap, dat we haar arbeid bewonderen en noodig hebben; laat ons bekennen, dat we het een ramp vinden, dat zij zich nog niet bemoeit als wij wenschten met onze geneesmethode, maar erkennen we ook met blijdschap, dat haar rustelooze arbeid haar meer en meer dringt in de richting der hom. geneeswijze.

Vervreemden we haar niet van ons door zelfverheffing, door slechte manieren. Deze slechte manieren waaien over op onze volgers.

Waarde lezer, als ge werkelijk homoeopathisch gezind zijt, toon dat dan niet door kwaad te zeggen van de geneeswijze van uw dokter, die ge niet beoordeelen kunt. Want niet waar, ieder homoeopathisch gezind mensch, ieder die 't Homoeopathisch Maandblad leest, is nog niet altijd in de gelegenheid een hom. geneesheer te raadplegen. Begin



met uw geneesheer uw vertrouwen te schenken, hij zij dan allopaath; want gemakzuchtigen zijn er onder iedere menschenklasse, en een ijverig allopathisch geneesheer is beter dan een gemakzuchtig homoeopathisch arts. Het gevaar voor een vergiftiging is bij den voorzichtigen allopaath even gering als bij den homoeopaath. Maar ge kunt toch iets doen voor de homoeopathie. Ge kunt er oprecht voor uitkomen, dat ge een voorstander zijt van de geneeswijze die ons lief is, wanneer ge daar reden voor meent te hebben, maar met bescheidenheid en vastheid. Want ook een slechte manier is het zijn voorliefde voor onze geneeswijze te verloochenen.

Ik heb menschen gekend, die een allopathisch geneesheer hadden, zijn advies vroegen; en hem bedrogen, door niet zijn geneesmiddelen te gebruiken, maar zelve te zoeken in één der vele boekjes, welk middel zij zouden geven. Had de geneesheer b. v. pleuritis geconstateerd, dan werd het medicijn weggeworpen en zocht men zelf in een boek, wat men geven zou, en gaf dat ook.

Dit is bedrog, waardoor onze methode niet gediend wordt. Dit is een slechte manier: Wanneer ieder er voor zijn arts ruitelijk voor uitkwam, dat hij homoeopathisch gezind was, ieder — dan zouden de artsen zien welk een ontzettend groot aantal voorstanders onzer geneeswijze er zijn, en zij zouden zwichten in hun tegenstand om iets van onze methode te leeren. De praktijk zou hen dwingen van onze methode notitie te nemen.

Als ieder, die bij den homoeopathisch gezinden geneesheer baat gevonden had, zijn arts, die hem vergeefs behandelde, dien goeden uitslag mededeelde, ook dan zouden wellicht enkelen de oogen opengaan. Die enkelen worden weer middelpunten, waarvan het licht uitgaat voor onze school. Ook dat verzwijgen om des lieven vredes wil, is een slechte manier.

Eerlijkheid, eenvoud, waarheidszin, dat moeten onze wapenen zijn in den strijd — geen marktgeschreeuw!

Wij moeten aantrekken door onze volharding, door ons geduld, door onze openheid, door ons erkennen van fouten, want ook wij begaan fouten! Niet afstooten door breed uitmeten van de misslagen van anderen, door pochen, door 't gebruik van leelijke woorden.

Onze groote voorganger was een eenvoudig man, hij kende de officiële wetenschap van zijn tijd, en zonder voeling te houden met die wetenschap kunnen ook wij homoeopathen in de praktijk van het ziekbed slechts half werk doen.

Maar zijn de slechte manieren dan alleen aan onze zij, vraagt ge. Hebben de HH. allopathen dan niets op hun kerfstok?

Verbeteren we eerst ons zelf, lezer!

P. L. v. D. H.

## INGEZONDEN.

### *Geachte Heer Redacteur!*

Als No. 9 van de homoeopathische bibliotheek is een boekje verschenen betreffende Tuberculine-inspuiting van Denys, van de hand van den heer Hoffman, homoeop. geneesheer te Gouda.

Ofschoon in het Januari-nummer reeds de aandacht op dit boekje is gevestigd geworden en wel naar aanleiding van een stukje in de „Nieuwe Rotterdamsche Courant”

wilde ik toch gaarne eenige opmerkingen maken en een lans breken voor de homoeopathie.

De schrijver wil het publiek bekendmaken met de tuberculine-inspuitingen van Denys, en nauw verband daarmede houdend tevens explicereen wat isopathie is. Daarin is mijns inziens collega Hoffman uitnemend geslaagd. Maar een fout is het èn van den schrijver èn van den uitgever om dit te doen in een geschrift, deel uitmakend van de rij van homoeopathische boekjes, van de „homoeopathische bibliotheek.” Daardoor zeker is de schrijver in de nog grootere fout vervallen om de homoeopathie er bij te halen en deze met de isopathie te vergelijken en toen in het vuur van zijn werk den arbeid van homoeopathen achter te stellen bij den arbeid van Denys.

Wel maakt het boekje op den correspondent van de „N. R. C.” den indruk alsof collega Hoffman propaganda maakt voor de homoeopathie, maar op mij maakt het dien indruk niet.

Wel vind ik vermeld, dat het nederige blaadje het „Homoeopathisch Maandblad” schreef toen Koch zijn methode bekend maakte, dat er veel goeds in de methode zat, maar dat met te sterke doses werd ingespoten, maar toch aan Denys de eer van de uitvoering. Verder „wel hebben groote geleerden als Lombroso en anderen zich gunstig uitgelaten over de homoeopathie, maar dat moet ten slotte toch dienen om Denys nog zooveel hooger te stellen, want summa summarum, de methode Denys is veel doeltreffender dan wat anderen voor hem deden.

Collega Hoffman beweert dat Robert Koch de eerste geweest is, die den strijd van een guerilla tot een centraal georganiseerden kamp trachtte op te voeren.

In 1889 maakte hij gewag van zijne inspuitingen met tuberculine. Maar ik heb voor mij liggen een boekje van Burnett uit Londen, wel bekend, waarin hij gevallen beschrijft d.d. 1885. Toen reeds werkte hij met tuberculine en met groot succes, zooals de vele gevallen door hem beschreven bewijzen.

Verder zegt de heer Hoffman, dat de methode van Denys betere resultaten geeft.

Burnett (de heer Hoffman haalt dezen schrijver zelf aan) beschrijft een vrij groot aantal gevallen van patiënten, lijdende aan tuberculose, die door hem met succes behandeld zijn. Hij vermeldt niet de zonder succes behandelde, maar wanneer zooals hier het geval is, in vijf jaren door één geneesheer zooveel gevallen met succes werden behandeld, dan zal het  $\frac{1}{10}$  cijfer van de genezen patiënten zeker niet laag zijn.

En dan hoeveel jaren vroeger was Burnett reeds bezig om tuberculose patiënten met tuberculine te behandelen, vóórdat Denys er mede begon.

Collega Hoffman zegt zelf en anderen met hem, dat tusschen het ingeven van het middel en het inspuiten alleen verschil bestaat in den vorm, niet in de methode van behandeling.

Het toedienen van tuberculine is het nieuwe en dat deed Burnett reeds in 1885.

Burnett zegt, dat hij in 1884 gelezen heeft, dat Prof. Clupp tuberculose patiënten met tuberculine behandelde, dus nog een jaar vroeger.

En dan hebben we nog te denken aan het overgrote aantal tuberculose patiënten, die genezen zijn geworden met nog vele andere middelen uit onzen homoeopathischen artsenijschat.

Toen Robert Koch's behandelingsmethode wereldkundig werd, schreef Burnett zoo terecht:

„Ofschoon ik volhoud, dat Dr. Koch's remedie reeds langen tijd zeer wel bekend was, waarvan onze uitgebreide, maar ongelukkig bijna onbekende homoeop. litteratuur voldoende getuigenis aflegt, zijn arbeid en de resultaten daarvan behooren hem; en wij zullen in hem eeren den eerlijken werker en uitnemenden geleerde, terwijl wij tegelijkertijd eenvoudig voor ons eischen wat werkelijk van ons is. Wel is waar komt ons werk weinig aan het licht, maar wij werken toch, en zoo voor hem al de eer en voor ons bespotting en hatelijke laster. Toch bidden wij, nooit moede te zullen worden in het goed doen.

Burnett zegt zoo juist, onze uitgebreide *onbekende* litteratuur; dit verwijt geldt het groote medische gilde. De gewone medicus weet niets van homoeopathie, kent niet de homoeop. litteratuur, deze zondigt in onwetendheid, zijne onbekendheid met den arbeid van onze voormannen, zooals ook Burnett er een was, strekt hem tot excuus voor een verkeerde beoordeeling, maar dezelfde onwetendheid, leidende tot foutieve beoordeeling, is geen excuus voor een homoeopaath. En zoo wordt het publiek op een dwaalspoor gebracht. Ook de correspondent van de N. R. C. Deze komt door lezing van het boekje tot de overtuiging, dat de homoeopathie zich niet afwendt van de nieuwe geneeswijzen, die de officieele geneeskunst haar aan de hand doet.

Zeker, wanneer ons homoeopathen iets beters wordt geboden, zullen wij het zeker aanvaarden, maar Denys geeft ons niets nieuws. Wij hadden dit zoogenaamde nieuwe reeds lang, voor Denys en zelfs al voor Koch. En met groot succes werd het aangewend, o.m. door Burnett, zooals boven reeds vermeld. Zie, dat had in de voorrede van het handschrift moeten vermeld worden. Tegenover Denys kan ik Burnett stellen. Denys gaf met cijfers een duidelijk beeld van de resultaten door zijn manier van doen verkregen. Burnett gaf geen cijfers. Collega Hoffman brengt van zich zelf zeven gevallen in herinnering. Ik zelf heb vefe gevallen van tuberculose behandeld, waarbij ook herhaaldelijk tuberculine in hooge verdunning is aangewend, en met veel succes. Gelukkig behoefde ik mij niet tot dit eene middel te beperken.

Met cijfers kan ik mijn resultaten niet aanduiden, maar dat behoeft nu ook niet. Mijn bedoeling is in hoofdzaak er op te wijzen, dat wat Denys doet niet nieuw is of was, maar dat reeds lang voor hem Burnett de tuberculine in hooge verdunning aanwendde en verder dat het nieuwe ons dus niet werd geleverd door de officieele geneeskunde maar dat het ons werd aangeboden uit ons eigen kamp.

Geachte Heer Redacteur, dit moest mij uit de pen met behoud van de Hollandsche kalmte, waarop collega Hoffmann gesteld schijnt te zijn.

Met collegialen groet en hoogachting gaarne

Uw dw. toeg. dr.,

W. ROLVINK.

### BEANTWOORDING VAN VRAGEN.

B. J. R. te A. — De rijst, die de firma Spoor te Bostel in den handel brengt, kunnen wij u uit eigen ervaring aanbevelen. Zij voldoet aan de gestelde eischen, daar zij geen enkele kunstbewerking heeft ondergaan. Het uiterlijk is daardoor minder fraai dan dat van kunstriest, terwijl zich temidden der witte korrels ook korrels bevinden, die nog omgeven zijn door een roode zaadheid. Hiervan is de naam roode rijst afgeleid.

F. W. D. te S. — Wij raden u aan, een homoeopathisch geneesheer te raadplegen. Zonder den kleinen patiënt te zien en te onderzoeken, kunnen wij u geen raad geven.

### VERSPREIDING VAN ONS BLAD.

Met dank maken wij er melding van, dat verschillende lezers voor de meerdere verspreiding van ons Maandblad moelte deden en nieuwe abonné's konden aanwerven; andere weer, die goede adressen opgaven, waaraan een proefnummer van ons Blad werd toegezonden. Met aandrang verzoeken wij evenwel al onze lezers en lezeressen, welke tot nog toe geen pogingen in het werk stelden, ons toch te steunen in deze verspreiding. Gaarne zenden wij aan elk geschikt adres een proefnummer *gratis toe*. Men leze ook nog eens aandachtig het bijblad door, dat bij het vorige nummer werd toegezonden. Bij het aanbrengen van vijf nieuwe abonné's o. a. zenden wij het nuttige werk van Dr. J. Voorhoeve: „*Homoeopathie in de Praktijk*” compleet gebonden, *gratis en franco toe*.

DE ADMINISTRATIE.

#### ADVERTENTIËN.

Homoeopathische Apotheek

**BEKER & Co.**

Zomerhofstraat 4, ROTTERDAM.

Telefoon 2478. (15)

Geneesmiddelen van

Dr. WILLMAR SCHWABE.

Tevens verkrijgbaar Dr. Med. LAHMANN's Nährsalz Preparaten en de Kunstmatige minerale wateren van BOSCH & Co.

Homoeopathische Apotheek  
ZWOLLE.

Origin. verpakkingen van

Dr. Willmar Schwabe te Leipzig.

G. B. J. DE BARBANSO

APOTHEKER.

Bethlehemsche Kerkplein.

Telefoonnummer 140. (10)

## HOOFDPIJN

door J. MIEG, Med. Doct.

Prijs 45 cents.

Nà toezending van postwissel verkrijgbaar bij La Rivière & Voorhoeve, Zwolle.

Complete Jaargangen

van het

„Homoeop. Maandblad”

verkrijgbaar ad f 1.—, franco nà toezending van postwissel.

## EEN PRAKTISCH GENEESKUNDIG HANDBOEK

is: „HOMOEOPATHIE IN DE PRAKTIJK” door Dr. J. VOORHOEVE.

Beschrijving van meer dan DRIEHONDERD ZIEKTEN en hunne behandeling met homoeop. Geneesmiddelen. PRIJS f 3.—.

## HEWEL & VEITHEN te Keulen

Eenige fabrikanten van

# Dr. Med. LAHMANN'S Nährsalz Preparaten

Gener.-Agent voor Nederl. en Koloniën,  
**J. BEKER, Pharm. Doct.\* Apotheker,**  
Firma **JURREWITZ & Co.,**  
**ROTTERDAM.**

**VEGETABILE MELK**, uitnemend kindervoedsel, zie blz. 255 van *Homoeopathie in de Praktijk*, door Dr. J. Voorhoeve, prijs per bus . . . f 0.95  
Hygiënische (Nährsalz) Cacao p. blik van 1/2 Ko. . . - 1.80  
Hygiënische (Nährsalz) Cacao . . . . . - 0.92<sup>2</sup>  
Hygiënische (Nährsalz) Cacao . . . . . - 0.47<sup>2</sup>  
Hygiënische (Nährsalz) Chocolade per 1/2 Ko. N<sup>o</sup> I, (rood papier) . . . . . - 1.50  
Hygiënische (Nährsalz) Chocolade per 1/2 Ko. N<sup>o</sup> II, (blauw papier) . . . . . - 1.25  
Hygiënische (Nährsalz) Extract per potje . . . . . - 1.10  
Hygiënische (Nährsalz) Extract per doosje, toevoeging aan het voedsel van in koolen levende vogels . . . . . - 0.50  
Hygiënische Napolitaines per etui . . . . . - 0.40  
Nährsalz Haver Biscuits per pakje . . . . . - 0.23  
Nährsalz Haver Cacao per carton van 1/2 Ko. . . . . - 0.60  
Japan Soja in witte floacons . . . . . - 1.60

Brochures en Proeffussen van de Nährsalz Cacao en de Nährsalz Haver Cacao zijn gratis beschikbaar. Gebruiksaanwijzing en wenken en raadgevingen bij 't gebruik

van LAHMANN'S plantaardige melk staan op aanvraag franco ten dienste. (68)

De lijst der ruim honderd wederverkoopters is afzonderlijk verkrijgbaar.

**FLESCHJES voor Homoeop. Middelen** in iedere grootte en vorm, wit of geel glas, fijn uitgevoerd en op wensch zuiver gereinigd, worden geleverd door de fabriek van **E. P. HAHMANN, BARMEN (Rheinland).** (12)

## Homoeopathische Apotheek

Firma **J. VIEL en VAN DIJK**  
**UTRECHT, Korte Jansstraat.**

Ook verkrijgbaar de geneesmiddelen in origineele verpakking van

**Dr. WILLMAR SCHWABE.** (20)

Homoeop. Geneesmiddelen van Dr. Willmar Schwabe

in origineele verpakking verkrijgbaar bij (10)

de firma **D. DE ROOIJ,**  
Apotheek **UTRECHT,**

Oudegracht (Smeebr.) 115.

## AAN DE AANHANGERS DER HOMOEOPATHIE IN NEDERLAND

heb ik de eer mede te deelen: dat ik sedert 1882 de middelen van Dr. WILLMAR SCHWABE, voorzien van het Fabrieksmerk, voor eigen rekening betrek, doch ze niet in depôt heb.

Hoogachtend,

Firma **Wed. T. D. Vrijdag Zijnen.**

's-GRAVENHAGE, 22 Ged. Burgwal.

(30)

# INFLUENZA

door **Dr. J. VOORHOEVE.**

Prijs 45 cents.

Nà toezending van postwissel verkrijgbaar bij **La Rivière & Voorhoeve, Zwolle.**

Homoeop. Apotheek  
Firma **Wed. J. RAVE**

Melkmarkt 4 (10)

**Z W O L L E.**

Telefoon No. 23.

Origineele verpakking van  
**DR. WILLMAR SCHWABE.**

## Homoeop. Apotheek.

**Wed. Bulterman & Cohen**

Hoogstraat 237,

hoek der Stadhuissteeg.

**ROTTERDAM.**

Interc. Telefoon No. 2305. (10)

## Homoeop. Apotheek

Firma **HERTSTEIN**

Goudsche straat 38,  
hoek Meermansstraat,

(10) **ROTTERDAM.**

Telefoon interc. 3933.

Geneesmiddelen van  
**Dr. Willmar Schwabe.**

## Homoeop. Apotheek

**J. H. ZINDLER Jr.,**

's-Gravendijkwal 283

**ROTTERDAM.**

Telef. Interc. 4114.

Geneesmiddelen van Dr. Willmar Schwabe, desgewenscht ook in origineele verpakking. (10)

## Homoeopathische Apotheken te Arnhem.

**MIEDEMA en VAN AALST,**  
Roggestraat 3,

**A. SPRUIT, firma B. Miedema,**  
Steenstraat 49. (20)

# Centrale Homoeopathische Apotheek van Dr. Willmar Schwabe, Leipzig.

(De grootste en meest beroemde homoeopathische Apotheek der wereld.)

Levering van alle Homoeopathische geneesmiddelen, Moedertincturen, vloeibare verdunningen, korrels en gecompriëerde tabletten, IN ORIGINEELE VERPAKKINGEN, voorzien van nevenstaande fabrieksmerken, huishapotheken, boeken, enz. enz. Gevestigd voor Holland in de **HERTEN-APOTHEEK te ZAANDAM,**

Eigenaar **F. VAN DIJK Jzn., Pharm. Doct.\* Apoth.**

en in de **LEEUWEN-APOTHEEK, Bakkerstr. 15 te ARNHEM, Eigenaar A. C. PLIESTER, Apoth.**

Verder verkrijgbaar in de volgende apotheken te:

Amsterdam . . . . .	apothek van	<b>J. Warmolts, Vijzelstraat 180.</b>	Haarlem . . . . .	apothek van	<b>Firma v. Tubergen, Gr. Houtstr. 141.</b>
" . . . . .	"	<b>G. Schipper, Weesperzijde.</b>	Harlingen . . . . .	"	<b>Mevr. Wed. Snijder.</b>
" . . . . .	"	<b>J. Sol, Rozegracht, Volksapoth.</b>	" . . . . .	"	<b>de Vries.</b>
Alkmaar . . . . .	"	<b>Firma Schouten &amp; Co.</b>	Heerenveen . . . . .	"	<b>M. Bouma Lzn.</b>
Apeldoorn . . . . .	"	<b>J. A. Roelse.</b>	Hilversum . . . . .	"	<b>Van Heemskerk Däker.</b>
" . . . . .	hofapothek	<b>G. J. Romijn &amp; Zn.</b>	" . . . . .	"	<b>de Vries.</b>
Assen . . . . .	apothek	<b>R. Karsten.</b>	Leeuwarden . . . . .	"	<b>J. Feterls.</b>
Baarn . . . . .	"	<b>D. Bierhaalder, Nieuwstraat.</b>	" . . . . .	"	<b>C. Sonnega, Tweebakmarkt 28/30.</b>
" . . . . .	hofapothek	<b>Dr. J. P. Land.</b>	" . . . . .	"	<b>S. Tromp Visser.</b>
Beverwijk . . . . .	apothek	<b>A. A. Donker.</b>	" . . . . .	"	<b>C. J. de Vogel, firma T. W. v. d. Meulen, Nieuwstad K 69.</b>
Breda . . . . .	"	<b>A. J. B. Heidema, Wilhelminastr. 2.</b>	Leiden . . . . .	"	<b>J. G. A. Blomken, Hoogewoerd.</b>
Delft . . . . .	"	<b>H. Blom.</b>	" . . . . .	"	<b>Boekwelt, Vischmarkt.</b>
Doetinchem . . . . .	"	<b>B. ten Bruggen Cate.</b>	" . . . . .	"	<b>D. J. van Driessum, Mare.</b>
" . . . . .	"	<b>Dr. Joh. v. d. Moer.</b>	" . . . . .	"	<b>J. H. van Grafhorst, Nieuwe Rijn.</b>
Dordrecht . . . . .	"	<b>Rozijnkorf, J. Romijn Bzn.</b>	Maassluis . . . . .	"	<b>H. Bogstra.</b>
Enschede . . . . .	van	<b>F. Bergema.</b>	" . . . . .	"	<b>J. Dienske.</b>
" . . . . .	"	<b>C. J. Snuff.</b>	Makkum . . . . .	"	<b>A. Rauwerda.</b>
Franeker . . . . .	"	<b>L. F. de Klerk.</b>	Meppel . . . . .	"	<b>L. Knoppers.</b>
Goes . . . . .	"	<b>L. La Porte.</b>	Middelburg . . . . .	"	<b>F. W. v. d. Garde.</b>
Gorinchem . . . . .	"	<b>Poels &amp; Boot</b>	Nijmegen . . . . .	"	<b>Firma Moeys &amp; Co.</b>
Gouda . . . . .	"	<b>E. Grendel.</b>	Rotterdam . . . . .	"	<b>Beker &amp; Co., Zomerhofstraat 4.</b>
" . . . . .	"	<b>A. Latenstein.</b>	" . . . . .	"	<b>C. de Groot, Goudsche straat 88.</b>
" . . . . .	"	<b>P. Weljer.</b>	" . . . . .	"	<b>J. H. Zindler Jr., 's Gravend. w. 283.</b>
Gröningen . . . . .	"	<b>S. Smeding Szn., A-Kerkhof 17.</b>	Utrecht . . . . .	"	<b>J. Ruys.</b>
Den Haag . . . . .	"	<b>Firma v. d. Mheen, De Riemerstr.</b>	" . . . . .	"	<b>Viel &amp; Van Dijk.</b>
" . . . . .	Centraal-apothek	<b>" K. R. Nauta, Javastr. 49.</b>	Velp bij Arnhem . . . . .	"	<b>C. Koek.</b>
" . . . . .	apothek van	<b>Begeman &amp; Snelijens, Jansstr. 37.</b>	Vlissingen . . . . .	"	<b>C. G. Baert, Ritthemsche Markt F 189.</b>
" . . . . .	"	<b>R. Duym, Keizerstraat 6.</b>	Weesp . . . . .	"	<b>T. S. v. d. Ley.</b>
" . . . . .	"	<b>Firma van Hees, } Kleine Houtstr. 57.</b>	Zelst . . . . .	"	<b>N. A. Ballintijn.</b>
" . . . . .	"	<b>A. P. C. Numan van Son, } Houtstr. 57.</b>	Zutphen . . . . .	"	<b>Behrens &amp; Co., Slotlaan 24.</b>
" . . . . .	van	<b>D. L. Keur, Zijlstraat 87</b>	" . . . . .	"	<b>H. W. A. Behrens, Houtmarkt 78.</b>
" . . . . .	"	<b>C. G. Loomeyer &amp; Zoon.</b>	" . . . . .	"	<b>Dr. J. Oudenampsen, Overwolv.</b>
" . . . . .	"	<b>Mons &amp; Griseels, Lange Veerstr 18.</b>	Zwolle . . . . .	"	<b>G. B. J. de Barbanson.</b>
" . . . . .	"	<b>H. Remmers &amp; Zn., Kruisstr. 20.</b>	" . . . . .	"	<b>Wed. J. Rave.</b> (180)
" . . . . .	"	<b>L. Schoorl, Frans Halsstraat 2.</b>	" . . . . .	"	



## UIT DE PRAKTIJK.

6. Bloedspuwen. Niet zoo zeer om een speciaal ziektegeval er van mede te deelen, maar om het verschil tuschen onze behandeling en die der officiële school scherp te doen uitkomen, kies ik deze aandoening. Zij is in zeer vele gevallen, en juist deze heb ik hier op het oog, slechts een bijkomend verschijnsel, een symptoom van de knobbelziekte der longen (tuberculose), en voor den daardoor aangetaste evenals voor zijn omgeving, nog al schrik- en angstwekkend, schoon dikwijls niet zoo gevaarlijk als zij er uitziet. Het verschijnsel zelf kan trouwens nog uit vele andere oorzaken ontstaan, die echter hier niet in aanmerking zullen komen. Als natuurlijk gevolg van het zoo veelvuldig voorkomen der genoemde longziekte is dan ook het bloedspuwen een verschijnsel, waarbij de hulp van ieder praktiseerend geneesheer nog al vaak ingeroepen wordt, en waarbij dus ook de homoeopaath ten allen tijde ruimschoots gelegenheid gehad heeft om zijn geneeswijze toe te passen. Omdat echter bij deze ziekte naast de artsenijen iedere behandelingswijze ook den patiënt een strenge gedragslijn moet voorschrijven, bestaande in volstrekte rust, niet te lage ligging in bed, koele temperatuur der lucht, koud water drinken, toepassing van koude, zelfs van ijs, uitwendig enz., hulpmiddelen, die wel eens alleen tot een goeden uitslag kunnen leiden, is het haast onmogelijk, na het wegblijven van het ziekteverschijnsel te zeggen, welk deel de artsenijen, en welk de andere hulpmiddelen er aan gehad hebben. Een vergelijkende statistiek over de uitkomsten van verschillende geneeswijzen is dus bij deze aandoening nauwelijks bij te brengen. Afgezien van enkele zeer hevige gevallen, waarbij door zeer groot en schielijk verlies van bloed, ten gevolge van door verzwering geopende groote bloedvaten, onmiddellijk gevaar dreigt en deswege palliatief stremmende middelen door iederen geneesheer zullen toegepast worden, mag men als zeker aannemen, dat de uitkomsten der Homoeopathie bij deze aandoening niets minder goed geweest zijn en nog zijn dan de gewone behandeling met artsenijen. Ware zulks niet zoo geweest, dan had onze geneeskunst reeds lang onberekenbare schade geleden. De homoeopathische behandeling nu omvat een betrekkelijk slechts klein aantal van artsenijen, onder welke Aconitum, Belladonna, Arnica, Ferrum, Phosphor en Acidum sulfuricum bovenaan staan. Maar welke middelen dan ook, zij worden alle op grond van ons similebeginsel gekozen. Nu echter bij deze aandoening de verwijderde oorzaak, de longziekte, niet dadelijk bestreden noch genezen kan worden, moet de bijgekomen gelegenheidsoorzaak, congestie, lichamelijke inspanning, vermoeienis, emotie en andere stoornissen van den bloedsomloop, op het gegeven oogenblik de voornaamste aanwijzing voor de te kiezen artsenij zijn. Er is dus hier geen handelen naar theoretische vermoedens, geen zoeken naar een omweg, geen probeeren, om door versterking der physiologische verrichting van een of ander orgaan het euvel te stuiten, geen beroep op nog onvoldoend door ervaring bevestigde aanbeveling van zekere artsenijen. Men gaat rustig en zonder vooroordeel, vol vertrouwen op het van ouds bekende, steeds meer en meer gesanctioneerde similebeginsel te werk, en bereikt het doel zonder nadeel voor den patiënt door te sterke en hevige werkende

artsenijgiften. Bewust voortgaan op den aangewezen weg, die reeds zoo veel duizenden malen gebleken is de veiligste te zijn, steunt den behandelenden arts en geeft hem vrede. Als tegenhanger hiervan diene nu een van de vele behandelingswijzen, die al naar de individueele opvatting van gezaghebbende vertegenwoordigers der universiteitsmedicijnkunde in gebruik zijn. Voor mij ligt het nummer van 10 November 1907 van het fransche tijdschrift „la Quinzaine Thérapeutique,” waarin op bl. 413 en 14 de behandeling van het bloedspuwen door prof. A. Robin te Parijs medegedeeld wordt. Zij is als volgt:

1. Onderhuidsche inspuiting in de buikstreek eenër oplossing van gelatine en zout in water, dagelijks een tot tweemaal herhaald; 2. versterking van haar bloedstremmende werking door a. ergotine, b. chloruur van kalk, c. zuren, d. ipecacuanha en digitalis; bij a. wordt nog tannine en terpentijnstroop, bij b. nog opium gevoegd, en beide mengsels worden dan beurtelings om het uur toegediend. *Als dat niet helpt* (welk een wetenschappelijke aanwijzing!) komt zwavelzuur met alcohol aan de beurt, met de niet genoeg te prijzen waarschuwing, dit mengsel niet gelijktijdig met a. en b., maar eerst na deze te geven. *Als ook dat niet helpt* (al weder dezelfde onfeilbare aanwijzing), volgt een mengsel van digitalis en ipecacuanha beide in poedervorm, zóo lang door den patiënt in te nemen, totdat hij tot brakens toe misselijk wordt, zonder dat het tot braken zèlf mag komen. Omdat echter poeder van digitalis nog al sterk irriteerend op de maag werkt, mag het patiënten met zwakke maag niet gegeven worden, en dient dan vervangen te worden door chloorzuurijzer, terwijl in afwisseling hiermede weder zwavelzuur aan de beurt is.

Zou men niet zeggen, dat de op bl. 92 en 93 van het vorige nummer van het Maandblad aangehaalde woorden van prof. Magendie, die reeds 55 jaar geleden uitgesproken zijn: „de geneeskunst biedt vastheid noch zekerheid,” en de latere van prof. Elderton: „wij zijn allen kwakzalvers, artsenijverkwisters en empirici,” nu pas naar aanleiding van de bovenstaande behandeling van het bloedspuwen geschreven zijn? Hierbij zich herinnerende de bekentenis van prof. Huchard: „de homoeopathische weg is de juiste,” en in aanmerking nemende, dat onze artsenijen den patiënt geen nadeel kunnen doen, zal de lezer geen oogenblik in twijfel zijn, welk antwoord hij op de vraag geven moet, of hij de homoeopathische geneeswijze of die der officiële school voor de meer wetenschappelijke en betere ook bij de behandeling van het bloedspuwen houdt.

7. De 28-jarige Mejuffr. H. v. B., een meisje van doorgaans goede gezondheid en vrij van klierachtigheid of andere erfelijke belasting, leed reeds 9 maanden lang aan een maagaandoening (maagcatarrh), die zij ondanks verscheidene daartegen gebruikte middelen maar niet kwijt kon raken. De voornaamste verschijnselen waren: weinig eetlust, alle spijzen, vooral vette, hinderen haar meer of minder en veroorzaken zeer zure oprispingen, braking van zure en bittere vochten, dikwijls ook van half verteerden en soms ook, bij zeer geforceerde braakbeweging, met bloedstrepen gemengden maaginhoud; behalve een gevoel van opgezetheid en volheid bestaan er geen eigenlijke maagpijnen, maar wel had patiënte om de 14 dagen een aanval van erge halfzijdige hoofdpijn (migraine), vergezeld van overgeven. De ontlasting is hard en droog, de tong nog al beslagen, de maagstreek bol opgezet en

gevoelig voor drukking, maar anders waren objectief geen veranderingen in de borst- en buikorganen waar te nemen. Na op 7 November 1890 Bryonia D<sup>3</sup> ontvangen te hebben, om 3 maal daags 5 druppels er van in te nemen, kwam zij reeds na 12 dagen verblijd terug met de boodschap, dat haar maag enorm vooruitgegaan was, dat slechts vette spijzen haar nog wat hinderden, en de gewone migraine ditmaal weggebleven was. Ik schreef daarom voor, hetzelfde middel nog eenmaal daags te blijven gebruiken, en zij verliet mij met de afspraak, slechts terug te zullen komen, als zij zich nog niet geheel genezen gevoelde. Ik zag haar echter niet meer terug en meen daarom het recht te hebben, om in deze spoedige genezing een bijdrage tot de bijzonder gunstige uitkomsten der homoeopathische behandeling van chronische maagcatarrhen te mogen zien. Niet minder overtuigend schijnt mij ook het volgende geval.

8. T. de H., man van 38 jaar, vertelde mij, reeds 2 jaren lang, maar vooral sedert het vorige jaar, aan stekende pijnen in de maagstreek onderhevig te zijn, die door beweging zeer verergerden. Objectief onderzoek liet niets ontdekken, dat de oorzaak der pijn kon ophelderen, en ook andere karakteristieke subjectieve gewaarwordingen ontbraken, zoodat bij gebrek aan nadere aanwijzing van een homoeopathisch geneesmiddel de keus zeer moeilijk was. Bryonia, den 7 Juli 1890, en Nux moschata, den 14<sup>den</sup> e. v. voorgeschreven, bleven dan ook zonder goede werking, in tegendeel was er toen zelfs verergering ingetreden. Na hem nu nog eens goed ondervraagd te hebben, ontving hij den 24<sup>sten</sup> Juli e. v. Argentum nitricum D<sup>6</sup>, welke artseneij schier onmiddellijk een treffende verbetering ten gevolge had, want 20 September van hetzelfde jaar kwam hij mij in persoon verzekeren, dat de pijn reeds 6—7 weken geheel weggebleven was. Hij hield zich nu aan mijn laatste voorschrift, den raad mede nemende om het middel slechts in geval van noodzakelijkheid weder te gebruiken.

9. C. H., een man, 69 jaar oud, die volgens zijn zeggen altijd veel aan rheumatische pijnen geleden zou hebben, had den geheelen laatsten winter tot nu toe, den 18<sup>den</sup> Mei 1888, een maagaandoening, die zich kenmerkte door haast aanhoudende maagpijn, steeds na eten zeer verergerd, door sterke rommelingen in de linkerzijde van den bovenbuik, met vastzittende pijn aldaar, en door oprispen en opbreken van de gebruikte voedingsmiddelen. Belladonna D<sup>3</sup> bracht tot 8 Juni e. v. geen verandering, maar Conium D<sup>3</sup> driemaal daags te nemen, op dien dag door mij voorgeschreven, had ten gevolge, dat patiënt 4 weken later geheel van zijn maagcatarrh hersteld was en het ook bleef, waarvan hij mij een jaar later nog persoonlijk de bevestiging bracht.

10. Mejuffr. D., een meisje van 23 jaar, met bleeke gelaatskleur, die wel op tijd, maar weinig menstrueerde, die altoos een zwakke maag had, en in het vorige jaar een ingewandsziekte met diarrheeën en vergezeld van koorts, doorstaan had, leed sedert dien tijd aan verlies van eetlust, onzuiveren mondsmaak, opgezetheid en maagpijn, oprispen en opbreken na het eten gedurende 2—3 uren. Koud water drinken gaf steeds eenige verlichting, ofschoon zij haast geen dorst had. Na den 16<sup>den</sup> Januari 1888 Pulsatilla D<sup>2</sup> ontvangen te hebben, om tweemaal daags in te nemen, was zij reeds den 15<sup>den</sup> Febr. e. v. bijna geheel hersteld en kon weder zeer goed eten. Bij haar bezoek ten mijnen in Juli 1890 vertelde zij mij, dat haar

maag sedert het gebruik van het 2<sup>de</sup> fleschje Pulsatilla reeds in orde en haar gezondheid goed geweest was.

Onder het groote aantal ziekte-toestanden der maag, die onder den naam van chronische maagcatarrhen begrepen worden, zijn vele slechts moeilijk en na langen tijd geneeslijk, terwijl andere, die afhankelijk zijn van zwaarwegende organische maagziekten, als verzweringen, verhardingen, vernauwingen enz., wel eens aan iedere behandeling, welke dan ook, wederstand bieden. De hier aangehaalde voorbeelden waren dan ook wel is waar, betrekkelijk slechts lichte gevallen; voor hen echter, die reeds lang er aan leden, toch belangrijk genoeg geweest, om vurig naar genezing te verlangen, en voor de onderzonden prompte hulp aan de Homoeopathie dankbaar te zijn. Voor ons illustreeren deze eenvoudige gevallen weder eens de voortreffelijkheid van het gelijksoortigheids-beginsel en de uitstekende werking van de kleine stoffelijke dosen.

11. Mejuffr. v. G., getrouwde vrouw van 56 jaar, had reeds gedurende 6 maanden aangezichtspijn, zetelende in de rechter-onderkaak en aanvalsgewijze opkomende; somwijlen verplaatste zich deze zenuwpijn van daar naar denzelfden kant van het voorhoofd. Zij ging gepaard met koude rillingen over het lichaam, precies als bij koorts; gedurende den aanval vloeit veel dun speeksel uit den mond; warm drinken geeft voorbijgaande verlichting. Objectief was niets van beteekenis waarneembaar. In de laatste 6 weken waren de aanvallen allerhevigst en langduriger dan vroeger. Na Mezereum D<sup>3</sup>, den 29<sup>sten</sup> Juli 1888 door mij voorgeschreven, om 3 maal daags 5 druppels te nemen, volgde onmiddellijk groote verbetering en verdwenen de pijnen spoedig geheel en al, zonder later weder terug te komen. Eerst 5 jaren later kwam zij persoonlijk mij de blijvende genezing onder juist niet vervroegde dankbetuiging mededeelen.

Wel in geen andere ziekte-toestanden dan bij echte zenuwpijnen (neuralgieën), waarvan dit geval een voorbeeld is, komt de voortreffelijkheid van ons biologisch aanwijzingsbeginsel der gelijksoortigen zoo overtuigend uit als hier geschied is. Dat slechts de zoogenaamd subjectieve symptomen, d. i. de door een patiënt aan zich zelf waargenomene, tot de kennis van het geneesmiddel geleid hebben, vermindert mijns inziens niet de waarde van de genezing, maar bewijst slechts de hooge beteekenis en de deugdelijkheid der proefneming van de artseneijen op den gezonde. Hoe scherper de objectieve symptomen uitgedrukt zijn, met andere woorden: hoe duidelijker de door een ziekte veroorzaakte of haar onderhoudende veranderingen in weefsels en organen door den arts waargenomen kunnen worden, hoe minder alleen de subjectieve gewaarwordingen van den patiënt over het algemeen de juiste artseneijen zullen kunnen aanwijzen. Maar, omdat zulks toch wel eens het geval is, kan de homoeopathische arts allicht een misgreep doen, en in de verleiding komen, niet genoeg met de ziektekundige veranderingen rekening te houden in enkele gevallen, waar juist de subjectieve symptomen bijzonder goed een bepaalde artseneij schijnen aan te wijzen. Al weder een bewijs, hoe noodig ook voor hem de scherpe wetenschappelijke diagnose is, waarin te kort te komen hem door de tegenstanders zoo vaak verweten is.

12. A. L. de S., een meisje van 19 jaar en van goede gezondheid, leed, na als kind eens uit de wieg gevallen te zijn, sedert dien tijd aan een onvolkomen ontwikkelden

vorm van zenuwtoevallen (epilepsia incompleta). De aanvallen treden uitsluitend 'snachts in, niet zeer lang na het te bed gaan, en beginnen met het gevoel van een uit den buik naar de keel opklimmenden bol (aura epileptica), waarbij de ademhaling benauwd is. Er heeft dan verlies van bewustzijn plaats, en patiënte blijft rustig liggen, zonder aan stuiptrekkingen onderhevig te zijn. Reeds na weinige minuten eindigt de aanval met een diepen zucht, en de patiënte komt dan wederbij. Vroeger kwam meestal iedere week een zoodanige aanval, maar thans herhalen zij zich veelvuldiger. Verlies van haar goede humeur, lusteloosheid en groote prikkelbaarheid zijn de teekenen, die aan een aanval voorafgaan, maar haar geheele gemoedsgesteldheid is in den laatsten tijd er op achteruit gegaan. Ik schreef haar den 26sten April 1888 *Silicea D<sup>6</sup>* voor, tweemaal daags 5 druppels in te nemen. Tot 17 Mei, toen zij zich weder aanmeldde, had zij nog 2 aanvallen gehad, maar de laatste 14 dagen niet meer. Doorgaan met dezelfde artseneij had ten gevolge, dat zij tot 18 Juli e. v. slechts nog 2 aanvallen had, de laatste 5 weken echter niets meer. Zij ontving nu het middel nog eens, maar in 10de verdunning en slechts tweemaal per week te nemen, met het resultaat, dat zij geen aanval meer kreeg en mij 10 Januari 1889 haar genezing kon komen mededeelen.

D<sup>r</sup>. F. W. O. K.

## MINDER ZITTEN EN MEER LIGGEN!

De schadelijke invloed van *aanhoudend zitten* op het zenuwstelsel en vooral op de hersenen is in den laatsten tijd door verschillende onderzoekers vastgesteld. De aandacht is er opnieuw op gevestigd, dat aanhoudend zitten, zooals dit bij een groot deel der menschheid, zoowel in als buiten het beroep gewoonte is, schadelijk op het geheele lichaam werkt. Niet alleen de bekende haemorrhoiden (aambeien) zijn het gevolg van de grootendeels zittende leefwijze veler menschen, maar ook tal van andere stoornissen van den bloedsomloop, onderlijfszieken bij vrouwen, vele gevallen van bloedarmoede en bleekzucht, neurasthenie en tal van zenuwkwalen zijn het gevolg eenerzijds van het gebrek aan lichaamsbeweging met de daarmede verbonden onvoldoende ventilatie der longen en anderzijds van het aanhoudende zitten met de daarmede gepaard gaande oververmoeienis van bepaalde spiergroepen.

Het zitten op stoelen is eigenlijk een uitvinding der middeleeuwen, een uitvloeisel van het leven in enge woningen. Wel kenden de beschaafde volkeren der oudheid, zooals de Grieken en Romeinen, stoelen, maar deze meubelen werden slechts zelden gebruikt, meestal nam men zoowel bij de maaltijden, als gedurende de vrije uren van den dag een liggende houding op lage divans aan. Ook de onbeschaafde volkeren lagen, als zij niet aan den arbeid waren, in uitgestrekte houding, zooals b.v. de Germanen volgens Tacitus op hunne dierenvellen. Tot in het begin der middeleeuwen kwamen stoelen als zitplaatsen slechts zelden voor en dan nog alleen als troonzetel voor het hoofd der familie of voor hooge bezoekers; de overige familieleden lagen of hurkten op vellen, tapijten, of iets dergelijks. Bekend is het, dat ook nu nog de natuurvolkeren liever liggen dan zitten en wel niet op den rug,

maar op den buik, zooals de ouden het bij hunne maaltijden deden. Ook bij de bewoners van Japan en China zijn stoelen weinig in gebruik. Na den arbeid wordt de rust aldaar in liggende houding genoten. In onze moderne huizen kunnen wij natuurlijk niet tot de vroegere gewoonten terugkeeren, zelfs al zouden deze uit het oogpunt der gezondheidsleer te verkiezen zijn; daartoe zou een geheele omwenteling van de inrichting der woningen en niet 't minst der zeden en gebruiken vereischt zijn. Toch is het vooral voor hen, die door hun beroep gedwongen zijn een grootendeels zittend leven te leiden, noodig, in de vrije uren behalve voor lichaamsbeweging in de open lucht ook voor *rusten in liggende houding* zorg te dragen. Het is opmerkelijk, hoe snel men zich door een uitgestrekte ligging op een sofa, divan, chaise-longue of bed van de eene of andere vermoeienis herstelt, al duurt die rust dan ook slechts betrekkelijk kort. Geldt dit reeds voor gezonden, dan is het voor zwakken en zieken van nog grootere beteekenis overdag nu en dan korten tijd *in liggende houding te rusten*. Een kwartier uitrusten in gemakkelijk liggende houding vóór het eten is vooral voor allen, die aan een zwakke maag lijden of zwakke zenuwen hebben, zéér aan te bevelen. Wie het beproeft, zal er de versterkende werking van ondervinden. De schitterende resultaten van eenvoudige rustkuren in bed bij hardnekkige gevallen van neurasthenie zijn een bewijs van den gunstigen invloed der liggende houding op een vermoeid en overspannen zenuwstelsel. Van het hygiënisch standpunt beschouwd schijnen daarom de lig- en schommelstoelen der Amerikanen een zeer praktische gelegenheid tot uitrusten te bieden. In elk geval moet verlangd worden, dat de koopman, de geleerde, kortom een ieder, die veel met het hoofd werkt en den ganschen dag op zijn stoel heeft gezeten, niet ook den geheelen avond daarop blijft plakken, maar òf lichaamsbeweging maakt òf in liggende houding rust. Vooral dengenen, die op de eene of andere wijze verschijnselen der moderne tijdziekte „zenuwzwakte” bij zich zelf bespeuren, geven wij derhalve den in het opschrift uitgedrukten hygiënischen raad: *minder zitten en meer liggen!*

D<sup>r</sup> J. V.

## Misbruik van homoeopathische geneesmiddelen.

Men zal wel eenigszins vreemd opkijken, als men hoort van misbruik van homoeopathische geneesmiddelen. Algemeen is men van meening, dat er van misbruik in de homoeopathie geen sprake kan zijn, daar de middelen in zulk een verdunningsgraad worden ingenomen, dat ze geen schadelijke werking meer op het organisme uitoefenen, al neemt men een te groote dosis, of zelfs al gebruikt men den inhoud van een geheel fleschje.

Dit is zeker een der grootste voordeelen van de homoeopathische geneeswijze boven de allopathische, maar toch is er wel degelijk een misbruik of, beter gezegd, onnoodig en daardoor op den duur schadelijk gebruik van onze geneesmiddelen. Deze fout komt veelal voor bij de bezitters van de bekende huisapotheken, en wel minder, wanneer het gaat om de genezing van een acute ziekte, dan wel wanneer het doel is een chronische kwaal te doen verdwijnen. Het gevolg is niet zoo zeer een geneesmiddelvergiftiging in den gewonen zin des woords, als wel een verhindering van de geneesmiddelwerking. Men bederft namelijk vaak de goede werking van een geneesmiddel, door het te spoedig vervangen van de eene stof door een andere of door er voor een andere kwaal weer wat tus-

schen te gaan nemen. Het eerste middel kan zodoende niet tot zijn recht komen, het kan niet uitwerken, omdat er, voordat de eene prikkel een reactie in het lichaam heeft teweeggebracht, weer een nieuwe prikkel wordt toegevoerd, die dikwerf den eersten tegenwerkt. Vooral bij patiënten, die een apotheekje in hun bezit hebben, komt dit euvel vaak voor; zij wennen er aan voor elke geringe verandering in den gezondheidstoestand, hoe klein en spoedig voorbijgaand ze ook is, terstond naar hun kastje te grijpen en een der op hun kwaal passende middelen in te nemen, tot ze ten slotte in een waar labyrinth komen en geen uitweg meer weten. 't Ergste van alles is wel dat zulke personen zelfs onder de behandeling van een homoeopathisch geneesheer hun eigen middeljes blijven doorgebruiken, nu eens dit, dan weer dat, en vaak ook voor ziekten, die geheel onbeduidend zijn, vergeleken met de kwaal, waarvoor ze behandeld worden. De regelmatige werking van 't geneesmiddel wordt zodoende gestoord. Persoonlijk heb ik zulke gevallen gehad, waar patiënten eenvoudig niet genezen konden worden, daar ze van hun ongelukkige gewoonte, zulke tusschenmiddeltjes te nemen, geen afstand konden doen.

Men moet zich voorstellen, dat elk geneesmiddel, al is de werking nu niet onmiddellijk duidelijk en zichtbaar, toch, indien 't goed gekozen is, een reactie in 't organisme te voorschijn roept, die niet gestoord mag worden. De arts kan dus niets beginnen, hoe goed hij zijn middelen ook kiest.

Tot zoover in betrekking tot chronische ziekten. Maar ook in 't alledaagsche leven moet men niet voor elke kleinigheid een geneesmiddel innemen. Bij allopathische geneesmiddelen is dit zeer schadelijk, maar ook bij homoeopathische ontstaat er zodoende een soort afstomping van 't organisme; door de veelheid der prikkels gaat de gevoeligheid hiervoor verloren. Persoonlijk heb ik een dame uit den voornamen stand gekend en korten tijd behandeld, die geen dag voorbij liet gaan, zonder de eene of andere homoeopathische medicijn in te nemen.

Was zij geschrokken, dan nam zij Ignatia of Opium, had zij maagpijn, dan Nux vomica, bij hoofdpijn moest Belladonna helpen en was zij wat verkouden, al was het nog zoo weinig, dan kwam Aconitum aan de beurt, enz.

Zij kon *niet* begrijpen, dat zij van deze schadelijke gewoonte afstand moest doen, toen zij onder mijn behandeling kwam; en hoe ernstig ik haar onder 't oog bracht, dat zij door op deze wijze voort te gaan, nimmer genezen kon, zij wilde haar geliefkoosde middelen (zooals zij zeide) niet laten varen, zoodat ik genoodzaakt was, haar ronduit verdere behandeling te weigeren, in de hoop, dat zij daardoor tot andere gedachten zou komen. Maar tevergeefs! Zij bleef op haar stuk staan, en is ten slotte onder allopathische behandeling gekomen.

Men moet niet denken, dat wij door deze woorden iemand vrees willen inboezemen voor het gebruik van homoeopathische geneesmiddelen. Een huisapotheek kan vaak van veel nut zijn bij voorkomende ziekten, wanneer de geneesheer moeilijk te bereiken is, of de kwaal zoo weinig ernstig, dat geneeskundige hulp overbodig kan geacht worden. Maar als een soort liefhebberij mag men 't innemen dezer zoozeer te waardeeren middelen *nooit* beschouwen.

D<sup>r</sup>. N. A. J. V.

### BLADVULLING.

In het „Dagblad van Gouda” lezen wij: Te Gouda bestaat een Coöperatief Ziekenfonds, dat een vierde van alle bewoners der stad bedient. Dit fonds heeft een eigen apotheek. Het koopt dus zelf de medicijnen in. Het fonds heeft een homoeopathische afdeling, die ruim een vijfde der fondsleden omvat.

Nu is bij 't jaaroverzicht over 1907 de reeds over vroegere jaren opgedane ervaring bevestigd, dat de homoeopathische afdeling naar verhouding veel goedkooper werkt voor de vereeniging, met betrekking tot de kosten der medicijnen, dan de allopathische afdelingen van dit ziekenfonds. 't Verschil was zelfs belangrijk.



„Bestuurskamer” van het Londensche homoeopathische Ziekenhuis.

(Vergelijk het Artikel in het Nr. van 15 Juli 1907).



# KOFFIE ALS GENOTMIDDEL

DOOR

Dr. CRAMER, Karlsruhe. \*)

„Koffie is een artseni. Artsenijen zijn heilzame dingen, waar zij te pas komen; maar voor den gezonden mensch past geen artseni.”  
SAMUËL HAHNEMANN,

Deze uitspraak van den vader der homoeopathie brengt ons midden in de gewichtige vraag, die ons zal bezighouden. Ja, eigenlijk geeft zij ons daarmede reeds een antwoord op de vraag, welk standpunt wij als gezonde menschen tegenover de koffie dienen in te nemen en op de andere, welke beteekenis zij heeft voor menschen wier gezondheid reeds in eenigerlei opzicht is aangetast.

Allen zouden wij gaarne gezond zijn. Dat is geheel natuurlijk en zoowel in 't belang van den persoon zelf als van de gemeenschap. Oorlog en epidemieën verminderen zeer zeker de kracht en de gezondheid van een volk, maar hun inwerking is voorbijgaand en ook de gevolgen zijn slechts tijdelijk. Maar veel gevaarlijker, verderfelijker, ja verwoestend zijn de invloeden, die de gezondheid en kracht van vele millioenen leden der maatschappij verminderen, en alzoo de algemeene ongezondheid vergrooten — hetzij deze zich vertoont in specifieke ziekte-toestanden zooals tering, waarvan de verderfelijkerheid voor een ieder duidelijk is, hetzij in een vermeerdering van zenuw- en hartzwakke en een vermindering der levenskracht, dat is de weerstand tegen alle schadelijke invloeden, in 't bijzonder tegen besmettelijke ziekten als typhus, cholera, enz.

Een der meest ernstige oorzaken voor de vermindering dezer weerstandbiedende kracht tegen allerlei besmettingen is 't misbruik van alcoholische dranken. Dat is algemeen bekend. Maar ook een voorname oorzaak is 't misbruik van koffie, iets dat misschien minder bekend is. Tegen de schadelijke gevolgen van den alcohol in den vorm van bier, wijn of gedistilleerd wordt geijverd, en met recht. Men wil echter veelal koffie de plaats van den alcohol laten innemen en vergeet hierbij, dat men den eenen duivel slechts uitdrijft met den anderen, al is deze dan ook niet zoo kwaadaardig. Want dit kunnen wij reeds nu zeggen, koffie (en thee in geringere mate) is een machtige oorzaak voor 't ontstaan der zenuwziekte in al haar vormen (neurasthenie, hysterie, epilepsie), en dat wel in alle standen. De koffie verdooft het hongergevoel, zij spiegelt de menschen voor, dat ze verzadigd zijn en bevordert zodoende een te geringe opname van voedsel. Hiermede gaat echter gepaard een vermindering van levenskracht, en de ontvankelijkheid voor besmetting, speciaal voor tuberculose, neemt toe. Kinderen, die op zulk een wijze opgroeien, hebben geen innerlijke kracht, en volwassenen, die in den strijd om het bestaan hun volle kracht noodig hebben, gaan lijden aan zoogenaamde constitutioneële ziekten.

Iets over de *geschiedenis van de koffie* te vernemen is zeker niet onbelangrijk. De Germaansche volken in de

middeleeuwen dronken geen koffie; zelfs in den tijd der reformatie was zij in Duitschland nog onbekend. 't Eerste bericht over koffie hebben wij van den arts Rauwolf te Augsburg in 1573, en over den koffieboom van den arts en botanicus Alpinus te Padua in 1592. Deze zag hem als een zeldzamen boom in den tuin van een voorname Turk te Kaïro. Men noemde de vrucht daar Bun en den daaruit bereiden drank Kaowa. 46 jaar later berichtte een Italiaansch arts Vesling, dat in die stad 2—3000 koffiehuizen bestonden, waarin men reeds de bittere koffie met suiker of zoete vruchten smakelijker maakte. Wij zien hieruit, dat toen reeds de koffieboonen vóór 't zetten geroosterd werden, want daarna ontstaat eerst de bittere smaak. Deze arts maakt reeds onderscheid tusschen de verschillende werking van koffieschillen (de vruchtschil) en koffieboonen (het zaad).

Uit Egypte kwam de koffie naar Venetië en geheel Italië. In 1671 geeft professor Faustus Naison in Rome een verhandeling over de koffie in 't licht. Hij vertelt het volgende: Kameel- en geitenhoeders in 't land Koffa brachten aan den abt van 't klooster aldaar 't bericht, dat hunne beesten 's nachts niet sliepen, als ze van de koffiestruik gegeten hadden. De vlijtige monniken maakten zich deze kennis ten nutte, als zij studeeren wilden. Ook dronken de derwischen in Aden, luidens een Arabisch geschrift, 's avonds koffie, om 's nachts bij hunne godsdienst-oefeningen wakker te blijven. Evenzoo handelden de geleerden, die 's nachts moesten studeeren en reizigers in de hitte des daags, omdat „de koffie het hoofd verkoelt.” Het eind van de geschiedenis was, dat iedereen koffie dronk. Het dient echter gezegd te worden, dat de koffiedrank in 't klooster en bij de derwischen nog niet uit de gebrande boonen, maar uit de vleezige vruchtschillen, die wij heden ten dage nauwelijks meer kennen, bereid werd.

Van uit Aden geraakte de koffie naar Mekka, naar Kairo in moskeeën en koffiehuizen. Reeds in 1554 vindt men haar in Konstantinopel. De koffiehuizen in deze stad werden weldra de plaats van samenkomst voor de voorname lieden. Men hoorde in 't begin wel godsdienstige bezwaren tegen koffiedrinken uiten, maar deze werden spoedig verdrongen door de onweerstaanbare uitbreiding van 't gebruik. In 1640 treft men de koffie in Venetië aan en kort daarop in Marseille. Hier evenwel traden de artsen tegen 't gebruik op. In 1669 ontving het Parijsche Hof door bemiddeling van den gezant een geschenk van sultan Mehmet IV in den vorm van koffieboonen met het verzoek, het nieuwe genotmiddel eens te beproeven. Zoo deed de koffie haar intocht in Parijs. In Duitschland ontstond te Leipzig het eerste koffiehuis ongeveer 30 jaar later, en in 1712 brachten de Turken dien drank mede bij hun tweeden inval in Europa.

Zoo werd de koffie langzamerhand gemeengoed en verheugde zich vooral in Duitschland in de belangstelling der artsen, die over het nieuwe genotmiddel van meening verschilden. Daarom werd de koffie in den loop van de 18de eeuw in verscheidene landen bij straffe verboden. Frederik de Groote vaardigde een volledig koffieverbod uit; hij zeide: „Biersoep is beter en de koning zelf is er ook mee grootgebracht.” Dat dit niet geholpen heeft en de koffie haar zegenrijke loopbaan ongehinderd door alle landen heeft voortgezet weten wij, maar ook, dat sinds lang in wetenschappelijke kringen een verzet tegen 't gebruik ervan ontstaan is.

(Wordt vervolgd.)

\*) Overgenomen uit „Homöopathische Monatsblätter.”

## INGEZONDEN.

*Mijnheer de Redacteur!*

Om het vormen van onjuiste meeningen te voorkomen zij het mij geoorloofd een paar opmerkingen te maken bij collega Rolvinks beoordeeling mijner tuberculine-brochure.

1) Burnetts werk is mij zeer goed bekend. Ik bezit het reeds jaren.

2) Op bl. 26 mijner brochure geef ik daar blijk van.

Echter:

3) Heb ik nooit zulke gunstige gevolgen gehad als Burnett en ook coll. Rolvink, niettegenstaande ernstige en herhaalde proefnemingen. Ik kan in dit opzicht alleen onderschrijven, wat collega Van der Harst op bl. 23 van No. 4 der „Hom. Bibl.” over tuberculinum mededeelt. (Wel is mij bekend een schitterende genezing door tuberculinum in homoeopathische doses door coll. Van Roijen te Rotterdam, (geen onderhuidsch inspuiting).

Voorts:

4) is alleen een zijdelingsche vergelijking mogelijk tusschen Burnetts methode en de kuur van Denys. Burnett kan onmogelijk een voorganger van Koch en Denys genoemd worden om de eenvoudige reden, dat Burnetts arbeid *geen immunisatiemethode* is, terwijl Koch en Denys *wel* op het biologisch beginsel der onvatbaarheids-opwekking in hunne methoden steunen.

Evenwel:

5) is er, behalve (zooals ik deed uitkomen) in het *fundamentele hoofdbeginsel*, veel verwantschap tusschen homoeopathie en isopathie. Burnett zelf is als tuberculine-toediener *geen* homoeopaath.

De isopathie staat nader bij de homoeopathie dan bij de allopathie. Ik meen, dat naar die verwantschap te wijzen geen afkeuringswaardig opzet kan heeten.

6) Op bl. 6 mijner brochure geef ik beslist te kennen geen oogenblik afstand te hebben gedaan van mijne homoeopathische ondervinding, die — zoo schrijf ik — „tot toen en ook na dien „mij leerde, dat doelmatig gekozen homoeopathische artsijen „veel zegen in 't verloop van bijna elk tuberculeus proces „kunnen verspreiden.”

Nog juist dezer dagen genas een mijner patiënten onder achtereenvolgend gebruik van Silicea, Arsenicum en Bryonia snel van een hoogst ernstige etterende dijgebeente-aandoening van tuberculeuzen aard met later opgetreden dubbelzijdige long- en borstvliesontsteking; hooge, ijelende koortsen; enorme benauwdheid, sterke etteruitvloeijing, enz. Een groote operatie aan het gebeente van het dijbeen, door den allopathischen collega

vóór de etteruitvloeijing dringend voorgeslagen, bleek onnoodig. De patiënt is hersteld en kwam reeds uit zijn dorp tot mij.

7) De opvatting van mijn ambtseed, om naar *mijn* beste weten en vermogen de zieken te helpen, heeft er *mij tot heden* toe gebracht in bepaalde gevallen meer vertrouwen, hoewel volstrekt niet blindelings, te stellen in de Denysche immunisatiemethode tegen tuberculose dan in de Burnettsche tuberculine-toepassing. Ik wilde gaarne, dat het voor mij anders stond, want Burnetts methode is eenvoudiger en Burnetts resultaten zijn schitterend..... voor *hem!* Tot heden, jammer genoeg, niet zoo voor *mij*.

Met collegialen groet

Uw u toeg. dr.,

A. C. A. HOFFMAN.

Gouda, 18 Febr. 1908.

## HOMOEOPATHISCHE BIBLIOTHEEK.

Wij vestigen de aandacht der lezers nog eens op deze serie geneeskundige brochures, waarin vele nuttige en behartigenswaardige wenken tot behoud en herstel der gezondheid gegeven worden. Verschillende homoeopathische artsen hebben hunne medewerking verleend. Zoo verschenen nu achtereenvolgens in deze bibliotheek:

1. **Zenuwzwakte**, haar voorkoming en behandeling door Dr. J. Voorhoeve.
2. **Kouvatten en Verkoudheden**, door den arts J. T. Wouters.
3. **Mazelen en Roodvonk** } door den arts P. L. v. d. Harst.
4. **Tuberculose der longen** }
5. **Influenza** door Dr. J. Voorhoeve.
6. **Rheumatiek en Jicht** door den arts J. T. Wouters.
7. **Bloedarmoede en Bleekzucht** door Dr. J. Voorhoeve.
8. **Hoofdpijn** door J. Mieg, Med. Doct.
9. **Tuberculine-inspuiting van Denys** door Dr. A. C. A. Hoffman (*moderne methode tot bestrijding der tuberculose*).
10. **Engelsche ziekte** door Dr. M. L. v. d. Stempel.

Aan hen, die zich nog niet op deze bibliotheek abonneerden, bevelen wij kennismaking aan. De prijs is zeer laag gesteld, n.l. bij intekening slechts 30 cents per deeltje, terwijl de afzonderlijke prijs 45 cents bedraagt.

Wie b.v. in dezen tijd, nu de **Influenza** zoo heerscht in ons land, de daarop betrekking hebbende brochure leest van Dr. J. Voorhoeve, zal ongetwijfeld zichzelf en misschien anderen daarmee een dienst bewijzen. Want *voorkoming* is bij deze uiterst besmettelijke ziekte van groot gewicht.

De administratie der „Homoeopathische Bibliotheek.”

## ADVERTENTIËN.

Homoeopathische Apotheek

BEKER & Co.

Zomerhofstraat 4, ROTTERDAM.

Telefoon 2478. (15)

Geneesmiddelen van

Dr. WILLMAR SCHWABE.

Tevens verkrijgbaar Dr. Med. LAHMANN's Nährsalz Preparaten en de Kunstmatige minerale wateren van BOSCH & Co.

Homoeopathische Apotheek

ZWOLLE.

Orig. verpakkingen van

Dr. Willmar Schwabe te Leipzig.

G. B. J. DE BARBANSON

APOTHEKER.

Bethlehemse Kerkplein.

Telefoonnummer 140. (10)

HOMOEOPATHISCHE GENEESMIDDELEN

van Dr. Willmar Schwabe te Leipzig

verkrijgbaar bij

(20)

HERDINGH en BLANKEN, Apothekers.

TEL. No. 502.

Hoogewoerd 143 — LEIDEN.

Complete Jaargangen

van het

„Homoeop. Maandblad”

verkrijgbaar ad f 1.—, franco na toezending van postwissel.

EEN PRAKTISCH GENEESKUNDIG HANDBOEK

is: „HOMOEOPATHIE IN DE PRAKTIJK” door Dr. J. VOORHOEVE.

Beschrijving van meer dan DRIEHONDERD ZIEKTEN en hunne behandeling met homoeop. Geneesmiddelen. PRIJS f 3.—.

## HEWEL & VEITHEN te Keulen

Eenige fabrikanten van

### Dr. Med. LAHMANN'S Nährsalz Preparate

Gener.-Agent voor Nederl. en Koloniën,  
J. BEKER, Pharm. Doct.\* Apotheker,  
Firma JURREWITZ & Co.,  
ROTTERDAM.

VEGETABILE MELK, uitnemend kindervoedsel, zie blz.

255 van Homoeopathie in de Praktijk, door Dr. J. Voorhoeve, prijs per bus	f 0.95
Hygiënische (Nährsalz) Cacao p. blik van 1/2 Ko.	- 1.80
Hygiënische (Nährsalz) Cacao " " " " " "	- 0.92*
Hygiënische (Nährsalz) Cacao " " " " " "	- 0.47*
Hygiënische (Nährsalz) Chocolade per 1/2 Ko. N° I, (rood papier)	- 1.50
Hygiënische (Nährsalz) Chocolade per 1/2 Ko. N° II, (blauw papier)	- 1.25
Hygiënische (Nährsalz) Extract per potje	- 1.10
Hygiënische (Nährsalz) Extract per doosje, toevoeging aan het voedsel van in kooien levende vogels	- 0.50
Hygiënische Napolitaines per etui	- 0.40
Nährsalz Haver Biscuits per pakje	- 0.23
Nährsalz Haver Cacao per carton van 1/2 Ko.	- 0.60
Japan Soja in witte flacons	- 1.50

Brochures en Proefbusen van de Nährsalz Cacao en de Nährsalz Haver Cacao zijn gratis beschikbaar. Gebruiksaanwijzing en wenken en raadgevingen bij 't gebruik

van LAHMANN's plantaardige melk staan op aanvraag franco ten dienste. (68)

De lijst der ruim honderd wederverkoopters is afzonderlijk verkrijgbaar.

**FLESCHJES voor Homoeop. Middelen** in federe grootte en vorm, wit of geel glas, fijn uitgevoerd en op wensch zuiver gereinigd, worden geleverd door de fabriek van **E. P. HAHMANN, BARMEN (Rheinland).** (12)

## homoeopathische Apotheek

Firma J. VIEL en VAN DIJK  
UTRECHT, Korte Jansstraat.

Ook verkrijgbaar de geneesmiddelen in origineele verpakking van  
Dr. WILLMAR SCHWABE. (20)

Homoeop. Geneesmiddelen van Dr. Willmar Schwabe in origineele verpakking verkrijgbaar bij (10) de firma D. DE ROOIJ, Apotheek UTRECHT, Oudegracht (Smeabr.) 115.

## AAN DE AANHANGERS DER HOMOEOPATHIE IN NEDERLAND

heb ik de eer mede te deelen: dat ik sedert 1882 de middelen van Dr. WILLMAR SCHWABE, voorzien van het Fabrieksmerk, voor eigen rekening betrek, doch ze niet in depôt heb.

Hoogachtend,

Firma Wed. T. D. Vrijdag Zijnen.

's-GRAVENHAGE, 22 Ged. Burgwal. (30)

## INFLUENZA

door Dr. J. VOORHOEVE.

Prijs 45 cents.

Nà toezending van postwissel verkrijgbaar bij La Rivière & Voorhoeve, Zwolle.

Homoeop. Apotheek  
Firma Wed. J. RAVE

Melkmarkt 4 (10)

Z W O L L E.

Telefoon No. 23.

Origineele verpakking van  
DR. WILLMAR SCHWABE.

Homoeop. Apotheek.  
Wed. Bulterman & Cohen  
Hoogstraat 237,  
hoek der Stadhuissteeg.  
ROTTERDAM.  
Interc. Telefoon No. 2305. (10)

Homoeop. Apotheek  
Firma HERTSTEIN  
Goudsche straat 38,  
hoek Meermansstraat,  
(10) ROTTERDAM.  
Telefoon interc. 3933.  
Geneesmiddelen van  
Dr. Willmar Schwabe.

Homoeop. Apotheek  
J. H. ZINDLER Jr.,  
's-Gravendijkwal 283  
ROTTERDAM.  
Telef. Interc. 4114.  
Geneesmiddelen van Dr. Willmar Schwabe, desgewenscht ook in origineele verpakking. (10)

Homoeopathische Apotheken  
te Arnhem.

MIEDEMA en VAN AALST,  
Roggestraat 3,

A. SPRUIT, firma B. Miedema,  
Steenstraat 49. (20)

## Centrale Homoeopathische Apotheek van Dr. Willmar Schwabe, Leipzig.

(De grootste en meest beroemde homoeopathische Apotheek der wereld.)

Levering van alle Homoeopathische geneesmiddelen, Moedertincturen, vloeibare verdunningen, korrels en gecompriëerde tabletten, IN ORIGINEELE VERPAKKINGEN, voorzien van nevenstaande fabrieksmerken, huisapotheken, boeken, enz. enz. Gevestigd voor Holland in de HERTEN-APOTHEEK te ZAANDAM,

Eigenaar F. VAN DIJK Jzn., Pharm. Doct.\* Apoth.



Verder verkrijgbaar in de volgende apotheken te:

Amsterdam	apotheek van J. Warmolts, Vijzelstraat 180.	Harlingen	apotheek van Mevr. Wed. Snijder.
"	" " " G. Schipper, Weesperzijde.	"	" " " M. Bouma Lzn.
Alkmaar	" " " J. Sol, Rozegracht, Volksapoth.	Heerenveen	" " " Van Heemskerck Düker.
Apeldoorn	" " " Firma Schouten & Co.	Hilversum	" " " Dr. R. Feenstra.
"	" hofapotheek J. A. Roelse.	"	" " " de Vries.
Assen	apotheek G. J. Romijn & Zn.	Leeuwarden	" " " J. Feteris.
Baarn	" " " R. Karsten.	"	" " " C. Sonnega, Tweebakmarkt 28/80.
"	" hofapotheek D. Bierhaalter, Nieuwstraat.	"	" " " S. Tromp Visser.
Beverwijk	apotheek Dr. J. P. Land.	"	" " " C. J. de Vogel, firma T. W. v. d.
Breda	" " " A. A. Donker.	"	" " " Meulen, Nieuwstad K 69.
Delft	" " " A. J. B. Heidema, Wilhelminastr. 2.	Leiden	" " " J. G. A. Blanken, Hoogewoerd.
Doetinchem	" " " H. Blom.	"	" " " Boekwelt, Vischmarkt.
"	" " " B. ten Bruggen Cate.	"	" " " D. J. van Driessum, Mare.
Dordrecht	" " " Dr. Joh. v. d. Moer.	Maassluis	" " " J. H. van Grafhorst, Nieuwe Rijn.
Drechede	" " " de Rozijnkorf", J. Romijn Bzn.	"	" " " H. Bogtstra.
"	" van F. Bergema.	Makkum	" " " J. Dienske.
Franker	" " " C. J. Snuff.	Meppel	" " " A. Rauwerda.
Goes	" " " L. F. de Klerk.	Middelburg	" " " L. Knoppers.
Gorinchem	" " " L. La Porte.	Nijmegen	" " " J. W. v. d. Garde.
Gouda	" " " Poels & Boot	Rotterdam	" " " Firma Moeyss & Co.
"	" " " E. Grendel.	"	" " " Beker & Co., Zomerhofstraat 4.
"	" " " A. Latenstein.	"	" " " C. de Groot, Goudsche straat 88.
Gröningen	" " " P. Weljer.	"	" " " J. H. Zindler Jr., 's Gravend. w. 283.
Den Haag	" " " S. Smeding Szn., A-Kerkhof 17.	Utrecht	" " " J. Ruys.
"	" " " Firma v. d. Mheen, De Riemerstr.	"	" " " Viel & Van Dijk.
Haarlem	Centraal-apotheek "De Archipel" K. R. Nauta, Javastr. 49.	Velp bij Arnhem	" " " C. Koek.
"	apotheek van Begeman & Sneljtens, Jansstr. 27.	Vlissingen	" " " C. G. Baert, Ritthevingsche Markt F 189.
"	" " " R. Duym, Keizerstraat 6.	Weesp	" " " T. S. v. d. Ley.
"	" " " Firma van Hees, } Kleine	Zelft	" " " N. A. Ballintijn.
"	" " " A. P. C. Numan van Son, } Houtstr. 57.	Zutphen	" " " Behrens & Co., Slotlaan 24.
"	" van D. L. Keur, Zijlstraat 87.	Zwolle	" " " H. W. A. Behrens, Houtmarkt 78.
"	" " " C. G. Loomeyer & Zoon.	"	" " " Dr. J. Oudenampsen, Overwelv.
"	" " " Mons & Grijsels, Lange Veerstr. 16.	"	" " " G. B. J. de Barbanson.
"	" " " H. Remmers & Zn., Kruisstr. 20.	"	" " " Wed. J. Rave. (180)
"	" " " L. Schoorl, Frans Halsstraat 2.	"	" " "
"	" " " Firma v. Tubergen, Gr. Houtstr. 141.	"	" " "

# HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD

Orgaan der „Vereeniging tot Bevordering der Homoeopathie in Nederland”

Onder Hoofdredactie van: Dr N. A. J. VOORHOEVE, Den Haag.

Met medewerking van de Heeren: A. DE GROOT, arts, Utrecht; P. L. VAN DER HARST, arts; Dr F. W. O. KALLENBACH, Apeldoorn; J. MIEG, arts, Haarlem; Dr D. K. MUNTING JR., Amsterdam; W. ROLVINK, arts, Arnhem; Dr S. J. VAN ROIJEN, en J. I. A. B. VAN ROIJEN, arts, Utrecht; Dr M. L. VAN DER STEMPEL, Amsterdam; Dr J. VOORHOEVE, Dillenburg; J. T. WOUTERS, arts, Arnhem, en anderen.

Uitgevers: LA RIVIÈRE & VOORHOEVE — ZWOLLE.

<b>ABONNEMENTSPRIJS:</b>	<b>ADVERTENTIEPRIJS:</b>
Per jaargang, franco per post . . . . . f 1.25	Van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents :: :: ::
Voor het Buitenland, alleen bij vooruitbetaling - 1.40	Bij abonnement tegen verlaagd tarief, dat op aanvraag
Afzonderlijke nummers . . . . . - .12 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>	verkrijgbaar is. :: :: :: :: :: :: :: :: :: ::
Adres voor de Redactie: :: :: :: :: ::	Adres voor de Administratie: :: :: :: :: ::
CELEBESSTRAAT 93 — DEN HAAG.	LA RIVIÈRE & VOORHOEVE — ZWOLLE.

HET AUTEURSRECHT OP DEN INHOUD VAN DIT BLAD WORDT VERZEKERD VOLGENS DE WET VAN 28 JUNI 1881 (STBL. N<sup>o</sup> 124).

**INHOUD:** De Algemeene Vergadering. — Wat heeft de Homoeopathie over het algemeen, enz. — Koffie als genotmiddel. — Blindedarmontsteking. — Voordracht van J. I. A. B. van Roijen. — Het gulden boek voor de tuberculeuse kinderen. — Jaarverslag Afdeeling Rotterdam over 1907. — De macht van het kleine. — Advertentiën.

## DE ALGEMEENE VERGADERING.

Het Hoofdbestuur der Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland vestigt de aandacht der donateurs, leden en begunstigers op de **aanstaande jaarlijksche algemeene Vergadering, die ditmaal zal plaats vinden Woensdag den 29<sup>sten</sup> April, des namiddags ten 2 uur, in een der zalen van het Haagsche Koffiehuis, Vreeburg, te Utrecht.**

**Wat heeft de Homoeopathie over het algemeen, en wat speciaal ten onzent noodig?**

Reeds dikwijls is in de kringen der voorstanders van onze geneeswijze uitgesproken wat ik hier herhaal: „met veel voldoening mogen wij op den vooruitgang van de Homoeopathie in ons land sedert de laatste 20 jaren terugzien.” Het beslissend kenmerk daarvan toch is, dat het aantal artsen, die haar uitoefenen, in dien tijd meer dan verviervoudigd is en thans het cijfer 20 heeft bereikt. Naar evenredigheid is, ten onzent en in andere Europeesche landen, ook een betere verhouding tusschen de twee strijdige richtingen van de geneeskunst ingetreden. De geheele positie van den homoeopathischen arts in de wetenschappelijke wereld en in de maatschappij is daardoor

een meer geachte geworden. Voor hem, die vroeger door zijne confraters als een paria (lager en minderwaardig persoon) beschouwd werd, die hetslachtoffer was van de vooroordeelen en de verwaandheid der zich onfeilbaar achtende wetenschap, is thans het dragen van de martelaarskroon een overwonnen standpunt. Deze gunstige wending heeft haar oorzaak niet zoo zeer in de goede uitkomsten van de homoeopathische behandeling, dan wel hoofdzakelijk in de erkenning, althans tot een zekere grens toe, van de therapeutische waarde van het gelijksoortigheidsbeginsel door de officieele wetenschap. Deze toch heeft het in de geneeswerking van bacteriënvergiften op de door hen veroorzaakte besmettelijke ziekten gevonden, en is onvermoeid bezig het in die richting hoe langer zoo meer te bevestigen, terwijl van tijd tot tijd een van hare Korypheeën (meest geachte geleerden) in het openbaar de juistheid van het beginsel verkondigt. Intusschen, al wordt het ook voor organische substanties, die produkten van het leven zelf zijn, thans vrij algemeen erkend, voor de meeste andere als artsijen gebruikte zelfstandigheden is zulks nog niet het geval. Wel geeft men toe, dat medicamenten, die bepaalde ziektevormen, b.v. catarrh, diarrhee, constipatie, hart-, nier-, lever-, blaasziekten, enz. veroorzaken, ook wel eens, naar de gelijksoortigheidsaanwijzing toegediend, genezend kunnen werken; toch is men ver van ons standpunt verwijderd, hetwelk in de overeenkomst van alle ziekte met artsijnsymptomen de eenige veilige gids tot de keus van het geneesmiddel ziet. Indien dus wel tusschen de twee partijen een kleine principieele toenadering bestaat, deze moet, ten einde de Homoeopathie kunne zegevieren, nog in veel meer uitgebreiden en intensieven zin plaats hebben, want onze geneeskunst staat en valt met het beginsel der gelijksoortigen.

Minder nog dan op het besproken gebied zijn de tegenstanders het met onze artsijnmiddelleer en met onze oneindig kleine doses eens. Vermogen zij reeds de hooge waarde van de bevestigde subjectieve symptomen niet toe

te geven, een niet klein aantal daarvan — meestal afkomstig van een enkel proefnemer — beschouwen zij als zelf-suggestie, als verbeelding of dwaaluitingen van over-prikkelde zenuwen, en verwijten ons, soortgelijke aantekeningen van proefpersonen als middelaanwijzingen in de artsenijsmiddelleer geboekt te hebben. Aangezien in ons eigen kamp zeer velen reeds 50—60 jaar geleden ook deze zienswijze deelden, werden toen en later na contrôle-proefnemingen van verscheidene artsenijen eenige van deze twijfelachtige symptomen geschrapt; toch zijn er nog genoeg van overgebleven, die in het belang van de Homoeopathie nog dienen herzien te worden.

Aangaande onze infinitesimale (oneindig kleine) doses, die ook al door vele homoeopathische artsen, vermoedelijk de overwegende meerderheid hunner, niet goedgekeurd worden, omdat het afdoende bewijs van hunne stoffelijkheid ontbreekt, moet insgelijks de Homoeopathie er naar trachten dit vraagstuk ter eindelijke beslissing te brengen. Immers met de hedendaagsche, door veelvuldig experimenteel onderzoek verkregen inzichten over bouw, samenstelling en deelbaarheid van de stof zijn de infinitesimale doses der Homoeopathie volstrekt onvereinigbaar, en zullen een onoverkomelijk struikelblok voor de andere artsen blijven, zelfs voor hen, die het met de simile-stelling reeds vrij wel kunnen vinden.

De bovengenoemde vooruitgang der Homoeopathie ten onzent, vooruitgang genoemd, omdat het aantal van de haar uitoefenende geneesheeren in een kort tijdsbestek zoo sterk vermeerderd is, beantwoordt evenwel nog lang niet aan de eischen, die wij moeten stellen om met onze naburen gelijk te staan. Het cijfer der homoeopathische artsen in een land is de beste maatstaf voor de uitbreiding en waardeering van onze geneeswijze en van het vertrouwen, dat zij geniet. Uit dat oogpunt beschouwd, zijn wij nog erg achterlijk en hadden misschien beter gedaan nog tot geen onderneming te besluiten, waarvoor onze kracht nog niet rijp was. Bedenken wij b.v., dat Duitschland met eene bevolking van 60 miljoen inwoners, ruim 600 homoeopathische artsen, dus 1 op 100.000 menschen telt, en dat aldaar nergens, behalve sedert weinige jaren in de millioenenstad Berlijn, die 1 homoeopathisch arts op 50.000 inwoners telt en als alle centraalpunten van bevolking een bijzonder groot materiaal van zoowel rijke als arme patiënten biedt, een belangrijk ziekenhuis bestaat, terwijl een zoodanige inrichting, al is het ook op veel kleinere, maar toch nog vrij kostbare schaal, thans ook reeds in ons land is, hetwelk pas op 300.000 inwoners 1 homoeopathisch arts telt, dan blijkt, dat wij nog al vroeger toe overgegaan zijn. Het bekende feit, dat de twee ziekenhuizen, die vroeger in Leipzig en Stuttgart waren, en zelfs een kleine jaarlijksche subsidie van de respectieve regeeringen trokken, toch ondanks deze hulp weder de vlag hebben moeten strijken, dient ten bewijze, dat, zoolang de macht en het nut van de Homoeopathie op de openbare meening nog geen voldoende invloed hebben, ook de gepaste tijd van stichting van een speciaal ziekenhuis voor haar nog niet gekomen is. Zulks zal misschien tegengesproken worden door hen, die van het denkbeeld uitgaan, dat de hospitaalpraktijk voor de ontwikkeling van onze geneeswijze bij uitstek bevorderlijk moet zijn. Deze meening volgt evenwel geenszins uit de ervaring en de geschiedenis der Homoeopathie. Zij toch is nooit door de staatsmachten, door gesubsidieerde ziekeninrichtingen of ander gunstbetoon bijgestaan; het tegendeel is waar: onderdrukking, vervolging en tegenwerking is haar te

allen tijde ten deel gevallen; uitsluitend door eigen kracht en werk, door de particuliere praktijk van haar zwoegende geneesheeren heeft zij naam, invloed en vertrouwen gewonnen. Eerst het steeds sterker worden van deze 3 factoren heeft, vooral in Amerika, waar het vrije streven niet door geprivilegieerde geleerde lichamen belemmerd werd, de behoefte aan openbare ziekenhuizen doen geboren worden. Tot de oprichting er van hebben daarenboven op zijn minst humanitaire doeleinden evenveel medegewerkt als de verwachting door zoodanige stichtingen nog tref-fender bewijzen van de waarde der Homoeopathie te zullen kunnen bijbrengen. Het laatste is dan ook vooral in kleine inrichtingen nauwelijks te bereiken, omdat vele zieken er in komen, bij wie behandelingen aangewezen zijn, die met het similebeginsel niets te doen hebben. Aan den anderen kant is voorzeker waar, dat het bestaan van een hospitaal voor onze geneeswijze aan deze uiterlijk relief geeft, meer de algemeene aandacht trekt en haar crediet verhoogt, door ook den ongeloovigen tegenstander in de gelegenheid te stellen, om met eigen oogen onze *genezingen* te kunnen zien en controleeren, en ons nieuwe volgelingen te verschaffen.

Nu wij intusschen de homoeopathische afdeling van het diakonessenhuis te Utrecht opgericht hebben, moet het onze eerste zorg zijn, haar in welstand te blijven behouden en tot bloei op te voeren. Uit het bericht van J. M. in No. 3 van het Maandblad blijkt, dat zij, den korten tijd van haar bestaan en de moeilijkheden van het begin in aanmerking genomen, vrij wel vooruit gegaan is en goede kansen van welslagen heeft, maar thans nog niet op eigen voeten staan kan. Er rust dus op *alle* voorstanders der Homoeopathie de ernstige plicht, deze inrichting met geldelijke bijdragen zoo lang te blijven steunen, tot dat zij die hulp niet meer noodig heeft. Veel, zeer veel, zelfs te veel, om de verleiding tot uitvoering van het lang gekoesterde plan te kunnen wederstaan, is reeds gegeven, maar, zoo als genoemd bericht *leert*, toch niet genoeg om de exploitatiekosten uit rente en andere inkomsten te dekken. Het welbegrepen belang der Homoeopathie eischt dus gebiedend, dat het tekort ten spoedigste aangevuld wordt, indien zulks niet onverwacht van andere bevriende zijde geschiedt. Een betrekkelijk kleine bijdrage per hoofd van *iedereen* voorstander zou tot bereiking van het doel reeds voldoende zijn, en, als allen, die in de gelegenheid zijn om aan zieken, die er voor in aanmerking kunnen komen, onze inrichting aan te bevelen, zulks met vollen aandrang doen, dan zal zij zoo veel te vroeger in eigen behoeften kunnen voorzien. Het weder wegwijnen van onze inrichting moet ten eenenmale uitgesloten zijn, want dat zou aan het vertrouwen in onze geneeswijze, aan haar gezag en waardeering zeker veel meer nadeel doen dan het feit, dat die inrichting niet tot stand gekomen was, ooit had kunnen berokkenen. Dus vooruit, vrienden van onze zaak, helpt allen offervaardig mede, om zulks onmogelijk te maken!

Resumeerende luidt mijn antwoord op de in den aanhef gestelde vraag:

- a. ten opzichte van haar eerste deel:
  1. de juistheid van het aanwijzingsbeginsel der gelijksoortigen voor alle artsenijstoffen, toegepast met het doel om te genezen, moet door voortdurende bijbrenging van degelijke praktische uitkomsten steeds opnieuw den tegenstanders aangetoond en ook biologisch onwederlegbaar bewezen worden;

2. door contrôleproefnemingen van sommige artsenijen moet eene herziening van hunne subjectieve symptomen plaats hebben, en slechts die bijgehouden worden, die door op zijn minst 2 proefnemers overeenstemmend waargenomen zijn;

3. in onze dosenleer moeten de overdrijvingen verdwijnen, die met de feiten van experimenteel onderzoek naar bouw, samenstelling, eigenschappen en deelbaarheid van de stof in strijd zijn;

b. ten opzichte van het tweede deel der vraag:

1. Er moeten in ons land nog 3—4 maal zoo veel artsen als thans, de homoeopathische praktijk komen uitoefenen;
2. de opgerichte homoeopathische afdeling van het diakonessenhuis te Utrecht dient met kwistige hand door alle voorstanders gesteund, om door hun invloed en aanbeveling ook met bemiddelde zieken zoo veel mogelijk bevolkt te worden.

D<sup>r</sup> F. W. O. K.

## KOFFIE ALS GENOTMIDDEL

DOOR

Dr. CRAMER, Karlsruhe. \*)

(VERVOLG.)

„Koffie is een artsenij. Artsenijen zijn heilzame dingen, waar zij te pas komen; maar voor den gezonden mensch past geen artsenij.”  
SAMUEL HAHNEMANN.

Laat ons nu een blik werpen op de *natuurlijke historie der koffieplant*. De koffievruucht groeit op een in 't wild 5—7 meter hoog wordenden boom, die echter in de kultuur door snoeien 2—2½ meter hoog gehouden wordt. Het is een donkerroode, tweehokkige vrucht, elk hokje bevat een kern. Deze kern bestaat uit twee met de vlakke zijden naar elkaar toegekeerde boonen, de eigenlijke koffie. Bij de z.g. parelkoffie bestaat elke kern maar uit één boon. De struik bloeit in den zomer drie maal achter elkaar, zoodat bloesems, rijpe en onrijpe vruchten zich tegelijk aan de takken bevinden en er ook verscheiden oogsten gehouden worden.

De vruchtschil wordt voor of na droging van de kern ontdaan en dient ook tot bereiding van een drank, die een veel geringer gehalte aan Coffeïne heeft dan de koffie, uit de boonen bereid.

Wij komen zodoende tot de vraag: *Uit welke stoffen bestaat de koffie?* Het eigenlijke plantenweefsel bestaat, evenals bij alle planten, uit cellulose, maar het voor ons meest gewichtige bestanddeel is wel de *coffeïne*, een ingewikkelde verbinding, chemisch nauw verwant met urinezuur (een zuur met de urine afgescheiden.) Gemiddeld bevat koffie 1 procent van deze stof.

Een tweede belangrijk bestanddeel in de koffieboon is het *koffielooizuur*. Deze stof ontleedt bij het branden der koffie, en ontwikkelt hierbij verbindingen met eigenaardigen reuk, die tezamen het koffie-aroma vormen. Verder valt nog te noemen *vet*, dat met een gehalte van 10—13 procent

voorkomt; ook dit wordt bij 't branden ontleed, er ontstaan allerhande verbrandingsproducten, waaraan de koffie voor een groot deel den fijnen smaak dankt.

Ten slotte kunnen wij nog op 't *suikergehalte* wijzen, de suiker verbrandt tot karamel en draagt eveneens bij tot den goeden smaak der koffie.

*Het branden of roosten der koffie*. Reeds in de 15<sup>e</sup> eeuw begon men de koffieboonen te branden. Het afkooksel der rauwe boonen gaf, niettegenstaande de physiologische werking, tengevolge van het coffeïne-gehalte, op den duur geen bevrediging. Pas bij het roosten ontwikkelen zich de geurige, aromatische verbindingen, die de koffie hare handelswaarde geven. Het is nu de vraag, wat er gebeurt bij het branden. De koffieboon verliest water, dat in den vorm van damp ontwijkt, wordt poreus en ook grooter van vorm. Het koffielooizuur ontleedt en vormt met de coffeïne een dubbelzout. Het vet treedt naar buiten en de boonen beginnen te „zweeten,” zooals men het noemt. Hooger dan 200 graden mag men niet verhitten, want dan ontwikkelt zich azijnzuur en het fijne aroma gaat gedeeltelijk verloren.

Belangrijk als verbrandingsproduct is nog het *Caffeon*, de aetherische koffie-olie, die even beneden 200 graden ontstaat, en het koffiebitter, een bittere stof, die uit de suiker ontstaat. Verkoolt de suiker, dan vormen zich azijnzuur en aceton met prikkelenden reuk, dien men duidelijk bij te sterk gebrande koffie kan waarnemen.

*De werking der koffie op den gezonden mensch*. Het meest opvallende voor alle onderzoekers was de opwekkende werking op de hersens en het zenuwstelsel, en de slaapverdrrijving. Reeds in 1771 deelde Constantini mede, dat de koffie hartklopping, angst en onrust veroorzaakte, den eetlust verdoofde en daardoor den honger schijnbaar stilde. Maar laat ons de bestanddeelen afzonderlijk beschouwen.

1. *Coffeïne*, een xanthinederivaat, is een zenuwprikkelende stof, zij werkt ook urinedrijvend door verhooging van den bloeddruk in de nieren. In groote doses verlamt het de zenuwen (kleine honden sterven onder krampverschijnselen.) Bij den mensch verandert Coffeïne de werking van het hart en meestal bewerkt het verlangzaming van den hartslag, soms ook wel versnelling, hartklopping, onregelmatigheid van den pols, vermeerdering der hoeveelheid urine en drang tot urineeren. Hersens en rugmerg worden meer of min aangetast naar de individualiteit der enkele personen. De groote en kleine spieren, die de ledematen bewegen, worden geprikkeld, waardoor deze beverig en krampachtig worden. Wordt ook de middenrifspier aangegrepen, dan ontstaat ademnood en vermeerdering der ademhalingsbewegingen. Opvallend is de ophooping van 't bloed in de streek der buikorganen, d. w. z. in de poortader. In verband met de spijsverteringsorganen treedt op onrust, duizeligheid, misselijkheid, braken, speekselvloed, drang tot ontlasting, welk laatste verschijnsel zelfs tot verlamming van den anus-sluitspier en diarrheeën leiden kan. Koffie werkt koorts, de lichaamstemperatuur wordt 1—1½ graad Celsius verhoogd, hetgeen in verband staat met een vermeerdering van het gebruik van spierstof in 't lichaam. Een dosis coffeïne van 0.3—0.7 gram in eens heeft een sterken invloed op zenuwen en bloedvaten, het hart wordt beurtelings rustig en onrustig en werkt onregelmatig. Borstbeking, beven der ledematen, urinedrang en prikkeling van alle zintuigen zijn de belangrijkste verschijnselen.

\*) Overgenomen uit „Homöopathische Monatsblätter.”

2. *Caffeon* is een aetherische olie, chemisch verwant met salicylzuur, het geeft den aangename geur aan de koffie, die op zichzelf al reeds opwekkend werkt. Deze werking komt dus volstrekt niet uitsluitend toe aan de coffeïne. *Caffeon* veroorzaakt een aangename prikkeling en neemt het onaangename gevoel van nuchterheid weg. Het vermindert de spanning in de bloedvaten en versnelt den pols, werkt dus juist omgekeerd als coffeïne. Men kan het bereiden door distillatie van een koffie-aftreksel en opvangen van het distillaat.

3. De *minerale bestanddeelen* der koffie zijn voor  $\frac{3}{5}$  kalizouten, men schrijft hun voor een gedeelte de urinedrijvende werking toe en ook het optreden van diarrheeën na 't gebruik van koffie. De schadelijke werking van coffeïne op 't hart wordt eveneens versterkt door de kalizouten.

Koffie bewerkt een vermeerdering der waterafscheiding door long en huid en als gevolg hiervan dorst. Men heeft wel beweerd, misleid door de hongerverdoovende werking van koffie, dat deze een spaarmiddel voor de lichaams-substantie is, maar het verbruik van spiereiwit wordt juist verhoogd door den inwendigen arbeid, die een gevolg is van de prikkeling der dwarsgestreepte spieren van 't hart en van de bloedvaten. Door dit vermeerderde gebruik van spiereiwit wordt weer een vermeerderde toevoer aan voedsel vereischt. Koffie is dus niet economisch.

Het welbehagen, dat men ondervindt bij 't drinken van een kop koffie na een rijken maaltijd, waarbij ook veel wijn gedronken werd, wordt gedeeltelijk veroorzaakt door de tegenovergestelde werkingen van koffie en alcohol, maar ook door de zenuwprikkelende werking ervan; men geniet echter dit welbehagen ten koste der hartspierkracht. De zwarte koffie en de fijne Havana sigaar na het diner zijn de gevaarlijkste vijanden van de voorname heeren; hartziekten, galstenen, suikerziekte, enz. zijn er de gevolgen van.

De slaapverdrijvende werking der koffie berust op de hersenprikkeling, evenals de vermeerdering van het denkvermogen, de verheldering van het verstand, het verdwijnen van geestelijke of lichamelijke afmatting en de opvrolijking van 't gemoed. Bij kleine hoeveelheden gebruikt, kan de koffiedrank zowel bij geestelijk als bij lichamelijk werkende menschen het arbeidsvermogen vergrooten, maar men moet niet vergeten, dat het steeds de werking van een zweep is en een verhoogd verbruik van zenuw- en spier-substantie er 't gevolg van is. Daarom is het dagelijksch gebruik van koffie alleen geschikt voor rustige, krachtige personen met sterke zenuwen. Voor kinderen is koffie beslist schadelijk, daar bij dezen nog het geheele organisme en wel in 't bijzonder hersenen en ruggemerg in groei en wording zijn en zeer gevoelig voor schadelijke invloeden. Met het ruggemerg staat in nauwe verbinding het geslachtsapparaat en een te vroege opwekking van de geslachtsdrift kan niet uitblijven.

Ook gedurende lichaams- of geestesarbeid moet men nooit koffie drinken.

Tot nog toe kwamen alle onderzoekers tot het resultaat, dat de coffeïne den hartslag wel verlangzaamt, maar elke samentrekking van den hartspier sterker maakt. Vooral bij kinderen treedt hierbij al licht een verlamming der vasomotorische zenuwen op en een bloedstuwung in het haarvaatstelsel. Deze capillaire stuwung werkt ten slotte ook op het urineapparaat en bewerkt hier bloedovervulling. Tengevolge daarvan trekt de urineblaas zich ook veel

moeilijker samen, daar de bloeddruk (door de aanvulling ontstaan) de samentrekking bemoeilijkt. Bij kinderen kan dit zelfs tot verlamming der bloedvaatwanden voeren. Bij „Kathreiners Malzkaffee” is dit juist omgekeerd. Hier worden juist onder invloed van het *caffeon*, in dit praeparaat bevat, de periphere bloedvaten verwijd en zoo de bloeddruk verminderd. Maar hierdoor ontstaat dan tevens een bevordering van den bloedsomloop en van de geheele stofwisseling.

Behalve *caffeon* komt in genoemde moutkoffie nog het koffiebitter voor en een spoor van coffeïne. De werking ervan is opwekking, doen verdwijnen van het nuchterheidsgevoel en van nerveuze afmatting, zonder schadelijke nawerking.

Dagelijks gebruik van boonenkoffie kan ook aambeien- en spatadervorming ten gevolge hebben; bestaan deze reeds, dan worden ze gewoonlijk erger.

Zijne goede eigenschappen dankt de koffie aan de aromatische- en andere verbrandingsstoffen, zijn schadelijke eigenschappen aan de coffeïne.

Dr. Nicolaï kwam op de goede gedachte eens de coffeïne aan de koffie te onttrekken. Hij deed omvangrijke onderzoekingen met boonenkoffie, moutkoffie en coffeïne-vrije boonenkoffie en kwam tot het volgende besluit:

Het aftreksel van gebrande koffieboonen heeft een andere werking op den mensch dan zuivere coffeïne alleen. Een aftreksel van coffeïne-vrije koffieboonen bezit alle goede eigenschappen van de koffie, in 't bijzonder de milde opwekking van het zenuwstelsel en mist alle onaangename bijwerkingen van deze.

(Wordt vervolgd.)

## Blindedarmontsteking.

In het Januarinummer van dezen jaargang gaven wij een korte beschouwing ten beste over de oorzaken en het verloop van de blindedarmontsteking; thans zullen we ons kort met de behandeling bezig houden.

Voor dat we hiertoe overgaan, moeten wij nog even de aandacht vestigen op het feit, dat een ontsteking van den blindedarm neiging heeft te recidiveeren, d. w. z. wanneer een patiënt eenmaal een aanval van meer of minder ernstigen aard gehad heeft en daarvan zonder operatie genezen is, dan bestaat steeds de mogelijkheid, indien het wormvormig aanhangsel niet is dichtgegroeid door dien eersten aanval, dat een herhaling van de ontsteking door een of andere diëtfout, door een of andere bovenmatige inspanning, door een stoot of val, door constipatie e. d. wordt opgewekt. Na de genezing van een eersten aanval kan men nooit de zekerheid verkrijgen, dat men voor een recidief gespaard zal blijven; dit is alleen zeker wanneer de appendix operatief verwijderd is.

De *officieele inwendige behandeling* bestaat in absolute *bedrust, opium, ijs en vloeibaar voedsel*.

Wij, homoeopathen, kunnen ons best vereenigen met de *absolute bedrust, eveneens met het vloeibaar diëet*, maar een absoluut voorschrijven van ijs is o. i. van twijfelachtig nut. Wij zijn bekend met gevallen waar *ijs absoluut nadeelig heeft gewerkt*, daarentegen warm water omslagen en heete pappen een groote verlichting van pijn gaven en medewerkten tot de genezing. *Opium* gaven wij niet, omdat we het niet noodig hebben.

Welke middelen, uit *de vele ons ten dienste staande*,

kan men toedienen, zonder met het *Opium* van *Scylla* in *Charybdis* te verzeilen?

1°. *Belladonna* D<sup>3</sup>, bij hevige pijn nabij de rechter liesstreek; de patiënt kan zelfs de geringste aanraking niet verdragen, de druk van de dekens is onaangenaam; misselijkheid, braken; hij is gedwongen zeer stil op den rug te liggen; hooge koorts, hooger wordend des namiddags, met rood gelaat; gedurende de koorts weinig zweeten.

2°. *Mercur. corros.* D<sup>1</sup>—D<sup>6</sup>, zwelling in de streek van den blinden darm, rood en pijnlijk bij aanraking; gelaat rood of bleek; dorst, roode droge tong; verstopping, of herhaalde malen slijm bevattende dunne stoelgang met bloederige draadjes er door heen; heet zweet dat geen verlichting geeft. In het algemeen dus bij stormachtige verschijnselen, die een doorbraak doen vreezen.

3°. *Lachesis*, buik bijzonder gevoelig bij aanraking; zwelling boven de rechter liesstreek; pijnlijk en stijf van af de lendenen tot den stuit en dijen toe; verstopping; weinig urineloozing met rood bezinsel; pijn bij het urineeren; de patiënt kan alleen op den rug liggen, met de knieën opgetrokken. Koorts hooger wordend tegen 3 uur 's middags; patiënt gevoelt zich het ergst na den slaap. Zweet geeft verlichting. Komt vaak na Mercur in aanmerking.

4°. *Sulphur* als reactiemiddel om het exsudaat tot opslorping te brengen.

We zullen met deze middelen volstaan, want deze ziekte kan en mag toch niet zonder een geneesheer behandeld worden, wijl de vele en gevaarlijke complicaties die zich kunnen voordoen steeds een geoefend toezicht vereischen, om zoo noodig tijdig door den chirurg te laten ingrijpen.

Om nu nog even terug te komen op de aanwending van uitwendige middelen, waarop wij reeds de aandacht vestigden, moeten wij er op wijzen, dat o. i. het allerbest is *warne lijnmeelpappen of heete watercompressen* direct bij het begin van de ziekte op den buik te leggen, ook zijn deze in het verder verloop aangewezen, wanneer de koorts niet al te hoog is.

Wordt de temperatuur zeer hoog, 39°—40°, b.v. dan kan een enkel maal ijs verlichting geven, maar is vaak een lauw-watercompre) ruimschoots voldoende en tevens onschadelijk; ten minste zoo lang de temperatuur den geheelen dag op dezelfde hoogte blijft. Schommelt de koorts sterk, d. w. z. is ze 's morgens veel lager, b.v. 37.5°—38° en 's middags of 's avonds 39°—40°, dan kan men er zeker van zijn, dat er zich een absces heeft gevormd en verdient eene operatie in aanmerking te komen, hoewel we eenige keeren een vanzelf ontledigen van het absces door den darm heen, hebben waargenomen. De etter werd langs den natuurlijken weg ontlast. De chirurgen opereeren in dit koortstijdperk niet gaarne, en doen dit alleen dan, wanneer er direct levensgevaar is, anders wachten ze tot de temperatuursverhooging voorbij is. Zoo herinneren wij ons een patiënt, bij wien de chirurg wachtte tot drie weken na den aanval, en hoewel we toen niets meer konden waarnemen bij uitwendig onderzoek, werd eene operatie door de bloedverwanten toch doorgedreven. Bij die operatie werd een absoluut dichtgegroeide appendix zonder meer gevonden, waarbij alle ontstekingsverschijnselen genezen waren. *De operatie was overbodig.*

Daarentegen herinneren wij ons een ander geval, waar de patiënt steeds gezond was, totdat wij dringend ontboden werden, wijl er plotseling allerheftigste buikpijn met braken van faecale massa's was opgetreden, daarbij

hardnekkige constipatie; de patiënt kon niet anders dan op den buik liggen. Na een paar dagen, omdat de toestand niet veranderde, werd onze lijder naar eene ziekeninrichting vervoerd; de patiënt werd, nadat het acute tijdperk voorbij was, geopereerd. Bij die operatie bleek, dat er een appendix aanwezig was, welke stinkende etter bevatte, gedeeltelijk afgestorven was, en op het punt stond naar de buikholte door te breken. *In dit laatste geval was de operatie bepaald levensreddend te noemen; in het eerste geval absoluut overbodig.*

In het algemeen is het moeilijk te bepalen, of in een gegeven geval al of niet geopereerd moet worden. Men kan nooit met absolute zekerheid bepalen, of een patiënt na het doorstaan van een acuten aanval van appendicitis, later nog weer een aanval zal krijgen. Dikwerf is dit het geval, en dan kan er een z.g. *sociale reden* bestaan tot opereeren, b.v. wanneer een eventueel recidief te lang den patiënt aan zijn gewone bezigheden zou onttrekken. Anders mogen wij homoeopathen gerust afwachten; want met onze middelen behoeven wij ons door de chirurgen niet direct en zoo vaak in den hoek te laten duwen, zooals dit met de andere geneesheeren het geval is.

Het *Diët* moet vloeibaar zijn en zoo min mogelijk arbeid van de darmen verlangen, ook voor geregelden stoelgang moet zorg gedragen worden. Het is sinds jaren reeds bij Amerikaansche en Fransche homoeopathen gebruikelijk, geregeld *Olijfolie* toe te dienen, ook wij houden ons daaraan en naar onze meening met veel succes; ook werken olie-lavementen uitnemend.

*In ieder geval behoeft men niet direct den chirurg te raadplegen, en kan een weinig meer vertrouwen op de inwendige behandeling, dan dit heden ten dage het geval is, geen kwaad.*

D<sup>r</sup> M. L. V. D. ST.

---

**VOORDRACHT** van J. I. A. B. VAN ROIJEN,  
Geneesheer-Directeur der Homoeopathische  
afdeeling van het **Diaconessenhuis te Utrecht.**

---

Vrijdag, den 3<sup>en</sup> April j.l., hield arts J. I. A. B. v. Roijen een voordracht over homoeopathie te Utrecht. Het gehoor bestond voornamelijk uit studenten, waarvan er zoovelen van de uitnodiging hadden gebruik gemaakt, dat de nieuwe college-zaal van professor Spronk bijna geheel bezet was. Ook de professoren Spronk, Talma en Zwaardemaker gaven door hun aanwezigheid blijken van hunne belangstelling. Het overige gedeelte van het publiek vormden eenige geneesheeren en leeken.

Spreker stelde zich bij het houden zijner voordracht op het standpunt, dat het meerendeel zijner toehoorders nog geheel onbekend was met de homoeopathische geneeswijze. Hij verklaarde daarom zoo eenvoudig en duidelijk mogelijk het grondbeginsel der Homoeopathie, terwijl in den loop zijner rede alle gevolgen, die uit dit grondbeginsel voortvloeien, werden behandeld en uitgelegd.

Dat de voordracht met aandacht werd aangehoord, blijkt wel uit het feit dat elf studenten (tien heeren en één dame) gebruik maakten van de gelegenheid hun geboden tot het stellen van vragen. Hoewel het debat levendig was en ongeveer anderhalf uur duurde, bleef toch de toon aangenaam en vriendschappelijk. Deze wel-



geslaagde avond kan niet alleen voor den geachten spreker, maar ook ons allen een groote voldoening zijn, daar er uit blijkt, dat de homoeopathie steeds meer belangstelling vindt bij hen, die haar tot nog toe min of meer vijandig tegenover staan. Wij wenschen den heer J. I. A. B. van Roijen van harte geluk met zijn behaald succes!

## Het Gulden Boek voor de Tuberculeuse kinderen.

Het bestuur van de Vereeniging ter Bestrijding der Tuberculose, te Rotterdam, deelt ons mede, dat zijn plan om een Gulden Boek uit te geven ten bate van het zee-hospitium voor tuberculeuse kinderen in Katwijk aan Zee, alom in den lande met verrassende sympathie is ontvangen. Uit alle kringen van het maatschappelijk leven stroomden reeds de bijdragen na de eerste aanvraag aan de redactie-commissie toe. De oproep tot steun in den vreedzamen strijd tegen den wreeden vijand: Tuberculose, waar het nu in de eerste plaats geldt de *kinderen* te beschermen, heeft blijkbaar weerklink gevonden in het hart van de natie. En het Gulden Boek, dat thans ter perse ligt, zal in de meest verscheiden en gansch individueele vormen uiting geven aan de geestdrift, waarmee de voornamesten van het land, in de eerste plaats H. M. de Koningin, de Koningin-Moeder en Z. K. H. de Prins der Nederlanden in de krachtige actie tegen de tering deelen.

Zoo is het Gulden Boek dan mogen worden de zeer belangrijke en boeiend afwisselende verzameling in beeld en in handschrift van wat het Vorstelijk Huis en de eminentste mannen en vrouwen op ieder gebied hebben willen geven ter verwezenlijking van het plan, om kinderen die een verontrustende geschiktheid voor tuberculose vertoonen, in de duinen aan zee met een zoo groot mogelijken weerstand aan lichaamskracht uit te rusten voor hun verdere leven.

Moge nu ook blijken, dat achter de voorgangers duizenden staan, die dezen vreedzamen strijd tegen den geesel der tering willen meemaken!

## Jaarverslag Afdeeling Rotterdam over 1907.

De tijd is wederom aangebroken om verslag uit te brengen over het afgelopen jaar.

In onze Afdeeling vond volgens reglement de gebruikelijke bestuurswisseling plaats. De heer H. M. Kuiper, na als plaatsvervanger slechts korten tijd in ons bestuur zitting te hebben gehad, werd, naar den rooster aan de beurt van aftreding en niet herkiesbaar zijnde, vervangen door den heer A. H. de Jonge A.Hz., die de benoeming welwillend aannam.

Ons ledental onderging geen vermindering, maar breidde zich evenmin uit.

Door overlijden in de laatste maand des jaars ontviel aan de Vereeniging onze hooggeachte donateur, de heer C. E. van Stolk, die met milde hand herhaaldelijk ons doel en streven, ook in menschlievenden zin, krachtadig heeft gesteund en bij uitersten wil f 2000.— t.z.t. ter beschikking van onze Afdeeling heeft gesteld, hoofdzakelijk

om te dienen tot bevordering der vestiging van homoeopathische artsen binnen onze gemeente. Als van duurzame waarde wordt ook dit laatste gunstbewijs op zeer hoogen prijs gesteld.

Met veel leedwezen ondervonden wij voorts, dat een der ijverigste van onze leden, de heer K. W. Tuinzing, zich wegens ernstige ziekte aan alle bezigheid moest onttrekken; zijn toestand verergerde meer en meer en nu wij in hem, door zijn overlijden onlangs, het verlies van een trouwen vriend en medestander hebben te betreuren, daar getuigen wij met oprechte waardeering van zijn buitengewone werkzaamheid en van de vele, nuttige diensten, die hij met ijver, doorzicht en voortvarendheid gedurende een lange reeks van jaren aan onze Vereeniging heeft bewezen. Vriend Tuinzing! uwe nagedachtenis stellen wij in hooge eere.

De beide, in onze gemeente gevestigde artsen, de heeren Van Royen en Tuinzing, verheugen zich in bestendigen vooruitgang van hun praktijk. Tot de vestiging van een derden arts is het evenwel nog niet gekomen, ofschoon succes genoegzaam verzekerd zou mogen heeten.

Een gedenkwaardig feit, reeds in ons vorig verslag aangeduid, viel in onze Vereeniging voor, n.l. de opening van het Homoeopathisch Ziekenhuis te Utrecht.

Vele zieken werden daar reeds opgenomen en de gunstige resultaten, blijkende uit de mededeelingen van den Geneesheer-Directeur omtrent stijgend succes in toevloed en herstel van patiënten, doen de beste verwachtingen koesteren.

Met de finantiën is het daarentegen verre van gunstig gesteld.

Belangrijke versterking der bijdragen aan de wetenschappelijke, maar immers ook liefdadige stichting is en blijft dringend noodig.

Mogen toch alle voorstanders van onze heerlijke geneeswijze zulks bedenken en er tijdig in voorzien.

Tot een voorgenomen wijziging in de statuten van onze Vereeniging werden enkele voorstellen door onze Afdeeling ingebracht.

Weldra zullen de nieuwe statuten verschijnen. Moge ook daarvan bij vernieuwing kracht en leven en beweging uitgaan!

Uitnemende verwachting, en ten slotte zij dan ook bestendige vooruitgang onze hoogste wensch voor de Vereeniging in het algemeen en voor onze Afdeeling in het bijzonder.

*Namens het Afdeelings-Bestuur,*

C. G. VERVLOET, *Secretaris.*

## De Macht van het Kleine.

Onder dezen titel wenschen wij het volgende over te nemen uit: „**Het Wezen der Homoeopathie,**”<sup>1)</sup> waarin op treffende wijze de macht van het kleine geschilderd wordt. Al zijn het bekende dingen, nochtans kan het voor vele lezers zijn nut hebben er weer eens op gewezen te worden.

„Het geven van een derde en vierde decimale verdunning — dus een hoeveelheid van 1 op 1000 en 1 op

<sup>1)</sup> Deze brochure van Dr. N. A. J. Voorhoeve is ad 50 cts te bekomen bij de Firma La Rivière & Voorhoeve te Zwolle.

10000 — kan er nog mede door," zegt men. „Maar hoe te verklaren, dat een 12<sup>de</sup>, een 24<sup>ste</sup>, een 30<sup>ste</sup> verdunning nog werkzaam kan zijn? Het is immers belachelijk dit te gelooven!"

Neen, M. H., dit is niet belachelijk; en ik zal u aantoonen, waarom niet.

Hoe veel zwavel is er in de bronnen van Aken, van Weilbach of zelfs van Landeck aanwezig, en is dit weinigje onwerkzaam? Hoe veel Arsenicum bevindt zich in de wateren van Baden en Cudova; en schrijft men niet juist aan dit bestanddeel een groote uitwerking toe bij sommige ziekten? Hoe veel Jodium, Bromium vindt men in het water van Kreuznach; en wordt niet met recht aan deze stoffen de gunstige werking bij scrophuleuze gestellen toegeschreven? Hoe veel Lithium is er in het water van Baden-Baden, Ems, Radein; en geldt niet nochtans dit weinigje Lithium als werkzaam bestanddeel bij jicht en rheumatisme, tegen welke kwalen soortgelijke wateren, maar die *geen* Lithium bevatten, onwerkzaam bevonden werden?

„'t Is waar, niet veel!" zoo hoor ik u zeggen, „maar deze hoeveelheden in de minerale wateren, waaraan wij de werkzaamheid in daartoe geschikte gevallen toeschrijven, staan toch hoogstens gelijk met uwe 4<sup>de</sup> of 5<sup>de</sup> decimale verdunning, en kunnen toch niet dienst doen, om de werkzaamheid van een 12<sup>de</sup> of nog hoogere verdunning te bewijzen."

Dit moet ik toegeven, doch ik kan niet nalaten de verzuiming te slaken: „Ach, mochten alle artsen hunne artsenijen dan toch ten minste in een 4<sup>de</sup> of 5<sup>de</sup> verdunning geven, na ze eerst gekozen te hebben naar Hahnemann's stelregel s. s. c.!"

Edoch, ik geef dit wel toe; maar ik geef niet toe, dat er niet andere bewijzen zijn voor de werkzaamheid van hoeveelheden, *nog* geringer dan die in sommige minerale wateren vervat zijn. Laat mij er eenige opnoemen!

Wanneer men een stukje muscus in een groote ruimte open neerlegt, dan wordt de lucht zoodanig met den muscusgeur vervuld, dat menigeen er onaangenaam door aangedaan wordt. Ook al laat men dit stukje muscus geruimen tijd daar liggen, toch zal men geen de minste afname van gewicht waarnemen. En toch moet er *iets* van afgegaan zijn! In welke *verdunning* mag dan wel de muscus in de daar aanwezige atmosfeer voorhanden zijn? Wij weten het *niet* met juistheid te bepalen; maar stellig in een hoeveelheid veel geringer, dan in een 4<sup>de</sup> of 5<sup>de</sup> verd. zou vervat zijn. En toch werkt het inademen van een weinig van deze lucht bestlist schadelijk op sommige personen!

Van enkele andere riekende stoffen zijn inderdaad ongehoofelijk kleine hoeveelheden nog in staat, door ons reukorgaan te worden waargenomen. Chloorphenol b.v. is in een verdunning nog te ruiken, gelijkstaande aan een 11<sup>de</sup> hom. dec. verd. (1 op 100.000.000.000). En Mercaptan is in een verdunning van 1 op 10.000.000.000.000, gelijkstaande aan een 13<sup>de</sup> hom. dec. verd., nog in staat, het reukorgaan te prikkelen.

En hier geldt het nu nog gezonde, ofschoon gevoelige personen, die door een stof als Muscus of Mercaptan in zulk een uiterst kleine hoeveelheid worden aangegrepen,

terwijl wij het bij het toedienen van artsenijen met *zieken* te doen hebben!

Wellicht nog krachtiger bewijs voor de werkzaamheid der kleine doses leveren ons evenwel de proeven van prof. Naegeli, die ik niet nalaten kan, onder uwe aandacht te brengen.

Prof. Naegeli nam zijne proeven met *levende* plantencellen, met de vezels eener groen gekleurde wiersoort, Spirogyra genoemd, en vond, dat wanneer men in *glazen* bekens, gevuld met gedestilleerd water, eenige stukjes koper, ijzer, zilver, lood, zink, goud of kleine hoeveelheden kwikzilver doet, alle Spirogyra-cellen, die te voren in het gedestilleerde water geworpen waren, *sterven*, en wel des te sneller, hoe meer stukjes metaal er in het water gedaan waren. In met gedestilleerd water gevulde glazen bekens *zonder* deze metalen sterven zij evenwel *niet*, maar blijven welig tieren.

Vervangt men nu de *glazen* bekens door *metalen*, b. v. door koperen bekens, dan neemt men opnieuw het afsterven der Spirogyra-draden waar.

Dat deze plantencellen zoo spoedig afsterven, vindt dus zijn oorzaak in de aanwezigheid van het koper, het zink, het lood, enz.

Maar hoe is het mogelijk, dacht Naegeli, dat deze metalen, die toch voor onoplosbaar gelden, op de Spirogyra-draden zulk een vernietigende uitwerking hadden?

Was het alleen de aanraking met het metaal? Of waren er inderdaad uiterst kleine, onweegbare hoeveelheden van het metaal in het gedestilleerde water aanwezig?

En zie hier, wat nu bleek bij nader onderzoek! Dat in gedestilleerd water, waarin drie dagen lang een paar koperstukjes gelegen hadden, in elke 100 gram zich een 770.000<sup>de</sup> gedeelte van een gram koper bevond, en dat deze hoeveelheid voldoende was, om alle Spirogyra-cellen te doden. Bedenkt men nu, dat dit 770.000<sup>ste</sup> deel van een gram koper in 100 gram water verdeeld is, en er derhalve in één gram gedestilleerd water een 77.000.000<sup>ste</sup> deel koper aanwezig is, dan blijkt, dat koper in een achtste decimale verdunning, in staat is, levende cellen te doden. Zelfs wanneer men deze zelfde glazen bekens ledigde, ze zorgvuldig reinigde en opnieuw met gedestilleerd water vulde, zelfs dan stierven de Spirogyra-draden, zoodra zij in dit versche water geworpen werden, binnen enkele minuten, zonder dat er een enkel stukje koper aan het water was toegevoegd. Ja, zelfs wanneer men dit ledigen, reinigen en vullen drie, viermaal herhaalde, zelfs dan stierven zij nog in korten tijd!

Hoeveelheden koper, nog veel geringer dan zoo even genoemd werden, waren dus in staat de Spirogyra, dat zijn *levende* cellen, te *dooden*."

Inderdaad blijkt uit deze voorbeelden de groote macht van het oneindig kleine, welke tevens een krachtig pleidooi vormen voor de werkzaamheid der minimale doses der Homeopathie!

#### ADVERTENTIËN.

Homoeopathische Apotheek

BEKER & Co.

Zomerhofstraat 4, ROTTERDAM.

Telefoon 2478. (15)

Geneesmiddelen van

Dr. WILLMAR SCHWABE.

Tevens verkrijgbaar Dr. Med. LAHMANN's Nährsalz Preparaten en de Kunstmatige minerale wateren van BOSCH & Co.

De 22<sup>ste</sup> Algemeene Vergadering van de leden en begunstigers der Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland zal D. V. worden gehouden op

Woensdag 29 April a.s.,

des namiddags te 2 uur, in het Haagsche Koffiehuis, Vreeburg te Utrecht.

DE SECRETARIS.

ONLANGS VERSCHENEN:

### ENGELSCH E ZIEKTE

door Dr. M. L. v. d. STEMPEL, Amsterdam.

PRIJS 45 CENTS.

Na toezending van postwissel verkrijgbaar bij de Uitgevers: LA RIVIERE & VOORHOEVE, ZWOLLE.

### AAN DE AANHANGERS DER HOMOEOPATHIE IN NEDERLAND

heb ik de eer mede te deelen: dat ik sedert 1882 de middelen van Dr. WILLMAR SCHWABE, voorzien van het Fabrieksmerk, voor eigen rekening betrek, doch ze niet in depôt heb.

Hoogachtend,

Firma Wed. T. D. Vrijdag Zijnen.

's-GRAVENHAGE, 22 Ged. Burgwal.

(30)



# HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD

Orgaan der „Vereeniging tot Bevordering der Homoeopathie in Nederland”

Onder Hoofdredactie van: Dr N. A. J. VOORHOEVE, Den Haag.

Met medewerking van de Heeren: A. DE GROOT, arts, Utrecht; P. L. VAN DER HARST, arts; Dr F. W. O. KALLENBACH, Apeldoorn; J. MIEG, arts, Haarlem; Dr D. K. MUNTING JR., Amsterdam; W. ROLVINK, arts, Arnhem; Dr S. J. VAN ROIJEN, en J. I. A. B. VAN ROIJEN, arts, Utrecht; Dr M. L. VAN DER STEMPEL, Amsterdam; Dr J. VOORHOEVE, Dillenburg; J. T. WOUTERS, arts, Arnhem, en anderen.

Uitgevers: LA RIVIÈRE & VOORHOEVE — ZWOLLE.

ABONNEMENTSPRIJS:	ADVERTENTIEPRIJS:
Per jaargang, franco per post . . . . . f 1.25	Van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents :: :: ::
Voor het Buitenland, alleen bij vooruitbetaling - 1.40	Bij abonnement tegen verlaagd tarief, dat op aanvraag
Afzonderlijke nummers . . . . . - .12 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>	verkrijgbaar is. :: :: :: :: :: :: :: :: :: :: ::
Adres voor de Redactie: :: :: :: :: ::	Adres voor de Administratie: :: :: :: ::
CELEBESSTRAAT 93 — DEN HAAG.	LA RIVIÈRE & VOORHOEVE — ZWOLLE.

HET AUTEURSRECHT OP DEN INHOUD VAN DIT BLAD WORDT VERZEKERD VOLGENS DE WET VAN 28 JUNI 1881 (STBL. N° 124).

INHOUD: Het eerste jaar. — De gevolgen van de beschaving op de Gezondheid. — Verplegingsfondsen. — Koffie als Genotmiddel. — Algemeene Vergadering. — Hahnemann's Studententijd. — Verzoek. — Advertentiën.

## HET EERSTE JAAR.

Den 1<sup>sten</sup> Mei was het één jaar geleden, dat de Homoeopathische Afdeling in het Diaconessenhuis te Utrecht plechtig geopend en de arts J. I. A. B. van Roijen door den Raad van Beheer als geneesheer-directeur van deze Afdeling geïnstalleerd werd.

Allen, die deze plechtigheid bijwoonden, zullen zich nog uitnemend herinneren, niet alleen hoe vele goede wenschen voor het welslagen dezer onderneming toen werden uitgesproken, maar hoe vooral uit al hetgeen men hoorde en zag duidelijk bleek, dat men vertrouwen had in de toekomst van dit eerste Nederlandsche homoeopathische Ziekenhuis.

En dit vertrouwen is, nu wij op het eerste jaar der oprichting kunnen terugzien, *niet* beschaamd.

Reeds kort na de opening op één Mei 1907 werd de eerste patiënt opgenomen, weldra volgde een drietal andere patiënten, en niet zeer lang daarna kon men er reeds van gewagen, dat de beide zalen, die voor vijf en twintig zieken berekend zijn, voortdurend vrij goed, soms zelfs geheel bezet waren.

Ofschoon wij natuurlijk niet willen vooruitloopen op het verslag, dat binnenkort door den geneesheer-directeur over dit eerste jaar zijner werkzaamheid zal uitgebracht worden, mogen wij toch reeds nu aan onze lezers mededeelen, dat van 1 Mei 1907 tot 30 April 1908 in 't geheel 74 patiënten werden opgenomen. Van deze kon de groote meerderheid hersteld of belangrijk verbeterd worden ont-

slagen, terwijl één overleed en één wegens wangedrag moest verwijderd worden. Den 30<sup>sten</sup> April bleven in behandeling 21 patiënten.

Uit deze enkele cijfers blijkt derhalve ten duidelijkste, dat de toevloed van patiënten bevredigend is, en deze Homoeopathische Afdeling reeds nu toont levensvatbaarheid te bezitten.

Toch zijn wij nog lang niet waar wij zijn moeten.

Vooreerst moeten niet alleen de beide zalen, waar de verplegingskosten slechts f 1.25 bedragen, voortdurend goed bezet blijven, maar moet ook door de voorstanders der Homoeopathie in ons land meer dan tot nu toe er aan gedacht worden, dat er ook gelegenheid is zich in de eerste en tweede klasse van het Diaconessenhuis homoeopathisch te laten behandelen.

Maar ten tweede moeten wij, die een hart hebben voor de Homoeopathie, ook alle pogingen in het werk stellen, om het zoover te brengen, dat wij binnen niet al te langen tijd ons Ziekenhuis kunnen uitbreiden, opdat aan nog meerderen gelegenheid gegeven kunne worden, zich in een Homoeopathisch Ziekenhuis te laten behandelen.

Vele voorstanders der Homoeopathie hebben vóór de oprichting dezer Homoeopathische afdeling gedacht en het ook uitgesproken: „Het zal toch niet gaan!”

Welnu, dit eerste jaar getuigt, dat het wél gaat, dat wij zelfs reden hebben, zéér tevreden te zijn.

Heeft men dus tot nog toe niet medegewerkt, geen steun verleend, geen belangstelling getoond, men doe dit thans! Men steune den Raad van Beheer door het geven van een jaarlijksche bijdrage voor de exploitatie, men toone zijne belangstelling door anderen tot medewerken op te wekken, en men trachte bovenal door het nemen of het plaatsen van aandelen van f 1000.—, f 250.— of f 100.—, uitbreiding van ons eerste Homoeopathische Ziekenhuis mogelijk te maken!

Dr N. A. J. V.

## De gevolgen van de beschaving op de gezondheid.

Volmaakte gezondheid, deze niet genoeg te waardeeren schat, is in onze dagen slechts aan een kleine minderheid van menschen toebedeeld. Lang niet iedereen geeft zich of weet zich rekenschap er van te geven, wat dan toch wel onder gezondheid te verstaan is. Zulks is ook in weinige woorden niet zoo gemakkelijk te zeggen. Moeder natuur heeft onder het te baat nemen der evolutie oorspronkelijk hare kinderen in den best mogelijken toestand voortgebracht, om in de hun toegewezen levensvoorwaarden al tierende te kunnen bestaan. Te dien einde moeten hunne organismen met de noodige weerstandskracht toegerust zijn, om in den strijd tegen tal van schadelijkheden, die tot het huishouden der natuur behooren, steeds ongedeerd te kunnen blijven. De gezondheid van een schepsel zou dus daarin bestaan, dat, onder uitsluiting van gewelddadige inwerkingen, al zijne levensverrichtingen steeds op natuurlijke wijze plaats hebben, en dat het zooveel mogelijk onvatbaar is voor de nadeelige invloeden, die het omgeven.

Terwijl nu in de dierenwereld de onverbiddelijke natuurkeus, door middel van het recht van den sterkste en den meest geschikte, zoowel de geslachten als de individuen in uitstekenden gezondheidstoestand behoudt, ontbreekt deze reguleerende macht bij den voor hoogere ontwikkeling aangelegden mensch. Zijn vooruitgang in beschaving is tevens de oorzaak van zijn achteruitgang in gezondheid geweest en gebleven. Hoe meer hij zich van zijn natuurlijke eenvoudige leefwijze verwijderde, vaste woonplaatsen koos, gemeenten vormde, steden bouwde, landbouwer werd, handel dreef en alle mogelijke soorten van nijverheid en kunsten ging beoefenen, in één woord, hoe samengestelder en meer van elkander afhankelijk de onderlinge verhoudingen in de samenleving werden, des te talrijker moesten ook voor den mensch de bronnen der vermindering van zijn weerstandsvermogen en daarmede ook van zijne gezondheid vloeien. Door groote verschillen van zijn aanleg ontwikkelden zich onvermijdelijk reeds bij de oudste Kultuur-volkeren *mutatis mutandis* (gewijzigd naar de gewijzigde omstandigheden) de gelijke sociale misstanden, waaronder ook wij *in* en *ondanks* onze hooge beschaving nog gebukt gaan, en die zich daardoor kenmerken, dat de meerderheid der bevolking te vaak gebrek aan lucht, licht, of aan goede woning en zelfs aan de noodzakelijkste levensbehoeften heeft, om gezond te kunnen blijven. Dicht aaneengedrongen moeten de huizen en dikwijls ook werken zijn, vele van deze menschen met hunne reeds zwakker geworden gestellen een vruchtbare bodem voor alle mogelijke ziektekiemen, die zich daarenboven op de nakomelingen overplanten en zodoende een blijvende kwaadsappigheid kunnen onderhouden. Het tot gewoonte geworden roekeloos sluiten van echtverbintenissen, zonder dat de huwelijkskandidaten van de wederzijdsche gezondheidskansen voldoende op de hoogte zijn, heeft insgelijks de verspreiding en het intensiever worden van het euvel in de hand gewerkt. Rekent men hierbij nog de gevolgen van de vele uitspattingen op zedelijk gebied, dan is het verklaarbaar, waarom tegenwoordig scrofulose, tuberculose, kanker en syphilis vernielende volksziekten geworden zijn.

Tot de chronische oorzaken, die gedurende den ontwikkelingsgang van den mensch zijn gezondheidspeil moesten

doen dalen, kwamen ontelbare oorlogen, die de jongere en sterkere mannelijke bevolking decimeerden, en daarenboven veel ellende en ziekte na zich sleepten, terwijl tot dezelfde treurige toestanden als demons van dood en verderf de moorddadige groote epidemieën van pest, pokken, cholera, typhus e. a. leidden, die van ouds in kortere of langere tusschenpoozen de menschen geteisterd hebben, en zoo veel te erger, naarmate zij ten gevolge van hun vooruitgang in beschaving dichter bij elkander leefden.

In de maatschappelijke samenstelling brengt ieder beroep, iedere werkkring, die naar eisch waargenomen wordt, zekere gevaren mede, die dan ook vele beoefenaren er van in slepende ziekten doen vervallen. Deze noodlottige uitwerking heeft zoo veel te zekerder plaats, omdat de meedoogenlooze strijd om het bestaan iedereen tot de hoogste inspanning van zijne krachten moet aanzetten, ten einde niet tegen andere mededingers het onderspit te delven. Nauw zich aansluitende aan dit kwade gevolg van de beschaving, heeft deze in onze eeuw nog eene geheel nieuwe ziekte doen geboren worden, de neurasthenie of zenuwzwakte, die zich hoe langer hoe meer uitbreidt, vele menschen in het ongeluk en ziekte dompelt en reeds op verontrustende wijze de krankzinnigengestichten bevolkt. Door erfelijke belasting wordt zij reeds veel bij kinderen waargenomen, bij wie zij zich kenmerkt door groote prikkelbaarheid en te spoedige vermoeienis, en gevoed en verergerd wordt door ondoelmatige opvoeding en te groote eischen aan hunne geestelijke ontwikkeling ten koste van de lichamelijke. Hoe zeer bij de tegenwoordige geslachten het oorspronkelijke natuurlijke weerstandsvermogen van de gezondheid gesloopt is, blijkt ook uit de overgrote sterfte der kinderen tot het eerste levensjaar toe en vooral van de jonggeborenen. De dubbele oorzaak hiervan is, dat zij als spruiten van een te zwakken stam geen voldoende levenskracht hebben, om afgescheiden van de moeder te kunnen bestaan, en dat zij maar al te vaak het door de natuur hun aangewezen voedsel moeten missen.

Na deze toelichtingen mag men de verklaring van hetgeen in onzen hoog ontwikkelden toestand nog als gezondheid mag beschouwd worden, misschien kunnen omschrijven met de woorden: zij bestaat, als de mensch aan de eischen, die het leven hem stelt, zonder ernstig nadeel voor zijn welbevinden voldoen kan.

Te allen tijde, ook reeds bij de oudste historische kultuurvolkeren, hebben de dragers van hunne beschaving, ten gevolge van den aangeboren drang naar zelfbehoud, er naar getracht, om den schadelijken invloed, dien hunne hoogere ontwikkeling door de vatbaarheid voor ziekten te vermeerderen uitloefende, naar hun beste weten te fnuiken. Over de ware oorzaken van deze was in het verre verleden weinig of niets bekend; zij werden òf als hemelsche straffen òf door de bijgeloovigen als werkingen van booze geesten of van toovenaars beschouwd, en er kon dus geen sprake van zijn, om, zooals thans, voorbehoedende maatregelen er tegen te nemen. Slechts tegen de gevolgen van de oorzaken, tegen de ziekten zelf is voorzeker aanvankelijk de strijd aanvaard, en van toen af dagteekent het eerste begin van de geneeskunst. De geschiedenis van deze na te gaan is hier geheel buiten het bestek. Afgezien van enkele sterren der oudheid, waarvan Hippokrates, vader der geneeskunst genoemd, de meest schitterende was, is deze wat vrij wel vaststaat, al heel weinig in staat geweest, om aan haar voornaamste doel,

het genezen, te kunnen beantwoorden, en is hare geschiedenis niet veel anders dan een op elkaar volgende reeks van dwalingen geweest. Tot hetgeen zij in waarheid zijn moet, tot een ervaringswetenschap, rustende op de kennis van de levende organismen, van de artsijen en hunne werkingen en van de natuurwetten, die het worden en vergaan beheerschen, tot dezen rang op te klimmen is de geneeskunst pas sedert het begin van de laatste eeuw bezig. En volmondig dient te worden erkend, dat zij reeds bewonderenswaardig vooruitgegaan is, schoon wij homoeopathen overtuigd zijn, dat zij, althans de overwegende meerderheid van haar beoefenaren, met betrekking tot het genezen met artsijen, nog niet den juisten weg hebben ingeslagen.

Grootsch zijn in waarheid de veroveringen, welke de beschaving in den strijd tegen haar eigene onvermijdelijke nadeelen voor de gezondheid behaald heeft. In de eerste plaats toch is zij de moeder van de hygiëne, de gezondheidsleer geworden, wier naam wel sedert de oudheid bekend is, maar die, nooit het tijdperk van ontkieming ontgroeid zijnde, thans pas tot een wetenschap van ver omvattende strekking opgeklimmen is. Door tusschenkomst van de wetgevende en uitvoerende machten der staten tracht zij de besmettelijke epidemische ziekten te beperken en te beteugelen, door inenting menschen en dier daartegen te beveiligen, den in- en uitvoer van vee ter wering van ziek vleesch te besturen, zorgt zij voor goede voedingsmiddelen en zuiver drinkwater, voor luchtige gezonde woningen en schoollokalen, voor de wegvoering van de faecaliën en andere produkten van verbruik, voor het aanleggen van plantsoenen en opene vrije plaatsen in de steden en voor tal van andere voor de gezondheid bevorderlijke instellingen. Men zegt niet te veel met uit te spreken, dat de tegenwoordige hygiëne, gewaardeerd naar het beginsel van menschlievendheid, het schoonste blijk van de hoogte der hedendaagsche beschaving is.

Haar tweede niet minder belangrijke vrucht is in onzen tijd de geneeskunst in haar geheelen omvang geworden. Toegerust met eene reeds groote, nog steeds toenemende kennis van de natuurkrachten, puttende uit de bronnen van experimenteel onderzoek en waarneming, geleid door de lessen van de biologische wetenschap en door enkele lichtstralen uit de, wel is waar, langzaam ontluikende poorten van het organisch leven, beoefend na eene studie van vele jaren door een groot leger van doorgaans intelligente mannen — thans ook vrouwen — der natie, te baat nemende alle hulpmiddelen, die voor hare doeleinden vindingrijkheid en kunst aan de hand geven, is de geneeskunst in onze maatschappij een groote macht en weldoenster geworden. Tot betere bestrijding van de schier ontelbare soorten van menschenlijke ziekten en gebreken heeft zij hare krachten ook in zeer verschillende richtingen moeten toepassen, waardoor bijzondere vakken ontstaan zijn, die door specialiteiten worden waargenomen en hooger opgevoerd. Verdeeling van den arbeid is ook hier noodzakelijk gebleken en dus aan de orde van den dag gekomen. De drie hoofdafdeelingen van de geneeskunst, de chirurgie, de inwendige- en de natuurgeneseeskunst zijn nog in tal van onderafdeelingen gesplitst, die wel alle hunne speciale beoefenaren hebben, maar toch ook gecombineerd in praktijk gebracht worden.

De meest schitterende uitkomsten heeft, als algemeen bekend, in onze dagen de operatieve chirurgie behaald; zij deinst schier voor niets meer terug, en kan wel eens

daar nog redding brengen, waar zulks, nog geen 20 jaar geleden, ten eenenmale onmogelijk scheen. En toch bestaat er geen twijfel, of zij gaat ook soms haar bevoegdheid te buiten, door niet genoeg in het oog te houden, dat zij in hoofdzaak met de produkten van ziekte, maar weinig met deze zelf en met haar wordingsproces te doen heeft.

Op een vrij laag standpunt is te allen tijde, tot Hahnemann toe, die tak der geneeskunst gebleven, die zich op het genezen met artsijen toelagde. Het waarom er van is in dit blad reeds ruimschoots toegelicht. Al moet de homoeopathische arts even als ieder ander ook somwijlen toepassen, wanneer het kan en aangewezen is, de directe behandeling naar de oorzaak, de verdoovende, pijn- en krampstillende, bloedstelpende, door de tegenovergestelden neutraliseerende, de palliatieve, in één woord de wegruiming van een symptoom bedoelende behandeling, zoo staat voor hem toch vast, dat de toediening der artsijen naar de wet der gelijksoortigen en in kleine therapeutische doses de eenig ware en door het leven zelf aangewezen weg van genezing is. Op dit bescheiden speciaal gebied heeft ook de Homoeopathie naar de getuigenis der laatste eeuw de schoonste lauweren ingeogst, en is zij, schoon zelf uit de beschaving geboren, haar zeer te waardeeren helpster bij de bestrijding van haar schadelijke gevolgen voor de gezondheid.

D<sup>r</sup> F. W. O. K.

## VERPLEGINGSFONDSEN.

Een telkens terugkeerend verschijnsel op de Algemeene Jaarvergaderingen onzer Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie, was de mededeeling van verschillende leden, dat in hunne respectieve woonplaatsen zeer vele voorstanders der Homoeopathie woonden, die gaarne zoowel moreel als stoffelijk zouden willen meewerken om den bloei onzer geneesmethode te bevorderen, doch wien het niet voegde lid onzer Vereeniging te worden.

Door de wijziging der statuten zal voor velen dat bezwaar nu wel ondervangen zijn; voor allen wellicht niet. Er bestaat echter eene methode om de bevordering der Homoeopathie krachtadig te steunen, waaraan een ieder kan deelnemen en waarover ik u thans een en ander wensch mede te deelen.

Evenals bovengenoemd opmerking werd vroeger op de algemeene vergaderingen ook telkens de wenschelijkheid van een homoeopathisch ziekenhuis uitgesproken. In de eerste jaren van het bestaan onzer vereeniging werd echter door het Hoofdbestuur geregeld daarop geantwoord, dat dat plan nog onuitvoerbaar was door gebrek aan homoeopathische geneesheeren. Ongeveer zes à zeven jaren geleden werd door ondergeteekende op een algemeene vergadering een advies gegeven, hoe, bij het ontbreken van een ziekenhuis, aan de behoefte daaraan tegemoet kon worden gekomen, n.l. door het oprichten van verplegingsfondsen, waarover de gevestigde homoeopathische geneesheeren zouden kunnen beschikken, om onvermogen patiënten in plaatselijke ziekenhuizen of diaconessenhuizen te doen opnemen en aldaar te behandelen. Deze raad is toen in goede aarde gevallen, want daarna is op' initiatief van wijlen den heer K. W. Tuinzing, onzen vroegeren

penningmeester, in Rotterdam, in overleg met de beide aldaar gevestigde homoeopathische geneesheeren, een zoodanig fonds opgericht. Verschillende voorstanders garandeerden daartoe per jaar een maximum bijdrage van *f* 25.— Was er weinig verpleeggeld nodig, dan werd een klein gedeelte van iedere *f* 25.— gevraagd, was er veel nodig, dan werd een grooter deel gevraagd. Dat fonds heeft reeds veel goeds gesticht en schoone vruchten afgeworpen. Tot voor korten tijd gold echter nog de oude bepaling, dat het geld slechts gebruikt kon worden voor het verplegen van patiënten van de in Rotterdam gevestigde homoeopathische geneesheeren in Rotterdamsche ziekenhuizen. In de laatst gehouden vergadering is echter besloten de gelden ook disponibel te stellen voor Rotterdamsche patiënten, opgenomen in het „Homoeopathisch Ziekenhuis” te Utrecht. Dit is ontegenzeggelijk een groote stap vóórwaarts. De Rotterdamsche voorstanders der Homoeopathie hebben daarmede *alweer* bewezen, dat zij in waarheid *goede* voorstanders zijn, dat zij iets over hebben voor de goede zaak. Zij hebben getoond te begrijpen, dat *zóó* hunne gelden nog meer nut kunnen stichten. Immers *zóó* steunt men moreel en stofelijk ons *eigen* ziekenhuis, terwijl men er niet meer geld voor uitgeeft dan voorheen, en de on- of minvermogene patiënten er toch evengoed mee worden geholpen. En met het steunen van ons ziekenhuis bevordert men in 't algemeen de Homoeopathie en ook de stad zijner inwoning. Doordat toch het homoeopathisch ziekenhuis openstaat voor ieder weetgierig medicus, komen er meer geneeskundigen, die de Homoeopathie onderzoeken en bestudeeren, en dit komt ten goede aan de plaatsen waar nog geen of te weinig homoeopathische geneesheeren zijn gevestigd. De gelegenheid maakt den dief, zegt het spreekwoord; en het mij onlangs gedane en door mij ingewilligde verzoek van de medische faculteit van het Utrechtsche studentencorps heeft bewezen, dat de medische studenten zich meer voor onze geneesmethode gaan interesseeren. De Rotterdammers hebben in dezen dus *goed* gezien en hiermede opnieuw getoond initiatief te bezitten. Evenwel, geachte lezers en lezeressen, het is toch, dunkt mij, geen noodzaak, dat Rotterdam in dezen het monopolie bezit. Hetzelfde kan toch in iedere stad, in ieder dorp gebeuren. Een kleine stad kan minder voorstanders doen samenkomen en daardoor minder gelden bijeen brengen dan een groote. Doch een kleine stad zal ook naar evenredigheid minder onvermogene patiënten naar het ziekenhuis te zenden hebben. De verhouding blijft dus vrijwel gelijk. Ook is het niet noodig dat men juist, zooals in Rotterdam, de voorstanders tot *f* 25.— laat garandeeren. Men kan het doen tot *f* 20.— tot *f* 10.— tot *f* 5.— of zelfs minder. Men kan ook jaarlijksche bijdragen daarvoor verzamelen. Als honderd voorstanders ieder per jaar één gulden er voor geven, kan men daarvan reeds voor eenige patiënten het verpleeggeld betalen. Men steunt dan

- 1°. ons ziekenhuis;
- 2°. de Homoeopathie in 't algemeen;
- 3°. zijn eigen woonplaats.

Voor de laatste is daarmee bijzonder gebaat. Het daarvoor geofferde geld komt toch met woekerrente terug, zoo men voor een invalide medemenschen een gezonden, arbeidskrachtigen medeburger terugontvangt. Bovendien behooren deze patiënten veelal tot die rubriek van personen, die armlastig worden, wanneer zij een tijdlang ziek zijn, en dan moet toch voor hen worden gezorgd.

Er is echter nog een reden, waarom men tot de oprichting van verplegingsfondsen moet komen. Uit alle plaatsen, waar homoeopathische geneesheeren zijn gevestigd, worden mij door dezen patiënten voor het ziekenhuis toegezonden. De groote meerderheid hiervan zijn echter menschen, die gratis of voor een bagatel moeten worden opgenomen. Nu is het, dunkt mij, toch niet meer dan billijk, wanneer de eene of andere stad op die wijze telkens van het ziekenhuis profiteert, dat van uit die stad het ziekenhuis ook finantieele steun worde verleend. Men kan dat op verschillende manieren doen, en één van die manieren is het oprichten van een verplegingsfonds.

Principieel zal dan ook wel niemand tegen deze fondsen bezwaar hebben. In enkele plaatsen heeft men dan ook al lang er aan *gedacht* zooiets op te richten, doch tot *uitvoering* is men, behalve in Rotterdam, nog nergens gekomen. Dat men dan toch eindelijk eens daartoe kome! Wanneer slechts de een of ander volbloed homoeopaath zich er voor wil spannen en zijne mede-voorstanders wil aansporen, is men spoedig waar men zijn wil. *Groote* giften behoeft men daarvoor niet te vragen, zoo men er slechts *vele* ontvangt en alle voorstanders daartoe slechts medewerken.

Toont het dan, gij voorstanders der Homoeopathie, dat er in Nederland nog mannen zijn, die lust en moed bezitten, vrijwillig iets op zich te nemen om mede te werken tot het tot stand brengen van een gemeenschappelijk ideaal; mannen die genoeg vuur in zich voelen om de gemeenschappelijke zaak een stoot in de goede richting te geven, die de oprichting van zulke fondsen durven aanvaatten. Als dat maar eerst gebeurd is zal men zien, dat er genoeg voorstanders te vinden zijn die willen medewerken. Wanneer dan de handen eendrachtig ineen worden geslagen zal men gewaar worden dat het oud-Hollandsch devies: „Concordia res parvae crescunt” (eendracht maakt kleine zaken groot), hetwelk ik bij de opening van ons ziekenhuis heb aangehaald, werkelijk bewaarheid kan worden en dat men voldoening van zijn werk zal hebben.

Dat men de zaak dus aanvatte!

Utrecht.

J. I. A. B. v. R.

## KOFFIE ALS GENOTMIDDEL

DOOR

Dr. CRAMER, Karlsruhe. \*)

(VERVOLG.)

„Koffie is een artseneij. Artsenijen zijn heilzame dingen, waar zij te pas komen; maar voor den gezonden mensch past geen artseneij.”  
SAMUEL HAHNEMANN.

### De sociale en hygiënische beteekenis der Koffie.

Prof. Oesterlen beweert, en met recht, dat het gevoel van behaaglijke warmte, bij het drinken van een kop koffie, alleen ontstaat bij warme koffie. Het is de werking van het heete water en tevens, als bijwerking, die

\*) Overgenomen uit „Homöopathische Monatsblätter.”

der aromatische stoffen in de koffie. De slaapverdrijvende werking van boonkoffie heeft al menigeen, die geestelijken arbeid verricht, zich ten nutte gemaakt, maar ook moeten boeten met storings van hart-, nier- en zenuwfuncties. De verscherping van denkkraft en waarnemingsvermogen, gepaard met de slaapverdrijving, kan in den oorlog bij voorposten of bij spoorwegdiensten, waar het leven van een geheele groep menschen aan één persoon is toevertrouwd, goede diensten bewijzen, maar deze verschijnselen treden slechts op, zoolang men nog niet aan 't gebruik van koffie gewend is. Daarom moet de koffie ook hier geen dagelijksche drank zijn, maar slechts in zulke bepaalde gevallen gebruikt worden. Doch ook in deze gevallen heeft de hartspier ongewonen arbeid te verrichten, door 't vermeerderde verbruik van zenuwen spiersubstantie — alles komt ten laatste toch ten koste van het hart. — Wanneer men coffeïne- en alcoholhoudende dranken met elkander vergelijkt, dan blijkt, dat ze de prikkeling van het zenuwstelsel gemeen hebben, maar ook de verslapping en afmatting, die volgt op een te sterk gebruik. De prikkeling bewerkt een aanvuren van de geestelijke en lichamelijke krachten, die den mensch in staat stellen voor een korten tijd meer dan gewoonlijk tot stand te brengen, maar slechts ten koste van een grooter verbruik van spier- en zenuwkracht, welke verbruikte kracht men door rust en voeding weer moet inhalen. Nu brengt in 't algemeen de afwisseling van rust en arbeid versterking van lichaam en geest met zich mede, maar niet de kunstmatige opzweeping der levensenergie door prikkelende stoffen. Even goed als voortdurende rust en luiheid voert de steeds terugkeerende overspanning tot verslapping. Daarom moet men zuik een opwekkend middel slechts gebruiken als de nood aan den man komt, dus wanneer men noodzakelijk werk moet verrichten (hetzij geestelijk of lichamelijk), terwijl men reeds vermoeid is; maar zeker niet bij 't begin van den dag, als de arbeid nog beginnen moet. Zoo kan het in den oorlog voorkomen, dat soldaten na een langen vermoeienden marsch nog inspannenden arbeid hebben te verrichten, b.v. een stelling hebben te bestormen of gevecht hebben te leveren. In zulke gevallen doet een kop koffie de krachten herleven, alweer ten koste van het hart. Koffie is de zweep, die 't paard aandrijft, maar geen zweep kan de haver vervangen.

De nadeeligste gevolgen van het koffieverbruik ziet men bij de huisindustrie, waar de arbeiders en arbeidsters den geheelen dag thuis zitten en meermalen per dag koffie drinken. Gevolgen hiervan zijn voortdurende wisselingen in de werkzaamheid van 't hart, in den bloeddruk en de zenuwspanning; verder onregelmatige bloedvorming, prikkeling der nieren en der zinnelijkheid. Zoo groeien zwakke, bloedarme meisjes op, die later hun kinderen niet zelf kunnen zoogen en, doen ze dit, reeds hunnen zuigelingen coffeïne in den vorm van moedermelk toedienen. Hierdoor worden deze weer overprikkeld en worden vaak een prooi der Engelsche ziekte. Natuurlijk wordt het nog erger, als de kinderen reeds op jeugdigen leeftijd koffie te drinken krijgen. Schoolkinderen moest men nooit koffie geven; de kinderen van fabrieksarbeiders worden bij de militaire keuring steeds in veel grooteren getale afgekeurd dan de andere. Bij den arbeider op het land is dit veel beter. Natuurlijk werken hier ook andere oorzaken mee, gewoonlijk is de geheele voeding beter en krijgen de kinderen op 't land niet zoo spoedig alcoholhoudende dranken, dan in een groote stad.

Het dagelijksch gebruik van koffie brengt door de vermindering van 't hongergevoel mee een geregelde te geringe voeding, vooral bij menschen met weinig lichaamsbeweging, en legt den grond voor Engelsche ziekte, scrofulose en tuberculose. Van gewicht is nog, mede te deelen, dat de goedkoopste koffiesoorten gewoonlijk het meeste coffeïne bevatten en dus 't schadelijkst zijn.

Het helpt echter niet veel, de schadelijke werking van koffie in 't licht te stellen, als men niet tegelijk een middel ter vervanging aangeeft. Het is dus de vraag: Hoe vindt men het beste surrogaat voor koffie, een surrogaat, dat wel de gunstige werking op geest en lichaam heeft, zonder de schadelijke nevenwerkingen? Dit is niet gemakkelijk. Melk heeft niet de opwekkende werking van koffie; evenmin als geestrijke dranken door koffie of thee kunnen vervangen worden, evenmin kan melk de koffie verdringen. Cacao zou een goed surrogaat zijn, maar is voor algemeen gebruik te duur. Het beste zou zijn *Coffeïnevrije koffie*, zoals Dr. Nicolai ze in 't klein bereidde. Nicolai stelt de volgende eischen aan een goed surrogaat: 1. Koffiesmaak, 2. opwekkende, verkwikkende werking, 3. vermindering van 't nuchterheidsgevoel in den morgen, 4. afwezigheid van vergiftige bestanddeelen, 5. hoog gehalte aan voedingsstoffen, 6. een uiterlijk als koffie. Alleen koffiesurrogaten, wier bestanddeelen bekend zijn, kan men vertrouwen; de vele „gezondheidskoffie”soorten van onbekende samenstelling vervallen dus vanzelf. De geschiedenis der koffiesurrogaten begint reeds in 1750. Toen kwam een roggedrank op, maar verdween spoedig wegens zijn walging verwekkenden smaak. Daarna verseheen de cichorei als toevoegsel voor koffie, er ontstonden groote cichoreifabrieken; men noemde dit surrogaat „Pruisische koffie” en trachtte zelfs de cichorei alleen te drinken. Maar ook dit bevredigde niet, de smaak verwekte walging, en zelfs trad duizeligheid na 't gebruik op. De werkzame bestanddeelen der cichorei zijn bitterstoffen en aetherische oliën, bij 't branden ontstaande. Dit surrogaat was de voorlooper van een leger andere, waarvan de meest bekende wel: gebrande beetwortels, perzikpitten, rozebottels en peulvruchten; die echter alle wegens den minder goeden smaak geen ingang vonden. Alleen de graanvruchten hebben stand gehouden; zij werden reeds sinds ondenkbare tijden geroost en gegeten. Zelfs reeds in den tijd van Mozes roostte men gerstekorrels en gebruikte ze als voedsel. Gerst heeft na 't roosten den besten smaak van alle graanvruchten. De hedendaagsche koffie-surrogaten bevatten dan ook gewoonlijk als hoofdbestanddeel gebrande gerstmout. Een der beste is wel „Kathreiners Malzkaffee.” De gerstekorrel wordt op een bijzondere wijze tot mout verwerkt. Bij deze bewerking blijft de korrel als geheel bestaan, maar in het inwendige van den korrel hebben omzettingen plaats, waardoor het eiwit in een oplosbaren vorm overgebracht wordt, het zetmeel in suiker verandert en ook 't vet gedeeltelijk ontleeft. De natuurlijke gerst ontwikkelt bij 't branden een stekenden reuk, de gerstmout een zoetachtigen reuk, er ontstaan overeenkomstige aromatische bitterstoffen als bij 't roosten der koffieboonen, maar geen cafeon, daar er geen koffielooizuur te verbranden is. Mout geeft geroost een veel beteren drank dan gerst, hoewel hij natuurlijk niet den typischen koffiesmaak bezit. Deze heeft „Kathreiners Malzkaffee” wel, daar hieraan een extract van de koffievruchtschillen wordt toegevoegd. Daarna roost men eerst en nu ontstaat de koffiesmaak, terwijl er ook cafeon gevormd wordt. Men kan dus wel zeggen, dat dit surrogaat



zich nog het best van alle leent tot vervanging der koffie, als het volk er slechts aan gewend raakt, zal het even goed voldoen.  
(Wordt vervolgd.)

In den laatsten tijd wordt z.g. Coffeïnvrije koffie in den handel gebracht door de Kaffee Handels Aktiengesellschaft. Deze is uitstekend van smaak, terwijl het schadelijke bestanddeel er voor 't grootste gedeelte aan onttrokken is. De prijs is slechts weinig hooger dan die van goede handelskoffie.

*Noot van den Vertaler.*

## De Algemeene Vergadering.

De 22<sup>ste</sup> Algemeene vergadering der Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie, op Woensdag 29 April l.l. te Utrecht gehouden, werd bijgewoond door 14 leden, onder welke zeven leden van het Hoofdbestuur.

Nadat de Voorzitter met een enkel woord van welkom aan de aanwezigen, de vergadering heeft geopend, worden de notulen der vorige jaarvergadering en ook die der buitengewone algemeene vergadering, den 12<sup>den</sup> Februari dezes jaars terzelfder plaats gehouden, door den Secretaris voorgelezen.

De Voorzitter brengt daarna verslag uit van den toestand en de werkzaamheden der Vereeniging gedurende het afgelopen jaar, en deelt mede dat de laatst overgeblevene van het zestal studenten, vroeger door de Vereeniging gesubsidieerd, het arts-examen afgelegd hebbende, naar Berlijn vertrokken was om de Homoeopathie nader te onderzoeken, maar dat hij niet had kunnen besluiten zich als homoeop. arts in ons land te vestigen, waarop hij als missionair-arts naar N.-Indië is vertrokken.

Een tweede arts, eveneens ten vorigen jare door de Vereeniging in de gelegenheid gesteld de Homoeopathie in het Buitenland te onderzoeken, is door zijn verblijf te Berlijn en te Londen, waar hij in de homoeop. ziekenhuizen de resultaten onzer geneeswijze heeft kunnen gadeslaan, maar niet minder door ernstige bespreking der zaak met verschillende homoeop. geneesheeren hier te lande, van de deugdelijkheid van het similé-beginsel overtuigd geworden en heeft zich reeds te Haarlem als homoeopathisch geneesheer gevestigd. Bedoelde arts, de heer J. van Veen, in de vergadering aanwezig, wordt daarop door den Voorz. met een warm welkomstwoord aan de aanwezigen voorgesteld.

Verder maakt het verslag melding van een derden arts, die eveneens aan het H.B. den wensch te kennen gegeven heeft om, door de Vereeniging daartoe in staat gesteld, met hetzelfde doel naar het Buitenland te gaan. Na gedurende eenigen tijd in de homoeop. afd. van het Diaconessenhuis te Utrecht onder leiding van den geneesheer-directeur J. L. A. B. van Roijen werkzaam te zijn geweest, bezocht hij achtereenvolgens Greifswald en Berlijn, vanwaar hij, naar het H.B. op goeden grond mag verwachten, als overtuigd homoeop. geneesheer teruggekeerd, waarschijnlijk eerst nog gedurende eenigen tijd te Utrecht een meer werkzaam aandeel zal nemen in de homoeop. behandeling der patiënten in de bovengenoemde inrichting, om zich vervolgens ook in ons land als homoeop. geneesheer te vestigen.

Dank zij de krachtige medewerking van verscheidene medewerkers onder de homoeop. artsen en zeker niet minder de voortvarendheid en den ijver der uitgevers, de

firma La Rivière & Voorhoeve te Zwolle, breidt zich het aantal lezers van het Homoeop. Maandblad voortdurend uit, wat zeker tot de bevordering en den bloei der Homoeopathie zal medewerken.

Het verslag besluit met den wensch, dat het nieuw ingetreden jaar, met het oog op het aantal leden althans, gunstiger moge zijn dan het vorige; het getal donateurs toch, dat in 1906 54 bedroeg, daalde tot 44, dat der leden van 290 tot 271, terwijl het aantal begunstigers in 1906 248, dit jaar ook met een 24-tal verminderd is.

De Commissie, ten vorigen jare aangewezen voor het nazien van de rekening en verantwoording van den Penningmeester, brengt rapport uit van hare bevinding, spreekt hare voldoening uit over de groote nauwkeurigheid, waarmede de nieuwe functionaris zijn arbeid heeft verricht, verklaart alles, wat de finantiën betreft, in de beste orde te hebben bevonden, en stelt voor den Penningmeester te déchargeeren. Dezelfde Commissie wordt uitgenoodigd zich ook voor dit jaar met het nazien der rekening te willen belasten, en bestaat derhalve uit de H.H. C. G. Vervloet, H. van Roijen en Barendregt, terwijl als plaatsvervangers de H.H. de Jonge, Stephan en Zwenk worden aangewezen.

Tot leden van het Hoofdbestuur werden benoemd de H.H. A. W. van Beeck Calkoen, aftredend lid, en J. H. L. Gabriëls te Haarlem; laatstgenoemde ter vervanging van den heer Jhr. Mr. H. W. van Asch van Wijck, die den wensch te kennen had gegeven voor een herbenoeming niet in aanmerking te komen.

Aangezien de concept-statuten in hoofdzaak zijn aangenomen en vastgesteld door de buitengewone algemeene Vergadering, den 12<sup>den</sup> Febr. l.l. gehouden, kan de heer Duijmaer van Twist volstaan met eenige mededeelingen omtrent het op die vergadering behandelde; enkele wijzigingen betreffende de finantiële aangelegenheden worden voorgesteld, die eventueel in het Huishoudelijk Reglement kunnen worden aangebracht.

De heer J. van Roijen, Direct.-geneesheer der homoeopathische afdeling in het Diaconessenhuis te Utrecht, dringt aan op het tot stand brengen van onder-afdeelingen op plaatsen, waar een afdeling gevestigd is, voornamelijk om te komen tot een ziekenfonds, waaruit onbemiddelde patiënten in de gelegenheid kunnen worden gesteld zich te Utrecht te laten verplegen.

Als plaats voor de eerstvolgende Algem. Vergadering wordt bij stemming Haarlem aangewezen.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering door den Voorzitter gesloten.

## Hahnemanns Studententijd.

(Overgenomen uit Homöopathische Monatsblätter.)

De beschrijving der school- en studentenjaren van Hahnemann levert vele moeilijkheden op, daar dit gewichtige deel van zijn leven slechts onvoldoende bekend is. Gelukkig heeft Hahnemann een levensbeschrijving nagelaten, waarin hij ook zijn jeugd, al is het dan ook niet volledig, beschrijft. Zonder deze levensbeschrijving zou de eerste periode van Hahnemanns leven wel geheel in vergetelheid geraakt zijn.

Het eerste onderwijs ontving de kleine Samuël van zijn ouders. Zijn vader was porceleinschilder in de porceleinfabriek te Meiszen, welke plaats heden ten dage nog

bekend is door haar porcelein. Vader Hahnemann gaf zich veel moeite voor de opvoeding zijner kinderen, vooral liet hij hen steeds zelf nadenken en zich een eigen oordeel over de dingen vormen. Zoo groeide Samuël Hahnemann onder goede voorwaarden voor zijn ontwikkeling op, tot hij op 12-jarigen leeftijd op de toenmaals bestaande Latijnsche school kwam, die hij jarenlang bezocht. Hij was een tenger, zwak kind, dikwijls ziek, zoodat hij vaak de school moest verzuimen en zelfs van eenige lesuren werd vrijgesteld. Niettegenstaande dat was hij om zijn groote vlijt en buitengewone begaafdheden zeer bemind bij zijn leermeesters.

Toen Vader Hahnemann meende, dat zijn zoon lang genoeg op school had gegaan, liet hij hem een handwerk leeren. Alles wat de jonge Hahnemann hier tegen in te brengen had, hielp niets; zelfs zijn onderwijzers trachtten tevergeefs zijn vader tot andere gedachten te brengen. Een porceleinschilder heeft een bescheiden inkomen en kan zijn kinderen niet laten studeeren, vooral niet als hij er een groot aantal heeft, zooals vader Hahnemann.

Samuël werd dus handwerksman, waarschijnlijk eerst ook porceleinschilder; en later kwam hij in de leer bij een koopman. In zijn levensbeschrijving schrijft Hahnemann er 't volgende over: „Mijn vader wilde mij volstrekt niet laten studeeren. Van de stadsschool nam hij mij meermalen maandenlang weg, om mij andere bezigheden te geven, die hem meer voordeel brachten.” Maar 't wilde nergens lukken, de drang tot studeeren was den zoon te machtig en het staan in een winkel was iets verschrikkelijks voor hem. Ten slotte liep hij weg en ging, hoewel met vreezen en beven voor zijn strengen vader, naar 't ouderlijk huis terug. Moeder verborg hem verscheidene dagen in huis, tot het haar eindelijk gelukt was den toorn van haren echtgenoot te doen bedaren.

Tegenover het vaste besluit van den vader, zijn kind „iets nuttigs” te laten leeren, stond de onweerstaanbare drang van den zoon naar weten, die dorst naar kennis, die het ware genie kenmerkt. Het moet ons verwonderen, dat de zoon, hoewel zwak van lichaam, ten slotte den vader overwon, die overigens een uiterst strenge tucht in huis handhaafde en in familieaangelegenheden geen tegenspraak dulde.

Hahnemann zegt hiervan: „Hij kan mij niet weerstaan, maar verder ook niets voor mij doen.”

Zoo kwam dan Samuël Hahnemann als jongen van 15 jaar in November 1770 op de Vorstenschool te Meiszen, een toenmaals beroemde inrichting. De bekende Duitsche schrijvers Gellert en Lessing hadden kort voor Hahnemann op deze school hun jongelingsjaren doorgebracht. Samuël bezocht de school kosteloos, de onderwijzers gaven hem tot aan zijn 20e levensjaar onderricht zonder eenige vergoeding, wel een bewijs, dat zij een buitengewoon talent in den jongen man opmerkten. Want dit kosteloos onderwijs boden de onderwijzers der Vorstenschool uit zichzelf den vader van Hahnemann aan, terwijl zij hem letterlijk

bestormden met het verzoek den zoon toch verder de school te laten bezoeken. Waarschijnlijk was ook zijn groote vlijt gedeeltelijk de oorzaak zijner zwakke gezondheid, want zelf schrijft hij: „Ik was dikwijls ziek door overdreven studeeren.” Men vertelt, dat hij thuis de gewoonte had, als de geheele familie te bed was, op zijn kamertje te studeeren. Natuurlijk mocht vader Hahnemann dit niet weten, want deze hield niet van dat vele studeeren. Overdag hield hij hem dikwijls van 't werk, zoodat des nachts het verzuimde moest ingehaald worden. Maar opdat vader geen lichter zou missen, maakte de zoon een eigen lampje van aardewerk.

Menig uur heeft onze groote leermeester zeker bij dit flikkerende lampje in zijn eenzaam kamertje doorgebracht.

De buitengewone bekwaamheid van Hahnemann blijkt ook uit het feit, dat hij in het huis van den rector der Vorstenschool een trouwe gast was, hij onderhield zich gewoonlijk met den rector over oude schrijvers, waarbij deze, zooals Hahnemann schrijft, zijn opmerkingen en gedachten daarover steeds „oplettend en liefdevol toehoorde.” Ook de onderwijzer in de wiskunde bewees hem op buitengewone wijze zijn vriendschap.

Hier op deze Vorstenschool met zijn uitstekende leermiddelen ontving Hahnemann een waarlijk klassieke opleiding, waarvan men de sporen in zijn latere werken overal terug vindt. Hier legde hij ook den grond voor zijn filosofische vorming, terwijl de natuurwetenschappen evenmin vergeten werden. Een bewijs daarvan is de verhandeling, die Hahnemann, volgens de toen bestaande gewoonte, bij het verlaten der school schreef. De titel hiervan was: „Over den wondervollen bouw der menschelijke hand,” een titel, die reeds er op wijst, dat de liefde tot de medische wetenschap in Hahnemann begon te ontwaken.

(Wordt vervolgd.)

## VERZOEK.

Ondergeteekende verzoekt bij dezen belanghebbenden beleefd, zendingen voor het Homoeopathisch ziekenhuis of voor aldaar verpleegden niet meer te adresseeren aan het polikliniek-gebouw, Achter Twijnstraat 30, doch aan het **Diaconessenhuis, Achter Twijnstraat 32**, en brieven, voor hem zelf bestemd, te adresseeren, **Mallesingel 34**.

J. I. A. B. VAN ROIJEN,

Geneesheer-Directeur.

### ADVERTENTIËN.

Lees de annonces !!

Homoeopathische Apotheek

BEKER & Co.

Zomerhofstraat 4, ROTTERDAM.

Telefoon 2478. (15)

Geneesmiddelen van

Dr. WILLMAR SCHWABE.

Tevens verkrijgbaar Dr. Med. LAHMANN's Nährsalz Preparaten en de Kunstmatige minerale wateren van BOSCH & Co.

GEVESTIGD te Middelburg, Rotterdamsche kade 241.

E. SCHEPS, Med. Docts. Arts,

HOMOEOPATHISCH GENEESHEER.

TE CONSULTEEREN van 4 JUNI e.k. af.

SPREKUREN, behalve Dinsdags, van 8—9 's morgens en 1—2<sup>1/2</sup> 's middags. (20)

Donderdags slechts van 11—1 's middags.

HOMÖOPATHIE  
IN DER PRAxis

von Dr. Med. J. Voorhoeve  
is thans compleet verschenen.  
Prijs in prachtb. M. 5.50.  
Verkrijgbaar bij:

La Rivière & Voorhoeve, Zwolle.

Dit is de deutsche bewerking van „Homöopathie i. d. Praxik.”

AAN DE AANHANGERS DER HOMOEOPATHIE IN NEDERLAND

heb ik de eer mede te deelen: dat ik sedert 1882 de middelen van Dr. WILLMAR SCHWABE, voorzien van het Fabrieksmerk, voor eigen rekening betrek, doch ze niet in depôt heb.

Hoogachtend,

Firma Wed. T. D. Vrijdag Zijnen.

's-GRAVENHAGE, 22 Ged. Burgwal.

(30)



# HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD

Orgaan der „Vereeniging tot Bevordering der Homoeopathie in Nederland”

Onder Hoofdredactie van: Dr N. A. J. VOORHOEVE, Den Haag.

Met medewerking van de Heeren: A. DE GROOT, arts, Utrecht; P. L. VAN DER HARST, arts, Almen; Dr F. W. O. KALLENBACH, Apeldoorn; J. MIEG, arts, Haarlem; Dr D. K. MUNTING JR., Amsterdam; W. ROLVINK, arts, Arnhem; Dr S. J. VAN ROIJEN, en J. I. A. B. VAN ROIJEN, arts, Utrecht; Dr M. L. VAN DER STEMPEL, Amsterdam; Dr J. VOORHOEVE, Dillenburg; J. T. WOUTERS, arts, Arnhem, en anderen.

Uitgevers: LA RIVIÈRE & VOORHOEVE — ZWOLLE.

<b>ABONNEMENTSPRIJS:</b>	<b>ADVERTENTIEPRIJS:</b>
Per jaargang, franco per post . . . . . f 1.25	Van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents :: :: ::
Voor het Buitenland, <b>alleen bij vooruitbetaling</b> - 1.40	Bij abonnement tegen verlaagd tarief, dat op aanvraag
Afzonderlijke nummers . . . . . - .12 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>	verkrijgbaar is. :: :: :: :: :: :: :: :: :: :: ::
Adres voor de Redactie: :: :: :: :: ::	Adres voor de Administratie: :: :: :: ::
<b>CELEBESSTRAAT 93 — DEN HAAG.</b>	<b>LA RIVIÈRE &amp; VOORHOEVE — ZWOLLE.</b>

HET AUTEURSRECHT OP DEN INHOUD VAN DIT BLAD WORDT VERZEKERD VOLGENS DE WET VAN 28 JUNI 1881 (STBL. N° 124).

**INHOUD:** Eenige opmerkingen naar aanleiding van het dreigende Cholera-gevaar. — De vergiften en de kleine giften der Homoeopathie. — Doel en taak van het farmacologisch onderwijs. — Een aardige geschiedenis. — Beantwoording van vragen. — Advertentiën.

## EENIGE OPMERKINGEN NAAR AANLEIDING VAN HET DREIGENDE CHOLERA-GEVAAR.

Sedert eenige weken nadert, zooals wij uit de couranten weten, alweer uit het Oosten de schrikwekkende ziekte, de Cholera, die ook ons land reeds herhaaldelijk geteisterd heeft. Vele gemoederen zullen met het oog op de mogelijkheid, dat zij ook ten onzent hare intrede zal houden, nu reeds min of meer verontrust zijn. En zeker niet geheel ten onrechte. Wij vernemen toch, dat St.-Petersburg vrij hevig er door besmet is, en er tusschen 3—400 nieuwe ziektegevallen dagelijks bijkomen, waarvan circa 30 % met den dood eindigen. In aanmerking genomen het ontzaglijke verkeer tusschen de volkeren van Europa en de daaruit voortvloeiende aanraking tusschen menschen en waren door spoortreinen en scheepvaart, een en ander sedert de laatste halve eeuw zoo verbazend toegenomen, kan het haast niet anders, of van uit den intensieven haard der overbevolkte hoofdstad zal de besmettelijke ziekte hare onheilspellende reisroute op de van ouds bekende wijze naar het Westen vervolgen; en het zou wel een wonder zijn, als zij dan ook niet ten onzent verscheen.

Met hierop de aandacht te vestigen bedoelt de schrijver evenwel niets minder dan de kalmte en bedaardheid van de lezers te willen verminderen of hunne harten met angst en vrees te vervullen. Integendeel, want daardoor wordt de vatbaarheid voor ziekte verhoogd. Bij een dreigend gevaar mogen wij echter niet zooals de struisvogel de

waarneming er van tegenwerken, maar moeten het vol in de oogen zien, ten einde het niet te overdrijven noch te onderschatten, en op het gegeven oogenblik ter harer bestrijding voorbereid te zijn. Zoodoende zal binnen zekere grenzen onze gemoedsgesteldheid het best gebaat worden, want door de doelmatige maatregelen van beveiliging te kennen en dadelijk te kunnen toepassen, zullen wij het gevaar weren, of zoo klein mogelijk zien worden, kunnen wij, in één woord, den put dempen, voordat het kalf verdronken is.

Indien de geneeskunde, zooals wij weten, in het genezen van ziekten met artsenijen ook zeer te kort schiet, gedeeltelijk omdat zij naar de overtuiging der Homoeopathen den verkeerden weg ingeslagen heeft, maar in hoofdzaak, omdat de natuurwet van het worden en vergaan aan het leven een grens stelt, terwijl de toenemende fysieke achteruitgang van het geslacht zijne vatbaarheid voor ziekten vergroot, mag in weerwil van dit alles haar machtige vooruitgang op velerlei gebied met het meeste recht worden uitgesproken. Het is hier niet de plaats, om er op te wijzen, welke lauweren de geneeskunde door de chirurgie behaald heeft, hoe ruimschoots zij smarten, pijnen en lijden lenigen en verzachten kan, hoezeer zij in deze opzichten als eene weldoenster der menschen te waardeeren is, hoe zij het gemiddeld cijfer van den levensduur even belangrijk heeft doen rijzen als dat van de sterfte doen dalen; toch moet gezegd worden: verder dan haar positief kunnen met artsenijen, strekt haar weten, om ziekten te voorkomen en er voor te beveiligen. Zij heeft hierin getoond een echte wetenschap te zijn, door de oorzaken van het kwaad tot in hare laatste schuilhoeken na te speuren, en de voorwaarden vast te stellen, die het doen tieren, kwijnen of vernietigen.

Hierdoor heeft de geneeskunde zoowel bij blijvende inheemsche volksziekten, b.v. tuberculose, syphilis, typhouse koorts, als bij epidemisch heerschende uitheemsche, zooals: cholera, onberekenbaar nut gesticht, door te leeren, hoe

verspreiding en besmetting te voorkomen of tegen te gaan zijn, en welke maatregelen van beveiliging en voorzorg de bewoners van reeds besmette streken moeten nemen. Het is allerminst de schuld van de geneeskunde, dat de verspreiding der ziekte nog dikwijls zoo spoedig en in groote sprongen geschiedt, nog zoovele personen aangestast worden en zoo vele slachtoffers vallen. Immers hare voorschriften: isolering, afsluiting, ontsmetting, quarantaine, zorg voor zuiver drinkwater, waarschuwing voor besmette huizen, opruiming van vuil op straat en in woningen, zindelijkheid, al deze voorschriften zijn er, maar zij werden en worden tot nu toe onvoldoende gehandhaafd, omdat zij met betrekking tot het algemeen de vrije beweging belemmeren, spoorwegverkeer en scheepvaart vertragen en bemoeilijken, vele belangen gevoelig kwetsen, en met betrekking tot de individuen op het onverstand, de onverschilligheid en de onzindelijkheid van een talrijke schare der lagere bevolking afstuiten. Het zijn toch vooral de woonplaatsen van de minder bedeeden, waar ophooping van vele personen in nauwe, halfdonkere, niet geventileerde kamers plaats heeft en aan de eerste eischen der zindelijkheid nauwelijks voldaan wordt; het zijn, zeg ik, deze plaatsen, die de broeinesten van de besmettelijke ziekten vormen. Zulks kan en zal helaas ook wel nooit anders worden, zoolang onze sociale toestanden de geweldige tegenstelling van overvloed, weelde en hooge beschaving eener kleine minderheid aan den eenen kant, gebrek, armoede, bekrompenheid van geest en vervuiling eener groote meerderheid aan den anderen kant doen voorttellen en bestendigen.

De maatregelen, die reeds bij het naderen, en nog strenger bij het uitbreken van Cholera moeten genomen worden, bestaan in geregelde, matige leefwijze, sparen der krachten, vermindering van alle buitensporigheden, onthouding van rauwe vruchten en groenten: salade, komkommers, radijs enz., drinken slechts van bepaald zuiver, liefst gekookt water, en dito melk, maar ook van *natuurlijk* mineraalwater, bedekking ook van gekookte voedingsmiddelen ter wering van vliegen, die de ergste verspreiders van organische vergiften zijn. Tevens kleede men zich warm en begeve zich niet noodeloos in besmette lokaliteiten of in zulke, waar vele menschen in onfrissche lucht bijeen zijn. Men neme groote reinheid in acht en houde vooral de handen schoon; voor het spoelen van den mond en het wasschen moet eveneens gekookt water gebruikt worden. Hij, die teekenen van een lichte ingewandsaandoening waarneemt, moet dadelijk naar bed gaan en trachten te zweeten, terwijl hij de in de Homoeopathie tegen de ziekte aangewezen middelen al dadelijk bij wijze van voorzorg tot de komst van den arts moet innemen.

Moge over het algemeen ook de geneeskunst tegenover de reeds ontwikkelde Cholera met artsenijen niet veel kunnen doen, zoo is toch uit herhaalde ervaring ontegenzeggelijk gebleken, dat juist de homoeopathische behandeling, en vooral in het begin der ziekte, veel betere uitkomsten oplevert dan de gewone en dus het meeste vertrouwen verdient. De gewoonlijk in vraag komende hom. artsenijen zijn: Ipecacuanha, Veratrum, Camphora, Arsenicum, Cuprum en Phosphorus. De nadere aanwijzing er van vinden voorstanders van onze leer in de alom verspreide kleine huisartsen; toch dient altijd spoedig de hulp van den geneesheer ingeroepen te worden.

Indien ook de door professor Koch ontdekte Kommabacil de voornaamste drager en verspreider van de

Cholera-ziekte is en in tijden van heerschende epidemie zoo verspreid zal zijn, dat wel veel meer menschen stellig er mede in aanraking komen dan ziek worden, zoo blijkt er uit, dat het gezonde organisme natuurlijke verweermiddelen tegen dien vijand bezitten moet. Zulks is alweer door onderzoek en ervaring gestaafd. Zoolang onze slijmvliezen, die de inwendige organen overtrekken, gezond en ongedeed zijn, hebben de pathogene (ziektevoortbrengende) bacillen van typhus, diphtheritis en cholera geen vat op den persoon en kunnen vaak zonder nadeel voor hem er in blijven huizen. Dit te weten moet vele gezonden bij cholera-gevaar gerust stellen. Verzwakking van het slijmvlies tengevolge van eene ingewandsongesteldheid, of van beschadiging of verwonding er van, bijv. ook door ingewandswormen, iets wat de laatste tijd pas vastgesteld heeft, geven daarentegen den vijand gelegenheid er in te dringen en de ziekte in gang te brengen.

Dus hoe gezonder en weerstandskrachtiger de mensch is, des te minder zal hij aan eene besmetting blootstaan. Zij, die in het geval verkeerden van ziekelijk te zijn, hebben evenwel dat voor, dat zij een voorzichtige gedragslijn gewoon zijn en zich nauwelijks bewust aan schadelijke invloeden in tijd van epidemieën zullen blootstellen, terwijl de gezonde zulks wel eens te veel doet en daardoor de ziekte kan oploopen.

Men mag wel vertrouwen, dat de uitvoerende staatsmachten in het buiten- en binnenland, wijzer geworden door vroegere ondervinding, de geijkte voorschriften ter wering of ter beteugeling der ziekte zoo streng mogelijk zullen handhaven. Kan men haar evenwel den pas niet geheel afsnijden, dan weten wij althans, wat ons te doen en te laten staat, en kunnen, aangerand door den vijand, hem met zijne eigene wapenen in het homoeopathisch geneesmiddel bestrijden. Zoo hebben wij de best mogelijke waarborgen en mogen koelbloedig en gerust den tijd der eventueele beproeving tegemoet zien.

D<sup>r</sup>. F. W. O. K.

## DE VERGIFTEN EN DE KLEINE GIFTEN DER HOMOEOPATHIE.

Twee tegenwerpingen, die men nog al eens uit den mond van tegenstanders der Homoeopathie tegen haar hoort aanvoeren, heb ik in bovenstaand opschrift aangeduid. Uitvoeriger uitgedrukt luiden zij:

1. „De Homoeopathen werken zoo veel met vergiften!”
2. „De kleine giften der Homoeopathen zijn onwerkzaam, want men kan gerust al de korreltjes van een geheele zak- of huisapotheek opeten, zonder er eenig letsel van te ondervinden.”

Ik heb van deze tegenwerpingen zelfs wel eens hooren zeggen, dat ze uit den mond van artsen — natuurlijk niet-homoeopathen — afkomstig waren. Ik beweer niet, dat beide tegenwerpingen door één en denzelfden arts gemaakt werden, want dit zou ons al dadelijk geen hoogen dunk van 's mans karakter geven; maar dat artsen door zulke uitspraken als boven genoemd hunne patiënten aangaande de Homoeopathie hebben willen inlichten, staat

vast. Wat was hunne bedoeling met die uitspraken? In elk geval wilden ze iets zeggen ten nadeele van de Homoeopathie en zoo moest dan de eerste uitspraak een *waarschuwing* verbeelden, ze was in staat, eene heilzame (?) vrees voor die gevaarlijke „vergiften” te weeg te brengen, terwijl de tweede uitspraak geschikt was, om de Homoeopathie, min of meer in een *bespottelijk* daglicht te stellen. Misschien heeft menigeen die *waarschuwing* van zijn arts of van een welmeenend vriend ter harte genomen, misschien — of 't is vrijwel zeker — heeft menig leek na die min of meer geestige uiteenzetting van zijn arts met de homoeopathische korreltjes den spot gedreven; evenwel hebben zulke tegenwerpingen de Homoeopathie in 't algemeen maar weinig kunnen schaden — hoogstens hen, die er zich door lieten influëncieren — want zij, die niet bang waren voor die „vergiften,” en zij, die niet aanstonds iets *bespottelijk* vonden, omdat anderen er over lachten, en die tengevolge daarvan den zegen eener homoeopathische behandeling aan eigen lichaam of bij anderen ondervonden, hebben daardoor alleen reeds die tegenwerpingen ontzenuwd en tevens aangetoond, dat hij, die 't laatst lacht, 't best lacht.

Toch kan 't zijn nut hebben, die tegenwerpingen eens wat nader te bezien, zoowel voor tegenstanders als voorstanders der Homoeopathie.

Bij een oppervlakkige beschouwing van beide tegenwerpingen moet 't ons reeds dadelijk opvallen, dat ze elkander tegenspreken. De eene weerlegt de andere. Ze kunnen dus niet tegelijkertijd ten nadeele van de Homoeopathie worden te berde gebracht. Is 't ééne waar, n.l. dat de homoeopathen hunne patiënten met vergiften behandelen, dan vervalt daardoor het bezwaar, dat hunne giften onwerkzaam zijn en omgekeerd. Toch moeten beide tegenwerpingen weerlegd worden, want al gelukt 't mij ook, om aan te toonen, dat de homoeopathische middelen geen vergiften zijn, dan heb ik daardoor nog niet bewezen, dat de kleine giften der Homoeopathie ook werkzaam zijn.

Beginnen we met 't eerste. Te dien einde wensch ik eerst de vraag te stellen: Hoe is men tot de verkeerde meening gekomen, dat de homoeopathen zoo zeer met vergiften werken?

Ik vermoed door de namen van zoo vele homoeopathische geneesmiddelen. Wanneer men toch hoort spreken van: Aconitum, Belladonna, Arsenicum, Phosphor, Nux vomica, Strychnine, Curare (het pijlgif der Indianen), Crotalus (het gif der ratelslang) enz. enz., dan kan ik me voorstellen, dat die namen alleen iemand wel eens schrik kunnen aanjagen, maar dan dient men zich toch af te vragen, of daartoe ook reden bestaat. Want wat maakt een zelfstandigheid tot een vergift? De naam? Immers neen. Is Belladonna een vergift? Men zal zeggen: „Ja.” Ik kon met 't zelfde recht zeggen: „Neen.” Is keukenzout een vergift? „Neen” zal men zeggen. Ik antwoord met 't zelfde recht: „Ja.” 't Hangt er maar van af, hoeveel men er van binnen krijgt. Wanneer ik van de tinctuur van Belladonna de hoeveelheid van één gram oplos in 1000 Liter water, dit goed door één meng en iemand van die oplossing dagelijks 9 druppels toedien, heeft men dan nog 't recht te zeggen, dat ik vergift heb gegeven? Neen. En wanneer iemand eens een half pond keukenzout zou opeten, zoudt ge denken, dat hem dit goed zou bekomen? Ik vrees, dat hij het beeld van keukenzout-vergiftiging zou vertoonen.

Wanneer dus iemand vraagt: Werken de homoeopathen

met vergiften? dan moet 't antwoord daarop luiden: Krachtens hun beginsel dienen de homoeopathen de geneesmiddelen toe in een dosis, die elke *schadelijke* werking uitsluit. Hunne vergiften zijn slechts vergiften in naam en dus geen vergiften, 't zijn geneesmiddelen in der daad.

De tweede tegenwerping — gelijk we gezien hebben — tegenovergesteld aan de eerste, niet schrikwekkend, maar lachwekkend, bewijst even als de eerste, dat zij, die ze gebruiken, geen juist begrip hebben aangaande de Homoeopathie. 't Geval staat zóó:

Er staat een held op, die beweert, een heele apotheek met korreltjes te kunnen slikken, zonder bevreesd te zijn er eenig nadeel van te ondervinden. Deze praestatie, wanneer ze goed afloopt — wat na al die suiker nog niet zoo zeker is — moet dan tot bewijs dienen, dat de homoeopathische middelen onwerkzaam zijn. Is deze conclusie juist? Neen. Immers gesteld eens, dat een gezond individu den inhoud van een zakapothekje van bijv. 40 middelen in globules van de zesde decimale verdunning achter elkaar opat, wat zou er dan geschieden? Afgezien van de kans op een lichte indigestie tengevolge van de groote hoeveelheid suiker, waarschijnlijk niets. Waarom niet? In de eerste plaats zou men tal van middelen, wier werking tegengesteld is aan elkander, die elkaar dus neutraliseeren, om die reden buiten beschouwing moeten laten. In de tweede plaats zou men, wat de overige middelen betreft, in aanmerking moeten nemen, dat in dit geval *kleine* giften door een *gezond* individu één maal worden ingenomen. Maar de werkingen der homoeopathische geneesmiddelen zijn bekend geworden door voortgezette proeven op gezonde menschen en op *vrij groote* giften, om ze bij *zieke* menschen en op *zieke* organen in *kleine* gift ter genezing te kunnen toepassen. Waarom? Wel, omdat een ziek orgaan zeer veel gevoeliger is dan een gezond orgaan. Een gezond mensch kan een geneesmiddel innemen zonder er veel van te bespeuren, terwijl een zieke voor een veel kleinere gift van hetzelfde geneesmiddel reeds zeer gevoelig is. Wanneer dus een gezond mensch van een zeker geneesmiddel geen werking ondervindt, dan wil dit volstrekt niet zeggen, dat ook een zieke of een ziek orgaan er geen werking van zou gevoelen. Integendeel. Wanneer de gift voor den *zieke* te *groot* is, dan zal hij een *schadelijke* uitwerking gewaar worden. Is zij echter klein — zoo klein dat zij nog werken kan — dan merkt de zieke of het zieke orgaan of weefsel wel uitwerking, maar ten goede. En op die uitwerking ten goede, d. w. z. ter genezing, zijn die korreltjes in het zakapothekje gebaseerd. De zieken moeten ze hebben, niet de gezonden, en wel van de 40 er liefst maar één tegelijk, nauwkeurig onderzocht, nauwkeurig overeenstemmend met den aard der ziekte.

Wat bewijst dus nu de proef van onzen held, wanneer hij de 40 middeltes zonder schade geslikt heeft? Dat de homoeopathische middelen onwerkzaam zijn? Neen. Zij toont ons alleen, hoe men eene proef niet moet nemen, wil men haar tot een wetenschappelijke en vruchtdragende maken.

Ziedaar, waarde lezer, wat er bij nadere beschouwing van beide tegenwerpingen is terecht gekomen. Zij zijn tegen een eenigszins ernstige kritiek niet bestand.

(Wordt vervolgd.)

J. M.

## Doel en taak van het pharmacologisch onderwijs.

Over dit onderwerp sprak de te Utrecht nieuw benoemde hoogleeraar Dr. K. Magnus bij de aanvaarding van zijn ambt. In die rede is veel gezegd, wat schoon en goed is, maar ook het een en ander, wat m. i. niet geheel juist is.

Zoo zeide hij o. a.: „Nu een groot deel der werkzame bestanddeelen in de geneeskrachtige planten vastgesteld en ontleed zijn, en de moderne chemie met een onnoembaar getal langs kunstmatigen weg verkregen substanties de hoeveelheid artsijen heeft verrijkt, is het de taak der moderne pharmacologie geworden de werkingen dezer scheikundige verbindingen op het organisme te onderzoeken.”

Nu weten wij, dat het zeer moeilijk is de werking van één enkel geneesmiddel nauwkeurig te onderzoeken. Hiervoor is het noodig de resultaten van een maandenlang voortgezet onderzoek van verschillende personen te vergelijken, en dit kan men toch niet doen met het onnoemelijk aantal nieuwe geneesmiddelen, van welke de professor spreekt. Moet men een zeer groot aantal stoffen onderzoeken, dan kan het onderzoek slechts oppervlakkig zijn, en als men aan zieken oppervlakkig onderzochte medicamenten toedient, dan brengt men hun leven in gevaar. Bovendien is het voor een arts niet mogelijk de werking van een onnoemelijk aantal geneesmiddelen nauwkeurig te kennen, en het is beter geen medicijnen voor te schrijven, dan middelen, die men niet goed kent. Alle overdaad is schadelijk, ook in de pharmacologie. Mij komt het althans voor, dat een geneesheer, die vijftig medicamenten goed kent, meer succes zal hebben, dan een die vijf-duizend oppervlakkig heeft bestudeerd; en in dit opzicht sta ik niet alleen, want alle homoeopathische artsen zijn zulks met mij eens. Zij meenen, dat het beter is, de bekende medicijnen gedurig opnieuw te onderzoeken, ten einde ze nog beter te leeren kennen, dan aanhoudend te trachten nieuwe geneesmiddelen te vinden.

Zoeken wij naar de oorzaak, waarom een allopathisch geneesheer telkens nieuwe geneesmiddelen zoekt en de homoeopathische arts dit minder noodig acht, dan vinden wij die in de verschillende opvatting der ongesteldheden. De laatsten individualiseeren veel meer dan de eersten.

Heeft een allopaath de diagnose van een ziekte gemaakt, dan vraagt hij zich af: „wat is nu het geneesmiddel?” en moet dan een keuze doen uit een groot aantal geneesmiddelen, die wel eens gunstig gewerkt hebben bij lijdens, bij wie men dezelfde ziekte gediagnosticeerd had. Helpt hem dit middel niet, dan zoekt hij een ander, en komt er daardoor gemakkelijk toe, allerlei nieuwe geneesmiddelen te beproeven.

De homoeopaath daarentegen is niet tevreden met de diagnose van de ongesteldheid, want hij weet, dat de afwijkingen van den normalen toestand een oneindige verscheidenheid aanbieden, en dat men een zeker aantal daarvan wel tot een groep bijeen kan brengen en daaraan een bepaalden ziektenaam kan geven, maar dan zijn er in iedere groep toch nog altijd talloos vele individuele verscheidenheden te vinden. Hierom zoekt hij niet naar nieuwe en betere medicamenten tegen een ziekte, maar maakt, nadat hij de ziekte herkend heeft, nog de diagnose

van het geneesmiddel, d. w. z. hij informeert naar alle ziekteverschijnselen, die zich bij den patiënt voordoen, en vergelijkt die met de verschijnselen, welke door het gebruik van het geneesmiddel bij gezonde menschen kunnen ontstaan. Hierom zal hij nooit zoeken naar een geneesmiddel tegen een groep van ongesteldheden, waaraan men een of anderen ziektenaam gegeven heeft. Een allopathisch arts doet dit wel, maar vindt niet, wat hij zoekt, en hiervan maken industrieelen gebruik, om telkens onvoltoed onderzochte geneesmiddelen in den handel te brengen.

In de tweede plaats is de spreker van meening, „dat het gebied der pharmacologie voortaan in twee richtingen moet worden uitgebreid. Ten eerste moet niet alleen de werking van chemische middelen, maar ook van agentia aan de physica ontleend op het organisme worden bestudeerd, en ten tweede de uitwerking der geneesmiddelen niet, zoals tot dusver, overwegend op gezonde, doch meer op zieke organismen worden onderzocht.

Het pharmacologisch onderwijs moet den student niet alleen practische, doch ook zooveel theoretische kennis doen verkrijgen, dat hij de werking der door hem aangewende geneesmiddelen werkelijk begrijpt, en in zijn verdere leven de ontwikkeling dezer wetenschap met een zelfstandig oordeel weet te volgen.”

Ook omtrent deze woorden wensch ik een opmerking te maken. Het onderzoek van geneesmiddelen op zieke organismen is altijd gevaarlijk en m. i. in strijd met de plichten van een geneesheer. De lijdens stellen zich onder behandeling van een arts, ten volle er op vertrouwend, dat hij zijn best zal doen hen te genezen; en wanneer deze in plaats daarvan den patiënt beschouwt als een voorwerp, waarop hij ongestraft proeven mag nemen, dan beschaamt hij dat vertrouwen en loopt hij kans de ongesteldheid erger te maken.

Vele artsen verontschuldigen zich door te zeggen of te denken: „het gebeurt in het belang der wetenschap,” maar het is wettelijk en zedelijk niet geoorloofd in het belang der wetenschap de ziekten van enkelen erger te maken, vooral niet als men het doet zonder vooraf hunne toestemming te hebben gevraagd en hun daarbij te hebben gezegd, aan welke gevaren zij zich blootstellen.

Anderen meenen, dat zij het doen mogen, omdat zij op theoretische gronden veronderstellen, dat het toegediende geneesmiddel gunstig zal werken. Een homoeopaath kan en wil dit niet doen, want zijn geneesmethode is gegrond op practische ondervinding, niet op theoretische beschouwingen. Hierom is hij in de praktijk ook zoo gelukkig, want theoretische beschouwingen voeren ons telkens en telkens weer op dwaalwegen. Ik wil dit met een paar voorbeelden aantonen.

Het is nog niet zoo heel veel jaren geleden, dat sommige doctoren tegen cholera opium voorschreven. Dit middel veroorzaakt verlamming van het darmkanaal, het doet daardoor de diarrhee ophouden en werkt dus tegengesteld aan een van de verschijnselen dier ziekte. Maar dat verschijnsel is juist een van de middelen, waarvan de natuur zich bedient om de ziekmakende kummabacillen uit het lichaam te verwijderen. Als wij het wegnemen, bestrijden wij dus niet de ziekte, maar hinderen wij wel de natuur-geneeskracht in haar heilzaam streven om de ziekteoorzaak weg te nemen.

Eenzoo gaven vroeger vele doctoren bij koortsachtige ongesteldheden medicijnen, die de lichaamstemperatuur

lager maken door de stofwisseling te vertragen. Maar de versnelde stofwisseling is een middel, waarvan de natuur zich bedient om vele ziekmakende bacteriën te vernietigen. Temperatuurverlagende middelen werken dus schadelijk, omdat zij niet tegengesteld zijn aan koortsachtige ziekten, maar slechts aan een verschijnsel daarvan, en dat verschijnsel heeft de natuur noodig om de genezing te bewerken.

Voegen wij hier nu nog bij, dat het onderzoek van geneesmiddelen op zieken nooit betrouwbare resultaten kan opleveren, omdat, zooals ik hierboven reeds opmerkte, twee gevallen van dezelfde ziekte niet slechts enkele malen, maar zeer dikwijls onderling zoozeer verschillen, dat het eene geval geheel anders moet behandeld worden dan het andere. Indien Dr. M. hieraan gedacht had, zou hij, dunkt mij, nooit gezegd hebben, dat het onderzoek op zieke organismen te verkiezen is boven dat op gezonden. Het eerste verschaft ons geneesmiddelen, die bij de eene of andere ziekte nu eens nuttig, dan weer niet of zelfs nadeelig zullen werken, doch leert ons niet, in welke gevallen van die ongesteldheid het aangewezen is; het laatste verschaft ons vaste gegevens, waardoor wij in vele gevallen met nagenoeg wiskunstige zekerheid tot een patient kunnen zeggen: „dit is uw geneesmiddel.” Zij verlost ons dus van het dikwijls zoo nadeelig werkende autoriteitsgeloof, en van het koortsachtig zoeken naar nieuwe medicamenten. Vele geneesheeren zeggen: „ik neem het goede, waar ik het vinden kan,” en dit is te prijzen, als zij zich maar niet door den schijn van theoretische bespiegelingen en autoriteitsgeloof laten verblinden, want dan loopen zij gevaar, blinkende steentjes voor juweelen aan te zien. Geen enkel geleerde is onfeilbaar, en de onjuistheid van de meeste theorieën blijkt, zoodra zij door anderen nader onderzocht zijn. Gelukkig berust de homoeopathie niet op theorieën, maar op praktische ondervinding. Een arts, die volgens de leerstellingen van deze school zijne patiënten wil behandelen, kan tevreden zijn, wanneer hij nauwkeurig weet, hoe zijne medicijnen werken; hij behoeft niet te begrijpen, waarom zij zoo en niet anders werken, want slechts zelden zullen wij een antwoord krijgen, als wij vragen: „waarom?”

Het moet hem voldoende zijn te weten, dat b.v. Gelsemium verwijding der pupillen doet ontstaan door verlamming van de derde hersenzenuw en dat Belladonna en Atropinum dit doen door prikkeling van de sympathische zenuw, want dan weet hij ook, dat volgens de grondstelling der homoeopathie de beide laatste middelen nuttig moeten werken bij Iritis \*) en dat het eerste daartegen niet kan helpen. Maar het zou dwaas zijn, indien hij nu ook nog wilde weten, waarom Gelsemium verlamdend, Belladonna prikkelend werkt, dit zou voor hem geen praktisch nut hebben en theoretische beschouwingen brengen ons zoo licht op een dwaalspoor.

Het zoeken naar nieuwe geneesmiddelen tegen de eene of andere ziekte is een der hoofdoorzaken, waardoor de toenadering van de allopathische geneesheeren tot de homoeopathische behandelingswijze wordt tegengehouden. Daardoor toch worden zij genoodzaakt de werking van zeer vele medicamenten te bestudeeren en kunnen die

dus slechts oppervlakkig leeren kennen, terwijl een grondige studie van enkele, door beide scholen aanbevolen en beproefde geneesmiddelen, hun de overtuiging zou geven, dat in de tegenwoordig door hen gebruikte werken over geneesmiddelleer veel voorkomt, wat reeds lang geleden aan de homoeopathen bekend was.

Wel is waar worden ook in de oudere boeken over dit onderwerp vele middelen aanbevolen tegen ziekte-toestanden, waartegen zij volgens de grondwet der homoeopathie „*similia similibus curantur*” aangewezen zijn, (zooals b.v. kwik, china, chinine, arsenicum e. a.) maar hun aantal wordt aanhoudend grooter.

Vergelijken wij b. v. de gebruiksaanwijzingen voor Aconitum in de een halve eeuw geleden als standaardwerk veel gebruikte Materia medica van Pereira met die, welke wij vinden in een soortgelijk werk van den nieuweren tijd, b. v. de Materia medica van Potter, dan lezen wij in de eerste:

„Aconitum is gegeven als pijnstillend, zweetdrijvend, oplossend en pisdrijvend middel. De ziekten, tegen welke het is gebruikt, zijn: *rheumatismus, podagra, scrofulzucht, phthisis, syphilis, eenige huidziekten, scirrhus en cancer, tuschenpoozende koorts, waterzucht, paralysis, epilepsie, amaurosis, aandoeningen der baarmoeder en hypertrophie van het hart.*” Aan deszelfs werkzaamheid in de meeste dezer ziekten zullen tegenwoordig weinig geneeskundigen gelooven.

Potter daarentegen raadt dit middel aan tegen:

„*Acute keelaandoeningen*, zooals tonsillitis, pharyngitis, enz.

„*Acute aandoeningen van de ademhalingswerktuigen*, zooals bronchitis, coryza, pneumonie enz., in het eerste tijdperk, wanneer zij gepaard gaan met koorts en temperatuurverhooging.

„*Acute pleuritis en peritonitis* in het stadium van uit-zweeting.

„*Eenvoudige en uitslagkoorts*, vooral roodvonk en mazelen. Herhaaldelijk gegeven voorkomt het bij mazelen vaak het ontstaan van catarrhale pneumonie.

„*Kraamvrouwenkoorts* of acute baarmoederontsteking.

„*Aangezichtsroos.*”

„*Acuut rheumatisme* is met uitstekend gevolg met aconit behandeld. Het vermindert de koorts, verzacht de pijnen, doet de zwelling der gewrichten afnemen en voorkomt hartaandoeningen, wanneer men het van den beginne af aan toedient.

„*Hartaandoeningen.* Hierop heeft de herhaalde toediening van kleine giften Aconit. een gunstigen invloed, wanneer zij niet gepaard gaan met klepvliesgebreken.

„*Diarrhee en Dysenterie* ten gevolge van gevatte koude.

„*Stoelverstopping* bij lijdens aan onderbuiksvolbloedigheid met droge, heete huid en andere koortsverschijnselen.

„*Onderdrukte menstruatie* ten gevolge van gevatte koude.

„*Neuralgische pijnen* vooral in het aangezicht.”

Wel zijn hier niet alle indicaties vermeld, die men in homoeopathische boeken vindt, maar toch wel de voornaamste, en geen enkele van de hierboven vermelde aanwijzingen is in strijd met de grondstelling der homoeopathie.

Hetzelfde, wat ik hier schreef over Aconitum, kan men opmerken, wanneer men de beschrijving van Belladonna, Gelsemium, Pulsatilla, Stramonium, enz. enz., in de oudere en nieuwere handboeken der wettelijk beschermde school met elkander vergelijkt, want bij al die middelen denkt men onwillekeurig, dat de schrijvers veel hebben overgenomen uit homoeopathische werken.

\*) Iritis is een oogziekte, waartegen ook de allopathische doctoren Atropine aanwenden, maar zij zeggen, dat dit nuttig werkt, omdat de pupillen er door verwijd worden en kunnen dus niet verklaren, waarom Gelsemium op die ziekte geen invloed heeft.



Mocht die veronderstelling juist zijn, dan is het zeer te betreuren, dat zij de bronnen, waaruit zij hun kennis mochten putten, niet vermeld hebben, omdat dit aanleiding had kunnen geven, dat de artsen, die inderdaad het goede zoeken en zich niet door schoonschijnende theorieën laten verblinden, er toe zouden zijn overgegaan om de nooit schadelijk werkende homoeopathische middelen toe te dienen in gevallen, waarin zij twijfelden aan het nut der hun bekende medicamenten. Hierdoor zou het aantal homoeopathische geneesheeren sterk zijn toegenomen, want alleen door praktisch onderzoek kan men overtuigd worden, dat de door hen gevolgde geneesmethode goed is.

Vroeger was het voor een medicus veel moeilijker om daartoe te besluiten dan thans. Er is in de homoeopathie veel, wat men theoretisch niet verklaren kan en dat ons daarom vreemd en wonderbaar toeschijnt, maar door de ontdekkingen, die in de laatste jaren op natuur- en geneeskundig gebied gedaan zijn, verdwijnt veel van dat wonderbare.

Wij weten nu, dat niet alleen in, maar ook buiten het dierlijk organisme, uiterst kleine hoeveelheden van sommige stoffen nog sterk kunnen werken; en door de proeven van prof. Hugo Schulz is gebleken, dat de werking van vergiften in sterk verdunden toestand juist tegengesteld is aan die, welke zij uitoefenen, wanneer men ze weinig of niet verdund toedient.

Ook is er in de laatste jaren een geneesmethode in zwang gekomen, die in verscheiden opzichten overeenkomt met de homoeopathie, nam. de isopathische, of de behandeling der ziekten door toediening van de ziekteoorzaak. <sup>1)</sup> De hoofdverschillen tusschen beide methodes zijn:

#### HOMOEOPATHISCH

geeft men geneesmiddelen, die bij gezonde menschen verschijnselen opwekken, welke zooveel mogelijk op de ziekteverschijnselen gelijken.

De medicamenten worden met de uiterste nauwkeurigheid op gezonde menschen onderzocht.

Er wordt angstvallig voor gezorgd, dat het toegediende geneesmiddel zooveel mogelijk overeenstemt met dat wat men onderzocht heeft.

#### ISOPATHISCH

geeft men de ziekteoorzaak in uiterst verdunden toestand, of nadat hare werkzaamheid door vernuftig uitgedachte bewerkingen genoegzaam verzwakt is.

Het onderzoek der middelen geschiedt op dieren en op zieke personen; dus op een manier, welke om verschillende redenen geen genoegzaam betrouwbare resultaten oplevert.

Het is tengevolge van het groote verschil, dat er bestaat kan tusschen twee gevallen van dezelfde ziekte, niet mogelijk om te zorgen, dat het isopathische middel afkomstig is van een lijder, wiens ziekteverschijnselen volkomen overeenstemmen met die van den patiënt, aan wien men het wil toedienen, en als de verschijnselen verschillen kan ook de oorzaak wel eene andere zijn. De microscopie is nog niet ver genoeg gevorderd om ons in staat te stellen individueele verschillen tusschen bacteriën van dezelfde soort op te merken.

<sup>1)</sup> De vaccine, het middel van Pasteur tegen hondsdolheid, het serum van Behring tegen diphtheritis, de verschillende soorten van tuberculine enz. enz., zijn allen isopathische geneesmiddelen.

De verschillen tusschen beide geneesmethoden zijn dus nog al belangrijk, maar toch is de overeenkomst in andere opzichten weder zoo groot, dat de vereerders van de isopathie er, naar het mij voorkomt, als het ware vanzelf toe moeten komen om ook de homoeopathie te onderzoeken; en als dit onderzoek nu maar praktisch geschiedt, dan zal het zeker goede resultaten opleveren.

De meeste homoeopathen hebben er niet op tegen isopathische middelen toe te dienen, wanneer hun door onderzoek gebleken is, dat het aan te wenden middel bij gezonde personen verschijnselen doet ontstaan, die zooveel mogelijk overeenstemmen met de ziekteverschijnselen van den patiënt, aan wien zij het voorschrijven; maar door dit onderzoek is het isopathische middel tevens homoeopathisch geworden. Zolang zulks nog niet heeft plaats gevonden, zijn zij echter huiverig zich van die middelen te bedienen, want het autoriteitsgeloof en het vertrouwen in theoretische beschouwingen is bij hen weinig ontwikkeld.

D<sup>r</sup> L. L. P.

## EEN AARDIGE GESCHIEDENIS.

Een beroemde dokter in de vorige eeuw heeft gezegd: „Het is duidelijk genoeg, waarom er geen twee doctoren zijn, noch zijn kunnen, die het met elkaar eens zijn. Daar toch in de geneeskunde in het geheel geen vaste beginselen zijn, daar niets uitgemaakt is, daar er slechts weinig zekere, vertrouwbare ervaringen zijn, zoo heeft ieder dokter het recht, zijn eigen meening te volgen. Is er geen spraak van *weten*, maar slechts van *meenen*, dan is natuurlijk de eene meening zooveel waard als de andere.”

De waarheid dezer woorden treedt in de volgende interessante geschiedenis aan het licht, maar bewijst tevens de voortreffelijkheid der homoeopathische geneeswijze, onder welker beoefenaren deze zekerheid wel bestaat, zoodat door alle homoeopathische doctoren in dezelfde ziektegevallen dezelfde middelen met uitstekend gevolg worden aangewend.

Op mijne vele reizen — zoo verhaalt Dr. Hering — kwam ik eens in een dorp. De heer van dat dorp liet mij uitnoodigen om den nacht bij hem, in plaats van in de herberg, door te brengen. Hij was schatrijk, maar zooals gewoonlijk lijdend. Toen hij hoorde, dat ik een jonge dokter was, zeide hij, dat hij liever zou willen, dat zijn zoon scherprechter dan dokter werd. Toen ik mij daarover verwonderde, haalde hij een groot boek, en vertelde mij, dat hij twintig jaren geleden krank geworden was, en dat toen twee beroemde doctoren het met elkaar oneens waren over zijne ziekte; hij had ze daarom geen van beiden genomen, en hunne middelen nog minder, maar het gansche geval in een boek geschreven. Daarop was hij echter niet gezond geworden, maar op reis gegaan, met het voornemen, om wanneer hij drie doctoren vond, die, zonder van elkaar af te weten, over zijne ziekte en de noodige geneesmiddelen het met elkaar eens waren, alsdan zich aan hunne kuur te onderwerpen. Daarom had hij bijna alle beroemde doctoren, en ook eenige niet beroemde, om raad gevraagd, en bij al zijne kwalen was hij aan zijn voornemen getrouw gebleven. Hij had elken keer den gegeven raad in het boek opgeschreven, maar

hij had er nog niet één kunnen machtig worden, die met een anderen overeenstemde; en daarom had hij ook geen enkelen opgevolgd, was hij nog altijd ziek, maar toch ten minste in het leven gebleven. Overigens kostte hem dat toch een massa geld.

Het boek was als een kantoorboek ingericht in groot folio, tabellarisch. In de eerste rubriek stonden de namen der doctoren, allen genummerd; er waren er 477; in de tweede rubriek stonden de namen zijner ziekte, met allerlei opmerkingen over het karakter der ziekte; er waren 313 verschillende; in de derde rubriek stonden de opgegeven middelen; er waren 892 recepten, in welke 1097 geneesmiddelen aangegeven waren. Onder ieder folio waren de getallen opgetrokken, en alles was met de uiterste zorg behandeld. Hij nam een pen, en zeide heel leuk: „Wilt gij mij ook niet wat raden? dan zal ik u onder No. 478 inschrijven.” Ik had daartoe evenwel geen lust; maar vroeg hem, of Hahnemann dan niet onder het getal was. Lachend sloeg hij zijn boek op, en onder No. 301 stond: „Ziektenaam O, middel O.” — „Dat is de verstandigste van allen,” riep hij uit; „die zeide: de naam der ziekte ging hem niets aan, en de naam van het middel ging mij niet aan; *de hoofdzaak was de genezing.*” — „Maar waarom hebt gij u dan door dien verstandigste niet laten behandelen?” vroeg ik. — „Wel, omdat hij maar *alleen* is, en ik wil er *drie* hebben, die hetzelfde zeggen.” — Ik vroeg hem, of hij er eenige honderden Thalers voor over had, dan zou ik hem niet drie, maar drie en dertig doctoren uit verschillende landen en werelddelen opgeven, die allen overeenstemmen zouden. Hij twijfelde er aan, maar besloot toch het te wagen. Wij stelden daarop een beschrijving der ziekte op, en hij zond die, zoodra de copieën gereed waren, aan drie en dertig verschillende homoeopathische artsen, legde in elken brief een Louisd'or — enkelen mijner lezers zullen zich dit nog herinneren — en verzocht hun de middelen op te geven, die zijne ziekte genezen, of ten minste verbeteren konden.

Kort daarna ontving ik een vat Rijnwijn van 1822. „*Twee en twintig* zend ik U,” zoo schreef hij, „*want 22 stemden in hunne antwoorden overeen.* Daar zag ik, dat gij gelijk hadt, en er toch nog *zekerheid in de wereld* is. Ik schafte mij de werken aan om achter het geheim te komen. Uit bijna tweehonderd middelen kozen 22 doctoren *allen* hetzelfde. Meer is niet te verlangen. De naastbijwonende behandelt mij, en ik zend U dit vat wijn, opdat ik uit vreugde over mijne terugkeerende gezondheid niet te veel zou drinken.”

## BEANTWOORDING VAN VRAGEN.

In den laatsten tijd ontving de Redactie weder verschillende brieven, waarin door lezers van ons blad om raad gevraagd werd voor bijzondere ziektegevallen. In deze brieven wordt gewoonlijk een min of meer uitvoerige beschrijving gegeven van een bepaald ziektegeval en wordt ons daarna verzocht, voor dat bijzondere geval een geneesmiddel aan te geven. Hoe gaarne wij ook onzen lezers ten dienste staan, in dit opzicht is het ons niet mogelijk. Wij kunnen voor bijzondere ziektegevallen geen raad geven, zonder de patiënten zelf te zien, te spreken en te onderzoeken. Slechts *in het algemeen* kunnen wij nu en dan aanwijzingen geven, zooals dit trouwens dikwerf in ons blad gedaan wordt, en zooals ook in de homoeopathische handboeken voor niet-geneeskundigen geschiedt.

Daarentegen blijven wij zoo voor als na volgaarne bereid, vragen van algemeen belang te beantwoorden, en raadgevingen te verstrekken, die niet alleen voor den vrager zelf, maar ook voor anderen van belang kunnen geacht worden.

## ZOOEVEN VERSCHEEN:

Afllevering III der Tweede reeks

## HANDELINGEN

der „Vereeniging van homoeopathische  
Geneesheeren in Nederland.”

Prijs 75 cents.

Deze aflevering bevat:

- 1°. Notulen: overzicht der vergaderingen gehouden in 1907 en 1908.
- 2°. Homoeopathische en Allopathische diagnostiek door den arts J. T. Wouters.
- 3°. Cholelithiasis door Dr. M. L. v. d. Stempel.
- 4°. Casuïstische mededeelingen door de doctoren:  
N. A. J. Voorhoeve, E. C. Tuinzing, H. van Roijen, S. J. van Roijen en J. I. A. B. van Roijen.
- 5°. Boekbeoordeelingen door den arts J. Mieg.

Verkrijgbaar bij de firma La Rivière &amp; Voorhoeve — Zwolle.

## ADVERTENTIËN.

Lees de annonces!!

Homoeopathische Apotheek

BEKER &amp; Co.

Zomerhofstraat 4, ROTTERDAM.

Telefoon 2478. (15)

Geneesmiddelen van

Dr. WILLMAR SCHWABE.

Tevens verkrijgbaar Dr.  
Med. LAHMANN's Nähr-  
salz Preparaten en de  
Kunstmatige minerale wa-  
teren van BOSCH & Co.

Binnenkort zal  
- verschijnen: -

## Malaria

DOOR . . . . .

J. NOORDTZIJ,  
Med. Doct. Arts.

PRIJS 45 cts.

Als No. XI komt deze  
brochure in de **Hom.**  
**Bibliotheek** voor.

Uitgave LA RIVIÈRE &  
VOORHOEVE — Zwolle.

## DE CHOLERA

en hare Homoeopathische Behandeling

DOOR Dr. N. A. J. VOORHOEVE, Den Haag.

Terstond verkrijgb. fr. p. post bij La Rivière & Voorhoeve,  
Zwolle, tegen toezending van 12 cents per postwissel of in postz.

## AAN DE AANHANGERS DER HOMOEOPATHIE IN NEDERLAND

heb ik de eer mede te deelen: dat ik sedert 1882 de middelen van Dr. WILLMAR SCHWABE, voorzien van het Fabrieksmerk, voor eigen rekening betrek, doch ze niet in depôt heb.

Hoogachtend,

Firma Wed. T. D. Vrijdag Zijnen.

's-GRAVENHAGE, 22 Ged. Burgwal.

(30)

**HEWEL & VEITHEN te Keulen**

Eenige fabrikanten van

**Dr. Med. LAHMANN'S NÄHRsalz Preparaten**

Gener.-Agent voor Nederl. en Koloniën,  
**J. BEKER, Pharm. Doct.<sup>s</sup> Apotheker,**  
**Firma JURREWITZ & Co.,**  
**ROTTERDAM.**

**VEGETABLE MELK,** uitnemend kindervoedsel, zie blz. 255 van *Homoeopathie in de Praktijk*, door Dr. J. Voorhoeve, prijs per bus . . . f 0.95

Hygiënische (Nährsalz) Cacao p. blik van 1/2 Ko. . . - 1.80

Hygiënische (Nährsalz) Cacao " " " 1/4 " " " " " - 0.92<sup>s</sup>

Hygiënische (Nährsalz) Cacao " " " 1/4 " " " " " - 0.47<sup>s</sup>

Hygiënische (Nährsalz) Chocolade per 1/2 Ko. N<sup>o</sup> I (rood papier) . . . - 1.50

Hygiënische (Nährsalz) Chocolade per 1/2 Ko. N<sup>o</sup> II (blauw papier) . . . - 1.25

Hygiënische (Nährsalz) Extract per potje . . . - 1.10

Hygiënische (Nährsalz) Extract per doosje, toevoeging aan het voedsel van in koolen levende vögels . . . - 0.50

Hygiënische Napolitaines per etui . . . - 0.40

Nährsalz Haver Biscuits per pakje . . . - 0.23

Nährsalz Haver Cacao per carton van 1/4 Ko. . . - 0.60

Japan Soja in witte flacons . . . - 1.60

Brochures en Proefbussen van de Nährsalz Cacao en de Nährsalz Haver Cacao zijn gratis beschikbaar

Gebbruiksaanwijzing en wenken en raadgevingen bij 't gebruik van LAHMANN'S plantaardige melk staan op aanvraag franco ten dienste. (68)

De lijst der ruim honderd wederverkoopeurs is afzonderlijk verkrijgbaar.

**FLESCHJES voor Homoeop. Middelen**

in iedere grootte en vorm, wit of geel glas, fijn uitgevoerd en

op wensch zuiver gereinigd, worden geleverd door de fabriek van **E. P. HAHMANN, BARMEN (Rheinland).** (12)

**homoeopathische Apotheek**

**Firma J. VIEL en VAN DIJK**

**UTRECHT, Korte Jansstraat.**

Ook verkrijgbaar de geneesmiddelen in origineele verpakking van

**Dr. WILLMAR SCHWABE. (20)**

**Complete Jaargangen**

van het

**"Homoeop. Maandblad"**

verkrijgbaar ad f 1.—, franco na toezending van postwissel.

**Homoeop. Geneesmiddelen**

van Dr. Willmar Schwabe in origineele verpakking verkrijgbaar bij (10)

**de firma D. DE ROOIJ,**

**Apotheek UTRECHT,**  
**Oudegracht (Smeabr.) 115.**

**Homoeopathische Apotheek ZWOLLE.**

Origin. verpakkingen van

**Dr. Willmar Schwabe te Leipzig.**

**G. B. J. DE BARBANSON**  
**APOTHEKER.**

**Bethlehemsche Kerkplein.**  
**Telefoonnummer 140. (10)**

**Homoeop. Apotheek**

**Firma Wed. J. RAVE**

**Melkmarkt 4 (10)**

**Z W O L L E.**

**Telefoon No. 23.**

Origineele verpakking van  
**DR. WILLMAR SCHWABE.**

**INFLUENZA**

door **Dr. J. VOORHOEVE.**

**HOOFDPIJN**

door **Dr. J. MIEG.**

**KOUVATTEN**

door **J. T. WOUTERS, Arts.**

**BLOEDARMOEDE**

door **Dr. J. VOORHOEVE.**

**RHEUMATIEK**

door **J. T. WOUTERS, Arts.**

Elk deeltje bevat 32 bladz. royaal form. in illustr. omstag.

Prijs 45 cents.

B. d. boekh. verkr. of na toez. v. postw. bij **La Rivière & Voorhoeve, Zwolle.**

**Homoeop. Apotheek.**  
**Wed. Bulterman & Cohen**  
**Hoogstraat 237,**  
**hoek der Stadhuistoege.**  
**ROTTERDAM.**  
 Interc. Telefoon No. 2305. (10)

**Homoeop. Apotheek**  
**Firma HERTSTEIN**  
**Goudsche straat 38,**  
**hoek Meermansstraat,**  
**(10) ROTTERDAM.**  
**Telefoon interc. 3933.**  
**Geneesmiddelen van**  
**Dr. Willmar Schwabe.**

**Homoeop. Apotheek**  
**J. H. ZINDLER Jr.,**  
**'s-Gravendijkwal 283**  
**ROTTERDAM.**  
**Telef. interc. 4114.**  
**Geneesmiddelen van Dr.**  
**Willmar Schwabe, des-**  
**gewenscht ook in origi-**  
**neele verpakking. (10)**

**Homoeopathische Apotheken**

**te Arnhem.**

**MIEDEMA en VAN AALST,**

**Roggestraat 3,**

**A. SPRUIT, firma B. Miedema,**

**Steenstraat 49. (20)**

**Centrale Homoeopathische Apotheek van Dr. Willmar Schwabe, Leipzig.**



(De grootste en meest beroemde homoeopathische Apotheek der wereld.)

Levering van alle Homoeopathische geneesmiddelen, Moedertincturen, vloeibare verdunningen, korrels en gecomprieeerde tabletten, IN ORIGINEELE VERPAKKINGEN, voorzien van nevenstaande fabrieksmerken, huisapotheken, boeken, enz. enz. Gevestigd voor Holland in de HERTEN-APOTHEEK te ZAANDAM,

**Eigenaar F. VAN DIJK Jzn., Pharm. Doct.<sup>s</sup> Apoth.**



Verder verkrijgbaar in de volgende apotheken te:

Amsterdam . . . apotheek van	J. Warmolts, Vijzelstraat 180.	Harijngen . . . apotheek van	Mevr. Wed. Snijder. de Vries.
" . . . " . . . " . . . "	G. Schipper, Weesperzijde.	" . . . " . . . " . . . "	" . . . " . . . " . . . M. Bouma Lzn.
Alkmaar . . . " . . . " . . . "	J. Sol, Rozegracht, Volksapoth.	Heerenveen . . . " . . . " . . . "	" . . . " . . . " . . . Van Heemskerck Düker.
Apeldoorn . . . hofapotheek	Firma Schouten & Co.	Hilversum . . . " . . . " . . . "	" . . . " . . . " . . . Groeneveld.
" . . . " . . . " . . . "	J. A. Roelse.	" . . . " . . . " . . . "	" . . . " . . . " . . . de Vries.
Assen . . . apotheek	G. J. Romijn & Zn.	Leeuwarden . . . " . . . " . . . "	" . . . " . . . " . . . Brouwer.
Baarn . . . " . . . " . . . "	R. Karsten.	" . . . " . . . " . . . "	" . . . " . . . " . . . J. Feteris.
Beverwijk . . . hofapotheek	D. Bierhaaider, Nieuwstraat.	" . . . " . . . " . . . "	" . . . " . . . " . . . C. Sonnega, Tweebaksmarkt 28/80.
" . . . apotheek	Dr. J. P. Land.	" . . . " . . . " . . . "	" . . . " . . . " . . . S. Tromp Visser.
Breda . . . " . . . " . . . "	A. A. Donker.	" . . . " . . . " . . . "	" . . . " . . . " . . . C. J. de Vogel, firma T. W. v. d. Meulen, Nieuwstad K 69.
Breda . . . " . . . " . . . "	Mej. A. Sepp.	" . . . " . . . " . . . "	" . . . " . . . " . . . J. G. A. Blanken, Hoogewoerd.
Delft . . . " . . . " . . . "	A. J. B. Heldema, Wilhelminastr. 2.	" . . . " . . . " . . . "	" . . . " . . . " . . . Boekwelt, Vismarkt.
Doetinchem . . . " . . . " . . . "	H. Blom.	Lelden . . . " . . . " . . . "	" . . . " . . . " . . . D. J. van Driessum, Mars.
Dordrecht . . . " . . . " . . . "	B. ten Bruggen Cate.	" . . . " . . . " . . . "	" . . . " . . . " . . . H. Bogtstra.
Eenschede . . . " . . . " . . . "	de Rozinkorf, J. Romijn Bzn.	" . . . " . . . " . . . "	" . . . " . . . " . . . J. Dlencke.
" . . . " . . . " . . . "	van F. Bergema.	Maassluis . . . " . . . " . . . "	" . . . " . . . " . . . A. Rauwerda.
" . . . " . . . " . . . "	C. J. Snuff.	" . . . " . . . " . . . "	" . . . " . . . " . . . L. Knoppers.
Franker . . . " . . . " . . . "	L. F. de Klerk.	Makkum . . . " . . . " . . . "	" . . . " . . . " . . . J. W. v. d. Garde.
Goes . . . " . . . " . . . "	L. La Porte.	Meppel . . . " . . . " . . . "	" . . . " . . . " . . . Firma Moeyts & Co.
Gorinchem . . . " . . . " . . . "	Poels & Boot	Middelburg . . . " . . . " . . . "	" . . . " . . . " . . . Zomerhofstraat 4.
" . . . " . . . " . . . "	Gallée, firma P. A. Suerhoff & Zn.	Nijmegen . . . " . . . " . . . "	" . . . " . . . " . . . C. de Groot, Goudsche straat 83.
Gouda . . . " . . . " . . . "	E. Grendel.	Rotterdam . . . " . . . " . . . "	" . . . " . . . " . . . C. M. Meerburg, Pomp.bsing. 31.
" . . . " . . . " . . . "	A. Latenstein.	" . . . " . . . " . . . "	" . . . " . . . " . . . J. H. Zindler Jr., 's Gravend. w. 288.
" . . . " . . . " . . . "	P. Weljer.	" . . . " . . . " . . . "	" . . . " . . . " . . . J. Ruys.
Gröningen . . . " . . . " . . . "	S. Smeding Szn., A-Kerkhof 17.	Utrecht . . . " . . . " . . . "	" . . . " . . . " . . . Viel & Van Dijk.
Den Haag . . . " . . . " . . . "	Firma v. d. Mheen, De Riemerstr.	" . . . " . . . " . . . "	" . . . " . . . " . . . C. Koek.
" . . . " . . . " . . . "	"De Archipel" K. R. Nauta, Javastr. 49.	Velp bij Arnhem . . . " . . . " . . . "	" . . . " . . . " . . . C. G. Baert, Ritthemische Markt F 189.
Haarlem . . . " . . . " . . . "	Begeman & Sneljtjens, Jansstr. 27.	Villessingen . . . " . . . " . . . "	" . . . " . . . " . . . T. S. v. d. Ley.
" . . . " . . . " . . . "	R. Duym, Keizerstraat 6.	Weesp . . . " . . . " . . . "	" . . . " . . . " . . . N. A. Bailintijn.
" . . . " . . . " . . . "	van Firma van Hees, } Kleine	Zelfst . . . " . . . " . . . "	" . . . " . . . " . . . Berents & Co., Slotlaan 24.
" . . . " . . . " . . . "	A. P. C. Numan van Son, } Houtstr. 57.	Zutphen . . . " . . . " . . . "	" . . . " . . . " . . . H. W. A. Behrens, Houtmarkt 78.
" . . . " . . . " . . . "	van D. L. Keur, Zijlstraat 87	Zwolle . . . " . . . " . . . "	" . . . " . . . " . . . Dr. J. Oudenampsen, Overwelv.
" . . . " . . . " . . . "	C. G. Loomeyer & Zoon.	" . . . " . . . " . . . "	" . . . " . . . " . . . G. B. J. de Barbanson.
" . . . " . . . " . . . "	Mons & Grijseels, Lange Veerstr 18.	" . . . " . . . " . . . "	" . . . " . . . " . . . Wed. J. Rave. (180)
" . . . " . . . " . . . "	H. Remmers & Zn., Kruisstr. 20.	" . . . " . . . " . . . "	
" . . . " . . . " . . . "	Firma v. Tubergen, Gr. Houtstr. 141.	" . . . " . . . " . . . "	

# HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD

Orgaan der „Vereeniging tot Bevordering der Homoeopathie in Nederland”

Onder Hoofdredactie van: D<sup>r</sup> N. A. J. VOORHOEVE, Den Haag.

Met medewerking van de Heeren: A. DE GROOT, arts, Utrecht; P. L. VAN DER HARST, arts, Almen; D<sup>r</sup> F. W. O. KALLENBACH, Apeldoorn; J. MIEG, arts, Haarlem; D<sup>r</sup> D. K. MUNTING JR., Amsterdam; W. ROLVINK, arts, Arnhem; D<sup>r</sup> S. J. VAN ROIJEN, en J. I. A. B. VAN ROIJEN, arts, Utrecht; D<sup>r</sup> M. L. VAN DER STEMPEL, Amsterdam; D<sup>r</sup> J. VOORHOEVE; Dillenburg; J. T. WOUTERS, arts, Arnhem, en anderen.

Uitgevers: LA RIVIÈRE & VOORHOEVE — ZWOLLE.

ABONNEMENTSPRIJS:	ADVERTENTIEPRIJS:
Per jaargang, franco per post . . . . . f 1.25	Van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents ::: ::: :::
Voor het Buitenland, alleen bij vooruitbetaling - 1.40	Bij abonnement tegen verlaagd tarief, dat op aanvraag
Afzonderlijke nummers . . . . . - .12 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>	verkrijgbaar is. ::: ::: ::: ::: ::: ::: ::: ::: ::: :::
Adres voor de Redactie: ::: ::: ::: ::: :::	Adres voor de Administratie: ::: ::: ::: ::: :::
CELEBESSTRAAT 93 — DEN HAAG.	LA RIVIÈRE & VOORHOEVE — ZWOLLE.

HET AUTEURSRECHT OP DEN INHOUD VAN DIT BLAD WORDT VERZEKERD VOLGENS DE WET VAN 28 JUNI 1881 (STBL. N° 124).

INHOUD: De Homoeopathie en hare Vooruitzichten. — Kleinnigheden. — Vroeg opstaan. — Hahnemanns Studententijd. — Varia. — Register en prachtband. — Reisindrukken van den arts J. T. Wouters. — Vriendelijk verzoek. — Buitenland. — Aanbrenghremie. — Advertentiën.

## Ter aandachtige lezing.

Nu deze Jaargang ten einde spoedt en de nieuwe weldra een aanvang neemt, brengen wij onzen lezers in herinnering, dat men ons ten zeerste verplicht met de toezending van goede adressen, waaraan het „Homoeopathisch Maandblad” als proef kan worden toegezonden. Tevens stellen wij een AANBRENGPREMIE beschikbaar voor ieder, die ons een nieuwen abonné voor 1909 kan aanbrenghen. Zie nadere bijzonderheden, vermeld op bl. 191 van dit blad.

DE ADMINISTRATIE.

## De Homoeopathie en hare Vooruitzichten.

Ten einde te voorkomen, dat zij, die op een spoedige overwinning der Homoeopathie rekenen, zich met al te onstuimige verwachtingen vleien, schijnt het mij noodig, hun van tijd tot tijd door schildering van den feitelijken toestand een zachten breidel aan te leggen; en zulks is het doel van het hieronder volghend betoog.

Uitgaande van de waarheid, dat de mensch al zijne kunde van de hem omgevende natuur en hare organische en anorganische voortbrenghselen uitsluitend door zintuige-

lijke waarneming verkrijgen kan, moet deze ook, op ieder gebied van onderzoek, grondslag en gids voor hem zijn. Als uitkomst nu van voortdurende waarneming, die vooral in ons tegenwoordig tijdperk zoo overstelpend talrijk plaats heeft, kon de menschelijke geest er de vaste natuurwetten uit afleiden, die de oorzaak zijn van hetgeen om hem heen geschiedt. Daarenboven heeft hij, krachtens de aldus verkregen gegevens, met groote zekerheid er gevolgtrekkingen uit gemaakt, nieuwe denkbeelden kunnen opvatten en vernuftige toepassingen er van voor praktische doeleinden kunnen aanwenden, hetgeen hem tot de meest belangrijke ontdekkingen en uitvindingen geholpen heeft. Als geheel actueel en opzienbarend blijk van vindingrijkheid mag hier wel het bestuurbare luchtschip genoemd worden. Trouwens alle vruchten van den menschelijken arbeid, van kunst en nijverheid op aarde, alsmede zijn sterrekundig weten van den kosmos, in één woord de geheele ontwikkeling van den mensch ontkiemde in laatste instantie uit de zintuigelijke waarneming.

En toch laat hem deze, ook bij de geheel binnen zijn bereik liggende lichamen, al spoedig in den steek, zoodra het om den micro-kosmos, de wereld van het kleine, te doen is. Immers zijne kennis van de samenstelling, den bouw, de energie en bewegingen van de laatste elementen der stoffelijke zelfstandigheden is nog vrij oppervlakkig en dwingt hem op den weg van vermoedens en theorie, omdat de onvolmaaktheid van zijn zintuigen, ondanks de grootste verbetering der hulpmiddelen van onderzoek, niet gedooft, dat hij dieper in de geheimen van de stof doordringt.

Terwijl dus onze kennis in de anorganische wereld reeds beperkt is, belet een veel breeder gapende kloof den mensch, om de voorwaarden te vinden, die de organische wereld beheerschen, de levensuitingen van mensch en dier onderhouden en regelen. De sluier, die deze bedekt, is nog te weinig opgelicht, om op het weinige, dat wij met zekerheid kunnen erkennen, een juist oordeel





